

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

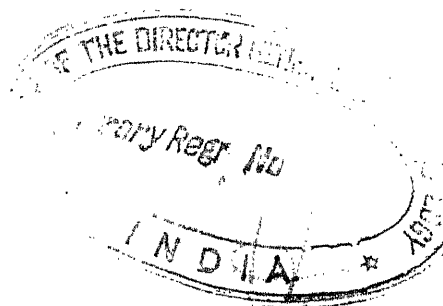
ACCESSION NO

17557

CALL No.

091.4912/1/02

D.G.A. 79

Handwritten signature or mark.

NOTICES

OF

5265

SANSKRIT MSS.

SECOND SERIES

BY

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA HARAPRASĀDA ÇĀSTRĪ, M.A.,

Honorary Joint Philological Secretary, Asiatic Society of Bengal,

PUBLISHED

UNDER ORDERS OF THE GOVERNMENT OF

BENGAL

28335

VOLUME I.

091.4912

May

CALCUTTA:

BAPTIST MISSION PRESS.

1900.

213/5

LIBRARY, NEW DELHI
23555
Date... 20. 4. 56
Call No. 091. 4912/ Har

PREFACE.

The present volume contains descriptions of 422 MSS. taken during the years 1891-92, from East Bengal, the district of Bankura, the city of Benares, and from the immediate neighbourhood of my residence at Naihati in the 24 Parganas. The MSS. are mostly written in Bengali character and the authors of most of them are Bengalis, Brāhmans and Vaidyas, by caste. Vedic works are absolutely rare unless one calls ritualistic works such as, No. 46, Kāṇvaçākhi-grāddhaprayoga and, No. 253, Brahmasaṃskāramañjarī as vedic works. Original Smṛti works are not to be found in this volume, but there are plenty of modern compilations, commentaries, dissertations, and monographs not only on Smṛti, but, on Tantra, and Medicine also. As these compilations, &c., are extremely useful in giving an idea of modern Hindu thought and experience on these subjects, I have tried to give their contents in full, in order to enable Orientalists, both in Europe and India, to judge of their merits, without looking into the MSS. themselves. It would be extremely interesting to know the locality in which the authors lived and the circumstances under which they wrote, but with the exception of a very few cases the curiosity of the learned world must for the present remain unsatisfied. It would not be out of place to mention here that a study of the genealogies of the Brahmins and Vaidyas—a taste for which is just dawning—may lead to many important discoveries about the authorship of most of the Sanskrit works written in Bengal.

Besides the works noticed above, the present volume contains a large number of dissertations on particular points of modern Nyāya philosophy, the sole occupation of the Brahmanic mind, in Bengal, with any tendency towards meta-

physical speculation. Of other Schools of Hindu philosophy we have but very few works and these not of much worth.

How the Brahmanic mind moved in narrow grooves for the last five or six hundred years may be gathered from the fact that in this volume alone there are five commentaries, newly discovered, on the Amarakoṣa (Nos. 6-10), four on the Anandalaharī (Nos. 26-29), twelve on the Devīmāhātmya (Nos. 175-186); almost all of them by Bengalis.

Bengal is perhaps the only province in which the various Grammatical Schools may be said to be still flourishing. The second revival of the School of Pāṇini under the leadership of Mahārāṣṭra Brāhmins like Bhaṭṭojī Dikṣita and Nāgojī Bhaṭṭa have expelled the various other schools from other provinces of India and compelled them, so to say, to take refuge in Bengal where the Marhatta influence was the least felt. For these reasons, I impressed on my travelling pundits the importance of the search and discovery of the MSS. of works of the various grammatical schools, and their work in this direction is satisfactory as the following analysis will show.

Kātantra School.—As this is perhaps the first time that the MSS. in East Bengal have been thoroughly examined, we have, as expected, a very large number of works on the Kātantra School of Sanskrit grammar. The word Kātantra means an abridgment;— a hand book in which the niceties of Pāṇini have been discarded for the benefit of beginners. It is most probably of Buddhistic origin, as it was largely used in Buddhistic countries. One thing is sure it was a popular as opposed to a scholarly work. But gradually commentaries, appendices, notes, annotations, and various sorts of dissertations grew around it and made it a School by itself. Some of these dissertations were by Buddhist and others by Hindu authors. The Buddhistic Kātantra works have generally been pushed aside in Hindu countries, but some on account of their special merit, still survive. One of these Ṣaṭ-kārakā-bodha, No. 380, commences with an invocation of Buddha,

who destroyed the army of Māra, who conquered the bondage of transmigration and who ascended Nirvāṇa. It is said that Durga Siṃha, the great commentator of Kātantra Sūtras, was himself a Buddhist, nay, some even go so far as to identify him with the great Buddhist lexicographer Amara Siṃha, but this is disproved by the fact that he commences his Uṇādivṛtti, No. 34, with an invocation of Īva which can not be twisted to yield a Buddhistic meaning. The title Uṇādivṛtti requires some explanation. From the early dawn of grammatical speculation in India, some thought that every word had a derivation from roots, others differed from them in holding that there was a large number of words that could not be so derived. Pāṇini himself held the latter opinion, and so he never wrote anything on suffixes like Uṇ, as opposed to ordinary verbal suffixes, known as Kṛt. The work on Uṇādi in Pāṇini's School is by a different author, namely, Cakrāyana. Following Pāṇini's example the authors of the Kātantra Sūtras did not write anything on the Uṇādis. The Sūtras on this subject and the vṛtti on them have been supplied by others. The vṛtti is by Durga Siṃha. Probably he wrote the Sūtras too. It would not be out of place to mention here that though Durga Siṃha, the author of the vṛtti and of the Uṇādi, was not a Buddhist there was another Durga Siṃha, the author of the ṭīkā who was certainly a Buddhist. His invocation speaks of his faith. Numbers 41-43 are dissertations on various parts of Kātantra by Rāmacandra, the son of Harihara, belonging to the family of Kāñji whose later residence was the village Uttaracāiva and whose ancient residence was Īvapuratapāka. He appears to have been a Maithila Brāhman who invariably mentions the names two residential villages one ancient, another recent, in giving a description of his family. These three works treat of Sandhi, Kāraka and the appendices, the first is an examination of Trilocana Dāsa's work entitled Pañji on Sandhi, the second and third are expositions of the commentary by Gopīnātha Tarkācāryya, on the appendix.

Aṣṭamaṅgalā, No. 17, by Rāmakiṣora Cakravartī is a commentary on the eighth section of Durga Siṃha's vṛtti on the chapter of conjugation.

Akhyātatikā, No. 19, and Akhyātapañjikāvyaḥkhyā by Narahari, No. 20, are works of this School on conjugations, No. 20 being a commentary on the Pañji by Trilocana Dāsa.

Kātantrakaumudī by Gaṅgeṣa Ṣarmā, No. 47, attempts to justify various ungrammatical expressions in classical Samskrit literature according to the rules of Kātantra grammar. He seems to have been very proud, for he says that neither Candragomī, nor Durga Siṃha, nor even Kātyāyana, knew so much as he did, he had looked into all the Ṣāstras and he was an authority in determining difficult points in Kātantra. His invocation is mysterious, after saluting Śiva he invokes a Dvijanmā, a brāhmaṇa, whose fame is known in the Vedas, who is a source of salvation, and who is the author of lost tantras. Kātantracandrikā by Rāmadāsa Cakravartī, No. 48, is a commentary on a portion of the supplement of Kātantra. The author acknowledges his obligations to Gopināth specially. The same Gopināth had a most appreciative commentator in Ṣaṅkara Ṣarmā who, in Kātantra-pariṣiṣṭa-prabodhā-prakāṣikā, No. 49, compares grammar to sugarcane and logic to the machine which extracts the juice from it and recommends his readers to drink plentifully the juice extracted from grammar by logic. Vidyāsāgara is a revered commentator of the Kātantra School. His work the Kātantrapradīpa, No. 50, describes him as the son of Mahāmahopādhyāya Śrikānta Paṇḍita and gives his proper name as Puṇḍarikākṣa Bhaṭṭācāryya. Kātantravṛtti, No. 51, is attributed to Vararuci. It is a Vṛtti commentary on the whole of the Kātantra Sūtras. The Vṛtti seems to have undergone a revision in the hand of Yaṣomāna, but there is a suspicious look about it; the invocation is identical with that of Durga Siṃha, though a comparison shows that this is an entirely different work. Number 52 is a commentary on the Vṛtti by Harirāma. The vṛtti on which this is a commentary is most likely Durga

Atmanepada chapter, called in Kātantra, Rucādi, by Madhusūdana. Number 333 is on the meanings of grammatical terminations by Ramākānta Cakravartī. Number 353 Çabdaçāstravivṛti by Raghunandana Çirompi is a work of the Kātantra School dealing with the meanings of affixes on verbal roots. At the outset he is confronted with the question why Çarvavarmā did not write the Sūtras on affixes and why Vararuci wrote them. No. 355 is a work on declensions by Ramānātha Cakravartī. Siddhāntaratnāṅkura by Çivarāma, No. 407, is a commentary on Çṛipati's supplement.

Samkṣiptasāra.—Next to Kalāpa the grammar which has the widest circulation in Bengal is the Saṅkṣiptasāra. It was composed by Kramadīçvara who has the high sounding epithet Vādīndracakracūdāmaṇi, the crest jewel of the circle of great disputants, always preceding his name. His grammar is written on a new plan differing altogether from that of Pāṇini and others. His aphorisms were explained by Goyicandra, but the most celebrated writer of this school is Jumara Nandī whose work is regarded as an authority. In the present volume we have got a book on Sanskrit roots, by that celebrated writer, named Dhātumālā, No. 196. Dhātumālā by Maheça, No. 197, and Dhātusaṅgraha, No. 200, also appear to be books of the same school. Saṅkṣiptasāra-kaumudī, No. 390, by Abhirāma Vidyālaṅkāra belonging to the Banerji family resident at Gayaghaṭa, and Saṅkṣiptasāra-ṭikā, No. 391, by Çṛi Nyāyapañicānana, the son of Vidyāvinoda belong to this school. Rūpaprakāça, No. 324, is a work on conjugations by Kullūka Bhaṭṭa. He is not, however, identical with the commentator of Manu, because that great commentator was a resident of Nandanavāsī in North Bengal and subsequently settled at Benares, but the present author was a resident of Viçāla. He followed the etymological work entitled Dhātuprādīpa. Jñāpakāvali, No. 130, by Haragovinda is an exposition of the chapter on declensions. Kārapādāṭikā, No 56, by Sarvavidyālaṅkāra who belonged to

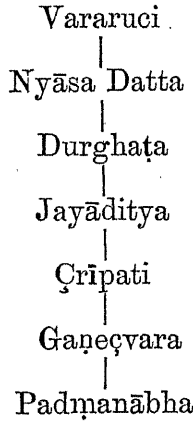
the Gayaghata Banerjis is a work on Sanskrit syntax according to this school.

Supadma School.—The Supadma grammar is current in Central Bengal, that is, in Jessore, Khulna and the 24-Parganas. The author is Padmanābha Datta who traces his ancestry from Vararuci one of the nine gems in the Court of Vikramāditya and the contemporary of Kālidāsa. The Maithila Brahmans consider this very Vararuci to be the founder of their most influential family. They consequently claim Padmanābha as their own. In the work entitled *Prṣodarāvṛtti*, No. 228, Padmanābha gives the date of the composition in the following chronogram :—

Çāke Çailanavāditye caitre māsi rabeḥ sthitau.

Dvijena Padmanābhena bhāṣā sūtramidaṃkṛtaṃ.

This means 1297 of the Çaka era that is 1375 A.D. Padmanābha thus traces his genealogy from Vararuci.

This genealogy seems to be very defective.

Rāmanātha Siddhānta in his commentary, No. 223, on the *Paribhāṣāvṛtti* by Padmanābha, says that Padmanābha was an inhabitant of Bhoragrāma in Mithilā, that his father was Dāmodara Datta. Padmanābha, in that work, is said to have written twelve works—1 *Unādivṛtti*; 2 *Dhātucandrikā*; 3 *Jaṇ-luk-vṛtti*; 4 another work; 5 *Paribhāṣāvṛtti*; 6 a poem named

Gopālacarita; 7 a commentary on Anandalaharī; 8 on Māgha; 9 on another work; 10 a work on Prosody; 11 a work on Veda and Smṛti named Acāracandrikā; 12 a lexicon named Bhūriprayoga.

Kāraḥaraḥasya, No. 58, by Rupaṛāma Nyāyapañcānana is a work on Syntax, according to this school.

Mugdhabodha School.—Mugdhabodha was composed by Vopadeva, a friend of Hemādri, by the middle of the thirteenth century in the Marhatta country then ruled by the Yādavas of Devagiri, and had a wide currency for some centuries in various parts of India. With the rise of the Mahratta power in the seventeenth century and the revival of Pāṇini, Mugdhabodha was pushed into a corner of Bengal, that is in the neighbourhood of Nadiyā where it is still assiduously studied. Its extensive currency in the fifteenth and sixteenth centuries is evidenced by the fact that Bhaṭṭojī Dīkṣita in his Manoramā has taken great pains in refuting the opinions of the author of Mugdhabodha. Three works of this school are noticed in this volume; a commentary by Kārtikeya Siddhānta, No. 288; a supplement by Nandakiṣor, No. 289; and Paribhāṣāvṛtti, No. 222, by Rāmaçandra Vidyābhūṣaṇa composed in Çaka 1610 that is 1688 A.D.

Sārasvata School.—The Sārasvata grammar was written by Anubhūtiśvatrūpācāryya and it has extensive currency in Orissa and Tipperah. Sārasvata-pradīpa, No. 404, by Vidyābhūṣaṇa, is a commentary on this grammar.

Pāṇini School.—There is only one doubtful work in this volume of this school. It is Sāranirṇaya, No. 403, by Ramākānta Çakravartī, son of Madhusūdana Tarkavāgīça. It explains a very large number of Sūtras of Pāṇini with a view to supplement the knowledge obtainable by a study of the works of the Kātantra School.

Kalāpasāra, No. 44, is an unsuccessful attempt at the foundation of a new school. The author Rāmakumāra, Nyāyabhūṣaṇa, son of Rāmagati Vācaspati belonging to the Banerji family, resident of Pāccara, composed it at the

command of Rājā Gopīmohana by combining the Sūtras of Mugdhabodha, Sārasvata and Kalāpa.

This would be the proper place to treat of two works on spelling; one, Nakāravāda, No. 135, by Puruṣottama Deva and the other, Varnaprakāṣa, No. 328, by Kaṇṇapūra, the minister of Amaramāṇikya, Rājā of Tipperah, at the request of Rājyadhara, the Rājā's son.

Smṛti.—There are no original Smṛti works in this volume. The modern compilations described in it are mostly written by Bengalis from eleventh century downwards. These compilations may be broadly divided as ancient and modern, Raghunandana's huge work in twenty eight parts being the land-mark of the two. It is therefore necessary to fix the date of this great writer. Tradition makes him a contemporary of Caitanya, who died in 1533. The evidence of the genealogies tends to the same direction, but he quotes Haribhaktivilāsa by Gopāla Bhaṭṭa, a disciple of Caitanya, who survived that great reformer by many decades, and it is said that the Haribhaktivilāsa was completed in 1562. Raghunandana's activity therefore may be said to range over the second and third quarters of the sixteenth century. Works written before him and quoted by him will be termed ancient, and those written after him, modern. These modern works are not of much worth. They are mostly either commentaries on various parts of Raghunandana's works, or, handbooks based on these parts. But the ancient works before Raghunandan are of great value. Dānasāgara, No. 165, by Vallālasena, the famous king of Bengal, has been described by others, but the MS. belonging to Bābu Nagendranātha Vasu seems to be more complete and written in a more ancient hand; therefore I have taken pains to have it described again. From the preamble and the epilogue of this long work running over eleven thousand couplets on the subject of making gifts, we learn that Vallāla was the son of Vijaya Sena, the brother of Hemanta Sena, that by his own merit he made himself the lord of Gauḍa; that though he crushed in the battle-field the king of Gauḍa

who belonged to an invincible ancient family, Ballāla spared him in mercy; that his spiritual guide was Aniruddha a man of deep scholarship and irreproachable character and a resident of the Vārendra country. This Imperial compilation is perhaps the forerunner of the huge work entitled *Dāna-khaṇḍa* by Hemādri. As the balance of evidence tends to prove the starting point of the Lakṣmaṇa era to be also the starting point of the Sena dynasty, we can safely place this work in the second quarter of the twelfth century.

According to the settlement of the Brahmanic hierarchy made by Vallāla Sena, the family which hailed from Sāhuḍi were degraded to a very low position, but the great ancient law-giver of Bengal, Mahāmahopādhyāya Ćūlapāṇi was proud to call himself a Sāhuḍiyāna, hence he may be said to have belonged to a period anterior to Vallāla Sena, that is the eleventh century. Ćūlapāṇi's quotations are authoritative, his language lucid and his arguments forcible. His *Prāyaścittaviveka*, in spite of Raghunandana's work on the same subject, still holds its own and is regarded as authoritative. In the present volume are noticed four works by Ćūlapāṇi, namely, *Ekādaṣiviveka*, No. 37, *Tithiviveka*, No. 152, *Vāsantiviveka*, No. 331, and *Vratākālaviveka*, No. 347. Nos. 152 and 347 describe him as Sāhuḍiyāna Mahāmahopādhyāya Ćūlapāṇi, while the other two mention him as simply Ćūlapāṇi.

Bhavadeva Bhaṭṭa shares with Guṇaviṣṇu the honor of settling the vedic rituals of the Brahmans professing the Sāmaveda in Bengal. He was a Raḍhīya Brāhmaṇa whose original progenitors settled at the village Siddhala from which the family derived its name. An inscription by him has been discovered in Orissa with a date belonging to the eleventh century. In this volume have been described two works by him, namely, *Prāyaścittaprakaraṇaṃ*, No. 240, where he has been described as hailing from the village of Vālavaḍabhi, and with Bhujāṅga as his other name; and *Sambandhaviveka*, No. 399, which mentions him simply by name.

Rāmārcana Candrikā, No. 318, by Anandavana, the disciple

of Mukundavana may be called a *Tāntrika* work, as, it begins with a dissertation on the relations between the disciple and his preceptor, and, as, it is divided into *paṭalas*; but as Raghunandana quotes it, it has been placed amongst the *smṛti* works. It is a sectarian work of great value, and the sect to which it is a standard hand-book is still to be found in Bengal.

Çrikara and his son Çrīnātha belong to a period anterior to Raghunandana. The father has not written much, but the son is the author of a long series of *smṛti* works ending with the compound word *Tattvārṇava*. Raghunandana was at great pains in refuting many of his theories. In the present volume is noticed a commentary on the *Çrāddhaviveka*, No. 376, by *Çūlapāṇi*, which may be said to be a joint work of the father and the son, because though the work is given to the world in the name of the son, yet the author says that he is simply putting down what he has heard from his father.

There are in this volume three works ending with the word *Kaumudī*, namely, *Dāna-kaumudī*, No. 163; *Çuddhi-kaumudī*, No. 367; and *Çrāddhakriyāprayoga-kaumudī*, No. 373, all of which belong to a series entitled *Kriyā-kaumudī* by Govindānanda Kavikaṇkaṇācāryya, the son of Gaṇapati Bhaṭṭa, at whose command the series was written. There is another work, however, entitled *Mantrapuraçaraṇaṃ*, No. 271, attributed to Govinda Kavikaṇkaṇācāryya who appears to have been a very different person from the author of the *Kriyā-kaumudī*.

Çrāddhapradīpa, No. 375, by Pradyumna Çarmā hailing from Sylhet is a MS. copied in the Çaka year 1448 that is 1526 A.D. The book was written with a view to supersede a larger and more difficult work entitled *Çrāddhaprakāṣa* current in that part of the country. Pradyumna was the son of Çrīdhara Çarmā, who had jurisdiction over *Hākādiddi* (jurisdiction perhaps as a judge or as a *Dharma Çāstrī*, who decided cases against Hindu religion, Hindu rituals and Hindu customs).

Çūdrāhnikācār, No. 371, by Jādavendra Çarmā is a work on the daily duties of a *Çudra* composed under the order of

Rājā Raghudeva who is given the proud title of Gauḍa-mahimahendra and whose capital was sanctified by the holy Ganges; whose father was Vāsudeva, the brother of Vāṇeṣvara apparently the founder of the family.

Gopāla Bhaṭṭa was an inhabitant of Seringam in southern India, who became an ardent admirer of Caitanya; who in his tour round India visited that city of temples in the year 1509. Gopāla Bhaṭṭa renounced the world and embraced the doctrine of Caitanya. He was ordered to live in Vṛndāvana and to settle the rituals of Caitanya's followers, and he wrote the Haribhakti-vilāsa. Another of his work Satkriyāsāradīpikā, No. 395, quotes from Aniruddha, Bhīma Bhaṭṭa, Govindānanda, Nārāyaṇa Bhaṭṭa and Bhavadeva Bhaṭṭa for the purpose of the preservation of the purity of Vaiṣṇava religion. He was very unwilling to give his name as author, but he could not help it, because the elders of his sect demanded that his name should be associated with the work.

Ṣrāddhadīpikā, No. 374, is by Mahāmahopādhyāya Ṣṛī Bhīma belonging to the Kañji Gāñi amongst the Rāḍhiya Brahmanas of Bengal. The MS. looks very old.

There are six works in this volume attributed to Raghunandana of which two Svarga-sādhana, No. 419, and Dolajātrā-pramāṇatattva, No. 187, do not speak of Raghunandana as the son of Harihar and belonging to the Banerji family, and are undoubtedly by a different author of the same name. The invocation in these works does not end with the classical words "Vakti Ṣṛī Raghunandanaḥ." The Tīrthatattva, No. 153, and Grahayāgaprayogatattva, No. 108, contain all the signs of their being written by the great Raghunandana, though they are not to be found in the list of the orthodox twenty eight.

Of the commentaries on Raghunandana noticed in this work Prāyaścitta-tattva-tīkā, No. 239, by Rādhā-mohana Gosvāmī deserves a special notice, as the author is said to have been a friend of Colebrooke. He was an inhabitant of Čāntipura and a descendant of Advaita, the great associate of Caitanya. His scholarship was vast, as it

embraced Nyāya, Smṛti, Vyākaraṇa, Chandaḥ, Sāhitya and Vaiṣṇava literature. It is said that Colebrooke often went to Ćāntipura to have matters relating to Sanskrit scholarship discussed with him.

Numbers 150 and 238 are commentaries on Raghunandana by Kāṣināth Tarkālaṅkāra, who has also written an abstract on atonements, No. 237. Another commentary on of Raghunandana's works is No. 368, by Guruprasāda Nyāyabhūṣaṇa.

Of the Smṛti works subsequent to Raghunandana, the most important is Vivādārṇavasetu, No. 335, by eleven Pundits from various parts of Bengal, under orders of Warren Hastings when he was Governor of Bengal, and not yet Governor-General. It took a year to compile the work, and the compilation is one of the most valuable that ever appeared on Vyavahāra, or the law of law courts in India. As there was no Sanskrit scholar to translate it into English, it was rapidly translated into Persian, and from Persian into English by Mr. Halhed. The translation was published in England under the title of a Code of Gentoo Law. The names of the Pundits are :—

1. Vāṇeṣvara Vidyālaṅkāra.
2. Kṛpārāma Tarkasiddhānta.
3. Ramagopāla Nyāyālaṅkāra.
4. Kṛṣṇajīvana Nyāyālaṅkāra.
5. Vireṣvara Pañcānana.
6. Kṛṣṇacandra Sārvaabhauma.
7. Gaurikānta Tarkasiddhānta.
8. Kālīṣaṅkara Vidyāvāgīṣa.
9. Ćyāmasundara Nyāyasiddhānta.
10. Kṛṣṇakiṣora Tarkālaṅkāra.
11. Sītārām Bhet.

They consulted Caṇḍeṣvara, Viṣveṣvara, Viṣvarūpā, Vijñāneṣvara, Halāyudha, Ćrī Kṛṣṇa, Vācaspati, Jīmūta-vāhana, Ćrikara, Ćūlapāṇi, Govinda, Lakshmīdhara, Raghunandana, Ćrīnātha and Bhaṭṭa.

It would not be out of place to mention here of the other two works on Hindu Law, compiled under the auspices

of the East India Company during the early years of their rule in Bengal. One was the Vivādabhangārṇava by the great Jagannātha Tarkapañcānana, helped by his pupils, Rādhākānta, Guruprasāda, Rāmamohana, Rāmanidhi, Ghanaṣyāma and Gaṅgādhara, to whom he acknowledges his obligations. This was a huge work embracing all the different topics on Hindu Law, two of which have been translated in 1797 by Colebrooke in four volumes, and formed the basis of Hindu Law of Inheritance and Contract as administered in British Courts of Justice in Bengal. The entire work in Sanskrit is to be found in the library of the Judges of the High Court. The other work related to the Maithila School of Hindu Law, compiled by Suberu Miçra and never translated.

Smṛtisarvvasva, No. 417, by Nārāyaṇa Banerji, of Kṛṣṇanagar, near Khānākul in the district of Hughli, known as Banerji Thākur, is a hand-book of Smṛti for the use of the family in strict accordance with the Code of Raghunandana. Nārāyaṇa also wrote a number of works in verse or Kārikās on the same subject. He belonged to the early part of the eighteenth century, and his descendants were till lately much respected for their scholarship.

Raghunandana's work ending with the word Tattva embraced as a rule the duties of householders, Brahmans and others, but he was absolutely silent about those who renounced the world and became mendicants, so a necessity was felt about two hundred years ago for a work on the duties of Bhikṣus. And a work was written by Āṣṛikaṇṭha Tīrtha, the disciple of Paramahamsaparivrājakācāryya Āṣṛi Mahādeva Tīrtha. This Āṣṛikaṇṭha before he renounced the world was named Kālicaraṇa, and was the descendant of Kāmādeva Pundit, who held the highest place among the Rāḍhiya Kulīna Brahmans of Bengal. The work is Bhikṣutattva, No. 263. The Codex Architypus of this work and another small work by the same author belongs to my family collection, copies from which are to be found in various libraries, both in Europe and India.

Of the other works on Smṛti, No. 242, by Kṛṣṇadeva

Smārtavāgīṣa, No. 243, by Yādavendra Vidyābūhuṣaṇa, and No. 241 by Mohanacandra Vidyāvācaspati relate to the atonement of sins. The last author has a work, No. 366, on purification, in the form of Kārikās. He was a Banerji. Numbers 160 to 162 by Harinātha Miṣra, Ananta Bhaṭṭa and Vardhamāna, respectively, are on adoption. Numbers 166 to 168 by Mohanacandra, Acyuta Cakravartī and Raghurāma Ćiromaṇi, respectively, are on inheritance. Numbers 15 and 16 by Ćyāmasundara and Caturbhuja are on aṇauca or impurity owing to births and deaths in the family.

Numbers 415 and 416 by Rāmabhadra and Narottama, respectively, are short abstracts of Smṛti in general. Kāṇi-tattvaprakāṇikā, No. 65, by Raghunāthendra Ćivayogī deals with the sanctity of various holy spots in the city of Benares, and quotes various Purāṇas, Upaniṣads and Tantras as his authority. Rāmaratna Banerji of Cātrā, near Serampur, retired in his old age to Benares. He was one of the companions of Ćyāmācaraṇa Banerjī, a retired zemindar, who took delight in talking about the sanctity of Kāṇi. To please him, Rāmaratna collected together a large number of facts about Kāṇi, which was put into Sanskrit by one Kālacandra. This work is entitled Kāṇibhāṣyāmṛta, No. 66. This is a very modern work, and it extends to eight thousand five hundred Ćlokas. Number 38 is a treatise on the process of making the gift of a cow. Number 88 treats of the religious ceremonies to be performed at Gayā. It is by Raghunātha Bhaṭṭa, the son of Mādhava. Number 107 treats of the propitiation of the planetary deities. For the deliverance of the soul of the deceased, a bull is branded at his Ćṛāddha with a certain mark and allowed to roam at large. This is known as the Brahmini bull, which is held sacred in almost all Hindu cities. In the case of the death of a woman leaving her husband and children behind her, the gift of a cow marked with sandal-paste is regarded as conferring great merit on the deceased, and the branding of the bull is discarded. Numbers 110 and 111 by Vācaspati Miṣra and Ratnanātha Bhaṭṭācāryya

respectively, treat of the process of making such a gift. Number 172 gives the process of purifying any reservoir of water defiled by a corpse or a carcass. Number 277 treats of the process of lighting lamps on the new moon in the month of October.

Darṣana.—Of the six schools of Hindu Philosophy, Bengal developed the Nyāya system under the auspices of Vāsudeva Sārvabhauma and his distinguished student Raghunātha Ćiromaṇi in the sixteenth century of the Christian era, and Navadvīpa School has since then held the most prominent place for the study of this system of philosophy. Before the advent of Vāsudeva, the Bengalis studied very little of philosophy, and that little was confined to the handbooks of Mīmāṃsā. Sāṃkhya and Vedānta was little studied and Pātañjala less. Vaiṣeṣika was considered as identical with or supplementary to the Nyāya system. Indeed, what goes by the name of Navadvīpa School of Nyāya is simply a happy amalgam of the two systems, Nyāya and Vaiṣeṣika.

In the present volume we have several works by Mathurānātha Tarkavāgiṇa, a distinguished pupil of Raghunātha, who had the rare gift of really elucidating the text he commented upon without burdening his work with theories and dogmas of his own. He commented upon not only the whole of the Tattvācintāmaṇi and Dīdhitī, but also on several ancient works. Number 18 deals with the relation of words in a sentence. A collection of words cannot by itself give any meaning unless all the elements for the completion of the sense are present. If any element is not present, there is an Akāṅkṣā for it, that is a want is felt. In the present treatise Mathurānātha deals with the Akāṅkṣā. In No. 21 he attempts to give the meanings of the verbal terminations and their relation with other terms in the sentence. In No. 25 he deals with the question of the mind which is regarded as an atom and an internal organ of sense coming in contact with the Atmā, which is regarded as infinite. In No. 356 he deals with the evanescent character of articulate sound. The Mīmāṃsā School thought that

articulate sound was eternal. It only manifests itself at certain times. The Nyāya School held the opposite theory that articulate sound is produced and destroyed. In No. 357 is refuted the theory that *Ṣabda* or authority is no testimony. The Vaiṣeṣikas thought that the testimonies were two, perception and inference, while the Naiyāyikas thought that analogy and authority were as good testimonies as the other two, and Mathurānātha held the latter view. All these five treatises are but parts of one great work, namely, Mathurānātha's commentary on the *Tattvacintāmaṇi*.

In the seventeenth century the Navadvīpa School was represented by two men—Jagadīṣa Tarkālāṅkāra, a Pāṇḍitya Vaidika Brāhmaṇa and Gadādhara Bhāṭṭācāryya, a Vārendra Brāhmaṇa. The latter never completed his studies and got no title. He is therefore known simply as Bhāṭṭācāryya. On the death of his professor he thought there was nobody at Navadvīpa who could teach him, and so he never completed his studies. But he wanted to be a professor himself. No student, however, would come to a man who never completed his studies and got no title, and he began to teach the flower trees of his garden on a public road. His teaching gradually attracted the attention of students, who in a short time deserted other professors and flocked round him. Thus he became a great professor and wrote a complete commentary on the *Dīdhiti* of Raghunātha. A portion of this work is represented in No. 229.

Jagadīṣa was an elder contemporary of Gadādhara. He wrote a very large number of treatises, mostly commentaries, but there were some original works of great merit. None, however, of greater merit than *Nyāyādarṣa*, No. 213, which deals with the most abstruse doctrines of the Navadvīpa School, such as the doctrine of causality and its three different aspects. The material cause and the efficient cause are well known, but the Naiyāyikas believe in another thing, the *Asamavāyikāraṇa*, that is, the attributes of the material cause producing similar attributes in the material effect. The

great Jagadīṣa of Navadvīpa is, however, to be distinguished from another Jagadīṣa known as Jagadīṣa Pañcānana, the commentator of the Bhagavatgītā, No. 257, of Anandalahari, No. 29, and of Mahimnastava, No. 281.

Sabdaçaktiprakāçikāṭippanī, No. 352, is a commentary on one of Jagadīṣa's most important and widely-known original works on the application of Logic to Grammar by Kṛṣṇakānta Vidyāvāgīṣa, the son of Kālicaraṇa Nyāyālaṅkāra of Navadvīpa, who flourished during the latter end of the last century, and wrote commentaries on Nyāya, Smṛti with equal facility, and composed a few poems of merit.

A commentary, No. 230, on the first chapter of Dīdhiti, was written by Kṛṣṇadāsa Sārvabhauma, who does not seem to have been an inhabitant of Navadvīpa, though belonging to the Navadvīpa School. A MS. of this work, dated Çaka 1576, has been examined at Bhātpāḍā.

Kaṇāda was a contemporary and a fellow-student of Raghunātha Çiromaṇi, the founder of the Navadvīpa School. They were both students of Vāsudeva Sārvabhauma, who for the first time taught Nyāya Philosophy at Nadiyā, at the commencement of the fifteenth century. Vāsudeva was a student of Mithilā, but was not very loyal to his alma-mater. Kaṇāda was one of the first batch of his students. Kaṇāda went to Mithilā to complete his education, but came back, impressed with the idea that if a scholar of superior merit goes to Mithilā, he can rise superior to the Pundits of that country. Acting under this impression, he induced Raghunātha, belonging to the next batch of his Professor's pupils, to visit Mithilā. Raghunātha defeated the best of the Maithila Pundits in argument and renounced the allegiance of Mithilā and started a new school. It was not known if Kaṇāda wrote any work on Nyāya. Number 14 of the present volume is a work by him. It deals with the various terms of syllogism.

Indian philosophers are unanimous in making the mind a sixth organ of sense and an internal one as opposed to the

external organs. Well, asks someone, in that case why should inference be regarded as a different testimony from perception. Should it not rather be regarded as a perception by the internal organ, *i.e.*, mind. Number 4, an anonymous work, tries to refute this argument and to establish the position of inference as a separate testimony.

These are the works belonging to the Navadvīpa School. But there are many representatives of the older school of thought. Tarkapradīpa, No. 141, by Rāmahari, attempts to establish the sixteen categories of Gautama. Guṇaparakāṣa, No. 93, by Vardhamāna, the son of the great Gaṅgeśa, is a commentary on Udayana's great work entitled Guṇakiraṇāvali, dealing with attributes that inhere in the substance but are not essential to it. Number 94 is a commentary on the second remove on the same work by Udayana. Tarkasaṅgrahacandrikā, No. 143, appears to be an anonymous commentary on Tarkasaṅgraha, but it traverses the whole field covered by the amalgamated Nyāya-Vaiśeṣika School. Padārthasaṅgraha, No. 217, by Bijayīndra Bhikṣu, though belonging to the amalgamated school, seems to differ from it to a very great extent. It believes in ten categories instead of seven, the additional three being Viśiṣṭāmsī, Śakti and Sādṛśya, *i.e.*, the particular, power, and similarity.

Tarkabhāṣāsādhavārthadīpikā, No. 142, by Gaurīkānta Bhaṭṭācāryya, is a commentary on a work entitled Tarkabhāṣā by Keçava Miçra, dealing with the technical terms of the amalgamated School of Philosophy. Mukṭivicāra, No. 287, seems to be a distant echo of Jagadīça Tarkālaṅkāra's well known work, the Mukṭivāda. Ratnakoṣavicāra, No. 305, by Ratneçvar Nyāyālaṅkāra attempts to establish a peculiar theory that under certain circumstances an inference in the form of a doubt is possible, and so inference may not always be positive knowledge. Lāghavajñānam, No. 326, is an anonymous work on a most abstruse and difficult point on the chapter of inference in the modern School of Nyāya Philosophy. Number 336 also deals with a very abstruse point.

Vyutpatti-vicāra, No. 346, is an application of logic to grammar. Çabdaratna, No. 351, by Rāmaçaraṇa, is a much easier work on the same subject. Sāpekṣavāda, No. 402, is a very short treatise on a most important subject, relating to the analysis of compound words. No words should be compounded together which demands another word beyond the compound to complete the sense. Siddhāntadīpa, No. 405, is an application of logic to grammar.

Mīmāṃsā.—There are only three works of Mīmāṃsā in this volume. The first is Jñānādvayarahasya, No. 128; 2nd, Dharmadīpikā, No. 192; and 3rd, Svaprakāçarahasya, No. 418. Number 2 was written by Candraçekhara Vācaspati, a Vārendra Brāhmaṇa who settled at Navadvīpa in the beginning of the eighteenth century and wrote many works on Smṛti. His grandfather was well versed in all the six systems of philosophy. His Dharmadīpikā is a short treatise on the application of Mīmāṃsā doctrines in the illucidation of Smṛti texts. Number 3 is an anonymous work for the purpose of establishing the theory that knowledge is self-evident; and for refuting other theories on the subject, namely, knowledge is super-sensual and that it is evident only by a subsequent perception that I know this, &c.

Vedānta.—Kāçirāma Vidyāvācaspati of Vākudā, a Paçcātya Vaidika Brāhmaṇa who flourished about the beginning of the eighteenth century, and whose great great grandsons are still living, is well known to the Pundits of Bengal, simply as the earliest commentator on the twenty-eight works of Raghunandana. That he wrote treatises on the Vedānta system of philosophy is very little known. In this volume, however, we find two works by him on Vedānta: one, No. 24, is a commentary on the Vedānta treatise entitled Atmaprākāça; the other, No. 393, is a commentary on a work entitled Saṃkhyāprākāça. In No. 24 the author says that he obtained from Çopāla Siṃha, the king of Mallabhūma, now in Bankurah district, four betels and sandal paste in the presence of a large assembly of Brahmans; that his father was

Nyāyālaṅkāra, who was the crest jewel of the Pundits of Bengal; that he wrote a commentary on a work by Budhavara *i.e.*, the author of the text, Nandarāma. The other commentary is also on Nandarāma Tarkavāgiṇa's work. It relates to the knowledge of spiritual truth, and is not confined to Vedānta system alone. Both these works are stamped with Kācīrāma's peculiar signature, namely :—

Ṣrī Ṣrijāne dayādhāne caraṇābjatale tava.

Ṣrī Kācīrāmakṛtīnā kṛtīreṣā samarpitā.

Avadhūtānubhava, No. 13, is attributed to Aṣṭāvakra, one of the great sages of ancient India. Though a short work, it is divided into twenty-one prakaraṇas and six saṃgrahas. It relates to the attainment of indifference to the world and to emancipation from bondage. Vādamālā, No. 329, by Jayatīrtha, is an exposition of the theories of Mādhvacāryya. Vādi-bhūṣaṇa, No. 330, by Puruṣottama, refutes the theory that bondage is unreal, and thereby attempts to establish the authority of the Vedas. This also belongs to the same school of thought. The author bows to Pūrṇaprajña *Yogī*. The only work on Yoga in this volume is Yogakalpalatikā, No. 299, by Rāmagati Sena, belonging to the Vaidya caste, and resident of East Bengal. His descendants are still living, to the sixth remove. The author quotes from various tantras and traverses the whole field of the Yoga praxis from the very first dawn of spiritual knowledge to the attainment of liberation in life through the various Proceṣsas of Yoga postures, restraining breath, &c., &c.

Jyotiṣa.—Of the *Jyotiṣa* works Nos. 82, 83, 120 and 121 relate to the casting of Horoscopes: Nos. 233, 234 and 235 deal with fortune-telling by means of questions; Nos. 80 attributed to Nikaṣā, the mother of Rāvaṇa, and 81 to the Kerala method of fortune-telling by questions. Lauhityavarasena, belonging to the Vaidya caste and to East Bengal is a voluminous writer in this department of *Jyotiṣa*. He is the writer

of Nos. 120 and 235 and the commentator of No. 234. *Aṅkanirṇaya* No. 2 by an author, who modestly hides his name and says he is the son of *Vidyācandra*, is, though short, a useful work, because it gives the value of figures in words. *Adbhutadarpaṇa*, or mirror of omens, No. 3, by *Mādhava Ćarmā* the son of *Raghunātha*, belonging to the family of *Budhavāṇa* and the elder brother of *Mahāmahopādhyāya Govinda*, deals with celestial, terrestrial, and atmospheric omens and the method of propitiating planetary deities. He quotes very old authorities such as *Vṛddha Garga*, *Mayūracitraka* and others. *Kālotṭara*, No. 63, deals with untimely death and other mishaps by observing the signs of the Zodiac and the asterisms. Nos. 132, 133, 134, 169, 388 and 394 are works which deal with astrology in general. No. 144 represents the Arabic system of astrology in Sanskrit. It deals with *Varṣaphala* or the consequence of the influence of the various Members of Zodiac on a man's fortune during a year. *Bhāsvati* is a well known work on astrology by *Ćatānanda*, No. 262 is a commentary on that work by *Kuvera*, who hails from *Kāñjivilva* a Bengali *Brāhmaṇa* of *Rāḍiya* distribution. *Viṣṇusiddhānta-grantha*, No. 338, is perhaps one of the old *Siddhāntas* or works on astronomical science. The interlocutors are *Viṣṇu* and *Lakṣmī*. The sun is the great progenitor of the world. He is *Brahmā*, he is *Viṣṇu*, he is *Ćiva*, and above all, he is *Brahma*. *Viṣṇu* taught this science to *Lakṣmī* when 1555200017064000 years of *Brahmā* had already passed. What the duration of a year of *Brahmā* is, is well known to orientalists. The *Ćaka* king who has given his name to an era current in India will flourish says *Viṣṇu* after 1955883179 years from the creation of the earth. The work declares that in the matter of propitiating planets, the *Grahavipras* are supreme. These are *Ćakadvipī Brahmanas* who hold a very low position in Hindu Society. They are to be treated as Brahmanas only when they hold the calendar in their hands. Brahmanas should not even be seen on occasions of *Grahayajñas*. Almost all these works are by Bengali authors either *Brāhmaṇa* or *Vaidya*.

Vaidyakas.—The Vaidyaka (medical) works are mostly by learned men belonging to the Vaidya caste, generally hailing from East Bengal. Ayurvedasārāvali, No. 31, by Dhanvantari Kara, a Vaidya by caste, appears to be a modern compilation. The MS. though incomplete runs through nearly nine thousand verses. It deals with the preparation of medicines and with the symptoms of diseases. Cikitsāratna, No. 113, by Jagannātha Datta, a Vaidya by caste, and Cikitsāsārādīpikā, No. 114, by Harānanda Dāsa are works of the same class. The writer of the latter work says “the original works on medicine were short, Jagannātha Datta wrote rather a large work. Kavicandra made it larger. His work is Sārādīpikā, I have expanded it into an ocean.” No. 122 is a short work on digestion, or rather on certain combinations of eatable things that are easily digested. The combination of cocoanut and rice; that of thickened milk and jack fruit; that of ghee and lemon juice are easily digested. Dravyaguṇasaṅgrahatīkā, No. 189, by Ćiva Dāsa Sena, a Vaidya by caste, who belonged to the thirteenth century, is a commentary on Dravyaguṇasaṅgraha, *i.e.*, medicinal properties of herbs written by Cakrapāṇi Datta, who flourished about 1060 A.D. There was a medical man named Lāusena at the Court of the Rājā of Ćekharabhūma. He defeated Vāṇīvilāsa Kavisārvvabhauma. His son was Kākuts-
tha Sena and grandson Lakṣmīdhara Sena, great grandson, Taruṇa, and great great grandson, Ananta. Ananta obtained from the Muhammadan sovereign of Gauḍa great marks of distinction. Ćiva Dāsa was Ananta’s son. Nāḍīprakāṣa, No. 201, is a work on feeling the pulse attributed to Kaṇāda. Kaṇāda in the preamble says Ayurveda is the fifth Veda which was known to none but Ćiva. From him Brahmā learnt it, from Brahmā Indra, from Indra Kaṇāda himself. Madhu-
matī, No. 266, by Nṛsiṅha Kavirāja, belongs to the same class as No. 31, Yogāvali, No. 302, appears to be a Tāntrika work on medicine, as it is in the form of a dialogue between Ćiva and Durgā. It deals with Yoga or mixing up of various medicinal substances. Rasaratnākara, No. 308, is an ancient

work on Chemistry by Nityanātha, one of the Nāthas or mendicants supposed to have been possessed of superhuman power who played so important a part when Buddhism was fast degenerating into a man worship. There is a small temple dedicated to Nityanātha at the Svayambhū kṣetra in Nepāl. Rasasāra, No. 309, by Govindācāryya is a very recent work on the same subject. Rugviniṣcaya-tikā, No. 320, by Rāma Kṛṣṇa Bhaṭṭa is a commentary on Mādhava Kara's Nidāna. Vaidyavallabhā, No. 342, by Çrikānta Dāsa, a Vaidya by caste, though short, is a very interesting work, as it gives directions for keeping up good health and other useful information for the benefit of those who cannot read the Çāstras extensively, who are poor or who are otherwise unable to protect themselves from diseases.

Tantras.—Any system of worship other than that sanctioned by the Vedas goes under the general name of Tantra or Agama. The great object of the Tāntrika works is the saving of the soul of women and Çūdras who have no access to the Vedas. The word Tantra, if I am permitted to hazard a conjecture, means shortening, abbreviation, *i.e.*, reducing in something like algebraical forms, Mantras or formulae that would otherwise run to scores of syllables. The question of the origin of Tantras will be discussed elsewhere.

The Tāntrika works may broadly be divided into original works and compilations. The authorship of original works is attributed as a rule to Çiva who at the earnest solicitation of his dearly beloved wife, Pārvatī reveals to her in small dozes the mysteries of various occult worships. Sometimes the interlocutors are not Çiva and Pārvatī but some Bhairava, terrible attendant of Çiva, and his wife. The language is Sanskrit, always ungrammatical, sometimes outrageously so. The subject varies from the attainment of Salvation to the meanest fetish worship. Sometimes the directions of worship are plain, open, fervent, and beautifully impressive, at other times they are filthy, obscene, obscure, dark and mysterious. The distant object is always emancipation of the soul from

the bondage of the world, but the nearer object is often of a less spiritual character. The Śaṭkarma or the six great objects are Māraṇa, killing ; Akarṣaṇa, attracting ; Vaçikaraṇa, subjugation or bringing under complete control ; Vidveṣaṇa, generating malicious feeling ; Uccātana, uprooting ; Stambhana, stupefying.

The Yoga system developed by Patañjali and his school, has undergone a mysterious modification in the hands of the Tāntrikas. They have given it a grim and terrible aspect scarcely contemplated by the originator of the Yoga system. In imitation of the Vedic sacrifices in the Vedic system of worship, the Tāntrikas have their Homa and their system of worship, and there is nothing under the sky which is not resorted to for the purposes of attaining their mysterious ends. Curing of diseases, attainment of longevity, good health, &c., are objects for which Tantras are often resorted to. Consequently we have Tāntrika works on medicine and Tāntrika directions for the preservation of health, which differ materially from the current Hindu science of medicine.

It is generally considered to be the third system of religion and worship, the Paurāṇika being the second. But the Tāntrika works specially the more ancient of them, place themselves in juxtaposition with the Vedic system alone and but rarely mention the Paurāṇika system, and if the Paurāṇika system is carefully analysed, it would seem to be purely Vedic in its ancient and almost purely Tāntrika in its modern form, though throughout the Purāṇas there runs a vein of Vedic culture.

The Tāntrika compilations in India are generally by Brāhmins, who have drawn their materials from the original Tantras and systematized them often mixing them up with a small modicum of Vedic culture derived from Smṛtis and Purāṇas. It is not yet possible to say when these compilations began to be written, and which is the most ancient of them, but it would not be out of place to throw out a conjecture, that the most ancient compilation on the Bengal side, at

least, is not much older than the Mahomedan conquest. We have got a large number of these compilations in the present volume. One of the most recent and at the same time most extensive of them, enumerates 160 works from which it had drawn his materials, including original Tantras and compilations. In this list there are only three works which may be regarded as outside the Tantras, namely, Nṛsiṅhatāpaniya, Matsyaśūkta, and Viṣṇudharmottara, though the position of the last is rather doubtful. This work is entitled Āgamatattvavilāsa, No. 22, by Raghunātha Tarkavāgiṇi, an inhabitant of Napādi perhaps in East Bengal. The author must have flourished some time after Kṛṣṇānanda Āgamavāgiṇi of Nadia from whose work he quotes and whose descendants are still living. The work extends to more than thirteen thousand śloka.

Kaulāvalinirṇaya, No. 85, by Jñānānanda Parama-haṃsa deals mostly with obscene and terrible rites. The Cakra or circle in which votaries male and female drink together and indulge in all sorts of excesses, is prescribed as one of the most meritorious things for a Kaulika, *i.e.*, one who follows the family of Kālī or Vāmācārins or the left-handed worshippers. Some of these practise their meditations sitting on dead bodies, at midnight, others on the cremation ground, some on the heads of five animals. Jñānānanda though he is called a Paramahaṃsa, gives detailed directions for these terrible and obscene rites.

Tattvapraṇāṇa, No. 137, by Jñānānanda Brahmaṇāri is also another work on Vāmācāra or left-handed worship. The present codex however contains only one part out of twelve of this work said to be in existence. The work was composed in the 1730 year of the Saka era at Jinārddi on the western bank of the Brahmaputra. Tantradīpakā, No. 138, a work in nearly 20,000 śloka is by Gopāla Pañcānana, the grandson of Kṛṣṇānanda Āgamavāgiṇi and the son of Harinātha. It treats fully of the right-handed and very shortly of the left-handed form of worship.

Kālisarvvasva-samputā, No. 60, by Ṣrī Kṛṣṇa Vidyā-
laṅkāra, the son of Nyāya-vagīṣa Bhaṭṭācāryya is a Tāntrika
compilation, running to 4,000 ṣlokas. The authorities con-
sulted are mostly original Tantras nearly a score and half
of which have been mentioned by name in the preamble. The
subjects treated of are identical with those in No. 22.

There is a hymn to Kālī in which are given one thousand
of her epithets all beginning with the letter "KA." It is
one of the most solemn and awe-inspiring hymns ever heard
in India. The hymn has many commentaries but the most
popular one in Bengal is by Pūrṇānanda who flourished in
East Bengal during the last half of the sixteenth century.
There is another commentary on the same noticed in No. 62.
The name of the Commentator is not given. The hymn is
attributed to Mahākāla, a ferocious form of Ṣiva, who is also
called here the Adinātha, the first of the Nāthas, human
beings with superhuman powers, belief in whom because
very common about six centuries before the present time.
This belief gave rise to Lamaism in the North and the
System of Gurus or Tāntrika Spiritual Guides in Bengal.
This Mahākāla is to be differentiated from the Mahākāla of
Ujjayinī who was a form of Ṣiva not at all ferocious so
far as can be gathered from the works of Kalidāsa and
others. This is rather the Mahākāla of Nepāl feared by
Hindus and Buddhists alike. The two epithets of the hymn
commonly met with are Medhā-sāmrājya and Sundarī
Ṣaktidāna or oVaradāna. The meanings are obscure. The
first means perhaps "having an Empire over memory"
because the solemn hymn once heard can scarcely be forgotten
and the second means perhaps "the giver of power over the
beautiful," that which leads the mind to the beautiful or to
beatitude.

Kuladīpikā, No. 71, appears to be a compilation through-
out in verse; it has no interlocutors like the original Tantras;
the author says that he has consulted many works on
Kulaṣāstra. Now-a-days the word *kula* with its derivatives

Kaula and others have come to mean, in the month of a Tāntrika one who revels in the five *M*'s namely, *Madya* (wine), *Māmsa* (meat), *Matsya* (fish,) *Mudrā* (delicious food), *Maithuna* (sexual intercourse.) But when this book was compiled *kula* does not seem to have acquired this degraded meaning.

In every Pūjā there is a "dhyāna" or meditation. The votary attempts to realise in his mind some form of the diety worshipped. That form is given in the formula called "dhyāna-mantra." No. 159 contains a commentary on the dhyāna formula of the *Dakṣiṇakālīkā*, the goddess who is propitious. The formula consists of 9 verses. But in these a complete and vivid picture of the goddess is given.

Kramadīpikā is a well-known Tāntrika work on the worship of *Kṛṣṇa* or *Viṣṇu* written in long verses in flowing poetic style. No. 86 is a commentary on that work by an anonymous author.

Numbers 96 and 97 are commentaries by *Anantarāma* and *Raghunātha Nyāyālaṅkāra* respectively on *Gurupādukā Stotra*, or a hymn addressed to the foot-prints of the spiritual guide. The word *pādukā* means the shoe, but in Tantras it means foot-prints which are often worshipped under the names of *Carāṇa*, *Pādapadma* and so on. These prints are as a rule carved on hard stones and placed in conspicuous positions. The foot-print of *Viṣṇu* forms the great object of worship at *Gayā*. The Hymn is in five *Indravajrā* verses with solemn and awful accents.

Govinda-kalpa-latā by *Samīrācāryya*, No. 100, is a Tāntrika compilation on the worship of *Viṣṇu*. It uses all the paraphernalia of the *Çakti* worship, but, still the author is a bigoted sectarian and asks his readers never to take the work or read it at a place where *Çakti* is worshipped and *Çakti* worshippers live.

Japa-rahasya, No. 119, gives directions for counting the beads (*i.e.*), repeating the name of the divinity worshipped.

Pūrṇānanda was a great Tāntrika compiler of the sixteenth

century. He was a Vārendra Brāhmaṇa born in the district of Rajshahi, left an orphan at a tender age. Brahmānanda, a great Tāntrika writer of his time, brought him up and initiated him in the mysteries of Tantra. The place where he obtained siddhi or success is still known as siddhinagara. Purnānanda became the guru or spiritual guide to a number of influential Brahmans in the North and East Bengal and his descendants are still to be found in many places, working as spiritual guides. Kāṭihar in Maimensing appears to be the great stronghold of his descendants. Tattva-cintāmaṇi his great work runs through several thousands of ślokaś. The influence which he and his Guru still exercises over the Brahmans of Bengal is very great. He was devoted to the left-handed worship.

Tantrapradīpa is a compilation by Jagannātha Cakravartī belonging to the Kāñjī gāṇī of the Rāḍhiya Brahmans of Bengal. His work is over 4,000 ślokaś in extent and gives general rules for worship.

Tantrarātna, No. 140, is by Anandānandanātha the son of Sahajānandanātha on the left-handed form of worship. What the Brahmans call the right-handed worship is not much to be found among the Buddhists. The Brahmans say that the Vīracāra or the left-handed worship is not confined to Brahmans alone as the others are, even the Atheists (*i.e.*, Buddhists) can be votaries under this system. I have elsewhere shown that the Nāthas are the remnants of the Buddhists in Bengal. They are called Yogīs but are as a caste considered out of the pale of the four castes, *i.e.*, Hindu Society. They live by weaving, but there were and still are men among them learned in Sanskrit. I believe the present author is one of them.

Tārārahasya, No. 148, by Brahmānanda, the spiritual guide of Pūrṇānanda and the disciple of Tripurānanda deals with the worship of Tārā. She is repeatedly represented to be identical with, or, better to express the idea, she is never to be differentiated from Ekajaṭā, Kālīkā, and Nīla Sarasvatī.

There are five regions one above the other all called Çūnyas or void. Tārā's abode is in the fourth Çūnya and Kālikā's in the fifth Çūnya. On the forehead of Tārā is Akṣobhya. Virocana, Māmaka Pāṇḍara are Āvaraṇa devatās or divine guards. Mahāpratisarā is a goddess who is often mentioned in this work. The worship it enjoined should be conducted in strict accordance with the customs of Mahācīna or China Proper. Fasts, &c., are not congenial to the goddess Tārā. All prohibited meat might be used in the worship of this goddess. These facts confirm the idea that Tārā was a Buddhist Tantrika diety grafted into the Hindu system. Brahmānanda was not, however, the first to graft, as he quotes a number of Hindu works on Tārā.

Tarinyastaka, N°. 149, is a hymn to Durgā in her name Tārīṇī written by one Rāmajaya in Tūṇaka Metre.

Tripurāsārasamuccaya by Bhaṭṭa Nāga, No. 157, is written in long and flowing verses, the grandeur of language concealing many things that are obscene and unspeakable. It gives the processes of bringing Kings, ministers, handsome women, and even goddesses under the power of the worshipper.

Number 158 is a short Hymn to Kālī in her right-handed form to be used by the *Vīras*, i.e., by those who are not under any moral restraint in the fervency of their devotion.

The next work No. 159 is a commentary on another Hymn to the same form of Kālī to be used by the Paçus, i.e., those worshippers who keep themselves within the restraints of social and moral obligations. This Hymn is said to emanate from Mahākāla this time not represented as Adinātha as in the other Hymn, already noticed. The present Hymn contains 22 verses in Çikhariṇī Metre and is very sonorous and charming to hear.

Cintāmaṇi tantra, No. 115, appears to be one of the shortest as well as the simplest of the original Tantras treating of mysteries of Mantras, their vivification or blooming up in vigorous life and of the posture of the fingers resembling

the female organ. The last is called *Yoni Mudrā*. This is again treated as a deity and amulets sacred to this deity are worn. The work seems to treat of some of most elementary Tāntrika conceptions such as Kuṇḍalinī, Maṇipura, &c. The former means the coils of a vein in the midst of which the soul is said to reside and the latter the jewelled room in which it lies.

Caitanya-kalpa (from the Brahmayāmala), No. 116, is a most recent work written with the view of proving Caitanya, the great Vaiṣṇava reformer of the sixteenth century, to be an incarnation of Viṣṇu. It is said to be a part of Brahmayāmala, one of the six yāmala Tantras, treating of obligatory mysterious nocturnal ceremonies productive of great merit to the worshippers.

We have got only one chapter of the Jyāna-tantra, namely, the tenth in the codex examined as No. 124. The chapter treats of the qualification of the Preceptor, the manner of initiation, and cognate topics. The last śloka is significant. It says that mendicants alone should adopt the system of left-handed worship with five M's., namely, *Matsya* (fish), *Māṃsa* (meat), *Madya* (spirits), *Mudrā* (delicious food), and *Maithuna* (sexual intercourse) while the householders are to adopt the right-handed system without any one of these. The chapter is called a *pariccheda*, and not a *paṭala* and the interlocutors are Īśa and Nārada and not Īśa and his consort.

Codex No. 125 contains only the sixth chapter of the Jyānabhairavī-tantra which treats of the worship of Trijāṭā, which has, says the speaker Mahādeva, already been described in the work entitled Brahmacintāmaṇi.

Jyāna-mārjaṇī-tantra, No. 126, is a short but very curious work as it adopts the Vedantist line of thought as opposed to the Sāṃkhya line which the majority of Tāntrika works accepts. Though professing to be an original Tantra, and keeping up all the forms of one, it differs from the rest in having a Maṅgalācaraṇa or invocation, of the Supreme

Brahma. The subject matter treated of are more of a Paurāṇika than Tāntrika character, such as creation, destruction, the indestructibility of the knowledge of Brahma, and so on. It ends with an impressive description of the last moment of the world, namely, all void, all Čūnya, the fulfilment of the Vedānt ideal. The work would be completely a Vedānt treatise but for the representation of the great world in the person of the worshippers, the Macro cosm in the Micro cosm.

Jgānārṇava, No. 129, is an original Tantra of some length and it is full of Tāntrika technicalities. The consonants which cannot be pronounced alone are Čiva while the vowels and the dots which are pronounced without the aid of others and which help in their pronounciation are Čakti. The whole alphabet, the combination of Čiva and Čakti, is the supreme Brahma. The letters of the alphabet, therefore, are Mātṛkāḥ or mothers. They lead to Brahma who is manifested in sound or rather in articulate sound but who is beyond the reach of sound. The deities represented in this work are Tripurā and Bālā, and details are given of their worship and attempts have been made to co-ordinate the various details of their worship to the Vedic forms of worship. For instance, to every Vedic Mantra there is a ṛṣi, a devatā, and a chandaḥ, so the Tāntrika Mantras though one or two syllables only have been made to have all these three.

Tārātantra, No. 146, contains only 180 ślokas, but its historical importance cannot be overrated. It is professedly Veda-vāhya or outside the Vedas, i.e., non-Hindu; but it should be heard and studied from a Preceptor. Pārvvatī, who is aware of Buddha and Vaçiṣṭha being great Bhairavas of the left-handed worship, is anxious to know by means of what Mantras did they attain the position of Bhairavas which is fully equal to that of Čiva. Čiva says the *Mantra* is *Tārā*. Buddha who is another form of Viṣṇu was initiated in the Mantra of Ugratārā and attained the position of a creator and an immortal. Vaçiṣṭha by following him became a fixed

star. It is well-known that Tārā is simply a Çakti of Buddha or she is a manifestation of Prajñā which again is nothing else but Dharma, one of the Buddhist triad. So this is an adaptation of a Buddhist Tāntrika worship in Hinduism. A latter and more developed form of Tārā worship is to be found in Tārārahasya (see *supra*). Tārātantra which is old enough refers to Cīna-tantra and Kālī-tantra. Vaçiṣṭha brought the knowledge of Tārā from Cīna, directly from the mouth of Buddha. He could not find Buddha in India and even in Tibet. So the adaptation of Tārā in Hinduism must be referred to a period when Buddhism was supposed to have been lost in India. This would be in the early centuries of the Muhammadan Conquest. The lower limit is the sixteenth century in which Brahmānanda wrote his Tārā-rahasya.

After hearing much about the various forms of worship Pārsvatī had her doubts and the codex No 206 is called Nirut-tara-tantra, because, by hearing it all her doubts were removed and she could not give any answer. So it appears to be one of the latest and it often refers to Mahācīna krama, *i.e.*, the Chinese method of worship with the five M's. It gives a clue to the derivation of the work *Kaula* as applied to the votaries of the left-handed worship. The word *Kula* applies to the Family of Kālī. There are two such families of the Goddesses, Kālī-kula and Çrīkula. Both are worshipped with the five M's. Exhaustive details are given of this worship. The worshipper of these families are called Kaulas or Kulīnas. Though the forms of worship are dark and indelicate in the extreme, yet it speaks of Çiva and Çakti being Saguṇa and Nirguṇa, *i.e.*, with form and without form, phenomenal and transcendental. The light is without form and the world is with form. The stars represent the Nirguṇa and the rest of matter, Saguṇa. This reminds one of the Rūpa heavens and Arūpa heavens of the later Buddhists. The Arūpa heavens are without form. There are many doubtful and abstruse points explained in the work. The explanations may not always satisfy critical minds, yet

it is a relief to find some sort of explanation given in matters which are kept intentionally secret and given the appearance of a mystery.

Nirvāṇa-tantra, No. 208, is to be carefully differentiated from the Mahānirvāṇa-tantra, the great work which enjoys a popularity next perhaps to the Bhagavadgītā. This work is more methodical than the works previously noticed. It treats of Nirvāṇa as the highest aim of Tāntrikas. It gives the details of the macro cosm and places Nirvāṇa which is attainable by the worshippers of Mahā-Kālī alone in the highest heaven the *Satyaloka*. It praises the Avadhūta, namely, the brāhmaṇa votary of the left-handed worship who renounces the world, as the only being who attains Nirvāṇa. The description of satyaloka, of the avadhūta and of many other things in this work are very impressive. The antiquity of this work cannot go very far as it speaks of Rādhā as the consort of Viṣṇu in the Vaiṣṇava heaven, *i.e.*, the sixth or Bhuvan-loka. The conception of Rādhā is as old as the present recension of the Brahma-vaivartapurāṇa which cannot be placed earlier than the eleventh century.

The Phet-kāriṇī-tantra, No. 244, differs materially from the work of the same name published in Calcutta. It is doubtful whether the printed work should be termed an original Tāntrika work at all, as on the face of it, it bears the stamp of a compilation. It has an invocation, it enumerates the works consulted, it quotes from previous works and so on. The codex under notice, however, is an original Tantra devoted to the glorification of Dakṣiṇā Kālīkā in her various forms. The interlocutors are Īva and Pārvatī.

Numbers 248, 249 and 250 are said to be larger recensions of the works of the same name, but in certain cases the Br̥hat recension and the ordinary recension are so widely different that they cannot be said to be the same work. This is evidenced by the Rudrayāmala and Br̥hadrudrayāmala, by Yonitantra and Br̥hadyoni all of them noticed in this volume. Br̥had-gautamīya, No. 248, begins like a Purāṇa, the interlocu-

tors are R̥sis, the scene is laid on the peaks of the Sumeru. It is a Vaiṣṇava work devoted to the worship of Gopāla, *i.e.*, that particular form of Kṛṣṇa in which he tended kine at Vṛndāvana. It would be hard to describe the Yoni and Bṛhad-yoni Tantras, even in a scientific work like this. The Bṛhat treats of the Bṛhat-yoni of Durgā while the smaller work considers that of every woman to be an object of worship. The Rudrayāmala is a large work which attempts to explain Tāntrika technicalities. The larger recension, however, is a work of a very different character. The interlocutors are Nārada and Kṛṣṇa and the work partakes the character of both a Purāṇa and a Tantra. It opens with the birth of Pañcānana the youngest of Gods and the son of all the Gods. Born in the Himalayas he became the lord of new born children and so his worship soon spread all round. He is represented by a number of stones under huge trees. He does not much like images. At the present moment he stikes mere terror in the hearts of Bengali mothers than even cholera and small-pox, for he plays all his pranks within the first year of a child's life. The present codex contains only the first part of the work, the story of Pañcānana's birth.

Mahāmokṣa-tantra, No. 278, is a large work thoroughly brahmapic in character and tolerably free from disagreeable rites which disfigure other Tantras. Mahāmokṣa means the highest form of salvation, the Nirvāṇa. This work treats of Mahāmokṣa as opposed to other forms of salvation such as Sālōkya, residing in the same region with the Supreme Spirit, Sārūpya, having the same form with him and, Sāyujya, to be united with him. Keeping Mahāmokṣa as the great object in view the work treats of the cosmogony, the various regions one above the other, the bibliography of the Tāntrika literature, and various other topics. This work also treats the universe as the macro cosm and the human body which is simply a miniature of the universe as micro cosm, the terms used are exact translation of the Greek terms, *viz.*, Bṛhat Brahmāṇḍa and Kṣudra Brahmāṇḍa.

It has hymns to all the eighteen forms of Çakti, giving one hundred names in each hymn, each name having the initial letter of the diety concerned.

Mahişamardinī-tantra, No. 282, treats of the consecration of temples to Kālī. Mahodḍiça-tantra, No. 283, in Sanskrit and Hindi treats of propitiatory ceremonies as well as ceremonies for the purpose of destroying, entrapping, stupifying armies, attracting females, and so on. All these, however are to be done not so much with Mantras as with drugs and herbs.

Māṭṛkābheda-tantra, No. 284, refers to the following Tantras, namely, Cīna-tantra, Kālī-tantra, Yoni-tantra, Vīra-tantra and Todāla-tantra. It cannot be very old. It prescribes mystic processes for making gold, silver, &c., praises wine as even superior to the Ganges water in sanctity, asserts that drinking wine is no sin for an initiated Brāhmaṇa, and ascribes various degrees of merit in worshipping the phallic emblem of Çiva made of various metals. Mercury is the semen of Çiva; it is greatly praised and a process half chemical and half mystic is given for burning it into ashes.

Māyā-tantra, No. 285, is a short work treating of subjects peculiar to the *Tāntrika* literature. It gives some directions for reciting Candī. Meru-tantra, No. 294, is a most recent work on the left-handed form of worship and treats of the *Mantras* or formulae of worship of various deities. In page 252 of the MS. there is a curious passage in which Ingrejā, *i.e.*, Englishmen and Landrajā *i.e.*, born in London are mentioned as Cakra-varttinaḥ, *i.e.*, holding Imperial sway and the destroyers of Hindu religion. They will acquire great power by means of Mantras in Phairiṅga-bhāsā, *i.e.*, English language. The passage is not only curious but very obscure.

Yogāvalī, No. 303, begins with an exposition of the Tāntrika ideas on the Science of Midwifery and ends with a process of concentration of mind by stopping respiration.

Virabhadra-tantra, No. 839, begins with questions and

answers which are beautifully vague, and treats of the mystic processes of destruction, attraction and so on.

Çakti-tantra, No. 348, treats of the worship of Çakti in all her terrific forms and terrific associations. She is to be worshipped on cremation grounds, deserted houses, sitting either on the head or on the chest of a corpse, with five M's and with hemp. The codex under notice is defective. It has lost the first 7 Pāṭalas.

Çāvāra-tantra, No. 359, in Sanskrit and Hindi enumerates the twelve Kāpālikas, namely, Adinātha, Anādi, Kāla, Atikāla, Karāla, Vīkarāla, Mahā-Kāla, Kāla-bhairava-nātha, Vaṭuka, Bhutanātha, Vīranātha and Çṛikaṇṭha. Their disciples are also twelve in number, *i.e.*, Nāgārjjuna, Jaḍa-Bharata, Hariṣ-candra, Satyanātha, Mīnanātha, Gorakṣa, Carpaṭa, Avaghāṭa, Vairāgya, Kanthādhārī, Dhalandharī and Malayārjjuna. These are founders of sects among the Çāvaras or Kāpālikas. The work then goes on with the enumeration of various terrific Mantras and deals with ghosts, demons, witches, serpents, and so on; also of various mystic Mantras for destruction, attraction, stupifaction and so on.

The last work under this head, Sammohana-tantra, No. 400, is a dialogue between Akṣobhya and Tārā. Akṣobhya is one of the five Dhyānī Buddhas and Tārā is the general name of the Çaktis of the five Dhyānī Buddhas. These have been accepted as forms of Çiva and Durgā in the Hindu Tantras. The work enumerates the different Tantras current in different countries and the twenty head quarters of the Çaiva sects with the language and character they use.

Miscellaneous.—Under this head there are Purāṇas, Koṣas, Poems, Anthologies, and Vaiṣṇava works. Of these the most important is a poem entitled Pavana Dūta by Dhoyī Kavi, No. 225. It is written in imitation of Kālidāsa's celebrated work, the Meghadūta or the Cloud Messenger. The heroine in this case is Kuvalayavatī, the daughter of the Prince of Gandharvas, or celestial Musicians, who lived in the Malaya Mountains in Southern India. She saw Lakṣmaṇa Sena who

with an army, led a conquering expedition to her part of the country. She fell in love. He knew nothing of it. He returned to his capital and she became anxious to send a messenger to Lakṣmaṇa Sena. It was the beginning of the spring season and she found the Southern breeze blowing to the North. Her fancy took this to be her fit messenger and she entrusted him with her amorous message. In imitation of Kālidāsa the poet describes the route to be taken. There are geographical blunders in the description of the route, but the description is full of vivid images and glowing scenes. Bengal is described as a garden. The Brahmaṇa beauties were fond of ornaments made of palm-leaves. The Banks of the Hugly are described from the parting of the three rivers at Trivenī to Bijayapura, the capital of the Sena family. The favourite pastime of the ladies of the capital, which had beautiful orchards, was NĀGAR DOLĀ, a machine which revolves vertically and takes the riders up and down. The poet says that the celestial damsels, the Apsarasah, were very proud of their personal charms and so Maḍana, the god of beauty, in order to curb their pride wanted to take the Bengali damsels up in heaven and so the Nāgar Dolā was simply a device to accustom them to a journey upwards.

The poet lived at the Court of Lakṣmaṇa Sena who honoured him greatly and gave him many elephants and a chawry with a golden handle. The genealogies point him out to be a Rāḍhīya Brāhmaṇa of Pālādī Gāñi and Kāçyapa, Gotra. There were five poets in Lakṣmaṇa's Court, of these, the works of Jayadeva, Govarddhana, and Umāpati are known. Dhoyī's work was not known. Pavana Dūta is, therefore, a discovery of some importance.

The Dūta Kāvya, *i.e.*, poems written in imitation of Kālidāsa's Megha Dūta seem to have flourished greatly in Bengal. The Padāṅka Dūta by Kṛṣṇa Çurmā, Uddhava Dūta by Rūpa Gosvāmī, Haṃsa Dūta by the same author, Pavana Dūta, just mentioned, are poems of considerable merit. The Kīra Dūta or Parrot messenger by Rāmāgopāl, No. 67,

is a message from Rādhā to Kṛṣṇa. The work is dedicated to a Rājā of Bengal who subjugated many Rājās and whose fame spread all over the earth. From the meagre information given it is difficult to fix the date of the poet and his patron. But I may here hazard a conjecture that Rāmagopāl was one of the compilers of the Vivādārṇavasētu described above and his patron was Rājā Kṛṣṇacandra of Navadvīpa.

Vṛindāvana Kāvya by Mālāṅkaraja, probably, a king of Kaçmīra, is a short poem in praise of Kṛṣṇa in double-entendre. It is accompanied by an anonymous commentary. The MS. belonged to Kāçīrāma Vācaspati.

Kautuka-Ratnākara is a drama by the priest of Lakṣmaṇa Māṇikya who had the sounding title of Kavi-tārkaika. Lakṣmaṇa Māṇikya flourished about the time of the Mogul conquest of Bengal at Bhulūā in the District of Noākhālī. He was one of the Bārobhuñās or twelve chiefs who had almost independent powers. The king brought a number of Maithila brāhmaṇas in the Rāj and his *purohita* was one of these.

Sūryya-çataka by Mayūra-Kavi is well-known as the commentaries of Kavyaprakāça, the celebrated Rhetorical work by Mammātha, adduce this poem as an instance of *Civatarakṣaaye*, i.e., of getting over misfortune by means of writing poems. Mayūra Kavi was a leper. He was cured of his infernal malady by writing this hymn of one hundred verses. The present codex is accompanied with a commentary by Jagannātha Çarmā who gives some interesting particulars of the poets' life. From him we come to learn that Mayūra lived at Benares, that he was an antagonist of the mendicants, that he had a large number of pupils, that he defeated all his contemporaries in arguments, that he suddenly caught leprosy, that he went to the Temple of the Sun-god, that he could not stand even with the help of his friends before the narrow entrance of the Temple, and that he sat behind the Temple and successfully prayed for deliverance from the disease.

Rāmālīlāmṛta, No. 317, by Kṛṣṇmohana is a curious work full of CITRA Kāvya or Accrostics. He seems to have been a

voluminous writer, who wrote poems in praise of almost all the gods of the Hindu Pantheon, who made a Tāntrika compilation, namely, Āgamacandrikā in which mystic formulæ have been explained, the mode of worship settled, and Pura-çaraṇa inunciated. His Ānandasindhu explains the causes of diseases by the merit and demerit of work done in previous existences. He wrote a Dhyānāvalī the formulæ of meditation of various Hindu deities. He wrote another work in which Prakṛta, Sanskrit, and Persian words were freely mixed up.

Rādhācarita, No. 313, by Rāmacandra of Viṣṇupura written at the command of Vīrasimha, the local Rājā about three centuries ago, is a poem of considerable merit.

Harikelikalāvati. No. 421, by Kavikeçarī, is a poem on the early adventures of Kṛṣṇa ending with the fall of Kāṃsa. It is written throughout in toṭaka metre, the number of verses is 120. The writers language and versification are unexceptionable.

There are about a dozen of works belonging to Vaiṣṇava sect founded by Caitanya in the sixteenth century ; of these the commentary to Ujjvala Nīlamanī by the author of the work, Rūpa Gosvāmī had not yet been described (see No. 33). Sanātana, Rūpa and Ballabha were three brothers whose father settled at Candradvīpa to be away from the sight of the Muhammadans. The first two brothers, however rose high in the service of Alauddin Husain Shah (1494 to, 521 A.D.) Sultān of Bengal. They embraced Chaitanya's religion and settled at Vṛndāvana where they wrote many Sanskrit works and are regarded two of the six Gosāiṇs.

Kīrtana Cintāmaṇi, No. 68, has a curious Colophon. See page 64.

Bhaktijayārṇava, No. 254, by Raghunandana Banerji extols the merits of Kṛṣṇa worship. Bhaktiprakāça by Raghunandana, a Vaidya by caste, and Kṛṣṇabhaktiprakāça, No. 77, are works of the same nature.

NAIHATI,
Nov. 20, 1900.

HARAPRASĀD SHĀSTRĪ.

NOTICES OF SANSKRIT MSS. 1892.

No. 1. अगस्त्यसंहिता । Substance, country-made paper, 8×4 inches, Folia, 232. Lines, 3 on a page. Extent, 7,958 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing, Babu Harendra Candra Caudhuri. Appearance, not very old. Verse. Correct.

Beginning. श्रीरामो जयति ।

अगस्त्यो नाम देवर्षिः सत्तमो गीतमीतटे ।
कदाचिद्विष्णुकारणे सुतीक्ष्णस्याश्रमं ययौ ॥
प्रत्युज्जगाम तं भक्त्या गन्धपुष्पाक्षतोदकैः ।
पादार्घ्याद्यर्घ्वाक्षत्रो तस्मै ब्रह्मविदे मुनिः ॥
सुतीक्ष्णस्त्वं प्रणम्याह सुखासीनं तपोनिधिम् । इत्यादि ॥

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । ताम्रसप्रकृत्यानां सुक्त्युपायः । ईश्वरस्य साकारत्वे प्रमाणप्रदर्शनम् । तपसां माहात्म्यकथनम् । श्रीरामाराधनादिनिरूपणम् । तुलसीमाहात्म्यवर्णनम् । नारदोक्तपूजाविधान-
निरूपणम् । न्यासादिनिरूपणम् । तपस्तप्यास्तिक्येश्वराराधनालज्जादानमत्तितपोव्रतादीनां प्रत्येकं
लक्षणनिरूपणम् । श्रीरामप्रतिमाविधानादिनिरूपणम् । श्रीरामगोपालादिप्रतिष्ठावारतिथि-
समयादिनिरूपणम् । श्रीराममन्त्रपूजापुरस्चरणादिनिरूपणम् । श्रीरामस्तोत्रकवचादिकथनम् ।

No. 2. अङ्कनिर्णयः । By विद्याचन्द्रात्मजः । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 2. Lines, 5 on a page. Extent, 35 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Aṣṭujyā, Mayamansing, Babu Ananda Kiṣora Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ तत्सत् ।

प्रणम्य श्रीरामचन्द्रं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
विद्याचन्द्रात्मजेनैव क्रियतेऽङ्कान्निर्णयः ॥
खमभं व्योममाकाशं विद्यद्भगवत्प्रत्यक्षम् । इत्यादि ॥

End. पञ्चाश्विबाणाग्निमरुत्पञ्चविंशतयस्तथा ।

Colophon. इति श्रीविद्याचन्द्रात्मजविरचितः अङ्कनिर्णयः समाप्तः ॥०॥

विषयः । संख्याबोधकसाङ्केतिकशब्दानां पर्यायबन्धः ।

No. 3. अद्भुतदर्पणः । By माधवग्रन्थी । Substance, palm-leaf 18 x 1½ inches. Folia, 189. Lines, 4 on a page. Extent, 4,252 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1683. Place of deposit, Viṣṇupur, District Bāṅkudā, Paṇḍita Rāma-baṅlabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।

संख्याने हरिणाहूते कुतुकिना नीवीं करेण स्थायां
 धत्वा मुग्धितवामबाहुलतया चावेष्टा वक्षःस्थलीं ।
 किञ्चित्कुजितमध्यवङ्गुलतरं पश्चाद् व्रजन्त्याः शनै-
 रादोल्लायितचक्षुषोऽम्बुधिसुवः काकूक्तयः पान्तु वः ॥
 कन्यादातरि संप्रयोक्तारि तयोरन्योन्यवीक्षाविधे-
 र्नन्वे देवपुरोधसा मुखविधौ देव्याः समुद्वीक्षिते ।
 श्रान्तः कन्दलितस्युहं दिविषदामभ्यर्णमित्याकुलं
 प्रेम्णा पल्लविताः पुनन्तु शिवयोव्रीड्वावलीढा दृशः ॥
 दैतेयैष्वसिवल्लयः स्मररिपोः शृङ्गारपुष्पसज्जो
 भक्तानां सुरधेनवो दिविषदामुत्तंसरत्नलिषः ।
 यज्ञप्राज्यधियां फलप्रतिभुवोऽनङ्गस्य जीवातवो
 विघ्नान् घ्नन्तधमर्षणा ऋच इवाह्वेयाः(?) कटाक्षोन्मथः ॥
 स्रनुना रघुनाथस्य बुधबाणकुलोद्भूतेः ।
 श्रीकृष्णाराधनव्यग्रमतिनाथानुजन्मना ॥
 महासहोपाध्यायस्य गोविन्दस्याग्रजन्मना ।
 क्रियते माधवेनासौ संचिष्याद्भुतदर्पणः ॥
 अप्रामाण्यस्य शङ्कापि नेह कार्या सुधीजनैः ।
 यथा सागरमालोक्य बह्वन् ग्रन्थान् विलिख्यते ॥
 दिव्यानां लिखनं पूर्वमिह सम्यक् वितन्यते ।
 नाभसानां ततः पश्चात् भौमानान्तु ततःपरं ॥
 किञ्चित् पौष्टिकमप्यत्र समासेनाभिधास्यते ।
 शान्तिके ग्रन्थपूजादिपद्धतिः प्रथमं कृता ॥
 मयूरचित्रलिखितं नवग्रहसमाश्रितं ।
 किञ्चिद्भुतमालिख्य सूर्यादीनां ततः क्रमात् ॥
 अथाद्भुतनिरूपणम् ॥ दृढगर्गः ॥

अभूतपूर्वं प्रत्ययं जायते वा ततोऽन्यथा ।

तदद्भुतमिति प्रोक्तं नैमित्तं स्यान्निमित्तकं ॥

• बार्हस्पत्ये ॥ अभूतपूर्वं यत्नोक्तस्य पूर्वं भवति पूर्वञ्च यदन्यथा भवति तदद्भुतमिति नैमित्तिकमनिमित्तिकञ्च । केतूत्यादादिना निमित्तेन यद्भवत्यद्भुतं तन्नैमित्तिकं । तच्च शुभाशुभसूचकं । इत्यादि ॥

End.

पक्षाद्विपाकः सूर्यस्य पाकः सोमस्य मासिकः ।

मासद्वये स्मृतो राहोर्विपाको नात्र संशयः ॥

अथ चेदयनं कुर्यात् षट्षु मासेषु पच्यते ।

त्रिभिर्मासैर्विपाकस्तु नियतं धूमकेतवे ॥

संवत्सरविपाको तु ज्ञेयो सूर्यबृहस्पतौ ।

षाण्मासिकस्त्वौशनसः सौरौयस्त्वथ पञ्चभिः ॥

त्रिभिर्मासैस्तु भौमस्य उल्कापाकस्त्रिमासिकः ।

अष्टभिर्भूमिकम्पस्तु निर्गतः पच्यते त्रिभिः ॥

ष्टततैलवसावर्षैः सद्यः फलसुदाहृतम् ॥

इतः परं वज्रं च तत्तत् प्रकरण एव लिखितमस्ति । अतः पुनः संचिष्यते ।

यदा लेवे न पच्यन्ते यथाकालं प्रचोदिताः ।

तदा द्विगुणकालेन फलं विद्याच्छुभाशुभम् ॥

मयूरचित्रे यदि स्यात् संशयो देवात् षट्सु मासेषु पच्यते ।

इति सूर्यादिविषयम् । तत्रैव

यदा ह्येते न पच्यन्ते यथा शास्त्रसुदाहृताः ।

तदा द्विगुणिते काले द्विगुणं स्याच्छुभाशुभम् ॥

श्रवणादीनां पाको

भूतार्णवाग्निषट्पञ्चिवसुदहनाः ।

भूतशतपञ्चवसवो

द्वाविंशद्वेति तारकामाणम् ॥

यथासङ्गं माससङ्ख्याया पाकसमया बोध्याः । इति पाकसमयः ॥

दिव्यान्तरीक्षभौमाद्भुतविम्बः

सागरादतिसङ्क्षिप्तः वस्तुतस्त्वतिविस्तरः ।

आतनोतु सतां मोदं सम्पूर्णोऽद्भुतदर्पणः ।

अन्यथा यदि कुत्रापि संशोध्यं तत् सुधीजनैः ॥

Colophon. इति बुधवाणकुलोद्भूतमहासदुपाध्यायश्रीरघुनन्दनात्मजश्रीमाधवशर्माविर-
चितोऽद्भुतदर्पणः सम्पूर्णः । शकाब्दा १६८३ ॥

विषयः । अद्भुतनिरूपणम् । अद्भुतविचारान्निरूपणम् । सामान्यशान्तिनिरूपणम् ।
अद्भुतपाकस्थानादिनिरूपणम् । आदित्याद्यद्भुतनिरूपणम् । आत्ममरणचिह्नादिनिरूपणम् ।
वर्णफलादिनिरूपणम् । द्विस्त्र्यर्थादिफलपाककालादिनिरूपणम् । संक्रान्त्यद्भुतादिनिरूपणम् ।
चन्द्राद्भुतचन्द्रप्रदक्षिणलक्षणादिनिरूपणम् । कुजाद्भुतबुधाद्भुतादिनिरूपणम् । ग्रहण-
चिह्नादिनिरूपणम् । मासविशेषे ग्रहणफलादिनिरूपणम् । आग्नेयादिमण्डलग्रहणफलादिनि-
रूपणम् । उदयास्तग्रहणफलादिनिरूपणम् । राशिवर्णफलादिनिरूपणम् ॥ ग्रहणकालकर्तव्यम् ।
केतुदयपूर्वनिमित्तादिफलम् । धूमकेतुलक्षणादिनिरूपणम् । अगस्त्याद्भुतादिनिरूपणम् ।
ग्रहयुद्धादिनिरूपणम् । रव्यादीनाम्यराजयफलादिनिरूपणम् । ग्रहाणां नक्षत्रचारमार्गचार-
फलादिनिरूपणम् । कृत्तिकादीनां फलपाककालादिनिरूपणम् । देशानां कूर्मचक्रविभागादि-
निरूपणम् । दिनरात्रोत्सारकादर्शनादर्शनफलम् । तारानक्षत्रपरिवेशफलादिनिरूपणम् ।
रश्मिदण्डाद्भुतादिनिरूपणम् । विद्युदादिलक्षणम् । उल्कावज्राद्भुतादिनिरूपणम् । देश-
विशेषे शुभाशुभफलादिनिरूपणम् । वारुणाग्नेयसंयोगफलादिनिरूपणम् । नानाविध्युत्पातादि-
निरूपणम् । भूकम्पफलादिनिरूपणम् । सकलाद्भुतशान्तिः । गृहदाहादिशान्तिः । देवताद्यद्भु-
तादिनिरूपणम् । मानुषाद्भुतादिनिरूपणम् । अद्भुतशान्तिनित्यादिनिरूपणम् । हस्ताद्भु-
तादिनिरूपणम् । अविज्ञाताद्भुतशान्तिनिरूपणम् । पाकसमयादिनिरूपणश्चेति ।

No. 4. अनुमितिमानसत्वविचारः । Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 9. Lines, 7 on a page. Extent, 378 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang, District Faridpur, Paṇḍita Rajanikánta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । लिङ्गपरामर्शानन्तरं विलक्षणानुमित्यात्मकप्रमित्युदयात्
तत्कारणतया तस्य विलक्षणप्रमितेरेवासिद्धत्वात् कुतो लिङ्गज्ञानस्य प्रमाणा-
न्तरता न च ... .. सन्निकर्षं विना तद्गोचरप्रत्यक्षासम्भवात्
अनुमित्यात्मकप्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं परामर्शघटितानु-
मितिसामग्रीकाले साध्यादिभासकज्ञानसन्निकर्षस्यावश्यकत्वात् । न चेतदव्या-
पकीभूताभावप्रतियोगिष्ठथिवीत्ववती । यथिवीत्याकारकाप्रसिद्धसाध्यकपरा-
मर्शदशायां इतरभेदादिरूप ... .. तादृश-
परामर्शात् प्रमित्यन्तरस्वीकार आवश्यक इति वाच्यं तादृशपरामर्शदशायां

इतरभेदादिविषयकज्ञाना ... .. तत्राभावत्वादिसामर्थ्यधर्मा-
ज्ञानावश्यभावात् सामान्यलक्षणासन्निकर्षादेव इतरभेदादिगोचर ... ..
मुम्भवादिति चेत् न । इत्यादि ।

End.

अथैवं साध्यविशेषकानुमितिर्विलीनेति चेत् विलीयतां कियानपचयः । एवञ्च
लाघवविरहात् अनुमितिलस्य प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वे साधकविरहः बाधाभावा-
दिति कार्यतावच्छेदकतया सिद्धे अनुमितिसाधारणपरोक्षत्वाख्यजातिविशे-
षेण प्रत्यक्षत्वस्य सङ्कररूपबाधकञ्च । साङ्कर्यञ्च परस्परव्यभिचारिणोः प्रत्यक्ष-
त्वपरोक्षत्वयोरनुमितौ समावेशात् अनुमितिपरिशिष्टानुमितिसामग्रीप्रति-
बध्यतावच्छेदकतया सिद्धेनानुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजातिविशेषेण सङ्करप्रसङ्गात्
परोक्षत्वजातिरेवाप्रामाणिकीति चेत् तर्हि अनुमित्यन्यज्ञानवृत्तिजात्या
सङ्करप्रसङ्गेनैवानुमितिलस्यैव प्रत्यक्षत्वव्याप्यत्वानुपपत्तिस्तथाहि तादृशजातिः
शाब्दबोधस्मरणादौ तत्र न प्रत्यक्षत्वं तच्चानुमितौ । भवन्मते न तत्र तादृश-
जातिश्चाक्षुषादौ च द्वयोः समावेश इति । तस्मादनुमितिलस्य प्रत्यक्षत्ववि-
रुद्धत्वं निष्प्रत्यूहमेवेति सिद्धमनुमानस्य प्रथमं प्रमाणत्वमिति ॥

Colophon.

समाप्तोऽयमनुमितिमानसलविचारः ।

विषयः । प्रत्यक्षादि चतुर्विधमेव प्रमाणं न्यायसम्मतं तच्चानुमानं न प्रमाणं मानसप्रत्यक्षे
तदन्तर्भावः सम्भवतीत्यादिविचारः ।

No. 5. अन्यथाख्यातिरहस्यम् । Substance, country-made paper, 17 x 3
inches. Folia, 21. Lines, 6 on a page. Extent, 693 ślokas. Character,
Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office Pálang,
District Faridpur, Paṇḍita Kâli-kiṅkara Vidyábhūṣaṇa. Appearance,
new. Prose. Generally correct.

Beginning.

प्रमाल्लक्षणेपोद्घातसङ्गत्या अन्यथाख्यात्यादिविचारमवतारयति नन्विति ।
सर्वज्ञानानां तत्प्रकारकसर्वज्ञानानां याथार्थ्यात् तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्न
तत्प्रकारत्वात् विशेषणव्यावृत्त्येति तत्त्वविशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणव्यावृत्त-
नीयेत्यर्थः विशेषणवैयर्थ्यमिति तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्नत्वविशेषणवैयर्थ्यमि-
त्यर्थः ननु तदभाववन्मात्रे तत्प्रकारकज्ञानस्यैव तत्तद्विशेष्यकत्वावच्छिन्न-
प्रकारकत्वविरहाद् व्यावृत्तनीयत्वमित्यत आह अन्यथाख्याताविति । ख्यातौ
ज्ञाने अन्यथासाधकप्रमाणाभावादित्यर्थः अन्यथात्वं तदभाववद्विशेष्य-
साध्यतया सिद्धसाधनासम्भवाच्च ॥ इत्यादि ॥

End.

नन्वेवं विसम्वादिप्रवृत्तिस्थलीयेदं रजतमित्यादिज्ञाने कथमयथार्थत्वव्यप-
देशतेत्यत आह व्यवहारमात्रस्येति । भेदाग्रहजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽटहीत-
भेदकप्रसाजन्यत्वेऽपि स्वरूपतोऽटहीतभेदेति धमलेनाज्ञातत्वलाभार्थं स्वरूप-
कथनं । तस्य व्यवहारस्यातएव विसम्वादिप्रवृत्तिजनकत्वस्यायथार्थत्वव्यपदेश-
नियामकत्वादेव उच्यं जलमित्यत्र जले परम्परासम्बन्धेन उच्यत्वप्रकार-
कज्ञानमित्यर्थः तस्य विसम्वादिप्रवृत्त्यजनकत्वादिति भावः तदुद्योग्यत्वात्
विसम्वादिसवरूपयोग्यत्वात् ॥

Colophon.

इत्यन्यथाख्यातिपूर्वपञ्चरहस्यम् ॥

विषयः । “स्वप्रसङ्ग उपोद्घातः हेतुतावसरस्तथा ।

निर्व्वाहकैककार्यार्थं षोढा सङ्गतिरिष्यते” इति नैयायिकसम्मतता सङ्गतिसूत्रोपोद्घात-
रूपायाः सङ्गत्याः प्रमालक्षणे वृत्तिसवरूपैवान्यथाख्यातिरत्र हि तस्या एव विचारः ।

No. 6. अमरकोषटीका, अभिधानप्रकाशिका । By रघुनन्दनन्याय-
प्रगल्भः. Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 218.
Lines, 5 on a page. Extent, 4,360 ślokas. Character, Bengali. Date, ?
Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra-kānta Tarkā-
laṅkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य शङ्करं रामं पदविद्याविशारदम् ।

प्रगल्भस्तनुते सम्यग्भिधानप्रकाशिकां ॥

हे धीरा भवद्भूमिः सेव्यतामित्यर्थः । इत्यादि ॥

End.

परलिङ्गलक्षणं प्रवर्त्तते तथा च मनुष्यादयः

इतिलिङ्गादिसंग्रहः ।

Colophon.

इति रघुनन्दनन्यायप्रगल्भविरचिताभिधानप्रकाशिका समाप्ता ।

विषयः । अमरकोषस्य व्याख्या अत्र च शब्दानां व्युत्पत्तिरपि ग्रन्थकृता दर्शिता ।

No 7. अमरकोषटीका । by रत्नेश्वरचक्रवर्ती. Substance, palm-leaf,
8×1½ inches. Folia, 240. Lines, 5 on a page. Extent, 7,375 ślokas.
Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pañcasār Vikrampur,
Dhākā, Paṇḍita Mahendra-nāth Kāvya-tīrtha. Appearance, old. Prose.
Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय नमः ।

भवानीचरणाभोजं नत्वा गुरुपदं ततः ।

द्वीकामरकोषस्य वक्ति रत्नेश्वरः सुधीः ॥

पण्डितैर्ज्ञायते सर्वं तदर्थं न च मे श्रमः ।

नानातन्त्रं समालोक्य बालकार्थं समोद्यमः ॥

तत्र ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिप्राप्ततयाशेषविप्लविनाशायभिमतदेवतानम-
स्कारकौर्त्तनेन परोपदेशेन च पुण्यसर्जयन् ग्रन्थकृदाह यथेति । अगं
पर्वतं आघत्ते इति अगाधो विष्णुः हे धीराः स विष्णुः सेवतां । अन्येस्तु
धीरा इत्यत्र अ इति प्रस्लिष्य व्याख्यायते । यस्य अगाधस्य विष्णोर्लोकपा-
लनादयो गुणा अनघा निष्पापा निर्मला इति यावत् । ज्ञानं ददातीति
ज्ञानदा सरस्वती तथा विशिष्टस्य । यद्वा ज्ञानदा सरस्वती तथा संहिता
ईर्लक्षीर्ज्ञानदे तथा विशिष्टस्य वा । सिन्धुरपि तथा विष्णोः सागरशायित्वात्
तत्पद्मोत्सवावस्थितिः । किम्भूतस्य सिन्धोः सदृशस्य अनवगाह्यत्वात् । इत्यादि ।

End.

वरस्य जामातुर्ये स्निग्धास्त्यक्त्वा वयस्यास्ते जन्या उच्यन्ते । जनीं वधूं
वहन्तीति यत् । ईकारलोपो जनस्य । नित्यं वज्रवचनान्तमिति वर्द्धमानः ।
जन्यो नववधूजातिप्रियमृत्युहृतेषु च । इति विश्वदर्शनात् ।

नवोदाजातिमृत्येषु वत्सलेषु वरस्य च ।

जनके जननीये च जन्यं निर्व्विदयुद्धयोरिति सुभूतम् ॥

Colophon.

इत्यमरसिंहटीकायां ब्रह्मवर्गस्य विवरणं समाप्तं ।

विषयः । अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य ब्रह्मवर्गान्तं व्याख्यानम् ।

No. 8. अमरकोषटीका, ज्ञानदीपिका । By श्रीपतिचक्रवर्ती. Sub-
stance, country-made paper, 17×6½ inches. Folia, 80. Lines, 10 on a
page. Extent, 6,000 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of
deposit, Gábtali, Post Office Vaidyer bázár, Parganá Sonárgá, Dháká, Āri
Mahánanda Cakravartí. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो दुर्गायै ।

उमेशमेशविद्मेशान् प्रणम्य श्रीपतिर्द्विजः ।

तनोत्यमरकोषस्य टीकां ज्ञानप्रदीपिकां ॥

सद्भिर्व्यद्यपि भूयांस उपायाः परिकल्पिताः ।

तथापि सारमाहृत्य बालकार्थे परिश्रमः ॥

अन्यारम्भे निखिलविघ्नविघातार्थमिष्टदेवतागुणसङ्कीर्तनव्याजेन परहितोपदे-
 शेन च ग्रन्थकारः पुण्यमुत्पादयन्नाह यस्येत्यादि हे अनघाः धीराः स गुरुः
 सेव्यतां भवद्भिरिति शेषः । आश्रिपि कर्मणि पञ्चमी । न विद्यतेऽर्घं पापं
 येषां तेऽनघाः निष्पापाः धर्मेण पापमपनुदतीति श्रुतेः सुकृतिन इति
 यावत् सुकृतिन एव गुरुं सेवितुं प्रभवन्ति त एव सम्बोध्यन्ते । धियं प्रज्ञां
 राति ददाति “अतो मन् कनिप् वनिप विचः” इति विच् । धीराः
 धीरोज्ञानप्रदो गुरुरित्यागमः । प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्तते इति
 गुरुसेवायाः फलमाह त्रिये चान्द्रताय चेति अमृताय मोक्षाय तादर्थ्यं
 चतुर्थी भुक्तिमुक्तिप्राप्तिर्गुरुसेवान्तो भवति । ननु गुरुसेवातः श्रीः कथं प्राप्यते
 इत्याशङ्क्याह यस्येति अस्य गुरोरी लक्ष्मीरस्ति गुणाश्च सन्ति लक्ष्मीवाचकस्य
 ईशब्दस्य अस्येत्यकारपरं यत्ने यस्येति रूपं । गुणा यथा सत्यं शौचं दया
 चानिस्त्यागः सन्तोष आर्जवं । शमो दमस्तपः साम्यं तितित्तोपरतिः श्रुतं ।
 ज्ञानं विरक्तिरैश्वर्यं तेजो × × वलं क्षृतिः । स्वातन्त्र्यं कौशलं कान्तिर्धैर्यं
 मार्दवमेव च । इत्यादयो गुणाः । अस्य किम्भूतस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञायतेऽनेन
 करणे लुप्तं ज्ञानं शास्त्रं । निष्कारणपरदुःखप्रहाणेच्छा दया शास्त्रसम्पन्नात्
 दयापूर्णत्वाच्च तयोः सिन्धोरिव तस्य स ज्ञानवानपि किमर्थं दास्यति अतो
 दयालुत्वमुक्तं दयालोरसमर्थस्य दुःखायैव दयालुतेत्यतो ज्ञानवत्त्वमुक्तं ।
 पुनः कीदृशस्य अगाधस्य न विद्यते गाधस्त्रास्यर्भोऽस्य परैरनधिगतान्त-
 स्तत्त्वस्येति यावत् । इत्यादि

End.

पट्टिका आख्याऽस्य पट्टिकाख्यः रत्नलोभे तु पट्टिका इति वाच्यति ।
 पठति जर्जतातपलितसुरतालाद्येति ककारात् क्तः पट्टोऽस्यास्तीतीन् पट्टी-
 नान्तः पुमानिति सामिजातरू... ईदन्नेयमिति केपीति सर्वसं पट्टीति स्त्रि-
 यामीदन्ता चेति साङ्गः पट्टी ललाटभूषणं पट्टी लाक्षाप्रसादन इति चान्ते
 विश्वः । पट्टीलाक्षाप्रसादन इति दर्शनादिदन्तोऽपि । लाक्षां प्रसादयति
 नन्द्यादेर्युः लाक्षा प्रसाद्यतेऽनेन करणे युङ्गिति चतुर्भुजः । लाक्षाप्रसादनः ।
 चत्वारि पाटयाने इति ख्यातस्य रत्नलोभस्य । नुदस्विति नुदतिनाप्यु-
 पधलक्षणत्वात् कः नुद्यते यङर्थे कः इति स्वामी बाङ्गल्यादीर्घः धातुरेव
 दीर्घवानित्यन्ते णूदः । पूष षडौ पूषति नाम्नुपधात् कः पूषो दीर्घादिस्त्रि-
 धंणवान् यूपोपयुक्तकाष्ठत्वाद्यूपश्च पाठ इति स्वामी । क्रसुक उक्तः ।
 ब्रह्मणि वैदिके कर्मणि साधुः ब्रह्मण्यः ब्रह्मण्यो णूदे साधौ स्याद्ब्रह्मण्यश्च
 शनैश्चरः इति विश्वः । ब्रह्मजातीयत्वादूब्रह्मदारः । तूलनिष्कर्षे नाम्नुपधात्

कः तूलं पुलिङ्गस्तु पिठौ तूलः क्षीवञ्च ब्रह्मदारणीति रघ्रः । षट् अश्वत्था-
कारस्य ब्रह्मदारुश्चस्य । नीपेति नीयतेऽसौ न इत्यादि ।

Colophon. खण्डितशेषत्वादयत् समाप्तिस्तु चकवाक्यं नास्ति ।

विषयः । अमरकोषाभिधानव्याख्यानम् । धृतञ्चात्र विश्वरूपप्रभृतिकोषमतं वाचस्पतिस्वामि-
प्रमुखग्रन्थसम्मतम् । अस्ति च वनौषधिवर्गीयकतिपयस्रोकावधियाख्यानम् ।

No. 9. अमरकोषटीका (त्रिकाण्डचिन्तामणिनाम्नी) By रघुनाथचक्रवर्ती.
Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 176. Lines, 9 on
a page. Extent, 9,118 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1625.
Place of deposit, Purápārā Sonáránga Post office District Dháká, Paṇḍita
Jagadbandhu Tarkavágiṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ग्रन्थारम्भे निखिलविघ्नविधातायाभिसतदेवतासङ्कीर्त्तनेन
धर्मसुत्यादयन् शैववैष्णवबौद्धान् प्रवर्त्तयितुं शिष्यशिष्यायै चादौ निबध्नाति
यस्येति । हे धीर । सः अः विष्णुः सेव्यतां । अकारो वासुदेवः
स्यादाकारश्च पितामह इत्येकाक्षरकोषः । यद्वा हे धीराः स सिन्धुर्विष्णुः
सेव्यतां । सिन्धुः समुद्रेऽनन्तो च सिन्धुर्नद्यां महानसे इति धरणिः । यस्य
सिन्धोर्गुणा जगदवनदुष्टनिवारणादयोऽनघा अपापाः । अनघोऽपापहृद्य-
योरिति धरणिः । कीदृशस्य ज्ञानदयासिन्धोः ज्ञानं वस्तुतत्त्वबोधः निरु-
पधिपरदुःखप्रहरणेच्छा दया ताभ्यां तयोर्वा सिन्धुरिव सिन्धुः । अतस्तस्य
संवैवोचितेति भावः । यद्वा ज्ञानं ददातीति ज्ञानदा सरस्वती तथा
सहिता ईर्लक्ष्मीज्ञानदेः मध्यपदलोपी समासः तथा विशिष्टस्य लक्ष्मीसरस्व-
तीयुतस्येत्यर्थः । “लक्ष्मीरीकार उच्यते” इत्येकाक्षरकोषः । अगाधस्य अन-
वगाह्यमस्मिन् । कीदृशोऽक्षयः न विद्यते क्षयो विनाशो यस्य नित्यत्वात् ।
सेवाफलमाह “त्रिये” इति । त्रिये त्रिवर्गसम्पत्तौ तथा च व्याङ्गिः, लक्ष्मी-
सरस्वतीत्रिवर्गसम्पत्तिविभूतिशोभास्वरूपकरणवेशरचनागुणेष्वपि श्रीः प्रशि-
तेति । अमृतताय मोक्षायेत्यर्थः । अमृतं यज्ञशेषे स्यात् पीयूषे सलिले घृते
अथाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोरिति विश्वः । अतस्तस्य सेवया
सकलपुरुषार्थसिद्धिरिति । यद्वा हे धीराः स बुद्धः सेव्यतां । इहानुक्तोऽपि
बुद्धो विशेषणं स्पष्टं प्रतीयते इति प्रसादनामायमलङ्कारः । तदुक्तं
कण्ठाभरणेन “यत्र प्रावार्थ्यमर्थस्य प्रसादः सोऽभिधीयते” इति यथा अय-
सुदयति ... ..
... .. बौद्धविद्वेषिणां प्रवृत्तये कविता

बुद्धोपादानमदलैव श्लेषेण श्लोक उक्तः । दानं दा ज्ञानस्य दा ज्ञानदा
तस्या ईर्लक्ष्मीः सम्पत् तथा ज्ञानदानसम्पत्तिहेतुभूतया सिन्धुरिव सिन्धुः
हेतुरूपकनामायमलङ्कारः यथा गान्धीय्येण समुद्रोऽसीद्वादि ॥

End.

षडित्यादि । सङ्ख्यावाचकानां षकारनकारानानां कतिशब्दस्य च संज्ञा ।
तथाच षडन्ताः षट् कति चेति परस्त्वन् । ते त्रिषु समानलिङ्गकृतविशेष-
रक्षिता इत्यर्थः । तथा युष्मदस्मदव्ययञ्च त्रिषु सममित्यर्थः । तथा षट्
पञ्च कति वा स्त्रियः पुरुषाः कुलानि च । त्वमहं वा स्त्री पुमान् कुलञ्च
इत्यादि । ... ..
एवमन्यदप्युच्यं । नूतनतां परिहरति शेषमिति । इह ग्रन्थगौरवभयाद्वा
लिङ्गं नाम च नोक्तं । तच्छिष्टानां पूर्वोच्चार्याणां प्रयोगादवगन्तव्यं ।
लिङ्गस्य लोकाश्रयत्वादिति । यथा लज्जापथ्यायत्वेन व्रीडाशब्दस्य स्त्रीत्व एव
प्राप्ते तु ... .. व्रीडादसुं देवमुदीक्ष्य मन्ये
विन्यसदेहः स्वयमेव काम इत्यादि प्रयोगाच्च पुंस्त्वमित्यादिकमूढं ॥

मतं गुरुणां प्रविचार्य यत्नादालोक्य तन्त्राणि च कोविदानां ।

सतां मुदे श्रीरघुनाथशर्मा त्रिकाण्डचिन्तामणिमाततान ॥

Colophon.

इति सामन्तसारग्रामनिवासिश्रीरघुनाथचक्रवर्तिकृतत्रिकाण्डचिन्तामणाव-
मरकोषटिप्पण्यां नामलिङ्गादिसंग्रहवर्गविवरणं समाप्तम् ॥

नत्वा शिवं सुमतिविदन्तुलागते बाणद्वयारिखगमिते शकेऽरण्ये ।

पुंसि गुरोः स्म लिखतिचात्मनः कृते श्रीमानिनामहनि हि नीलकण्ठकः ॥

विषयः । अमरसिंहकृतमरकोषस्य व्याख्यानम् । काण्डत्रयेन व्यवच्छिद्य व्याख्यानाच्चास्य
त्रिकाण्डचिन्तामणिरिति नाम । लिखितस्य कविनानेन प्रत्येकाण्डशेषे एकैकः श्लोकस्तत्र
स्वर्गपातालवर्गान्तके प्रथमकाण्डशेषे ।

सामन्तसारनिलयो रघुनाथशर्मा स्वर्गादिकाण्डविटतिं रचयाम्भूव ।

नालोक्य सम्यग्निह ये प्रथयन्त्यवज्ञां तेभ्यो नमोऽस्तु मम तान् प्रति नैष रोषः ॥

भूमि-पुर-वनौषधि-सिंहादि-वृ-ब्रह्म-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रवर्गान्तके द्वितीयकाण्डशेषे

सामन्तसारवासेन रघुनाथेन शर्मणा ।

भूकाण्डविटतिः सम्यगुपदिष्टा सतां मुदे ॥

प्राणि-विशेष्यनिघ्न सङ्कोर्ण-लिङ्गादिसंग्रहवर्गान्तके तृतीयकाण्डशेषे

मतं गुरुणामित्यादि ।

केचिदस्य ग्रन्थकारस्यैवं परिचयं ददति यथा अस्मि दक्षिणविक्रमपुरासन्ने इदिलपुरा-

भ्यन्तरे सामन्तसाराख्यो ग्रामस्तव (ममाजदार)समद्वाराख्याः श्यामलवर्णभाषीताः वैदिकश्रेणीय-
कुलीनब्राह्मणा निवसन्ति । तदंश एव समजनि रघुनाथनामायममरकोषटीकाकृतिति ॥

No. 10. अमरकोषटीका (पदमञ्जरीनाम्नी). By लोकनाथः । Substance, country-made paper, 20×2½ inches. Folia, 127. Lines, 10-11 on a page. Extent, 8,557 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Vikramapura, Vajrayoginí, Paṇḍita Dvārakánáth Tarkabhúṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

यशोदागुरुवज्जो जकनकाचलचारिणम् ।

अपूर्वजलदं वन्दे नन्देनाङ्गे निवेशितम् ॥

ग्रन्थकृद्भिन्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतास्तवमादौ निवध्नाति । यस्येति । हे
धीराः स भगवान् सेवतां आराध्यतां । धैर्यशालिन एव तमुपासितु
मीशते । अत्र चित्रपदं धीरा इति । यस्य निर्गुणत्वेन विश्वनिर्माणस्थिति
निधनलीलारसिकतया स्वीकृता गुणाः सत्त्वरजस्तमांसि अदोषाः । तस्य
तैरलिप्तत्वात् मेचीमर्थ्यादादयोऽणिमादयो वा गुणाः । इत्यादि ॥

End.

इह विस्तरभयार्थं लिङ्गं नाम च नोक्तं । तच्छिष्टानां पूर्वार्थादीनां
प्रयोगादवधेयमिति शिवम् ।

लिङ्गादिसङ्गृह्यवर्गः ।

विरुद्धनानाविधनक्रूरं फणीन्द्रविस्तरितगूढभावं ।

निधाय कर्णे पदमञ्जरीमिमन्तरन्तु शब्दांशुधिमप्रसादम् ॥

Colophon.

इति श्रीलोकनाथशर्मानिर्मितविकाण्डविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । अमरकृतनामलिङ्गानुशासनस्य व्याख्यानम् ॥

No. 11. अमरुशतकटीका (कामदाख्या) By रविचन्द्रः । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 1,125 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1746. Place of deposit, Viṣṇupura, Kádákuli, District Bāṅkurá, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭácá-ryya. Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय ॥ विद्या वितरति सुक्तिं सुक्तिमविद्याया सुजिह्यामः ।

या च रमाचरशक्तिः सा नः शिवं सदा दिशतु ॥

तदुभयरसपरिपाटीपरिहरणवाटीमिमां रम्यां ।

कुर्वते ऽमरशतकटीकां ज्ञानाञ्जनः कलाधारः ॥
 योऽसौ भाग्यवता विभक्तवनिजज्ञानाभृतानन्दयु-
 र्यो वात्स्यायनकामतश्चविलसत्केलिक्रियाकौशलः । .
 व्याचष्टेऽत्र रसद्वयं कविकुलालङ्कारचूडामणिः
 श्रीलश्रीरविचन्द्र एष पिशुना मात्सर्यसुत्ख्यतां ॥
 यदि स्यात् परमानन्दे कामानन्दे च वासना ।
 तदा संख्यतां धीराष्टीकेयं कामदा सदा ॥
 क्व चातिकर्कशः शान्तः क्व चातिललितः शुचिः ।
 एकत्र वाक्मे व्याख्यातुस्तावद्वो कौशलं कवेः ॥
 निर्व्विघ्नं प्रारिषितशतककामो ग्रन्थकदिष्टदेवतां कीर्त्तयन्नाह । ह्येति ।
 अम्बिकायाः पार्व्वत्याः कटाक्षोऽपाङ्गदर्शनं त्वां पातु रक्षतु अत्र सम्बो-
 धनपदेऽप्यनुक्ते युस्मच्छब्देनापेक्ष्यते ॥ इत्यादि ।
End. हे सुग्धे माये मानिनि अङ्गारिणि सुखाग्रं मिथ्याज्ञानं सुद्ध । कथमित्याह
 रामो जगदीश्वरः सुखं चुम्बति सर्व्वथा रामरामेति स्मरामि एकेनाद्विती-
 येन अतएव दर्शनैरिति (?) मिथ्याज्ञानं सुद्ध इति समेराधन (?) पदानि
 सुगमनि एतेनैतदुक्तं भवति । नानाविधानाभावात् धर्म्मन् निरूप्य
 रामस्य स्मरणमेव सर्व्वगरिष्ठमिति सूचितम् ॥
Colophon. इत्यमरशतकटीका समाप्ता ॥ रामचन्द्रदेवशर्म्मा लिखितमिदं । शकाब्दः
 १७४६ ॥

विषयः । अमरशतकस्य व्याख्यानम् ॥

No. 12. अलङ्कारवादार्थः । Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 1,290 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Bākurā Viṣṇupur, Rūparām Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ रामचन्द्राय नमः । दर्पणकारस्य । ग्रन्थारम्भे इत्यस्य कद्विहित इति
 न्यायात् आरभ्यग्रन्थ इत्यर्थः । निरूपकत्वमेव आधारत्वं तथाच आरभ्य-
 ग्रन्थनिरूपकनिर्व्विघ्नेन प्रारिषितपरिसमाप्तिकामो वाङ्मयाधिकृततया वाग्-
 देवतायाः साम्मुख्यं आराधनेन स्वार्थसाधनानुकूललभाधत्ते करोति । तथाच
 आरभ्यग्रन्थनिरूपकसरस्वत्याराधनेन स्वार्थसाधनानुकूलकृतिमान् ग्रन्थक-
 दित्यन्वयधीः ॥ इत्यादि ।

End.

पूर्वार्धे दीर्घसमासेनैव बोधनाद्बोधः । सुकर्णरिन्द्राजित(?)कुमलोत्सवत्कपो-
ललीनालकमण्डिताननामित्यष्टमे । नन्वपदान्तराधीन आरूढबोधे किमर्थं
कूर्णपदप्रयोगः कथम्वा मार्कण्डेयपुराणे क्षीरोदस्यामलं हारमजरे च तथाश्वरे
चुडामणिं तथा दिव्यं कुण्डली कटकानि च इत्येव आरूढबोधः ॥ ७ ॥
सुधीभिर्भायं । केचित्तु दानादावारूढबोधप्रयोजनाभावात् मार्कण्डेयपुराणे
न दोष इति वाच्यम् । न च समस्ताखलिषु चेत्यादिदर्शनात् आरूढप्रकरण-
त्वान्न समीचीनम् ॥ * ॥

Colophon.

इत्यलङ्कारवादार्थः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः ॥

विषयः । साहित्यदर्पणाख्यलङ्कारग्रन्थस्यालङ्काराध्यायस्य विचारः ॥

No. 13. अवधूतानुभवः । Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 343 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar Khāsvāṭī, Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परमात्मने । जनक उवाच ।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।

वैराग्यञ्च कथं प्राप्तं तत्तत्त्वं ब्रूहि मे प्रभो ॥

अष्टावक्र उवाच ।

मुक्तिमिच्छसि चेत् तात विषयान् विषवत् त्यज ।

क्षमार्जवदयातोषसत्यं पीयूषवद्भज ॥ इत्यादि ।

End.

अष्टकं चात्मविश्रान्तौ जीवन्मुक्तश्चतुर्दश ।

षट्संख्याक्रमविज्ञाने ग्रन्थैकात्म्यमतः परम् ॥

विंशत्येकमितैः खण्डैः श्लोकैरात्माग्रिमध्यस्थं अवधूतानुभूतैस्तु श्लोकसंख्याः
क्रमा अमी ।(?) संग्रहश्लोकमादाय संख्येयं मतिमन् सदा ॥

इति श्रीमदष्टावक्रप्रकरणं संग्रहषट्कं एकविंशतिप्रकरणं समाप्तम् ॥

Colophon.

इत्यवधूतानुभवः समाप्तः ॥ ॥

विषयः । ज्ञानमुक्तिवैराग्यादिनिरूपणम् ॥

No. 14. अवयवटिप्पणी । By कणादतर्कवागौशः. Substance, coun-
try-made paper, 16×3 inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent,
735 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Bākurā Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, new.
Prose. Generally correct.

Beginning.

শ্রীহরিঃ শরণম্ । পরার্থানুমানপ্রযোজকত্বেন স্মৃতস্য ন্যায়াদেবপেচ্ছানর্হে
তয়া প্রসঙ্গসঙ্কল্যা তদ্বিরূপযিতুমাচ্ছ তচ্চেতি । পরার্থে পরপ্রতিপিতা-
দ্যিষাপ্রযোজ্যং পরো ঽব বিপ্রতিপন্নঃ ন তু মীমাংসকমাত্রং । তেনাপ্তেন
পরপ্রতিপিতাদ্যিষথ্যোদীরিতেঽপি ন্যাযত্বমিত্যবধেয়ং । ন্যাযসাধ্যমিতি ন্যায-
জন্যজ্ঞানপ্রযোজ্যমিত্যর্থঃ । অবয়বান্ বিভজতে প্রতিজ্ঞেতি যদ্যপ্যবয়বসামান্যং
নিরূপ্যেব তদ্বিভাগো যুক্তস্তথাপি ইत्याদি প্রতিজ্ঞাদিপঞ্চাবয়বোপেতস্যৈবাত্র
লক্ষ্যত্বং ।

End.

ননু কণ্ঠকোদ্ধারবাক্যে বাক্যত্বসত্ত্বাত্তস্য ন্যাযত্বং স্যাদতঃ কণ্ঠকেতি তথাচ
তেনাপি ন্যাযত্বপর্যাপ্তাধিকরণত্বস্য তদ্ব্যতিরেকেণ সত্ত্বান্ন তস্য ন্যাযঘটক-
ত্বমিতি ভাবঃ । অত্র প্রতিজ্ঞাপক্ষে হেতুদাহরণমাত্রকো ন্যায ইতি মীমাংসকাঃ ।
উদাহরণোপনয়মাত্রমিতি বৌদ্ধাঃ । প্রতিজ্ঞামাত্রমিতি নैयाয়িকৈকদেশিনঃ ।
অসাধকতানুমান প্রতিজ্ঞাহেতুমাत्रমিতি কেचित্ । তদেবোপনয়সংহিতমিত্যা-
চাখ্যাঃ ॥ ০

Colophon.

ইতি কণাটতর্কবাগীশমহাচার্যকৃতাবয়বটিপ্পনী সম্পূর্ণা ॥ * ॥

বিষয়ঃ । অনুমানলক্ষণান্নর্গতাবয়বব্যাখ্যা ।

No. 15. অশৌচদীপিকা । By **শ্যামসুন্দরঃ**. Substance, country-
made paper, 10×2½ inches. Folia, 17. Lines, 5 on a page. Extent,
300 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur,
Mayamansing Papdita Candra kánta Tarkálanjárá. Appearance, old
Prose. Generally correct.

Beginning.

ওঁ নমো গণেশায় । অথ শ্রীশ্যামসুন্দরমহাচার্যকৃতশৌচদীপিকা
লিখ্যতে ।

অথ গর্ভস্রাবশৌচসংক্ষেপঃ ।—

যে জ্বর গর্ভস্রাব হয় তাহার প্রথম মাসেতে এক দিন দ্বিতীয় মাসে
২ দুই দিন তৃতীয় মাসে ৩ তিন দিন । ইত্যাদি ।

End.

ভিন্ন গোত্রপোষ্যপুত্রের জনক জননী এবং জনক মণিও মরণে অশৌচ
নাই মণিও পোষ্যপুত্র হইলে পরস্পর মণিওর সহিত জনক মরণে
সম্পূর্ণাশৌচ হয় ইতি ॥ * ॥

বিষয়ঃ । গর্ভস্রাবজননমরণাশৌচনিরূপণম্ ।

No. 16. अशौचप्रकाशः By चतुर्भुजः . Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 325 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñḥālpārā, Rāmātārāṇa Thākūr. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । यत्नाद्वाववनादिकं परिचिती कृत्येषु कृती
भट्टाचार्यं चतुर्भुजोऽच्युतपदद्वन्द्वारविन्दं सुदम् ।
वन्दित्वा ससुमानसस्य सुहृदोऽशौचप्रकाशं करो-
त्युग्रयामकुलोद्भवो भवजनोद्भुतोद्भववाद्यक्षितं ॥ (?)
अग्निहोत्रादिविहितब्राह्मणादिचतुर्वर्णेषु जननमरणे चैव यथाक्रमं ज्ञातीनां
दशाहं पञ्चदशाहं मासमेकमशौचम् ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ॥

विषयः । जननमरणादशौचनिरूपणं । दाहादिनिरूपणम् । सप्तमरणादिनिरूपणञ्च ॥

No. 17. अष्टमङ्गला । By रामकिशोरचक्रवर्ती. Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 10 on a page. Extent, 540 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Ćāktā, District Dhākā Paṇḍita Trilocana Tarkālaṅkā. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

शिवं रामकिशोरेण प्रणम्यार्थः प्रकाशयते ।

आख्याताष्टमपादीयदौर्गन्धत्तेर्यथामति ॥

पदान्ते । पदान्ते वर्त्तमानानामिति । नन्वन्तशब्दोऽवयववचनः । तथाच
पदान्तानामवयवा एव ध्रुटः । तत्कथं ते पदान्ते वर्त्तन्ते इति । सत्यमन्त-
शब्दोऽयं धर्म्मवृत्तिस्तेन पदान्तान्ते वर्त्तमानानां ध्रुटामित्यर्थः । तथाच
आदिमध्यान्तशब्दा धर्म्मिणि धर्म्मे च वर्त्तन्ते इति मतमिति गोपीनाथः ।
इत्यादि ।

End. प्रतिषेधस्तु स्थानिवद्भावादेव न पदान्त इत्यादिना परिभाषायाश्चानित्यलं
मन्तव्यमिति तेनाभ्यासे प्रतिषेधार्थं न वक्तव्यमिति ॥

Colophon. इति श्रीरामकिशोरचक्रवर्त्तिहतायामष्टमङ्गलाटीकायामियत्वावच्छिन्नलेना-
ष्टमः पादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्राख्याताष्टमपादीयदौर्गन्धत्तेर्यथामति ।

No. 18. आकाङ्क्षापूर्वपक्षरहस्यम् । By मथुरानाथः. Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 294 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Pálang Post office, District Faridpur, Paṇḍita Rajanī kánta Tarkaratna. Appearance old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । प्रसङ्गादाकाङ्क्षां निरूपयितुं शृच्छति अथ केयमिति आकाङ्क्षादिकं सच्चकारौति यदुक्तं तत्राकाङ्क्षा केत्यर्थः अविनाभाव इति । भावः सत्त्वं तदभाव इत्यर्थः तथाच तत्पदार्थे तत्पदार्थाभाव-वृत्तित्वाभावस्तत्पदार्थे तत्पदार्थाकाङ्क्षेति भावः । अस्ति चायं घट इत्यादौ इदम्यदार्थे घटपदार्थाभाववृत्तित्वाभावः इति इदम्यदार्थे घट-पदार्थाकाङ्क्षा । वृत्तित्वं तादात्म्यसम्बन्धेन बोध्यं अन्यथा चैवः पचति रथो गच्छति इत्यादौ चैवपदार्थस्य पचति पदार्थसाकाङ्क्षता न स्यात् चैवादौ ... .. पदार्थाभाववृत्तित्वाभावाभावात् । इत्यादि ।

End. अजनितेत्यादेरुक्तप्रयोजनं दूषयति त्रयाणामिति राजपुत्रपुरुषाणामित्यर्थः । तुल्यवत् एकदा प्रथमं अजनितान्वयबोधदशायां यतः तात्पर्यधीविरहितः अद्येऽपि जनितान्वयबोधदशायामपि पुरुषेण ... .. व्यर्थमिति नोक्तप्रयोजकमित्यर्थः यथाश्रुतं सङ्गच्छते घटमानयेत्यादौ धारावाहिकशब्दबोधवारणायजनितान्वयबोधकत्वं ... .. स्यावश्यक-तया वैयर्थ्याभावात् । ... .. नयास्तु धारावाहिकप्रत्यक्षस्येव धारावाहिकशब्दबोधस्याभ्युपगमात् वैयर्थ्य-मिति भावः अत एव सिद्धान्तलक्षणे जनितान्वयबोधेऽतिव्याप्तिवारणाय विशेषणं कण्ठतो ग्रन्थकृता नोक्तमित्याहुः ।

Colophon. इत्याकाङ्क्षापूर्वपक्षरहस्यम् ॥

विषयः । शब्दबोधे शब्दज्ञानं यदि निरपेक्षकारणं भवति तदा घटः कर्मत्वमानयनं कृतिरिति शब्दात् घटकर्मताकबोधं कथं न जायते अतः आकाङ्क्षाज्ञानस्य शब्दज्ञानसच्च-कारित्वमवश्यमेव वाच्यमित्यादिविचारः ॥

No. 19. आख्यातटीका । Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 72. Lines, 7 on a page. Extent, 2,520 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, Mayamansing Paṇḍita Candra kánta Tarkálanjkára. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीमत्परमात्मने नमः ॥ अथ परस्मै । इह यद्यपि प्रश्नानन्तर्यमङ्गला-
धिकारेष्वथ शब्दो वर्तते तथापि आनन्तर्यार्थ एव गृह्यते ।

ननु भीमपूर्वज इति माघस्य सखलितमिति । केचित्तु (अर्चयमाना)
भीष्मादि ( ) संप्रयुक्ता इत्येवार्थो विवक्षित इत्याहुः ॥ * ॥ इत्यादि ।

Colophon. इति तृतीयपादः समाप्तः ॥

विषयः । कलापोक्तधातुरूपादिनिरूपणम् ।

No. 20. आख्यातपञ्जिकायाख्या । By नरहरिः । Substance, coun-
try-made paper, 17 x 4 inches. Folia, 83. Lines, 7 on a page. Extent,
1,162 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa.
District Tippera, Paṇḍita Çaraccandra Vidyālaṅkāra. Appearance, old.
Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नला गौरीपदद्वन्द्वं श्रीमन्नरहरिः सुधीः ।

आख्यातपञ्जिकायाख्यां तनोति भान्तिशान्तये ॥

टी

अथ । ननु अथेत्यादि वृत्तिग्रन्थः कथं संगच्छते तथाहि । इत्यादि ।

End.

पुरादेशेत्यत्र प्रपञ्चितमिति ।

खण्डितशेषत्वात् समाप्तिस्वरूपं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । कातन्त्रयाकरणस्य चिन्तोचनदासकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 21. आख्यातवादटिप्पणी By मथुरानाथतर्कवागीशः । Substance,
country-made paper, 16 x 3 inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page.
Extent, 2,304 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Vajrayoginī, District Dhákā, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smpitiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ शिवो जयति ।

कुञ्चिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः ।

मोहयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदङ्गुलिः ॥

श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

आख्यातशक्तिवादस्य क्रियते विवृतिः शुभा ॥

आख्यातशक्त्यं निरूपयति आख्यातस्येति । आख्यातं यत्नत्वावच्छिन्नशब्द-
नाकमित्यर्थः । तेन वक्ष्यमाणहेतौ वैयधिकरणम् । आख्यातत्वञ्च

सङ्केतविशेषसम्बन्धेनाख्यातपदवत्त्वं न तु जातिः । दित्यादिना साङ्ग-
 र्थात् मानाभावाच्च । शक्यतावच्छेदकानु न तत् किन्तु प्रत्येकं दित्यादिक-
 मेव । अन्यथा आख्यातलप्रकारेणाज्ञानदृशायां कक्षापव्याकरणानभिज्ञानां
 दित्यादिनाज्ञानात् शाब्दबोधमात्रस्य शक्तिधमजन्यलप्रसङ्गात् । इत्यादि ।
 End. कर्माख्यातस्य फलमेवार्थः । तादृशेति । वर्तमानत्वादिविशिष्टस्येत्यर्थः ।
 अनुभवस्वारसिकत्वेन विशेषणीयः । तेन लक्षणया तदनुभव इति निरस्तः ।
 इदमुपलक्षणं । यत्फलमपेक्ष्याश्रयत्वादेर्गुणत्वादित्यपि द्रष्टव्यमिति संक्षेपः ॥
 Colophon. इति श्रीमथुरानाथतर्कवागीश्वरिचिताख्यातवादटिप्पणी समाप्ता ।
 विषयः । आख्यातशक्तिवादाख्यग्रन्थस्य विवृतिः ।

No. 22. आगमतत्त्वविलासः By रघुनाथतर्कवागीशः Substance,
 country-made paper, 19×4 inches. Folia, 427 (the first page is wanting).
 Lines, 8 on a page. Extent, 13,237 ślokas. Character, Bengali. Date, ?
 Place of deposit Májpará, District Dháká, Babu Rásavihári Ráya. Ap-
 pearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning.

ॐ गुह्यो नमः ।

ॐ नमः श्रीमते तस्मै गुह्यदेवाय योगिनि ।

अशेषासारसंसारसाराय शिवरूपिणे ॥

स्रग्गुरोश्चरणसरोजं

शिरसि सरसिजे स्मरन्मुक्तः श्रीमान् ।

आगमतत्त्वविलासं

रचयति रघुनाथतर्कवागीशः ॥

तत्र व्यतिक्रमनिबन्धमुपोपराधा

ये तान् क्षमध्वमखिलान् मम देवतानि ।

धृद्वद्विषद्विषमिह संविद्धितं ममास्ते

तत्तद्विशोधयत धीरतमा नमो वः ॥

स्वतन्त्रतन्त्रं फोल्कारीतन्त्रमुत्तरतन्त्रकम् ।

नीलतन्त्रं वीरतन्त्रं कुमारीतन्त्रमुष्णम् ॥

कालीनारायणीतन्त्रे तारिणीतन्त्रमुत्तमम् ।

कल्याणतन्त्रं समयातन्त्रं भैरवतन्त्रकम् ॥

भैरवीविपुरातन्त्रे वामकेश्वरतन्त्रकम् ।

कुक्कुटेश्वरतन्त्रश्च मालकातन्त्रमेव च ॥
 सनत्कुमारतन्त्रश्च विशुद्धेश्वरतन्त्रकम् ।
 सम्भोचनाख्यतन्त्रश्च गीतमीयश्च तन्त्रकम् ॥
 बृहद्गीतमीयतन्त्रं भूतभैरवतन्त्रकम् ।
 चामुण्डापिङ्गले तन्त्रे वाराहीतन्त्रकं तथा ॥
 मुण्डमालाख्यतन्त्रश्च योगिनीतन्त्रमुत्तमम् ।
 मालिनीविजयं तन्त्रं तन्त्रं स्वच्छन्दभैरवम् ॥
 महातन्त्रं शक्तितन्त्रं तन्त्रं चिन्तामणिं परम् ।
 छन्दोभैरवं तन्त्रं वैलोक्यसारतन्त्रकम् ॥
 विश्वसाराङ्ग्यं तन्त्रं तथा तन्त्राभ्युपनिषद् ॥
 महाफेत्कारीतन्त्रश्च वायवीयश्च तोडलम् ॥
 मालिनीललितातन्त्रे त्रिशक्तितन्त्रकं तथा ।
 राजराजेश्वरीतन्त्रं महासोऽहसरोत्तरम् ॥
 गवाक्षतन्त्रं गान्धर्वं तन्त्रं वैलोक्यमोहनम् ।
 हंसमाहेश्वरं हंसपरमेश्वरतन्त्रकम् ॥
 कामधेन्वाख्यतन्त्रश्च तन्त्रं वर्षाविलासकम् ।
 मायातन्त्रं तन्त्रराजं कुलिकातन्त्रमुत्तमम् ॥
 विज्ञानललितिकां लिङ्गागमं कालोत्तरं तथा ।
 ईशानसंहितां तद्वत् श्रीविनायकसंहिताम् ॥
 अगस्त्यसंहितां पुष्पां नन्दिकेश्वरसंहिताम् ।
 त्रिशिष्टसंहितां दक्षसंहितां मनुसंहिताम् ॥
 ब्रह्मणः संहितां दिव्यां सनत्कुमारसंहिताम् ।
 कुलानन्दसंहिताश्च वैशम्पायनसंहिताम् ॥
 त्वसिंहतापनीयश्च दक्षिणामूर्तिसंहिताम् ।
 ब्रह्मयामलकश्चादियामलं रुद्रयामलम् ॥
 बृहद्दयामलकं सिद्धयामलं कल्पसूत्रकम् ।
 मातृसूक्तं कल्पसूक्तं कामराजं शिवागमम् ॥
 उड्डीशश्च कुलोड्डीशमुड्डीशवीरभद्रकम् ।
 भूतडामरकं तद्वत् डामरं यक्षडामरम् ॥
 कालिकाकुलसर्वस्वं कुलसर्वस्वमेव च ।
 कुलचूडामणिं दिव्यं कुलसारं कुलः परम् ॥

कुलप्रकाशं वासिष्ठं सिद्धसारस्वतं तथा ।
 योगिनीहृदयं कालीहृदयं साष्टकार्णवम् ॥
 योगिनीजालकुलकं तथा लक्ष्मीकुलार्णवम् ।
 तारार्णवं चन्द्रपीठं मेरुचन्द्रं चतुःशतीम् ॥
 तत्त्वबोधं महोपज्ञं सत्त्वन्दसारसङ्ग्रहम् ।
 ताराप्रदीपं सङ्केतचन्द्रोदयमतिस्फुटम् ॥
 षट्त्रिंशत्तत्त्वकं लक्षनिर्णयं त्रिपुरार्णवम् ।
 विष्णुधर्मीत्तरं मन्त्रदर्पणं वैष्णवान्तम् ॥
 मानसोक्तासकं पूजाप्रदीपं भक्तिमञ्जरीम् ।
 भुवनेश्वरीपारिजातं प्रयोगसारसुत्तमम् ॥
 कामरत्नं क्रियासारं तथैवागमदीपिकाम् ।
 बुद्धच्छ्रीक्रमसंज्ञश्च तथा श्रीक्रमसंज्ञकम् ॥
 नवरत्नेश्वरं सोमसुजगत्सिद्धसंज्ञकम् ।
 सिद्धान्तशेखरं ग्रन्थं तां ग्रणेश्वरविमर्षिणीम् ॥
 मन्त्रमुक्तावलीं तत्त्वकौसुदीं तन्त्रकौसुदीम् ।
 मन्त्रतन्त्रप्रकाशाख्यं श्रीरामार्चनचन्द्रिकाम् ॥
 शारदातिलकं ज्ञानार्णवं सारसमुच्चयम् ।
 कल्पद्रुमं ज्ञानमालां पुरश्चरणचन्द्रिकाम् ॥
 आगमोत्तरकं तत्त्वसागरं सारसङ्ग्रहम् ।
 देवप्रकाशिनीं तन्त्रार्णवश्च क्रमदीपिकाम् ॥
 तारारत्नस्यं श्यामाया रत्नस्यं तन्त्ररत्नकम् ।
 तन्त्रप्रदीपं ताराया विलासं विश्वमाढकाम् ॥
 प्रपञ्चसारं तं तन्त्रसारं रत्नावलीं तथा ।
 एवं बहुउत्तरशतं ग्रन्थानां स्फुटसागरे ॥
 कल्पान् कुमारीकल्पादीन् शुक्तीश्वोपनिषद्गणम् ।
 श्रुतिः स्मृतिपुराणानि पाणिनीयादिकौशलम् ॥
 गुरुपदेशयुक्तिभ्यां विनिष्कृष्यावलक्ष्य च ।
 गुरुणाश्च मतं ज्ञाला साधकानां मतं तथा ॥
 गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा गुरुं नत्वा यथाविधि ।
 संक्षिप्तः सर्वतन्त्राणां सारमाह्वय निर्मितः ॥
 श्रीमत्सत्त्वविलासोऽयं वरीवर्णं गृहे गृहे ।

दृष्टिक्रमोऽत्र दीक्षाया लक्षणं दक्षिणाविधिः ॥

दीक्षाया नित्यकाम्यत्वे दीक्षार्थो योगरुद्धितः । इत्यादि ।

End.

एतेन शिवप्रणीततया आगमशास्त्रस्य निःसन्देहफलकत्वेन सर्वदर्शनापेक्षया समुत्कर्षः ॥

— — — — —
शिवप्रणीतेऽत्र दुरुद्धशास्त्रे गुरुपदेशाभिज्ञबुद्धितोऽपि ।

मया समाकृत्य यदत्र ब्रह्मं तस्मिन् सुधीरा मुदमावहन्तु ॥

अस्मिन्नस्मन्निर्मिते ग्रन्थरत्ने यत्नेना + नैपुणं सम्प्रणीयम् । (?)

भूयस्तत्र भ्रान्तिसन्तानशान्तेरन्तः सन्तः सन्तु सन्तोषवन्तः ॥

Colophon.

इति नपाङ्गीयश्रीरघुनाथतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचिते आगमतत्त्वविलासे पञ्चमः परिच्छेदः । ॐ तत् सत् ।

विषयः । अत्र प्रमाणतया उल्लिखितानां तन्त्रादीनां नामकथनम् । अथ गुरुपदेशादिविधिः । मन्त्रविचारविधिः । दीक्षाविधिः । तत्र कालाशुद्ध्यादिनिरूपणम् । चक्रभेदकथनम् । शुद्धमन्त्रविचारः । मन्त्रस्य दशसंस्कारविधिः । अक्षरनिर्णयः । मन्त्राभिधानकथनम् । लक्ष्मीबीजाभिधानकथनम् । स्त्रीबीजाभिधानकथनम् । वर्णाभिधानकथनम् । वर्गाभिधानकथनम् । बीजनिर्णयव्यवस्था । दृष्टिप्रकरणम् । प्रलयवर्णनम् । बीजार्थाभिधानम् । नाडीनिरूपणम् । शरीरस्थवायुनिरूपणम् । दीक्षापदार्थनिरूपणम् । अथ गुरुलक्षणकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रनिरूपणम् । दिव्यलक्षणदिकथनम् । स्त्रीशुद्धयोर्दीक्षायां मन्त्रव्यवस्था । पञ्चाङ्गशुद्धदीक्षानिरूपणम् । देवपर्वकथनम् । राशिचक्रनक्षत्रचक्रादिव्यवस्था । अरिमन्त्रत्यागव्यवस्था । मन्त्राविद्यानिर्णयः । मन्त्रोपासनाविवेकः । उपासनाफलकथनम् । मन्त्रदशसंस्कारप्रकरणम् । मालकामन्त्रक्रमकथनम् । दीक्षाप्रयोगकथनम् । मन्त्रचैतन्यप्रकरणम् । दीक्षान्तरप्रयोगकथनम् । संचेपदीक्षाप्रकरणम् । सर्वतोभद्रमण्डलविधिः । गुरुशिष्ययोः कृत्यनिरूपणम् । अथ क्रममालानिरूपणम् । मालाभेदक्रमः । मालासूत्रनियमादिकथनम् । मालाधारणे अङ्गुलिनियमकथनम् । मालासंस्कारादिकथनम् । विशेषतोऽष्टाक्षमालाविधिः । महाशङ्खमालासंस्कारादिकथनम् । कपालपात्रशुद्धिनिरूपणम् । अथ यन्त्रसंस्कारविधिः । त्रिलोक्षीसुद्राक्रमकथनम् । बलिदानक्रमकथनम् । तत्र खगाचरधिरदानव्यवस्थादिः । पूजास्थाननिरूपणम् । अशौचादौ वर्ज्यावर्ज्यव्यवस्था । क्षताशौचव्यवस्थादिः । क्षौरादिकर्मविशेषव्यवस्था । देवताभेदेन वामदक्षिणाचारव्यवस्थादिः । अथ प्रातःकृत्यनिर्णयः । तत्र कालनिर्णयः । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तत्र सन्ध्याविधिविवेचनम् । विष्ण्वादिदेवतागायत्रीकथनम् । शक्त्यादिदेवतागायत्रीकथनम् । गायत्रीध्यानप्रकरणम् । अथ वस्त्रादिपरिधानविधिकथनम् । त्रिपुण्ड्रव्यवस्था । पादप्रक्षालनविधिः । कुशविधिः । आचमनविधिः । पुनराचमनविधिः । अथ आसनादि-

विधिः । सलिले आसननियमः । पूजादौ सुखनियमः । भूतशुद्धिनियमः । मातृकान्य-
सादिविधिः । प्राणायामविधिः । अर्घ्यादिस्थापनविधिः । प्राणप्रतिष्ठाविधिः । अष्टादशोप-
चारनियमः । षोडशोपचारनियमः । दशोपचारनियमः । पञ्चोपचारनियमः । द्रव्यादि-
निवेदनकालविवेचनम् । आसननियमः । पाद्यादिपाचक्रमकथनम् । धूपनियमः । दीपप्रमाण-
क्रयनम् । नैवेद्यनियमः । उपचारपरिभाषा । पूजाकाले गन्धादिद्रव्यदाननियमः । प्रदक्षिण-
विधिः । नमस्कारविधिः । अथ शुद्ध्यादिक्रमकथनम् । वाद्यनियमादिः । अथ योगाङ्गासनादि-
विधिः । यन्त्रधारणविधिः । यन्त्रलेखनद्रव्यनियमः । संचेपतः सर्वदेवनित्यपूजाविधिः ।
पञ्चायतनीयपूजाविधिः । नैमित्तिकपूजाविधिः । काम्यहोमद्रव्यनिर्णयः । अथ तर्पणविधिः ।
अथ मारणविधिः । आकर्षणविधिः । वशीकरणविधिः । विद्वेषणविधिः । उच्चाटनविधिः ।
स्तम्भनविधिः । अभिचारविधिः । षट्कर्मलक्षणकथनम् । अथ भूतोदयविधिकथनम् । भूत-
मण्डलविधिकथनम् । जपनिरूपणम् । कुङ्कुमादिक्रमकथनम् । अथ दशमहाविद्यामन्त्रादि-
कथनम् । जिह्वादिशोधनविधिः । योनिमुद्रादिमन्त्रार्थनिरूपणम् । मन्त्रचैतन्यनिरूपणम् ।
भूतलिपिविधिः । युगभेदेन जपादिनियमकथनम् । पुरश्चरणविधिः । कूर्मचक्रनिरूपणम् ।
ग्रहपुरश्चरणविधिः । पुरश्चरणप्रयोगकथनम् । रक्षस्यपुरश्चरणविधिः । वीरसाधनविधिः ।
चितादिसाधनविधिः । शवसाधनविधिः । योगिनीसाधनविधिः । मनोहरायोगिनीसाधन-
विधिः । कनकावतीयोगिनीसाधनविधिः । क्रामेश्वरीयोगिनीसाधनविधिः । रतिमुन्दरी-
योगिनीसाधनविधिः । पद्मिन्यादियोगिनीसाधनविधिः । योगिन्याकर्षणमुद्राक्रमकथनम् । शङ्कटा-
किङ्करीसाधनविधिः । यचकन्यासाधनविधिः । पिशाचादिसाधनविधिः । योगिन्यादिसाधन-
कालनिरूपणम् । दृष्टिसिद्धिनिरूपणम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणादिनिरूपणम् । मन्त्रदोषादोषकथनम् ।
मन्त्रदोषशान्तिविधिकथनम् । बालक्रममन्त्रसंस्कारविधिः । शिवाबलिविधिः । अथ आचारनिरू-
पणम् । तत्र कुलाकुलवारादिकथनम् । पौठस्थानादिनियमः । स्वयम्भूकुसुमादिविवेचनम् ।
तत्तत्कुसुमरक्षणविधिः । यन्त्रनियमादिकथनम् । भावरक्षस्यकथनम् । अन्तर्यागकथनम् ।
अथ कुमारीपूजादिविधिः । अथ दूतीयागविधिः । कुलपूजाक्रमः । तत्र मदिरादिशोधन-
विधिः । शक्तिशोधनविधिः । वीरपुरश्चरणविधिः । तत्र पानाधिकारिनिरूपणम् । मांसादि-
व्यवस्था । अथ वामाक्षरानुक्लपकथनम् । यन्त्रपात्रादिनिर्णयः । चक्रपादोदकमाञ्चादिसाध-
कथनम् । यन्त्रादिनाशप्रयत्निकथनम् । तत्तत्पूजाधारनिरूपणम् । लिङ्गद्रव्यादिपूजानिषेध-
कथनम् । पङ्कशुद्धिनिरूपणम् । कुण्डनिरूपणम् । स्थण्डिलविधिकथनम् । होमविधिकथनम् ।
तत्र सुकुसुवादिलक्षणकथनम् । होमद्रव्यनिरूपणम् । वक्त्रस्थापनादिविधिः । संचेपादिहोम-
प्रयोगकथनम् । अग्नेर्नामकरणदिविधिः । अथ शान्तिविधिः । अथ शान्ताभिषेकविधिः ।
अथ गणेशपूजाविधिः । सूर्यपूजादिविधिः । मार्तण्डभैरवपूजाविधिः । इन्द्रादिपूजाविधिः ।
विष्णुपूजाविधिः । तत्र श्रीरामपूजाविधिः । श्रीकृष्णपूजाविधिः । तत्र रत्नाभिषेकविधिः ।

बालगोपालपूजाविधिः । वासुदेवपूजाविधिः । दधिवामनपूजाविधिः । वराहपूजाविधिः ।
 शिवपूजाविधिः । हरगौरीपूजाविधिः । मृत्युञ्जयपूजाविधिः । अर्दनारीश्वरपूजाविधिः ।
 नीलकण्ठपूजाविधिः । चण्डेश्वरपूजाविधिः । चण्डायशूलपाणिपूजाविधिः । मञ्जुघोषपूजा-
 विधिः । अथ आचारनिरूपणम् । आचारस्तवकथनम् । अम्बकपूजाविधिः । मृतसञ्जीवनी-
 विद्याकथनम् । ज्ञेयपालपूजाविधिः । षट्कपूजाविधिः । लक्ष्मीपूजाविधिः । महालक्ष्मी-
 पूजाविधिः । धनदापूजाविधिः । वागीश्वरीपूजाविधिः । सुवनेश्वरीपूजाविधिः । अन्नपूर्णा-
 पूजाविधिः । त्रिपुटापूजाविधिः । ललितापूजाविधिः । नित्यापूजाविधिः । वज्रप्रसारिणी-
 पूजाविधिः । शूलिनीपूजाविधिः । दुर्गापूजाविधिः । जयदुर्गापूजाविधिः । महिषमर्दिनी-
 पूजाविधिः । कालीपूजाविधिः । तत्र नाममन्त्रभेदकथनम् । गुहाकालीपूजाक्रमकथनम् ।
 भद्रकालीपूजाक्रमकथनम् । महाकालीपूजाक्रमकथनम् । श्मशानकालीपूजाक्रमकथनम् । तारा-
 पूजाक्रमकथनम् । अष्टतारामन्त्रभेदकथनम् । अथ प्रचण्डचण्डिकापूजाक्रमकथनम् । विघ्नमस्ता-
 पूजाविधिः । भैरवीपूजाक्रमकथनम् । विपुरसुन्दरीपूजाक्रमकथनम् । श्रीविद्यापूजाक्रमकथ-
 नम् । शङ्कटादिपूर्जाक्रमकथनम् । वगलापूजाक्रमकथनम् । मातङ्गीपूजाक्रमकथनम् । उच्छिष्ट-
 चाण्डालिनीपूजाक्रमकथनम् । धूमावतीपूजाक्रमकथनम् । कर्णपिशाचीपूजाक्रमकथनम् । अथ
 कात्यायनीपूजाक्रमकथनम् । अथ गरुडमन्त्रादिकथनम् । गरुडस्तवकथनम् । विषहराग्निसन्त्र-
 कथनम् । अथ हनूमत्कल्पः । अथ आर्द्रपटीविधिः । गणेशस्तवः । हरिद्रागणेशस्तवः । स्वर्य-
 कवचम् । स्वर्यस्तवः । श्रीरामस्तवः । रामकवचम् । श्रीकृष्णस्तोत्रम् । गोपालस्तवः । श्रीकृष्ण-
 कवचम् । नृसिंहकवचम् । विष्णुनामाष्टकस्तोत्रम् । नारायणोपनिषत् । अपामार्जनस्तोत्रम् ।
 विष्णुस्तवः । सरस्वतीस्तोत्रम् । प्रचण्डचण्डिकास्तोत्रम् । वगलासुखीस्तोत्रम् । अन्नपूर्णास्तोत्रम् ।
 सुवनेश्वरीस्तवः । त्रिपुटास्तवः । दुर्गाशतनामस्तोत्रम् । श्रीविद्यास्तोत्रम् । किङ्किमादिस्तोत्रम् ।
 लक्ष्मीस्तोत्रम् । तारास्तोत्रम् । षोडाशकवचम् । महिषमर्दिनीस्तोत्रम् । भैरवीस्तवः । शिवस्तोत्रम् ।
 षट्कस्तोत्रम् । मुद्रानिरूपणम् । विशेषतो योगलक्षणादिकथनम् । षट्चक्रनिरूपणम् । इति शम् ।

No. 23. आचारसारतन्त्रम्, वा समयाचारतन्त्रम् । Substance, country-
 made paper, 19×5 inches. Folia, 6. Lines, 10 on a page. Extent,
 202 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpárá
 Vikrampur, District Dháká, Babu Rásavihári Ráya. Appearance, fresh.
 Mostly verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो जगन्नाथे ।

नमामि कालिकां देवीं भक्तानां भक्तवत्सलाम् ।

बालल + + + + शोधनञ्च कृतं सुदा ॥

अथ सन्वित्स्त्रीकारविधिः । श्रीदेव्युवाच ।
 देवदेव महादेव रुद्र कारुणिक प्रभो ।
 कुलाचारस्य माहात्म्यं वद मे करुणानिधे ॥
 कुलाचारान्महादेव महासौम्यः प्रजायते ।
 तत्कथं गोपितं देव मम प्राणेश्वर प्रभो ॥
 योगिनां किं सदा सेव्यं किमाचारो महेश्वर ।
 मनसाश्चक्षुराणं किं समाधिफलप्रदम् ॥

श्रीशिव उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रक्षस्यमतिगोपनम् ।
 अकथं ते तु चार्श्वङ्गि देवासुरनरेष्वपि ॥
 कथयामि तव प्रीत्या गुह्याद् गुह्यतरं मत्तु ।
 श्रुत्वा त्वयापि गोप्यं यत्नेन पशुसङ्कटे ॥
 सन्विदा चासवस्त्रैव कालकूटञ्च धूसुरम् ।
 निम्बपत्रमक्षिफेनं तरिता तारिता तथा ॥
 सन्विदा ह्यक्षसिद्धीनां कारणं परमं पदम् ।
 बैलोक्यविजयाज्ज्ञानमेतत् बैलोक्यदुर्लभम् ॥ इत्यादि ।

End.

इत्यन्तर्यजनं कृत्वा साक्षात्प्रच्छमयो भवेत् ।
 सप्तजन्मार्जितं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥

योनिस्थभगलिङ्गाभ्युदयं गृहीत्वा पात्रे संस्थाप्य मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतं जप्त्वा
 मूलेनेदं भगलिङ्गाभ्युदयमसुखै नमः । ततः क्रोद्धे शक्तिं कृत्वा जपेत् ।

Colophon.

इति यजनविधिः ॥

विषयः । कौलिकानामाचारनिरूपणम् । तत्रादौ सन्विदास्त्रीकारविधिकथनम् । तच्छो-
 धनमन्त्रादिकथनम् । दुग्धादिसंयुक्तसन्विदापाने फलविशेषकथनम् । त्रिकङ्गादिचूर्णमिश्रितघृत-
 भर्जितविजयापानफलमाहात्म्यकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिकथनम् । मन्त्रादिशोधनविधिकथनम् ।
 घृताधानादिकथनम् । स्वयम्भूक्तसुमशोधनविधिः । पूजाविधिकथनपूर्वकं गुह्यस्तोत्रकथनम् ।
 पात्रसंस्थाननिरूपणम् । पूजाकालं विना पाननिषेधकथनम् । पात्रवन्दनादिविधिः । चक्रो-
 वर्जनीयकथनम् । शक्तिं विना पाननिषेधकथनम् । पात्रपरिमाणादिकथनम् । कौलिकलक्षण-
 कथनम् । शक्तिशोधनविधिः । रक्षस्यपुरस्करणविधिश्च । इति ।

No. 24. आत्मप्रकाशक्याख्या । By काशीरामवाचस्पतिः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 900 ślokaś. Character, Bengali. Date, Śaka 1770. Place of deposit, Viṣṇupur, District Bāṅkura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीहरिः शरणम् ॥

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाकेलिलालसम् ।

नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमदयम् ॥

भट्टाचार्यश्रोधार्यन्यायालङ्कारसूनुना ।

आत्मप्रकाशक्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं ईश्वर-
भावं मलिनसत्त्वप्रधानाविद्योपाधिकं जीवभावश्च जगाम । तथाहि
मायाभासेन जीवेशौ करोति माया चाविद्या च स्वयमेव भवतीति श्रुतिः ।

End.

पितेत्यादि तथाचोक्तम् । पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः
त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्दभेदे ।
सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे इत्यादि । हृद्यमिति । एतत् हृद्यं प्रियं प्रकथितं
यत एतज्ज्ञात्वा सङ्कटात् संसारात् दुःखाद्वा मुच्येत इत्यर्थः । तथाचोक्तं
य आत्मानं विजानीयादयमस्मीति पूरुषः । किमिच्छन् कस्य कामाय
संसारमनुसंसरेदित्यादि दुःखेनात्यन्तं विमुक्तश्चरतीत्यादि च । किमिच्छन्नि-
त्यनेन स्वेच्छया कस्य कामाय इत्यनेन च परकीयेच्छया संसारानुसरणं
परिहृतमिति भावः ॥ इत्यास्तां विस्तरः ॥

ताम्बूलानां चतुष्कं शृङ्गुशिशिरतरं चन्दनञ्च द्विजानां
धौराणामग्रतो धौ नरपतिर्तिलकात् श्रीलङ्गोपास्यसिंहात् ।

लेभे मल्लवनीशान् बुधवररचितग्रन्थटीकां महार्थां

भट्टाचार्यार्य्यसूडामल्लमणिसुकुटस्यात्मजः स व्यतानीत् ।

श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणोन्नतले तव ।

श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥

Colophon. इत्यात्मप्रकाशक्याख्या समाप्ता ॥

लिखिता श्रीरामरामेण शकाब्दा १७७० ।

विषयः । आत्मप्रकाशकनामकवेदान्तग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 25. आत्ममनोयोगविचारः By मधुरानाथः. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 2. Lines, 9 on a page. Extent, 82 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Bráhmāṇa-maṇḍali, Paṇḍita Rāma-nārāyaṇa Bhaṭṭācārya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हिमगिरिकन्यायै । आत्मात्ममनोयोगशरीरत्वङ्मनोयोगाः ज्ञान-
सामान्यहेतवः । तच्चात्मा समवायिकारणम् । आत्ममनोयोगश्चासमवायि-
कारणम् । इत्यादि ।

End. मयापि संयोगसम्बन्धेनैवात्मत्वेन प्रतिबन्धकत्वकल्पनया उक्तगौरवानवका-
शादित्यलं पक्षवितेन ॥

Colophon. इत्यात्ममनोयोगविचारः ॥

विषयः । आत्मना सह मनसो योग एव ज्ञानसुख्यते नान्यथेत्यादीनां विचारः ।

No. 26. आनन्दलहरीटीका By गोपीरमणतर्कपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 29. Lines, 6 on a page. Extent, 661 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Īubhāḍhyā, Dhákā, Paṇḍita Kālī-candra Vidyālaṅkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
यत् पादपद्मयुगलं विधिविष्णुभर्गे
सेवं सदा पुटितपाणिभिरुत्तमाङ्गैः ।
दृष्टिस्थितिप्रलयकारण + + प्रयत्नै-
स्तस्मिन् मनः प्रविश चाखिलकार्यहीनम् ॥
श्रीमदानन्दलहरीटीका सा प्रवितन्यते ।
मन्त्रादिपक्षो यत्रास्ते गोपीरमणशर्म्माणा ॥
शिव इत्यादि । हे शिवे त्वां स्तोतुं प्रणनुं वा कथमकृतपुण्यः प्रभवति ।
द्वय्यादिभिरप्याराध्यां कथमित्याह शिव ईश्वरः शक्त्या युक्तो यदि भवति
तदा प्रभवितुं शक्तो नैवं देवदेवोऽपि शिवः स्यन्दितुमपि न कुशलः ॥
इत्यादि ।

End. तेन दीप्तं प्रकाशितं मञ्जीरेण शोभितं चरणं यस्यास्तथा । इति ।
यत्पुण्यं ग्रन्थनिर्माणाकौशलेनार्जितं मया ।
तेनार्पितेन पदयोः प्रीयतां परमेश्वरी ॥

Colophon. इति महासहोपाध्यायश्रीगोपीरमणतर्कपञ्चाननभट्टाचार्यकृतानन्दलहरी-
टीका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 27. आनन्दलहरीटीका, समूला । By जगन्नाथचक्रवर्ती. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 51. Lines, 5 on a page. Extent, 1,131 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Prāṇimaṇḍal, Post office Mājparā, Tháná Ārīnagar, District Dháká, Bábu Kṛṣṇa-kumār Cattopādhyāya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. शिवः परमात्मस्वरूपः शक्त्या प्रकृत्या युक्तो भवति यदि तदा प्रभवितुं
जगदुत्पादने प्रभुर्भवितुं शक्तो भवति । तदुक्तं वामकेश्वरतन्त्रे ।

परोऽहं शक्तिरक्षितः शक्तः कर्तुं न किञ्चन ।

शक्तस्तु परमेशानि शक्त्या युक्तो भवे यदि ॥

न चेदिति । शक्त्या युक्तो न चेदेवः शिवः स्पन्दितुं किञ्चिच्चालयितुमपि न
कुशलः न समर्थः । जगदुत्पादने वा का कथा । अतः कारणात् हरिहरविरि-
द्यादिभिरप्याराध्यां त्वां स्तोतुं प्रणक्तुं वा कथमद्वयपुण्यो जनः प्रभवति ।
अद्वयपुण्यानामदीक्षितानामधिकारिता नास्तीति भावः । तदुक्तं यामले ।
अन्नं विद्यासमं तेषां जलं मूत्रसमं यतः । इदानीमनेन मन्त्रोऽपि केनचि-
द्वाख्यायते । यथा शिवः हकारः शक्तिः सकारो विसर्गविन्दुरप्यत्र बोध्यः
तेन युक्तो यदि भवति तदा प्रभवितुं सर्व्वमन्त्राणांमाद्यो भवितुं शक्तः एवं
न चेत् अनुस्वारविसर्गयोर्मिलनं न चेत् तदा स्पन्दितुमपि न कुशलः तदुक्तं
गोरक्षसंहितायां ।

सङ्कोचपरमा शक्तिर्विकाशपरमः शिवः ।

सङ्कोचश्च विकासश्च इदमेवाक्षरद्वयम् ॥

यद्वा शिवः ककारादिक्षकारान्तवर्णः शक्तिः षोडशस्वराः तया युक्तो यदि
भवति तदा प्रभवितुं वेदादिविद्यादिरूपेण शब्दार्थरूपं स्पष्टीकर्तुं शक्तो
भवति एवं न चेत् स्पन्दितुमपि उच्चारणविषयीभवितुमपि न कुशलः ।
इत्यादि ।

End.

हिममहीधरस्य हिमालयस्य कन्यकालेनाख्या संज्ञा यस्य तादृशं पार्व्वती-
संज्ञकं इदं ज्योतिर्भजामीत्यर्थात् कीदृशं मञ्जीरेण शोभमानं चरणं यच्च

कलिभिः शोभमानं सध्यं यच्च हारेणाभिरामो मनोज्ञौ कुचौ यच्च अमृत-
हानि पद्माननीवायतानि दीर्घाण्यस्त्रीणि यच्च लीलाविलासविशिष्टा
अलकाधूर्णकुन्तला यच्च ज्ञानस्य प्रदीपं प्रकाशकं ईश्वरः शिव एव दीपस्तेन
दीप्तं प्रकाशितं कल्पितमिति यावत् । या मनसोऽगम्यस्य ज्योतीरूपस्य पर-
ब्रह्मणः पार्वतीसंज्ञालेन साकारतया प्रकाशः शिवेन ध्यानार्थं कल्पितः ।
तथाच निर्गुणस्याशरीरिणः साधकानां हितार्थाय ब्रह्मणो रूपकल्पनेति ॥

Colophon. इति श्रीसामन्तसारनिखिलजगन्नाथचक्रवर्तिकृतानन्दलहरीटीका समाप्ता ॥

विषयः । शङ्कराचार्यकृतानन्दलहरी व्याख्यानम् । अत्र च ग्रन्थकारेण प्रसङ्गात् वामके-
श्वर-वीर-सिद्धेश्वरतन्त्र-वशिष्टसंहिता-गोरक्षसंहिता-कालिकापुराण गन्धर्व-
मालिका यामल-शारदादिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः समुद्धृतानि कतिचित्
प्रमाणवचनानि ।

No. 28. आनन्दलहरीटीका, तत्त्वदीपिका । By गङ्गाहरिशर्मा. Sub-
stance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 38. Lines, 8 on a page.
Extent, 1,216 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Dháká, Vikramapura, Vajrayogini, Paṇḍita Dvāraká-nátha Tarkabhūṣhaṇa.
Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नला गुरुं गणपतिं देवीं त्रिपुरसुन्दरीम् ।

तन्त्राण्यथ समालोक्य ज्ञाला गुरुमतं ततः ॥

युक्त्या च स्वयमारोप्य श्रीगङ्गाहरिषीमता ।

आनन्दलहरी-तत्त्वदीपिका क्रियते मुदा ॥

इह खलु शक्तिखण्डनं विकुर्वन्तः श्रीशङ्कराचार्यस्य सर्वाशीन्द्रियाणि विकु-
पिष्टान्यासन् पुनरपि कारणवारानिधेर्जगदम्बिकायाः कृपया दत्ततद्रूपा-
नेकलब्धस्वभावः सर्वं शक्त्यधीनमेवेति निश्चित्य तां स्तौति शिव इति । अत्र
युष्मच्छ्रद्धीयद्वितीयान्तपछन्नपदयोरादौ सम्बोधनान्तपदं विना स्थिते-
रभावात् सम्बोधनान्तपदमाक्षिप्यते । हे शिवे इति । इत्यादि ।

End.

ईश्वरदीपदीप्तं ईश्वर एव दीपः प्रकाशकः तेन दीप्तं प्रकाशितं शिवं विना
त्वन्माहात्म्यं न कोऽपि जानातीत्यर्थः ॥

इत्थं कृता मया धीर दीपिकेव प्रकाशिका ।

दृष्ट्वा सम्यग् यथान्यायमध्यापय यथासुखम् ॥

Colophon. इति श्रीगङ्गाहरिविरचिता तत्त्वदीपिका समाप्ता ।

विषयः । शङ्कराचार्यकृतानन्दलहरौनामकदेवीस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 29. आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः By जगदीशपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 1,845 ślokaś. Character, Bengali. Date, Śaka 1570. Place of deposit, Naihāṭī, Paṇḍita Haraprasāda Ḡāstrī. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । शङ्करचरणसरोजं श्रीजगदीशद्विजो नत्वा ।

शङ्करकविवरस्तौ सरसरहस्यं प्रकाशयति ॥

श्रीशङ्कराचार्यः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीलविपुरस्तुन्दरीसवमारभते शिवः शक्त्येत्यादिना ।

End.

चरणमारभ्यैव देवशरीरं वर्णनीयमित्यालङ्कारिकाः स्त्रीलारूपा अलङ्कारस्य तन्वीनामकं ईश्वरदीपदीप्तं ईश्वररूपो यो दीपः स एव दीपः प्रकाशो यस्याः ईश्वरोऽपि तथा प्रकाशते इति वाक्यार्थः इति शिवम् ॥

Colophon.

इति श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्यविरचित आनन्दलहरीरहस्यप्रकाशः सम्पूर्णः ॥

प्रथमस्तु शकाब्दा १५७० तारिख २२ चैत्र ॥ ॥ श्रीगीपालशर्माणः स्वाक्षर-
मिदं । हरये नमः ।

विषयः । शङ्कराचार्यकृतानन्दलहरीनामकदेवीस्तोत्रस्य टीका ।

No. 30. आनन्दवृन्दावनचम्पूः By कविकर्णपूरः । Substance, country-made paper, 10½×7½ inches. Folia, 371. Lines, 10 on a page. Extent, 10,202 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tippera, Mahārāja's Library. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. वन्दे कृष्णपदारविन्दयुगलं यस्मिन् कुरङ्गीदृशां

वक्षोजप्रणयीकृते विलसति स्निग्धोऽङ्गरागः खतः ।

काश्मीरं तलशोषिमोपरितनं कसूरिकानौलिमा

श्रीखण्डं नखचन्द्रकान्तिलहरी निर्याजमातन्वते ॥ इत्यादि ।

End.

स्थितो वृन्दारणे सततमपि तामिर्मधुपुरीं

गतस्यासां तद्वद्विरहजमप्यारचितवान् ।

अतोऽतर्क्यैश्वर्यं गुरुमहिमनि श्रीभगवति

ब्रजेश्वर्याः स्तनौ न किमपि विचित्रं विलसति ॥

चैतन्यकृष्णकणोदितवाग्विभूति

सन्मात्रजीवनधनस्य जनस्य पुत्रः ।

श्रीनाथपादकमलसूतिशुद्धबुद्धि

श्चम्पूभिर्मां रचितवान् कविकर्णपूरः ॥

Colophon.

इत्यानन्ददृष्टावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवी नाम द्वाविंशतिः

स्तवकः । समाप्तश्चायमानन्ददृष्टावनामिधो ग्रन्थः ।

विषयः । दृष्टावनोदिवर्णनं श्रीकृष्णस्य बाल्यलीलावर्णनं, श्रीकृष्णस्य कैशोरलीलादि-
वर्णनञ्च ।

No. 31. आयुर्वेदसाराबली By धन्वन्तरिकरः । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 619. Lines, 4 on a page. Extent, 8,975 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kelomál Tamluk, Babu Sárada-prasanna Ghoshá. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय । गुरोश्चरणपङ्कजं हृदि निधाय बद्धाञ्जलि-
र्नमामि गणनायकं तदनु देवचण्डद्विषं ।
सुरारिचरणाम्बुजं वरदमष्टभूमिं शिवं
शिवापदसरोरुचं दुरितहारि भक्त्या नतः ॥
अयुर्वेदविलासिभिर्विरचितानादाय वैशेषिकै-
र्बङ्गर्थान् बङ्गशास्त्रतो वरधिया शास्त्राणि सद्भिः पुरा ।
तान्यालोक्य निबध्यते परश्चितोपादानकौतूहलैः
श्रीधन्वन्तरिणा करेण भिषजायुर्वेदसाराबली ॥
स्नेहोषधादिपरिणामविनिर्णयाद्या
पौष्पादिकालकृतलक्षणलक्षणैः ।
शरीरपथ्यसनिदाननिदानबन्ध-
साराबली मृदुलमञ्जुलवाद्यसिद्धा ॥
नाडीज्ञानं समावेद्य रोगसाधनकारणं ।
ततोऽन्यलक्षणं दृष्ट्वा चिकित्सासाधयेत् भिषक् ॥
End. देवदारुकषायश्च पिबेन्मूत्रेण मानवः ।
विश्रायनाद्वे चापि क्षेपग्रन्थिक्रमो हितः ॥

कुलत्योषणपिन्याकपिष्टेख्योपनाहनम् ।

भोजनं कटु तीक्ष्णौष्णं श्लेष्मट्वद्विसुपाचरेत् ॥

Colophon. अतःपरं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।

विषयः । शरीरोत्पत्तिनिरूपणम् । नाडीव्यवस्थादिनिरूपणम् । सप्तधातुक्रमनिरूपणम् । ज्वरगज्जेशरिनिरूपणम् । कफज्वरादिलक्षणम् । पाठीलादिपाचननिरूपणम् । महाज्वराङ्कुशादिनिरूपणम् । वातश्लेष्मलक्षणादिनिरूपणम् । मेघनादरसादिनिरूपणम् । द्वादशाङ्ग-पाचनादिनिरूपणम् । राजचण्डेश्वररसादिनिरूपणम् । समिपातचिकित्सादिः । जीर्णज्वरलक्षणादिः । विषमज्वरान्तकलौहादिनिरूपणम् । असाध्यलक्षणादिकथनम् । पथ्यापथ्यादिनिरूपणम् । सुष्टि-योगादिनिरूपणम् । सुनिकण्टकचाङ्गेरौघृतादिनिरूपणम् । विष्टब्धलक्षणादिनिरूपणम् । विस्त्र-चिदर्पहाररसादिनिरूपणम् । लौहाश्रितादिनिरूपणम् । पुनर्नवादितैलनिरूपणम् । वासाहृद्-द्वासाघृतादिनिरूपणम् । चन्द्राश्रितरसादिनिरूपणम् । कनकसुन्दररसादिनिरूपणम् । चन्द्रशेखर-रसादिनिरूपणम् । विदोषच्छर्दिनिलक्षणादिकथनम् । दृष्यारोगचिकित्सादिः । अजीर्णपानविभ्रमा-दिमदात्ययचिकित्सादिनिरूपणम् । दशमूलकल्याणघृतादिनिरूपणम् । महोपशान्तिकघृतादिनिरूपणम् । कुष्माण्डघृतादिनिरूपणम् । बृहच्छागलायघृतादिनिरूपणम् । त्रयोदशाङ्गुगुलादि-निरूपणम् । बृहद्विष्णुतैलादिनिरूपणम् । महासुगन्धिलक्ष्मीविलासतैलादिनिरूपणम् । वाता-मयचिकित्सादिनिरूपणम् । वातरक्तचिकित्सादिनिरूपणम् । अश्रुतार्णवतैलादिनिरूपणम् । नागबल्लतैलादिनिरूपणम् । मन्दगुडुचैतैलादिनिरूपणम् । उरुसाम्भचिकित्सानिरूपणम् । आमवातचिकित्सादिनिरूपणम् । शूलरोगचिकित्सादिनिरूपणम् । उदावर्तनचिकित्सादिनि-र्णयः । रक्तोद्भवगुल्मचिकित्सादिनिरूपणम् । अश्वगन्धाघृतादिनिरूपणम् । श्लेष्मोदरसलक्षण-चिकित्साविधिः । बृहद्रोहीतकघृतादिनिरूपणम् । वातिकशोथलक्षणादिः । शुष्कमूलाद्य-तैलादिनिरूपणम् । दृढप्रन्तद्वित्रघ्नचिकित्सादिश्रेति ।

No. 32. उज्ज्वलनीलमणिः, सटीका । By जौवगोस्वामी. Substance, coun-try-made paper, 16×8 inches. Folia, 152. Lines, 20 on a page. Extent, 6,080 glokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benares city, Khālisapurā Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, new. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ॥ नान्नाकृष्टरसज्ञः शैलेनोद्दीपयन् सदानन्दं ।

निजरूपोत्पवदायी सनातनात्मा प्रसुर्जयति ॥

सुख्यरसेषु सुपुण्यः संचपेणोदितो रक्ष्यत्वात् ।

पृथगेव भक्तिरसराट् सविस्तरेणोच्यते मधुरः ॥

टीकाया श्रीराधागोविन्ददेवो जयतां । स्थित्यन् दगन्तचपलाञ्छलवैजितोऽपि
 क्षुब्धन् सकान्तिनगरान्तरवासितोऽपि ।
 तृष्यन् सुष्ठुः स्मितसुधापरिपायितोऽपि
 श्रीराधया प्रणमयन् प्रमदं हरिर्नः ॥

End. अयं उज्ज्वलनीलमणिगहनमहाघोषसागरप्रभव भजत नवमकरकुण्डल-
 परिसरमेवौचितिं देव ।

Colophon. इति श्रीसम्भोगभेदः सम्पूर्णोऽयं उज्ज्वलनीलमणिर्ग्रन्थः ।

विषयः । अलङ्कारग्रन्थोऽयं । अत्र च भगवद्भक्तिविषयकमेवोदाहरणं प्रदर्शितं ।

No. 33. उज्ज्वलनीलमणिविहृतिः, By बल्लभः. Substance, country-
 made paper, 12 x 4½ inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 432
 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñḥālpārā,
 via Naiḥāṭi, Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयेतां ॥ सनातनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् सनातनः ।
 श्रीबल्लभोऽनुजः सोऽयं श्रीरूपो जीवसद्गतिः ॥
 श्रीभक्तिरसाम्मतसिन्धोर्जाति प्रवाह इव लोके ।
 उज्ज्वलनीलमणौ मम लोचनरोचन्यसौ विहृतिः ॥
 तथाहि स एव रसाम्मतसिन्धुप्रकाशकः । पूर्वं पूर्वस्मादयत्पूर्वमुज्ज्वलाख्यं
 रसं किञ्चिदेव विहृत्य कृतकृत्यतां मन्यमानः सम्प्रति पिवत भागवतं रस-
 मिति न्यायेन व्यङ्ग्यव्यङ्गकयोरभेदं व्यङ्ग्यमुज्ज्वलनीलमणिनामानं ग्रन्थं
 विधाय तं रसमतीव विदृष्ट्वन् श्रीमद्भिज्जदैवतमपि श्रीमन्तं निजगुरुमपि
 तन्त्रेण स्तुवन् प्रार्थयते । नाम्नाकृष्टेति । तत्र निजदैवतपक्षे नाम्ना नाम-
 मात्रेणाकृष्टास्तनद्वतारावतारिभक्तिरसिका येन सः । तथा शीलेन
 सुखभावेन सदा नित्यमेव श्रीमद्गन्धनामानं स्वपितरमुदीपयन् उद्दीप्तभावं
 कुर्वन् तथा निजेन रूपेण सौन्दर्येण सर्व्वेभ्य एव उत्सवदायी तथा सना-
 तनो नित्यः आत्मा श्रीविद्यहो यस्य सः । प्रादुर्भावमात्रेण लब्धजन्मादि-
 व्यवहार इति भावः । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । उज्ज्वलनीलमणिनामकालङ्कारग्रन्थस्य टीका ।

No. 34. उणादिरुतिः By दुर्गसिंहः Substance, country-made paper, 15×2 inches. Folia, 31. Lines, 5 on a page. Extent, 562 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dháká, Váddánagar, Post Office Pilkháná, Paṇḍita Kailása-candra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

नमस्तुभ्य शिवं भूरिशब्दसन्तानकारणम् ।

उणादयो विधास्यन्ते बालव्युत्पत्तिहेतवे ॥

छ-वा-पा-जि-मि खदि-साध्य-शु-दू-सनि जनि-चरिभ्य उण् ॥

एभ्य उण् परो भवति । डु छजकरणे करोतीति कारः शिल्पी । वा गति-
गन्धयोः वायुः समीरणः । इत्यादि ।

End.

अमोभोऽन्तश्च । अस्मादसुन् परो भवति । भस्मान्तमभः सलिलं । आसुरः ।

अस्मादसुन् परो भवति । उरादेशश्च । उरो वक्षः ॥

Colophon. इति दौर्गसिंहा इतौ उणादौ चतुर्थः पादः समाप्तः ।

विषयः । कातन्तानुक्तानामुणादिप्रत्ययानां विधानकथनं । प्रयोगादिश्च ।

No. 35. उत्तरतन्त्रम् । Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 22. Lines, 7 on a page. Extent, 500 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Váḍari Mayamansiñha, Ráma-kamala Bhaṭṭ-ácáryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः परमदेवतायै ॥ देव्युवाच ।

वक्षःस्थलसमासीना देवी पप्रच्छ शङ्करम् ।

भगवन् साधकानाञ्च कथयस्व क्रियाविधिम् ॥

व्रतानि सर्व्वतन्त्राणि यामलादीनि वै प्रभो ।

कुत्रापि न श्रुता नाथ क्रियाया विधिसुत्तमम् ॥

End.

यज्ञीयकाष्ठसमूहे स्नन्धवे वापि सुन्दरि ।

पातयेच्छोणितं देवि बीजमन्त्रैर्निवेदयेत् ॥

बलिप्रकार उद्दिष्टो वाराहीसंहिताक्रमात् ।

एतत्ते कथितं देवि बलिदानं सुशोभनम् ।

तव स्नेहान्महादेवि किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon. इत्युत्तरतन्त्रे देवीश्वरसम्वादे बलिदानप्रसङ्गे षोडशः पटलः ॥

विषयः । प्रयोगविधादिनिरूपणम् । शाक्तनिन्दादिदोषकथनम् । महाविद्यादीनां पूजनादिनिरूपणम् । भगलिङ्गमाहात्म्यकथनम् । स्नानादिकर्मनिरूपणम् । गृहस्थाचारादिनिरूपणम् । कर्मकालादिनिरूपणम् । प्रश्नोत्तरपदानिरूपणम् । भावनिरूपणम् । पुरस्चरणादिनिरूपणम् । बलिदानादिनिरूपणम् ।

No. 36. उद्धवसन्देशकाव्यम्, By रूपगोस्वामी । Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 12. Lines, 11 on a page. Extent, 395 ślokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Bākurā, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ॥

सान्नीभूतैर्नवविटपिनां पुथितानां वितानै
ल्लंक्षीवत्तां दधति मथुरापत्तने दत्तनेत्रः ।
कृष्णः क्रीडाभवनवड्भीमूर्ध्नि विद्योतमानो
दध्यौ सद्यस्सरलहृदयो गोकुलारण्यमैचीम् ॥

End.

गोपेन्द्रस्य व्रजभुवि सखे केवलं यावया ते
नाथः सिध्येन्मम बद्धमतः किन्तु वादं तवैव ।
प्रेमोल्लासं परिकलयता गोपसीमन्निनीनां
स्मर्त्तव्या मे सपदि भवता भारतीसारतेयं ॥
गोष्ठक्रीडोल्लसितमनसो न व्यलीकानुरागात्
कुर्वाणस्य प्रथितमथुरामण्डले ताण्डवानि ।
भूयो रूपाश्रयपदसरोजन्मनः स्वामिनोऽयं
तस्योद्गारं वदतु हृदयानन्दपूरं पुरन्ध्रः ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं उद्धवसन्देशं नाम काव्यं समाप्तं ॥

विषयः । गोकुलविरहविधुरेण कृष्णेण दौत्यकर्मकरणाय गोकुले प्रेरितस्योद्धवस्य गोपिकानां समीपे कृष्णोक्तसन्देशकथनम् ।

No. 37. एकादशीविवेकः, By श्रृलपाणिः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 76 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1763. Place of deposit, Brāmhana Maṇḍalī via Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

- Beginning.** ॐ कृष्णाय नमः । अथैकादशीविवेकः ।
 नोपोष्या द्वादशीविद्धा सदैवैकादशी नरैः ।
 तासुपोष्य नरो जह्यात् पुण्यं वर्षसमुद्भवम् ॥
- End.** क्षये पूर्वा तु कर्त्तव्या वृद्धौ कार्या तिथिः परा ।
 षण्मुहूर्त्तापि सन्त्यज्या या तिथिः क्षयगामिनी ॥
 त्रिमुहूर्त्तापि कर्त्तव्या या तिथिः वृद्धिगामिनी ॥ ० ॥
- Colophon.** इति शूलपाणिविरचित एकादशीविवेकः समाप्तः ॥ श्राके अग्निरसाम्बुधि
 शून्यमाने । १७६२ ॥
- विषयः ।** एकादशीव्यवस्थादिकथनम् ।

No. 38. कपिलादानम् । Substance, country-made paper, 13×1½, inches. Folia, 2. Lines, 3 on a page. Extent, 14 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa, District Tripurā, Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose and verse. Generally correct.

- Beginning.** ॐ नमो गणेशाय । अथ कपिलादानम् । कपिलां धेनुं प्राङ्मुखीमव-
 स्थाप्य पठेत् ॐ या लक्ष्मीः सर्वभूतानामित्यादि ।
- End.** इमां साक्षादनां कपिलां धेनुं विष्णुदेवताकां असुकगोत्रायासुकदेवश-
 र्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सम्प्रददे । परार्थेष्टे ददानीति विशेषः ।
- Colophon.** इति धेनूत्सर्गः समाप्तः ।
- विषयः ।** धेनूत्सर्गविधानकथनम् ।

No. 39. कर्पूरादिस्तवटीका, By नन्द रामः । Substance, country-made paper, 13½×3 inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page, Extent, 201 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk., 1766. Place of deposit, Hāḍiyā, Post Vaidyerbāzār, District Dhākā, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose. Generally correct.

- Beginning.** ॐ नमः परमदेवतायै ।
 ख्याता कर्पूरादिभूता विषमा कालिकास्तुतिः ।
 श्रीनन्दरामसुद्धती तस्या नि ... .. वृत्तीः ॥
 तत्र प्रथमं कालीबीजाङ्गारमाह कर्पूरमिति अमुस्वारान्तं नाम तत् कीदृशं

मध्यमान्तरपररहितं मध्यमौ च अकारोकारौ अन्यस्य अकारः ते च ते
 खराच्चेति पञ्च रश्च परौ ततः ते च परौ च ताभ्यां रक्षितं तेन त्रं पुनः
 सेन्दु इन्दुना नादेन सक्षितं वामाक्षियुक्तं ईकारसक्षितं एतेन कालीबीज-
 मात्रोच्चारः सर्व्वसम्मतः एतद्बीजस्य ..... अन्यत् सुगमं । ननु खरापेक्षया
 खरस्यादिमध्यान्तता न व्यञ्जनापेक्षया तथात्वे मध्यमः खरः अकारः अन्य-
 खरस्तु रेफाद्विहरकारः अन्यथो राक्षित्ये कथमकारान्तस्य ककारस्य परवर्णनेन
 युक्तता सम्भवति व्यञ्जनवर्णस्यैव परयुक्तत्वात् इत्याह मध्यमान्येति एतन्म-
 ध्ये च तद्रक्षितं तेन मध्यपदेनाद्यवर्णद्वयं हित्वा यावत् खरपरित्यागः । मान्य
 इति विन्दुरुपी मकारः । तदन्ते इति तेषां सुखकुहराद्वाच एव गद्य-
 पद्यानि च उल्लसन्ति वाङ्मात्राण्येव गद्यपद्यमयानि भूत्वा निःसरन्ति ननु
 देवी वाग् देवतानामेव इत्याह सर्व्वसिद्धिं गतानां सर्व्वा अपिमाद्या अष्टौ
 सिद्धयो यस्य स सर्व्वसिद्धिर्महेशसं प्राप्तानां । इत्यादि ॥

End.

हे मातर्वशी जितेन्द्रियः सन् हविष्यभोजनरतः लक्षं मन्त्रं दिवा प्रजपति
 कीदृशः युष्मच्चरणयुगलध्याननिपुणः भवच्चरणार्पितमानसः क्षितितले सुर-
 हरसमानः स्यात् । पुनः प्रकारमाह परं नक्तमिति नक्तं अष्टमीचतुर्द-
 श्यादिशुभरात्रौ नम्रो दिग्गम्बरः निधुवनविनोदेन शृङ्गारावेशेन मनं लक्षं
 जपन् ... .. हरसमानः ॥ हे मातरिदं तव स्तोत्रं मनुसमुद्धारणजुं
 मनूनां समुद्धारणस्य अनुजन्म यत्र तत् पुनः स्वरूपाख्यं स्वरूपाख्यानसिद्धं
 न तु लद्गुणोत्कर्षेण माहात्म्यं गुणोत्कर्षाभावादेव स्वरूपाख्यं स्वरूपा ...
 ... .. घटयन्नाह पदाम्बुजयुगलपूजाविधियुतं नान्यदधिकमिदं स्तोत्रं
 निशर्द्धं वा पूजासमयमथवा यस्तु पठति तस्य प्रलापि मिथ्या ... ..
 ... .. काव्यामृतधारा प्रभवति प्रकर्षेण निःसरति । सम्प्रति स्वप-
 ठस्य फलमाह कुरङ्गाक्षीष्टन्मिति । दिव्याङ्गनाष्टन्दं तत्साधकं अनुगच्छति
 प्रेमतारलं तत्र प्रेम्ना तरलं चक्षलं उत्कण्ठायमानं वा ... .. तस्य क्षौणी-
 पतेः कुवेरप्रतिनिधि ... .. यद्वा स कुवेरप्रतिनिधिर्भवति ।
 तत्कलिकलया केलीनां षोडशभागैकभागेन रिपुः कारागारं कलयति
 ज्ञापयति स भक्त इह चिरं जीवन् आप्रलयं विहरन् तदन्ते जनुं प्रति
 पुनजन्मयद् प्रति सुक्तः वर्जितः प्रभवति प्रसुर्भवति ॥

Colophon.

इति श्रीमहाकालविरचित कर्पूरादिस्तोत्रस्य टीका समाप्ता ॥ श्रीगुरुः ।
 श्रीहरिः । श्रीनाथः ।

क्षयङ्गते प्रभाकरे क्षपाकराक्षिमे परा-

भिषातिवारवाङ्गिते शकादिपार्थिवे गते ।

गुरोर्दिने शिवेऽलिखद्भवत्यदाम्बुजे श्रिया-

भिलाषदे सुऊर्द्धिजो विनत्य कृष्णचन्द्रकः ॥ १७६६ । १ । ११ ॥

विषयः । कर्पूरादि-कालिकास्तवस्य व्याख्यानम् ॥

No. 40. कर्मोपदेशः, By शिवरामतर्कपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 11×2 inches. Folia, 37. Lines, 6-8 on a page. Extent, 874 glokas. Character, Bengali. Date, Sk., 1728. Place of deposit, Vivandigrāma, District Dháká, Bhaṭṭácáryya's House. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

प्रणम्य सूर्यं जगदेकनाथम्

ज्योतिर्विदामिष्टफलं ददानम् ।

संक्षेपतः श्रीशिवरामशर्मा

कर्मोपदेशं तनुते निबन्धम् ॥

सद्विद्या विगतोद्यमा भगवती क्षीणप्रभा भारती

भूपालाः खलु नीचकर्मरसिकाः कालो वल्लीयान् कलिः ।

इत्याशङ्क्य गुणार्जने विमनसः पाण्डित्यविद्वेषिणो

ये बाला अपि ते भवन्तु कृतिनस्तेषां कृते मत्कृतिः ॥

नास्ति व्याकरणादरो न च पुनः सत्कायबन्धे रसो

नालङ्कारकुतुहलं श्रुतिकथा प्रक्षीणभावं गता ।

तर्कादावपि नैव सा रसिकता पौराणिकी सत्कथा

नो कीर्त्तयति कलौ समादरकरी विद्या भवेज्ज्यौतिषी ॥

विफलान्यन्यशास्त्राणि विवादक्षेषु केवलम् ।

सफलं ज्योतिषं शास्त्रं चन्द्राकौ यत्र साक्षिणौ ॥

शास्त्रप्रशंसा ।

सुहृत्तन्तिथिनक्षत्रवृत्तवशाथनानि च । इत्यादि ।

End.

तृतीयवेलायाम् ।

चौराङ्ग्यं बज्रधनं कलङ्गं सुघोरम्

श्वोः कथां प्रवलवारणबन्धं ++ ।

नानाप्रकारपिशितं गुरुदर्शनञ्च
 काको भयं कथयतीह किमव चित्रम् ॥
 चतुर्थवेलायाम् ।
 श्चोर्भयं किमपि कार्यमतीव कष्टम्
 निर्धार्यमाणगमनं विविधाञ्च वार्त्ताम् ।
 यानं खगेहगमनं द्रविणं तथैव
 भाग्यं वरं दिशति वायस + + + + ॥

Colophon. इति शिवरामतर्कपञ्चाननभट्टाचार्यविरचिते कर्मोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ॥
 समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दाः १७५८ ।

विषयः । ज्योतिषशास्त्रप्रशंसाकथनम् । दैवज्ञप्रशंसाकथनम् । राशिस्वरूपनियमादिकथनम् । राशिवाचकनामकथनम् । शेषादीनां वर्णकथनम् । राशीनां द्विपदादिकथनम् । राशीनां ग्राम्यारणादिविभागकथनम् । तेषां विप्रादिसंज्ञाकथनम् । अभिजिन्मिरूपणम् । नक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रदेवतानिरूपणम् । नक्षत्रचक्रस्य भुवादिगणकथनम् । नक्षत्राणां देवनरराक्षसादिगणकथनम् । नित्ययोगकथनम् । विष्कम्भादियोगसंज्ञाकथनम् । करणविवरणम् । तिथिनिरूपणम् । कालवेलाकथनम् । वारवेलाकथनम् । यामार्द्धाधिपकथनम् । दण्डाधिपकथनम् । योगिन्युदयकथनम् । नवग्रहाणां नामान्तरकथनम् । ग्रहाणां वर्णकथनम् । वेदाधिपकथनम् । दिक्पतिग्रहकथनम् । दिग्बलिग्रहकथनम् । ग्रहाणां स्थानवलकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकभोगकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रमित्रकथनम् । समग्रहकथनम् । पापग्रहकथनम् । शुभग्रहकथनम् । ग्रहाणां दृष्टिकथनम् । ग्रहाणां केन्द्रकथनम् । त्रिकोणसंज्ञाकथनम् । उपचयादिहोराकथनम् । तन्वादिद्वादशस्थानकथनम् । नाडीनक्षत्रनिरूपणम् । नक्षत्रास्तयोगकथनम् । सिद्धियोगकथनम् । दिनदशाकथनम् । मासदशाकथनम् । पापयोगकथनम् । अमृताक्षयोगकथनम् । अमृताक्षयोगकथनम् । उन्मादादियोगकथनम् । करकचादियोगकथनम् । चन्द्रशुद्धिनिरूपणम् । अधमदिननिरूपणम् । अहस्पर्शकथनम् । संक्रान्तिनिरूपणम् । रविसंक्रमणगणनविधिकथनम् । अयनांशजसंक्रान्तिनिरूपणम् । समराविन्दिवकालकथनम् । दिवसमानकथनम् । रात्रिमानकथनम् । अङ्गुलिमानेन दिवारात्रिदण्डज्ञानोपायकथनम् । पुष्पनामादिना दण्डज्ञानोपायकथनम् । लग्नमानकथनम् । चैत्रकथनम् । होराकथनम् । नवांशद्वादशांशविंशांशकथनम् । रविशुद्धिकथनम् । चन्द्रशुद्धिकथनम् । चन्द्रस्य वर्णादिकथनम् । चन्द्रशुद्धिविवेचनम् । ताराशुद्धिकथनम् । षष्ठांशग्रहाणां शुद्धिकथनम् । अष्टवर्गप्रशंसाकथनम् । ग्रहाणां वैगुण्ये औषधादिभारणविधिकथनम् । तारावैगुण्यदोषोपशमनविधिकथनम् । नाडीनक्षत्रशान्तिकथनम् । ग्रहणदर्शनफलकथनम् । योगकरणदोषोपशमनविधिकथनम् । संक्रान्तिसंज्ञादिनिरूपणम् । महाविषुवादिफलकथनम् । उक्त

रायणचक्रकथनम् । दक्षिणायनचक्रकथनम् । अनिष्टसंक्रान्तिफलकथनम् । नाडीनक्षत्रे पापप्र-
हसंक्रमणफलकथनम् । भौमचक्रकथनम् । गुरुचक्रकथनम् । शनिचक्रकथनम् । राहुचक्रकथनम् ।
जन्मतिथिविधिकथनम् । नक्षत्रविशेषे रोगोत्पत्तिफलकथनम् । सरणयोगकथनम् । विवाह-
कथनम् । द्विरागमनकथनम् । गर्भाधानकथनम् । पुंसवनकथनम् । पञ्चाशतकथनम् । सीम-
न्तोन्नयनकथनम् । नामकरणकथनम् । निष्क्रामणकथनम् । अन्नप्राशनकथनम् । चूडाकरण-
कथनम् । सामान्यतः चौरविधिकथनम् । कर्णवेधकथनम् । विद्यारम्भकथनम् । उपनयनकथनम् ।
समावर्तनकथनम् । अग्निस्थापनकथनम् । सज्यासप्रहणकथनम् । धनुर्विद्यारम्भकथनम् । राज्या-
भिषेककथनम् । रत्नादिधारणकथनम् । खड्गादिधारणकथनम् । नवग्रह्याद्युपयोगकथनम् ।
नवयानाद्यारोहणकथनम् । राजदर्शनकथनम् । सेवाचक्रकथनम् । देवताघटनकथनम् । देव-
विग्रहनिर्माणकथनम् । सामान्यतः देवप्रतिष्ठाकथनम् । नौकागठनकथनम् । नौकाचालनक-
थनम् । परीक्षाकथनम् । औषधकरणादिकथनम् । आरोग्यज्ञानकथनम् । वास्तुभूमिनिर्माणम् ।
नागशयनकथनम् । गृहारम्भकथनम् । गृहप्रवेशकथनम् । जलाशयविधिकथनम् । हलप्रवाह-
कथनम् । बीजवपनकथनम् । गोचारणकथनम् । धान्यादिह्येदनकथनम् । नवान्नकथनम् ।
धान्यादिदृष्टिदानकथनम् । क्रयविक्रयादिषु नक्षत्रादिकथनम् । यात्राविधिकथनम् । कलियुगा-
दिसंख्याकथनम् । राजादिफलकथनम् । मेघाधिपादिकथनम् । आढकपरिसाणादिकथनम् ।
भूमिकम्पज्ञानकथनम् । तत्र समयविशेषे फलभेदकथनम् । काकचरित्रकथनम् । इति ।

No. 41. कलापतत्त्वबोधिनी (प्रथमखण्डः), By रामचन्द्रः । Substance,
country-made paper, 18×1½ inches. Folia, 79. Lines, 4 on a page.
Extent, 1,382 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Púḍápáḍá, District Dháká, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkaváḡḡa. Appear-
ance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

श्रीनाथचरणाम्भोजं नला भूयो दिनन्दिनम् ।

क्रियते रामचन्द्रेण कलापतत्त्वबोधिनी ॥

तत्रादौ समाप्तिकामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनमतं । समाप्तिप्रतिबन्धकी-
भूतविघ्नध्वंसकामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । समाप्तिस्तु शास्त्रस्य चरम-
वर्णोत्पत्तिरूपा कण्ठतात्वादिकरणैरेव जायते । तत्र त्रिलोचनः प्राचीनानु-
यायी यद्वक्ष्यति धर्माभावपक्षस्य शास्त्रान्तरप्रसिद्धेरिति तत्र शिष्यशिष्यार्थं
नमस्कृतो धर्मजनकोऽपि शिष्टक्रियमाणत्वादित्यनुमानमूलशिष्टाचारपरि-
प्राप्तेष्टदेवतानमस्कारप्रवृत्तेः सम्बन्धप्रयोजनज्ञानाधीनत्वात् सम्बन्धप्रयोजन-

श्चादौ निवध्नाति प्रणम्येति । सर्वं महादेवं ग्रन्थादौ प्रणम्य दुर्गसिंहोक्त-
कान्तन्त्रष्टिदुर्गपदानि अहं विष्टणोमि इति भविष्यत्सामीप्ये वर्त्तमानता
विवरिष्यामीत्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End. तस्माद्वाञ्छनग्रहणमसवर्णस्वरे निषेधापत्तिवारणार्थमिति कविराजतात्पर्यम् ।
पूर्वस्वरिक्तं दृष्ट्वा यदत्र लिखितं मया ।
कविराजविरुद्धं तद्विचार्यं सुमनीषिभिः ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरचादवग्रामनिवासिकाञ्चीकुलसमुद्भवश्चरिचरात्म-
जश्रीरामचन्द्रशर्मकृतायां कलापतत्त्वबोधिण्यां सन्यौ द्वितीयः पादः समाप्तः ।

विषयः । कान्तन्त्रसन्धिष्टोत्रलोचनकृतपञ्जिकाया व्याख्यानम् ।

No. 42. कलापतत्त्वबोधिनी, (द्वितीयखण्डः) By रामचन्द्रः । Substance,
country-made paper, 18 x 1½ inches. Folia, 81. Lines, 5 on a page.
Extent, 3,000 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Puṇḍāpāḍā, Dhākā, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavāgīṣa. Appearance, old.
Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुपदाम्भोजं श्रीरामचन्द्रशर्मणा ।

कलापतत्त्वबोधिण्यां कारकार्यो निबध्यते ॥

तत्र क्रियानिमित्तं कारकमिति लोकोपचारादेव कारकव्यवहारः । परि-
शेषसूत्रे कृतेऽपि सम्बन्धे परम्परया क्रियानिमित्ततासत्त्वे अतिव्याप्तिवार-
णाय लोकोपचाराश्रयणस्यावश्यकत्वात् । तच्च पञ्चविधं जातिद्रव्यगुणक्रिया-
स्वरूपभेदात् । तद्गुणः, दृक्, कुण्डं, शूक्तं, पाकः, देवदत्तः । पुनश्च षोढा
अपादानादिभेदात् । इत्यादि ।

End. न प्राकाम्ये । धातुयोगे उपसर्गप्राप्तौ निषेधः स्यात् । कथमित्याह इहेति
अनुमतिविषयो धात्वर्थसदुद्योतकोऽपि पुनरिहेति । अपिना क्रियायाम-
नुक्तमपि ॥

Colophon. इति शिवपुरतपाकीय उत्तरचादवग्रामनिवासि काञ्चीकुलसमुद्भवश्चरिचरा-
त्मजश्रीरामचन्द्रशर्मकृतौ कलापतत्त्वबोधिण्यां कारकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । कान्तन्त्रकारकप्रकरणौपपरिशिष्टस्य गोपीनाथतर्काचार्यकृताया व्याख्याया व्या-
ख्यानम् ।

No. 43. कलापतत्त्वबोधिनी (द्वितीयखण्डः) By रामचन्द्रः । Substance, country-made paper, 18×1½ inches. Folia, 125. Lines, 6 on a page. Extent, 4,125 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purápádá, Dháká, Pandita Jagadbandhu Tarkaváḡiḡa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य श्रीनाथपादारविन्द-

मञ्जानसम्प्लोचनमोभिदापहम् ।

कलापशेषस्य च तत्त्वबोधिनीं

कुर्वे ह्यती श्रीद्विजरायचन्द्रः ॥

उपायाः सन्ति यद्यच गोपीनाथदिनिर्मिताः ।

विबुद्धिबोधनार्थाय तथाप्येष समीक्ष्यमः ॥

तच्चादौ शिष्टाचारतयानुमानतः समाप्तिर्कामो मङ्गलमाचरेदिति प्राचीनाः ।

तन्निति नवीनाः । तथाहि समाप्तिर्ग्रन्थस्य चरमवर्णोत्पत्तिः । सा च स्थाने

वायुसंयोगादेव उत्पद्यते । तत्कथं समाप्तौ मङ्गलस्य कारणता । अतः समा-

प्तिप्रतिबन्धकीभूतविबुद्धसंस्कामो मङ्गलमाचरेदिति नवीनमतं । विबुधनाथे

समाप्तिस्तु वायुसंयोगादेव जायते इति मतसुवलम्ब्य उच्यते । इह खलु

सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसम्पत्तिपरिप्राप्तनिखिलविबुद्धन्दोत्सारणकारणप्रारम्भ-

कर्मोपकारकहरिमस्कारपुरःसरं प्रवृत्तेः सम्बन्धप्रयोजनाङ्गतया च सम्ब-

न्धप्रयोजनाभिधानपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणः शिष्टप्रतिपादनीयश्लोकमादौ

निबध्नाति संसारेति ॥

End.

तस्मादेवमकृत्वा संयोगस्य लोप इति विदधाति । तदधिकारार्थोऽयमित्याह

अधिककर्तव्यमिति । अतएवावयवसम्बन्धे षष्ठी वक्ष्यमाणैरन्वयार्थः । अन्ये तु

संयोगो लोप इत्यभेदाकरणादधिकारोऽयं वक्ष्यमाणैरन्वयार्थमवयवसम्बन्धे

षष्ठीत्याहुः ॥

Colophon.

इति शिवपुरतपाकौय-उत्तरचार्द्वग्रामनिवासि-काञ्चीरकुलसमुद्भव-हरिश्च

रायज श्रीरामचन्द्रशर्माकृतयां कलापतत्त्वबोधिन्यां परिशिष्टं समाप्तं ॥

विषयः । गोपीनाथतर्काचार्यकृतकालान्तरपरिशिष्टव्याख्याया व्याख्यानम् ॥

No. 44. कलापसारः By रामकुमारन्यायभूषणः । Substance, Foolscap paper, 6½×8 inches. Folia, 101. Lines, 12 on a page. Extent, 6 A. S. B.

1,212 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Grínagara, Dháká, Babu Kálinátha Basu. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

सृद्धिं धत्ते विभुं यो हि बलयाकार..... ।

नमस्तस्मै ममाभीष्टदायिनेऽभीष्टसिद्धये ॥

शिवं प्रणम्य प्रन्यासे बालकज्ञानहेतवे ।

वक्ष्ये कलापसाराख्यं न्यायभूषणसंज्ञकः ॥

अकारादि सकारान्ता वर्णमाला प्रकीर्तिता ।

तत्रादौ नतुर्दश स्तराः । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ ।

दश ... .. । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ सजातीयौ... ..

सवर्णौ । अ आ इ ई इत्यादि । अ इ उ ऋ ॠ ... .. ।

इदादिस्तरः ... .. ॥ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ । ए ऐ

ओ औ सन्ध्यक्षरं । कादिच्चान्तं व्यञ्जनं । पञ्चशः पञ्चवर्णाः । कादिमान्तं ।

वर्गप्रथमद्वितीयश्रवसां अघोषाः । क ख घ ङ इत्यादि । अघोषान्ये घोषाः ।

ग घ ङ इत्यादि । छ ज ण न मा अनुनासिकाः । य र ल वा अन्त्यस्थाः ।

श ष स ह्राः श्रिट् । विभक्त्यन्तं पदं । ते यजन्ते । इति संज्ञापादः । समानः

सवर्णो दीर्घः । दण्डार्धं सागता दधीर्दं मधूपमं पिटृणं । अवर्णं द्ववर्णेन

ए । तवेहा सेयं । अवर्णं उवर्णेन औ । तवोच्चनं गङ्गोदकं । अवर्णं ऋ

वर्णेन अर् । तवर्काय । ऋण-प्र-वसन-वत्युत्तर-कम्बल दश-पर्वतानाम्बुजे

... .. ॥ ऋणार्णं इत्यादि । ऋते तृतीयासमासेऽतो दीर्घः । शीतेन ऋतः

शीतार्तः । इत्यादि ॥

End.

अभ्यर्णः सामीप्ये समर्णः न्यर्णः व्यर्णश्च दष्टः दपितः हृष्टः हृषितः पूर्णः

पूरितश्च तूर्णः त्वरितश्च आस्त्रान्तं आस्त्रान्तं दान्तः दमितः शान्तः शमितः

पूर्णः पूरितः दक्षः दासितः स्यष्टः स्याशितः ब्रह्मः ब्रादितः ब्रह्मः ब्रपितः ।

एते निपाताश्च । उक्ता कृतप्रत्यया अन्यतोऽन्यत्रापि भवन्ति । वारि चरतीति

वाचो चंसः गिरौ श्रैते इति गिरिशः एतौ निपातौ ॥ इति कृतप्रकरणम् ॥

Colophon.

ध्यालेष्टदेवतां स श्रीरामपूर्वः कुमारकः

आकरणं सुखबीध-सारस्वत-कलापकं ॥

दृष्ट्वा कलापसाराख्यं कुरुते आशुनोषकम् ।

व्याक्रियां ... .. श्रीलंगोपीमोहनभूपतेः ॥

आदेशात् पाश्चर्यामनिवासी वन्द्यवंशजः

सुधीर-श्रीरामगति-वाचस्पति-सुतो नतः ।
 ग्रन्थेऽस्मिन् नाधिकारोऽस्ति न गुर्वदिविचारणं ।
 सूत्रसन्देहभङ्गश्च प्रयोगेणैव जायते ॥
 सन्धेर्विकल्पना सूत्रे विभक्तेष्वेव लुक् कश्चित् ।
 अनेकलेखवचनं सूत्रस्थानित्यता कश्चित् ॥
 प्रयोगैरनुमातया अमी दोषनिवृत्तये ।
 निपातनादन्यसिद्धिरिति शास्त्रस्य निर्णयः ।
 कृताञ्छिरिह याचे विबुधा वः कृपामयाः ।
 मत्कृतं ग्रन्थसन्दर्भं शोधितव्यं मच्चदगुणैः ॥

विषयः । सुखबोधसारखतकलापादिव्याकरणेभ्यः सारमाकृष्य सङ्कलितं कलापसाराख्यं
 संक्षिप्तं व्याकरणम् । सन्ति चात्र संज्ञा-सन्धि-सुवन्त-कारक-समास-तद्धित-गणसूत्र-धातु-कृदन्त-
 प्रकरणानि यथाक्रमं सन्निवेशितानि ॥

No. 45. कविरत्नाकरः । Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 5. Lines, 12 on a page. Extent, 135 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍalīgrām, Rāma-nārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । माधवोमाधवो वाचि माधवोमाधवो हृदि ।
 स्मरन्ति माधवः सर्व्वे सर्व्वकार्य्येषु माधवम् ।

End. य एव तातः स एव पुत्रो य एव योगः स एव बोधः ।
 यदेव चेत् सदेव कर्म य एव लोकः स एव धर्मः ॥ ० ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । नीत्युपदेशमूलककतिपयसूत्रिकाः ।

No. 46. काण्वशाखिश्राद्धप्रयोगः । Substance, country-made paper. 13×2½ inches. Folia, 21. Lines, 5 on a page. Extent, 252 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rājpur, Post Office Sonārpur, Rājendranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथान्येष्टिपद्धतिः । गतप्राणं ज्ञात्वा पुत्रादिं ज्ञात्वा ...
 कृत्वा स्थापयेत् । ततो गतप्राणं स्थापयित्वा वाससा सर्व्वशरीरमाश्वासा-
 स्तीर्णकुशायां भूमौ दक्षिणभिरसं स्थापयेत् ।

End.

ततः पिण्डं गोऽञ्जविप्रेभ्यो दद्यात् । जले वा क्षिपेत् । ततः श्वेत्यादि असु-
कगोत्रस्य असुकदेवशर्मणः कृतैतदाद्यैकोद्दिष्टादिकर्माच्छिद्रमस्तु अस्त्विति-
प्रतिवचनं । ततो वैश्वदेववलिकर्मणी कुर्यात् ॥

Colophon.

इति यजुर्वेदिकाष्टशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टादप्रयोगः समाप्तः ॥

विषयः । काष्टशाखिनामन्येष्टपद्धतिः । तथा काष्टशाखिनामाद्यैकोद्दिष्टादादिप्रयोगः ।

No. 47. कातन्त्रकौमुदी, By गङ्गेशशर्मा । Substance, country-
made paper, 13½×3 inches. Folia, 7. Lines, 4 on a page. Extent,
85 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇa-
pura, Post Office Vaidyerbázár, District Dháká, Paṇḍita Kálíkṛṣṇa
Vidyávinoda. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वज्ञानप्रदायकम् ।

कातन्त्रकौमुदी क्षोषा कृता गङ्गेशशर्मणा ॥

अयति पुनरक्षःसु लुप्ततन्त्रकौमुदहेतुः

श्रुतिपरिगतकीर्तिः कश्चन श्रीद्विजम्बा ।

प्रथितसुचतुरास्यो ... ..

यच्चाहृतिः सर्ववर्त्मणा ... .. ॥

न चन्द्रगोमी न च दुर्गसिंहः कात्यायन ... .. न वेद ।

यथाहमाश्लोकितसर्वशास्त्रः कातन्त्रतन्त्रार्थविनिश्चयाद्यः ॥

शर्वज्ञतत्त्वज्ञानसन्देहे विपरीतपदस्य सिद्धिज्ञातया । सिद्धो वर्णसमाम्नाय
इत्यत्र सिद्धग्रहणात् षडभ्यामिति संख्यावाचकशब्दस्य बाहुल्यार्थेऽपि द्वि-
वचनं ।

कृत्वा च षडङ्गं युद्धं प्रविश्य शिविरं पुनः ।

कुरवोऽक्षितं मन्त्रं सभायाश्चक्रिरे मिथः ॥

अस्यार्थः कुरवो षडङ्गं युद्धं कृत्वा पुनः शिविरं प्रविश्य मिथो निर्जने
सभायां आश्रितं मन्त्रं चक्रिरे । “उभकारयोर्मध्ये” इत्यत्र मध्यग्रहणात्
आकारयोरपि मध्ये विसर्गस्योकारः । ... ..

पुनोऽङ्गं षडङ्गं मन्ये पुनर्भागीरथीनटे ।

न पुनर्भागीरथीनटे राक्षसचन्द्रमये कश्चित् ॥

रप्रकृतिरनामिपरोषीत्यत्र अपि प्रवृत्तात् पुनोऽपेति पदे रेफं बाधित्वा
विसर्गस्योकारः । इत्यादि ॥

End.

वारिमध्ये स्थितं पद्मं कम्पयेत् केन हेतुना ।

हेतुनेत्यत्र “षष्ठी हेतुप्रयोगे” इति षष्ठ्याव प्राप्नोति । सत्यमुत्तरत्र नित्य-
प्रवृत्तादनित्यमपि प्रकरणेऽस्मिन्निति तृतीया ।

अष्टम्याश्च गुरोर्हन्ति शिष्यं हन्ति चतुर्दशौ । इत्यादि ।

सत्यानुरक्ता नरकस्य जिह्वावः गुणैर्दृष्टाः शार्ङ्गिणमन्वयादिषुः ॥

दृष्टाः ... गुणैः शार्ङ्गिणं कृष्णं अनुगतवन्तः, दृष्टाः किम्भूताः नरकस्य
जिह्वावः “न निष्ठादिषु” इत्यत्र नञोऽनित्यत्वात् नरकस्येति षष्ठी ॥

Colophon.

इति गङ्गेशशर्माकृता कातन्त्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । ग्रन्थेऽस्मिन् तत्रभवता गङ्गेशशर्मेणा “सैष दाशरथी रामः सैष राजा
शुविष्टिर” इत्याद्यसंस्कृतपदानां कातन्त्रसूत्राण्युक्त्य उद्धृतपदविशेषव्यतिक्रमनिर्देशादिभिः
समाधानानि कृतानि ॥

No. 48. कातन्त्रचन्द्रिका, वा कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिका By रामदास-
चक्रवर्ती । Substance, country-made paper, 18×1½ inches. Folia, 97
Lines, 11 on a page. Extent, 5,643 ślokaś. Character, Bengali. Date,
? Place of deposit, Pañcasāragrāma, District Dhākā, Paṇḍita
Mahendranatha Kāvya-tīrtha. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नानाटीकां समालोक्य गोपीनाथवचस्यथा ।

निर्मिता यत्नतः पुस्तो मन्दधौभिः सुस्पृष्टताम् ॥

अपादानं । अथ वक्ष्यमाणं सम्यदानमपादानसंज्ञं भवति इति कथं न
शक्यते वक्तुं । इत्याद्य संज्ञान्तरमिति । युक्तिः पुनरियम् ॥ अपादानस्या-
नन्तरं सम्यदानमित्यकरण + संज्ञान्तरमिति मर्यादायामव्ययीभावः ॥
इत्यादि ।

End.

सुखदुःखं सुखदुःखे अप्रयानां विरोधिनाश्च इति समाहारः । इतरेतरश्च
टीकाकृता दर्शितः । अन्यत्र विनियमा एषामभिधानव्यवस्था । भाष्येऽप्य-
कृतिगणोऽयमित्युक्तं ।

दुर्गंटीकां समालोक्य कुलचन्द्रादिसंग्रहान् ।

रचितन्यासकाराणां जयादित्यस्य संगतिम् ॥

जिनेन्द्रब्रह्मदासानां सागरस्य च संपन्नान् ।
 आदाय धीमता सम्यक् श्रीरामदासशर्मणा ।
 कातन्त्रपरिशिष्टस्य निबन्धोऽयं कृतो मया ॥
 ज्ञातुं सुखेन ये धीराः कातन्त्रार्थविनिश्चयम् ।
 तेषां ग्राहं मत्प्रणीतटिप्पणीयाच्चरस्त्रिता(?) ॥

Colophon. इति श्रीरामदासचक्रवर्तिनिकृतौ कातन्त्रपरिशिष्टचन्द्रिकायां समासप्रकरणं समाप्तम् ॥

विषयः । कातन्त्रपरिशिष्टीयकारकसमासप्रकरणयोर्याख्यानम् ॥

No. 49. कातन्त्रपरिशिष्टप्रबोधप्रकाशिका, By शङ्करशर्मा Substance, country-made paper, 20×5 inches. Folia, 24. Lines, 10 on a page. Extent, 1,395 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sāhāvāzpur, District Tripurā, Paṇḍita Kālinātha Tarkaratna. Appearance, new. Prose. Generally Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये ।

प्रणम्य मातापितरौ त्रिया शङ्करशर्मणा ।

गोपीनाथस्य कियती वाक्प्रणालीः प्रकाश्यते ॥

खलं गतवति गुह्यतरणौ ग्रन्थार्थोपदेशभानुना सञ्चिते ।

अकलङ्कप्रबोधचन्द्रिकेयं श्रमयतु तसः काष्ठापचाराणाम् ॥

कैश्चिद्व्युत्समं ज्ञातं शास्त्रं व्याकरणादिकम् ।

तर्कं यन्त्रसमं ज्ञेयं तैरवश्यं रसार्थिभिः ॥

यथा यन्त्रं विनेच्छूणां न रसः प्रच्युतो भवेत् ।

तथा तर्कं विनायेषां नार्थः स्वधिगतो भवेत् ॥

ग्रन्थारम्भे विघ्नविनाशाय कृतमिष्टदेवतानामोच्चारणरूपमङ्गलमादौ शिष्य-
 शिष्यार्थमाचक्षाणः शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते यो ज्ञात इति । इत्यादि ।

End. (खण्डितम्) ।

विषयः । गोपीनाथकृतकातन्त्रपरिशिष्टटीकायाः शङ्करकृतव्याख्यानम् ।

No. 50. कातन्त्रप्रदीपः By विद्यासागरः । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,253 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayaman-siñha Serpur, Pañḍita Candrakānta Tarkālañkār. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो नारायणाय ।

विकसतु नखकुसुमाली

मम हृदि हरिपादपारिजातस्य ।

राजभयादिव विधुना

कायच्युतो विनिर्मितो वियति ॥

गमयति दितिसुततिमिरं

तिमिरकिशरोद्भवः कोऽपि ।

कलयति यत्र कलशे

मधुकरमिधुनाङ्गिते कमले ॥

धातुः खं रूपमिति न्यायादाह भूप्रभृतय इति ॥ इत्यादि ।

End. सामान्यातिदेशे विशेषस्थाननिदेश इति श्रौपतिनोक्तं । आलस्यं च विशेष-
भाभावात् । स्यादावित्युक्तत्वादित्याहुः ॥

Colophon. इति महामहोपाध्यायश्रीकान्तपण्डितात्मजविद्यासागरभट्टाचार्यपुण्डरीकाक्ष-
हते कातन्त्रप्रदीपे चतुष्टयस्य तृतीयपादः समाप्तः ॥

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 51. कातन्त्रवृत्तिः By वररुचिः । Substance, Palm leaf, 13×3 inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 2,151 ślokaś. Character, Bengali. Date, S. K. 1553 .? Place of deposit, District Farid-
pura, Post, Office Pālang, Village Dhānukā, Pañḍita Jagadbandhu Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

देवदेवं प्रणम्याहौ सर्वत्र सर्वदर्शिनम् ।

कातन्त्रस्य प्रवक्ष्यामि व्याख्यानं सार्वभौमिकम् ॥

कुमारमाराध्य महेस्वरात्मजम्

कलापतन्त्राख्यमिदञ्चकार यः ।

अनेकशास्त्रप्रतिपदबुद्धये

नमोऽस्तु तस्मै भुवि सर्व्ववर्म्माय ॥

येन व्याकरणार्णवं ... .. लोपागमोष्मार्णकुलं

धातुप्राच-समास नक्रकुटिलं सर्व्वत्र ... .. मच्चत् ।

आलोच्य जगतो हिताय लघुतः श्रीसर्व्ववर्म्मा कविः

सिद्धो वर्ण इतीह सूत्रमकरोत् ज्ञानाय तस्मै नमः ॥

अल्पाक्षरमसन्दिग्धं सारवद्गूढनिर्णयम् ।

निर्द्दोषं हेतुमत्.....सूत्रमित्युच्यते बुधैः ॥

संज्ञा च परिभाषा च विधिनिर्णय एव च ।

प्रतिषेधोऽधिकारश्च षड्विधं सूत्रलक्षणम् ॥

संज्ञानिमित्तं कर्त्तारं परिमाणं प्रयोजनम् ।

प्रागुक्ता सर्व्वतन्त्राणां पश्चादुक्तानुवर्णयेत् ॥

इदं पुनर्विधिसूत्रं । सिद्धो वर्णसमाम्नायः सिद्धः खलु वर्णानां समाम्नायो

वेदितव्यः के पुनस्ते वर्णा अक्षराणि तेषां समाम्नायः ... .. सूत्र-

सिद्धवचनमन्यथानुपदेशार्थं अक्षरसमाम्नायस्य सर्व्वविशिष्टविदिता ... ..

अक्षरानुष्टोत्रचिरकाल ..... । सिद्धो वर्णसमाम्नायवचनं सुवादिसंज्ञावि-

धानार्थं कः पुनरसौ वर्णसमाम्नाय ... .. सिद्धकल्पादकारादि

हकारपर्य्यन्तं इत्यादि ॥

End.

न खोः पदाद्योष्ठद्विरागमः । यकार वकारयोः पदाद्योः समीपस्वरस्य वृद्धिर्न

भवति तयोश्चादौ वृद्धिरागमो भवति स न तद्धिते परतः । व्याकरणं वेत्ति

अधीते वा वैयाकरणः ... ..

... .. द्वारादीनाच्चेति वक्तव्यं द्वारे नियुक्तः द्वारिकः द्वारपालस्येदं

द्वारपालं ... ..

सर्व्वजगमनमाह सौवर्जगमनिकः शूनं इदं शौवनं ... ..

स्वागतेन चरति स्वागतिकः सुद्वारेण चरति सुद्वारिकः अङ्गस्यापत्यं व्याहिः

व्यवहारेण चरति व्यावहारिकः एवमादयोऽन्ये च द्रष्टव्याः ॥

Colophon.

इति वररुचिकृतायां ... सङ्ग ... कायां यशोमानशोधितायां दृष्टौ चतु-

ष्टयप्रकरणं समाप्तम् ॥ नाम्नि चतुष्टये षष्ठः पादः समाप्तः । यथादृष्ट्यादि

नमो भगवते वासुदेवाय ॐ नमो गोपालाय ।

विषयः । ग्रन्थेऽस्मिन् सर्व्ववर्माचार्य्यस्य कृतौ कातन्त्रव्याकरणे वररचिभंयोजितायां दृप्तौ नाम-करक-समास-तद्धितप्रकरणात्मकस्य चतुष्टयस्य दृष्टिरस्ति ॥

No. 52. कातन्त्रवृत्तिचन्द्रिका By हरिरामः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 47. Lines, 6 on a page. Extent, 1,022 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, Mayaman-sinha, Kálicandra Bhaṭṭácáryya. Appearance new. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

विश्वनाथपदद्वन्द्वं नत्वा गुरुपदं मया ।

भण्यते हरिरामेण व्याख्यासारं समासतः ॥

ग्रन्थारम्भे शिष्टाचारपरिपालनार्थं निखिलविघ्नविघातार्थञ्च शिवनमस्कारं निबध्नाति देवदेवमित्यादि ।

End. अस्मन्मते संयुक्तजातीयनामकस्यानेकस्योच्चारणं प्रति भेदो नास्ति इत्यतो योगविभागेन वक्तव्यः ।

Colophon. इति कातन्त्रवृत्तिचन्द्रिकायां सन्धौ पञ्चमः पादः समाप्तः ॥

विषयः । कातन्त्रवृत्तेर्याख्यानम् । अत्र च सन्धिपादपर्यन्तमस्ति ।

No. 53. कातन्त्रोत्तरपरिशिष्टं, By त्रिलोचनदासः । Substance, country-made paper, 13½×5 inches. Folia, 178 (without 1st to 28th). Lines, 6 on a page. Extent, 2025 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāsail, Post Office Rasuniá, District Dháká Paṇḍita Abhaya carāṇa Vidyáratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. (खण्डित) हेमन्ताद्वा तल्लूक् च । अस्माच्छेषेण स्यात् तल्लूक् च वा । हेमलं हेमन्तं पक्षे हेमन्तिकं ॥ प्राट्प एण्यः । अस्या एण्यः स्यात् प्राट्पेण्यो मेघः । प्राट्पेण्यं पयोवाहमिति रघुः ॥ सायं चिरं प्राक्ते प्रगेऽव्ययेभ्यस्तनट् । सायादेः सूत्रनिपातनात्... एभ्यः कालेभ्यः शेषे तनट् स्यात् । सायन्तनं । सायन्तनीं तिथिप्रण्यः पङ्कजानां दिवातनीमिति भट्टिः । चिरन्तनं प्राक्ते-तनं प्रगेतनं अव्ययादिवातनं इदं नक्तन्तनं । पौष्पमेतदिवातनमिति भट्टिः । पूर्वाह्णापराह्णाभ्यां वा । आभ्यां शेषे तनट् स्याद्वा । पूर्वाह्णतनं पौर्वाह्णं अपराह्णतनं आपराह्णिकं । चिरपरपरारिभ्यस्तुः । एभ्यः शेषे ङो वा

स्यात् । चिरत्नं चिरन्तनं परत्नं । तल्लुक् चेति कश्चित् । परत्नं परा-
रित्वं । केचित्परयोर्विभाषां नेच्छन्ति । पुरो नः । पुराशब्दाच्छेषे न स्याद्वा ।
पुराणः पुरातनः । उत्तमं फलात् । पूर्णाः शेषविधयः । इत्यादि ॥

End.

सौ पदान्ते वा दधो रेफः । ह्यस्तन्यां सौ पदान्ते दधोर्वा रेफः स्यात् ।
अभिनस्त्वं अरुणस्त्वं अभिनस्त्वं अरुणस्त्वं अनानास्त्वं अनानास्त्वं । सस्य तः ।
ह्यस्तन्यां सौ पदान्ते धातोः सस्य तो वा स्यात् । अचकास्त्वं अचकास्त्वं ।
ह्यवरलकारेभ्यः सेङ्गाशीरक्षतनीपरोच्चास्तु धो ढः । एभ्य एषु धो ढो वा
स्यात् । ग्रहीषीढं ग्रहीषीढं । दिदीयिध्वे दिदीयिद्वे । अलविध्वं अल-
विद्वं । सेङ्गिति किं तौषीध्वं । भूतपूर्वनाम्यन्तययणात् नित्यं । मर्जो
मर्जिर्गुणेश्वरे । अस्मिन् मर्जो मर्जिः स्याद्वा । परिमार्जन्ति परिमर्जन्ति ।
ढे ढलोपो न ऋतः । अस्मिन् न ऋतो दीर्घः स्यात् । ढङ् ढङ्ः ढङ् ढङ्ः ॥
यः क्रूरबुद्धिरिह वक्ति मृषा हसेद्वा
यो वान्यथा लिखति भिन्नमुदाहरेद्वा ।
आचार्यपाणिनिमुनिप्रभृतेस्तु तस्य
भाषे पतेत् सपदि हन्त कठोरशापः ॥

Colophon.

इति सद्द्वैयमाधवदासकवीन्द्रतनयश्रीनिलोचनदासकवीन्द्रविरचितायां का-
तन्त्रहत्तावुत्तरपरिशिष्टं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीपतिदत्तेन कृतं कातन्त्रव्याकरणस्य परिशिष्टमसम्पूर्णमित्यस्मिन्नुत्तरपरिशिष्टे
समाप्त-तद्धित-धातुप्रकरणानि सम्पूर्णानि निलोचनदासेन विहृतानि ।

No. 54. कामाख्यातन्त्रं, By शिवः । Substance country-made paper,
14×4 inches. Folia, 36. Lines, 6 on a page. Extent, 480 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpadá District
Dháká, Bábu Rása vihári Ráya. Appearance, tolerable. Verse. In-
correct.

Begininng.

ॐ नमः परदेवतायै ।

श्रीदेवुवाच ।

भगवन् सर्व्वधर्म्मज्ञ सर्व्वविद्याप्रिय प्रभो ।

सर्व्वदानन्दहृदय सर्व्वभागप्रकाशक ॥

स्तानि सर्व्वतन्त्राणि साधनानि च भूरिशः ।

विद्यास्ताः सकला देव सफलानि प्रसादतः ॥

सारात्यारतमं तन्त्रं किं जानासि वद प्रभो ।

अतीवेदं रक्षस्यानां तेनाहं श्रवणोद्यता ॥

श्रीशङ्कर उवाच ।

शृणु देवि सुदा भद्रे मदीयप्राणवल्गुभे ।

योनिरूपा महाविद्या कामाख्या वरवर्णिनि ॥

वरदानन्ददा नित्या महाविभववर्द्धिनी ।

सर्वेषां जननी सापि सर्वेषां तारिणी मता ॥

रमणी चैव सर्वेषां स्थूलसूक्ष्मतमा शुभा ।

तस्यास्तन्त्रं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥

विद्यासु सकला देव्या ये ये सिध्यन्ति साधकाः ।

यत्र कुत्रापि केनापि कामाख्या फलदायिनी ॥

कामाख्याविमुखा लोका निन्दिता भुवनत्रये ।

विना कामात्मिकां कापि न दात्री सिद्धिसम्पदास् ॥ इत्यादि

End.

कामाख्याख्यमहापूजा त्रिषु लोकेषु दुर्लभा ।

सत्यं सत्यं महादेवि सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥

भैरवेण पुरा प्रोक्ता कामाख्या पु + + स्थिता ।

पीतपुष्पेण ह्येमेन रात्र्यं भवति निश्चितम् ॥

रक्तप्रह्वनह्येमेन वश्येदखिलं जगत् ।

सद्यः प्रलयमायाति सद्यः खेचरतां व्रजेत् ॥

Colophon.

इति श्रीकामाख्यातन्त्रे हरपार्वतीसंवादे पञ्चदशः पटलः समाप्तः ॥

विषयः । कामाख्याया उपसर्गनैव सारूप्यरूपमोक्षप्राप्तिः । तस्या मन्त्रोद्गारादिविधिः । तन्मन्त्रमाहात्म्यादिः । तस्याः पूजाक्रमः । तस्यै जवादिकुसुमदानमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्च-तत्त्वविधिः । स्वयम्भूकुसुमादिविधिः । शक्तिं विना कलौ चक्रानुष्ठानदोषकथनम् । योनि-पूजादिविधिः । लतासाधनादिविधिः । गुरुतत्त्वादिकथनम् । दिव्यवीरपशुभावनिरूपणम् । तेषामाचारादिकथनञ्च । कालिकादिमन्त्रदीक्षितानां वीराचारस्यावश्यकथनम् । अथ शत्रुविनाशप्रकारकथनम् । पूर्णाभिषेकविधिः । अभिषेकाधिकारिनिरूपणम् । अथ सुक्ति-तत्त्वनिरूपणम् । तत्र सालोक्य-सारूप्य-सायुज्य-निर्वाणरूपचतुर्विधमुक्ति-कथनम् । अथ सिद्धमन्त्रसाधनविधिः । कामाख्यारहस्य पूजनविधिः । कामाख्यातीर्थमाहात्म्यादिकीर्तनम् । कालीदुर्गयोरभेदनिरूपणम् । तयोः ध्यानादीनां तुल्यकथनञ्च ॥ इति शम् ।

No. 55. कारकचक्रतत्त्वम् । Substance, country-made paper, 17×2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 343 ślokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Viṣṇupura, Kāḍākuli, District Bānkurā, Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमोगणेशाय ।

प्रणम्य कमलाकान्तं वागीशं वाक्पतिं गुरुम् ।

कारकचक्रस्य तत्त्वं तन्वते येन केनचित् ॥

क्रिया नित्येत्यादि षष्ठाः कार्यत्वमर्थः । तथाच क्रियावृत्तिकार्यतानिरूपित कारणताश्रयत्वं । देवदत्तखण्डुलं पञ्चतीत्यादौ खनिरूपितस्याश्रयत्वसम्बन्धेन तण्डुलनिष्ठक्रियावृत्तिः । (इत्यादि)

End. खण्डितत्वाच्चेष्टो नास्ति ।

विषयः । कारकचक्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 56. कारकपादटीका, By सर्वविद्यालङ्कारः । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 82. Lines, 10 on a page. Extent, 3,382 ślokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Telivine Post Gaḍvetā Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally. Correct.

Beginning. श्रीरामः । विहिततद्वितापि नाम्नः कर्त्तादिसंज्ञाविधानपूर्वकं प्रथमादिविभक्तिविधानार्थं तद्वितपादानन्तरं कारकपादसारभमाणः कारकेषु सुख्यत्वात् कर्तृलक्षणं प्रथममभिदधाति । क्रियाप्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनया शब्दसाधुत्वप्रतिपादकशास्त्रस्य व्याकरणत्वे कथं संज्ञासूत्रस्य व्याकरणत्वं ॥ कर्त्तादिसंज्ञाविधानेन सुप्रत्ययान्तस्य प्रकृतिप्रत्ययविभागोऽच क्रियते इत्यदोषः ।

End. षष्ठी । एतत् प्रयोगप्राचुर्यादुक्तं अर्थान्तरेऽपि सूत्रे विभक्तिदर्शनात् पाठे वार्तिकदेशे वार्तिकानोपचारः । षष्ठ्यन्तपाठस्तु सम्यगेव भावकर्म्मणोरिति । एवञ्च हनौ कचित् भावकर्म्मणोरात्मनेपदमिति पाठो लिपिकरप्रमादादेव । भावकर्म्मणोरिति पाणिनिस्त्वचे आत्मन इत्यस्याभावात् अनुदात्तङित आत्मनेपदमित्यादि ॥

Colophon. इति गयहठकुलोद्भवसर्वविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचितायां पञ्चमकारकपादः समाप्तः ॥

विषयः । कातन्तव्याकरणस्य कारकपादस्य व्याख्यानम् ॥

No. 57. कारकरत्नं, By दुर्गसिंहः । Substance, country-made paper, $19 \times 6\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 10 on a page. Extent, 350 çlokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Alágán Mayamausinha Govindadása Kṛtiratna. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning. नमो गणेशाय । वर्जशब्दोऽयमत्यन्ताभाववचनं ततो धातुविभक्त्यन्ताभाव-
वदर्थवस्तिङ्गमिति कविराजः ।

End. शताय परिकृतञ्चात्र तदर्थेनैव सिद्ध्यति असतीति क्रियायोगे (शतेन)
काल उच्यते ।

Colophon. इति दुर्गसिंहविरचितं कारकरत्नं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । षट्कारकाणां विचारः ।

No. 58. कारकरहस्यं, By रूपरामन्यायपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 14. Lines, 8 on a page. Extent, 616 çlokas. Character, Bengali. Date, S.K. 1709 ? Place of deposit, Brámaḥaṇa maṇḍalī Rámanárāyaṇa Bhṭṭácāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः सरस्वत्यै ।

कृष्णं प्रणम्य संसारदृष्टिस्थित्यन्तकारकम् ।

कृतं श्रीरूपरामेण रहस्यं कारकस्य हि ॥

पैद्यञ्च पदमासाद्य भक्तियुक्तेन चेतसा ।

शिष्टरूपावधानाथ सुपद्मस्थानुसारतः ॥

अथ कारकनिर्णयः । तथाहि ।

कर्त्ता कर्म च करणं सम्प्रदानमतःपरम् ।

अपदानञ्चाधिकरणं कारकाः षट् प्रकीर्त्तिताः ॥

एतेन षट्कारकनिरूपकेण क्रमनिरूपणं सिद्धम् ।

End. अत्रोच्यते द्वित्रिकवादिमते उक्ते कारकेऽत्यतिरिक्त प्रातिपदिकार्थस्य कल्पित-
त्वात् । अतएव पञ्चकवादी यत् स्वीकरोति तदेतदभिप्रायेण अनुक्ते तु
कैरपि न स्वीकृतः । अतएव सत्तामात्रे अत्यतिरिक्तप्रातिपदिकार्थमात्रनिमित्तं
वाचका भवन्तीति व्याख्यानं सङ्गच्छते ।

तथाचोक्तं यस्मिन् वाच्ये विधीयन्ते त्यादि तथादि तद्धिताः ॥

समाप्ति वा भवेद्यत्र स उक्तः प्रथमा ततः । त्यादिस्त्रिंशत् तयादिः कृतः ।
शेषा विभक्तिस्तु तत्तद्व्याकरणेऽनुसन्धेया ॥

Colophon. इति श्रीरूपरासन्यायपञ्चाननभट्टाचार्यविरचितं कारकचरितं समाप्तम् ॥ ० ॥
नवखान्धिविधुप्रमिताब्दतमे शुचिपञ्चवासरष्टतिरवौ ।
शिवराम इदं बलिखितं पठितुं प्रणिपत्य रथंगतवासनकम् ॥
विषयः । विचारमुखेन कारकादिनिर्णयः ।

No. 59. कालीध्यानटीका । Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 3. Lines, 9 on a page. Extent, 101 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varasikurá Mayamansinha Ananda-mohana Cakravartti. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै । करालवदनां घोरां इत्यादि । दक्षिणां कालिकां ध्यायेत्
साधकोत्तमः इत्यन्वयः ।

End. पुनः स्मेरमीषत् विकशितमाननसरोरुहमाननपद्मं यस्या स्तां ध्यानं सरो-
रुहमिवेति लुप्तोपमा । ॥ ० ॥

विषयः । करालवदनामित्यादिकस्य तन्त्रोक्तस्य कालीध्यानस्य व्याख्यानम् ।

No. 60. कालीसर्वस्वसम्युटः, By श्रीकृष्णविद्यालङ्कारः । Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 134 (without one leaf). Lines, 8 on a page. Extent, 4,256 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Májpará District Dháká, Bábu Rása Bihári Ráya. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः कालिकायै ।
यामाद्यां परात्परतरां शम्भोः सदा मोदिनीं
ब्रह्माद्यैस्त्रिदशैः सदाचिंतपदां सिद्धैः सदा सेवितां ।
प्राप्य ज्ञान + + + चक्रमच्च + तां विश्वरूपात्मिकां
बन्दे दक्षिणकालिकां भवभयान्निस्तारकारां शिवां ॥
नमामि कालीं कलिकल्पपद्मां
ब्रह्मादिभिः सेवितपादपद्मां ।
भक्तप्रसादप्रतिपादयित्रीं
देवे सदानन्दविधानदात्रीं ॥

गणेशं चैवपालञ्च योगिनीं वटुकं तथा ।
 श्रीगुरुञ्च पुनर्नत्वा ज्ञानमोक्षप्रदायकम् ॥
 न्यायवागीशपुत्रेण श्रीश्रीकृष्णेन धीमता ।
 क्रियते विदुषां प्रीत्यै कालीसर्वस्वसम्पुटः ॥
 गृह्णीध्वमालोक्य विहाय मत्सरं
 बुधाः सदेदं परिहारकञ्च ।
 ग्रन्थं सदाभोदविधानदत्तं
 भूयोऽपि याचे करसम्पुटेन ॥
 अथ च ।
 कालीतन्त्रं वीरतन्त्रं भैरवं तन्त्रसंज्ञकम् ।
 भैरवी च महातन्त्रं तन्त्रञ्च वीरभद्रकम् ॥
 वामकेश्वरमहातन्त्रं तन्त्रं समयसंज्ञकम् ।
 फेत्कारिं योगिनीश्चैव मत्स्यसूक्तञ्च यामलम् ॥
 डामरं भूतसंज्ञञ्च सिद्धसारस्ततं तथा ।
 योगिनीहृदयश्चैव कालिकाहृदयं तथा ॥
 कालिकाकुलसर्वस्वं कुमारौतन्त्रसुत्तमम् ।
 कुलाबलिमहातन्त्रं चासुण्डातन्त्रसुत्तमम् ॥
 सुण्डमालामहातन्त्रं नीलतन्त्रं तथैव च ।
 कुलसारं विश्वसारं स्तनत्रं शारदां तथा ॥
 ज्ञानार्णवञ्च भूतेशं कुञ्जिकातन्त्रसुत्तमम् ।
 कालीकल्पमहातन्त्रं तथा भावचूडामणिम् ॥
 वैष्णवोक्तञ्च यत् तन्त्रं यदन्यच्छक्तितन्त्रकम् ।
 कालिकोपनिषत् सूक्तं गुरुवाक्यप्रमाणतः ॥
 एतान् निश्चित्य यत्नेन उच्यते ग्रन्थसंग्रहः ॥
 तत्रादौ प्रसङ्गादागमप्रशंसामाह रुद्रयामले ।
 आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः ।
 न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः ॥ इत्यादि ।

End.

अथ निषेधमाह यामले ।

गुरुशय्यासनं यानं पादुकोपानत्पीठकम् ।

स्नानोदकं तथा ह्यायां लङ्घयेन्न कदाचन ॥

आसने शयने वापि न तिष्ठेदप्रतो गुरौ ।

अनुज्ञां प्राप्य तिष्ठेच्च नैवं श्रापं समाप्नुयात् ॥

वामे वा दक्षिणे वापि तिष्ठत्यत्र न चान्यतः ।

अनुज्ञां गृहीत्वा गच्छेत्तु न च खेच्छामयं तथा (?) ॥

Colophon.

इति न्यायवागीशभट्टाचार्यात्मज श्रीश्रीकृष्णविद्यालङ्कारविरचितः काली-
सर्वस्वसम्पुटो ग्रन्थः समाप्तः ॥

विषयः । अथ दीक्षाप्रसङ्गकथनम् । अष्टविधकालीभेदकथनम् । तत्र कालिकाशब्द-
निर्व्वचनम् । तन्मन्त्रोद्धारः । प्रातःकृत्यविधिः । गुरुस्नोवादिः । कुलटचनमस्कारादिकथनम् ।
शौचादिविधिः । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । सूर्य्योपस्थानविधिः । पूजाविधिः । जप-
पूजनयोस्तुल्यत्वकथनम् । पञ्चशुद्धिकथनम् । आचमने सुद्रानियमः । कुलचन्दनविधिः ।
आसनविधिः । प्राणायामविधिः । भूतशुद्धिविधिः । प्राणप्रतिष्ठाविधिः । षट्पद्यादिन्यासविधिः ।
अङ्गन्यासकरन्यासयोः विधिः । मातृकान्यासविधिः । वर्णन्यासविधिः । श्रीकण्ठन्यासविधिः ।
तत्त्वन्यासविधिः । बीजन्यासविधिः । गुह्यपोढान्यासविधिः । शिवशक्तन्यासविधिः । नव-
पीठन्यासकथनम् । अन्नर्यागविधिः । बहिर्यागविधिः । तत्र अर्घ्यादिविधिः । धानादिप्रयोगः ।
प्राणायामादिविधिः । महाकालपूजाविधिः । आवरणपूजाविधिः । पादोदकमाहात्म्यकथनम् ।
महाविद्यापूजनादौ सूतकादेरप्रतिबन्धकताकथनम् । रश्मिदण्डपूजाविधिः । कालाटकसोत्र ।
कर्पूरादिस्त्रोत्र । दक्षिणकालिकास्त्रोत्र । हरपरशुरामस्त्रोत्र । ब्रह्मगाथाकथनम् । कालिको-
पनिषत् । कालिकाया जगन्मङ्गलकवचम् । कालिकायाः सर्व्वार्थसारकवचम् । कालीकवच-
कथनम् । कालीकुङ्कुमाकवचकथनम् । त्रैलोक्यमङ्गलकवचकथनम् । सर्व्वार्थसाधनकवचम् ।
अष्टशक्तिस्तवः । त्रैलोक्यमोहनकवचम् । कालीसहस्रनामस्तवः । महाशङ्खादिमालाविधिः ।
मालासंस्कारविधिः । रुद्राक्षमालादिशोधनविधिः । मन्त्रसंस्कारादिविधिः । मन्त्रसिद्धिलक्षणम् ।
कुङ्कुमादिज्ञानोपायकथनम् । शिवाबलिविधिः । ज्ञागादिवलिविधिः । पुरश्चरणविधिः ।
वीरपुरश्चरणविधिः । नित्यहोमविधिः । विशेषहोमपद्धतिः । होमद्रव्यपरिमाणादिकथनम् ।
कामनाभेदेन होमद्रव्यविशेषविधिः । कूर्म्मचक्रविधिः । ग्रहणपुरश्चरणप्रयोगः । सूर्य्योदयपुरश्च-
रणप्रयोगः । शरत्कालीनपुरश्चरणप्रयोगः । रक्षस्यपुरश्चरणप्रयोगः । मन्त्रसिद्धिप्रमाणकथनम् ।
भूतलिपिविधिः । त्रिलोचनीसुद्रालक्षणादिकथनम् । कुलाचारमाहात्म्यादिकथनम् । कुमारीऽ
पूजाविधिः । द्रुतीयागनिरूपणम् । योनिपूजादिविधिः । पञ्चमकारविधिः । विजयाकल्पः
कथनम् । मांसशोधनविधिः । मांसशोधनविधिः । सुद्राशोधनविधिः । मैथुनशोधनविधिः ।
शक्त्यङ्गेषु पीठनिरूपणम् । स्वयम्भूकुसुमादिशोधनविधिः । शोणितशुद्धिकथनम् । स्वयम्भू-
कुसुमादेरनुकल्पकथनम् । वीरसाधनविधिः । तत्र शवलक्षणादिकथनम् । विविधेन प्रकारेण

श्रवसाधनविधिः । योगिनां नित्यकृत्यकथनम् । अथ षट्कर्माकथनम् । तत्र उच्चाठनविधिः ।
विद्वेषणविधिः । सन्धनविधिः । अदर्शनक्रमकथनम् । आकर्षणविधिः । वशीकरणविधिः ।
गुरुचरणचिन्तनप्रकाशकथनञ्च ॥

No. 61. कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नटीका, By पूर्णानन्दः । Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 40. Lines, 6 on a page. Extent, 990 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur Mayamansiñha, Mahámahopádhyaśa Candrakánta Tarkálaykára. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः काल्यै ॥

प्रणम्य कालीचरणारविन्दं ब्रह्मादिभिर्ध्येयमनन्तपुष्पं ।
सहस्रनामस्तुतिरत्नटीकां तनोति तत्यादतल्लैकचित्तः ॥
कैलासशिखरे देवी शङ्करं पप्रच्छ कैलासे किम्भूते रम्ये नानारत्नविभूषिते
नानादृशसुखताकीर्णे व्याप्ते नानापत्तिरवैर्युते चतुर्भुजपस्युक्ते चतुर्भुजलेति
क्वचित् पाठः ।

End. यद्वा पाठयेत् पठेच्चेति दिवसं बन्धं न चरेत् अबन्धं दिवसं कुर्यात्
इत्यर्थः ।

इति गदितमशेषं कालिकावर्णरूपं
प्रपठति यदि भक्त्या सर्वसिद्धीश्वरः स्यात् ।
अभिनवसुखकामः सर्वविद्याभिरामो
भवति सकलसिद्धिः सर्ववीरा समृद्धिः ॥
सर्ववीरा सर्वश्रेष्ठा सर्वाधिका वा समृद्धिर्भवेदिति ॥ ० ॥
इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् श्रोतुमिच्छति ।

Colophon. इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिता सुन्दरीवरदानाख्यमेधासाधनाख्यनामकाली-
सहस्रनामस्तुतिरत्नटीका समाप्ता ।

विषयः । कालीसहस्रनामस्तुतिरत्नाख्यस्य कालीसोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 62. कालीसहस्रनामस्तोत्रटीका । Substance, country-made paper, 10×5 inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 608 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1744. Place of deposit, Kánthálpára, post office Naiháti, Pañḍita Rámatáraṇa Thákura. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

- Beginning.** ॐ नमः परमदेवतायै । अथ कालीसहस्रनामटीका ।
 कालीं कल्याणकलीं करकलितकरां हृण्मूर्तिं हराङ्गीं ।
 (.....) अथ परमकारुणिकः परमशिवो गुह्यप्रतिगुह्यतरां परविद्यां
 कलिकलुपहरां श्रीमदक्षिणकालिकां श्रीविद्याप्रस्तावतः सहस्रनाम्नां टीकां
 प्रकाशयति कैलास इत्यादिना ॥
- End.** महाकालसंहिता कालीकालसम्वादे सुन्दरीक्रियाविशेषणमिति व्याख्याय
 तथा पठन्ति तद्धि भाव्यमिति ।
- Colophon.** इति श्रीमदादिनाथमहाकालोक्तमहाकालसंहितायां कालीकालसम्वादे
 सुन्दरीशक्तिदानाख्यकालिकारूपककारात्मकसहस्रनामस्तोत्रटीका समाप्ता ॥
 शकाब्दा १७४४ ॥

विषयः । महाकालसंहितालग्नगतकालीसहस्रनामस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 63. कालोत्तरम् । Substance, country-made paper, 11 × 2 inches.
 Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 81 ślokaś. Character, Bengali.
 Date, ? Place of deposit, Uṣṭhi Mayamansiñha Kālicandra Nyāyā-
 laṅkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

- Beginning.** ॐ नमो गणेशाय ।
 कालोत्तरं प्रवक्ष्यामि राशिमाश्रित्य केवलम् ।
 येन विज्ञानभावेण सर्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ॥
 स्वभावो लक्षणश्चैव अपस्त्युस्तथैव च ।
 कालस्त्युश्च सर्वेषां कालोत्तरः प्रकाशकः ॥
 भावचिह्नपस्त्युश्च महास्त्युस्तथैव च ।
 राशिक्रमेण विज्ञेया यच्च कालोत्तरो हि यः ॥
- End.** परे चाध्यायणे साधि नवम्यां सितपक्षके ।
 गुरोःक्षिरा वेददण्डे शूलरोगेण नश्यति ॥

Colophon. इति कालोत्तरं समाप्तम् ॥

विषयः । राशिनचवादियोगक्रमेण अकालमरणादिनिरूपणम् ॥

No. 64. काव्यप्रकाशविस्तारिका, By परमानन्दचक्रवर्ती । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 43. Lines, 7 on a page. Extent, 1429 ślokās. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naiháṭī, Paṇḍita Haraprasáda Částri. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य ग्रन्थस्याद्यपवचयं नास्ति तेन प्रारम्भवाक्याभावात् अष्टादशपत्रस्थित
द्वितीयोऽङ्कासस्य प्रारम्भवाक्यं लिख्यते)
यज्जनाटन्तिनिरूपणोद्देश्यत्वशब्दात्मकविभागपरं द्वितीयोऽङ्कासं यावत् तत्-
क्रमेणेत्यादि प्रथमं शब्दस्य ततोऽन्यस्येत्याद्यर्थः क्रमश्च ।

End. (अस्य शेषांशखण्डितत्वात् जनचत्वारिंशत्यवस्थद्वितीयोऽङ्कासस्य समाप्तिवाक्यं
लिख्यते)
इति सूचकारिणोद्घटशक्तिसत्त्वेन तादृशशब्दस्यैवान्वयव्यतिरेकान्वयविधानात्
अतएव शब्दमूलत्वव्यपदेश इति भावः ॥

Colophon. इति श्रीपरमानन्दचक्रवर्त्तिकृतौ काव्यप्रकाशविस्तारिकायां द्वितीयोऽङ्कासः ॥*

विषयः । काव्यप्रकाशनामकालङ्कारग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 65. काशीतत्वप्रकाशिका, By रघुनाथेन्द्रशिवयोगी । Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 41. Lines, 6 on a page. Extent, 645 ślokās. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Črínagara, District Dháká, Babu Rajaníkánta Guha. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये । मत्स्यपुराणे ।
यथा नारायणः श्रेष्ठो देवानां पुरुषोत्तमः ।
यथेश्वराणां गिरिशः स्थानानामेतदुत्तमम् ॥
वायुपुराणे ।
मत्स्यः पुरुषो नास्ति तत्समा नास्ति चाङ्गना ।
अविसृक्तसमं चैवं न भूतं न भविष्यति ॥
ब्रह्मपुराणे । मार्कण्डेय उवाच ।
एकमेव जगन्नाथ इच्छेयं त्वत्प्रसादतः ।
लोकानाञ्च हितार्थाय नानाभारप्रशान्तये ॥

शैवभागवतानाञ्च वेदार्थप्रतिषेधकम् ।
 अस्मिन् चेचवरे पुण्ये निर्मले पुरुषोत्तमे ॥
 शिवस्यायतनं देव करोमीति परं महत् ।
 प्रतिष्ठेयं यथा तत्र तव स्थाने च शङ्करम् ॥
 ततो ज्ञास्यन्ति लोकेऽस्मिन् एकमूर्त्तिं चरौश्वरौ ।
 प्रत्युवाच जगन्नाथः स पुनस्तं मन्त्रासुनिम् ॥
 यदेतत् परमं देवं कारणं भुवनेश्वरम् ।
 लिङ्गभाराधनार्थाय यस्य ते मतिरीदृशी ॥
 मम दृष्टेन विप्रेन्द्र कुरु शीघ्रं शिवालयम् ।
 तत्प्रसादात् शिवलोके तिष्ठसे त्वं तथाक्षयम् ॥
 शिवे संस्थापिते विप्र समस्तस्थापनं भवेत् ।
 नावधोरन्तरं किञ्चिदेकभावौ द्विधाकृतौ ॥
 यो रुद्रः स स्वयं विष्णुर्यो विष्णुः स महेश्वरः ।
 उभयोरन्तरं नास्ति पवनाकाशयोरिव ॥
 मोहितो नाभिजानाति स एव गण्डध्वजः ।
 दृषध्वजः स एवेति त्रिपुरघ्नस्त्रिविक्रमः ॥

End.

पराशरोपपुराणे ।
 अचैवोत्क्रममाणस्य जन्तुमात्रस्य केवलम् ।
 वेदवेदान्तसारस्य प्रणवाख्यस्य पार्ष्वति ॥
 ब्रह्मणस्त्वर्थभूतोऽहं संसारद्रावकश्चिरात् ।
 कृपया मामकं रूपं परिपूर्णं परास्तम् ॥
 आनन्दं सत्यचिद्रूपं तावकं तमसः परम् ।
 स्वयं भूतं निराधारं दास्यामि ..... ॥
 अचैव मरणं सम्यक् यस्य सिध्यति देहिनः ।
 विज्ञानसाधनं तेन सर्व्वं पूर्व्वमनुष्ठितम् ॥
 सेवया ... विनश्यन्ति पापानि सकलानि तु ।
 सेवयास्य समं नास्ति प्रायश्चित्तं न संशयः ॥
 तस्मात् सर्व्वं परित्यज्य चेचमेतत् समाश्रयेत् ।
 त्वया मया च देवेशि सेवितञ्च महर्षिभिः ॥
 चेचस्यैवास्य माहात्म्यं मया वक्तुं न शक्यते ।

आवालोपनिषत् साक्षात् स्वयं जानाति वा न वा ॥

ग्रन्थसंख्या पुराणानि सादरं तस्य पार्ष्वेति ।

वदन्ति लोकरक्षार्थं महास्थानस्य भैरवम् ॥

Colophon. इति शिवयोगिरघुनाथेन्द्रविरचिता काशीतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥

विषयः । मत्स्यपुराण-वायुपुराण-ब्रह्मपुराण-पराशरोपपुराण-कूर्मपुराण-कालीपुराण-पद्म-पुराण-स्कन्दपुराण-महाभारतीयवनपर्व-हरिवंश-दृढज्जावालश्रुति-लघुजावाल-श्वेताश्वतरोपनि-षन्नेरुतन्त्र-काशीखण्डप्रभृतिभ्यः प्रामाणिकग्रन्थेभ्यः काशीक्षेत्रस्य माहात्म्यसूचकानां वचनानां संग्रहः प्रसङ्गतस्याच कपर्दीश्वर-धर्मेश्वर-केदारेश्वर-कृत्तिवासेश्वर-क्षीरेश्वर-वीरेश्वर-दुर्गा-मणिक-र्णिकादीनां माहात्म्यकीर्तनञ्च ॥

No. 66. काशीभाष्यामृतं, By रामरत्नवन्द्योपाध्यायः । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 355. Lines, 8 on a page. Extent, 8520 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala Mayamansiñha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः काश्ये ।

काशीविश्वेशनारायणगणपमुखान् सर्वदेवान् प्रणम्य

नत्वा गोस्वामिनं श्रीगुरुमतिविनयैः श्रीधरानन्दसंज्ञं ।

काशी ब्रह्मैव साक्षादिति हृदयमुखं तत्सदाज्ञानुसारात्

काशीभाष्यामृतं संविरचयति सुदा रामरत्नाख्यवन्द्यः ॥

चातराग्रामवास्यादौ काशीवासी ततः परम् ।

श्रीरामरत्नवन्द्यः स कालचन्द्रद्विजार्थदः ॥

श्रीश्यामाचरणाख्यवन्द्यदपतेः काश्यां सभा सत्प्रभा

तस्यां काशीकथा सदा समुचिता तत् काशीभाष्यामृतं ।

व्यक्तीकृत्य तदाज्ञया प्रसुदितः श्रीरामरत्नो द्विजो

वाक्यानां रचनाकृद्वच च सुदा श्रीकालचन्द्रो द्विजः ॥

विश्वेशं माधवं द्रुपिं दण्डपाणिञ्च भैरवं ।

वन्दे काशीं गुह्यं गङ्गां भवानीं मणिकर्णिकाम् ॥

इति उक्तवन्दना । श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासप्रसिद्धा काशीसुक्तिरनुत्तमा-
इति ।

End.

सुक्तिचेवाणि सर्वाणि यत् संसेव्योदितं फलम्
 पञ्चरात्रात्तदत्रास्तु निषेय मणिकर्णिकासु ॥
 प्रयागस्नानपुण्यं यत् पुण्यं स्थास्त्रिवप्रदम् ।
 काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं श्रद्धयास्त्वित् ॥
 यत् पुण्यमश्वमेधेन यत् पुण्यं राजसूयतः ।
 काश्यां तत् पुण्यमाप्नोति त्रिरात्रशयनाद्भयम् ॥
 तुलापुरुषदानेन यत् पुण्यं सम्यगाप्यते ।
 काशीदर्शनमात्रेण तत् पुण्यं श्रद्धयास्त्वित् ॥
 इति विष्णोर्वचः श्रुत्वा देवदेवो जगत्पतिः ।
 उवाच च प्रसन्नात्मा तथास्तु मधुसूदन ॥

Colophon. इति काशीभाष्यान्तेऽष्टाशीतितमः परिच्छेदः :

विषयः । काशीभाष्यकरणप्रयोजनकथनम् । ज्ञानाद्यभिमानभङ्गनावश्यकत्वकथनम् । भव-
 ज्वरादिनिरूपणम् । दिवोदासोच्चाटनवर्णनम् । वारणावतमाहात्म्यादिकथनम् । हिमालयपार्श्व-
 स्थितसौम्यकाशीमाहात्म्यम् । पार्श्वेत्या एकाग्रवनगमनादिवर्णनम् । हरिहराभेदनिरूपणम् ।
 पद्मपुराणोक्तकाशीमाहात्म्यादिकथनम् । सर्वसम्मतकाशीसुक्तिनिरूपणम् । युगधर्मनिरूपणम् ।
 व्यासभिच्चारणादिकथनम् । काशीसर्वोत्तमत्वादिनिरूपणम् । काशीप्रादुर्भावादिकथनम् ।
 कपालमोचनतीर्थमाहात्म्यादिकथनम् । ब्रह्महत्यादिपापनिष्कृतिनिरूपणम् । ज्ञानोपदेशादि-
 निरूपणम् । काश्याश्रयणनिरूपणम् । निर्व्याणपरोच्चादिनिरूपणम् । काशीकृतपापप्रायश्चित्ता-
 दिनिरूपणम् । त्रिपुण्ड्रोर्द्विपुण्ड्रधारणादिनिरूपणम् । शिवापराधभङ्गनादिप्रकारकथनम् । गङ्गा-
 माहात्म्यादिनिरूपणम् । ब्राह्मणमाहात्म्यादिकथनम् । शिवप्रसादमाहात्म्यादिकथनम् । शिव-
 पूजाविध्यादिः । काश्याश्रितसर्वतीर्थनिरूपणम् । तारकोपदेशकथनम् । काशीकृतपापयात-
 नादिवारणप्रकारनिरूपणम् । शिवविष्णुवैषम्यभावभङ्गनादिकथनञ्चेति विस्तरः ॥

No. 67. कौरूतं, By रामगोपालः । Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 238 ślokaś. Character, Bengali. Date, S. K. 1778 Place of deposit, Dhānukā, Post office Pālānga, District Faridpura Paṇḍita Jagadbandhu Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

विद्युद्गौरोज्ज्वलनिवसनं शोणपादारविन्दं
 वर्त्तमानं नवजलधरश्याममभोरुचाच्च ।

कूजदंशीविलसदधरं सुन्दरं स्मेरवर्त्तं
 पूर्णानन्दं किमपि ललितं ज्योतिरालोकयामि ॥
 वृन्दारणे खगन्मङ्गकुलाल्लादशून्ये तटान्ते
 भास्वत्युज्ज्वलं दयितविरहोत्तापसन्नापितानां ।
 गोपस्त्रीणां ..... दृशां मण्डले दुःखिनीनां
 ज्ञाहेत्युच्चैः ..... नर्मभित् सर्वदासीत् ॥
 मध्ये तासामपि च शूशुभे तप्तकर्तृस्वराङ्गी
 सुश्रोणीनां कमलजदलस्यारसत् कर्णिकेव ।
 दीना क्षीणा सज्जनयना नीरसा..... कण्ठी
 मृत्युं नैच्छद्विरहदहनोत्तापतप्ता तदा किं ॥
 काचिद्गोपी विनयवचनैः सान्त्वयित्वा मृगाक्षीं
 भर्तृवर्त्तागमनसुलभं जीवनं सानुमेने ।
 इत्थं चिन्ताकुलितहृदया पक्षिणं कीरमारात्
 प्रीत्यापश्यत् सुरसिकमनोहारिणं विम्वचच्चुं ॥
 प्रत्यूचे तं सुमधुरगिरा प्रीणयित्वा वराङ्गी
 कीरास्माकं त्वमतिकुशलो दौत्यकर्मण्युतास्मिन् ।
 वन्यस्त्रीणां विविधवचनं त्वन्मुखोद्गुणैर्हृद्यं
 श्रोत्येव प्रसुदितमना साधवो यादवाग्रः ॥ इत्यादि ॥

End

काहं कोवा मम तु दयितो नैव किञ्चित् स्मरामि
 ह्येकः कोऽपि स्फुरति हृदये श्यामलाङ्गोऽग्निरूपः ।
 कस्माज्जेतोर्दहति स च मां निर्दयः किं करोमी-
 त्युक्त्वा भूमौ न्यपतदिव सा संभ्रतास्पन्दनाक्षी ॥
 कृष्णायावेदयितुमपि तां दुर्दृशां तत् प्रियाया
 अत्यौत्कण्ठ्यात् भठिति मधुरां नागराय प्रियाय ।
 वृन्दारणादुत्थितहृदयो व्यस्तरूपः प्रतस्थे
 कीरो धीरः सुसदुपकृतो दौत्यकर्मैकदहः ॥
 राधादेवीविरहसच्चितोपेन्द्रलीलारहस्यं
 ... नेदं छतमपि मया कीरदूताव्यकाशम् ।
 .... प्रभवकविना रामगोपालकेन
 प्रेमात्मानोऽमृतमिव सदा सन्ना आस्वादयन्नु ॥

दोर्दपेण वशीकृताः चितिभुजो यस्येह वङ्गावनौ
 यस्याशेषगुणप्रदीप्तयशसा प्रष्ठादितं ज्ञातलम् ।
 वर्तन्ते परिषत्सु यस्य कवयः श्रीकालिदासोपमाः
 काव्यं कौरवचोदरं वितनुते तस्यैकसभ्यो बुधः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।
 शके वल्लभिशैलचित्तिपरिगणिते मार्गशीर्षे कुजाहे
 तारिण्याः पादपद्मं स्मरन् रत्नहृदि ध्यायमानं सुनीन्द्रैः ।
 नत्वा कौराख्यदूतं सुमधुरवचः स्वीयपाठार्थमेतत्
 बालेखीदुरामनाथो वटुरिह च गुरोः संस्मरन् श्रियुताङ्गि ॥
 श्रीदुर्गाचरणे सदा भवतु मे भक्तिः पदाब्जं गता ॥

Colophon.

विषयः । कौरमुखेन मथुरागतं श्रीकृष्णं प्रति श्रीराधायाः सन्देशप्रेरणम् ॥

No. 68. कौर्त्तनचिन्तामणिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper, 8×5 inches. Folia, 8. Lines, 11 on a page. Extent, 176 lokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Agartalá Vrddhanagara Paṇḍita Mīneçvara Śārababhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीगौरविषुर्जयति ।
 अथ कौर्त्तनचिन्तामणिलक्षणम् ।
 श्रीवाल्मीकपुराणे यथा ।
 श्रीमद्भूपगोस्वामिपदारविन्दचिन्ताया ।
 गीतचिन्तामणिं ग्रन्थः श्रीरघुनाथेन निर्मितः ॥
 चरितं यथा ।
 निमन्त्रणाधिवासादिभावकानाञ्च गायकाः ।
 मन्दपरिधिरागाणां यत् यत् कौर्त्तनलक्षणम् ॥ इत्यादि ।

End.

सर्वत्र स्मरणमेव(?) गौराङ्गः सदयो भवेत् ।
 पार्श्वदं तथारूपेण प्रतिजन्मसु सङ्गमम्(?) ॥

Colophon.

इति श्रीरामादुभूतिपुराणे भरद्वाजं प्रति श्रीवाल्मीकमुत्तुक्तं तदुद्धृतं संप्रहः
 श्रीरघुनाथभट्टगोस्वामिरचितः कौर्त्तनचिन्तामणिग्रन्थमिति एकशालपञ्चवीकः
 सम्पूर्णम् ॥ (?)

विषयः । कौर्त्तनस्य लक्षणादिकथनम् ॥

No. 69. कुमारिकाखण्डः स्कन्दपुराणीयः । Substance, country-made paper, $12 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 182. Lines, 10 on a page. Extent, 7,025 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1724. Place of deposit, Calcutta. Ćyāmapukur Viśvakoṣa Office. Bābu Nagendra Nātha Basu. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. औगणेशाय नमः । सुनय ऊचुः ।
 दक्षिणार्णवतीरेषु यानि तीर्थानि पञ्च च ।
 तानि ब्रूहि विशालाक्ष वर्णयन्त्यति तानि च ॥
 सर्वतीर्थफलं येषु नारदाद्या वदन्ति च ।
 तेषां चरितमाहात्म्यं श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥
 उग्रश्रवा उवाच ।
 शृणुध्वमद्भुतं पुण्यं तत्कथां कुमारनाथस्य महाप्रभावम् ।
 द्वैपायनो यन्मम चाह पूर्वं हर्षाम्बुरोमोद्गमचर्चितान्नं ।
 कुमारगीता गाथाच श्रूयतां सुनिसत्तमाः ।
 या सर्वदेवैर्मुनिभिश्च पूजिता ॥
 साध्वाचारस्तन्मतीर्थं यो निषेवेत मानवः ।
 नियतं तस्य वासः स्थान्मम लोके यथा मम ॥

End. इति वो वर्णितः पुण्यो महीसागरसम्भवः ।
 शृण्वन् संकीर्तयन्नेनं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
 य इदं आवधेद्विद्वान् महीमहात्म्यसम्भवम् ।
 सर्वपापविनिर्मुक्तो रत्नलोकमवाप्नुयात् ॥
 गुप्तचेवस्य सकलं माहात्म्यं आवधेद्यदि ।
 सर्वैश्वर्यमवाप्नोति ब्रह्महत्यां व्यपोहति ॥
 श्रुत्वेवमखिलं खण्डं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ।
 यथाशक्त्या सुवर्णं गां भूमिं प्रयतः श्रुचिः ॥
 सन्तुष्टे ब्राह्मणे तुष्टो महेशो जायते ध्रुवम् ।

Colophon. इति श्रीस्कन्दपुराणे कुमारिकाखण्डे गुप्तचेवमाहात्म्यं । अत ऊर्ध्वं कपिला-
 ख्यानोपाख्यानं यस्यायमाद्यस्तोत्रकः । श्रौतैक उवाच ।
 स्मृत माहात्म्यमतुलं गुप्तचेवस्य स्तुतितं ।
 स्थानस्य कापिलस्यापि माहात्म्यं वक्तुमर्हसि ॥
 शुभमस्तु ॥ श्रीसंवत् १८५९ ॥ शकाब्दा १७९४ ॥

विषयः । पञ्चतीर्थादिनिरूपणम् । दानप्रसंशादिकथनम् । युगाद्यादिनिरूपणम् । नारद-
प्रस्थानप्रतिष्ठादिः । मन्त्रीप्रादुर्भावदिकथनम् । कुमारेशमाहात्म्यादिवर्णनम् । तारकविजयादि-
वर्णनम् । पञ्चलिङ्गोपाख्यानादिः । भूसंस्थित्यादिनिरूपणम् । वकर्षरमाहात्म्यादिकथनम् ।
महाकालप्रादुर्भावकथनम् । युगव्यवस्थादिकथनम् । महाकालमाहात्म्यादिकथनम् । भवादित्य-
माहात्म्यादिकथनम् । दिव्यवर्णनादिकथनम् । जयादित्यमाहात्म्यादिकथनम् । महाविद्या-
साधनादिकथनम् । वर्ष्मरीकोपाख्यानादिश्च ।

No. 70. कुलचूडामणिः । Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches.
Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 504 ślokas. Character, Bengali.
Date ? Place of deposit, Hālisahar Khāsvātī Mahādeva Bhattā-
chāryya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । भैरव उवाच ।
असंख्या विपुरा देवि असंख्याता च कालिका ।
बागीश्वरी तथासंख्या तथा तद्वत् कुलाकुला ॥
मातङ्गिनी तथा पूर्णा विमला च सुनायिका ।
विपुरैकजटा दुर्गा याचाम्या कुलसुन्दरी ॥
वैष्णवं गाणपत्यञ्च महासौरमर्तं तथा ।
शैवं शङ्करजातञ्च तत्किञ्चित् भूतसंभवम् ॥
चतुःषष्टिश्च तन्त्राणि मातृका सुप्तमानि च ।
महामाया (संभवश्च) योगिनीयामलसंभवम् (?) ॥
(तदसंख्यरक्त्वात्) भैरवाष्टकमेव च ।
(वहेरूपाष्टकं ज्ञानं) जामलाष्टकमेव च ॥ (?)
मन्त्रज्ञानं वासुकिश्च महासम्प्राप्तं तथा ।
महाशङ्खं महादेवं वातुलं वातुलोद्भवं ॥
अरुणेशं मोक्षनेशं विशुद्धेश्वरमेव च ।
हवमेतानि तन्त्राणि तथान्यदपि कोटिशः ॥
श्रुता देवि न कुत्रापि यातानन्दासि भैरवि ।
नत् कथं वद सुश्रोणि मयि तत्पादवर्तिनि ॥
देव्युवाच ।
ऋणु देव परानन्द परमाज्ञाविशारद ।
योगिनीसुक्तकालस्य उपायं कथ्यते मया ॥

End.

भूतशुद्धिं प्राणायामश्च वीजं षडङ्गं विधाय विस्वपत्रे एतन्मन्त्रं विलिख्य
अदलोद्भवां युवतीं समानीय तस्या योनौ भगमालां सम्पूज्य तत्र यन्त्रं
संस्थाप्य ध्यायेत् ।

चलज्ज्वलेन्दुसंकाशां तरणारणविग्रहाम् ।

चिन्तयेत् योषितां योनौ लोभयेत् परमेश्वरीम् ॥

इति ध्यात्वा गन्धादिभिरभ्यर्च्य पुनः शक्तये दद्यात् ।

किं पुनर्मानसं देवि वैलोक्यमपि मोहयेत् ।

प्रकारान्तरमाह । भूतशुद्धिं प्राणायामश्च विधाय युवतीमखके यन्त्रं
संस्थाप्य ध्यायेत् ।

रक्तवस्त्रां स्त्रियं ध्यात्वा त्वदीयमहसा ततः ।

तस्या मूर्द्ध्नि स्मरेद्विद्यां खवत्पीयूषवर्षिणीम् ॥

विषयः । गुरुनिरूपणम् । स्थानादिनिरूपणम् । कुलदेवतापूजादिनिरूपणम् । कुलाङ्ग-
नादिनिरूपणम् । यन्त्रादिलेखनोपायकथनम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । समयाचाररहस्यादि-
निरूपणम् । मद्यपानादिविधिः । वेतालादिसिद्धिप्रकारः । कुलाचारसङ्केतनिरूपणम् । प्रयो-
गादिश्चेति ।

No. 71. कुलदीपिका । Substance, country-made paper, 15×7 inches.
Folia, 47. Lines, 10 on a page. Extent, 940 ślokaś. Character,
Nāgara. Date ? Place of deposit, Kāśīdhāma Vindhyeṣvari-
prasāda Dube. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलप्रदीपिका लिख्यते । ॐ परापरार्थे नमः ।

नमामि प्रथमां देवीं आदिमूर्तिं सनातनीम् ।

चिन्मयीं परमानन्दां विज्ञानज्ञानरूपिणीम् ॥

विलोक्य कुलशास्त्रश्च सम्प्रदायत्रयं मम ।

कौलिकानां हितार्थाय क्रियते कुलदीपिका ॥

अथ दृष्टिक्रमे शक्तिचक्रमे शिव उवाच ।

रहस्यातिरहस्यश्च कथ्यते शृणु साम्प्रतम् ॥

आदिनारायणः साक्षात् परं शम्भुः स एव हि ।

End.

आधारविद्याषट्कश्च पुनरंग्रिद्विपं क्रमात् ।

मूलविद्या परा चैव रहस्ययोगिनी तथा ॥

शश्वतीतु दृढलेखा समयापरबोधिनी ।
 कुलपञ्चाक्षरी पञ्चदशाभ्यर्णा सुत्तरामिका (?) ॥
 कौलविद्या तथा प्रोक्ता गुरुक्रमविमर्षिणी ।
 समानाख्यादिसङ्केता विदानुरागपूर्विका ॥
 वाग्वादिनी ततः पश्चात् प्रोक्तानुत्तरशाङ्करी ।
 षोडशी मूर्तिविद्या च विमूर्तिः पुरस्तन्दरी ॥
 सप्तविंशतितत्त्वानं मीनकेतुकलात्मिका ।
 अध्वरमिदं दिव्यं षड्ग्रन्थसहितं क्रमात् ॥
 ऊर्ध्वं श्रीपादुका पूर्वं चरणानं क्रमाद्भुत ।

Colophon. इति श्रीकुलदीपिका समाप्ता ।

विषयः । दशमहाविद्यामन्त्रानुष्ठानादिनिर्णयः ।

No. 72. कुलपञ्जिका, By महेशः । Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 533. Lines, 11 on a page. Extent, 27,797 ślokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Kolágrám, District Dháká, Śrī Hariçandra Ghaṭaka. Appearance, new. Generally Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कुलपञ्जिका लिख्यते ।

बालकानां हितार्थाय निर्दोषकुलपञ्जिका ।

क्रियते श्रीमद्देशेन कुलीनस्योपकारिका ॥

षट्विंशद्वन्द्वमालोक्य निर्दोषस्तत्र वक्ष्यते ।

निर्दोष इति पदमिति द्वन्द्वभग्नविषयकः ॥

द्वन्द्वशब्देनात्र सुनिश्चयते ।

फुलिया खड्गदहस्यैव बल्लवोऽथ रवीकरः ।

आचारङ्गस्थया ख्यातः सुरादहङ्गमेव च ॥

वाणोऽथ श्रेखरश्चन्द्रः श्रीविद्याधरकस्तथा ।

राठे वक्त्रे समाख्याता निर्दोषकुलयूथकाः ॥

इत्यादि । यूथं द्वन्द्वं सेल इति पर्यायः । तन्मेलत्वावच्छिन्नस्य यूथं निर्दोषरूपम् । तत्राद् यूथादि प्रकरणभेदेन कथ्यते । इत्यादि ।

End. राजवत्सभस्य कन्या वं कीर्तिनारायण प्रं तत्सुतराममोहनकुलभूषणः अस्य

कन्या विं मुं रामसन्तोष प्रं वं धर्म्मनारायण प्रं तत्सुत रामगतिविद्याभूषणः
अस्य चैं मुं रामसन्तोषः प्रं तत्सुताः निमचाँद गोकुल वंशवदनाः ।

Colophon. (अन्तःपरं न लिखितं)

विषयः । वङ्गीयराष्ट्रीयकुलीनानां वंशावलीकीर्तनम् । तेषामार्त्तिचेम्यादिकीर्तनञ्च ।

No. 73. कुलसंहिता वा नवरात्रादि कुलसंहिता । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 768 glokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, District Dháká, Vikramapura Májpáda Bábu Rásavihári Ráya. Appearance, old. Verse. Incorrect,

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

कालीतन्त्रं समालोक्य यामलं भूतडामरम् ।

कुञ्जिकान्तराजश्च खेचरीसाधनं तथा ॥

कालीतन्त्रं वीजतन्त्रं विविच्य परया मुदा ।

कथ्यतेऽतिप्रयत्नेन साधकानां हिताय च ॥

मन्दरस्थं महादेवं भगवन्तं महेश्वरम् ।

पप्रच्छ भक्तिसंयुक्ता प्रेमविक्रलमानसा ॥

वक्षःस्थलसमासीना विपरीतरतातुरा ।

श्री पार्वत्युवाच ।

केनोपायेन देवेश द्रुतं सिद्धिर्भवेन्नृणाम् ।

तन्मे वद दयासिन्धो भक्तानुग्रहकारक ॥

कौलाचारं विशेषेण शवादिसाधनं तथा ।

वदस्व गिरिजानाथ यदि स्नेहोऽस्मि मत्प्रति ॥

इति देव्या वचः श्रुत्वा भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ।

स्त्रीस्वभावोऽतिदुर्ध्वार्थो योगिनामपि सुमते ॥

लक्षवारसङ्ख्याणि वारितासि मया प्रिये ।

तथापि तव चापल्यं वारितुं नैवमीश्वरः ॥

तवस्नेहेन भक्त्या च प्रेम्णा च गिरिसम्भवे ।

दासोऽहमिति ते कृत्वावशश्चातिदुर्निर्म्मलम् ॥

वदामि जगतां मानः शृणु सावधिता प्रिये । इत्यादि ।

End.

सुखदं मोक्षदं चैव मच्चैश्वर्यप्रदायकम् ।

नवरात्रं मिदं देवि गोपनीयं त्वया प्रिये ॥

यथा जारो जनन्याश्च यथान्यस्य च सङ्गमः ।

यथा जारो गोपनीयो भर्त्तारि प्राणवज्रभे ॥

तथेदं गोपनीयञ्च न प्रकाशं त्वया पुनः ॥

Colophon.

इति महारत्नस्य शिवपार्ष्वतीसंवादे नवरात्रादिकुलसंहिता समाप्ता ॥

विषयः । तत्र कौलधर्मनिरूपणम् । अथ साधकलक्षणादिकथनम् । साधिकालक्षणादिकथनम् । कौलानां पूजाक्रमविधानम् । तत्फललक्षणकथनम् । पञ्चतत्त्वनिरूपणम् । मत्स्यादि-
शोधनविधिः । वलिदानविधिः । पात्रपद्मणादिविधिः । जपविधिः । तर्पणविधिः । कलौ
वीरभावस्य प्राशस्त्यकथनम् । साधनविधिः । तत्तद्देशादिनिरूपणम् । कौलानां कर्त्तव्याकर्त्तव्य-
विधानम् । कौलगुरुलक्षणादिकथनम् । कौलाचाराधिकारनिरूपणम् । गुरुप्रशंसादिकथनम् ।
कौलरत्नस्यकथनञ्च ।

No. 74. कुलसाम्भवौ । Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 6. Lines, 7 on a page. Extent, 283 ślokaś. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Hālisahar Khāśvātī Mahādeva Bhaṭṭā-
chāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीगुरवे नमः ॥

नमामि व्यक्तपुरुषं परं ब्रह्म च सर्वदा ।

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकारविवर्जितम् ॥

साधकानाञ्च चिह्नानां एतद्देहञ्च तद्देह ।

हृदिपालनसंहारं तत्कृते तृतीयात्मकम् ॥ (?)

प्रथमं सर्वलोकानां सर्वराज्यसुखप्रदं ।

प्राचीनावस्थामय्यक्तं शिवाकारन्वनामयम् ॥

कौलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।

शुक्लवस्त्रिन् उमा देवी ब्रूहि ज्ञानं मच्चैश्वर ॥

End.

अनुपमं निराकारं निशब्दः शब्द उच्यते ।

अचलं निर्मलञ्चैव शून्यव्यापि निरञ्जनम् ॥

वेदान्तसारसर्वस्वं उमाये शिवभाषितम् ।

सिद्धिदं सर्वयोगानां नात्र कार्या विचारणा ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उमामहेश्वरसम्वादे कुलसाध्वी समाप्ता ।

विषयः । आध्यात्मिकज्ञानसुद्रातीर्थादिनिरूपणम् ।

No. 75. कृष्णकर्णादितटीका (सारङ्गरङ्गदा) By कृष्णदासः । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 36. Lines, 11 on a page. Extent, 1,188 ślokas. Character, Bengali. Date ? Place of deposit. Vāñkurá Kuncokol Bábu Yogindranátha Siñha Deva. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णाय नमः ।

यद्भावभावितधियोऽथ वाचां सुद्रामि दुर्गमतमामुनिपुङ्गवानां । (?)

रासोत्सुकं मदनमोहनमच्युतं तं राधासमेधितरसोक्तसितं नतोऽस्मि ॥

कृपासुधासरिदु यस्य विश्वमाज्ञावयन्त्यपि ।

निचलैव सदा भाति तं श्रीचैतन्यमाश्रये ॥

यमनी कृष्णमाधुर्यकेलिसौन्दर्यसम्पदम् ।

कैश्चिद् भावजा सम्यग् ज्ञेया लीलाशुकस्य गीः ॥

मन्दोऽपि कश्चित् श्रीरूपपदाम्भोजमधून्मदः ।

कृष्णकर्णादितव्याख्यां विदधोति यथामति ॥

End. अक्षुषे पथि मेऽन्वस्य सखलत्पदगतेर्मुकुटः ।

खलपायष्टिदानेन सन्तः सन्तवल्भेनम् ॥

Colophon. श्रीरूपचरणाब्जानि कृष्णदासेन निर्मिता ।

कृष्णकर्णादितस्यैषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥

विषयः । कृष्णकर्णादितनामकस्य भक्तिग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 76. कृष्णनामार्थप्रकाशः । Substance, country-made paper, 12×4½ inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 468 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura Kṛṣṇaganja Çaçibhūṣaṇa Gosvámí. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णनाम्ने ।

श्रीचैतन्यमुखोद्गीर्णां चरेत्कृष्णेति वर्षकाः ।

मज्जयन्तो जगत् प्रेम्नि विजयन्तां तदाकृत्याः ॥

कृष्णचैतन्यमद्वैतं नित्यानन्दं सभक्तकम् ।

नत्वा तनोमि तत्प्रीत्यै तन्नामार्थप्रकाशकम् ॥
 युगेषु धर्मपादानां नियमस्तेषु साधनम् ।
 कलौ तु हरिनामैव केवलं गतिरित्यपि ॥
 नामिनाम्नोरभिन्नत्वं तस्मादाधिक्यमित्यपि ।
 नाम्नां साधनरूपत्वं सर्वसाधनगौरवम् ॥
 देशकालादिपात्राणां नियमाभाव इत्यपि ।
 षड्जन्मसु गोविन्दसेवालभ्यत्वमेव च ॥
 सर्वार्थसाधनविधिर्निन्दकानाञ्च दूषणम् ।
 छतार्थत्वं तत्पराणां व्यतिरेकेण गर्हणम् ॥

End. सच्चनान्नां पुण्यानां चिरादृत्त्या तु यत् फलम् ।
 एकादृत्त्या तु कृष्णस्य नामैकं तत् प्रयच्छति ॥
 पद्मपुराणे ॥

नारकं रामनाम स्यात् कृष्णनाम च पावकम् ।
 नारकाज्जायते मुक्तिः प्रेम भक्तिश्च पावकात् ॥
 युगलनाममाद्यात्म्यम् । भविष्योत्तरे नारदं प्रति भगवद्भजनम् ॥
 मन्नामलक्ष्मणापेन यत्फलं लभते नरः ।
 तत्फलं समवाप्नोति राधाकृष्णेति कीर्तनात् ॥
 कृष्णेति द्वाचरं नाम राधया सच्च यो वदेत् ।
 आहृत इव तस्याहं वसामि हृदि नारद ॥ * ॥

Colophon. इति कृष्णनामार्थप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीराधाकृष्णाय नमः ॥

विषयः । युगेषु धर्मपादनियमयुगसाधनादिनिरूपणमुखेन हरिनाममाद्यात्म्यादिनिरूपणम् ॥

No. 77. कृष्णभक्तिप्रकाशः । Substance, country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 1,225 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, Viṣṇupura District Bāñkurā. Babu Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose: Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्णचरणभोजं प्रणम्य परया सुधा ।

नानापुराणवाक्येन तस्य भक्तिः प्रकाशयते ॥

अज्ञानतिमिरध्वंसी परमार्थप्रकाशकः ।

छायाभक्तिप्रकाशोऽस्तु प्रमोदाय सतां सदा ॥

अथ प्रारिक्षितग्रन्थपरिसमाप्तिकारणं श्रीछायाभक्तिकारं मङ्गलमाचरति
श्रीभागवतपद्येन ।

नौमीयतेऽत्र वपुषे तदिदं वराच

गुञ्जावतंसपरिपिच्छलसन्मुखाय ।

चन्यसुने कवलवेवविशालवेणु-

लक्ष्मिने स्तदुपदे पशुपाङ्गजाय ॥

तथैव ग्रन्थप्रतिपाद्यं श्रीछायाभजनरूपं मङ्गलमाचरति । श्रीविष्णुयामल-
संहितावचनेन द्वाभ्यां ।

इह खलु सकलपुरुषार्थमर्थयमानानानुपायमनुसरतां श्रीभगवद्भक्तिमेव
परमोपायत्वेन खतः पुरुषार्थत्वेन श्रीभागवते परमरहस्यं श्रीवेद्यास उप-

निवबन्ध । अयन्निरूपणन्तु भक्तिनिरूपणोपकरणमेवेत्याशयेन तत्परस्त्रीकानां
तदर्थप्रतिपादकानाञ्च नानापुराणोक्तस्त्रीकानां संप्रदेशास्मिन् श्रीछायाभक्ति-

प्रकाशके ग्रन्थे प्रथममुद्देशक्रमः । तत्र प्रथमकाण्डे श्रीछायाभक्तिप्रशंसा ।
तदभक्तनिन्दा । श्रीछायाभजनम् । सर्वकालिकनैयत्यं । अधिकांशनिश्चिन्ता-

भावः । भक्तिकारणम् । यतानि प्रकरणानि । द्वितीयकाण्डे निष्काम-
भक्तोर्गरीयस्त्वम् । भक्तेर्लक्षणं फलञ्च । गुरुपादाश्रयाद्यङ्गनिरूपणम् ।

कर्माद्यङ्गनिरूपणम् । साधनभक्तिनिरूपणं तत्राधिकारिनिरूपणञ्च । नाना-
विधभक्त्यादिषु प्राधान्यकथनम् । अवय्वनिरूपणम् । कौत्सनिरू-

पणम् । नामापराधाः । तदन्ते तत्त्वमापणम् । स्मरणनिरूपणम् ।
यादसेवानिरूपणम् । तत्रैवार्चननिरूपणम् । तत्रैव सेवापराधाः । तदन्ते

तत्त्वमापणम् । वन्दननिरूपणम् । दास्यनिरूपणम् । तत्रैव दासभेदाः ।
सख्यनिरूपणम् । तत्रैव सखिभेदाः । आत्मनिवेदननिरूपणमित्यादि । अष्टो-

द्देशक्रमे एकैकशः प्रकरणमारभमाणो भक्तिप्रवृत्त्यर्थं श्रीभगवद्भक्तप्रशंसामाह ।
श्रीभागवते भगवद्दासा एव सर्वतः कृतार्था इत्याह ।

मन्नामश्रुतिमात्रेण पुमान् भवति निर्मलः ।

तस्य तीर्थपदः किम्वा दासानामवशिष्यते ॥

पुमानिति सामान्यपदेन सर्वोपकारणम् ॥ इत्यादि ।

End.

अथ हि द्विधा शब्दस्य पण्डितैरुपपद्यते ।

देह्याहं तत्पदं कैश्चिद्देहः कश्चिन्ममत्वभाक् ॥

तव देही । यथा यासुनाचार्यस्त्वोवे ।
 वपुरादयोऽपि केऽपि गुणदोषान् यथाविधि ।
 तदयं तव पादपद्मयोरसाद्यैव (?) मया समर्चितः ॥
 देहो यथा जातिविवेके ।
 चिन्तां कुर्यात् नरगणैर्विक्रीतस्य यथा पशोः ।
 तथार्पणं हरौ देहं विरचेदङ्गरक्षणात् (?) ॥
 भक्तिरसाम्मतसिन्धौ ।
 दुष्कारत्वेन विरले द्वे सङ्ख्यात्मनिवेदने ।
 केषाञ्चिदेव धीराणां लभेत साधनार्थताम् ।
 इति भक्तिरसाम्मतसिन्धौ ।
 शान्तो...प्रवलयता भक्तमर्थ्यादयान्विता ।
 वैधी भक्तिरियं केचित् मर्यादामार्गं उच्यते ॥

Colophon.

इति श्रीकृष्णभक्तिप्रकाशे द्वितीयकाण्डे साधनभक्तिर्नाम पञ्चमप्रकरणं
 सम्पूर्णम् ॥ हरेकृष्ण ॥
 रसाङ्गणडिन्दुमितशके ब्यालेखि कृतिना श्रीहरिरामेण ॥

विषयः । प्रथमकाण्डे—

कृष्णभक्तिप्रशंसा । कृष्णभजनं तदभक्तानां निन्दा च । सार्वकालिकनैयत्यकथनं । अधि-
 कारिनियमाभावः । भक्तिकारणनिरूपणम् ।

द्वितीयकाण्डे—

निष्कामभक्तेर्गौरीयस्त्वकथनम् । भक्तिलक्षणफलादिः । गुरुपादाश्रयाद्यङ्गनिरूपणम् । कर्मा-
 द्यङ्गनिरूपणम् । साधनभक्तिनिरूपणम् । साधनभक्त्यधिकारिनिरूपणम् । नानाविधभक्त्यादिषु
 मस्याः प्राधान्यकथनम् । श्रवणकीर्तनादिः । नामापराधादिनिरूपणम् । स्मरणपादसेवा-
 र्चनादिनिरूपणम् । सेवापराधवन्दनदास्यादिनिरूपणम् । दासभेदादिकथनम् । सङ्ख्यसंखि-
 भेदादिनिरूपणम् । आत्मनिवेदनादिष्वेति विस्तरः ।

No. 78. कृष्णायामलतन्त्रम् । Substance, palm-leaf, 18×2½ inches.
 Folia, 73. Lines, 5 on a page. Extent, 1,460 ślokas. Character,
 Bengali. Date, ? Place of deposit, Usthi, Mayamansiñha. Paṇḍita
 Navakiṣora Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीकृष्णाय ।

सदाशिव-महाविष्णु-विष्णु-ब्रह्म-शिवादयः ।

यस्यैवांशकलास्तस्मै नमः कृष्णाय हेतवे ॥

इत्येवं द्वादश नमस्काराः । ॐ नमो देव्यै सरस्वत्यै दश नमस्काराः ।

एकदा मुनिभिः साङ्गं व्यासः सत्यवतीसुतः ।

पित्रासने वसन् श्रीमान् श्रीमद्वदरिकाश्रमे ॥ इत्यादि ।

End.

नवकमलदलाच्चं तप्त .....

निजचरणसरोजानन्दमत्तं प्रशान्तं ।

सरसमधुरभावा क्लेशनाशाय दीना

निजपतिमतिदीनं प्राञ्च दीनानुरक्ता ॥

Colophon.

इति कृष्णयामलमहातन्त्रे सुचुकुन्ददर्शने नारदसम्भाषणम् ॥ * ॥ समाप्त-
स्त्रायं ग्रन्थः ॥

विषयः । व्यासनारदप्रश्नः । शम्भुब्रह्मप्रश्नः । कृष्णरचस्ये शिवब्रह्मप्रश्नः । आराधेश्वरनिर्णये
ब्रह्मविष्णुप्रश्नः । आराधेश्वरनिर्णये विष्णुमहाविष्णुप्रश्नः । इन्द्रावनारोहणनिरूपणम् । विद्या-
धरादिप्रत्यागमनम् । विद्याधरीं प्रति कृष्णस्य श्रापः । विद्याधरेण सह नारदनिर्याणम् ।
कृष्णकिङ्करोत्पत्तिः । मदाक्षसोपाख्यानादिः । ऋतध्वजपितृपुरप्रवेशः । कालयवनभस्मादि-
कथनम् ।

No. 79. केदारखण्डः (स्कन्दपुराणीयः) । Substance, country-made
paper, 16 × 4½ inches. Folia, 118. Lines, 9 on a page. Extent, 4,115
ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Ćyāma-
pukur, Viṣṇvakōśa Office. Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh.
Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

यस्याज्ञया जगत्सृष्टा विरिञ्चिः पालको हरिः ।

संहर्ता कालरुद्राख्यो नमस्तस्मै पिनाकिने ॥

तीर्थानामुत्तमं तीर्थं चेत्राणां चेत्रसुत्तमम् ।

तत्रैव नैमिषारण्ये शौनकाद्यास्तपोधनाः ॥

दीर्घसत्रं प्रकुर्वन्ति सत्रिणां स्वमतेन च ।

तेषां सन्दर्शनौत्सुक्यादागतो हि महातपाः ॥

व्यासशिष्यो महाप्रज्ञो लोमशो नाम नामतः ।

तत्रागतं ते ददृशुर्मनयो दीर्घसत्रिणः ॥

उत्तमसु युगपत् सर्वे सार्धं हस्ताः समुत्सुकाः ।

दत्तार्घ्यपाद्यमसकृत् मुनयो वीतकल्मषाः ।

मं पप्रक्षुर्महाभागाः शिवधर्मं सुविस्तरम् ॥

मुनय ऊचुः ।

कथयस्व महाप्रज्ञ देवदेवस्म शूलिनः ।

महिमानं महाभाग ध्यानाच्चैनसमन्वितम् ॥ इत्यादि ।

End.

अपचोऽपि वरिष्ठाः स्युः प्रसादात् पुष्करस्य च ।

तस्मात् सर्वप्रयत्नेन पूजनीयो हि शङ्करः ॥

बहूनां जन्मनामनो शिवे भक्तिः प्रजायते ।

ज्ञानिनां कृतबुद्धीनां जन्मजन्मनि शङ्करः ॥

किं मया बहूनां तेन स सेव्यो हि सदा ऋभिः ।

पूजनीयः सदा देवो बन्दनीयः सदा शिवः ॥

अनैवोदाहरणीमिति चासं पुरातनम् ।

किरातेन हतं यच्च व्रतं परममद्भुतम् ॥

येनैव भावितं विश्वं जगदेतच्चाचरम् ॥

Colophon.

इति स्कन्दपुराणे केदारखण्डे शैवशास्त्रे श्वेतोपाख्यानं द्वाविंशत्तमोऽध्यायः ।
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । प्रथमाध्याये शिवनाममाहात्म्यादिकथनम् । १ । २ । ४ । ५ अध्याये दक्ष-
यज्ञादिवर्णनम् । ६ । ७ अध्याये लिङ्गमाहात्म्यादिकथनम् । ८ अध्याये शिवाचैनमाहात्म्यादि
कथनम् । शिवस्य लिङ्गरूपत्वे कारणनिरूपणञ्च । ९ अध्याये चलाचलप्रसङ्गकथनम् । १० अध्याये
शिवस्य जगत्कर्तृत्वादिकथनम् । ११ अध्याये गणाधिपपूजादिनिरूपणम् । १२ अध्याये धन्वन्तर्यु-
त्पत्त्यादिकथनम् । १३ अध्याये देवासुरयुद्धादिवर्णनम् । १४ अध्याये शक्रविजयादिवर्णनम् ।
१५ अध्याये कर्मप्रशंसादिः । कर्मफलादिनिरूपणञ्च । १६ अध्याये दधीचेरुपाख्यानम् ।
१७ अध्याये हवासुरवधादिकथनम् । १८ । १९ अध्याये बभ्रुपाख्यानादिः । २० अध्याये
पार्वत्युत्पत्त्यादिवर्णनम् । २१ अध्याये पार्वत्यास्तपस उद्योगादिवर्णनम् । २२ अध्याये पार्वत्याः
शिवसेवादिवर्णनम् । २३ । २४ । २५ अध्याये शम्भोर्विवाहादिवर्णनम् । २६ । २७ । २८ ।
२९ अध्याये तारकयुद्धादिवर्णनम् । ३० अध्याये तारकासुरवधादिवर्णनञ्चेति ॥

No. 80. केरलशास्त्रोक्तसूत्रम्, (सटीकम्) । Substance, country-made paper, 6×4 inches. Folia, 40. Lines, 7 on a page. Extent, 245 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, Paṇḍita Candrakānta Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning.

श्रीदुर्गा ॥

सिद्धान्तमौपनिषदं शुद्धान्तं परमेष्ठिनः ।

शोणाधरं मङ्गः किञ्चित् वीणाधरमुपास्महे ॥

फलानि नचचदशप्रकरणे विदृण्महे ।

वयं पाराशरीं ह्योरामनुकृत्य यथामति ॥

अस्य टीका,—

सिद्धान्तेति किञ्चित् मङ्गःस्वरूपं तेजः सरस्वतीति यावत् तस्यापि विगिह्य-
त्वात् उपास्महे भजामः । इत्यादि ॥

End.

धर्मकर्मधिनेतारावन्योन्याश्रयसंस्थितौ ।

राजयोगाविति प्रोक्तं विख्यातो विजयी भवेत् ॥ (?)

प्रतिलग्नान् समावीक्ष्य पूर्वोद्दिष्टान् विबोधतः ।

तत्तद्ग्रन्थस्वरूपाणि क्रमेणैव विदृण्महे ॥

Colophon.

इति निकषाराक्षसीकृतकेरलशास्त्रोक्तसूत्रं समाप्तम् ॥

श्रीदुर्गा । अस्य टीका,—

यथासमाप्तिक्रमेण शेषादीनां फलानि मन्वादिस्त्रिकैरुच्यन्ते प्रतिलग्नान्
समावीक्ष्य इत्यादि । इति केरलशास्त्रोक्तसूत्रव्याख्या समाप्ता ॥

विषयः । पाराशरीमतानुसारेण नचचदशफलनिरूपणमुखेन राजयोगादिनिरूपणम् ॥

No. 81. केरलिः । Substance, country-made paper, 16×1 inches. Folia, 40. Lines, 4 on a page. Extent, 526 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1732. Place of deposit, Pañcasār, District Dhākā, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyaśīrtha. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः श्रीस्वरूपाय ।

ज्ञानदीपकमादाय वर्त्तीकृत्य चलाचरैः ।

स्वरसेहेन संयुक्तिं वल्लिज्ञानोत्तराधरैः ॥

अ ए क च ट त प य शा वर्गाः । उक्ताः शुभाशुभाक्षराः । एभिश्च
जगत् सर्वं ज्ञातुमक्षरैश्चेति । अ ए क च ट त प य शाः प्रथमवर्गाः ।
आ ऐ ख ब ठ थ फ र षा द्वितीयवर्गाः । इ औ ग ज ङ द ब ल साः
तृतीयवर्गाः । ई औ घ भा ढ ध भ व ज्ञास्तुतुर्थवर्गाः । एभि रेवं + +
क्षरैर्वर्गस्थापनं । इदानीं स्वरभेदा भाष्यन्ते । इत्यादि ।

End.

प्रथमेन द्वितीयन्तु द्वितीयेन तृतीयकम् ।
उभये पञ्च सङ्गाद्यमथवा तृतीयमक्षरम् ॥
एते केरलिना बुद्धा चानिविशारदैः (?) ॥

Colophon. इति नीहारादिज्ञानागमकेरलिः समाप्ता । शकाब्दाः १७२९ ।

विषयः । प्रश्नकर्तुः प्रश्नाक्षरविशेषपर्यालोचनेन तत्तत्प्रश्नोत्तरकथनप्रकारः ॥

No. 82. कोष्ठीनिर्णयः, By गोपालन्यायपञ्चाननः । Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 113. Lines, 5 on a page. Extent, 1,712 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1792. Place of deposit, Aṣṭijyā, Mayamansiñha, Bābu Anandakiṣora Rāya. Appearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्याय नमः ।

श्रीलक्ष्मणचरणाम्भोजमकरन्दमधुव्रतः ।
न्यायपञ्चाननो विद्वान् कुरुते कोष्ठीनिर्णयम् ॥
आदित्यादिप्रज्ञाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
दीर्घमायुः प्रकुर्वन्तु यस्येयं जन्मपत्रिका ॥ इत्यादि ।

End. शु रा ह मासः ४ । २० दिन ऋषप्रसादमतुलं स्त्रीलाभं रौप्यभूषणम् ।

Colophon. इति श्रीगोपालन्यायपञ्चाननविरचितायां(?) कोष्ठीनिर्णयो नाम अष्टमो-
ऽध्यायः । शक १७२९ ॥

विषयः । कोष्ठीकरणदर्शनाद्युपायनिरूपणम् ।

No. 83. कोष्ठीसारावली, By रामगोविन्दः . Substance, country-made paper, 14 × 2 inches. Folia, 65. Lines, 8 on a page. Extent, 1,744 ślokaś. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Čáktá, via-Keránígañja, District Dháká, Paṇḍita Trilocana Tarkálañkára. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

गुरुश्च ज्ञानदातारं देवीं स्तेष्टां तथैव च ।
 नवग्रहानुगां बाणीं नमामि शिरसा मुवि ॥
 सुरान् नमस्कृत्य विलोक्य शास्त्रं
 ज्योतिः सदा कोविदरञ्जनीया ।
 श्रीरामगोविन्दद्विजेन कोष्ठी-
 सारावली चाद्य वितन्यते वै ॥
 न लब्धं वर्णबोधाय पाठार्थं बालकस्य च ।
 ज्योतिःशास्त्रोद्धतः सारः संचेषेण मयोच्यते ॥
 आदौ लग्ननिर्णयः ।
 रामोग्रवेदे (३ । ४७ ।) जलधिस्तु मित्रे- (४ । १७)
 बाणी रसेः (५ । ६) पञ्चखसागरैश्च (५ । ४०) ।
 बाणः कुवेदे (५ । ४१) विषयोऽङ्गुयुग्मैः
 (५ । २९) क्रमोत्क्रमान्नेषतुलादिमानम् ॥
 लग्नं दण्डपलं द्विघ्नं तत्संख्यं क्रमतः पलम् ।
 विपलञ्च रवेर्भोग्यमेवं कल्पनमसम्भे ॥
 चतुस्त्रिंशदशीतिश्च शतस्यैव पुनः शतम् ।
 अशौतिश्च चतुस्त्रिंशत् चुटिं वृद्धिं समादिशेत् ॥
 श्रावणादौ दिवाहानिर्माषादौ वर्द्धते दिवा ।
 इति गृह्यादिनिर्णयः ॥ इत्यादि ।

End.

हानिर्दुःखं सच्चत्क्षेशो धननाशश्च जायते ।
 मरणं घातपादादि तद्दिने जायते भ्रुवम् ॥
 तस्मिन् दिने च यो रोगो जायते पुरुषस्य च ।
 असाध्यः स भवेद्भोगो मृत्युल्लोशादिदायकः ॥

Colophon.

इति कोष्ठीसारावलीमुदितादिदशानयनं समाप्तम् ॥

विषयः । अथ प्रथमं लग्ननिर्णयः । गृहादिनिरूपणम् । स्त्रीजनसंख्याकथनम् । दीप-
स्थितिनिरूपणम् । मेषादीनां वर्णकथनम् । धामार्द्रकथनम् । दण्डाधिपकथनम् । राशि-
देवतास्वरूपकथनम् । राशीनां क्रूरसौम्यादिविवेकः । मेषादीनां विशेषसंज्ञाः । ग्रहाणामुच्च-
नीचलकथनम् । मूलत्रिकोणकथनम् । जलदहनमिवद्रेक्षाणकथनम् । सौम्यद्रेक्षाणकथनम् ।
क्षेत्राधिपतिप्रकथनम् । चौराकथनम् । नवांशदिनिरूपणम् । पताक्याद्यरिष्टकथनम् । जात-
कारिष्टकथनम् । जातपुरुषचक्रकथनम् । तुङ्गादिफलकथनम् । नपुंसकज्ञानकथनम् । बन्ध्या-
ज्ञानकथनम् । जारजज्ञानकथनम् । सच्चरणयोगकथनम् । वैधव्यलक्षणकथनम् । अथ
रव्यादिग्रहाणां दृष्टिकथनम् । ग्रहाणां भङ्गभावविवेचनम् । ग्रहाणां द्वादशभावविवेचनम् ।
अथ केन्द्रकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकमित्रत्वकथनम् । ग्रहाणां नैसर्गिकशत्रुत्वकथनम् । तत्काल-
मित्रताकथनम् । ग्रहाणां दिग्बलकथनम् । ग्रहाणां बलावलनिरूपणम् । षड्वर्गकथनम् ।
क्षेत्रफलकथनम् । चौराफलकथनम् । द्रेक्षाणकथनम् । नवांशफलकथनम् । द्वादशांशदि-
फलकथनम् । नक्षत्राणां देवादिगणकथनम् । अथ राशिफलकथनम् । जन्ममासफलकथनम् ।
वारफलकथनम् । तिथिनक्षत्रकरणफलकथनम् । तनुभनादिद्वादशस्थानगतग्रहावस्थानफल-
कथनम् । ग्रहाणामष्टवर्गफलकथनम् । अथ अपत्यविवेककथनम् । नाक्षत्रिकदशानिरूपणम् ।
अन्तर्दशाफलकथनम् । वसुदशानिरूपणम् । मास-दिन-क्षणदशानिरूपणम् । योगिनीदशा-
कथनम् । अष्टमस्थाने ग्रहस्थित्यां मरणं ज्ञातव्यमितिकथनम् । अथ आयुर्दायकथनम् । पञ्च-
स्वरकथनम् । वर्षदशादिफलकथनम् । दशान्तर्दशदिनिरूपणम् ।

No. 84. कौतुकरत्नाकरः । Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 502 ślokaś. Character, Bengali. Date ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो महादेवाय ।

भूतैराकृष्टवस्त्रासुरसि करहतिं कुर्वन्तीमानताङ्गी'
दनैर्दृष्टा रसज्ञां जघनगुह्यतया प्रस्रवन्ती' रदन्तीम् ।
पश्येतां दक्षपत्नीमिति सुरसरिता जल्पिते सोपचांसं
तां वीक्ष्य स्मेरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥
इत्यादि ।

End.

वृष एव तत्सम्यग्जानाति इति सरोषं सङ्गोत्थाय तथाविधवस्त्र एव
राजसन्निधौ प्रस्थितः ॥

Colophon. इत्येतावदस्ति कौतुकरत्नाकरस्य । श्रीहरिः । श्रीरामशङ्करशर्मणः स्वाक्षरमिदं
पुस्तकञ्च ॥

विषयः । भूलुयादितिप्रसिद्धराजधानीवास्तव्यस्य गन्धर्वभाषिक्यपुत्रस्य लक्षणभाषिक्य-
नाम्नः स्थापतेः कवितार्किकापरनामधेयेन पुरोधसा विरचितः प्रहसनविशेषः ॥

No. 85. कौलावलीनिर्णयः, By ज्ञानानन्दपरमहंसः । Substance, country
made paper, 19×5 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent,
1,277 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpadā,
District Dhākā, Babu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse.
Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः ।

नत्वा श्रीगुरुपादपद्मयुगलं सिद्धैः सदा सेवितं
शक्तानां परिभावमोक्षजनकं कौलावलीनिर्णयम् ।
वक्ष्येऽहं कुलवर्द्धनं सुकृतिभिः सेयं सदा कौलिकै
भौवैरेव मनोहरै + + + + प्रसादास्तयम् ॥
प्रातरुत्थाय शिरसि सद्यस्सदलपङ्कजे ।
नरुणादित्यकिञ्चल्के विधोर्मण्डलसंयुते ॥
ध्यायन्निजगुरुं धीरो रजताचलसन्निभम् ।
वीरासनसमासीनं शुक्लाभरणभूषितम् ॥
शुक्लमाख्याम्बरधरं वरदाभयपाणिकम् ।
वासोरशक्तिसहितं कारुण्येनावलोकितम् ॥
प्रियायाः सव्यहसनेन धृतचारुकलेवरम् ।
वासनोत्पलधारिण्या रक्ताभरणभूषितम् ॥
ज्ञानानन्दसमायुक्तं स्मरेत् तन्नामपूर्वकम् ।
मानसैरुपचारैश्च सम्पूज्य कल्पयेत् सुधीः ॥
गन्धं भूष्यात्माकं दद्याद्भावपुष्पं ततः परम् ।
भूषं वायुमात्रकं दद्यात् तेजसा दीपमेव च ॥
नैवेद्यमन्त्रयं दद्यात् दद्याच्च सुकृतं तथा ।
चामरं पादुके क्वचं तथास्तङ्कारभूषणम् ॥
तत्तत्सुद्राविधानेन सम्पूज्य वाग्वचं तथा ।

यथाशक्ति जपं कृत्वा समर्पय स्तुतिं पठेत् ॥

इत्यादि ।

End.

अथ कामकला शक्तिः साधको रत्नमन्दिरे ।

रक्तालङ्कारसंयुक्तो रक्तगन्धानुलेपनः ॥

रक्तवस्त्रो रक्तनेत्रो रक्तकामकलात्मकः ।

रक्तपुष्पैश्च विविधैर्नैवेद्यै रक्तधन्निभैः ॥

नानोपहारबलिभिः कुङ्कुमादिविलेपनैः ।

मूलादिभ्रमरान्ध्रात्तु स्फुर + पमरूपिणीम् ॥

बन्धूककुसुमाकारकाञ्चीभूषितभूषणाम् ।

इक्षुकोदण्डपुष्पेषु वरदाभययुक्तराम् ।

उद्दीप्तकान्तिसिन्दूरभूषितां नयनोज्ज्वलाम् ॥

Colophon.

इति ज्ञानानन्दपरमहंसविरचिते कौलावल्लीनिर्णये दशमोऽङ्कासः ॥

विषयः । अत्र कौलिकानां प्रातःकृत्यनिरूपणम् । कुलगुरुसंख्यादिकथनम् । कुललक्षण-
संख्यादिकथनम् । प्रातःकृत्याकरणे दोषकथनम् । स्नानविधिः । सन्ध्याविधिः । तर्पणविधिः ।
षट्कर्मनिरूपणम् । तत्र कर्मभेदे वस्त्रभेदकथनम् । पूजास्थाननिरूपणम् । द्वारादिप्रवेशपूजा-
विधिः । कूर्मचक्रनिरूपणम् । अर्घ्यस्थापनविधिः । आसनादिविधिः । पूजाद्रव्यादनिरूपणम् ।
द्रव्यस्थापनस्थानादिकथनम् । फलपुष्पपत्रदानविधिः । पुष्पविवेचनम् । शक्तियुक्तेन पूजा कार्थ्येति
कथनम् । चक्रमध्ये स्त्रीपुरुषयोरुपवेशनादिव्यवस्था । पूजादौ विजयादिस्त्रीकारविधिः ।
विजयादिशोधनविधिः । तत्र अनुपानविधिः । भूतशुद्ध्यादिक्रमकथनम् । अन्तर्यजनविधिः ।
तत्र दशपुष्पकथनम् । अथ वाङ्मयपूजाविधिः । तत्र यन्त्रद्रव्यनिरूपणम् । यन्त्रपुष्पनिर्णयः ।
पञ्चमकारविधिः । पञ्चद्रव्यशुद्धिकथनम् । अर्घ्यपात्रादिविधिः । षोडशोपचारविधिः । शक्ति-
विषये धूपनिरूपणम् । दशरङ्गषोडशरङ्गधूपादिविधिः । कुण्डलखण्डिलादिविधिः । होमद्रव्य-
निरूपणम् । अथ विविधपानलक्षणकथनम् । अन्नपूर्णाध्यानादिकथनम् । अन्नपूर्णामन्त्रादि-
कथनम् । कौलिकलक्षणादिकथनम् । पानविधिः । सुरादेवीध्यानादिकथनम् । चक्रमध्ये
वज्रवर्जकथनम् । ततः शान्तिसोचम् । तिलकादिविधिः । आत्मसमर्पणविधिः । पर्व्वकृत्य-
निरूपणम् । तत्र शक्तिशोधनादिविधिः । स्नानविशेषे पूजायां फलाधिक्यकथनम् । वामाचार-
भावेन पूजनीयदेवताकथनम् । पूजास्त्रकथनम् । शिवाबलिप्रकारकथनम् । कुलवारादि-
निरूपणम् । नवकन्यानिरूपणम् । कुलाष्टककथनम् । मङ्गलाष्टककथनम् । शक्तिपूजाप्रकारः ।
अथ योगिलक्षणादिकथनम् । गुरोरग्रतो निषिद्धकर्मकथनम् । गुरुशिष्ययोर्निषिद्धकर्मकथ-
नम् । शक्तिप्रशंसाकथनम् । अथ भावनिरूपणम् । अथ कामकलाध्यानादिकथनम् । वीरभाव-

कथनम् । तत्र चितासाधनादिविधिः । बलिदानविधिः । वीरसाधनविधिः । श्वसाधन-
विधिः । श्वलक्षणादिकथनम् । पञ्चमुष्डीसाधनविधिः । अथ ग्रहणपुरस्सरविधिः । अथ
शरत्कालीनपूजायाः कर्त्तव्यताकथनम् । तत्र कुमारीपूजनादिविधिः । समयाचारविधिः ।
शृगालादिदर्शने नमस्कारविधिः । तन्मन्त्रादिकथनञ्च । वज्रपुण्यादिग्रहणविधिः । काम्यपूजा-
विधिः । रत्नपूजाविधिः । विपुरावीरसाधनविधिश्चेति ॥

No. 86. क्रमदीपिकावृत्तिः । Substance, country-made paper, Folia, 45.
Lines, 6 on a page. Extent, 1,215 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk.
1691. Place of deposit, Kāñthālpādā, Post office, Naihāṭī, Paṇḍita Rāma-
tārāṇa Thākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नमोऽस्तु गुरवे तस्मै केशवाय सदात्मने ।

यस्यावतारः सर्वेषामपवर्गाप्रसाधनम् ॥

तत्र तावत् प्रथमतः प्रारक्षितस्याविघ्नेन परिसमाप्त्यर्थमिष्टलाभाय ग्रन्थकारः
अभीष्टदेवतास्मरणात्मकमाशीर्वाद्लक्षणं मङ्गलमारब्धुं सम्बन्धादिकं सूचयति
प्रथमश्लोकेन तस्य प्रयोजनं निःशेषदुःखनिवृत्तिः । इत्यादि ।

End.

जगत्सृष्ट्यादिशक्तिमत् निरतिशयप्रकाशानन्दचिद्रूपं परं ज्योतिः यत्
प्रकृतिं विधत्ते स्वेच्छास्वीकृतविराटरूपाधिष्ठानतया तिष्ठति । कथं नैमि
प्रकीर्तयन् (?) करोमि खदेहादिसङ्कोचद्वारेण तन्मय एव भवामि ॥

Colophon.

इति क्रमदीपिकावृत्तावष्टमः पटलः ॥ * ॥ शकान्दा १६९१ ॥

विषयः । क्रमदीपिकावृत्तवैष्णवतन्त्रस्य व्याख्यानम् ॥

No. 87. क्षेत्रतीर्थवर्णनम्, (स्कन्दपुराणकाशीखण्डौयम्) । Substance, coun-
try-made paper, 14×3 inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent,
342 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal,
District Mayamansīṅha, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance,
old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ विश्वेश्वराय नमः । अगस्त्य उवाच ।

एतत् भविष्यं श्रुत्वाहं व्यासस्य शिवनन्दन ।

आश्चर्य्यभाजनं जातस्त्रीर्यानि कथयाधुना ॥

आनन्दकानने यानि यत्र सन्ति षडानन ।
तानि लिङ्गस्वरूपाणि समाचक्ष्व समाग्रतः ॥ इत्यादि ।

End. इति नन्दिवचः श्रुत्वा देवो देवीसमायुतः ।
दिशं रथं समासृज्य निर्जगाम त्रिपिष्टपात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे काशीखण्डे क्षेत्रतीर्थवर्णनं नाम सप्तनवतितमोऽध्यायः ॥

विषयः । काशीस्थिततीर्थनिषयनिरूपणमुखेन तत्तत्तीर्थानां माहात्म्यादिकथनम् ॥

No. 88. गयापद्धतिः, By रघुनाथभट्टः । Substance, country-made paper. Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 440 ślokaś. Character, Nāgara. Date, Sam. 1886. Place of deposit, Gobardhansarāi, Benares, Paṇḍita Vindhyeṣvarīprasāda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।
अथ गयापद्धतिर्लिख्यते ।
गदाधरं प्रणम्याथ विष्ण्वाद्याः परदेवताः ।
रघुनाथो गयाकृत्यं याचारश्चादि भाषते ॥
अथ यात्राप्रवृत्तिसकलगयाकृत्यप्रयोगः । इत्यादि ।

End. मालोपन्यासनासारो(?) रघुनाथेन निश्चितः ।
परानुष्ठेयसन्दोहप्रयोगक्रमसंयुक्तः ॥
श्रीयतां पितरस्त्रेन देवश्चादिगदाधरः ।
क्षन्तव्यश्च प्रमादं सौम्यैः कश्चिदिह मे भवेत् ॥

Colophon. इति श्रीमन्-माधवात्मजभट्टरघुनाथकृता गयापद्धतिः सम्पूर्णा । गदा-
धरार्पणमस्तु संवत् १८८६ मार्गशीर्षक दशाक्षरवौ ग्रन्थसमाप्तिः ॥ शुभं
भट्ट आचार्येण लिखितं स्तुतिं परार्थम् ।

विषयः । गयातीर्थे याचारश्चमारभ्य तत्र कर्त्तव्यस्य पिण्डदानादिकस्य प्रयोगकथनम् ।

No. 89. गयाप्रकाशः । Substance, country-made paper, 10×5 inches. Folia, 21. Lines, 12 on a page. Extent, 315 ślokaś. Character,

Bengali. Date, ? Place of deposit, Kánthálpádá, Post office, Naiháti, Paṇḍita Rámatáraṇa Thákura. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥
 गयायां पिण्डप्रदानेन वनादिभौचे ?
 मोक्षायितौ तीर्थबलप्रभावादवीचिसंज्ञं नरकं गतौ तौ ॥
 पिबन् पितामहांस्यैव तथैव प्रपितामहान् ।
 प्रीणयामीति यत्तद्यं त्वया दत्तमस्मिन्म ।
 तेनास्मद्युगपद्युगो जातो वाक्येन सत्तम ॥ इत्यादि ।

End. आद्यं ईश्वरीकुण्डे चकाराद्रुक्मिणीकुण्डे च आद्यकर्तुः सिद्धो भवतीत्यर्थः ।
 गौरी चेति तत्र महेश्वरकुण्डे मतङ्गलाभः पूजनात् सर्वसौभाग्यं प्रापितो
 भवतीत्यर्थः ॥

Colophon. इति गयाप्रकाशः समाप्तः ॥

विषयः । गयासाक्षात्प्रादिनिरूपणमुखेन तत्तीर्थकर्तव्यकर्मनिश्चयनिरूपणम् ।

No. 90. गीतगोविन्दीका, (सर्वाङ्गसुन्दरी) । Substance, country-made paper, 15×2½ inches. Folia, 65. Lines, 6 on a page. Extent, 1,500 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk., 1650. Place of deposit, Kánthálpádá viá Naiháti, Paṇḍita Rámatáraṇa Thákura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
 प्रणम्य जगतामीशं कृष्णरूपं सनातनम् ।
 त्रियते गीतगोविन्दीका सर्वाङ्गसुन्दरी ॥
 मेघमेन्दुरम्वरं वनशुवः श्यामासमालद्रुमेनैतं भीरुरयमित्यादि । इत्यादि ।

End. किम्भूताः सानन्दा ध्यानन्देन सह वर्त्तमानाः । किं तदित्याह गान्धर्वकलासु
 यत् कौशलं अस्ति यद्वैष्णवमनुष्यानं यत् शङ्कसे विवेकतत्त्वम् । यत् काव्येषु
 शीखायितम् । किम्भूतस्य कृष्णैकतानात्मनः । कृष्णश्चासौ एकतानसेति
 कृष्णैकतानं । तदेव आत्मा यस्य एकातानोऽनन्यद्वयः ॥

Colophon. इति गीतगोविन्दे महाकाव्ये स्वाधीनभट्टकावर्णेन सुप्रीतपीताम्बरो नाम
 द्वादशः सर्गः समाप्तोऽयं ग्रन्थः । शकाब्दा १६५० ।

ख-वाण-चतु चन्द्रे च शक्ते परिमिते मया ।

लिखिता जयदेवस्य टीप्यनीयं प्रयत्नतः ॥

प्रणम्य भारतीं देवीं श्रीनारायणशर्मणा ।

लिखिता शब्दशास्त्रस्य सम्मता शोधिता सुरैः ॥

श्रीसाधवाय नमः ।

विषयः । गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलाविषयकस्य काव्यस्य व्याख्या ।

No. 91. गीतगोविन्दप्रबोधः, By रमाकान्तः । Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 57. Lines, 6 on a page. Extent, 1,617 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dháká, Paṇḍita Candra-kánta Nyáyálañkára. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

गोपिकालकविधासु राधिका-

भूविभङ्गपरिकम्पितान्तरः ।

नयनीरधरजित्त्वरोत्तरः

श्यामलो जयति नन्दनन्दनः ॥

प्रणम्य मान्यान् बहूमानपूर्व-

मन्यानुपस्थाय कृताञ्जलीकम् ।

श्रीगीतगोविन्दप्रबोधभूषणी-

देवी रमाकान्त इमञ्चकार ॥

अनेकशः पूर्वविचक्षणानां

विस्तरिताः सन्ति यदस्य टीकाः ।

तथापि संचेपविशेषहेतो-

र्मस असः सङ्क्षिप्यं न वाच्यः ॥

इह खलु नानाविधबुधजनगणसम्मत-निखिलविभ्रमनक्षयणनमस्कारकाम-

क्षात्क्रीडाक्षवनच्छेन तमेव प्रथमं प्रतिपादयन्नाह मेघैरिति । यमुनाया-

स्त्रीरे राधासाधवयोः रङ्गकलयो जयन्ति । रङ्गसि निर्जने सुरते रति-

विषये वा केलयो रङ्गकलयः । तथाच रङ्गः सुरतगुह्ययोरिति रभसः ।

रङ्गो गुप्तं यथा स्यात् इति क्रियाविशेषणं वा । इत्यादि ।

End.

श्रीभोजदेवप्रभवस्य श्रीभोजदेवनामास्य पिता तस्मात् प्रभवस्य जातस्य ।

Colophon.

इति श्रीगीतगोविन्दप्रबोधे द्वादशसर्गव्याख्या समाप्ता ।

यच्च पूर्वपूर्वासां टिप्पणीनां विरोधिता ।

क्षपया मयि तत्सर्वं क्षम्यतां सदसद्विदः ॥

ममोक्तिरन्यटीकानां संचेप एव केवलम् ।

विशेषो यदि चान्योऽस्ति तदा चिन्त्यो मनोविभिः ॥

कृतिनः सदसद्विवेचका

भवतास्यां क्षपया कृतौ मम ।

स्थितये पथि पिच्छिले मुक्तः

स्खलतो दण्ड इवावलम्बनम् ॥

यो जातो वसुधासनगुरोर्गोविन्दपादाम्बुज (?)

द्वन्द्वध्यानकराजिराजितहृदः श्रीरामभद्रात् सुतः ।

तेनैवाज्ञमुदे मुदेयमुदिता टीका तरीव श्रियः

प्रायः केलिकलाकलानिधिसत्काव्याभ्युपारप्रणीः ॥

न तोल + + + द्विजराज शके

देवीप्रबोधैयतिथौ नवम्यां ।

श्रीगीतगोविन्दकविलटीका-

मिसां रसाकान्तकृतौ लिखेष्ट ॥

समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । जयदेवकृतस्य गीतगोविन्दनामकस्य कृष्णलीलावर्णनात्मकस्य काव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 92. गीतासारः । Substance, country-made paper, $13\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 110 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, Parganá Sarāil, District Tripurā, Paṇḍita Kālicandra Nyāyapañcānana. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः कृष्णाय । अथ गीतासारः । अर्जुन उवाच ।

ॐकारस्य च साक्षात्मां रूपं स्थानं स्वरं तथा ।

तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि ब्रूहि मे परमेश्वर ॥

श्रीभगवानुवाच ।

साधु पार्थ महाबाहो यन्मे त्वं परिशृण्वसि ॥ इत्यादि ।

End. नश्यन्ति दर्शनात् सर्वे गीता यस्य हृदि स्थिता ।

यत्र तत्र प्रीतो भक्त्या स गच्छेत् परमं पदम् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीकृष्णार्जुनसम्वादे गीतासारः समाप्तः ॥ •

विषयः । श्रीकृष्णार्जुनसम्वादच्छलेन ओंकारस्य साक्षात्काररूपस्यानादिनिरूपणम् ॥

No. 93. गुणप्रकाशः By वर्द्धमानोपाध्यायः । Substance, country-made paper, $15\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 79. Lines, 5 on a page. Extent, 2,123 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhánuká, Post Office, Pálaš, District Pharidpur, Paṇḍita Haramohana Tarkacúḍa-maṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally Correct.

Beginning. ओं नमः शिवाय ।

एकत्र सन्निपतितासितकण्डविम्ब-

मन्यत्र चन्द्रकिरणोद्दिष्टशुभभावं ।

सन्ध्याजलाञ्जलिमनङ्गरिपोर्नमामि

हस्तप्रविष्टमिव पुण्यतमं प्रयागम् ॥

नतिवदुतेरपि प्रारिषितविघ्नविघातकत्वात् तामादौ कृतां निबध्नाति तुष्टे-
रिति । तुष्टिरनुरक्तिरतुष्टिर्द्वेषः तदुभयमपि बन्धनौयमोचनीययोरीश्वर-
विषयकमेव ।

परात्परतरं यानि नारायणपरायणाः ।

न ते तत्र गमिष्यन्ति यद्विशन्ति सर्वेश्वरम् ॥ इति स्मृतेः ।

यद्वा मोचनेच्छाबन्धनेच्छे तुष्टातुष्टी ते ईश्वरस्यैव तदिच्छाया एकत्वेऽपि
तत्तत्फलपधानात् सिद्ध्यासंजिहीर्षावदौपाधिको भेदः सहकारिभेद-
समवधानाच्च तस्याः कार्याभेदजनकत्वात् तत्र बध्नतः पुनरित्यनेन बन्धस्या-
वृत्त्या मोक्षानन्तरं बन्ध इत्यर्थे विरोधादतुष्टेः पुनरिति योजना । तथाच
व्यवच्छेदार्थः पुनःशब्दो नावृत्त्यर्थ इति नोक्तदोषः । यद्वा बध्नतः पुन-
रित्यनेन बन्धस्य निरन्तरावृत्तिरुच्यते न मोक्षानन्तरवेति नोक्तदोषः ।
सुक्तिबन्धौ दुःखसन्तत्यन्तच्छेदनवृत्तौ तयोश्च शरीरावच्छेद्यत्वाद्विश्वपदेन
भोगायतनं शरीरमेव .....

..... कारो बधे निश्चये च ..... यत्ने पश्यावपि ।

तुष्टारश्लेषेऽपि पुमान् स्त्रियां भूतिप्रसेवके ॥ इत्यादि ॥

End.

न च भट्टैरपेक्षाबुद्धेर्द्वित्वाभिव्यञ्जकत्वाकारा दृष्टान्तासिद्धिः अस्माभिरपेक्षा बुद्धेर्द्वित्वादजनकत्वेन तैश्च प्राक् ..... एवं घटविषयकबुद्धेः प्राक् च जनकत्वे सिद्धे तद्दृष्टान्तेनापेक्षाबुद्धेरपि विषयकबुद्धेः प्राक् घटजनकत्वमनुमेयं । न चाद्यानुमानेऽपेक्षाबुद्धिलस्रोपाधित्वात् ननु जातो घट इति विशिष्टप्रतीतेः ..... सम्बन्धः सिद्धोत वर्त्तमाने विषये बाधकाभावात् न अतीतानागतादेः तदभावे ..... व्यवहारानापत्तिः तस्य ..... अन्यत्वात् । न च ज्ञानविधावेव तदुभौविषयो वर्त्तमानेऽपि तथापत्तेः प्रतीत्योर्विषयवैलक्षण्यानुभावात् वस्तुतो जानामीति मानसानुव्यवसायगम्यं ज्ञानं प्रत्यक्षं अन्यथा ..... समाश्वासः क्षणिकार्थविशेषगुणत्वाच्च युगपन्मानसप्रत्यक्षत्वमनुमेयं अन्यथा परमाणादि ..... ननु परमाणुवृत्तिः सत्तादिः घटादौ प्रतीयते तच्च ..... परमाणुवृत्तितया च तद्ग्रहः परमाणोरनौन्द्रियत्वेन तदप्रतीत्यैव न स्यात् न परमाणुवृत्तिसन्निकर्षेण स्वयोग्यतामात्रात् सत्तादिः । (अतःपरं खण्डितम्)

विषयः । रूपादिचतुर्विंशतिसंख्यकाणां नैयायिकसम्मतगुणानां यथायथविचारपूर्वकं समाधानम् । “तुष्टेर्मोचयतो बन्धादतुष्टेर्व्रतः पुनः कारागारमिदं विश्वं यस्य नौमि तमोश्चर”-मिति किरणावलीनिर्मातुस्तत्रभवत उदयनार्यस्य गुणग्रन्थस्य मङ्गलाचरणं अस्मिन्नपि तुष्टेरिति साङ्ख्यिकसौकमारभ्य व्याख्यानात् किरणावल्या उपरि किलेयं टीका ।

No. 94. गुणविवृतिविवेकः, by विद्यावागीशः . Substance, country-made paper, 16 x 2½ inches. Folia, 157. Lines, 7 on a page. Extent, 5,600 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Barsikurá, Mayamansiñha, Paṇḍita Jayanátha Tarkálāñkára. Appearance, very old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय नमः ।

कुक्षिताधरपुटेन पूरयन् वंशिकां प्रचलदङ्कुलिपतिः ।

मोक्षयन्नखिलवामलोचनाः पातु कोऽपि नवनीरदच्छविः ॥

श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

गुणप्रकाश ... .. ॥

प्रारिखितग्रन्थसमाप्तिकामनया कृतं भगवद्भक्तारूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै
आदौ निबध्नाति ॐ नम इति । व्याख्यातमेतदनुमानदीधितिरेच्छते

... .. प्रकाशफलिकामवतारयति । विनापीति निरूपणस्य शब्दप्रयोग
अत्यादादिति भावः । इत्यादि ।

End. अत आह किञ्चेति असमवायिकारणवृत्तेऽस्मादिति ॥

Colophon. इति महासहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचितो गुणविट्ति-
विवेकः समाप्तः ।

विषयः । मथुरानाथकृतस्य गुणप्रकाशविट्तिनामकस्य गुणप्रकाशब्याख्यानग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 95. गुणवृन्दावनरहस्यम्, by हरिचरणः. Substance, country-
made paper, 10 x 4 inches. Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 643
çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1602. Place of deposit, Viṣṇu-
pur, Kṛiṣṇaganja, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Gosvāmī. Appearance, old.
Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीकिशोरीकिशोरौ जयतः ॥

प्रपद्य वृन्दावनमध्यमेकतः श्रोशन्नसवुत्कलिकाकुसुमात्मा ।

उद्गाटयामि ज्वलतः कठोरां वाय्वस्य सुग्रां हृदि सुस्थितस्य ॥

अथे वृन्दारण्य लरितमिह तोयोत्सवपराः

परामाणुः के वा न किल परमानन्दलहरीं ।

अतो नीचैर्याचे स्वयमपि च यो वीक्षणविधे

वैरेण्यां मे चेतस्युपदिश दिशं चा कुरु छपां ॥

... .. विचरते

सदा प्रेयास्यति श्रुतिरपि विरौति स्मृतिरपि ।(?)

इति ज्ञात्वा वृन्दे चरणमभिवन्दे तव छपां

कुरुष्व छिप्रं मे फलतु नितरां तर्षविटपी ॥ इत्यादि ।

End.

अन्योन्यं रसकेलिकौतुकविधौ सख्यां रसे मग्नतां

प्राप्तायां रसकोकिलादिविरतैः कस्मिन् स्थले नोत्सवः ।

पाण्डी पाण्डवनस्वनेन विहसन्तासां परीक्षासकृत् (?)

नानारङ्गविहारकौतुकरणे श्रीङ्गदिशेऽन्धिरम् ॥

... ..

सखि सखचरीवृन्दैरनुचर्यादिभिर्नवम् ।

सख्यानस्थितयोः सख्यं कुर्मस्तत् यथामति ॥

इत्येवं कथितं साधो नैत्यिकं चरितं तयोः ।
 यथामति तथा कुर्याद्दुयथा तच्च गतिर्भवेत् ॥
 इति नत्वा गुणं तच्च पपात दण्डवद्भुवि ।
 तथा भवतु मे नित्यमिति विश्वासयाम्यहम् ॥
 श्रीमत्श्रीरसिकश्यामनामा श्रीश्रीगुरुर्भवे ।
 यत्पादाब्जोजमाधुर्यं नवं भावयतु तत्तत्सुखम् ॥ (?)
 नान्ना.....हरिचरणः श्रीगुरोः सत्कृपातो
 नानातन्त्रप्रकटसुरसैः पुस्तकं चारु चक्षो ।
 यद्यप्यास्तेऽप्रकटभजने चित्तवृत्तिर्निगूढे
 हिलास्त्रयां सपदि रसिका नित्यमाश्लोकयन्तु ॥
 ... ..
 येषां सखीष्टन्दिनियमाणौ श्यामौ सदा राजत एव चित्ते ॥
 हरिचरणकृतेऽव धन्दावनसद्गहस्ये च परिच्छेदस्तुतीयः ।
 सेवाप्रकाशः प्रथयतु तान् ॥

Colophon. इति श्रीगुरुधन्दावनरहस्ये नित्यसेवाप्रकाशस्तुतीयः परिच्छेदः । शुभमस्तु
 शकाब्दा १९०९ ॥

विषयः । वैष्णवशास्त्रं । प्रथमपरिच्छेदे-उत्कलिकावस्तुरीनिरूपणं तथा स्थलप्रकाशादि-
 निरूपणम् । द्वितीयपरिच्छेदे-स्वभावप्रकाशादिनिरूपणम् । तृतीयपरिच्छेदे-नित्यसेवाप्रकाशादि-
 निरूपणम् ॥

No. 96. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by अनन्तरामः. Substance, country-
 made paper, 18 × 3½ inches. Folia, 5. Lines, 8 on a page. Extent, 215
 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hálisahar,
 Khásvátí, Paṇḍita Mahádeva Bhaṭṭácárya. Appearance, old. Prose.
 Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः । अथ गुरुपादुकास्तोत्रटीका द्विजेन रच्यते ।
 गुरुपदेशाच्च पण्डितैः सा प्रगृह्यताम् ।
 नत्वा श्रीगुरुमन्त्रोभयं प्रत्यक्षं शिवरूपिणम् ।
 श्रीमतानन्तरामेण ज्ञात्वा चैव गुरोर्भवेत् ॥ इत्यादि ।

End. अखण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 97. गुरुपादुकास्तोत्रटीका, by रघुनन्दनन्यायालङ्कारः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 4. Lines, 7 on a page. Extent, 101 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, Mayamansiñha, Paṇḍita Kálíçandra Bhaṭṭacáryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीशिवाय नमः ।

नमस्तस्मै भगवते परमात्मस्वरूपिणे ।
गुरवे श्रीमते ज्ञानदात्रे सर्व्वीर्य्यदर्शिने ॥
सदाशिवपदं ध्यात्वा सदस्त्रा वञ्चये सुदा । (?)
करोमि पादुकास्तोत्रव्याख्यानं शिवसेवकः ॥

End. एतत् वचनानुसारेण षड्भाषायागमोक्तमन्त्रोपादानवाधां ये कुर्व्वन्ति
तेऽप्यतिशयमन्दबुद्धयः ॥

Colophon. इति रघुनन्दनन्यायालङ्कारविरचिता गुरुपादुकास्तोत्रटीका समाप्ता ।

विषयः । तन्त्रोक्तस्य गुरुपादुकास्तोत्रस्य व्याख्या ।

No. 98. गौचप्रवरविवेकः । Substance, country-made paper, 15×2½ inches. Folia, 2. Lines, 8 on a page. Extent, 44 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kuṇḍi, Tháná Ráñinagar, District Dháká, Paṇḍita Kálíçañkara Vidyálañkára. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अथ गोचप्रवरविवेको लिख्यते । तत्र—
जमदग्निर्भरद्वाजो विश्वामित्राग्निगोतमाः ।
वसिष्ठकाश्यपागस्त्या सुनयो गोचकारिणः ॥
एतेषां यान्यपत्यानि तानि गोचाणि मन्वते (?) ।
एतदुपलक्षणम् । अन्येषामपि दशनात् । प्रवरस्तु गोचप्रवर्त्तको मुनिः
तत्र जमदग्निगोचस्य जमदग्नायौर्व्ववसिष्ठाः । इत्यादि ।

End. दत्तात्रेयगोचस्य दत्तात्रेय-आत्तिरस-वार्त्तस्यप्रवराः ॥

Colophon. इति गोत्रप्रवरविवेकः समाप्तः ।

विषयः । जमग्रदिगोत्राणां प्रवराणाञ्च सङ्ग्रहः ।

No. 99. गोरक्षसंहिता, by गोरक्षनाथः . Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 398 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihālī, vid Mayamansiñha, Paṇḍita Viṣṇanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

वृत्तसिंहरूपिणे चिदात्मने सुखस्वरूपिणे ।
पदैस्त्रिभिस्तदादिभिर्निरूपिताय ते नमः ॥
साङ्गतिर्मुनिवर्योऽसौ भूतले योगलिप्तया ।
सनत्तु परिधम्य नैमिषारण्यमाप्तवान् ॥
सुगन्धिनानाकुसुमैः स्वादुसत्फलसंगतैः ।
शाखिभिः शोभितं पुष्पं जनकासनमण्डितम् ॥
स मुनिर्विचरंस्तत्र ददर्शास्य तरोरधः ।
वेदिकायां समासीनं दत्तात्रेयं महासुनिम् ॥ इत्यादि ।

End. तस्मादी श्रोष्यते शीघ्रं तुष्टायमेतरे जनाः । (?)
भवतीति चरं नृणां मुक्तिषोपानसंज्ञकम् ।
गुह्याङ्गुल्यतरन्ते तद्गोरक्षेण प्रकाशितम् ॥
नित्यं तेन सुतर्पिताश्च पितरः स्वर्गश्च नीताः पुन-
र्यस्य ब्रह्मविचारणे क्षणमपि प्राप्नोति धैर्यं मनः ।
× × × × × × ×
× × × × × × × ॥

Colophon. इति गोरक्षसंहितायां मुक्तिषोपानं समाप्तम् ।

विषयः । योगकैवल्योपायादिनिरूपणम् ।

No. 100. गोविन्दकल्पलता, by मीराचार्यः . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 58. Lines, 12 on a page. Extent, 2,349 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur, vid Bāñkurá, Paṇḍita Rūparáma Bhaṭṭácáryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

कलयति कलवेणुं सायया मोक्षयन्तं
खवति मधुरविन्दुं कृष्णगोविन्दगीतम् ।

पटुतरवटुनीपैरादृतं गोषु गोपी-

जन इति च समाख्यावस्तुभं तच्च नत्वा ॥ (?)

ससुदितमिदमेतत् पूजनं श्रीसुरारे

विधिवदिति पुरा यन्नारदाद्यैर्मुनीन्द्रैः ।

सकलविभवसाध्यैर्धर्मकार्थमोक्षैः

फलति यदि कदाचिच्छागतो वा कथञ्चित् ॥

जनेषु मर्त्येषु विशुद्धकर्म्मसु

श्रीकृष्णमन्त्रं भवसिन्धुपोतम् ।

नत्वा पुनर्वर्चमि दद्यान्मुषेः श्री-

गुरोः पदं कञ्जजपांशुनिर्घ्नम् ॥

गाणपत्यस्तथा शाक्तः शैवः सौरादिकस्तथा ।

विभिन्नफलदाः प्रोक्ताः शृणु(?) आसीन बान्धवाः ॥

यतीनां ब्रह्मचारिणां वनस्थानाश्च योषिताम् ।

सर्वेषां गृहमेधिनां विष्णुमन्त्राश्च बान्धवाः ॥

असारे घोरसंसारे सारं कृष्णपदार्चनम् ।

तत्पदं नार्चितं येन पापिना पापकर्म्मणा ॥

तदर्चनं प्रवक्ष्यामि यथा शास्त्रविधानतः ।

गुप्ततः शास्त्रतः सम्यक् कुर्याद्दीक्षां प्रयत्नतः ॥

आद्ये दीक्षां प्रकुर्वीत सर्वार्थसिद्धिहेतवे ॥ इत्यादि ।

End.

ततश्च कृष्णभूतोऽसौ जायते नान्यथा मुने ।

अग्नं दद्यात् सालतेभ्यो बद्धमानपुरःसरम् ॥

खण्डायभोज्यैश्च ततो वस्त्रालङ्कारादिभिः ।

यतन्ते कथितं ग्रन्थं सर्वग्रन्थोत्तमोत्तमम् ॥

अस्य विज्ञानमात्रेण कृष्णात्मिकं समञ्जते ।

न प्रकाशमिदं ग्रन्थं न देयं यस्य कस्यचित् ॥

मन्त्राः पराङ्मुखा यान्ति आपदश्च पदे पदे ।

इह लोके च दारिद्र्यं परत्र पश्यातां व्रजेत् ॥

चुम्बकाय न दातव्यं परदाररताय च ।
 शठाय परशिष्याय नास्तिकाय विशेषतः ॥
 स्त्रियां सक्ताय दुष्टाय तथा कामातुराय च ।
 विदूषकाय शक्ताय न प्रकाशमिदं शुभम् ॥
 शिवद्वेषरतायापि देवद्वेषरताय च ।
 विप्रद्वेषपरायापि निश्चितं न प्रकाशयेत् ॥
 छपणाय खलायापि भ्रष्टाचाराय निश्चितम् ।
 न प्रकाशमिदं ग्रन्थं प्रकाशं वैष्णवाय च ॥
 शक्तस्थाने न पाथेदं(?) दुर्जने न प्रकाशयेत् ।
 अनाचाराय विप्राय तथा कोपरताय च ॥
 न शुद्धाय मतिं दद्यान्मोक्षिष्ठञ्च कदाचन ।
 इह लोके च दारिद्र्यं परच पशूनां व्रजेत् ॥
 ... मध्ये कालिन्यास्तसन्निधौ ।
 एतद्गुह्यं समाख्यातं वैष्णवानां क्षिताय च ॥

Colophon. इति श्रीसमीराचार्यविरचितायां गोविन्दकल्पलतायां त्रयोदशः संग्रहः ॥
 समान्तसार्यं ग्रन्थः ॥

विषयः । १ प्रथमसंग्रहे दीक्षादिनिरूपणम् । २ ये मन्त्राधिकार्यादिनिरूपणम् । अक्षरसं-
 चक्रादिनिरूपणम् । ३ ये मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणम् । ४ र्थे मन्त्रसिद्धिलक्षणादिनिरूपणम् ।
 ५ मे कृष्णमन्त्राचारादिनिरूपणम् । ६ छे आचारगतमासिकपूजादिनिरूपणम् । ७ मे मन्त्र-
 ऋषि-चन्दः-प्रभृतिनिरूपणम् । ८ मे गोपालमन्त्रग्रहणविध्यादिनिरूपणम् । ९ मे यजनविधि-
 प्रयोगादिनिरूपणम् । १० मे पुरस्चरणविध्यादिनिरूपणम् । ११ ये मन्त्रप्रभेदादिनिरूपणम् ।
 १२ ये कुण्डलक्षणादिकथनम् । १३ ये योगमाहात्म्यादिकथनम् ।

No. 101. गोविन्दलीलामृतम्, by रघुनाथदासः. Substance, country-
 made paper, 12×4 inches. Folia, 35. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000
 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñḥālpáḍā,
 vid Naihátí, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, very old. Verse.
 Generally correct.

Beginning. श्रीराधासाधवौ जयेताम् ॥

श्रीगोविन्दं व्रजानन्दं सन्दोहानन्दमन्दिरम् ।

तं वन्दे परमानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥

योऽज्ञानमयं भुवनं कृपासुखसायम्प्रत्यकरोत् प्रमत्तं ।

स्वप्नेमसम्पत्सुधयाद्भुते तं श्रीकृष्णचैतन्यमसुं प्रपद्ये ॥ इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति । प्रथमसर्गे स्लोकसंख्या ११७ । द्वितीयसर्गे १०७ ।
तृतीयसर्गे ११० । चतुर्थसर्गे ७८ ।

विषयः । कृष्णस्य कुञ्जनिशान्तकेलिवर्णनम् । तत्प्रविलासवर्णनम् । भोजनकेलिवर्णनम् ।

No. 102. गौराङ्गविरुदावली, by किशोरिमोहनगोखामौ. Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 35. Lines, 3 on a page. Extent, 360 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartālā, Vṛddhanagar, Paṇḍita Mīneṣvara Śārbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीगौरचन्द्राय नमः ।

देवैस्तया श्रुतिगणैर्महिमा न यस्य

प्रज्ञायते प्रभवता भवतापि ... ।

दुर्वाङ्मस्त्रीमसमतिर्मनुजः कथं स्यात्

श्रीगौरचन्द्र भवतः स्तवनेऽस्य शक्तिः ॥ इत्यादि ।

End.

येषां निदेशवशतो विरुदावलीयम्

गौरप्रभोर्विरचिता रघुनन्दनेन ।

गोवर्धनक्षितिभट्टनिकवासिनसे

गृह्णन्विमां कृतकृपाः कृपणे मत्तान्तः ॥

Colophon.

इति श्रीकलियुगपावनावतारभगवन्नित्यानन्दकुल्लङ्ककलानिधि-श्रीलरघु-
नन्दनद्वितीयनाम्ना किशोरिमोहनगोखामिना कृता गौरविरुदावली ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गस्य महिमव्यञ्जकानि विशेषणपदानि ।

No. 103. गौराङ्गशतनाम, by सार्वभौमभट्टाचार्यः. Substance, country-made paper, 9×4½ inches. Folia, 2. Lines, 12 on a page. Extent, 48 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartālā, Vṛddhanagar, Paṇḍita Minesvara Śārbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीगौराङ्गप्रभुर्जयति ।

नमस्कृत्य प्रवक्ष्यामि देवदेवं जगद्गुरुम् ।

नानामद्योत्तरशतचैतन्यस्य महात्मनः ।

विश्वम्भरो जितक्रोधः ..... ॥ इत्यादि ।

End. विश्वम्भराय गौराय चैतन्याय महात्मने ।

शचीपुत्राय मित्राय लक्ष्मीशाय नमोनमः ॥

Colophon. इति श्रीसर्वभौमभट्टाचार्यविरचितं श्रीचैतन्यदेवस्य शतमद्योत्तरनामस्तोत्रं(?)
सम्पूर्णम् ॥

विषयः । श्रीगौराङ्गदेवस्याद्योत्तरशतनाम स्तोत्रम् ।

No. 104. गौराङ्गस्तोत्रम्, By विराजगोस्वामी. Substance, country-made paper, 16×1½ inches. Folia, 1. Lines, 4 on a page. Extent, 8 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çāktā, Thānā Kerānigañja, District Dhākā, Paṇḍita Trilocana Tarkālañkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

हरिकीर्तननर्तनकीर्तिभूतं

हरिनामविलेखितदेवधरम् ।

धृतभाग्यशचीसुतभागवतं

स्मरणेऽपि हरेर्गलदद्गुञ्जलम् ॥

तुलसीदलनिर्मितमास्थधरं

हरिणा च्छलतो धृतगौरतनुम् ।

सुरसिन्धुतटे धृतबालरसं

शुकजल्पितभागवतानुभवम् ॥ इत्यादि ।

End. य इदञ्च यवेत् क्षणमादरतो

नहि वक्तुमलं सुजनस्य फलम् ।

इह चैव परत्र च मुक्तिपदं

लभते लभते + + जैन समः ॥

Colophon. इति श्रीविराजगोस्वामिविनिर्मितं श्रीगौराङ्गस्तोत्रं समाप्तम् ॥

विषयः । गुणकथनव्याजेन श्रीगौराङ्गमहाप्रभो रूपादिवर्षनात्मकं स्तोत्रमेतत् ।

No. 105. गौराङ्गाष्टकालिकम्, By नरहरिसरकारः. Substance, country-made paper, 13×3½ inches. Folia, 2. Lines, 11 on a page. Extent, 49 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartaḷā, Vrddhanagara, Paṇḍita Miṇeçvara Sārvvabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीगौरविधुर्जयति ।

श्रीगौराङ्गमहाप्रभोश्चरणयोर्वा केशशेषादिभिः
सेवा-गम्यतया स्वभक्तविहिता सा तै र्यया लभ्यते ।
तां तन्मानसिकस्मृतिं प्रथयितुं भाषां सदा सत्तमेः
स्त्रौमि प्रात्यक्षिकं तदीयचरितं श्रीमन्नवद्वीपजम् ॥ इत्यादि ।

End. श्रीगौराङ्गविधोः स्वधामनि नवद्वीपेऽष्टकालोद्भवां
भाषां भाष्यजनेन गोकुलविधोर्लीलास्मृतेरादिशत् ।
लीलां श्रोतयेद्व दशकं प्रत्यन्वितो यः पठेत् (?)
तं प्रीणाति सदैव यः कथयया तं नौमि .... ॥

Colophon. इति श्रीनरहरिसरकारप्रणीतं श्रीगौराङ्गमहाप्रभोरष्टकालिकं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीगौराङ्गाष्टकालिकभजनविधानकथनम् ॥

No. 106. गौरीकञ्चुलिका । Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 487 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Çerpur, Mayamansīlha, Bābu Haracandra Caudhuri. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः काल्ये । देव्यवाच ।

ज्ञातं भवत्प्रसादेन यथा कालस्य वक्ष्ये नम् ।
मन्त्रस्य सारसम्भूतमिदानीमौषधं वद ॥
येन शिष्यन्ति देहानि सन्ति तानि हितानि च ।
ज्वररोगहरं कोपं तद्वद त्रिपुरान्तक ॥
सन्त्यौषधान्यनेकानि मनुष्याणां हिताय च ।
पूर्व्वेन यत् त्वया प्रीतं प्रत्यक्षं कथयस्व मे ॥
ईश्वर उवाच ।
तिथिनक्षत्रवारेण ऋतुभेदेः परिग्रहः ।
खननोत्पादनं मन्त्रैः कारयेद्वै चिकित्सकः ॥ इत्यादि ।

End. कालस्य रञ्जनोपायं त्वयि सत्यं वदाम्यहम् ।
विना सत्यञ्जयं काशीनाथं गर्भाध्वबोधकम् ।
कालस्य निकटं ज्ञात्वा भज काशीं समाहितः ॥

Colophon. इति गोपालसंहितायां हरगौरीसम्वादे गौरीकञ्चुलिका समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । ईश्वरदेवीसम्वादेन श्लेषादिनिरूपणमौषधकरणकालादिकथनञ्च ॥

No. 107. ग्रहयागप्रयोगः (कौमुदीसम्मतः) । Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 175 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varsikurā, Mayaman-siñha, Bābu Ānandamohana Cakravartī. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः । प्रातः कृतमित्य-
क्रियो यजमानो ब्राह्मणवचं वाचयेत् । पुण्ड्रं खल्विच्छेति । इत्यादि ।

End. धेनुः शङ्खस्थानङ्गान् हेमवासो हयास्तथा ।
क्षणा गौ वीर्यसङ्कागो यक्षाणां दक्षिणा क्रमात् ॥

Colophon. इति कौमुदीसम्मतग्रहयागप्रयोगः समाप्तः ॥

विषयः । विरोधिग्रहाणां शान्त्यै करणीयस्य यागस्य प्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 108. ग्रहयागप्रयोगतत्त्वम् । Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 19. Lines, 7 on a page. Extent, 532 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni, Post Gaḍbetā, District Medinīpura, Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्याय ॥ अथ ग्रहयागप्रयोगः ।

ध्यात्वा गुरुपदद्वन्द्वं नत्वा च शङ्करात्मजम् ।

ग्रहयागप्रयोगतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥ (?)

तत्रादौ रविसोमबुधजीवशुक्रेषु वारेषु शोभनाः । चित्रानुराधाश्रवणशिरो-
रेवतीपुष्याश्विनीहस्तारोहिण्युत्तराश्रवणेषु चन्द्रतारानुक्लेषु शुभलग्नेषु कार्यः ।

तत्र बालग्रहभूतनराधिपप्रवृत्तरश्चतुर्दशसहस्रगार्त्तिभयङ्कृतदुःखपापग्रह-
दौष्ट्यादिनिमित्तकं शान्तिकं मन्त्रमासादावपि कर्तव्यमिति ।

प्रहृष्टोऽयं प्रपीयन्त सत्यु व क्षपेक्षते ।

अकालोऽपि च कर्तव्यं नाच कालविचारणम् ॥ इत्यादि ।

End.

ॐ मन्त्रतन्त्रतन्त्रिद्रं देशकालाच्च वस्तुतः । (?) ,

सर्वं करोतु निष्किद्रं नामसङ्कीर्तनं हरेः ॥

अज्ञानाद् यदि वा मोहात् प्रचवेताद्धरेषु च ।

स्मरणादेव तद्विषयोः सम्पूर्णं स्यादिति श्रुतिः ॥

ॐ यदक्षरं परिभ्रष्टं माचाक्षीनञ्च यद्भवेत् ।

पूर्णं भवतु तत्सर्वं श्रीहरेर्नामानुकीर्तनात् ॥

ॐ मया कृतं कर्म कीदृशं जातं इति शृण्वेत् । ॐ सर्वं साङ्गं जातं सर्वं
वेदोक्तमासीत् प्रत्युत्तरमिति ॥

Colophon.

इति बन्धुघटीयहरिहरभट्टाचार्यात्मजश्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं पञ्च
यागप्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । विरोधिग्रन्थाणां शान्त्यै करणीयस्य ग्रन्थयागस्य विधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 109. घटकपर्वकाव्यटीका । Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 102 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānihāri, Mayamansiñha, Paṇḍita Mukundacandra Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । निश्चितमित्यादि । नीरदैर्भेदैः खमाकाशमुपेत्य प्राप्य
निश्चितम् । आच्छादितमित्यर्थः । इत्यादि ।

End. घटकपर्णेन द्विप्रघटेन तस्मै उदकं वहेयं भावानुरक्तेति आदौ तृतीया-
तत्पुरुषे पश्चात् कर्मधारयः ॥

Colophon. इति घटकपर्वस्य टिप्पणी समाप्ता ।

विषयः । वर्षावर्षर्णनात्मकस्य घटकपर्वकविप्रणीतस्य घटकपर्वकाव्याख्यस्य श्लोककाव्यस्य
व्याख्यानम् ।

No. 110. चन्दनधेनुदानतत्त्वम्, By वाचस्पतिमिश्रः. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 186 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihālī, Mayamansiñha, Paṇḍita Navakiçora Tarkacūdāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
 नत्वा शिवं चन्दनचर्चिताया
 धेनोः प्रदाने सविधिं प्रयोगम् ।
 रत्नाकरादर्लिखितं विश्लोक्य
 तनोति वाचस्पतिरग्रबुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End. जीवत्पिटकदृष्टोत्सर्गनिषेधे पतिपुत्रवत्याः पृथगुपसंहारः । सोऽपि तस्याः
 पुत्रानधिकारमात्रप्रत्युक्तदृष्टोत्सर्गाभावः ॥

Colophon. इति वाचस्पतिमिश्रविरचितं चन्दनधेनुदानतत्वं समाप्तम् ॥

विषयः । पतिपुत्रवत्या नार्याः स्मृतायाः स्वर्गार्थं दृष्टोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतचन्दन-
 धेनुदानविधिः तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 111. चन्दनधेनुत्सर्गपद्धतिः, By रत्ननाथभट्टाचार्यः. Substance, palm-leaf, 16×1½ inches. Folia, 37. Lines, 3 on a page. Extent, 472 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Viṣṇupura, Kādākuli, District Vāñkurā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Generally correct.

Beginning. ॐ कृष्णाय नमः ।
 प्रपद्य पीताम्बरपादपङ्कजं
 पिनाकि-पद्मोद्भवसेवितं सदा ।
 वितन्यते चन्दनधेनुपद्धतिः
 श्रीरत्ननाथेन मुदे सतामियम् ॥
 देवस्तः ।
 पतिपुत्रवती नारी स्रियते भर्तुरग्रतः ।
 चन्दनेनाङ्किता धेनुस्तस्याः स्वर्गाय दीयते ।
 अत्र अग्रत इति वचनात् । प्रोषितभर्तृकाया दृष्टोत्सर्गं कुर्यादिति केचित्
 तन्मन्दं । यदाह जातूकर्णः ।
 चन्दनेनाङ्कितं कृत्वा दद्यात् धेनुं द्विजातये ।
 दृष्टं नैवोत्सृजेत्तस्या यावद्भर्ता स जीवति ॥ इत्यादि ।

End. उदाहरति वेदार्थान् यज्ञविद्याः स्मृतीरपि ।
 श्रुतिस्मृतिसमापन्नमाचार्यं तं प्रवचते ॥

इति परिशिष्टवचनाद्यज्ञादिकर्तृर्गायत्रादिवेदार्थाध्यापकस्य चाचार्य्यलम् ।
 श्रद्धाणां तदसम्भवान्तान्त्रिकमन्त्रदातुरेव । तथाच नरसिंहपुराणम् ।
 नृत्तिस्मृतिपुराणेभ्यो जैनस्य श्रद्धजन्मनः ।
 गर्भाधानादिसंस्कारैश्च्युतस्य च मन्त्रासुने ॥
 इयमेव परा श्रद्धिर्दीक्षा या तान्त्रिकी भवेत् ।
 यस्माच्च लभते मन्त्रं श्रद्धः सेवेत तं सदा ॥
 प्राणैरर्थैर्धिया वाचा स एवाचार्य्य उच्यते ।
 न मन्त्रं बुद्ध्या जानीयाद्विष्णुरूपौ गुरुर्मतः ॥

Colophon.

इति नवह्रीषीयरत्ननाथभट्टाचार्य्यकृता चन्दनधेनूत्सर्गपद्धतिः समाप्ता ॥
 शकाब्दाः १६८७

विषयः । पतिपुत्रवत्या नाथ्या स्तथायाः स्वर्गार्थं हृषोत्सर्गनिषेधात् तदनुकल्पीभूतस्य
 चन्दनधेनूत्सर्गस्य विधिः प्रयोगादिश्च ॥

No. 112. चाटुपुष्पाञ्जलिः । Substance, country-made paper, 9×6 inches. Folia, 4. Lines, 5 on a page. Extent, 34 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीराधिकार्ये नमः ।
 नवगोरोचनागौरीं प्रवरेन्द्रीवराम्बराम् ।
 मणिस्रवकविद्योतिवेषी ..... ॥ इत्यादि ।

End.

करुणां सुहृदर्थये परां
 तव हृन्दावनचक्रवर्त्तिनि !
 अपि केशिरिपोर्यया भवेत्
 स चाटुप्रार्थनभाजनं जनः (?) ॥
 इमं हृन्दावनेश्वर्यां जनो यः पठति स्तवम् ।
 चाटुपुष्पाञ्जलिं नाम स स्यादस्याः कृपास्यदः ॥

Colophon.

इति चाटुपुष्पाञ्जलिः समाप्ता ।

विषयः । हृन्दावनेश्वर्याः स्तवात्मकानि कतिपयानि पद्यानि ।

No. 113. चिकित्सारत्नम्, By जगन्नाथदत्तः. Substance, country made paper, 16×3 inches. Folia, 101. Lines, 6 on a page. Extent, 2,110 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Dhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।
 पञ्चाननाय फणिराजविभूषणाय
 स्वर्गापवर्गफलदाय फलान्तकाय ।
 गौरीप्रियाय सुवनचयवन्दिताय
 तेजोमयाय च नमः परमेश्वराय ॥
 प्रणम्य गुरुपादाब्जं दृष्ट्वा बद्धभिषङ्मतम् ।
 श्रीजगन्नाथदत्तेन चिकित्सारत्नमुच्यते ॥
 रोगमादौ परीक्षेत ततोऽनन्तरसौषधम् ।
 ततः कर्म भिषक् पञ्चाज्ज्ञानपूर्वं समाचरेत् ॥
 आसुरी मानुषी दैवी चिकित्सा त्रिविधा स्मृता ।
 सूत्रप्रधाना दैवी स्याच्छेदभेदादिकासुरी ॥
 षड्रसा मानुषी प्रोक्ता होमपूजादिसंस्कृता ।
 कलौ चास्य + + लोके मानुषी तेन पूजिता ॥
 वटिका गुडिका लेहसूपार्णरक्तिश्च पिण्डकाः ।
 घृतं तैलं गुडो लेपः स्वेदाञ्जनकषायकाः ॥
 पुटपाकस्तथा श्लेष्माभरणो धूमधारणे ।
 वक्तव्यानि यथायोग्यान्यनेकानि यथा तथा ॥ इत्यादि ।

End

निद्रास्तम्भनमेतद्धि मूलदेवेन भाषितम् ।
 माह्विषं नवनीतञ्च कुष्ठञ्च मधुयष्टिका ॥
 सौभाग्यं भगलेपेन दासवच्च भवेत् पतिः ।
 निम्बकाष्ठस्य धूपेन धूपयित्वा भगं स्त्रियः ॥
 सुभगाः स्युः पतिसासां दासवच्च भवेद्द्रुवम् ।

Colophon.

इति स्तम्भनाधिकारः । इति चिकित्सारत्नं समाप्तम् । शकाब्दाः १७१५ ॥

विषयः । ज्वरादिरोगाणां चिकित्साकथनम् । तत्र दैवी-मानुषी-आसुरी चेति चिकित्सा त्रिविधेति निरूपणम् । अथ सामान्यज्वरचिकित्सा । तत्र षडङ्गजलविधानम् । नाग-

रादिपाचनकथनम् । गुडुआदिपाचनकथनम् । अथ वातज्वरे हिङ्गुलेश्वररसकथनम् । अथ पित्तज्वरे यवपटोलविधानम् । धान्यशर्कराविधानम् । घनचन्दनादिविधानम् । दाहप्रतिक्रियाविधानम् । ज्वरकेशरिरसकथनम् । शीतभञ्जीरसकथनम् । अथ कफज्वरे कटुफलादिविधानम् । पर्णखण्डेश्वरविधानम् । प्रचण्डेश्वररसकथनम् । कफकेतुरसकथनम् । अथ वातपित्तज्वरे नवाङ्गपाचनविधानम् । पञ्चभद्रविधानम् । नवज्वरे अङ्गुशविधानम् । चण्डेश्वररसविधानम् । अथ वातकफज्वरे बालुकाशेदविधानम् । पञ्चकोलविधानम् । शीतारिरसकथनम् । रसचन्द्रिकाकथनम् । सौभाग्यवटिकाकथनम् । अथ पित्तज्वरज्वरे कण्टकाय्यादिविधानम् । धान्यपटोलविधानम् । अमृताष्टकविधानम् । चन्द्रशेखररसकथनम् । अथ सन्निपातज्वरे लङ्गुलसेदनज्वरनिष्ठैवनादिविधानम् । अष्टाङ्गावल्लेहिकविधानम् । बृहन्नवाङ्गविधानम् । मृत्युञ्जयरसविधानम् । बृहत्पञ्चमूल्यादिविधानम् । दशमूली-चतुर्दशमूल्यादिविधानम् । लक्ष्मी-विलासरसकथनम् । वेतालरसकथनम् । भैरवेश्वररसकथनम् । पञ्चवक्त्ररसकथनम् । अथ कर्णशोथे प्रलेपविधानम् । अथ जीर्णज्वरे भार्ग्यादिपाचनविधानम् । मेघनादरसकथनम् । सर्वज्वरलौहकथनम् । अथ विषमज्वरे सुखाकादिपाचनविधानम् । दास्यादिपाचनविधानम् । भेदिज्वराङ्गुशकथनम् । ज्वराशनिरसकथनम् । त्रैलोक्यज्वरजिद्रसकथनम् । अर्धनारीश्वररसकथनम् । मन्दाज्वराङ्गुशरसकथनम् । बृहत्सर्वज्वरलौहकथनम् । अथ कम्पज्वरे शीतमातङ्गसिंहरसकथनम् । विजयायोगकथनम् । अथ धातुस्थज्वरे सुदर्शनचूर्णकथनम् । बृहत्सर्वज्वरलौहकथनम् । अङ्गारकतैलकथनम् । लाक्षादितैलकथनम् । बृहत्लाक्षादितैलकथनम् । अष्टाङ्गभूपकथनम् । अथ अर्धज्वरे दूर्वाद्यतैलविधानम् । अथ ज्वरातिसारे ह्रीवेरादिपाचनविधानम् । उशीरपञ्चमूल्यादिपाचनविधानम् । आनन्दभैरवरसकथनम् । कनकसुन्दररसकथनम् । प्राणेश्वररसकथनम् । अथ आमातिसारचिकित्सा । तत्र धान्यपञ्चक-धान्य-चतुष्कादिविधिः । अथ पक्वातिसारे ककटादिविधानम् । मोचादिचूर्ण-मुखादिचूर्णखलपपञ्चमूल्यादिविधानम् । कुटजावल्लेहविधानम् । शिवादिचूर्णकथनम् । गङ्गाधरचूर्णकथनम् । लवङ्गचतुःसमविधानम् । लवङ्गप्रयोगविधानम् । कुटजाष्टकविधानम् । पाठादिचूर्णविधानम् । रसाञ्जनदिचूर्णविधानम् । अथ कथ्यतिसारे बृहत्तन्त्राभयोगादिकथनम् । अथ प्रवाहिकायां जातिफलादिविधानम् । अथ अभयानरसिंहरसकथनम् ।

अथ ग्रहणीरोगचिकित्सा । तत्र कुटजावल्लेहादिविधानम् । लवङ्गवटिकाविधानम् । गङ्गाधरचूर्णविधानम् । जीरकाद्यचूर्णविधानम् । जातीफलद्यचूर्णविधानम् । महागन्धकविधानम् । नृपवक्त्रभरसविधानम् । ग्रहणीगलेन्द्रवटिकाविधानम् । पानीयभक्तवटिकाविधानम् । रसपर्पटीविधानम् । लौहपर्पटीविधानम् । खर्णपर्पटीविधानम् । अथ संग्रहणग्रहणां चाङ्गेरीघृतविधानम् । त्रीलवङ्गादिमोदकविधानम् । जीरकाद्यमोदकविधानम् । ग्रहणीमिश्रितैलविधानम् ।

अथ अर्शो रोगचिकित्सा । तत्र शूरणमोदकविधानम् । प्राणदागुडिकाविधानम् । कुट-
जावलेहविधानम् । अर्शोमण्डूरविधानम् । यमानिकामोदकविधानम् । अथ अजीर्णरोगचि-
कित्सा । तत्र चिंम्बटकविधानम् । रामबाणरसकथनम् । वाङ्गवानलरसकथनम् । बृहदग्नि-
कुमाररसकथनम् । मन्त्रशङ्खवटिकाकथनम् । सुकुमारमोदककथनम् । शरीतकौष्ठकथनम् ।
अथ त्रिभिरोगचिकित्सा । तत्र त्रिभिसुन्दररसकथनम् । कीटवञ्जरसकथनम् । त्रिभिधानिनी-
वटिकाकथनम् । विडङ्गादिष्टतकथनम् । अथ पाण्डुरोगचिकित्सा । तत्र नारायणलौह-
विधानम् । पुनर्नवामण्डूरविधानम् । पुनर्नवाद्यतैलविधानम् । अथ रक्तपित्तरोगचिकित्सा ।
तत्र यलादिगुडिकाकथनम् । कुष्माण्डकथनम् । अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा । तत्र त्रयोदशङ्ग-
विधानम् । रास्नादशमूलविधानम् । वासावलेहकथनम् । तालिश्रादिमोदकविधानम् । यक्ष्मन्त-
मोदककथनम् । शृङ्गाराधविधानम् । महाकनपतरसकथनम् । शृङ्गाङ्गरसकथनम् । बृहच्च-
न्दनाद्यतैलकथनम् । अथ काशरोगचिकित्सा । तत्र समशर्करचूर्णकथनम् । कण्टकार्यवलेह-
कथनम् । काशशंखारभैरवकथनम् । चन्द्रास्ततरसकथनम् । राजशृङ्गाङ्गरसकथनम् । अथ
क्षिक्वाचिकित्सा । तत्र नखविधानम् । पिप्पल्यादिलौहकथनम् । अथ क्षिक्वाश्वसे पुरन्दररस-
विधानम् । श्रासकुठाररसकथनम् । अथ खरभेदचिकित्सा । तत्र कल्याणवलेहकथनम् ।
सारसतप्तकथनम् । अथ अरोचकचिकित्सा । तत्र अमृतसुन्दररसकथनम् । अथ बर्हि-
चिकित्सा । तत्र यलादिचूर्णविधानम् । अथ लघ्नाचिकित्सा । अथ मूर्च्छाचिकित्सा । अथ
मदात्ययचिकित्सा । अथ उन्मादचिकित्सा । तत्र कल्याणष्टतविधानम् । क्षीरकल्याणष्टतकथनम् ।
शिवाष्टतकथनम् । शिवातैलविधानम् । अथ अपस्मारचिकित्सा । तत्र गन्धकादिलौहविधानम् ।
महाचैतसष्टतकथनम् । पाषाणवञ्जरसकथनम् । अथ वातरोगचिकित्सा । तत्र रसो-
पिण्डविधानम् । त्रयोदशङ्गगुगुलुकथनम् । विष्णुतैलकथनम् । मध्यमनारायणतैलकथनम् ।
कुञ्जप्रसारणीतैलकथनम् । सिद्धार्थकतैलकथनम् । बृहच्छतपुष्पादितैलकथनम् । हिमसागरतैल-
कथनम् । वातारिगुगुलुकथनम् । वातकुलान्तकतैलकथनम् । बृहद्वातारितैलकथनम् । हंस-
नागष्टतविधानम् । हंसादिष्टतकथनम् । वातगजाङ्गुशरसकथनम् । महाराजेश्वररसकथनम् ।
अथ वातरक्तचिकित्सा । तत्र विविधगुगुलुविधानम् । गुडुच्यादिलौहकथनम् । रसमाणिक्य-
विधानम् । द्वादशङ्गधवकथनम् । बृहद्गुडुचीतैलकथनम् । बृहद्गुडुच्यादितैलकथनम् ।
अथ उद्वेगचिकित्सा । तत्र त्रयोदशङ्गगुगुलुविधानम् । अथ वातरोगचिकित्सा । तत्र
रास्नापाकविधानम् । रास्नासप्तकविधानम् । योगराजगुगुलुकथनम् । बृहद्रसोपिण्डकथनम् ।
व्याधिशर्दूलगुगुलुकथनम् । आमवातारिगुगुलुकथनम् । बृहत्सैन्धवाद्यतैलकथनम् । अथ शूल-
रोगचिकित्सा । तत्र परिणामशूले वैश्वानरलौहकथनम् । पित्ताधिक्ये नारिकेलक्षण्ड-
विधानम् । गुवाकण्डविधानम् । धात्रीलौहविधानम् । शूलवक्षिणीवटिकाकथनम् । शूल-
गजेन्द्रतैलकथनम् । अथ उदावर्तरोगचिकित्सा । तत्र नाराचयोगकथनम् । अथ गुल्मरोग-

चिकित्सा । तत्र अभयावटिकाविधानम् । नाराधरसकथनम् । गुल्फकालानलरसकथनम् ।
 अथ हृद्रोगचिकित्सा । तत्र अर्जुनघृतकथनम् । हृदयानुरसकथनम् । अथ उरोग्रह-
 चिकित्सा । अथ सूत्रकृच्छ्रचिकित्सा । तत्र कुशावलेहकथनम् । कर्पूरमीदककथनम् । अथ
 सूत्राघातचिकित्सा । तत्र गोक्षुरघृतकथनम् । अथ सूत्रातिसारचिकित्सा । तत्र निदानादि-
 कथनम् । धात्रीघृतकथनम् । तारकेश्वररसकथनम् । अथ अश्मरौचिकित्सा । तत्र कुलत्याद्य-
 घृतविधानम् । अथ मेहरोगचिकित्सा । तत्र न्यग्रोधादिपञ्चकविधानम् । मेहसुङ्गरवटिका-
 कथनम् । दाडिमाद्यघृतविधानम् । प्रमेहगजसिंहघृतकथनम् । अथ स्त्रीत्यदौर्गम्यादि-
 चिकित्सा । तत्र विडङ्गादिलौहकथनम् । शूषणाद्यलौहकथनम् । अथ अत्यन्तक्रोधचिकित्सा ।
 अथ कार्श्यचिकित्सा । तत्र निदानकथनम् । अश्वगन्धाघृतकथनम् । अथ उदररोगचिकित्सा ।
 तत्र पुनर्नवाष्टकविधानम् । उदरारिरसकथनम् । सासुद्राद्यचूर्णकथनम् । अथ शोथोदर-
 चिकित्सा । तत्र मानमण्डादिविधानम् । इच्छाभेदिरसकथनम् । अग्निमुखचूर्णकथनम् । विन्दु-
 घृतकथनम् । अथ स्त्रीहृद्रोगचिकित्सा । तत्र मणिगुडिकादिविधानम् । अभयालवणविधानम् ।
 बृहद्गुडपिप्पलीकथनम् । ताम्रकल्परसकथनम् । पद्माभ्युत्पत्तासकथनम् । स्त्रीहृदवज्रिणीवटिका-
 कथनम् । लौहस्युज्जयकथनम् । स्त्रीहृदगजेन्द्ररसकथनम् । अथ शोथचिकित्सा । तत्र
 सिंहास्यादिपाचनविधानम् । पुनर्नवाष्टककथनम् । शोथशार्दूलरसकथनम् । अग्निमुखमण्डूर-
 कथनम् । दुग्धवटिकाकथनम् । तत्र मण्डूरकथनम् । बृहत्कुक्षिमूलकादितैलविधानम् । अथ
 वृद्धिरोगचिकित्सा । तत्र वृद्धिहरयोगकथनम् । नित्यानन्दरसकथनम् । अथ गलगण्डादि-
 चिकित्सा । अथ स्त्रीपदचिकित्सा । तत्र प्राणवल्लभरसकथनम् । अथ विद्रधिचिकित्सा । अथ
 व्रणशोथचिकित्सा । तत्र विडङ्गादिगुग्गुलुकथनम् । अथ व्रणचिकित्सा । तत्र सप्तदशाङ्गपाच-
 नादिकथनम् । व्रणराक्षसतैलकथनम् । अथ दग्धव्रणचिकित्सा । अथ भग्नचिकित्सा । अथ
 नाडीव्रणचिकित्सा । अथ भग्नरसचिकित्सा । तत्र सप्तविंशतिगुग्गुलुकथनम् । अथ उपदंश-
 चिकित्सा । तत्र श्रीमन्मथरसकथनम् । सामान्यप्रयोगकथनम् । अथ शूलकदोषचिकित्सा । अथ
 कुष्ठरोगचिकित्सा । तत्र पञ्चनिम्बविधानम् । पञ्चतिक्तघृतकथनम् । उदयभास्कररसकथनम् ।
 मन्हातालेश्वररसकथनम् । अमृताङ्कुरलेहकथनम् । बृहन्मरिचादितैलकथनम् । मन्हारुद्रतैल-
 विधानम् । कन्दर्पप्रसारतैलकथनम् । अथ शीतपित्तचिकित्सा । अश्लक्ष्णपित्तचिकित्सा । तत्र
 सितामण्डूरादिविधानम् । नारिकेलामृतविधानम् । अथ विसर्पचिकित्सा । तत्र अमृतादि-
 पाचनविधानम् । अथ विसर्पकचिकित्सा । अथ स्त्रायुरोगचिकित्सा । अथ मस्त्र्यादि-
 चिकित्सा । तत्र पापान्तकरसकथनम् । अथ क्षुद्ररोगचिकित्सा । तत्र क्षुद्रादितैलविधानम् ।
 अथ गुदभ्रंशचिकित्सा । तत्र भङ्गराजादितैलविधानम् । अथ मुखरोगचिकित्सा । तत्र माल-
 त्याद्यचूर्णविधानम् । चण्डादिचूर्णकथनम् । खदिरवटिकाकथनम् । अथ कर्णरोगचिकित्सा ।
 तत्र शम्बूकतैलकथनम् । दशमूलतैलकथनम् । अथ नासारोगचिकित्सा । तत्र सामान्य-

योगकथनम् । गृहधूमाद्यतैलकथनम् । अथ नेत्ररोगचिकित्सा । तत्र कुमारीवर्तिकाकथनम् । चन्द्रोदयवर्तिकाकथनम् । नयनाम्बतविधानम् । अथ रात्र्यम्बचिकित्सा । अथ शिरोरोगचिकित्सा । तत्र गगनसुन्दररसकथनम् । षड्विन्दुतैलकथनम् । महादशमूलादितैलकथनम् । महाफलकतैलादिकथनम् । बृहदुसूराद्यतैलकथनम् । महारुद्रतैलकथनम् । अथ प्रदर-रोगचिकित्सा । तत्र अशोकघृतकथनम् । प्रदरान्तकरसकथनम् । अथ सोमरोगचिकित्सा । अथ योनियापकचिकित्सा । तत्र विविधतैलविधानम् । अथ निक्षोभकरणविधिः । तत्र कर्पूरादितैलकथनम् । अथ षट्तुकारणकथनम् । षट्तुशूलचिकित्सा । अथ बन्ध्याचिकित्सा । तत्र फलघृतकथनम् । अथ गर्भखावचिकित्सा । तत्र सङ्घरादियोगकथनम् । गर्भविलास-रस-कथनम् । गर्भचिन्तामणिरसकथनम् । अथ प्रसवविधानकथनम् । अथ मरुकन्दशूलचिकित्सा । अथ सूतिकाचिकित्सा । तत्र सूतिकादशमूलविधानम् । सङ्घरादिविधानम् । सूतिकारस-विधानम् । सौभाग्यशूलकथनम् । अथ स्ननरोगचिकित्सा । तत्र वज्रकाञ्चिकविधानम् । अथ बालरोगचिकित्सा । तत्र बालचातुर्भेदिकाविधानम् । धातव्यादियोगकथनम् । रजन्यादि-चूर्णकथनम् । बालचतुःसमविधानम् । शिशुपञ्चककथनम् । अष्टमङ्गलघृतकथनम् । अथ शय्याशुत्ररोगचिकित्सा । अथ विषचिकित्सा । तत्र विषवज्रपातरसकथनम् । कुकुरविषशान्ति-कथनम् । अथ रसायनविधिः । तत्र चतुर्मुखरसकथनम् । वसन्ततिलकरसकथनम् । रस-सिन्दूरकथनम् । त्रैकामदेवरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । अथ वाजौकरणविधिः । तत्र त्रैमन्मथरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनम् । त्रैमहेश्वररसकथनम् । रतिवल्गुभमोदककथनम् । कामदीपकविधिः । अथ ध्वजभङ्गचिकित्सा । तत्र मेहरारिरसकथनम् । अथ सन्धनादि-विधिश्च । इति शम् ।

No. 114. चिकित्सासारदीपिका, By हिरानन्ददासकविराजः. Sub-stance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 271. Lines, 7 on a page. Extent, 6,925 ślokaś. Character. Bengali. Date, Sk. 1705. Place of deposit, Dhākā, Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

जयत्यधरपङ्कवान्तरसेन सम्पूरयन्

जगज्जनमनोहरस्वनितचारुवंशं मुहुः ।

अभीष्टफलदायकः शरणदः शरण्यैषिणां

हरिः कृतस्वदूग्णोत्तमकदम्बमूलस्थितिः ॥

श्रीहिरानन्ददासेन कविचन्द्रेण धीमता ।

क्रियते बालबोधाय चिकित्सासारदीपिका ॥

अथ शास्त्रावतारः ।

यद्वक्तोभ्यः पञ्चसंख्यामतेभ्यो

वेदा जाता ऋक्यजुःसामभेदाः ।

आयुर्वेदोऽथर्ववेदश्च तस्मिन्

आस्तां शस्त्रैः श्रीकणादस्य भक्तिः ॥

आस्ते वेदः पञ्चसो वैद्यकाष्टो

वेत्ता कश्चित् तस्य नास्ते मधेशम् ।

तस्माज्जाताद्यैत तस्मात् तुराषाट्

तस्माज्ज्ञात्वा वक्तुमर्हामि शास्त्रम् ॥

धर्मार्यकामसोचाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।

रोगास्तस्यापचर्माः श्रेयसो जीवितस्य च ॥

क्वचिदर्थः क्वचिदर्थः क्वचिन्मिन् क्वचिदुद्यमः ।

कर्माभ्यासः क्वचिच्चापि चिकित्सा नास्ति निष्कला ॥

व्याधेस्तत्त्वपरिज्ञानं वेदनायाश्च निपद्यः ।

एतद्वैद्यस्य वैद्यत्वं न वैद्यः प्रभुरायुषः ॥

यावत् कष्टगताः प्राणा यावन्नास्ति निरिन्द्रियम् ।

नावच्चिकित्सा कर्मव्या कालस्य कुटिला गतिः ॥ इत्यादि ।

End.

काकोली-वाला-चन्दन-जातिफल-लवङ्ग-दारचिनि-एलाचि-तेजपत्र-नाम्रे-
श्वर-पिप्पली, एषां प्रति १ पल मृगमदकसूरी मासा ४ एकीकृत्य मृत्तिका-
मध्ये स्थापयेत् । ततो जातरसं पाययेत् । दशमूलारिष्टिः ॥

Colophon.

इति श्रीहरानन्ददासकविचन्द्रविरचितायां चिकित्सासारदीपिकायामासङ्-
घानं(?) समाप्तम् ॥ समाप्नोऽयं ग्रन्थः ।

संक्षेपान्मूलशास्त्रं लिखित्वा ग्रन्थगौरवात् ।

श्रीजगन्नाथदत्तेन किञ्चिद्विस्तारतः कृतम् ॥

यद्यपि कविचन्द्रेण रचिता सारदीपिका ।

विस्तारेण मया प्रोक्तचिकित्सासागरः शुभः ॥

इति शकाब्दाः १७०५ ।

विषयः । अत्र प्रथममायुर्वेदभागप्रशंसा, ततः शान्तिकर्मादिकथनम् । अथ शारीराधि-
कारः । तत्र सूत्रादिपरीक्षाविधिः । नासिकापरीक्षाकथनम् । नाडीपरीक्षाकथनम् । अथ

परिभाषाकथनम् । दाहकर्मनिरूपणम् । स्नेहपानस्नेहवमनादिविधिः । वक्षिककर्मकथनादिकम् ।
 नस्यधूमपानादिकरणविधिः । गण्डूषविधिः । अङ्गनविधिः । देशनिरूपणम् । द्रव्यगुणकथनम् ।
 तत्र रसादिनिरूपणम् । धान्यादिवर्गनिरूपणम् । फलशकामूलादिनिरूपणम् । मत्स्यमांसादि-
 निरूपणम् । पानीयचौरदधितक्रादिगुणकथनम् । औषधादिगुणकथनम् । व्यायामादिगुणकथनम् ।
 क्षिमादिगुणकथनम् । औषधकरणादिदिननिरूपणम् । अनुपानादिविधिः । तैलमूर्च्छनादि-
 विधिः । गन्धमात्रादिकथनम् । रसायनविधिः । तत्र यन्त्रनिरूपणम् । रसादिशुद्धिकथनम् ।
 षड्गुणगन्धकनिरूपणम् । रसकर्पूरादिविधिः । पीतस्वतभस्मस्त्रतादिनिरूपणम् । रससिन्दूरादि-
 विधिः । मन्त्राद्रावकादिविधिः । स्वर्णरौप्यताम्रादिधातूनां मारणशोधनादिविधिः । मनः-
 शिलाशङ्खादिशुद्धिकथनम् । मत्स्यादिपित्तशुद्धिकथनम् । अथ विषादिशोधनप्रकारः ।

अथ चिकित्साप्रकरणम् । तत्र ज्वरस्य पूर्वरूपादिकथनम् । पथ्यापथ्यकथनम् । सामान्यज्वरे
 नागरादिपाचनविधिः । एवं जुद्धादिपाचनविधिः । गुडुश्वादिपाचनविधिश्च । अथ वातज्वर-
 निदानादिकथनम् । तत्र बृहत्पञ्चमूल्यादिपाचनविधिः । शालपण्यादिपाचनविधिः । चिद्रु-
 लेखररसादिकथनम् । अथ पित्तज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र कट्फलादिपाचनविधिः ।
 धान्यशर्करादिविधिः । वनचन्दनादिविधिः । लेपनविधिः । ज्वरकेशरिरसविधिः । शीतभञ्जी-
 रसविधिः । ज्वरभैरवरसविधिश्च । अथ कफज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र अवलेहादिविधिः ।
 ऊताशनरसकथनम् । पर्णखण्डेश्वररसकथनम् । प्रचण्डेश्वररसकथनम् । पञ्चाननरसकथनम् ।
 कफकेतुरसकथनम् । मन्त्राकफकेतुरसकथनम् । स्नेहाकालानलरसकथनम् । अथ वातपित्त-
 ज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र नवाङ्गपाचनादिकथनम् । पञ्चभद्रपाचनकथनम् । विपुराभैरव-
 रसकथनम् । जयावटिकाकथनम् । ज्वरधूमकेतुरसकथनम् । रत्नगिरिरसकथनम् । नवज्वरा
 कुशरसकथनम् । खण्डेश्वररसकथनम् । अथ वातस्नेहज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र पञ्चकोला-
 दिपाचनादिविधिः । रसचन्द्रिकारसकथनम् । सौभाग्यवटिकाकथनम् । अथ पित्तस्नेहज्वर-
 निदानादिकथनम् । तत्र कण्टकाय्यादि-धान्यपटोलादि गुडुश्वादिपाचनविधिः । चन्द्रशेखररस-
 कथनम् । अथ सन्निपातज्वरादिनिदानकथनम् । तत्र बालुकास्नेहादिविधिः । नस्यनिष्ठिवना-
 दिविधिः । अष्टाङ्गावलेहादिविधिः । बृहन्नवाङ्गादिपाचनविधिः । बृहत्पञ्चमूल्यादिपाचन
 विधिः । एवं दशमूल्यादिपाचनविधिः । लक्ष्मीविलासरसकथनम् । वेतालरसकथनम् । भैरव-
 श्वररसकथनम् । विदोषनीहारस्यूर्यरसकथनम् । सन्निपातस्यूर्यरसकथनम् । सूचिकाभरणरस-
 कथनम् । लोकनाथरसकथनम् । अग्निकुमाररसकथनम् । नीलकण्ठरसकथनम् । चिन्तामणि-
 रसकथनम् । सन्निपातशूलानलरसकथनम् । भैरवनादरसकथनम् । सन्निपातकालानलरस-
 कथनम् । अल्लयौगिकरसकथनम् । विष्वम्भूर्तिरसकथनम् । वारिसागररसकथनम् । वीरभद्र-
 रसकथनम् । जिनेवरसकथनम् । पञ्चवक्त्ररसकथनम् । नस्यभैरवरसकथनम् । अङ्गनभैरवरसकथनम् ।
 रसचूडामणिरसकथनम् । भस्मेश्वररसकथनम् । अम्बतभैरवरसकथनम् । अथ अभिन्यासज्वर-

निदानादिकथनम् । तत्र शृङ्गादिपाठीनिरूपणम् । सञ्चन्दनायकरसकथनम् । अथ कर्णश्रीथ-
निदानादिकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । अथ जीर्णज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र
निदिग्धिकादिविधिः । भार्यादिविधिः । सुष्टियोगकथनम् । घात्रीमोदकविधिः । मेघनादरस-
कथनम् । अथ विषमज्वरनिदानादिकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् । सुस्तकादि दास्यादिपाचन-
विधिः । महाज्वराङ्गशरसकथनम् । विद्यावल्गुभरसकथनम् । ज्वराजरसकथनम् । विषमज्वरा-
न्तकलौहकथनम् । सर्वज्वरलौहकथनम् । जीरकादिमोदककथनम् । बृहत्सर्वज्वरलौहकथनम् ।
चैलोक्यज्वरजिघ्रसकथनम् । रविमुन्दररसकथनम् । शीतभञ्जीरसकथनम् । शीतारिरसकथनम् ।
अर्जुनारीश्वररसकथनम् । अथ रात्रिज्वरनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । विश्वेश्वररस-
कथनम् । अथ कम्पज्वरनिदानकथनम् । तत्र कण्टकाद्यादिपाचनविधिः । शीतमातङ्गसिंहरस-
कथनम् । विजयायोगकथनम् । धारणतर्पणादिविधिः । अथ ह्यदिकादिज्वरकथनम् । तत्र
मच्चौषधादिकथनम् । अथ अदिकादिज्वरचिकित्सा । अदिकारिरसकथनम् । अथ चातुर्थकज्वरे
सुष्टिक्रियाकथनम् । चातुर्थकारिरसकथनम् । सुदर्शनचूर्णकथनम् । ज्वरभैरवचूर्णकथनम् ।
अङ्गारकतैलविधिः । खल्पलाक्षादितैलकथनम् । बृहत्लाक्षादितैलकथनम् । पिप्पल्यादितैल-
कथनम् । अष्टाङ्गधूपकथनम् । अपराजिताधूपकथनम् । अथ अक्षरज्वरे दूर्वादिदितैलकथनम् ।
ज्वरबलिदानविधिः । नक्षत्रबलिदानादिविधिः । अथ ज्वरातिसारचिकित्सा । तत्र ह्रीविरादि-
योगकथनम् । उग्रैरादियोगकथनम् । बृहद्गुडुचीपञ्चमूल्यादि-दशमूलशृङ्गादिपाचनकथनम् ।
व्योषादिचूर्णकथनम् । कुटजावलेहकथनम् । आनन्दभैरवरसकथनम् । कनकमुन्दररस-
कथनम् । अमृतार्णवरसकथनम् । महाभ्रवटिकाकथनम् । अथ अतिसारनिदानकथनम् ।
आमातिसारचिकित्सा । धान्यपञ्चकादिकथनम् । चतुःसमगुडकादिकथनम् । कक्षुटादिसुष्टि-
योगकथनम् । तत्र कुटजपुटपाकादिविविधौषधकथनम् । अथ रक्तातिसारचिकित्सादिः । तत्र
सुष्टिक्रियाकथनम् । कुटजाहकादिपाचनकथनम् । पाठादिचूर्णविधिः । अर्द्धातिसारे सुष्टियोग-
कथनम् । अथ प्रवाहिकायां सुष्टियोगकथनम् । अभयनरसिंहरसकथनम् । अतसञ्जीवनरस-
कथनम् । अथ ग्रहणीचिकित्सा । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । लवङ्गवटिकाकथनम् । कुटजावलेह-
कथनम् । हंसपटलोरसकथनम् । गङ्गाधरचूर्णकथनम् । बृहद्गङ्गाधरचूर्णकथनम् । लवङ्गा-
दिचूर्णकथनम् । बृहत्तवङ्गादिचूर्णकथनम् । जीरकादिचूर्णकथनम् । विजयभैरवचूर्णकथनम् ।
जातिफलाम्बुचूर्णकथनम् । महागन्धककथनम् । नटपवङ्गभरसकथनम् । ग्रहणीगजेन्द्रवटिका-
कथनम् । ग्रहणीवटिकाकथनम् । ग्रहणीगजसिंहकथनम् । ग्रहणीकवाटकथनम् । विपुर-
रसकथनम् । रसपर्यटीकथनम् । रसशृङ्गिगन्धकशृङ्गादिनिरूपणम् । पञ्चाशत्पर्यटीकथ-
नम् । विजयपर्यटीकथनम् । लौहपर्यटीकथनम् । सुवर्णपर्यटीकथनम् । पञ्चाशत्तलौह-
कथनम् । गगनमुन्दररसकथनम् । विद्यानाथवटिकाकथनम् । ग्रहणीवज्रकवाटकथनम् । अथ
सङ्ग्रहणग्रहण्यां कामाचारमण्डूरकथनम् । चाक्रेरीष्टकथनम् । कल्याणगुडकथनम् । ग्रहणी-

मिहिरतैलकथनम् । कञ्चटावलेहकथनम् । मदनमोदककथनम् । बृहच्छतावरौमोदककथनम् ।
 कामेश्वरमोदककथनम् । जीरकाद्यमोदककथनम् । लवङ्गाद्यमोदककथनम् । खसपनाधिका-
 चूर्णकथनम् । नायिकाचूर्णकथनम् । जातिफलाद्यवटिकाकथनम् । महाश्ववटिकाकथनम् ।
 प्रहणौकवाटरसकथनम् । विजयाभैरवचूर्णकथनम् । अथ शोथप्रहणां वारिशोषणरसकथनम् ।
 लवङ्गादिमण्डूरकथनम् । अथ अर्शोनिदानकथनम् । धूपनलेपनादिविधिः । प्रूरणमोदक-
 कथनम् । व्योषादिचूर्णकथनम् । बृहच्छूरणमोदककथनम् । प्राणदागुडिकाकथनम् । बाङ्ग-
 शीलगुडकथनम् । लवणोत्तमादियोगकथनम् । कुटजावलेहकथनम् । चन्द्रप्रभावटिकाकथनम् ।
 तीक्ष्णसुखरसकथनम् । अर्शोघ्नरसकथनम् । अथ अजीर्णनिदानकथनम् । तत्र हिङ्गुष्टकचूर्ण-
 कथनम् । सिक्वादिचूर्णकथनम् । अग्निमुष्णचूर्णकथनम् । अथ विष्टम्भविस्त्रुचिकाचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । मेथिमोदककथनम् । हरौतकीखण्डकथनम् । रामवाणरसकथनम् ।
 ऊताशनरसकथनम् । अग्निकुमाररसकथनम् । महाशङ्खवटीकथनम् । बृहच्छङ्खवटिकाकथनम् ।
 मञ्जोदधिरसकथनम् । बृहन्मञ्जोदधिरसकथनम् । अजीर्णकण्ठकरसकथनम् । क्रव्यादरसकथनम् ।
 राजवल्लभरसकथनम् । सुक्तपाकवटिकाकथनम् । अग्निजननीवटिकाकथनम् । आनन्दोदधरस-
 कथनम् । सुकुमारमोदककथनम् । अथ क्रिमिनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् ।
 विडङ्गादिष्टतकथनम् । क्रिमिसुद्गररसकथनम् । कौटवच्चरसकथनम् । क्रिमिकोष्ठानलरस-
 कथनम् । क्रिमिघातिनौगुडिकाकथनम् । अथ पाण्डुनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् ।
 त्रिफलादियोगकथनम् । नारायणलौहकथनम् । पुनर्णवामण्डूरकथनम् । त्रिकचयलौहकथनम् ।
 पाण्डुनिग्रहरसादिकथनम् । अथ रक्तपित्तनिदानकथनम् । तत्र एलादिगुडिकादिकथनम् ।
 वासाष्टतकथनम् । कुष्माण्डखण्डकथनम् । शर्कराद्यलौहकथनम् । त्रैलोक्यसुन्दररसकथनम् ।
 अथ राजयक्ष्मनिदानादिकथनम् । तत्र लवङ्गादिचूर्णकथनम् । तालिश्रादिमोदककथनम् ।
 वासावलेहकथनम् । बागलाद्यष्टतकथनम् । चन्दनादितैलकथनम् । यक्ष्मन्तकलौहकथनम् ।
 शृङ्गाराभ्रकथनम् । रजतादिचूर्णकथनम् । शृङ्गाङ्गरसकथनम् । धान्यदशमूलकथनम् । रास्त्रा-
 दशमूलकथनम् । बृहच्चन्दनादितैलकथनम् । रत्नगर्भपोटलौहकथनम् । अथ काशनिदानादि-
 कथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । हरौतक्यादिमोदककथनम् । अगस्त्यहरौतक्यादिकथनम् ।
 कण्टकार्यवलेहकथनम् । खल्परसैन्द्रगुडिकाकथनम् । रसगुडिकाकथनम् । काशसंहारभैरव-
 कथनम् । चन्द्राम्बररसकथनम् । राजशृङ्गाङ्गकथनम् । भागीशर्करावलेहकथनम् । अथ
 हिक्कानिदानादिकथनम् । पिप्पल्यादिलौहकथनम् । अथ आसनिदानादिकथनम् । तत्र
 भागीशगुडकथनम् । सूर्यावर्णरसकथनम् । पुरन्दररसकथनम् । आसारिलौहकथनम् ।
 अथ खरभेदनिदानकथनम् । तत्र कल्याणावलेहकथनम् । निदिग्धिकावलेहकथनम् ।
 ब्राह्मीष्टतकथनम् । कर्पूरमोदककथनम् । अथ अरोचकनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रिया-
 कथनम् । कलहंसकाङ्गिककथनम् । अथ हृदिनिदानादिकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् ।

बर्हिहेतुकथनम् । शलादिचूर्णकथनम् । शिखरीमन्त्रकथनम् । कुमुदेश्वररसकथनम् । अथ
 लवणनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । अथ सूक्ष्मनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रिया-
 कथनम् । शीतलरसकथनम् । अथ मदात्ययाध्यायकथनम् । अथ गुल्मानिदानकथनम् ।
 तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । कल्याणष्टतकथनम् । चैतसष्टतकथनम् । शिवाष्टतकथनम् । शिवा-
 तैलकथनम् । त्रिकत्रयाद्यलौहकथनम् । अथ अपस्मारनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् ।
 धूपाञ्जनादिविधिः । ब्राह्मीष्टतकथनम् । महाचैतसष्टतकथनम् । अथ वातनिदानकथनम् ।
 तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । रसोनपिण्डकथनम् । त्रयोदशाङ्गुगुलुकथनम् । पथ्याङ्गुगुलुकथनम् ।
 महाकल्याणष्टतकथनम् । बृहच्छागलादिष्टतकथनम् । स्वल्पविष्णुतैलकथनम् । बृहद्विष्णुतैल-
 कथनम् । मध्यमनारायणतैलकथनम् । महानारायणतैलकथनम् । कुलप्रसारणेतैलकथनम् ।
 स्वल्पमाषतैलकथनम् । बृहन्माषतैलकथनम् । सप्तप्रस्थमाषतैलकथनम् । शीतारिरसकथनम् ।
 वातारिगुगुलुकथनम् । विजयभैरवतैलकथनम् । हिससागरतैलकथनम् । बृहद्वातारितैलकथनम् ।
 वातकुलानकतैलकथनम् । बृहच्छतपुष्पादितैलकथनम् । स्वल्पगुडुचीतैलकथनम् । बृहद्गुडुची-
 तैलकथनम् । कैशोरगुगुलुकथनम् । वज्रगुगुलुकथनम् । भैरवगुगुलुकथनम् । गुडुच्चादिलौह-
 कथनम् । रसमाणिक्यकथनम् । महातालेश्वरकथनम् । द्वादशाङ्गयवकथनम् । बाङ्गवारितैल-
 कथनम् । विषविन्दुकतैलकथनम् । अथ जलसाम्भनिदानकथनम् । तत्र चिकित्साकथनम् । अथ
 आमवातनिदानकथनम् । तत्र राक्षसप्रकादिकथनम् । राक्षसदशमूलादिकथनम् । श्लेपनादि-
 कथनम् । बृहद्रसोनपिण्डकथनम् । योगराजगुगुलुकथनम् । महारसोनपिण्डकथनम् । सिंहा-
 नादगुगुलुकथनम् । आमवातगजसिंहमोदककथनम् । खेदादिविधिः । बृहत्सेन्धवाद्यतैलकथनम् ।
 आमवातहररसकथनम् । आमवातारिगुडिकाकथनम् । अथ शूलनिदानकथनम् । तत्र
 सुष्टियोगकथनम् । चतुःसमचूर्णकथनम् । त्रिफलामण्डूरकथनम् । चतुःसमलौहकथनम् ।
 परिणामे सुष्टिक्रियाकथनम् । नारिकेलखण्डकथनम् । आमलकीखण्डकथनम् । शतावरीम-
 ण्डूरकथनम् । धात्रीलौहकथनम् । शूण्डीखण्डकथनम् । विद्याधराधकथनम् । शूलगजेन्द्र-
 तैलकथनम् । अथ उदावर्तनिदानकथनम् । तत्र नाराचचूर्णकथनम् । सुष्टिक्रियाकथनम् ।
 अथ गुल्मनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । काङ्क्षायणगुडिकाकथनम् । गुल्मकाला-
 नलरसकथनम् । दन्तीहरीतकीकथनम् । विद्याधररसकथनम् । नाराचरसकथनम् । अथ
 हृद्रोगनिदानकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् । अर्जुनष्टतकथनम् । अथ उरोप्रहचिकित्सा ।
 अथ मूत्रकृच्छ्रनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । त्रिकटुकादिष्टतकथनम् । कुशाव-
 लेहकथनम् । शर्करावलेहकथनम् । अथ मूत्रघातनिदानकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 गोचुराश्वतकथनम् । अथ मूत्रातिसारनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । धात्रीष्टत-
 कथनम् । तारकेश्वररसकथनम् । अथ अश्वरीशर्करानिदानकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 कुलत्याद्यष्टतकथनम् । वरुणगुडकथनम् । अथ प्रमेहनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् ।

दाडिमादिघृतकथनम् । इन्द्रयटीकथनम् । बृहदाडिमाद्यघृतकथनम् । सोमेश्वररसकथनम् ।
 बृहद्रामनाथरसकथनम् । मेघसुन्नरतैलकथनम् । बृहन्मेघसुन्नरतैलकथनम् । कर्पूरमोदककथनम् ।
 अथ श्लोत्थदौर्गन्ध्यनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । विडङ्गादिलौहकथनम् । अथ
 कांश्चिकित्सा । अथ उदररोगनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । सासुद्रायचूर्ण-
 कथनम् । अग्निमुखचूर्णकथनम् । पुनर्नवाष्टककथनम् । विन्दुघृतकथनम् । मानमण्डविधिः ।
 नाराचरसकथनम् । उदरारिरसकथनम् । इच्छामेदिरसकथनम् । दृक्दुदरारिरसकथनम् ।
 उदरहरताम्रयोगकथनम् । अथ श्लोचनिदानादिकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । मानादि-
 गुडिकाकथनम् । अभयालवणकथनम् । यक्षतानिलरसकथनम् । लोकनाथरसकथनम् । अथ
 शोथनिदानादिकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् । चिंत्वाद्यादियोगकथनम् । वंशहरितकी-
 विधानम् । कटुकाद्यलौहकथनम् । निकट्वादिश्लौहकथनम् । शुष्कमूत्रादितैलकथनम् ।
 वासुकिभूषणरसकथनम् । दशमूलगुडकथनम् । बृहच्छूलमूलादितैलकथनम् । अथ दृडि-
 निदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । शतपुष्पादिघृतकथनम् । नित्यानन्दरसकथनम् ।
 दृडिहररसकथनम् । अथ गलगण्डमालान्बुदादिकित्सा । अथ स्त्रीपदनिदानकथनम् । तत्र
 सुष्टिक्रियाकथनम् । क्षेपादिशोधनविधिः । विषतैलकथनम् । व्रणक्षेपनविधिः । शरीर-
 व्रणचिकित्सा । विपरीतमक्षतैलकथनम् । व्रणराक्षसतैलकथनम् । अथ दग्धव्रणचिकित्सा । अथ
 भग्नचिकित्सा । अथ नाडीव्रणचिकित्सा । तत्र सप्ताङ्गगुग्गुलुकथनम् । अथ भगन्दरनिदान-
 कथनम् । तत्र सुष्टिक्रियाकथनम् । सप्तविंशतिगुग्गुलुकथनम् । विध्यन्दनतैलकथनम् । भगन्दर-
 हररसकथनम् । अथ उपदंशनिदानकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् । औसन्मथरसकथनम् ।
 सामान्यप्रयोगकथनम् । अथ शुक्रदोषचिकित्सा । अथ कुष्ठनिदानकथनम् । तत्र पञ्चनिम्ब-
 कथनम् । विश्वेश्वररसकथनम् । पञ्चतिक्तघृतकथनम् । अमृतभस्मातककथनम् । महाभस्मातक-
 कथनम् । सिन्दूरायतैलकथनम् । अर्कतैलकथनम् । बृहन्मरीचादितैलकथनम् । महायद्र-
 तैलकथनम् । विषतैलकथनम् । बृहत्सोमराजतैलकथनम् । कन्दर्पप्रसारतैलकथनम् । अमृता-
 कुरलौहकथनम् । उदयभास्कररसकथनम् । तालकेश्वररसकथनम् । हरितालभस्मविधानम् ।
 महातालेश्वररसकथनम् । अथ शीतपित्तचिकित्सा । अथ अम्लपित्तचिकित्सा । तत्र नारि-
 केलामृतकथनम् । शतायरीघृतकथनम् । औपपत्तिकचूर्णकथनम् । शितामण्डूरकथनम् ।
 आमलक्यादिलौहकथनम् । अथ विसर्पचिकित्सा । तत्र अमृतादिपाचनकथनम् । बृहद-
 मृतादिपाचनकथनम् । कालाग्निचन्द्ररसकथनम् । अथ विस्फोटकचिकित्सा । अथ त्वायुरोग-
 चिकित्सा । अथ मधुरिकाचिकित्सा । अथ क्षुद्ररोगनिदानकथनम् । तत्र मालत्यादितैल-
 कथनम् । क्षुद्रादितैलकथनम् । गुडगतैलकथनम् । अथ गुदधंशचिकित्सा । तत्र क्षुद्रवाङ्मेरी-
 घृतकथनम् । भृङ्गराजतैलकथनम् । अथ मुखरोगचिकित्सा । अथ दन्तरोगचिकित्सा । अथ

जिह्वाचिकित्सा । तालुचिकित्सा । तत्र कालकचूर्णकथनम् । चव्यादिचूर्णकथनम् । खदिर-
वटिकाकथनम् । बृहत्खदिरवटिकाकथनम् । अथ कर्णरोगनिदानकथनम् । तत्र सुष्टिक्रिया-
कथनम् । चारुतैलकथनम् । दशमूलतैलकथनम् । जातितैलकथनम् । शम्भूकतैलकथनम् ।
धुसूराद्यतैलकथनम् । बृहच्छम्भूकाद्यतैलकथनम् । अथ नासारोगनिदानम् । तत्र चित्रहरीतकी-
कथनम् । सुष्टियोगकथनम् । गृहधूमाद्यतैलकथनम् । अथ नेत्ररोगनिदानकथनम् । तत्र सुष्टि-
क्रियाकथनम् । बृहद्वासादिविधानम् । चन्द्रोदयवर्तिकथनम् । कुमारीवर्तिकथनम् । बिफला-
वर्तिकथनम् । बृहत्त्रिफलावर्तिकथनम् । सप्तान्तलौहकथनम् । अञ्जनविधानम् । अथ शिरो-
रोगचिकित्सा । तत्र षड्विन्दुतैलकथनम् । अथ सूर्यावर्तचिकित्सा । तत्र मयूरघृतकथनम् ।
दशमूलतैलकथनम् । बृहद्दशमूलतैलकथनम् । स्नेहमर्दनतैलकथनम् । कणकतैलकथनम् । मन्दा-
कणकतैलकथनम् । मन्दासप्तराजतैलकथनम् । बृहदुसूराद्यतैलकथनम् । बृहत्कणकतैलकथनम् ।
मन्दादशमूलतैलकथनम् । मन्दावधृतैलकथनम् । अथ प्रदरनिदानकथनम् । तत्र सुष्टियोग-
कथनम् । शीतकल्याणघृतकथनम् । अशोकघृतकथनम् । प्रदरान्तकरसकथनम् । अथ सोमरोग-
निदानकथनम् । तत्र चिकित्सा । अथ योनित्यापचिकित्सा । तत्र मूषिकतैलकथनम् । अथ
दन्तशूलचिकित्सा । अथ निलोमौषकरणविधिः । अथ बन्ध्याचिकित्साविधानम् । तत्र फलघृत-
कथनम् । सोमघृतकथनम् । अथ गर्भोत्पादनविधानम् । अथ पुंसवनविधानम् । अथ मृदुगर्भ-
चिकित्सा । अथ गर्भचिकित्सा । अथ चन्दनादिपाचनकथनम् । ह्रीविरादिपाचनकथनम् । अथ
गर्भविनाशकथनम् । तत्र सुष्टियोगकथनम् । गर्भचिन्तामणिरसकथनम् । अथ प्रसवविधिः । तत्र
मन्त्रविधिः । अथ मयकन्दशूलचिकित्सा । अथ सूतिकादशमूलकथनम् । सहचरादिपाचन-
कथनम् । वल्लकाञ्जिकथनम् । सौभाग्यशृण्डीकथनम् । सूतिकादररसकथनम् । सूतिकारस-
कथनम् । अथ स्नानविधिचिकित्सा । तत्र स्नानरोगचिकित्सा । तत्र काशीशतैलकथनम् । अथ
शिग्रुचिकित्सा । तत्र ज्वरादौ चातुर्भद्रिकापाचनविधिः । धातक्यादिपाचनकथनम् । रजज्यादि-
चूर्णकथनम् । बालचतुःसमादिकथनम् । बालरसकथनम् । अश्वगन्धाघृतकथनम् । अष्टमङ्गल-
घृतकथनम् । अथ दन्तकण्डमण्डिचिकित्सा । अथ शय्यामूत्रचिकित्सा । अथ विषाधिकार-
चिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । विषवज्जरसकथनम् । अथ रसायनाधिकारः । तत्र
पूर्णचन्द्ररसकथनम् । चतुर्मुखरसकथनम् । मन्दाकल्पतरुरसकथनम् । वसन्ततिलकरसकथनम् ।
श्रीकामदेवरसकथनम् । रसकपूर्वरसकथनम् । अथ वाजीकरणविधिः । तत्र आसवधानकथनम् ।
पूगखण्डकथनम् । कामाग्निस्त्रीपनरसकथनम् । रतिवज्रभमोदककथनम् । मन्मथरसकथनम् ।
पूर्णचन्द्ररसकथनम् । मन्मथररसकथनम् । परमानन्दरसकथनम् । कामदीपकरसकथनम् । अथ
ध्वजभङ्गचिकित्सा । अथ वीर्यसम्भनविधिः । अथ वशीकरणविधिः । तत्र आसवधानविधानम् ।
मध्वासवकथनम् । वरुणारिष्टकथनम् । दशमूलारिष्टकथनम् ॥ इति शम् ।

No. 115. चिन्तामणितन्त्रं, By शिवः. Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 7. Lines, 7 on a page. Extent, 252 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikramapur, Mājpadā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

पार्वत्युवाच ।

देवदेव महादेव नीलकण्ठ तपोधन ।
 प्रह्लापाणे महादेव कथ्यतां चन्द्रशेखर ॥
 सर्व्वं हि परमानन्द श्रुतं तव सुखाम्बुजात् ।
 एवं वृक्षामि देवेश गुह्यतत्त्वं महेश्वर ॥
 मन्त्रतत्त्वं महेशान चैतन्यञ्च तपोधन ।
 योनिमुद्रां महेशान तत्त्वत्रयं परायणम् ।
 एतदेव महादेव कथ्यतां मे पिनाकधृक् ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु पार्वति ब्रह्मामि दासोऽहं तव सुव्रते ।
 क्षतिगुह्यं महत्पुण्यं तत्त्वत्रयं वरानने ॥
 सारात्सारतरं मन्त्रमतिगोप्यं श्रुचिक्षिते ।
 शङ्कापि जायते देवि कथं तत्कथयाम्यहम् ॥
 कथयामि महादेवि दासोऽहं तव सुव्रते ।
 न चैतत्कथ्यते देवि तव क्रोधः प्रजायते ।
 त्वया क्रोधे छते देवि हानिः स्थान्मम कामिनि ॥
 मन्त्रार्थं मन्त्रचैतन्यं धर्मार्थकामदं प्रिये ।
 योनिमुद्रां महेशानि साक्षान्मोक्षप्रदायिनीम् ॥ इत्यादि ।

End.

एतन्मन्त्रमतं कृत्वा जीवन्मुक्तः स एव तु ।
 एतन्मन्त्रमतं देवि सर्व्वतन्त्रेषु शस्यते ॥
 शिवे विष्णौ महेशानि तस्याश्च गणनायके ।
 शक्तित्रयेषु देवेशि सर्व्वविद्यासु शस्यते ॥
 सत्यं सत्यं पुनः सत्यं सत्यमेव वदाम्यहम् ।
 यत्नेन कृत्वा देवेशि हृदये धारणं शरेत् ॥ (?)

Colophon. इति श्रीचिन्तामणितन्त्रे मुद्रामन्त्रार्थ-चैतन्यनिरूपणे पार्श्वतीक्ष्णरसंवादे
सप्तमः पटलः ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन योनिवीजादिकथनम् । रहस्ययोनिसुद्राकथनम् । कुण्ड-
लिनीध्यानादिकथनम् । योनिकवचकथनम् । आधारचक्रादिक्रमेण कवचपाठफलकथनम् ।
तत्त्वचचारणफलकथनम् । षट्चक्रक्रमेण मन्त्रार्थकथनम् । षड्दलवर्णनम् । मणिपूर-
वर्णनम् । हृत्पद्मवर्णनम् । विशुद्धाष्टवर्णनम् । आम्नापुरवर्णनम् । मन्त्रचैतन्यप्रकारकथनम् ।
मुद्रामन्त्रार्थनिरूपणम् । चैतन्यरहस्यकथनम् ॥

No. 116. चैतन्यकल्पः (ब्रह्मयामलान्तर्गतः) । Substance, country-made
paper, 13 × 3½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 196 ślokas.
Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpādā vid Naihāṭī,
Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ।

कलौ पूर्णानन्दस्त्रिभुवनजयो गौरचुतनु-

नवद्वीपे जातः सुरधुनीसमीपे शचीसुतः ।

ददत्पापिभ्योऽपि सकलस्यसपि चरेर्नाम निखिलं

तन्निर्ला पापाद्वै जगति विजयते गौरचन्द्रावतारः ॥ (?)

पार्श्वत्युवाच ।

भगवन् देवदेवेश दृष्टिस्थित्यन्तकारक ।

चैतन्यकल्पं भगवन् कथयस्व मयि प्रभो ॥

नवद्वीपे कथं कृष्णो भगवान् भक्तवत्सलः ।

जातः किं कर्म कला च श्रेयाः पुनः प्रभूय च ।

तद्ददस्व मन्त्रावाचो श्रद्धा ते यदि जायते ॥ इत्यादि ।

End.

भक्तप्रियो गौरचन्द्रो भक्तवशः शचीसुतः ।

तस्मात् तं ये भजन्तीह तेषां वशः शचीसुतः ॥

श्रुत्वा चैतन्यकल्पं हरिभजनविधिं विस्मिता शैलपुत्री

आनन्दानुप्रसूदितमुखी शङ्करं स्नाययन्ती ।

गायत्युन्मैरिगुणसमं लोकविस्तररूपं

श्रुत्वा श्रुत्वा हिमगिरिसुता तद्गता संवभूव ॥

Colophon. इति ब्रह्मयामले श्रीचैतन्यकल्पे शिवदुर्गासम्वादे चैतन्यकल्पं नाम पञ्चमी-
ऽध्यायः ।

श्रीचैतन्यनित्यानन्दाभ्यां नमः । हरये नमः ।

विषयः । अत्र प्रथमं चरपावर्तौसंवादेन चैतन्यदेवस्य अवतारप्रयोजनकथनम् । नाना-
विधं चैतन्यस्य महिमादिवर्णनम् । ततः श्रीचैतन्यदेवस्य स्तोत्रादिः ।

No. 117. चैतन्यविलासामृतम्, By नन्दकुमारगोस्वामी. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 178. Lines, 6 on a page. Ex-
tent, 2,937 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Cuāmasinā, Post office Rādhānagara, District Vāṅkurā, Ārī Nikuṅjavibhāri Gosvāmī. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्राय नमः ।

गुरोः पादान्मुजं नौमि कवयासवपूरितम् ।
यस्य ध्यानानुक्तेः शोऽपि सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥
नीलाञ्जयुतिनिन्द्यदेहचरिं विमुदुक्कुलाहृतं
न्यस्तोष्ठाधरवेषुमिन्दुवदनं कन्दर्पदर्पाकुलम् ।
गुञ्जास्त्रपुचिरोरसं निरुपमं वज्रालकामण्डितं
षूढावहमयूरपुष्पकुसुमं वन्दे व्रजेन्द्राङ्गजम् ॥
बालार्कप्रतिमाङ्गमम्बुजपद्मद्वन्द्वं सुखस्वाङ्कितं
शुभ्रस्रग्नाटिकधिक्रुतेकदर्शनं हस्त्यम्बरं सुन्दरम् ।
दीपद्वायकरीन्द्रवक्त्रमनिर्गुणं कृष्णशङ्खसंघारिणं
वन्दे शैलसुतासुतं गणपतिं तं विघ्नविध्वंसिनम् ॥
वन्दे व्यासपराशरादियमिनो भीष्माभ्युपार्जुन-
प्रह्लादांश्च विभीषणं कपिपतिं भक्ताग्रगण्यं परम् ।
अक्रूरोद्भवशौनकादिसहितसौत्तानपादात्मजं
बाल्मीकिं शुकनारदप्रभृतिकं भक्ताङ्गिः सुखान्यपि ॥
संदग्धचेमरचिरांश्च सुचारुरूपं
बालार्कतुल्यवसनं कमलाक्षभीषम् ।
राधासुभावगलदद्भुविधौतदेहं
प्रेमार्णवं द्विजवरं प्रणमामि गौरम् ॥

वन्दे श्रीकृष्णचैतन्यं कवणाकरविग्रहम् ।
 प्रमाद्विताङ्गचरं कीर्त्तनानन्दमोहितम् ॥
 नित्यानन्दं प्रभुं वन्दे श्रीवासुदेवसुन्दरी ।
 गदाधरं स्वरूपं गौरभक्तगणान्यपि ॥
 वन्दे रूपसमातनौ रघुवरं श्रीजीवगोपालकौ
 दासश्रीरघुनाथमीश्वरपदे दातुं सुभक्तिं ये ।
 नानाशास्त्रपुराणवेदनिगमादुद्धृत्य सारानलं
 प्रातम्बन् ब्रजराजनन्दनगुणधन्यान् षड्भन् सुन्दरान् ॥
 कौटक् प्रेम प्रणयिनि पराराधिकाया मयीतः
 खादुलं वा स्मरविशिखजं पीडनम्नापि कौटक् ।
 ज्ञातुं तत्तन्निबन्धनविभामापिधाय ब्रजेश-
 कस्या देहसुतिमनुदधञ्चाविरासीच्छीजः ॥
 आस्त्रावलीं प्रेमरसञ्च संदद
 स्नानान् समुद्धर्तुमिच्छाविराभवत् ।
 श्रीकृष्णदासादिभिरेव विस्तृता
 लीलास्तदीयाश्चरितामृतादिषु ॥
 प्रवक्तुमेषां चरणप्रसादतः श्रीगौरलीलास्तमेवमुत्सृजे ।
 ममैष यत्नः किमु दर्शनाय ते सतां न गौराङ्गचरित्रवर्णनम् ॥
 मतिहतेन मया रचितोऽप्ययं
 जनमलं ननु नाशयिता भुवम् ।
 अहिभवोपि मणिर्न तमस्यं
 किमु न नाशयति ह्यधमस्थितः ॥

भो भोः साधवः कुलावधानं क्रियतां, द्वापरयुगावसानसमवगत्यात्यन्ताङ्गादित-
 चेतःप्राकृढप्रचण्डप्रबलतरसुदीर्घभीषणकलषतरङ्गं सप्रलसुद्वरस्त्रकर्मशरा-
 सनाशायुधघनचूर्णितरक्तोत्पलप्रतिमाश्चिद्वयघोरतरारिकुलसंसर्दकप्रचण्डदोर्द-
 ण्डप्रतापकम्पितब्रह्माण्डमण्डल-विविधयातनाकर-कर्कश-कुलिशकुल-धिकृत-
 कीमत्कलिराजो मर्त्यभूमावधततार । ततः स एव अधर्मनिर्दयक्रोधकामा-
 दिरिपुपुत्रबा ! आगच्छत द्रुतं कर्म साध्यतां मम संप्रति ।
 ततोऽधर्मो निर्दयसागत्य कामादिभिः सह प्रवस्य पार्श्वे नृपतिमाह
 खिलान् कृताङ्गलिः ।

किमर्थमाङ्गयो राजन् किम्वा कार्यं सद्यत् प्रभी ।

साधयामो वयं सद्य एवासाध्यमपि द्रुतम् ॥

ततः कलिः ।

अन्यौ तौ निर्दयाधर्मा तुष्टोऽहं वचनेन वः ।

भाम्यतं प्रथिवीमध्ये धर्मादेः कुरुतं जयम् ॥ इत्यादि ।

End.

इत्याद्याच्चेपणं वाक्यमुक्त्वा श्रीगौरसुन्दरः ।

भक्तैर्लीलां चकारायां ओत्थुतिमुखप्रदाम् ॥

शचीतनयतत्त्वतद्गुणचरित्त्वलीलादिकं

मुनीन्द्रपुरपुङ्गवैरपि न वेद्यमन्येन किम् ।

वदेच्च यदि शारदा युगमसंख्यमेवानिशं

सहस्रवदनोऽपि तौ न खलु तच्च किञ्चित् क्षमौ ॥

ये न श्रुतं गौरगुणानुकीर्तनं ये नाश्रितं तस्य पदाम्बुजद्वयम् ।

ये नो हतस्तज्जनसङ्ग आदरात् ते मूढमन्या यमदूतशसनाः ॥

× × × ×
× × × × ।

ते सर्वपपैर्विद्युता नराधमा दुष्टाः हतघ्ना भवकूपवासिनः ॥

श्रूयतां श्रूयतां भक्ताश्चेतन्यगुणकीर्तनम् ।

तस्माच्च परमानन्दप्राप्तिः स्थाप्या च संशयः ॥

आचार्यश्रीनिवासप्रसुकुल-उदधावलवङ्गकिभाक्-सु

जातः पञ्चाननाख्यो जनकुलविदितः प्राज्ञ ईशानुकम्पः ।

तत्पुत्रेणैव किञ्चिद्रचितमिह मया ज्ञानहीनेन यत्नात्

श्रीश्रीगौराङ्गलीलामृतमिति हृपया नोपचास्यं भवद्भिः ॥

श्रीरामचन्द्रेण विशोधिते बहुयत्नाङ्किते विष्णुपुरिनिवासिना ।

ग्रन्थेऽत्र दोषो यदि वर्तते कियद्दुष्टान् दुष्टैः सुधियो विविच्यताम् ॥ ।

Colophon.

इति श्रीनन्दकुमारगोखामिबिरचिते श्रीचेतन्यविलासास्मृतग्रन्थे अन्त्यकाख्ये

प्रोषितभर्तृकारसाखादनं नाम पञ्चमो विलासः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

विषयः । अत्र आदिकाण्डे प्रथमविलासे कलेरूपाख्यानवर्णनम् । १ ये प्रभोर्जन्मलीला-
वर्णनम् । २ ये गौराङ्गोद्वाहादिवर्णनम् । ४ र्थे विवाहादिलीलावर्णनम् । ५ मे सप्तप्रासोप-
क्रमादिवर्णनम् । मध्यकाण्डे प्रथमविलासे गौराङ्गसप्तप्रासग्रहणवर्णनम् । ९ ये नीलाचलगम-

नादिवर्णनम् । ३ ये चौरचोरगोपीनाथचरित्रवर्णनम् । ४ र्थं सार्वभौमोपदेशवर्णनम् । ५ मे रामानन्देन सच्च मेलेनादिवर्णनम् । ६ छे गौराङ्गस्य तीर्थाटनादिवर्णनम् । ७ मे गौड़वासिभक्तैः सच्च मेलेनवर्णनम् । ८ मे पुनर्नीलाचलप्रत्यागमनम् । ९ मे हन्दावनभ्रमणवर्णनम् । १० मे श्रीमद्रूपपदेशादिवर्णनम् । अन्त्यकाण्डे प्रथमपिलासे श्रीमद्रूपमेलेनादिवर्णनम् । ११ ये हरिदास-निर्याणादिवर्णनम् । १२ ये नवानुरागरसाखादननिरूपणम् । १३ र्थं अभिसारादिरसवर्णनम् । १४ मे प्रोषितभर्तृकारसाखादनम् । इति ।

No. 118. चौरपञ्चाशत्काव्यस्य कालिकापञ्चटीका, By श्रीराधाकृष्णशर्मा. Substance, country-made paper, 7×2 inches. Folia, 15. Lines, 8 on a page. Extent, 482 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. (?) Place of deposit, Kānṭhālpādā viś Naihāṭī, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीदुर्गा ।

नला कालीपदद्वन्द्वं सेवितं सुरराजिभिः ।
 राधाकृष्णेन व्याख्यातं काव्यं सौन्दरमेव च ॥
 अभिरामात्मजः श्रीमान्दराममहाशयः ।
 एकदा संसदि प्राञ्च व्याख्यां कर्तुं द्रुतञ्च माम् ॥
 वर्जमाने महाकाल्याः पञ्च व्याख्यातुमादतः ॥ इत्यादि ।

End.

×	×	×	×
×	×	×	×

श्रीराधाकृष्णविप्रसुचिनिगिरिसुतापञ्चमस्मिन् सुकाये
 शास्त्रे प्रख्यातबुद्धिः सुविदितमकरोन्नन्दरासेण चोक्तः ॥
 शास्त्रे चन्द्राङ्गरामानुधिसुतगणिते रत्नगर्भस्य स्तुतः
 चन्तयं कोविदैस्तन्मम यदविदितं प्राञ्जलिं के करोमि ।

×	×	×	×
×	×	×	×

Colophon.

इति चौरसुन्दरराजकृते पञ्चाशच्छ्लोककाव्ये श्रीराधाकृष्णकृतकालिकापञ्च-
 व्याख्या सम्पूर्णा ॥ श्रीदुर्गा ॥

विषयः । चौरपञ्चाशदपरनामकस्य शृङ्गाररसात्मकस्य सौन्दरकाव्यस्य कालिकापञ्चे
 व्याख्यानम् ।

No. 119. जपरहस्यम्. Substance, country-made paper, $13 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 10 on a page. Extent, 360 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṇṭhālpadā vid Naihāṭi, Paṇḍita Navinacandra Thākura. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ परमदेवतायै नमः । अथ जपरहस्यम् । तथादौ प्रातः कर्तव्यमाह ।

प्रातःकाले च शय्यायां जपस्य निर्वणं शृणु ।
पूर्वोक्तमात्रकान्यासं विन्यसेन्मात्रकास्थले ॥
तथा एकादशद्वारे क्षौरमन्त्रांश्च विन्यसेत् ।
दशधा चैव मन्त्रस्तु एकधा वापि संजपेत् ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्णकारमारभ्य श्रीकण्ठान्तं मनुं जपेत् ।
विश्वोम इति विख्यातः ऋकारं केवलं जपेत् ॥
अष्टवर्माद्यवर्णैश्च सप्त मूलमष्टकम् ।
अष्टोत्तरशतं जप्त्वा समर्थं प्रणमेद्विया ॥
सर्वान्तरात्मनिलये ..... स्वरूपिणि ।
गृह्णाणान्तर्जपं सातत्रयपूर्णं नमोऽस्तु ते ॥
समर्थं जपसेतेन ..... प्रणमेद्विया ॥

Colophon. ॐ गुरुभ्यो नमः ॥

विषयः । जपनिर्वणः । जपक्रमनिरूपणम् । कुङ्कुमादिनिरूपणम् । सेतुनिरूपणम् ।
मुष्णिङ्गादिशोधननिरूपणम् । दीपिनीनिरूपणम् । मन्त्रचैतन्यादिनिरूपणम् । जपकाल-
कर्तव्यनिरूपणम् । मानसपूजादिनिरूपणश्चेति ।

No. 120. जातकदीपः, By लोहित्यवरसेनः. Substance, palm-leaf, 17×1 inches. Folia, 100. Lines, 4 on a page. Extent, 1,831 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1747. Place of deposit, Dhākā, Pañcasāra, Paṇḍita Mahendracandra Kāvyaṭīrtha. Appearance, tolerable. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमोगणेशाय ।

जयति कमलबन्धुजीं वलीकैकचक्षु-
स्त्रिगुणसयशरीरो ब्रह्मद्वयेशदेवः ।

अनुगतजनभर्ता रोगशोकैकहर्ता
 भुवनजननरक्षानाशहेतुर्विवस्वान् ॥
 अन्यस्मिन् मनुजादीनां न हि जन्मफलान्विते ।
 एकत्र कथितान्येव मनुभिर्मतभेदतः ॥ (?)
 तच्छास्त्रपयसां सारैः + + येव प्रकाशकः ।
 एकत्र जनबोधार्थं क्रियते जातदीपकः ॥
 शास्त्रमेतत् पुरा यच्च कृतं कर्म शुभाशुभम् ।
 यज्जयत्यम्भकारे तद्द्रव्यं दीप इवोज्ज्वलः ॥
 तच्च राशिग्रहाणाञ्च भेद आदौ निगद्यते ।
 नो ज्ञात्वा भेदमेतेषां को दैवं वक्तुमर्हति ॥
 शास्त्रप्रशंसा । इत्यादि ।

End.

ज्योतिर्ग्रन्थघटीपयोनिधितटीनिःशेषसारोद्गृह्यै-
 देवानां सदसद्विचाररचनावैदग्ध्यप्रसन्दर्भवित् ।
 श्रीलौहित्यवरण वैद्यकुलजेनाकारि यो यत्नतो
 ग्रन्थन्तेव विराममत्सरगुणाः सञ्जातदीपं जनाः ॥

Colophon.

इति लौहित्यवरसेनविरचिते जातकदीपके निर्व्वाणो नाम पञ्चविंशति-
 तमोऽध्यायः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं राशिभेदनिरूपणम् । तत्र राशीनां स्वभावादिभेदकथनम् । ग्रहभेद-
 निरूपणम् । तेषां क्रूरसौम्यादिकथनम् । गोचरनिरूपणम् । नवांशादिकथनम् । षड्वर्गादि-
 कथनम् । मूलचिकोणादिकथनम् । वशावशान्निरूपणम् । केन्द्रादिकथनम् । ग्रहवर्णादि-
 कथनम् । द्रेक्षाणादनिरूपणम् । ग्रहाणामुच्चनीचत्वादिकथनम् । राजकेलोर्मूलचिकोणादि-
 कथनम् । दिक्पतिराशिकथनम् । षष्ठोदयादिकथनम् । राशिवलावलकथनम् । तन्वादिसंज्ञा-
 कथनम् । लग्नमानकथनम् । उपचयसंज्ञाकथनम् । केन्द्रादिकथनम् । नृपादिसंज्ञाकथनम् ।
 क्रूरसौम्यज्ञाननिरूपणम् । दिक्पतिविवेकः । नपुंसकाद्यधिपकथनम् । जात्यधिपादिकथनम् ।
 तत्कालमित्रामित्रकथनम् । दृष्टिनिरूपणम् । गोचरफलकथनम् । फलकालनिर्णयः ।
 औषधधारणव्यवस्था । पञ्चमादिताराफलकथनम् । नाडीनक्षत्रनिरूपणम् । संक्रान्ति-
 निरूपणम् । रव्यादिचक्रकथनम् । रेखादिफलकथनम् । अष्टवर्गकथनम् । महाष्टवर्ग-
 कथनम् । अथ गर्भाधानादिकथनम् । जातकलग्नादनिरूपणम् । आरयोगकथनम् । नौकादौ
 अन्यकथनम् । मातृव्यक्तजातस्य शुभाशुभकथनम् । सत्त्वादिज्ञानकथनम् । तात्त्वादिज्ञानकथनम् ।
 जातकवर्णनिरूपणम् । चिह्नग्रणज्ञाननिरूपणम् । शिशुरिष्टिकथनम् । द्रेक्षारिष्टादिकथनम् ।

माट्रिष्टादिकथनम् । पिण्डायुःकथनम् । दशकथनम् । अष्टमचन्द्रादिदशकथनम् ।
 दशरिष्टकथनम् । अन्तर्दशानिरूपणम् । नाक्षत्रिकदशकथनम् । केतुपताकिनिरूपणम् ।
 रव्यादिसप्तत्वेनफलकथनम् । नवांशदिफलकथनम् । तन्वादिभावकथनम् । गुरुसौरयोः पर-
 स्परदृष्टिकथनम् । राशिशीलकथनम् । नक्षत्रशीलकथनम् । उच्चफलादिकथनम् । तनुगत-
 तुङ्गादिकथनम् । मूलविकीर्णफलकथनम् । खगटहस्तग्रहफलकथनम् । भिन्नगटहस्तग्रहफल-
 कथनम् । नीचग्रहफलकथनम् । भवगटहस्तग्रहफलकथनम् । द्विग्रहयोगकथनम् । त्रिग्रहयोग-
 कथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । पतितयोगकथनम् । पातकयोगकथनम् । पातकयोगभङ्गकथनम् ।
 शीर्षादिच्छेदयोगकथनम् । चिद्रूपयोगकथनम् । वज्रहतयोगकथनम् । कुष्ठद्रुयोगकथनम् ।
 काणयोगकथनम् । खड्गयोगकथनम् । पशुहतयोगकथनम् । जलजन्तुहतयोगकथनम् । चौर-
 हतादियोगकथनम् । ऋदादियोगकथनम् । दारिद्र्यादियोगकथनम् । सिंहासनादियोगकथनम् ।
 अलकादियोगकथनम् । दोलाच्छत्रहेमच्छत्रयोगकथनम् । वित्तयोगकथनम् । धनज्ञानकथनम् ।
 सुखज्ञानकथनम् । वृषपतियोगकथनम् । राजयोगभङ्गकथनम् । स्त्रीणां लग्नादिस्वग्रहफल-
 कथनम् । वैधव्यादियोगकथनम् । सप्तमरणयोगकथनम् । कुलटायोगकथनम् । बन्धादियोग-
 कथनम् । प्रव्रज्यायोगकथनम् । भूतापत्यादियोगकथनम् । नृत्यगीतादियोगकथनम् । पतिद्वेष-
 योगकथनम् । शुभाशुभयोगकथनम् । ब्रह्मवादिनीयोगकथनम् । शिष्वादियोगकथनम् ।
 निधनस्थानफलकथनम् । गङ्गासरणादियोगकथनम् । नृत्यज्ञाननिरूपणम् । जलनृत्ययोगादि-
 कथनम् । नृत्यस्थानज्ञाननिरूपणम् । जन्मसमये मरणसमये वा मोक्षगतिनिरूपणम् ।
 देवल्लोकादिगतिनिरूपणम् । इति शम् ।

No. 121. जातकसारः, By गोविन्दानन्दः. Substance, country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 324 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍali viś Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्याय ।

नत्वा सूर्यपदद्वन्द्वं गोविन्दानन्दशर्मणा ।

त्रिधा जातकसारोऽयं क्रियते सद्भिदां सुदे ॥

प्राचीनसंज्ञया सर्व्वं प्रकाशीक्रियते मया ।

संज्ञाध्यायमतौ वक्ष्ये फलं पश्चात् वितन्वते ॥

देहो द्रव्यपराक्रमौ सुखसुतौ कलवं नृतिभगिण्यं ।

राज्यपदं क्रमेण गदितं लाभव्ययौ लग्नतः ॥ इत्यादि ।

× × × ×
× × × × ।

End. इत्थं तातादिकानामपि जनुषि तथा खेचराणां युतेशं
वाचं क्षीरागमजैस्तदनु तनुपयुक् भार्गवो राजपूज्यः ॥
जातस्य लग्नभवनाद्दशमं प्रकल्प्य तातालयं जातकवद्विचिन्त्यं ।
सर्वेषु भावेषु विशेषयुक्त्या तेषां सदा दुष्टमदुष्टमायैः ॥

Colophon. इति सर्वभावाध्यायः ॥ त्रीदुर्गा शरणम् ।

विषयः । अत्र प्रथमं प्राचीनसंज्ञादिकथनम् । ततः अथनांशादिनिरूपणम् । सर्वभाव-
साधारणफलादिनिरूपणम् । लग्नभावफलादिनिरूपणम् । सर्वभावनिरूपणम् ।

No. 122. जीर्णमञ्जरौ. Substance, country-made paper, $16\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 5. Lines, 4 on a page. Extent, 72 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sonāraṅga, District Dhākā, Bābu Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।
नारिकेलफलेषु तण्डुलमथ चीरं रसाक्षे हितं
जम्बीरोत्थरसाद् दृते समुचितः सर्पिस्तु मोचाफले ।
गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसान्त्यये काञ्चिकं
नागरङ्गे (?) गुडभक्ष्यञ्च कथितं पिण्डीरके कोद्रवाः ॥
पिष्टा द्वे सलिलं पियालफलने पथ्या हित्वा माषने
खण्डं चीरं भवेत्तत्रमुचितं कोष्णान्मुकोल..... (?)
मत्स्ये चूतफलन्वजीर्णशसनं मध्वम्पानान्त्यये
तैलं पुष्करजे कटुप्रशसनं शेषास्तु बुद्ध्या जयेत् ॥ इत्यादि ॥

End. शीतोदकं नस्यजरोगहारि नारीपयस्याञ्जनरोगनाशि ।
श्लोदकं धूमगदे प्रशस्तं धात्रीप्रलेपोऽतिविरेचनेषु ॥
श्लमस्य मांसं शमनेऽनूकूलं प्रभातमुग्निः सुरतावसाने ।
क्षीरो.....सैन्धवसाधितन्मु श्वागाण्डमुक्तं सुरतातिरेके ॥
अवणपूरणे तिलतैलतः अवणपूरणमेव मुखं विदुः ।
करणेषु गदेषु च कारयेत् करणमात्रकजम्बवजं पुनः ॥

Colophon. इति जीर्णमञ्जरीग्रन्थः समाप्तः ॥

विषयः । केषु केषु द्रव्येषु कानि कानि द्रव्याणि जीर्णतानुकूलानि भवन्तीत्यस्य निरूपणम् ॥

No. 123. ज्ञानतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 15 × 4 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 286 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Thānā Rāṇinagar, Paṇḍita Kālidhana Vidyābhūṣaṇa. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

कैलाशशिखरे रम्ये गन्धर्वगणसेविते ।
 स्थाणोर्वक्षःस्थिता देवी शुच्यति स्म नगात्मजा ॥
 गणेश-नन्दि-चन्द्रेश भूतनाथ मदीश्वर ।
 अनेकतन्त्रमन्त्राणां प्रकाशोद्भरणानि च ॥
 भेदश्च कौलकश्चैव शापाद्युद्धार एव च ।
 लत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञातं तत्त्वं न संशयः ॥
 नानातन्त्रेषु देवेश विद्यार्णवमयी स्मृता ।
 इदानीं श्रोतुमिच्छामि मन्त्राङ्गनामनिर्णयम् ॥
 मन्त्रसङ्केतकं नाम वक्ष्यामि सुचितम् ।
 अस्मिन्नु निर्ज्जने देव यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ।
 तद्वदस्व मन्त्रादेव नात्र कार्या विचारणा ॥
 नो चेत् सत्यं वदाम्यस्य पुरस्कृत्य तवाद्यतः ।
 प्राणत्यागं करिष्यामि सत्यं सत्यं न संशयः ॥
 ईश्वर उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया भद्रे यन्मन्त्रं मनसि स्थितम् ।
 योषिच्चपलभावत्वात् पुरा नोक्तं त्वयि प्रिये ॥
 इदानीं स्थिरतां ज्ञात्वा कथयामि वरानने ।
 न प्रकाशं मन्त्रादेवि कदापिदपि पार्ष्वति ॥
 प्रकाशिते मन्त्रानन्ते सिध्यन्ति सिद्धयस्तव ।
 पुनरुक्तं मया देवि न वक्तव्यं सुनिश्चितम् ॥
 विना रूपेण होमेन पूजया वा कृपाम्बिते ।
 येन विज्ञानमात्रेण मन्त्रसिद्धिः प्रजायते ॥ इत्यादि ।

End.

मन्त्राश्च वाचका श्रेया वाच्यत्वं मनुनोदितम् ।

मन्त्रसङ्केतमज्ञात्वा यो जपेत् कालिकां पराम् ॥

शतलक्षप्रज्ञोऽपि मन्त्रसिद्धिर्न जायते ।

मन्त्राः पराङ्मुखो यान्ति आपदश्च दिने दिने ॥

जपपूजादिकं सर्व्वमभिचाराय कल्पते ।

अन्ते निरयमाप्नोति सत्यं सत्यं न संशयः ॥

Colophon.

इति सर्व्वतन्त्रोत्तमे ज्ञानतन्त्रे कालीमन्त्राङ्गनिर्णयो नाम सप्तमः पटलः ।

विषयः । अत्र प्रथमं शिवाशिवयोः संवादेन तत्त्वज्ञानस्वरूपतत्प्राप्तिपायादिकथनम् । तत एकाक्षरादिमन्त्रकथनम् । मन्त्रोद्धारसाधनकथनम् । महाविद्यास्वरूपादिकथनम् । तत्र अङ्ग-संख्यानादिकथनम् । बालामन्त्रनिरूपणम् । भैरवाङ्गनिर्णयः । भुवनेश्वरीविद्यानिरूपणम् । तन्त्र-मन्त्राङ्गनिरूपणम् । त्रिवर्गसाधनीविद्याकथनम् । त्रिपुराविद्याकथनम् । अन्नपूर्णासन्त्राङ्गनिर्णयः । महात्रिपुरसुन्दरीमन्त्राङ्गनिर्णयः । कालीमन्त्राङ्गनिर्णयश्च ।

No. 124. ज्ञानतन्त्रम् . (१० म परिच्छेदः) Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 6. Lines, 9 in a page. Extent, 388 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahar, Khāsvāṭī, Paṇḍita Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परमदेवतायै ।

नारद उवाच ।

यत्त्वयोक्तं महादेव विस्तारिणं नूतनं मया ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि संचोपात् गुह्यलक्षणम् ॥

दीक्षाकालमकाले च तथा चैव पुरस्कृत्याम् ।

मालाभिधानं देवेश नित्यस्य कथय प्रभो ॥ इत्यादि ।

End.

चतुर्थाश्रमिणो विप्राः पूजा वामरताः सदा ।

गार्हस्थ्याश्रमिणो विप्राः पूजा दक्षरताः सदा ॥ (?)

ब्राह्मणस्तु सूर्यां पीत्वा ब्राह्मण्यादेव जीयते ।

तस्मात् गृहस्थो विप्रस्तु दक्षिणाचारपूजनम् ।

कुर्यात् तथा विना वेश्यां स्त्रियं वा न पूजयेत् ॥

Colophon.

इति शिवनारदसम्वादे ज्ञानतन्त्रे दशमः परिच्छेदः ।

विषयः । ज्ञानतन्त्रस्य दशमपरिच्छेदेऽस्मिन् प्रथमं गुरुनिरूपणम् । ततो मन्त्रसिद्धि-
पायादिनिरूपणम् । सुक्तिनिरूपणम् । पूजाहोमादिनिरूपणम् । प्रणवभेदनिरूपणम् । शापोद्वा-
रादिनिरूपणम् ।

No. 125. ज्ञानभैरवीतन्त्रम् . (षष्ठः पटलः) Substance, country-made
paper, 12×3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 27 çlokas.
Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamansîñha, Yaçodal,
Pañḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ ज्ञानभैरवीतन्त्रम् ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि रक्ष्यं त्रिजटोत्तमम् ।
पचं ब्रह्ममयं देवि अद्भुतं वरवर्णिनि ॥ इत्यादि ।

End. ब्रह्मचिन्तामणौ तन्त्रे पूर्वसुक्तं विशेषतः ।
अधुना कथितां रम्यं रक्ष्यं त्रिजटात्मकम् ।
पठनात् सर्वपापेभ्यो मुक्ता भवति मानवाः ॥

Colophon. इति ज्ञानभैरवीतन्त्रे षष्ठः पटलः ।

विषयः । त्रिजटादेव्या रक्ष्यादिनिरूपणम् ।

No. 126. ज्ञानमार्जनीतन्त्रं (योगशास्त्रम्) . Substance, country-made
paper, 10×2½ inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 168
çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Dhākā, Vikrampur, Teghare, Pañḍita Içvaracandra Vidyālañkāra. Ap-
pearance, fresh. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।
नमामि व्यक्तपुरुषं परं ब्रह्म च सर्व्वदा ।
शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाकारविवर्जितम् ॥
साधकानान्तु चित्तानामेतद्भेदन्तु तद्गुणैः ।
खट्विपाखनसंहारं कुरुते चितयात्मकम् ॥
प्रथमं सर्व्वलोकानां सर्व्वराज्यसुखप्रदम् ।
प्राची + + + स्थापनाय शिवाकारन्ध्रनामयम् ॥

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
 पप्रच्छ पार्वती देवी ब्रूहि ज्ञानं महेश्वर ॥
 श्रीदेव्युवाच ।

कुतः दृष्टिर्भवेदेव कथं दृष्टिर्विनश्यति ।
 ब्रह्मज्ञानं कथं देव दृष्टिसंहारवर्जितम् ॥ इत्यादि ।

End. अनुपम्यं निराधारं शब्दं तस्य तदुच्यते (?) ।
 अचलं निर्मलञ्चैव शून्यं वापि निरञ्जनम् ॥
 वेदान्तसार + + + समाप्ते शिवभाषितम् ।
 सिध्यन्ति सर्वयोगानां नात्र कार्या विचारणा (?) ॥

Colophon. इति योगशास्त्रे उभामहेश्वरसंवादे ज्ञानमार्ज्जनीतन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन ब्रह्मज्ञानोपायकथनम् । अष्टादशविद्याकथनम् ।
 शाङ्करीविषयो गुणलक्षणम् । अध्यात्मविद्यास्वरूपादिकथनम् । विद्यादिसिद्धान्तकथनम् ।
 शरीरतत्त्वकथनम् । शरीरे चन्द्रसूर्यादीनां क्रमेण स्थाननिरूपणम् । आहारनिद्रासुषुप्तादि-
 कारणकथनम् । तत्र तत्र मनसः कर्तृत्वकथनम् । शिवशक्तिस्वरूपादिकथनम् । षट्षक-
 निरूपणम् । त्रिगुणविदेवतादितत्त्वकथनम् । ज्ञानदयाशान्तिप्रभतीनां पितृमातृभगिनीत्वादि-
 रूपकथनम् । मायामोहस्वरूपादिकथनम् । ब्रह्मज्ञानस्वरूपादिकथनम् । अथ योगलक्षणादि-
 कथनम् । संयमादीनामावश्यकत्वकथनम् । स्थूलसूक्ष्मप्रक्षालक्षणादिकथनम् ॥

No. 127. ज्ञानलक्षणाविचारः . Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 168 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1639. Place of deposit, Brāhmaṇa-maṇḍali viśā Bārasāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः । सप्रकारकज्ञानस्योपनायकत्वमते ज्ञानलक्षणाया घटत्वप्रकारक-
 प्रत्यक्षं प्रति सप्रकारकघटलक्षणान्वेन न हेतुता । अस्यांश्च सप्रकारकात्
 घटलनिर्विकल्पकात् घटोपनीतमानापत्तेः । इत्यादि ।

End. तादृशबोधे च विशेषणतावच्छेदकप्रकारकज्ञानहेतुतया निर्विकल्पकस्य
 मन्त्रेऽपि द्वितीयक्षणेऽपि प्रत्यक्षापत्तिर्न सम्भवति विशिष्टबुद्ध्युत्तरक्षणे तत्का-
 रणप्रकारस्तु स्वयमेव विचिन्त्यतां विवेचितवच्छेदमधिकमन्यत्र इति कृतं
 प्रपञ्चेन ॥

Colophon. इति ज्ञानलक्षणाया विचारः सम्पूर्णः ।

अङ्गमन्मथहराक्षिकार्त्तिका-

स्येन्दुसम्मितशकीयवत्सरे ।

× × × ×

× × × × ॥

विषयः । न्यायशास्त्रीयज्ञानलक्षणाया विचारः ।

No. 128. ज्ञानादयरहस्यम् । Substance, country-made paper, $18\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 6. Lines, 8 on a page. Extent, 402 *glokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā, Post office Pālāṇ, District, Pharidpur, Paṇḍita Kālikin̄kara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ अनुमितिं प्रति साध्यव्याप्यत्वावच्छिन्नहेतुप्रकारतानिरूपितपक्षविशेष्यता-
शालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किन्त्वव्याप्यतावच्छेदकप्रका-
रकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन च हेतुता
द्वयं एवं धूमो वज्रिव्याप्यो धूमवान् पर्वत इत्याकारकज्ञानान्वयात् तथा-
विधः.....दण्डानुमितिरुपस्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शादेव अतएव
धूमो वज्रिव्याप्यालोकावान् पर्वत इत्याकारकज्ञानद्वयादनुमित्यापत्तिः ।
धूमत्वालोकावयोरुभयोरेव व्याप्यतावच्छेदकत्वादिति तु न शङ्कनीयं यतो
व्याप्यतावच्छेदकत्वेन धूमत्वादिकं कारणतावच्छेदककोटौ निवेश्य न कार्य-
कारणभावं कल्पयामः । किन्तु विशिष्टधूमलिङ्गकानुमितिं प्रति धूमत्वाव-
च्छिन्नविशेष्यकव्याप्तिप्रकारकज्ञानत्वेन पर्वतत्वावच्छिन्नविशेष्यकधूमत्वावच्छिन्न-
प्रकारकज्ञानत्वेन चेति नोपदर्शितापत्तिप्रसङ्गः ॥ इत्यादि ।

End. सामग्रीप्रतिबन्धकतायां विशिष्ट.....उत्तेजकत्वापेक्षया तादृश-
प्रतिबन्धप्रतिबन्धकभावस्यैव कल्पयितुमुचितत्वादिति चेदस्वेतादृशरीत्या उप-
दर्शितानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकत्वाधिक्यपरीहारः । तादृशानुमितिसामग्र्याः
प्रतिबन्धतावच्छेदकगौरवं दुर्वीरमेव तथापि सन्मते तादृशसामग्र्याः
पर्वतविशेष्यकानुमित्यन्यवज्रिज्ञानत्वमेव प्रतिबन्धतावच्छेदकं घटप्रत्यक्षादेस्त-
प्रतिबन्धतावच्छेदकानाक्रान्तत्वेऽपि अतिविरहात् । भवन्मते तु सत्प्रत्यक्षादि-
साधारणवज्रिसत्पर्वतवृत्तिवज्रिव्याप्यधूमप्रकारतानिरूपितधूमवत् पर्वतत्वा-

वच्छिन्नविशेष्यताशाल्यनुमित्यन्यज्ञानत्वादेरेव तथात्वमुपेयं । केवलस्यानुमि-
त्यन्यज्ञानत्वस्य तथात्वे समानविषयकशब्दबोधादौ व्यभिचारप्रसङ्गात् । एवञ्च
वच्छिन्नानुमितिसामग्रीप्रतिबन्धकतायां .....

एकज्ञानविशिष्टापरज्ञाननिवेशनप्रयुक्तमुपदर्शितगौरवं । सीमांसकमते तादृश-
स्थलीयतादृशानुमितिसामग्रीनियतोपदर्शितसामग्रीणामनन्तानां प्रतिबन्धता-
वच्छेदकगौरवमिति सीमांसकमतमेव साधीयः ॥

Colophon. इति ज्ञानाद्वयरहस्यम् ॥

विषयः । एककालीनं ज्ञानद्वयं सम्भवति न वेति विचारः ।

No. 129. ज्ञानार्थः । Substance, country-made paper, 17 × 5 inches.
Folia, 50. Lines, 8 on a page. Extent, 1,764 ślokaś. Character, Bengali.
Date, ? Place of deposit, Mājpadā, District Dhākā, Bābu Rāsavihārī
Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

श्रीदेव्युवाच ।

गणेशनन्दिचन्द्रेशसुरेन्द्रपरिवारित ।

जगद्वन्द्य फलाधीश किं त्वया जण्यते सदा ।

अक्षमालेति किं नाम संशयो मे हृदि स्थितः ॥

शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमार्थवित् ।

कथयानन्दनिःशब्दसान्द्रमानसनिश्चयात् ॥

ईश्वर उवाच ।

कथयामि वरारोहे यन्मया जण्यते सदा ।

ककारादि-चकारान्ता मातृकावर्णरूपिणी ॥

चतुर्दशसरोपेता विन्दुचयविभूषिता ।

अनुसारेण देवेशि विन्दुनैकेन मण्डिता ॥

विसर्गेण च विन्दुभ्यां संलग्नाभ्यां विराजिता ।

कलामण्डलमाख्यातं शक्तिरूपं महेश्वरि ॥

ककारादि-चकारान्ता वर्णास्तु शिवरूपिणः ।

व्यञ्जनात् सदानन्दे नोच्चारयति यतः ॥

उच्चरेत् स्वरसंभिन्नास्त्रादा देवि न संशयः ।
 पञ्चाशद्वर्णरूपेण शब्दाख्यं ब्रह्म उच्यते ॥
 अकारः प्रथमो देवि चकारोऽन्तिम उच्यते ।
 अक्षमाख्येति विख्याता मातृकावर्णरूपिणी ॥
 शब्दब्रह्मस्वरूपेण शब्दातीतन्तु जयते ।
 शब्दातीतं परं धाम गणनारहितं सदा ।
 आत्मस्वरूपं जानीहि हंसस्तु परमेश्वरः ॥ इत्यादि ।

End.

नवचक्रं स्थिता या च चक्रेशी नवकाय च ।
 रश्मिद्वन्द्याय देवेशि प्रत्येकं तारपूर्वकम् ॥
 पवित्रकं समभ्यर्च्य गुणं सन्तोषयेत् प्रिये ।
 खर्णालङ्कारवस्त्रैश्च नानाधनसमुच्चयैः ।
 तत्प्रसादपवित्रञ्च धारयेत् तदनन्तरम् ॥
 तदङ्गहोमं निर्वृत्य पवित्रेण समर्चयेत् ।
 कुमारीपूजनं कुर्यात् ततः सुवासिनीगणम् ॥
 योगिन्यो योगिनश्चैव ब्राह्मणा विविधा गणाः ।
 पूज्या हि परमेशानि यदीच्छेत् सिद्धिमात्मनः ॥

Colophon.

इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यातन्त्रे पवित्रार्पणविधिर्द्वाविंशतितमः पटलः ॥
 सम्पूर्णोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । अत्र प्रथमं अक्षमालानिर्णयः । ततः त्रिपुराया मन्त्रभेदादिकथनम् । त्रिपुरा-
 बालामन्त्रादिकथनम् । बालान्यासादिकथनम् । त्रिपुरासाधनविधिः । तत्र गायत्रीनिरु-
 पणादिकम् । ऋष्यादिनिरूपणम् । अन्नर्यागविधिः । चक्रोद्धारविधिः । तद्ज्ञानकथनम् । मण्डल-
 पूजादिनिरूपणम् । मुद्रालक्षणादिकथनम् । त्रिपुरेश्वरीक्रमविधिः । कुमारीक्रमविधिः । यजन-
 बलिदानादिविधिः । पञ्चसिंहासनविधिः । तत्र प्रथमपञ्चसिंहासनविधिः । द्वितीयपञ्चसिंहा-
 सनविधिः । मन्त्रत्रिपुरसुन्दरीद्वादशविवरणम् । षोडशाक्षरीश्रीविद्याविधिः । मन्त्रासपूजा-
 विधिः । तदन्तर्यजनविधिः । श्रीचक्रादिप्रयोगकथनम् । पञ्चाशत्-पौठकथनम् । षोडशान्यासादि-
 विधिः । अन्नर्यागवह्निर्यागविधिः । तत्र समाधिनिरूपणम् । रुद्राक्षमालादिविधिः । तत्र तत्र
 प्रत्येकं फलश्रुतिकीर्तनञ्च । रत्नपूजाविधानम् । त्रिपुराबीजसाधनविधिः । त्रिपुराजपहोम-
 विधानम् । तत्र कुण्डविधिः । ज्ञानहोमविधिः । कुमारीपूजाविधिः । द्वितीयजनविधिः । तत्र
 स्त्रीणां जातिभेदादिकथनम् । दीक्षाविधिः । पवित्रार्पणविधिश्च ।

No. 130. ज्ञापकावली, By हरगोविन्दः. Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 21. Lines, 8 on a page. Extent, 829 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1763. Place of deposit, Telivini viā Gaḍvetā, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीरामः ।

श्रीशपादात्ममाध्वीकं भवासाध्यविभेषजम् ।

अन्विच्छ पातुं मे खान्त त्यक्त्वान्यत् पेशमुत्तमम् ॥

नत्वा श्रीगुरुचरणं शरणीकृतहरगोविन्दचरणः ।

ज्ञापकवृन्दं तनुते सुवन्तपादे यथाधिषणम् ॥

लुक् ॥ लुगिति अत्युत्पन्नं कान्तं नाम एतच्च लुकि स्त्रीविहितस्य चेति

निर्देशेन बोधितं अन्यथा लुञ्चतेः किवन्तस्य रूपत्वे लुञ्चोति स्यात् ।

चिक्कार्थस्येति चिक्कं चिक्कं ज्ञानं तदेवार्थः प्रयोजनं कार्यं यस्य स

चिक्कार्थः तस्य ज्ञानकारणस्य इत्यर्थः एतेन जसादिप्रत्ययादीनां जकारादे-

र्जसादिज्ञानं प्रति कारणत्वात् लुग्विधीयते ॥ इत्यादि ।

End.

अनादिष्टस्यैव स्वादेर्घ्यहणं तेनादेशेऽष्टत इत्यत्र न स्यात् एवं द्वेदिदित्यत्र

सुपोऽनुष्टुप्तिर्ज्ञापकत्वेन बोध्या ।

गुरूपदिष्टज्ञानाध्वा × × × × ।

उत्तीर्णो हरगोविन्दो निर्माय ज्ञापकावलीम् ॥

Colophon.

इति सुवन्तज्ञापकावली समाप्ता ॥ शकाब्दाः १७६३ ॥

विषयः । सुवन्तपादस्य संक्षेपेण व्याख्यानम् ॥

No. 131. ज्ञेयार्थसारः, By वृषणः. Substance, country-made paper, 19×3 inches. Folia, 159. Lines, 5 on a page. Extent, 5,257 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1666. Place of deposit, Pañcasāra, District Dhākā, Paṇḍita Mahondracandra Kāvya-tīrtha. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

रामः शरणम् ।

यं ब्रह्मा गिरियेन्द्रदेवऋषयो वेदोपवेदादिभि

मुंष्टोर्दिव्यपदैः सुवन्ति सभयं मायाऋगीनर्त्तकम् ।

विद्यायाः खिलशक्तयोऽष्टविभवा नृत्यन्यखण्डाश्रिता
 सं जल्लो विचिनोति तारकमञ्जो ज्ञेयार्थसारं नमन् ॥
 यस्याग्रे लज्जमाना निवसति सगुणा स्नेह्याऽजा गृहीता
 सोऽव्यान्मां यत्र विश्वं समुदयविलयं याति येनानुचितम् ।
 यद्भानानन्दभूतिर्गमयति लघुतां ब्रह्मलोकधिपत्यं
 तादृग् दुःखोर्मिभालाकुलभवजलधेस्तारकं यस्य नाम ॥
 खामिना लिखितं यद्युद्गमानास्थानेषु निश्चितम् ।
 तदेवैकत्र संगृह्य ज्ञेयसारो निरूप्यते ॥
 येषां स्वीयदशादृष्टौ नास्त्येव परिवेदना ।
 तेषां नातिप्रियो ह्येष निद्रितस्त्येव मन्त्रवाक् ॥
 भयापमानेषु विद्योगरोगाद्यनन्तदुःखां विदुषो दशां खाम् ।
 यस्तस्य नूनं भवितेष मोदकन्निदाघतप्तस्य यथा हिमाम्भः ॥
 येन क्रमेण यद्वाच्यं तन्निर्घण्टनमुच्यते ।
 प्रथमं शास्त्रसाङ्गत्यं ततो दुःखपरम्परा ॥
 तदानीं सुखलाभे च जपायानां प्रदर्शनम् ।
 आश्रमाणां लक्षणानि प्रकाराचारनिर्णयः ॥
 तदग्रहे भ्रष्टतायां तद्वर्मातिक्रमे तथा ।
 प्रायश्चित्तप्रमाणानि सन्नासेऽप्यधिकारिता ॥
 भक्तिज्ञानापरीपाके भ्रष्टत्वे मरणेऽपि वा ।
 दशजन्मोत्तरं सिद्धिः प्रायश्चित्तञ्च × × × ॥
 अतिक्रमेऽथ पातित्यं तीर्थादिषु फलाफलं ।
 तत्र देशादिशुद्धिश्चाश्रमा नास्तिकता मृते ॥
 तथा हरिपराङ्मुख्यं फलं × × × केनचित् ।
 सर्वार्थविकलस्यापि फलं पातित्यखण्डनम् ।
 भगवद्भक्तिमाहात्म्यात् तच्छास्त्रेणार्थवादता ॥ इत्यादि ।

End.

आकाङ्क्षायां स्थितायामेकत्र निर्णीतः शास्त्रार्थो बाधकमन्तरेणान्यत्रापि
 कल्प्यत इति न्यायाद्वयवस्था । भक्तानाम्नां भाक्तः सातत्ये औत्कथ्ये वा
 तद्देहान्ते तत्क्षणे वा कायव्यूहेन वा सुखदुःखौत्कथ्येन प्रारब्धाप्रारब्धभोगो-
 त्तरं तदभावे ब्रह्मपुराणोक्तरीत्या मोक्ष इति । अन्यदेवोपासकानामप्येवम् ।

Colophon.

श्रीरामः । शकाब्दाः १६६६ ॥

विषयः। अत्र प्रथमं शास्त्राणां सङ्गतिकथनम् । तेषां प्रामाण्यादिकथनम् । अदृष्टार्थ-
दृष्टार्थभेदात् तेषां द्वैविध्यादिनिरूपणम् । वेदान्तसांख्यवैशेषिकादिशास्त्राणां समन्वयादि-
कथनम् । अथ जीवस्वरूपादिनिरूपणम् । जीवन्मुक्तिविवेचनम् । सर्वेषां शास्त्राणां वास्तवैक-
मतत्वनिरूपणम् । आस्तिक्यादिस्वरूपकथनम् । श्रद्धादिलक्षणकथनम् । कार्यकारणयोः
स्वरूपादिकथनम् । वैधर्हिंसाविवेचनम् । वर्णाश्रमधर्मनिरूपणम् । अथ प्रवृत्तिमार्गस्य दुःख-
जनकत्वकथनम् । अथ दुःखहानिसुखावाप्त्युपायकथनम् । तत्र निवृत्तिमार्गप्रशंसादिकथनम् ।
आश्रमलक्षणादिकथनम् । आश्रमाणामावश्यकत्वकथनम् । अनाश्रमताजनितपापप्रायश्चित्तकथनम् ।
सन्न्यासग्रहणान्मुक्तिरिति निरूपणम् । कलौ दीर्घकालं ब्रह्मचर्यवानप्रस्थाश्रमयोः प्रतिषेध-
कथनम् । सन्न्यासाधिकारितादिकथनम् । भक्तिज्ञानयोर्माहात्म्यादिकथनम् । नित्यकर्म-
करणादौ प्रायश्चित्तकथनम् । तदतिक्रमे पातित्यादिनिरूपणम् । तीर्थविधि-तत्तत्फलफल-
कथनम् । भगवद्भक्तिमाहात्म्यादिकथनम् । भागवतधर्मप्रतिपादकश्रुत्यादिशास्त्राणां नार्थ-
वादत्वशङ्केति निरूपणम् । अपराधचालानोपायकथनम् । भक्तस्य दर्शजन्मोत्तरं कृतार्थता-
कथनम् । शैवादीनामपि वैष्णवलस्थापनम् । अथ उपास्यदेवतानिरूपणम् । सर्वेषां देवानां
भगवदंशतादिकथनम् । भगवद्भक्तिस्वरूपादिकथनम् । विस्मरतो भक्तियोगनिरूपणम् ।
सत्तादिगुणधर्मकथनम् । प्राकृतिकदृष्ट्यादिनिरूपणम् । सगुणनिर्गुणब्रह्मनिरूपणम् । सत्यादि-
लक्षणकथनम् । अग्निमादिलक्षणकथनम् । योगसिद्धिलक्षणादिकथनम् । एकानेकजीव-
वादकथनादिकम् । लिङ्गदेहादिनिरूपणम् । तीर्थादिस्मृत्युपलकथनम् । मरणोत्तरगतिनिरू-
पणञ्च ॥ इति शम् ।

No. 132. ज्योतिःसागरसारः, By विद्यानिधिः. Substance, country-
made paper, 16×2½ inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 764
glokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1670. Place of deposit, Bharākōr,
District Dhākā, Bābu Dvārikānātha Dāsa. (Vaidya.) Appearance, old.
Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

जगदीशं रविं नला लोकानुग्रहकारकम् ।

ज्योतिःसागरसरोज्यं श्रीविद्यानिधिनोऽन्ते ॥

रविः सोमो मङ्गलश्च बुधो जीवः सितः शनिः ।

रवेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात् ॥

शुक्रेन्दुवधजीवानां वाराः सर्व्वे च शोभनाः ।
 भानुभूसुतमन्दानां शुभकर्म्मसु केचपि ॥
 नृपाभिषेको नृपतिप्रयाणं
 नृपस्य कार्य्यं नृपदर्शनञ्च ।
 यज्ञाग्निकार्य्यं भुवि किञ्चिदुक्तं
 सर्व्वं + मादित्यदिने प्रशस्तम् ॥
 भेदादिघातं नगरे पुरे वा
 सेनापतिञ्च + तथैव राज्ञाम् ।
 व्यायामशस्त्रं वसनानि चौर्य्यं
 कुर्यादिने भूमिसुतस्य सर्व्वम् ॥ इति वाराः । इत्यादि ।

End. राज्याग्निर्जन्मभे शौर्षे सुखं दत्ते जयो गणे ।
 नेत्रे भूतिः श्रियो हस्ते पादे पीडां विनिर्दिशेत् ॥

Colophon. इति ज्योतिःसागरसारोऽभूत् समाप्तः ॥
 प्रणम्य गौर्याश्चरणारविन्दं गुरुन् गणेशं जनकञ्च देवान् ।
 खसप्तषट्चन्द्रगते शकाब्दे लिखेत् पुस्तो खकमध्ययनार्थम् ॥ (?)

विषयः । शुभकर्म्मसु वारनिरूपणम् । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलादिनिरूपणम् ।
 अमृतयोगादिनिरूपणम् । पापयोगरिष्टादिनिरूपणम् । नक्षत्रतदधिपादिनिरूपणम् । उत्पा-
 तादियोगनिरूपणम् । घमघण्टादियोगकथनम् । राशिनक्षत्रयोगविभागकथनम् । लग्नादि-
 निरूपणम् । चन्द्रशुद्धिताराशुद्ध्यादिकथनम् । उद्वाहादिसंस्कारेषु रयादिशुद्धिकथनम् । ग्रह-
 मानादिकर्म्मविवेकः । विवाहयोग्यमासतिथिनक्षत्रादिनिरूपणम् । नववध्वागमनविधिः । द्विरा-
 गमनविधिः । प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभनिरूपणम् । उपगमनविधिः । जातकनिरूपणम् ।
 नामकरणान्नप्राशनचूडोपनयनादिकालनिरूपणम् । अनध्यायकालनिरूपणम् । विद्यारम्भकाल-
 निरूपणम् । नववस्त्रपरिधानकालनिरूपणम् । नवशस्यादिभोगकालकथनम् । श्वारोग्यस्नान-
 विधिः । नौकागठनादिकालनिरूपणम् । वीजवपनादिकालकथनम् । धान्यच्छेदनकालकथनम् ।
 अश्ववाचीकालनिरूपणम् । गृहनिर्माणाद्योग्यभूमिनिरूपणम् । गृहस्थाननिरूपणम् । गृहद्वारभ-
 तत्प्रवेशादिकालकथनम् । नागशयनसमयनिरूपणम् । यात्राकालकथनम् । अयनचक्रादि-
 निरूपणञ्च । इति शम् ।

No. 133. ज्योतिःसारः, By **राघवेन्द्रशर्मा**. Substance, country-made paper, 17×1 inches. Folia, 44. Lines, 3 on a page. Extent, 783 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Phursāil, District Dhākā, Paṇḍita Jagaccandra Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः सवित्रे ।

नखाक्षर्नाथमज्ञानायाज्ञानतमोपहृम् ।
तन्यते राघवेन्द्रेण ज्योतिःसारो बुधप्रियः ॥
सितेन्दुबुधजीवानां वाराः सर्व्वेन शोभनाः ।
भानुभूषतमन्दानां शुभकर्म्मसु केचपि ॥
रवेर्वर्च्चं चतुःपञ्च सोमे सप्तद्वयं तथा ।
कुजे षष्ठं द्वयं चैव बुधे पञ्चद्वतीयकम् ॥
गुरौ सप्ताष्टकञ्चैव विचत्वारि च भार्गवे ।
शनावाद्यञ्च षष्ठञ्च शेषञ्च परिवर्ज्जयेत् ॥ इत्यादि ।

End.

छतान्तकुजयोर्वारं यस्य जन्मदिनं भवेत् ।
अष्टक्षयोगसंप्राप्ते विघ्नस्तस्य पदे पदे ॥
अथ सौरारयोर्दिने सुक्ता देयादृष्टे तु काक्षनमिति प्रत्येकदोषशान्ति-
दर्शनात् छतान्तकुजयोरित्यत्रापि वाक्यद्वयं प्रतीयते ॥

Colophon.

इति राघवेन्द्रशर्माकृतो ज्योतिःसारः समाप्तः ॥

विषयः । वारवेलादिनिरूपणम् । कालवेलादिनिरूपणम् । नन्दादिनिरूपणम् । मास-
दग्धादिनिरूपणम् । दिनदग्धादिनिरूपणम् । रिष्ट्यादिनिरूपणम् । नक्षत्राश्यादिकथनम् ।
कर्म्मविशेषे विहितविहितनक्षत्रादिनिरूपणम् । करकचादियोगकथनम् । चूडाविवाह्यावादि-
दिननिरूपणम् । अष्टवर्गादिनिरूपणम् । जातकनिरूपणम् । अथ चौरकर्म्मदिनकथनम् ।
विद्यारम्भादिनकथनम् । गृह्यारम्भादिनकथनम् । देवतागठनादिदिनकथनम् । पुष्करि-
ण्याद्यारम्भदिनकथनम् । अथ नक्षत्रादिभेदेषु ज्वरादिभोगकालकथनम् । राजदर्शनादिदिन-
कथनम् । योगिन्युदयादिविवेचनम् । यात्रायां शुभाशुभदर्शनफलकथनम् । दिनचर्यादि-
कथनम् । ग्रहणदर्शनादिविधिश्च ॥

No 134. ज्योतिःसारसंग्रहः, By हृदयानन्दविद्यालङ्कारः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 40 (without 14-20). Lines, 3 on a page. Extent, 323 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Sāmsiddhi, vid Śrinagar, District Dhākā, Paṇḍita Kṛṣṇakiṣora Nyāyavāgiṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally Correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीस्वरूपाय ।

वन्देऽहं परमानन्दमज्ञानतिमिरापहम् ।

भवसागरपाराय गीतं वेदान्तगैर्मुक्तः ॥

विद्यालङ्कारविख्यातहृदयानन्दशर्मणा ।

ज्योतिःशास्त्रं समालोक्य क्रियते सारसंग्रहः ॥

पण्डितैर्ज्ञायते सर्वं तदर्थं न परिश्रमः ।

संचिप्रविषदग्रन्थो बालके गृह्यतां मुदा ॥

अथ वाच्या विवाहस्तु निषेकनामनी तथा ।

अन्नप्राशनचूड़े च कर्णवेधोपवीतके ॥

गृहस्थानगृहचारम्भो गृहसञ्चार एव च ।

हल्योजनवस्त्रोपवीतधन्यकर्त्तनम् ॥

नवान्नं जातको यात्रा विद्यारम्भो ... .. ।

... .. एता गौरवान्नेतरे मताः ॥

अथ विवाहः ।

बुधेन्दुशुक्लजीवानां दिनैरेतैर्विवाहिता ।

कन्या सुखमवाप्नोति पुत्रभाग्यधनान्विता ॥ इत्यादि ॥

End.

नौकाचालना ।

अश्विसुधानधि-पूर्वमित्रधनाच्युतभेषु लभे ।

तारकयोगतिथीन्दुविशुद्धौ नौगमनं शुभदं शुभवारे ॥

इति नौकागमनम् ॥ इति ॥

(परिसमाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । विवाह-गर्भाधान-नामकरणान्नप्राशन-चूड़ा-कर्णवेधोपवीत-गृहस्थाननिर्णय-

गृहचारम्भ-गृहसञ्चार-हल्योजना-बीजवपन-धान्यकर्त्तन-नवान्न-जातकविवेक-यात्राविवेक-विद्या-
रम्भ-नौकागमनचालनादिषु कालादिनिर्णयकथनम् । सत्र प्रथमं विवाहप्रकरणम् । तत्र तिथि-

नक्षत्रवारभेदे विवाहस्य शुभाशुभलक्षणकथनम् । तत्र प्रथमं वारनिर्णयकथनं, । चन्द्रशुद्धि-
कथनं । रविशुद्धिकथनं । गोचरशुद्धिकथनम् । गोधूलिविवरणदिवाविवाहनिषेध-नाडीनक्षत्र-
विवरणकथनम् । ततो गर्भाधानप्रकरणम् । तत्र प्रथमं प्रथमतो मासवारभेदे शुभाशुभलक्षण-
कथनम् । ऋतुसप्ततुर्थादिषोडशान्तदिवसानां मध्ये गर्भोत्पन्नस्य जातकस्य शुभाशुभलक्षणनिर्णय-
विवरणम् । गर्भधारणे तिथिनक्षत्रादीनां भेदेन फलभेदकथनम् । नक्षत्राणां ऋतुक्षिप्रध्रुवेति
त्रिविधगणभेदे नामकरणस्य फलाफलकथनम् । अथ अन्नप्राशनं । तस्य च षष्ठाष्टमादिमासभेदे
फलभेदकथनम् । चूडाकरणस्य शुभवारादिकथनम् । जन्ममासे जन्मनक्षत्रे जन्मदिवसेऽपि
चूडाकरणस्यापरिहार्यलक्षणम् । कर्णवेधोपनयन-गृहप्रवेश-हलचालन-बीजवपनानां वार-
मासतिथिभेदकथनम् । जातकस्य लग्ननिर्णयनं । लग्नस्वराशीनां शुभाशुभनिर्णयकथनम् ।
यात्रायां दिग्भेदे तिथिनिर्णयकथनम् । विद्यारम्भस्य वारतिथिनक्षत्रनिर्णयकथनम् । देवता-
प्रतिमागठनस्य कालनिर्णयकथनम् । कालशुद्धिकथनम् । मासदग्धानिरूपणम् । नववध्वानयनस्य
कालनिर्णयकथनम् । नौकाचालनस्य वारतिथिनक्षत्रादिकथनम् । कालराचिकथनम् ॥

ग्रन्थकारेणात्र नवांशवचन-रत्नमाला-यामित्रवेध-खजूरवेध-खना-वराहमुनि-चिन्तामणि-भीम-
पराक्रम-याज्ञवल्क्यप्रभृतीनामुद्धृतानि वचनानि ॥

No. 135. णकारभेदः, By पुरुषोत्तमदेवः. Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 150 ślokas. Character, Bengali. Date, 1663. Place of deposit, Serpur, Mayaman-simha, Paṇḍita Durgāsundar Kṛtiratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

शब्दाभोधैर्यतो + + यतो व्याख्या प्रवर्तते ।

गुरवे शम्भवे तस्मै नित्यं वागात्मने नमः ॥

सरस्वत्याः प्रसादेन कविर्ब्रूति यत्पदम् ।

प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा तत् प्रमाणमिहोच्यते ॥

शिवं भद्रं शिवः शम्भुः शिवा गौरी शिवाभया ।

नित्यः कौरः शिवा क्रोष्टी भवेदामलकी शिवा ॥

End.

खण्डितत्वात् समाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति ।

Colophon.

रति पुरुषोत्तमदेवविरचितो णकारभेदः समाप्तः । शकाब्दाः १६६३

विषयः । शिवगौर्यादिशब्दस्य नानार्थकथनमुखेन एकारान्तशब्दानां नानार्थनिरूपणम् ।

No. 136. तत्त्वचिन्तामणिः, By पूर्णानन्दः. Substance, country-made paper, $20 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 3,450 ślokas. Character, Bengali. Date, (?). Place of deposit, Kānṭhāl-pārā, viā Naihāṭī, Bābu Homacandra Bandyopādhyāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अत्र प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।
तमात्मानं वन्दे परमसुखसन्ताननिलयम् ॥

अथ खलु दुरन्तदुःसन्तर्धोरतरसंसारसागरान्तर्दामशोकसन्तानप्रबलवाङ्-
वानलज्वालाजालकवलनविकलसकलपशुजनव्याहृतार्थे विज्ञानदत्तमनाः
परमकारुणिको भगवान् शिवः परदेवताराधनरहस्यप्रतिपादनपरानेकशत
कोटिविस्तरतन्त्रसारमुपन्यस्तवान् । तत्र च ..... श्रीमत्परिव्राजक-
परमहंसश्रीगुरुश्रीब्रह्मानन्दसुखारविन्दनिधन्दमानपरमरहस्यातिरहस्यनिगम-
कन्दसन्दोहहेतु-नित्यानन्दश्रीपूर्णानन्दपरमहंसः श्रीतत्त्वचिन्तामणिं चतुर्दश-
शताधिकनवनवतिशकाब्दे वितनोति ॥ ननु किं तावत् आत्मवस्तु
परं ब्रह्म विश्वायतनसूक्ष्मस्वरहित-नित्यशुद्ध-बुद्धसुक्तस्वरूप-जाग्रत्स्वप्नसुषु-
प्तादिप्रपञ्चप्रकाशक-गुणचयातीत-निराकाराराधितादिमध्यान्तरहितमेव -
मात्मवस्तु तदंशा जीवसंज्ञकास्ते अनाद्यविद्योपहताः शरीरमास्थाय नाना-
विधसुखदुःखभोगं कुर्वन्तीति । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन पञ्चदशाधिकशतपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितं
यथा,—

यासां प्रसादलाभेन कामरूपो भवेन्नरः ।
याभिर्विश्वजयो विश्वचारी विश्वविनोदवान् ॥
षड्धारमध्ये तु चक्रं संचिन्त्य पूजयेत् ।
चन्द्रचन्दनकस्तूरीभृगनाभिमदोद्भवैः ॥
त्रिकाशज्ञो भवेद्देवीं तेषु सम्यक् विचिन्तयेत् ।
पूगोद्याने यजेद्देवीं सिद्धद्रव्यैर्दिवानिशम् ।
निवसंस्तत्र तत्पुण्यैर्जायते मन्मथोपमः ॥ अतः परं खण्डितम् ।

विषयः। तत्त्वज्ञाननिरूपणम् । दीक्षा-दीक्षास्थान-दीक्षाज्ञादनिरूपणम् । मण्डपकरण-
नियमनिरूपणम् । दीक्षादिनपूर्वकृत्यादनिरूपणम् । षट्चक्रक्रमनिरूपणम् । कुण्डलक्षणनिरू-
पणम् । होमविधिनिरूपणम् । त्रिपुरासुन्दरीमन्त्र-पञ्चमीविद्या-कीलिताविद्यादनिरूपणम् ।
शुद्धाशुद्धफलमन्त्रादनिरूपणम् । त्रिपुरार्चनादनिरूपणम् । द्विविधस्नानप्रकारनिरूपणम् ।
योनिपीठ-मनःपीठ-यन्त्रपीठ-पादपादिषु पूजननियमनिरूपणम् । यन्त्रोद्धारनिरूपणम् । सव-
कवचादनिरूपणम् । पुरश्चरणोपायनिरूपणम् । ब्रह्महत्यादिदोषप्रायश्चित्तनिरूपणम् ।

No. 137. तत्वप्रकाशः, (प्रथमकल्पपर्यन्तः) By ज्ञानानन्दब्रह्मचारौ. Sub-
stance, country-made paper, 12×6 inches. Folia, 47. Lines, 6 on a page.
Extent, 881 śloka. Character, Bengali. Date, Sk. 1730. Place of
deposit, Kṛṣṇapurā, Post Vaidyervāzār, District Dhākā, Ārī Madanamohana
Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ गुरवे नमः ।

नत्वा तत् कुलनाथमर्द्धकमले नित्यालये चिन्मये
यद् गत्वा कुलकुण्डलीकुलपथं भिला सदा क्रौडति ।
ज्ञानानन्दधरामरेण बङ्गलङ्घालोक्य तन्त्राणि वै
शाक्तानां हितकाम्यया विरचितस्तत्त्वप्रकाशो मुदा ॥
गुरुणाञ्च कृपां लब्ध्वा साधकः शक्तिसाधनात् ।
शिवत्वं येन मार्गेण लभ्यते स प्रकाशितः ॥
आत्मतत्त्वप्रबोधाय भमनाशाय वै तदा ।
वक्ष्यामि कुलसंगीतां ग्रन्थे प्रथमकल्पके ॥

... ..

... ..

आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः ।
न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः ॥
संप्राप्ते षोडशे वर्षे दीक्षां कुर्यात् प्रयत्नतः ।
रसैर्मन्त्रैर्यथा सिद्धमयः सौवर्णतां व्रजेत् ।
दीक्षाविद्वत्तया ह्यात्मा शिवत्वं लभते भुवम् ॥
सुन्दरीरत्नावल्याम् । शङ्कराचार्यं प्रति देवीवाक्यम् ।

यथा वा गुरुकारुण्यलभते बीजमययम् ।

..... दृष्टे समुद्भूते फलभागे जायते नरः ॥ इत्यादि ॥

End.

साम्य इति सम्यक् तत्तत्देवत्वप्राप्तिः साम्यसुक्तिः । तस्मात् कश्चित् पञ्चिधा सुक्तिश्च कथ्यते । तन्त्रान्तरे । .... सालोक्यसारूप्यसाम्यश्च .... यदुक्तं कुलतन्त्रेण मन्त्रादेवेन पार्यति ।

आत्मतत्त्वबोधाय तन्मया परिभाषितम् ॥

..... विदुषां बोद्धव्यः ।

धमात्मकानां धमनाश्चेतुर्मथोदित + कुलसंगीतायाम् ॥

सिद्धलिङ्गैर्विनान्येषां बोद्धव्यो विदुषां कश्चित् ।

ज्ञानलङ्घुमिव ग्रन्थो ज्ञानिनां कुलयोगिनाम् ॥

ज्ञानेन लभते मोक्षं ज्ञानेन कुलसाधनम् ।

नित्यानन्दमयं ज्ञानं ज्ञानानन्दमयो गुरुः ॥

ज्ञानानन्दमयं ब्रह्म ज्ञानानन्दमयं जगत् ।

ज्ञानानन्दमयो ग्रन्थो ज्ञानानन्देन भाषितः ॥

इति श्रीज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा विरचिते तत्त्वप्रकाशे कुलसंगीतायां पञ्चमो विरामः । सम्पूर्णः प्रथमः कल्पः ॥

Colophon.

यद्वाणी यमुनादिजाह्नवीयुतं तीर्थं विशक्त्यात्मकं

लौहित्यं खलु तस्य पश्चिमतटे ग्रामे जिनाईग्राह्यके ।

कालीमन्दिरसन्निधौ निजपुरे वङ्गे कुजे वासरे

विंशत्सप्तविधौ शके कृत इह ग्रन्थो रवौ कर्कटे ॥

विषयः । विरचित एव तत्त्वभवता ज्ञानानन्दब्रह्मचारिणा द्वादशकल्पात्मकस्तत्त्वप्रकाश-
स्तवास्मिंस्तु प्रथमकल्पमात्रात्मके सन्ति पञ्च विरामास्तत्र प्रथमविरामे शिवत्वप्राप्तिबोधकलक्षण-
निरूपणम् । द्वितीये बीजमन्थनपूर्वकं हृष्टेरत्यक्तिकारणनिरूपणम् । शरीरं संमन्य आत्मब्रह्म-
निरूपणम् । तृतीये आत्मनिरूपणम् । प्रकृतिनिरूपणम् । साकारकल्पनानिरूपणम् । मन्त्रा-
विद्यादिशक्तिनिरूपणम् । कुण्डलीमन्थननिरूपणम् । सादकावन्धननिरूपणम् । षट्चक्रलक्षण-
निरूपणम् । चतुर्थे लुप्तब्रह्माण्डयोगेन वृक्षद्वयब्रह्माण्डमन्थननिरूपणम् । पञ्चमे अन्तर्थागविधि-
निरूपणम् ।

No. 138. तन्त्रदीपिका, By गोपालन्यायपञ्चाननः. Substance, country-made paper, 18×6 inches. Folia, 420. Lines, 12 on a page. Extent, 19,530 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Mājṣārā, Bābu Rāsvihārī Rāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. नित्यां प्रणम्य चिद्रूपां नित्यानन्दञ्च निर्गुणम् ।
 अखण्डं परमानन्दं गुह्यब्रह्ममयं तथा ॥
 विलोक्यागमशास्त्राणि विविधान् सङ्ग्रहानपि ।
 श्रुतिस्मृत्यविरोधानि ज्ञानस्य कारणानि च ॥
 आगमवागीशपौत्रेण हरिनाथस्य स्तनुना ॥
 श्रीगोपालेन विज्ञेन कृतेयं तन्त्रदीपिका ॥
 दीक्षादिलक्षणैव मन्त्रयन्त्रादिनिर्णयम् ।
 तन्त्रेऽस्मिन् संप्रवक्ष्यामि विदुषां प्रीतिहेतवे ॥
 अथ का दीक्षा । यतो दिव्यप्रबोधोदय-दुरितक्षयो च स्यातां सा । तथा
 सारदातिलके ।
 दिव्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्व्यात् पापस्य संचयम् ।
 तस्मादीचेति सा प्रोक्ता देशिकैस्तन्त्रवेदिभिः ॥
 इति सम्प्रदायविदः । तन्न ब्रह्मविज्ञानं + + महातीर्थावगाहनादि-
 श्वतिप्रसक्तेः । ब्रह्मसद्गुरुरूपदेशगम्यादृष्टजनिका तान्त्रिकी क्रिया दीक्षे-
 त्याहुः तदपि न पुरश्चरणादावतिप्रसङ्गात् । उच्यते । वैधमन्त्रग्रहणं
 दीक्षा । वैधलञ्च तन्त्रविबोधितलम् । तथा साराबली दीक्षाशेखर-दीक्षा-
 दर्शेषु तन्त्रान्तरवचनम् ।
 अदीक्षितोऽपि मरणे रौरवं नरकं व्रजेत् ।
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन सदा कुर्व्याच्च तान्त्रिकात् ॥ इत्यादि ।

End.

कुलार्णवे ।
 नोदेति नास्मायाति न दृष्टिं याति लक्षणम् ।
 स्वयं विभक्त्यात्य + + + भासते साधनं विना ॥
 यथा ध्यानस्य सामर्थ्यात् कौटोऽपि भ्रमरायते ।
 तथा समाधिसामर्थ्याद् ब्रह्मभूतो भवेन्नरः ॥
 गोनमीवे ।

आत्मनो मरणं नास्ति न वा तस्य च जीवनमित्यादि ।

अविश्वासो न कर्तव्यो यथाशास्त्रं समीरितम् ।

विधेयस्तस्य मर्मज्ञैर्धीरा बद्धोऽयमञ्जलिः ॥

Colophon. इत्यागमवागीशभट्टाचार्यपौत्र-हरिनाथभट्टाचार्यात्मज-श्रीगोपालपञ्चानन-
विरचिता तन्त्रदीपिका समाप्ता ।

विषयः । अथ दीक्षाशब्दार्थनिवेचनम् । सर्वेषु आश्रमेषु दीक्षाया आवश्यकत्वकथनम् ।
गुरुपदार्थनिरूपणसुखेन गुरुलक्षणादिकथनम् । दोषयुक्तगुरुमन्त्रयोस्तु त्याज्यताकथनम् । शिष्य-
लक्षणकथनम् । निषिद्धशिष्यलक्षणकथनम् । मन्त्राविद्याकथनम् । पित्रादिभ्यो मन्त्रग्रहणनिषेध-
कथनम् । निर्वीजमन्त्रलक्षणादिकथनम् । स्वप्नलब्धमन्त्रे विशेषत्वकथनम् । नक्षत्रचक्रादिविवे-
चनम् । वैरिमन्त्रत्यागप्रकारकथनम् । नक्षत्रचक्रकथनम् । राशिकथनम् । अक्षयचक्रकथनम् ।
भौतिकचक्रकथनम् । वर्गचक्रकथनम् । षट्णिधनिचक्रकथनम् । सर्पचक्रकथनम् । अथ दीक्षा-
कालनियमादिकथनम् । कालदोषप्रतिप्रसवकथनम् । उपदेशविधिकथनम् । श्रद्धादौ प्रण-
वादिनिषेधकथनम् । दक्षिणानियमादिकथनम् । पञ्चायतनीदीक्षाविधिकथनम् । प्रसङ्गात्
त्रिविधसूत्रपुत्रक्रमकथनम् । नित्यपूजाविधिकथनम् । प्रातःकृत्यविधिकथनम् । अथ सांख्यसूत्र-
कथनम् । सन्ध्याविधिकथनम् । संक्षेपतः सन्ध्याविधिकथनम् । स्नानविधिकथनम् । गायत्री-
कथनम् । यागमण्डपविधिकथनम् । पञ्चशुद्धिविधिकथनम् । सामान्यार्घ्यविधिकथनम् । श्रीविद्या-
द्वारपालादिपूजाविधिकथनम् । आसननिरूपणम् । भूतशुद्धिविधिकथनम् । मातृकान्यास-
विधिकथनम् । प्राणायामविधिकथनम् । ऋष्यादिन्यासकथनम् । पीठन्यासविधिकथनम् । करा-
ङ्गन्यासविधिकथनम् । अङ्गन्यासे अङ्गुलिनियमकथनम् । अङ्गन्यासादेरावश्यकत्वकथनम् । व्यापक-
न्यासकथनम् । मानसपूजाविधिकथनम् । वाचापूजाक्रमकथनम् । अर्घ्यस्थापनविधिकथनम् ।
अर्घ्यपात्रनियमकथनम् । प्रोक्षणीपात्रादनियमकथनम् । पीठपूजाविधिकथनम् । गुरुपूजा-
विधिकथनम् । तद्दानादिकथनम् । गुरुपूजाया नित्यत्वकथनम् । श्रीविद्यायां विशेषगुरुक्रम-
कथनम् । पूजाधारनियमकथनम् । शालग्रामे आवाहनविसर्जननिषेधकथनम् । अनुक्तकल्पे-
यन्त्रविशेषकथनम् । आवाहनादिसुद्राविधिकथनम् । प्राणप्रतिष्ठाविधिकथनम् । षोडशोप-
चारादिविधिकथनम् । पाद्यादिदानक्रमकथनम् । गन्धदानसुद्राकथनम् । विहिताविहितसुद्रा-
कथनम् । दशङ्कादिधूपकथनम् । नैवेद्यद्रव्यनियमकथनम् । नैवेद्यादिद्रव्याणां निर्मात्यकाल-
नियमकथनम् । आवरणपूजाविधिकथनम् । नीराजनाविधिकथनम् । तर्पणविधिकथनम् ।
नित्यपूजाङ्गबलिविधिकथनम् । नित्यपूजायां जपसंख्यानियमकथनम् । रत्नसमालाविधान-
कथनम् । मालासंस्कारविधिकथनम् । त्रिविधजपलक्षणादिकथनम् । नित्यहोमविधिकथनम् ।
अष्टाङ्गप्रणामविधिकथनम् । पञ्चाङ्गप्रणामविधिकथनम् । षडङ्गप्रणामविधिकथनम् । देवता-

विशेषे प्रदक्षिणादिनियमकथनम् । विकीर्णादिनमस्कारफलकथनम् । पूजानन्तरं शङ्खपूजा-
विधिकथनम् । सर्वदेवानां संचेपतः पूजाविधिकथनम् । सूतकिनां पूजानिष्पादन-
विधिकथनम् । नैमित्तिकपूजाविधानकथनम् । नैमित्तिकपूजाभङ्गे प्रायश्चित्तकथनम् ।
परमयोगिनां सुख्यपूजाविधिकथनम् । परादिपूजासङ्केतकथनम् । परापूजालक्षणकथनम् ।
तत्र सन्यासकथनम् । तर्पणविधिकथनम् । अर्घ्यविधिकथनम् । न्यासविधिकथनम् । षडङ्गादि-
विधिकथनम् । ध्यानविधिकथनम् । आन्तरपूजाविधिकथनम् । जपविधिकथनम् । होमविधि-
कथनम् । कुण्डस्थाननिरूपणम् । मण्डपप्रमाणकथनम् । शङ्खादिप्रमाणकथनम् । पताकाविधि-
कथनम् । ध्वजविधिकथनम् । तोरणविधिकथनम् । वेदिनिर्माणविधिकथनम् । दीक्षासङ्गराग-
कथनम् । बलिमण्डलविधिकथनम् । अङ्कुरार्पणविधिकथनम् । योनिकुण्डादिविधिकथनम् ।
काम्यहोमार्थं कुण्डविशेषकथनम् । नागशीर्षविवेचनम् । कुण्डमानाजाने दोषकथनम् । शैव-
कुण्डपञ्चे योनिविशेषकथनम् । कुण्डसंस्कारादिहोमकथनम् । आच्यस्थालीविधिकथनम् ।
दीक्षाङ्गहोमविधिकथनम् । वक्त्रेः शोभनवर्णनियमकथनम् । सुकसुवादिलक्षणकथनम् । कर-
मालानियमकथनम् । तत्र मणिनिरूपणम् । कामनाभेदे मालाविशेषनियमकथनम् । अथ पुर-
स्करणविधिकथनम् । तत्र स्थानादिनियमकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यनियमकथनम् । शय्यादिनियम-
कथनम् । भूतलिपिविधिकथनम् । अथ ग्रहणकालीन-पुरस्करणविधिकथनम् । मन्त्राणां दश-
संस्कारविधिकथनम् । पुरस्करणप्रयोगकथनम् । अथ कलावतीदीक्षाविधिकथनम् । तत्र नव-
रत्नादिकथनम् । सर्वतोभद्रमण्डलविधिकथनम् । पञ्चाङ्गमण्डलविधिकथनम् । त्रिलोचिनी-
सुद्राविधिकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । अथ गणेशमन्त्रकथनम् । तस्य पूजाप्रयोगकथनम् ।
अथ चैरम्बगणेशमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ हरिद्रागणेशमन्त्रकथनम् ।
उच्छिष्टगणेशमन्त्रकथनम् । अथ सूर्यमन्त्रकथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ भार्गवमन्त्र-
कथनम् । तत्र पूजाविधिकथनम् । अथ शिवमन्त्रकथनम् । तत्र पञ्चाक्षराष्टाक्षरादि-
मन्त्रकथनम् । अत्युज्जयमन्त्रकथनम् । दक्षिणामूर्तिमन्त्रकथनम् । नीलकण्ठमन्त्रकथनम् ।
अर्धनारीश्वरमन्त्रकथनम् । चण्डेश्वरमन्त्रकथनम् । तुम्बुरमन्त्रकथनम् । चण्डोपशूलपाणि-
मन्त्रकथनम् । अथ विष्णुमन्त्रकथनम् । तस्य पूजादिविधिकथनम् । वासुदेवमन्त्र-तत्-
पूजाविधिकथनम् । लक्ष्मीवासुदेवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । दधिवामनमन्त्र-तत्पूजा-
विधिकथनम् । हयग्रीवमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । नृसिंहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् ।
हरिहरात्मकमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । वराहमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । उल्लेखे मन्त्रेषु
प्रत्येकं काम्यविधिकथनम् । अथ श्रीकृष्णमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । बालगोपालमन्त्रकथनम् ।
कृष्णमन्त्रविषये काम्यनैमित्तिकयोर्विधिकथनम् । वैष्णवानां द्वादशशुद्धिविवेचनम् । श्रीराम-
मन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । लक्ष्णमन्त्रकथनम् । अथ दुर्गामन्त्रपूजाविधिकथनम् ।
मङ्गिमर्दिणीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । जयदुर्गामन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । शूलिनीमन्त्र-

तत्पूजाविधिकथनम् । वनदुर्गामन्त्र-तत्पूजाविधानकथनम् । कात्यायनीमन्त्र तत्पूजनविधि-
 कथनम् । अथ दशमहाविद्यामन्त्रविधिकथनम् । तत्र कालीमन्त्र तत्पूजादिविधिकथनम् ।
 विद्याकालीमन्त्र-तत्पूजनविधिकथनम् । श्मशानकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । गुह्यकाली-
 मन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । एकजटाकालीमन्त्र-तत्पूजाविधिकथनम् । भद्रकालीमन्त्र-तत्-
 पूजाविधिकथनम् । महाकालीमन्त्र तत्पूजाविधिकथनम् । श्यामादिविषये काम्यविधिकथनम् ।
 अथ तारामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ वालकसंस्कारविधिकथनम् । परमयोगिरक्ष-
 पुरस्वरणविधिकथनम् । परमयोगिवैरसाधनविधिकथनम् । अथ श्वसाधनविधिकथनम् । अथ
 श्रीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । महाषोडशीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । खग्रा-
 वती मधुमती-मन्त्रादिविधिकथनम् । पद्ममीविद्याविधिकथनम् । श्रीचक्रदर्शनादिफलकथनम् ।
 श्रीविद्यायाः काम्यादिविधिकथनम् । अथ सुवनेश्वरीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । अथ
 भैरवीविद्यामन्त्र-तत्पूजादिविधिकथनम् । तत्र सम्पत्प्रदाभैरवीमन्त्रविधिकथनम् । कौलेश-
 भैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । अघोरभैरवीमन्त्रादिविधिकथनम् । चैतन्यभैरवीमन्त्रादिकथनम् ।
 कामेश्वरीभैरवीमन्त्रादिकथनम् । षट्कूटाभैरवीमन्त्रादिकथनम् । नित्याभैरवीमन्त्रादिकथनम् ।
 रुद्रभैरवीमन्त्रादिकथनम् । सुवनेश्वरीमन्त्रादिकथनम् । तत्र तत्र काम्यविधिकथनम् । अथ
 प्रचण्डचण्डिकामन्त्रादिविधिकथनम् । विघ्नमहामन्त्रादिविधिकथनम् । तत्र मन्त्रवासनामन्त्रार्थ-
 कथनम् । अथ धूमावतीमन्त्रादिकथनम् । अथ वगलासुखीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ
 मातङ्गीमन्त्रादिविधिकथनम् । अथ लक्ष्मीविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । महालक्ष्मीमन्त्रादिविधि-
 कथनम् । अथ बालाविद्यामन्त्रादिविधिकथनम् । अथ अन्नपूर्णा मन्त्रादिविधिकथनम् । अथ
 प्रकीर्णकमन्त्रादिविधिकथनम् । तत्र सरस्वतीविद्याविधिकथनम् । पारिजातसरस्वतीमन्त्रादि-
 विधिकथनम् । परञ्चोर्तिमन्त्रविधिकथनम् । अजपाराधनविधिकथनम् । लरिताविद्याविधि-
 कथनम् । त्रिपुटाविद्याविधिकथनम् । अश्वारोहणमन्त्रकथनम् । पद्मावतीमन्त्रकथनम् । नित्या-
 मन्त्रकथनम् । आपद्द्वारवटुकमन्त्रकथनम् । ज्येष्ठा मन्त्रकथनम् । इन्द्रमन्त्रकथनम् । चन्द्र-
 मन्त्रकथनम् । गायत्रीमन्त्रकथनम् । धनदामन्त्रकथनम् । विशालाक्षीमन्त्रकथनम् । गौरी-
 मन्त्रकथनम् । ब्रह्मश्रीमन्त्रकथनम् । हनुमत्कल्पकथनम् । आर्द्रपट्टीमन्त्रकथनम् । श्मशान-
 भैरवीमन्त्रकथनम् । ज्वालामालिनीमन्त्रकथनम् । निगडविमोक्षणमन्त्रकथनम् । अम्बकमन्त्र-
 कथनम् । स्तुत्यविद्याकथनम् । अथ आकर्षणविधिकथनम् । विद्वेषणविधिकथनम् । उच्चाटन-
 विधिकथनम् । सुखप्रसवमन्त्रकथनम् । अदर्शनप्रकारकथनम् । योगिनीसाधनविधिकथनम् ।
 उच्छिष्टचाण्डालिनीमन्त्रकथनम् । कर्पापिशचीमन्त्रकथनम् । मञ्जुघोषमन्त्रकथनम् । तारिणी-
 मन्त्रकथनम् । अथ सारस्वतकल्पकथनम् । कात्यायनीकल्पकथनम् । अथ षट्कर्मविधिकथनम् ।
 अथ जपादौ मालानियमकथनम् । तत्र अङ्गुलिनियमकथनम् । अथ सेतुनिरूपणम् । मन्त्र-

सिद्धुपायकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणकथनम् । मन्त्राणां श्रापोद्धारादिविधिकथनम् । चतुः-
षष्ट्युपाचारनियमकथनम् । तन्मन्त्रादिकथनम् । यद्राक्षसाद्यात्मकथनम् । सुद्राप्रकारादिकथनम् ।
शान्त्युदकस्नानविधिकथनम् । निग्रहाद्युपायकथनम् । वेतालादिसिद्धिकथनम् । अथ हागलादि-
बलिनिरूपणम् । वीरभावकथनम् । पशुभावकथनम् । परमयोगिनां कुलाचारकथनम् । महा-
चीनचक्रकथनम् । समयाचारविधिकथनम् । तत्र कुलवारादिनिरूपणम् । शिवाबलिविधि-
कथनम् । कुलदत्तक्रमकथनम् । अवधूतव्यतिरिक्तानां गृहस्थादीनां पराङ्मनानिषेधकथनम् ।
कलौ द्वुतीयागादिनिषेधकथनम् । वीराणां पुरस्सरणविधिकथनम् । कुमारौनिरूपणादिकम् ।
योगप्रक्रियाकथनम् । तत्र आद्यनादिनिरूपणम् । योगविशेषेण भोक्तृप्राप्तिकथनञ्च । इति शम् ।

No. 139. तन्त्रप्रदीपः, By जगन्नाथः. Substance, country-made paper, 17×7 inches. Folia, 75. Lines, 13 on a page. Extent, 4,509 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Kāṭihālī, Mayamansimha, Paṇḍita Visvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो दुर्गायै ।

तत्र प्रथमं दीक्षां विना जपस्य दुष्टत्वात् सा निरूप्यते ।
प्रणम्य त्रिपुरां देवीं संसारार्णवतारिणीं ।
तन्त्रप्रदीपं तनुते जगन्नाथो द्विजोत्तमः ॥
दिश्यं ज्ञानं यतो दद्यात् कुर्व्यात् पापस्य संचयम् ।
तस्मात् दीक्षेति संप्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः ॥
मननं विश्वविज्ञानं वाणं संसारबन्धनात् ।
यतः करोति संसिद्धिं मन्त्र इत्युच्यते बुधैः ॥ इत्यादि ।

End.

गगने पवने प्राप्ते ध्वनिरुत्पद्यते महान् ।
घण्टादीनां प्रवाद्यानां सिद्धिस्तस्य न दूरतः ॥
प्राणायामेन युक्तेन सर्वरोगक्षयो भवेत् ।
शुद्धिं ध्यात्वा गुणं भक्त्या तन्त्राणां सारमेव च ।
विलोक्य श्रीजगन्नाथस्वकार तन्त्रदीपकम् ॥
जयानोः काञ्चियानेन (?) जगन्नाथेन धीमता ।
नाम्ना तन्त्रप्रदीपोऽयमकारि ब्राह्मणाज्ञया ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथचक्रवर्तिविरचिते तन्त्रप्रदीपे नवमः परिच्छेदः । .....
शकाब्दाः १७२५ ।

विषयः । मन्त्रदीक्षाशब्दार्थोत्पत्तिमुखेन दीक्षादेः फलनिरूपणम् । गुरुलक्षण—शिष्यलक्षण—
दीक्षाकालादिरूपणम् । दीक्षाप्रयोगादिरूपणम् । पुरस्करण—ग्रहण—
पुरस्करादिरूपणम् । रामविष्णुसूर्यादीनां मन्त्रादिरूपणम् । तेषां स्वकवचादिरूपणम् ।
यन्त्रसंस्कारनिरूपणम् । नित्यहोमादिविधिकथनम् । कुण्डादिरूपणम् ।

No. 140. तन्त्ररत्नं वा कुलरहस्यं, By आनन्दानन्दनाथः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 34. Lines, 8 on a page. Extent, 850 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Mājipārā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो महादेवाय ।

नमामि देवीं कुलवर्णगम्यां कुलाङ्गनाविवितपादपद्मां ।

कुलास्यतादानविधानदक्षामालोलघूर्णायतनेत्रपद्मां ॥

कुलागमज्ञं कुलतत्त्वचित्तं विचारशीलं परिवर्ज्जनज्ञम् ।

श्रीचक्रपूजादिविधानदत्तं नमामि भक्त्या गुरुमीश्वरम् ॥

आनन्दानन्दनाथेन सहजानन्दस्त्रुता ।

इदं कुलरहस्याख्यं तन्त्ररत्नं विधीयते ॥

बहूनि तन्त्राणि विलोक्य यत्नतः

श्रीचक्रपूजाविधिरेव लिख्यते ।

एवं समासाद्य भवान्निनावं

प्रयान्ति पारं किल कौलिकेन्द्राः ॥

अथ कुलोपनिषत् । अथातो धर्मजिज्ञासा । इत्यादि ।

End.

तथा स्वच्छन्दमाहेश्वरेऽपि ।

अङ्गुष्ठानामिकायोगाद्दामहस्तेन तर्पयेत् ।

अङ्गुष्ठतर्ज्जनीयोगादक्षेण पुण्यपातनम् ॥

अङ्गुष्ठो भैरवो देवो अनामा चण्डिकापरा ।

अनयोर्योगतो द्वयं केवलं परमास्तम् ॥

मासमात्रं द्वितीयस्य द्वयमध्ये विनश्चितम् ॥

Colophon. इत्यन्तं समाप्तम् ।

नत्वा भवानीचरणारविन्दं भक्त्या हृदिस्थं सुखदं नराणाम् ।

रवेर्दिने कर्कटगे च भानौ लिखेत् रत्नं द्विजरासदेवः ॥

विषयः । कौलिकोपनिषत्सारकथनम् । कौलिकस्वरूपादिकथनम् । आत्मरहस्यकथनम् । कौलप्रतिष्ठाकथनम् । तत्र शक्तिप्राधान्यकथनम् । कौलिकेश्वरलक्षणादिकथनम् । कौलिकेन्द्र-
लक्षणादिकथनम् । पञ्चमकारविधिः । शक्तिभेदनिरूपणम् । गुरुशिष्ययोर्लक्षणादिकथनम् ।
कौलदौर्चाविधिः । चक्रपूजाविधिः । शक्तौनां लक्षणादिकथनम् । आचार्यलक्षणादिकथनम् ।
ब्रह्मोत्पत्तिविधिः । देशभेदे ब्रह्मविशेषविधानकथनम् । मांसविवेचनम् । बलिदानविधिः ।
विजयाग्रहणविधिः । कुलस्त्रीकृत्यनिरूपणम् । पात्रपरिमाणादिकथनम् । कलसादिनियम-
कथनम् । आनन्दभैरवीपूजाविधिः । मुद्रादिशोधनविधिः । श्यामादिविद्यायाः कुम्भस्थापनादि-
विधिः । तत्त्वशुद्धिविधिः । तर्पणादिविधिश्च । इति ॥

No. 141. तर्कप्रदीपः, By रामचरिः. Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 188 ślokaś, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, Paṇḍita Haraprasād Cāstrī. Appearance old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः पादनखेन्दुरद्भुततमः संहारयत्यज्ञता-

ध्वान्तं तद्गतचेतसां विषयिणां तद्बर्द्धयत्यन्तरम् ।

तस्याः पादसरोरुहं परिणमन्तर्कप्रदीपाकर्ष्यं

ग्रन्थं रामचरिर्दिजो वितनुते श्रीमान् सतां समुदे ॥

श्रोतमानां मते तत्र पदार्थाः षोडशैव हि ।

सप्रमाणः प्रमेयोऽथ संशयः सप्रयोजनः ॥ इत्यादि ।

End. संसर्गाभाव एवात्र विविधः परिकीर्तितः ।

प्रागभावस्तथा ध्वंसोऽप्यत्यन्ताभाव एव च ॥

यस्य नाशः समुत्पन्ने प्रतियोगिनि जायते ।

प्रागभावः स विज्ञेयो ध्वंसो ध्वंसविवर्जितः ।

नित्याभावस्तु विज्ञेयोऽप्यत्यन्ताभाव एव सः ॥

अत्यन्त्याभाव एवासौ त्रितयप्रतियोगिकः ।

× × × × × ॥

Colophon. इति तर्कप्रदीपे पदार्थनिर्णयो नाम पञ्चमज्योतिः ॥ ॐ ॥

विषयः । न्यायसम्मतानां षोडशपदार्थानामेकैकशो निरूपणम् ।

No. 142. तर्कभाषाभावार्यदीपिका, By गौरौकान्तभट्टाचार्य. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 16. Lines, 12 on a page. Extent, 876 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Roşadi vid Veltali, District, Dhākā, Paṇḍita Rāsamohana Sārbba-bhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

ॐ तत्सदेभिः प्रतिपादिताय

नित्याखिलेच्छाकृतिधीयुताय ।

लौलाघनश्यामकलेवराय

नमोऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥

उज्ज्वला तर्कभाषायामियं भावार्थदीपिका ।

भट्टाचार्येण धीरेण गौरौकान्तेन तन्यते ॥

मातर्भारति चे शिरोमणिवचोव्याख्यानसत्कौशलेः

साहङ्कारतयैव केशवकृतिव्याख्यासु किं लज्जसे ।

कर्पूरप्रचुरोज्जसत् खदिरयुक्त ... ..

... .. का नाम क्षतिः ॥

इह खलु प्रेक्षावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनमनुसन्धानं प्रतीत्यैव तदध्ययनादौ प्रवर्तन्ते । तदुक्तसिद्धान्तं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रुता प्रवर्तन्ते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजन इत्यतः प्रारिक्षितग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धान् दर्शयन् शिष्यावधानाय तर्कभाषाप्रकाशनं प्रति-
जानीते । बालोऽपीति । बाल इव बालः प्रकृतशास्त्रपरिभाषानभिज्ञ इत्यर्थः । अग्निमानवक इतिवत् गौणप्रयोगः अलसः दुरुद्धभाष्यग्रन्थादि-
बोधानुकूलभावार्थवञ्जतरव्याख्या ... .. सामर्थ्यविकलः एवम्भूतोऽपि सन्
यो जनोऽल्पेन श्रुतेनाध्ययनेन न्यायः प्रतिज्ञाहेतुदाहरणोपनयनिगमनात्
पञ्चावयवसमुदायः तत्सम्बन्धीति न्यायः नीयन्ते निर्णीयन्ते अर्था अनेनेति
न्यूनत्वा शास्त्रे तर्कविद्यायामिति यावत् । इत्यादि ।

End.

निमित्तत्वमिति तान्त्रिकव्यवहारात् असमवायिकारणभेदघटितत्वात् निमित्त-
कारणस्येति यावत् सत्यं किन्तु सामान्यसमवायिकारणलक्षणमिदं अतएव
कुलालानुरूप ... संयोगादेरपि लक्ष्यत्वमेव तेषामपि घटकुलालसंयोगादि-
रूपसंयोगजसंयोगासमवायिकारणत्वात् । एवमवयवागमादेरपि अवयवासम-
वायिकारणत्वात् । परन्तु ज्ञानादृष्टादेरात्मविशिष्टगुणस्य किञ्चित् कार्यम् ।
इत्यादि ।

Colophon.

खण्डितशेषत्वात् परिसमाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः । केशवमिश्रकृततर्कभाषाया व्याख्यानम् । दूषितस्थानेन ग्रन्थकारेण तत्रभवान्
शिरोमणिः केशवमिश्रश्च ॥

No. 143. तर्कसंग्रहचन्द्रिका . Substance, country-made paper, 18×2
inches. Folia, 54, Lines, 8 on a page. Extent, 2,592 ślokas. Character,
Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupur viś Vāṅkūrā, Ṣri
Rūprām Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

(खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन तृतीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम्)
विशेषणं द्विविधं भिन्नमभिन्नस्येति भिन्नं यथा घटस्य घटत्वं अभिन्नं यथा
घटस्य घट एव । घटस्य घटत्वं यथा ज्ञायमानं तस्य व्यावर्तकं तथा घटो-
ऽपि घटत्वेन ज्ञायमानः । इत्यादि ।

End.

वेदवाक्यजा बुद्धिः सर्व्वापि सर्व्ववाक्यजापि प्रमा यथा कर्तुर्वेदकर्तुर्महेत्वर-
स्याप्तत्वात् तद्वृत्तिजन्यत्वादित्यर्थः । लौकिकं वाक्यं यदनाप्तोक्तं तदप्रमाणं
तज्जनितबुद्धिरप्यप्रमा । बुद्धिप्रकरणमुपसंहरति निरूपितेति ... ..
... .. ॥

Colophon.

इति तर्कसंग्रहचन्द्रिकायां प्रमाणप्रकरणं समाप्तम् ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । आप्रवाक्यार्थानां निरूपणादिमुखेन पदार्थोद्देशादिनिरूपणम् । द्रव्यलक्षणादि-
निरूपणम् । गुणलक्षणादिनिरूपणम् । अनुमानादिनिरूपणम् । उपमानादिनिरूपणम् ।
शब्दादिनिरूपणम् । प्रमाणादिनिरूपणश्च ॥

No. 144. ताजिकसारः, By केशवभट्टः. Substance, country-made paper, 17 × 1 inches. Folia, 54. Lines, 4 on a page. Extent, 1,013 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Vikrampur, Bayārāgādi, Paṇḍita Rāmasundara Vidyārātṇa. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणपतये ।

श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरं
 हेरम् तपनादिकं यद्गुरुं तद्रं यशोदासुतम् ।
 वक्ष्ये ताजिकसारमल्पमुगमं रम्यं सुबोधप्रदं
 नानाताजिकतो विलोक्य रचितं देवज्ञचर्षप्रदम् ॥
 यत्पूर्वार्जितमात्मदेहजनितं देवं शुभं वाशुभं
 तत्सर्वं हि विपाकमेति नियते वर्षादिके निश्चितम् ।
 सर्वैः सम्मतमव जन्मनि परं जन्मोः स्फुटं स्फुरिभि-
 क्कक्षात् तत्परिचिन्त्य वर्षचरितं वक्ष्ये फलं सूक्तिमत् ॥
 यातो वर्षगणो हि जन्मसमयात् स्थाप्यश्चतुर्धा क्रमात्
 पञ्चाङ्गाग्निभिरिन्द्रियेन्दुभिरिनारामैः खरामैर्हतः ।
 जन्माहर्गणनाडिका + न युतः स्वादिष्टवर्षादिको
 यातोऽ + दिचयः स यो + निदिने यद्ग्रन्थतः साधितः ॥ (?)
 इत्यादि ।

End.

लग्नेशां शपतीमिथस्तनुनरेट् स्वाम्य × पोषीतयोः
 सौख्यं सेन्दुदृगिन्दुदृग् युतिरिहोप्यस्यौ च दृष्टौ तथा ।
 देहस्वामिषु सौख्यदौ च विपरीतौ भावदुष्टप्रदा
 + + + + गुणैः प्रकल्प + + तौ मासेऽव वेद्यं फलम् ॥ (?)

Colophon.

इति केशवभट्टविरचितताजिकोक्तवर्षफलपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । जातकनिरूपणम् ॥

No. 145. तान्त्रिकयात्रापद्धतिः. Substance, country-made paper, 17 × 3½ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 45 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District, Tripurā. Paṇḍita Rājacandra Sārbbabhauma. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

पार्वती परमा धन्या सदा शङ्करवत्सभा ।

उवाच नीलकण्ठं तं भक्त्या गद्गदया गिरा ॥

शृणु देव जगन्नाथ विशेषकैव शङ्कर ।

प्रमाणं ज्योतिषे ग्रन्थे यात्रायां वज्रकण्ठकम् ॥ इत्यादि ।

End.

पठित्वा च इमं श्लोकं गृहीत्वा रत्नचन्दनम् ।

प्रदेशिन्या जग ... .. क्षिपेदुत्तरपश्चिमे ॥

Colophon.

इति तान्त्रिकयात्रापद्धतिः सप्ताष्टा ॥

विषयः । येषु येषु दिवसेषु नास्ति यात्राविधिक्षेपः तेषु दिवसेषु केन केन तन्त्रोक्तविधिना यात्रा श्रुता भवेदिति निरूपणम् ।

No. 146. तारातन्त्रम् . Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 8. Lines, 5 on a page. Extent, 180 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṇṭhālpārā viśā Naihāṭī, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो भगवत्यै ।

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं महेश्वरम् ।

पद्मच्छ भैरवी देवी शयनीये सुखोषिता ॥

पुरा यौ कथितौ बुद्धवशिष्ठौ कुलभैरवौ ।

केन मन्त्रेण देवेश सिद्धौ तौ वद मे प्रभो ॥

इति शृष्टः स देवेशो भैरवो वाक्यमब्रवीत् ॥

श्रीभैरव उवाच ।

स एव परमो देवो बुद्धरूपी जनार्दनः ।

उग्रतारामहामन्त्रं पञ्चार्णं परिजप्य च ॥

हृष्टादि-कर्मकर्ता च अञ्जराभरतां ययौ ।

वशिष्ठोऽय्येनमाराध्य नक्षत्रलोकमागतः ॥ इत्यादि ।

End.

तारातन्त्रं चीनतन्त्रं कालीतन्त्रं गुरुदत्तम् ।

सर्वथा गोपनायैव शक्तिं वक्ष्येऽप्येते ॥

देयं शिष्याय शान्ताय साधकाय सहात्मने ।
 विलासिने स्वतन्त्राय गुरुतन्त्राय सुव्रते ॥
 अन्यत् यत् ... .. तत्सर्वं गुरुवक्त्रतः ।
 विरुद्धवेदवादेऽपि श्रोतव्यं नात्र संशयः ॥

Colophon. इति भैरवभैरवीसम्वादे तारातन्त्रं समाप्तम् ॥

विषयः । बुद्धदेवाचरितप्रातःकृत्यादिनिरूपणम् । त्रिविधपूजासु मानसिकयान्तिकपूजा-
 विधिनिरूपणम् । कुलाचारादिनिरूपणम् । पुरश्चरणनिरूपणम् ।

No. 147. तारापूजापद्धतिः . (ताराभक्तिसुधारणवीया) Substance,
 palm-leaves, 20×2 inches. Folia, 36. Lines, 3 on a page. Extent, 492
 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Mayaman-
 simha, Ćerpūr, Bābu Haracandra Caudhuri. Appearance, old. Prose.
 Incorrect.

Beginning. श्रीगुरवे नमः ॥ अथ तारापूजा । × × × ज्ञाताज्ञातस्वपापं स्मरन्
 त्रिवारमुच्चार्य ।

देवि त्वं प्राकृतं कर्म पापाक्रान्तमभून्मम ।

तन्निःसारथ चित्तात्मे पापं फट् फट् स्वाहा ॥ इत्यादि ।

End. निर्माल्यं शिरसि धृत्वा मूलेन च पादोदकं सुक्ता भक्तेशो नैवेद्यादिकं
 दत्त्वा स्वयमपि सुहृद्भ्यान्वयैः सार्द्धं सुक्ता स्वात्मानं देवीरूपं ध्यात्वा यथासुखं
 किञ्चित्कालं विचरेत् ॥

Colophon. इति ताराभक्तिसुधारणवे पूजापद्धतिः समाप्ता ॥ शकाब्दाः । १६३१ ।

विषयः । तारादेव्याः पूजाविधिः प्रयोगश्च ।

No. 148. तारारहस्यम्, By ब्रह्मानन्दः . Substance, country-made paper,
 12×4 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 1,440 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1735. Place of deposit, Mayamansimha,
 Nahātā, Paṇḍita Kāṣṇīvara Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse.
 Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिणे ।

तारां सारतरां त्रिलोकजननीं सर्वार्थसिद्धिप्रदां

सर्वाङ्गां शुभदां सदाशिवमयीं देविः सदा वन्दिताम् ।

नत्वा राजेसरोजे (?) सकलगुणमयीं तद्रक्षसं तनोति
ब्रह्मानन्दस्नानभवसुतः साधकानां क्षिताय ॥ इत्यादि ।

End.

पञ्चरश्मिमयं मन्त्रं क्रमदीक्षापदं ततः ।
मदीयब्रह्मरक्षार्थं कुलाचारार्थमेव च ।
साङ्गत्यं मद्बचो बुद्ध्या गोपयित्वा तु साधयेत् ॥
यवास्ते कमला कृताञ्जलिपरा वीणाधरा शारदा
तारावाक्यमनुस्मरन् प्रियतमश्चोमावचः कारणम् ।

+ + + +
+ + + + ॥

Colophon.

इति श्रीब्रह्मानन्द-परमहंस-परिव्राजकावधूतविरचितं तारारक्षसं समाप्तम् ।
शक १७३५ ॥

विषयः । प्रातःकृत्य-सन्ध्याकृत्यमन्त्रोद्गारादीनां निरूपणम् । शिवलिङ्गपूजादिनिरूपणम् ।
पूजाहोमादिनिरूपणम् । तत्त्वादिरक्षस्यनिरूपणम् । पुरश्चरणादिनिरूपणम् । एकजटासोच-
कवचादिकथनञ्च ।

No. 149. तारिण्यष्टकम्, By रामजय. Substance, country-made paper, 17×2½ inches. Folia, 1. Lines, 6 on a page. Extent, 19½ ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Paṇḍita Candra-kānta Nyāyālaṅkāra. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमस्तारिणी ।

चण्डसुण्डसुण्डरक्तपानतोषकारिणी
मा कुर्वस्व नाम मातराशु दैत्यनाशिनी ।
मय्यसङ्गभीतिदानमत्र ते च किं फलं
किङ्करे च तारिणीति मा कुर्वस्व निष्फलम् ॥ १ ॥
घोरवैरिनाशचेष्टया च सर्व्वरक्षिणी
धर्म्ववर्द्धदर्शनेन सर्व्वपापनाशिनी ।
व्याहवे च भैरवीति नाम ते च भीरकं
किङ्करे च तारिणीति मा कुर्वस्व निष्फलम् ॥ २ ॥ इत्यादि ।

End.

त्वद्गतस्य रोगशोकभीतिनाशकारिणी
तत्कथं न मे भवानि दुर्गतौघनाशिनी ।

लब्धयामधीति नाम मे कथञ्च निर्दयं
 किङ्करे च तारिणीति मा कुर्वन् निष्फलम् ॥ ८ ॥
 तारिण्यष्टकमेतदिह यो भक्त्या पठेत् प्रत्यहं
 स श्रीरामजयेन रचितं विप्रेण दुःखापहम् ।
 संसारे स पुनर्न पतितो लोको भवेत् सागरे
 तस्याभीष्टसमस्तमिह वै मोक्षश्च पारविकम् ॥ ९ ॥

विषयः । खोचव्याजेन तारिण्या माहात्म्यादिकीर्तनम् ।

No. 150. तिथितत्त्वटीका, By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, $17\frac{1}{2} \times 4$ inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,155 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pharidpur, Nāḍiyā. Paṇḍita Çaçibhuṣaṇa Smṛitiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो रघुनन्दनाय ।

काशीनाथं प्रणम्याथ श्रीकाशीनाथधीमता ।
 क्रियते तिथितलीयकूटार्थस्य निरूपणम् ॥
 प्रणम्येति । प्रकर्षेण नत्वर्थः । नमस्कारश्च स्थापकर्षबोधकव्यापारः ।
 धात्वर्थतावच्छेदकफलञ्च स्थापकर्ष एव । रामस्य तद्वत्ताभावात् धात्वर्थता-
 वच्छेदकफलशालिलं न स्यात् । इत्यादि ।

End. पर्णनरदाहस्तु तत्तिथौ कार्यः एवं पर्णनरदाहप्रयुक्तचिरावाशौचं व्यवहृत्य
 तदशौचान्ते दृषोत्सर्गादिकं आद्यश्राद्धञ्च कर्त्तव्यम् । एवं पर्णनरदाहं विना
 न तत्रायं स्मृत इत्यवधारणात् सपिण्डानां चिरावाशौचं सुष्ठुभरणानन्तरं
 सम्बत्सराभ्यन्तरेऽपि सपिण्डानां तद्विधानात् । पर्णनरदाहे चिरावाशौचन्तु
 सपिण्डमावाणां इति श्रुत्वापि प्रभृतीनां मतं । चारुलताटीकाकृतद्व्युत-
 चक्रवर्त्तिमतन्तु दाहकस्यैव चिरावाशौचं नान्येषामिति । अत्र द्वादशाब्दोत्तरं
 गमनतिथौ पर्णनरदाहे प्रतिमासे गमनसजातीयतिथौ प्रातिमासिकं कर्त्तव्य-
 मिति व्यवहारः पतितवत् कृष्णैकादश्यां अमावस्याधाम्ना कार्यमित्यनेन यच्च
 ... .. तत्र द्वादशाब्दोत्तरतिथौ गमनतिथिं विनापि पर्णनरदाहः
 कार्यः । यच्च गमनतिथिरपि विस्मृता तत्राषाढाद्यन्यतममासीय कृष्णैका-
 दशीममावस्याम्ना आदाय द्वादशाब्दगणनया तदुत्तरं कृष्णैकादशीममा-
 वस्याम्ना स्मृततिथिं मत्वा श्राद्धादिकं कार्यमिति ।

सामान्यकाण्डगहनं सद्यसा प्रविष्टं
 नादैर्युतं सरभसिंहविहङ्गमानाम् ।
 वाक्पाठवं निजमवेक्ष्य बद्धप्रयत्ने-
 निर्बन्धमेव बुधा प्रयासः ॥ (?)
 सामान्यकाण्डं तिथितत्त्वखण्डं
 ब्रह्माण्डमध्ये + + + + मूर्खे ।
 + + + + + कृतिनां प्रचण्डं
 शाखाप्रकाण्डं स्मृतिशास्त्रखण्डम् ॥

Colophon.

कर्कटाग्ररवेर्माने खचन्द्रे गुणवासरे ।
 वदनादिमचन्द्रेण लिखिता पुस्तिका मया ॥
 टीकेयं तिथितत्त्वस्य सामान्यकाण्डकस्य + ।
 + + + ॥

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्यकृततिथितत्त्वस्य व्याख्यानम् ॥ (सामान्यकाण्डपर्यन्तम्)

No. 151. तिथिनिर्णयः, By रमापतिशर्मा. Substance, country-made paper, $12\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{4}$ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,424 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1633. Place of deposit, Dhākā Hāḍiyā, vid Vaidyervāzār, Āriyukta Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं श्रीरमापतिशर्माणा ।

क्रियते निर्णयस्थितेर्बालानां शुद्धबुद्धये ॥

तत्र प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वात् आदौ स एव निरूप्यते ।
 कायवाङ्मनोभी रचितं कर्म फलाय समर्थमिति श्रुत्या त्रयाणामङ्गत्वमुक्तम् ।
 तत्र केन रूपेण कस्याङ्गत्वमित्यत्र मनसा सङ्कल्पयति वाचा अभिलपति
 कर्मणा चोपपादयतीति । सङ्कल्पयतीति असुककामेन मया इदं कर्तव्य-
 मिति निश्चिनोति । वाचा वाक्येनाभिलपति मनसा निश्चितमर्थं तद्वोधक-
 पदैरभिधत्ते । कर्मणा कायवापारेण उपपादयति यथाविधि समापयती-
 त्यर्थः । सङ्कल्पयतीत्यादिषु विध्यर्थे लट् । ननु असुककर्माहं करिष्ये इति

सङ्कल्पे कर्मपदेन साङ्गप्रधानमेव कर्माच्यते । तथाच किञ्चिदपि अङ्गं सङ्कल्पात् प्रागनाचरणौयं करिष्ये इति प्रतिज्ञाबाधापत्तेः । अथ कर्तव्या-
धिवासरूपदेवतावाचनादौ का गतिः न च तत्राङ्गत्वमिति वाच्यं तस्य
प्रधानोपकारकत्वाभावे स्वातन्त्र्येण फलवत्त्वाभावेन तत्करणस्य वैधर्म्या-
पातात् उच्यते तत्राङ्गपदेन प्रधानप्रयोगान्तर्गतमङ्गमुच्यते । ज्ञानसन्ध्या-
शिखाबन्धनादेर्न प्रधानान्तर्गतत्वं × × विशिष्टशिखाबन्धनस्याशुविनाशिले-
नादृष्टद्वारा अङ्गत्वम् । पूर्वदिनकर्तव्यदेवतावाचनादिवारणाय प्रधानेत्यादि ।
प्रधानान्तर्गतत्वञ्च प्रधानकालकर्तव्यत्वेन वेदबोधितत्वम् । प्रधानकालस्य सङ्क-
ल्पावधिकर्मसमाप्तिपर्यन्तो ग्राह्यः । न च शिखाबन्धनस्यादृष्टजनकत्वे तद्-
पूर्वेष्वेव प्रधानपूर्वसिद्धौ कर्मकाले सुक्तशिखस्यापि कर्म साङ्गं भवत्विति
वाच्यं तदानीं शिखामोचनेन पूर्वापूर्वनाशात् । इत्यादि ।

End.

ॐ अद्याक्षयवतीयायां गङ्गातीरे सर्वदानसर्वयज्ञसर्वतीर्थे सर्वतपोजन्य-
फलसहस्रगुणफलप्राप्ति-सूर्यकोटिप्रतीकाशदिव्यस्त्रीकोटिसंयुतदिव्यरत्न.....
विचित्रवज्रविमान ... .. काक्षयकालव्यापि-स्वपितृगणसहित-स्त्रीङ्गन-
दातव्यग्रामभूप ... .. वज्रभोगोपभोगपूर्वकयोगि-
कुलजन्माणिमादिगुणयुक्त ... .. परमब्रह्मलोककाम इमं ग्रामं
विष्णुदैवतमित्यादि ... ..
... .. तथाच ब्राह्मे ।

सर्वदानानि नियमा यमाश्चैव तपांसि च ।
यज्ञो दानं तथा जप्यं श्राद्धं च सुरपूजनम् ।
गङ्गायान्नु कृतं पापं कोटिकोटिगुणं भवेत् ॥

Colophon.

इति श्रीरमापतिसिद्धान्तविरचितं दानाधिकार × × समाप्तम् ॥
रामचन्द्रतुचन्द्रमिते च श्राके
नत्वा भवानीचरणारविन्दम् ।
आषाढमासस्य सितानवम्या-
मलेखि यत्ना ... .. शर्मा ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भग्नशुक्लकटीघ्नीव ... .. रघोमुखः ।

यत्नेन लिखिता चेयं पुत्रवत् परिपालयेत् ॥

श्रीमद्गुरुवे नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ ॐ सरस्वत्ये नमः ॥

विषयः । सङ्कल्पनिरूपणम् । मूलमासनिरूपणम् । वैदिककर्मास्तु मासोत्तरेखविधानम् ।
 उपवासविधिः । सन्ध्याविधिः । निषेधपर्युदासविवेचनम् । विकल्पविवेचनम् । युग्मादिविवेचनम् ।
 सायाह्नादिकालनिर्णयः । आपराह्निकप्रादिकालकथनम् । निमित्तोत्तरेखे विधिनिरूपणम् ।
 जन्मतिथिव्यवस्थानिर्णयः । शुद्धस्नानुपनौतस्य च पौराणिकमन्त्रपाठनिषेधकथनम् । प्रति-
 पदादितिथिनिरूपणम् । तत्र कुम्भाष्टादिभक्षणनिषेधकथनम् । अथ द्वितीयानिरूपणम् । तत्र
 रथद्वितीयाया आहद्वितीयायाश्च निर्णयः । अथ तृतीयानिरूपणम् । अथ चतुर्थीनिरूपणम् ।
 तत्र नष्टचन्द्रनिरूपणम् । अथ पञ्चमीनिरूपणम् । तत्र नागपञ्चमी-श्रीपञ्चमीनिर्णयः । अथ
 षष्ठीनिरूपणम् । तत्र अरण्यषष्ठी-स्कन्दषष्ठीनिरूपणम् । एवं सप्तम्यादितिथीनां तत्तत्तिथि-
 विशेषप्रतानाञ्च निर्णयः । अथ यजमानस्याशौचे पुरोहितेनैव तत्कार्यमिति व्यवस्थादिनिरू-
 पणम् । आबोधनात् दक्षिणान्तपर्यन्तं दुर्गोत्सवे तत्तत्तिथिकर्तव्यादिनिर्णयः । अथ मत्स्यादि-
 त्यागफलकथनम् । हरिश्चयनव्यवस्थाकथनम् । अघोरचतुर्दश्यादिप्रतनिर्णयः । कालिकापूजा-
 शिवरात्रिव्यवस्थाकथनम् । कोजागरकृत्यकथनम् । दोल्यात्राव्यवस्थाकथनम् । रविसंक्रमण-
 राविसंक्रमण-सन्ध्यासंक्रमणानां निर्णयः । संक्रमणे निषिद्धविहितोभयरूपकर्माणां निर्णयः ।
 कार्तिककृत्यनिरूपणम् । कार्तिकमाघादिमासे प्रातःस्नानविधिः । ग्रहणे पार्वण्यविधिक-
 आहविधिकथनम् । अमावस्याकृत्यनिरूपणम् । अश्वयुक्कृत्यपक्षप्राद-तिलतर्पण-उत्सवादान-
 लक्ष्मीपूजादिकथनम् । अर्द्धादययोगनिरूपणम् । मन्वन्तरानिरूपणम् । भूम्यादिदानाधिकार-
 कथनश्चेति ॥

No. 152. तिथिविवेकः, By श्रूलपाणिः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 168 śloka. Character, Bengali. Date, Sk. 1723. Place of deposit, Bhātpādā, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ परमदेवतायै नमः ।

वचनद्वैधसंजातसंशयच्छिदुरः सताम् ।

तनोतु सुदमत्युच्चैर्द्विखण्डतिथिनिर्णयः ॥

प्रतिपदादितिथिविशेषविहितानां स्नानदानादिकर्माणामखण्डतिथौ निःसंशय-
 मनुष्ठानम् । यदा तु बृद्धिज्ञासादिना दिनद्वयेऽपि तत्तत्तिथिप्राप्तिसदा कुत्र
 क्रियते इति संशये कथं निर्णयः तत्र संवत्सरप्रदीपः ।

सा तिथिखलदक्षीराचं यस्यामभ्युदितो रविः ।

तथा कर्माणि कुर्वीत ज्ञासृष्टौ न कारणम् ॥ इत्यादि ।

End.

अस्मिन् गते चन्द्रे यथा वायुपुराणम् ।
 दिवारात्रौ व्रतं यच्च एकमेव तिथौ यथा ।
 तस्यासुभयगामिन्यामाचरेत्तु व्रतं व्रती ॥
 तेन प्रतिपद्युक्तापि द्वितीया कर्म्मार्थं दिवारात्रौ च लभ्यते तदा न युग्मा-
 दरः कार्यः । द्वितीया तृतीया युग्मदिने द्वितीयाकालस्याभावादित्यर्थः ॥

Colophon.

इति साङ्गिहयान मङ्गलमहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचित-तिथिविवेकः
 समाप्तः ॥ शकाब्दाः । १७२३ ॥

विषयः । तिथिविशेषे कार्यविशेषाणां निरूपणम् । तिथिद्वयप्राप्तकर्म्मनिकराणां कर्त्तव्य-
 कालादिनिरूपणञ्च ।

No. 153. तीर्थतत्त्वं, By रघुनन्दनभट्टाचार्यः. Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 432 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vādari, Mayaman-sinpha, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः कालिकायै ।

प्रणम्य सच्चिदानन्दं रामं कामदमीश्वरम् ।
 स्मृतितत्त्वे तीर्थतत्त्वं वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥
 अथ यात्राविधिः । प्रथमं तीर्थयात्रा । पूर्वदिने संयतो भूत्वा यात्रादिने
 तीर्थयात्रानिमित्तकं बद्धसर्पिःसमन्वितं वृद्धिश्राद्धं विधाय पार्वणश्राद्धं कृत्वा
 गृहादुयात्रा कर्त्तव्या ॥ इत्यादि ।

End.

ऋणमोचनं तीर्थं + + + + + यमुनाया उत्तरकूले ऋणमोचनस्नाने
 पिष्टृणमोचनपूर्वकामृतत्वप्राप्तिः फलम् । यत्र यत्र यदुद्यद्फलमुद्दिष्टं तत्र
 तत्तत्फलकामः कर्म्म कुर्यात् । ततः स्वदेशगमने सति यत्कर्त्तव्यं तत्प्रागेव
 लिखितमिति ॥

Colophon.

इति वन्द्यघटीय-हरिहरभट्टाचार्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं तीर्थ-
 प्रयोगतत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । तीर्थयात्रादिनिरूपणमुखेन गयावाराणस्यादितीर्थकर्त्तव्यकर्म्मनिचयप्रयोगादि-
 निरूपणम् ॥

No. 154. तुलापुरुषदानपद्धतिः, By नारायणभट्टः. Substance, country-made paper, 10×6 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page. Extent, 1,102 ślokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Benares. Paṇḍita Bindhhyēṣvariprasāda Dube. Appearance, very old. Prose and verse. Correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

विश्वेशवाण्यौ रघुनाथतातौ

प्रणम्य रामेश्वरभट्टसूनुः ।

नारायणाख्यसूनुते विचार्य

तुलामहादानविधिप्रयोगः ॥ इत्यादि ।

End. ततः पूतेनानेन तुलापुरुषदानेन परमेश्वरः प्रीयतामितीश्वर + + + +
मन्त्राशिषौ गृह्येता तान् सानुनयं विद्वन् + + + भुञ्जीतेति ।

Colophon. इति श्रीमद्विद्वन्मुकुटभाषिण्य-श्रीरामेश्वरभट्टसूनु-नारायणभट्टकृता तुलापुरुषदानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । तुलापुरुषदाने विधिव्यवस्थादिकथनं तत्प्रयोगश्च ।

No. 155. त्रिकूटारहस्यम् । Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 65. Lines, 9 on a page. Extent, 2,100 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mājpadā, Vikramapura, District Dhākā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, fresh. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीभैरवी नमः ।

अथ त्रिकूटारहस्यम् । तत्र सूर्यग्रहणे पूजापद्धतिर्लिख्यते । स्पर्शादग्रे
विधिवत्पाषकः स्नात्वा धरण्यां यत्नं सिन्दूरेण रक्तचन्दनेन वा विलिख्य स
यथा ।

त्रिकोणं विन्दुसंयुक्तमष्टकोणं महेश्वरि ।

एतन्मष्टदलं देवि भूगृहेषोपशोभितम् ॥

इति विलिख्य आसनशुद्धिमात्कान्यासं विधाय ऋष्यादिन्यासं कुर्यात् ।

अस्य सूर्यग्रहणपूजामन्त्रस्य सदाशिवऋषिः पंक्तिच्छन्दः श्रीभैरवी देवता
वाग्भवबीजं तार्त्तीयशक्तिं कामराजकीलकं धर्मार्थकाममोक्षार्थं पूजायां
विनियोगः । इत्यादि ।

End.

सर्वधर्मेषु यद्धर्मं सर्वशास्त्रेषु यत्फलम् ।
 सर्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्तितम् ॥
 तत्पुण्यं कोटिगुणितं सकृज्जप्या लभेन्नरः ।
 श्रुत्वा भवेच्च वलवान् पुत्रवान् सर्वसम्पदः ॥
 देवान्ते परमं स्थानं यत् सुरैरपि दुर्लभम् ।
 स यास्यति न सन्देहः स्ववराजप्रकीर्तनात् ॥

Colophon.

इति त्रिकूटारक्षस्य महात्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । (आदर्शोऽयमाद्यन्तहीन इति विज्ञेयम् ।) अत्र प्रथमं स्तुत्यग्रहणकालीनपूजा-
 पद्धतिः । एवं चन्द्रोपरागे पूजाविधिः । भूमिकम्पादौ पूजाविधिः । अथ चैत्रमासादौ नव-
 रात्रपूजाविधिः । आश्विने नवरात्रपूजाविधिः । कन्यासंक्रान्तौ पूजाविधिः । अथ सप्तमनादि-
 विधिः । दीपदानविधिः । शक्तिपूजाविधिः । अथ श्रीविद्याया मन्त्रोद्धारदिकथनम् । तद्वा-
 नादिकथनम् । त्रिकूटानिरूपणम् । तत्र पुरश्चरणविधिः । कुलाचारविधिः । वामाचार-
 विधिः । कामेश्वरमन्त्रोद्धारदिकथनम् । तस्य त्रिकूटोद्धारविधिः । त्रिकूटाया नित्यपूजा-
 विधिः । त्रिकूटागायत्रीकथनम् । अथ समयपूजानिरूपणम् । अथ पञ्चरत्नेश्वरीविद्याकथनम् ।
 अथ वज्रपञ्जरकवचकथनम् । चिन्तामणिकवचकथनम् । जगन्मङ्गलकवचकथनम् । जगदीश-
 कवचकथनम् । कामिककवचकथनम् । अक्षरनामकवचकथनम् । विक्रमनामकवचकथनम् ।
 वैलोक्यभूषणनामकवचकथनम् । विरूपाक्षकवचकथनम् । सर्वार्थसाधकनामकवचकथनम् । सर्व-
 सिद्धिप्रदनामकवचकथनम् । वैरिनाशनकवचकथनम् । विजयकवचकथनम् । विषापक्षकवच-
 कथनम् । शक्तिसाधनकवचकथनम् । त्रिकूटातन्त्रस्य खण्डे संस्थापनफलकथनम् । अथ महा-
 शक्तिन्यासकथनम् । कामराजमन्त्रकथनम् । श्रीविद्यापूजापद्धतिः । तत्र जपहोमादिविधिः ।
 अथ काम्यहोमद्रव्यादिकथनम् । अथ श्रीचक्रमाहात्म्यादिकथनम् । पञ्चमीस्ववराजकथनम् ।
 मकरन्दस्ववराजकथनम् । श्रीचक्रसौभाग्यकवचकथनम् । त्रिपुरसुन्दरीसहस्रनामकथनम् ।

No. 156. त्रिपुरान्तकप्रवपूजा । Substance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 47 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭihālī, District Mayamansingha, Paṇḍita Jagaccandra Śmṛtipañcānana. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । पार्वत्युवाच ।
 वद ईशान सर्वज्ञ सर्वतत्त्वविदावर ।
 महारोगे महादुःचे महादारिद्र्यशङ्कटे ॥

नानायाधिगते वापि नानापीडादिशङ्कटे ।
 राज्यनाथे राजभवे कारागारगते पुनः ॥
 राज्ञः गुप्ते च देवेश तथाच ग्रहपीडिते ।
 केनोपायेन तं नाथ सुच्यते वद शङ्कर ॥

End. सर्व्वाणि सितां कमले लभते नाथ संशयः । (?)
 सत्यं सत्यं मर्द्देशानि मम वाक्यं शृणु न च ॥

Colophon. इति लिङ्गाचननन्ते त्रिपुरान्तकशिवपूजा समाप्ता ।

विषयः । त्रिपुरान्तकशिवपूजाविधिसूत्रप्रयोगश्च ।

No. 157. त्रिपुरासारसमुच्चयः. By भट्टनागः. Substance, country-made paper, 14 × 2½ inches. Folia, 24. Lines, 6 on a page. Extent, 198 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kānṭhālpādā, Post office Naihati, Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो मौद्गिल्यै ।

प्रज्ञः प्राचीनवर्द्धिः प्रमुखसुरवरालीककोटीरकोटि-
 स्त्रिष्टस्येन्द्रनीलामलमपि मधुप ... .. ।
 श्रीपादाम्बोजयुग्मं नखमुखविलसद्भस्मिकिञ्जल्कपुञ्जम्
 सिञ्जन्मञ्जीरच्छसीमुखरितमनिशं मङ्गलं वो भवान्याः ॥
 भक्त्या गुरोर्भवपथोनिधिपारहेतुन्
 श्रीपादपद्मसङ्करेणुक्थान् प्रणम्य ।
 लम्बोदरश्च कथयामि गुरुपदिष्ट-
 माराधनक्रममहं कुलनाथिकायाः ॥

End. उर्वोभूतशिरोरुजानुवरयोर्मुक्तांश्च भीमाकृतीन्
 भौतीशेन निशाकरार्कसहितेनाभ्यर्चयेत् साधकः ।
 प्रियङ्गुश्यामाङ्गं परिकलितपाणिं मणिमयो-
 लसच्चूडापीडं द्विरदवरसाधिष्ठिततनुम् ॥ ० ॥

Colophon. इति भट्टनागविरचिते त्रिपुरासारसमुच्चयेऽष्टमः पटलः ॥

विषयः । अथ प्रथमं त्रिपुरोत्पत्तिनिरूपणम् । ततो न्यासादिनिरूपणम् । नाड्यादि-
निरूपणम् । नाड्यादिस्थितिनिरूपणम् । त्रैपुरयन्त्रादिनिरूपणश्चेति ।

No. 158. दक्षिणकालिकास्तवः । Substance, country-made paper, 13×1 inches. Folia, 2. Lines, 2 on a page. Extent, 12 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa, District Tripurā. Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

अथ श्रवमास्तवः ।

महामेघप्रभां घोरां बालार्कलोचनवधाम् ।

वृमुण्डमालिनीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम् ॥ इत्यादि ।

End.

सुनैन्ध्रे पूजितामाद्यां सर्वदेवैर्नमस्तुताम् ।

सर्व्वाशापूरणीं वन्दे देवीं दक्षिणकालिकाम् ॥

इति स्तोत्रं पठेत् यो हि सर्व्वाङ्गफलप्रदाम् ।

तस्य गेहे रमेच्छन्नीः सर्व्वत्र विजयी भवेत् ॥

Colophon.

इत्येकवीरकल्पे दक्षिणकालिकास्तवः समाप्तः ।

No. 159. दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपञ्चाचारटीका । Substance, country-made paper, 11×3½ inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 500 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1781. Place of deposit. Bhātpāḍā 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgīṇa. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ॥

कालीं कालचरां परात्परतरां विश्वधरां श्रीधरां

पूर्णानन्दपरां पराभयकरां ब्रह्माण्डभाण्डोदराम् ।

कालीनाथहृदम्बुजासनकरां स्वर्गापवर्गप्रदां

चन्द्रार्कप्रविनिन्द्यदीपनधरां सर्व्वश्रयामाश्रये ॥

प्रणम्य जगदीशानं कृष्णनाथं शिवं गुहम् ।

टीकेयं सुखबोधाय सदम्बुधेन तन्यते ॥

अथ श्रीमदक्षिणकालिकायाः परमकारुणिक-श्रीमन्महाकालविरचित-कर्पूर-

मित्यादिस्वरूपाख्यस्तोत्रस्य वामाचारविरचित-नानायाख्यासत्त्वेऽपि दिव्यवीर-

मयो भावः कल्लो नास्ति कदाचन । इत्यादि ।

End. एवं स केलिकलया खेलया प्रतिजनुः प्रतिजन्मनि भक्तो भवति । स च चिरं चिरकालं जीवन्मुक्तो भवति । एतत् श्लोकद्वयलब्धं यत् यत् फलं तत्तु साधकस्योत्तरोत्तरनिष्ठाभेदेनोत्तरोत्तरं बोद्धव्यमिति तात्पर्यार्थः ॥

Colophon. इति श्रीमन्महाकालविरचित-श्रीमद्दक्षिणकालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रराजपञ्चा-
चारविहितटीका समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः । १७८१ ।

विषयः । कर्पूरादिस्तोत्रनाम्ना प्रसिद्धस्य कालिकास्वरूपाख्यस्तोत्रस्य पञ्चाचारविहिता
ग्रन्था ॥

No. 160. दत्तकतत्त्वनिर्णयः. By हरिनाथमिश्रः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 234 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Varasikurā, District Mayamansingha, Paṇḍita Jayanātha Tarkālankāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

सशिवस्य शिवस्य शिवस्य पदं

पदमस्तसमस्तनशस्तपदम् ।

प्रणिपत्य विगत्य विशेषपद-

त्वनपत्यसपत्यविशेषविधिम् ॥

वक्तुं श्रीहरिनाथशर्माण इह ग्रन्थे प्रवृत्तिः सता-

मामोदाय विज्ञाय मत्सरमिदं श्रोष्यन्निधीरायत । (?)

ग्रन्थं दत्तकतत्त्वनिर्णयमिमं शृद्धिः सुलक्ष्णा तथा

गाज्ञेयस्य धनज्ञयेन विदिता शृद्धिर्यथा मानवैः ॥

न कार्यं मात्सर्यं परमकृतिनो ग्रन्थविषये

छपापारावारा भवत भवतः प्रार्थय इदम् ।

न दूष्यं वै दूष्यं निजमपि च यत् कुत्सितवचः

... .. मम भवतु मोदाय भवताम् ॥

तत्र मरीचिः ।

अनपत्यस्य लोकेऽस्मिन् गतिः काच न विद्यते ।

तस्मात् तेन प्रकर्तव्यः पुनः प्रतिनिधिः सदा ॥

एवञ्च कन्याया अपि अपत्यत्वात् तत्सन्नेऽपत्यसामान्याभावरूपानपत्यता
विरहात् । इत्यादि ।

End. स पितृभ्यः पिता दद्यात् सुतसंस्कारकर्म्मसु ।
 पिण्डानोद्वहनात् तेषां तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥ (?)
 पिता कुर्व्यात् तदन्यो वा तस्याभावेऽपि तत्क्रमात् ॥
 इति वचनाभ्यां मृतपितृकौरसपुत्रस्येव संस्कार्यक्रमेण सपिण्डादिभिः
 कर्त्तव्या इति ।
 विशुद्धं गुरुवाक्यस्य यदत्र भाषितं मया ।
 तत् क्षन्तव्यं बुधैरेव दत्ततत्त्वबुभुक्षुर्मया ॥

Colophon. इति हरिनाथमिश्रविरचितो दत्तकतत्त्वनिर्णयः समाप्तः ।

विषयः । दत्तकविध्यादिनिरूपणमुखेन तद्ग्रहणविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 161. दत्तकदीधितिः. By अनन्तभट्टः. Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 351 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāti, Paṇḍita Haraprasāda Çāstri. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
 श्रुतिस्मृतिपुराणादिमीमांसान्यायविस्तरम् ।
 विचार्यमानन्तभट्टेन क्रियते दत्तदीधितिः ॥
 तत्रादौ दत्तकग्राह्याग्राह्यत्वविवेचनम् । इत्यादि ।

End. ततश्च प्रतिग्रहीत्रा उपनयनान्तसंस्कृतस्यौरससमानांशभागिलं दत्तकस्य
 तत्कर्तृकसकलतदन्तसंस्काररहितस्य तु विवाहसमाधनलाभो नान्यधन-
 लाभः । सत्यौरसे कतिपयसंस्कारलाभे चतुर्थांशलाभ इति व्यवस्था । इति
 दायादनिर्णयः । दत्तकपुत्राणामपि स्त्रीकार उक्तविधिना कार्य्यः । वक्ष्यामि
 पुत्रसंग्रहमित्यादिगतपुत्रपदस्य पुमान् पुत्र इत्यादिविवक्षाभावात् इति-
 हासपुराणेषु कन्यादत्तकोत्तेश्च पत्न्यभावे सा रिक्त्या लभते दुहितृत्वादिति
 शिवम् ।

सतां सन्तोषसिद्ध्यर्थमिति दत्तकदीधितिः ।
 अकार्य्यनन्तभट्टेन तेन तस्य सुदेऽस्तु सा ॥

Colophon. इति महासहोपाध्याय श्रीमदनन्तभट्टविरचिता दत्तकदीधितिः सम्पूर्णा ।
 * श्रीरस्तु मयि लेखके ॥

विषयः। अत्र प्रथमं दत्तकप्राज्ञायाश्चादिविचारः । ततो दत्तकग्रहणयागहोमादिनिर्णयः ।
दत्तकानां विवाहाद्युपयोगिगोत्रादिनिर्णयः । दत्तकसापिण्डविवेचनम् । धनविभागनिर्णयश्च ॥

No. 162. दत्तकोज्ज्वलः. By बर्द्धमानः. Substance, country-made paper, 20×3 inches. Folia, 7. Lines, 5 on a page. Extent, 408 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit Naihāti, Paṇḍita Hara-prasāda Ćāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

निधाय हृदये कालीचरणं सर्वसिद्धिदम् ।

विप्रश्रीवर्द्धमानेन क्रियते दत्तकोज्ज्वलः ॥

मन्वादिवाक्यमास्थाय परस्परविरोधिनाम् ।

विदुषां संशयक्षिप्तैः सिद्धान्तोऽत्र प्रकाशयते ॥

इह यद्यपि प्रथमपुत्रोत्पादनेनैव पितृणामवृणलं मन्वादिभिरभिहितं तथापि
तत्पुत्रमरणे प्रपौत्रपर्यन्तरहितस्याजातपुत्रस्य च पिण्डोदकक्रियास्यै पुनः
पुत्रकरणभावशक्यं यदाह मनः । इत्यादि ।

End.

दत्तकस्य उपरितनपुरुषनयसन्निजने मरणे वा विराचाशौचमिति ।
दत्तकस्य जनककुले सम्बन्धाभावतया अशौचं नास्तीति । सगोत्रदत्तकस्य
ग्रहीतृकुले सम्पूर्णाशौचमिति कश्चित् । दत्तकपुत्रस्य औदारसतया सम्पूर्णा-
शौचं पार्वणाधिकारित्वञ्च इति । दत्तकस्य पुनरत्यग्नग्रहीचौरसेन साईं
अंशवयस्यैकांशभागिलमिति । दत्तकस्य पुनरत्यग्नग्रहीचौरसेन साईं समां-
शिलमित्यपि कश्चित् ।

Colophon.

इति महामहोपाध्याय-श्रीवर्द्धमानकृत-दत्तकोज्ज्वलः समाप्तः ॥ श्रीगुरवे नमः ।

विषयः। दत्तकग्रहणविध्यादयः संचेषेण प्रकाशिताः । तन्मतभेदाश्च प्रदर्शिताः ।
औरसपुत्रेण साईं दत्तकस्य धनविभागस्य सम्यक् विचार्य विवेचितः ।

No. 163. दानकौमुदी, (क्रियाकौमुदीग्रन्थीया). By गोविन्दानन्दकविकङ्क-
णाचार्यः. Substance, country-made paper, 13×2½ inches. Folia, 119.
Lines, 5 on a page. Extent, 2,231 ślokas. Character, Bengali. Date,
Sk. 1533. Place of deposit, District Vāñkuḍā, Viṣṇupura, Rāmavallabha
Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

(अथ प्रथमपत्रत्रयं नास्ति तेन चतुर्थपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)

बन्धोगस्तु कइदं कक्षा अदात् कामः कामायादात् कामो दाता कामः
 प्रतिगृहीता कर्म समुद्रमाविशत् कामेन त्वां प्रतिगृह्णामि कामितत्ते इति
 पठित्वा असुकप्रयं असुकदेवतमिति वदेत् । इदमत्र विचार्यते । मनसा
 सङ्कल्पयति वाचाभिलपति कर्मणा चोपपादयतीति चारीतवचनादसुक-
 कामनया मयेदमनुष्ठातव्यमिति सङ्कल्पितस्य कर्मणो वाचाभिलापे कर्तव्ये
 एकयुगवद्धवाहिन्यायेन फलस्याभिलापो दुर्निवारः । तथाच गीतमः ।
 अनाजानुकरं कृत्वा सकुशं सतिलोदकम् ।
 फलं समभिसन्धाय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः ॥ इत्यादि ।

End.

ॐ पूर्णादर्वीत्यन्नं ॐ सप्तमे इत्यन्नं ॐ पुनस्त्वे इत्यन्नं स्वादान्नेन मूलमन्त्रेण
 च पूर्णाहुतिं समाप्य ब्रह्मदक्षिणां दत्त्वाग्निं विसर्जयेत् । ॐ समुद्रं गच्छ
 स्वाहेतिमन्त्रेणाग्निं विह्वजेत् । ॐ दिवं ते धूमो गच्छत्यन्तरिक्षं ज्योतिः
 प्रथिवीं भस्मना श्रण स्वाहा इति त्रिं शीतलयेत् । इत्यग्निसंस्कारविधिः ॥
 अग्नेर्नामान्युक्तानि कपिलपञ्चरात्रे ।
 लौकिके पावको अग्निः प्रथमः परिकीर्तितः ।
 अग्निस्तु सायतो नाम गर्भाधानेऽभिधीयते ॥
 पुंसवने चन्द्रनामा शुद्धात् (?) कर्मणि शोभनः ।
 सीमन्ते मङ्गलो नाम प्रगल्भो जातकर्मणि ॥
 नान्नि वै पार्थिवो नाम प्राशने च शुचिस्तथा ।
 सत्यनामाथ चूडायां व्रतादेशे समुद्भवः ॥
 गोदाने सूर्यनामेति केशान्ते अग्निरुच्यते ।
 वैश्वानरो विसर्गे तु विवाहे योजकः स्मृतः ॥
 चतुर्थ्यान् शुखी नाम धृतिरग्निरुच्यते ।
 व्यावस्ये भवो ज्ञेयो वैश्वदेवे च पावकः ॥
 पूर्णाहुत्यां ऋद्धो नाम शान्तिके वरदस्तथा ।
 पौष्टिके वलदस्यैव क्रोधोऽग्निरभिचारिके ॥
 प्रायश्चित्ते विधुस्यैव पाकयज्ञे ऊताशनः ।
 देवानां हव्यवाहस्तु पित्राणां कथयाहनः ॥
 वश्यार्थं कामदो नाम वनदाहे तु खतकः ।
 कोष्ठे तु जठरोऽग्निरुच्यते क्रव्यादभ्युत्तके तथा ॥

समुद्रे वाङ्मो ह्यग्निः क्षये सम्वर्णको भवेत् ।
 लक्ष्मोमे च वङ्गिः स्यात् कोटिहोमे ऊताशनः ॥
 मत्स्यसूक्तप्रतिष्ठायां लोहितस्य प्रकीर्तितः ।
 ... ... वास्तुयागे प्रजापतिः ॥
 जलाशयप्रतिष्ठायां वरुणः समुदाहृतः ।
 रतानि होमे नामानि ज्ञातव्यानि हविर्भुजः ॥
 आह्वय चैव होतव्यं यो यव विहितोऽनलः ॥
 गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दपण्डितः श्रीमान् ।
 समस्त सन्तोषार्थं सत्त्वतां दानकौमुदीमेताम् ॥
 सर्वान्तर्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।
 अचानुरागं धास्यन्ति यत्कृपाभिर्विपश्चितः ॥ * ॥

Colophon.

इति गोविन्दानन्दकविकृष्णाचार्यविरचितायां क्रियाकौमुद्यां दानकौमुदी
 नाम द्वितीयो धामः समाप्तः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ शक १५३३
 मल्लान्द ८१९ ॥ * ॥

विषयः । विवाहादिप्रयोगादितिरूपणम् । दानवाक्यविचारमुखेन दानविध्यादितिरु-
 पणम् । विचारमुखेन आद्यमासादिपदोन्नेषसार्थक्यादिकथनम् । रजतकाञ्चनधेनुदानादिविधि-
 प्रयोगादितिरूपणम् । कूपजलाशयादिप्रतिष्ठादिप्रमाणप्रयोगनिरूपणम् । होमादितिरूपणम् ।

No. 164. दानकेलिकौमुदी । Substance, country-made paper, 13×4 inches. Folia, 33. Lines, 9 on a page. Extent, 847 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāñkuḍā, Kuncokol, Bābu Yogindranātha Siṃha Deva. Appearance, old. Verse and prose. Incorrect.

Beginning.

नमो गोपीजनवल्लभाय ।

अनः स्मेरतयोज्ज्वला जलकण्ठ्याकीर्णपञ्चाङ्कुरा
 किञ्चित् पाठलिताञ्जला रसिकतोत्सिता पुरोदुष्यती ।
 वद्धायाः पथि माधवेन मधुरव्याभुग्नतारोत्तरा
 राधायाः किञ्चकिञ्चित्सवकिनी दृष्टिः श्रियं वः क्रियात् ॥
 अपि च ।

विभुरपि कलयन् सदाभिवृद्धिं
 गुरुरपि गौरवचर्यया विह्वलः ।

सुकरपचितवक्रिमापि शुद्धो

जयति सुरद्विषि राधिकानुरागः ॥

नान्यन्ते स्तवधारः । अलमतिविस्मरेण । समन्तादवलीक्य हन्त कथं
मदीयनान्दीचन्द्रिकासन्दीपितभावबन्धुरा नन्दीश्वरगिरिरूपत्यकायां धूर्षते
सतां मण्डली । इत्यादि ।

End.

राधाकुण्डतटीकुटीरवसतिस्थितान्यकर्मा जनः

सेवामेव समक्षमत्र युवयोर्यः कर्तुं सुत्कण्डते ।

हन्दारण्यसम्बद्धिदो द्रुतपदस्त्रीङाकटाक्षयुते

स्तर्पाक्षरस्य माधवफणी तूष्णे विधेयस्तथा ॥

कथं सत्सर्पमभ्युपगमन् । भगवति तथास्तु तदेहि प्रातिस्विकाभीष्टकतो
यः प्रयास इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

Colophon.

इति दानकेलिकौमुदी नाम भाषिका समाप्ता ॥

कथिता सुमनःसुखदा यस्य निदेशेन भाषिकात्र ।

गेयं तस्य मम प्रियसुहृदः कण्डतटीं क्षणमलङ्कृतताम् ॥

गते मद्गते (?) शक्ते चन्द्रखरसमन्विते ।

नन्दीश्वरे निवसता भाषिकेयं विनिर्मिता ॥

विषयः । राधाकृष्णयोर्हन्दावनकुञ्जविचारादिवर्णनात्मकं दृश्यकाव्यमिदम् ॥

No. 165. दानसागरः . By वल्लालसेनः . Substance, country-made paper, 18x5 inches. Folia, 242. Lines, 9 on a page. Extent, 11,434 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

ये साक्षादवनीतस्त्रास्तमुजो वर्णाश्रमज्यायसां

वेषां पाणिषु निःक्षिपन्ति कृतिनः पाथेयमासुषिकम् ।

यद्वक्त्रोपनताः पुनन्ति जगतीं पुष्पास्त्रिवेदीगिर

स्तोभ्यो निर्भरभक्तिसम्भ्रमनमन्मौलि द्विजेभ्यो नमः ॥

हन्दोभिश्चैकरन्ध्रेण श्रुतिनियमगुरुचचारित्रचर्या-

मर्यादागोवशैः कलिचकितसदाचारसञ्चारसीमा ।

सद्वृत्त-स्वच्छवन्माद्वैवपुरुषगुणाच्छिन्नसन्तानधारा-
 वधैर्मुक्तामरश्रीनिवास मदसालभूषणं सेनवंशः ॥ (?)
 तत्रालङ्कृत-सपेयः (?) स्थिरघनकायाभिरामः सतां
 स्वच्छन्दप्रणयोपभोगसुलभः कल्पद्रुमो जङ्गमः ।
 जेमन्तः परिपन्थिपङ्कजसरः सर्गस्य नैसर्गिकै
 रङ्गीतः खगणैरुदात्तमहिमा जेमन्तसेनोऽजनि ॥
 तदनुजविजयसेनः प्रादुरासीद्वरेन्द्रो
 दिशि विदिशि भजन्ते यस्य वीरध्वजत्वम् ।
 शिखरविनिक्षिप्ताज्ञा वैजयन्ती वचन्तः
 प्रणतिपरिगृहीताः प्रांशवो राजवंशाः ॥
 सर्वांशाः परिपूरयन्नुपचितश्रीदानवारां घनै-
 रासारैरभिषिक्तनिर्मल्यशः शालेयभूमण्डलः ।
 दैन्योत्तापभृतामकालजलदः सर्वोत्तरः क्षाभृतां
 श्रीवल्लालन्दपस्तनोऽजनि गुणाविर्भावगौडेश्वरः ॥
 वेदार्थस्मृतिसंघट्टादिपुरुषः श्लाघ्यो वरेन्द्रीतले
 निखन्तोऽञ्जलवीचिनाशनयनः सारपूतं ब्रह्मणि । (?)
 षट्कर्मो भवदार्थशैलनिलयः प्रख्यातसत्यव्रतो
 हृत्वारिरिव गौष्पतिर्नरपतेरस्यानिरुद्धो गुरुः ॥
 आध्यातसकलपुराणस्मृतिसारः श्रद्धया गुरोरस्मात् ।
 कलिकल्मषो वदानं (?) दाननिबन्धुविधाकामोऽपि ॥
 दुरधिगमधर्मनिर्णयविषयाध्यवसायसंशयस्त्रिभुजः ।
 नरपतिरयमारिभे ब्राह्मणचरणारविन्दपरिचर्याम् ॥ इत्यादि ।

End.

अत्र धान्याद्यपेक्षितं द्रव्यं विष्णवे देयम् । तथाच विष्णवे दानान्निवृत्तौ
 विष्णुधर्मोत्तरे ।

यत्किञ्चिदेव देवाय दद्याद्भक्तिसमन्वितः ।

तदेवाक्षयमाप्नोति स्वर्गलोकाश्च गच्छति ॥

Colophon.

इति महाराजाधिराज निःशङ्कशङ्कर श्रीमद्वल्लालसेनदेवविरचिते श्रीदान-
 सागरे वासुदेवसम्प्रदानकदानावर्तः ॥

धर्मस्थाभ्युदयाय नास्तिकपदीच्छेदाय जातः कलौ

श्रीकान्तोऽपि सरस्वतीपरिहृतः प्रत्यक्षनारायणः ।

पादाभोजनिषण्विषयसुधासाम्राज्यलक्ष्मीयुतः
 श्रीवल्लालनरेश्वरो विजयते सद्गुह्यचिन्तामणिः ॥
 दाराणासरिरैत्य सन्ममपरित्यक्तान्नपानाशनै-
 र्वन्तौदीरितकाकुकातरगिरां प्राणेशभिलाञ्जली ।
 येनाच्छिद्य यशांसि दुर्जयजरदंशार्जितावेक्षणा-
 दोर्लीलादलितो रणे कण्ठया त्यक्तः स गौडेश्वरः ॥
 विद्वद्भिः शम्भुकामैः कलिकलुषमलच्छेदिनो दानधर्मा-
 नन्योन्यमर्षदोषप्रणिहितमतिभिस्तेनियुक्ता द्विजाष्टैः ।
 अस्माच्चीदेनमेषां मतमनतिरम्यसम्यङ्निबन्धं
 सद्गुह्यलसेनामलकुलकुसुदामोदचन्द्रो नरेन्द्रः ॥
 तस्यैष कर्म नियताखिलजीवलोक-
 तापत्रयोपशमनः पुरुषोत्तमस्य ।
 (?) सुव्हेनापगतं कल्पिपङ्कनोदी
 श्रीदानसागरमयः पयसां प्रवाहः ॥
 यद्यद्विचितमैहिकं सुकृतिनां श्रेयो यदासुष्मिकं
 सर्वं तत्तदिहाश्रमेण सुलभं निर्णीय निःसंशयः ।
 श्रीवल्लालनरेन्द्रवर्णित मन्वत्त्वगं सर्वार्थद- (?)
 मेतं संप्रति दानसागरमविश्रजैकभाजो जनाः ॥

Colophon. इति परमसाहेश्वरनिःशङ्कशङ्करश्रीमद्गुह्यलसेनदेवविरचितः श्रीदानसागरः
 समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । अत्र प्रथमं ब्राह्मणप्रशंसा । दानप्रशंसा । पात्रप्रशंसा । ततो दानपात्रापात्र-
 निरूपणम् । सात्त्विकराजसादिदानफलम् । दानकालादिनिरूपणम् । अथ तीर्थनिरूपणमुखेन
 तत्प्रशंसादिकथनम् । देयस्वरूपनिरूपणम् । दानापवादः । दानविधिः । नक्तपरिभाषा ।
 क्षीमपरिभाषा । द्रव्यगणपरिभाषा । मानपरिभाषा । तुलापुरुषादिनिरूपणम् । हिरण्यगर्भं
 महादानादिनिरूपणम् । ब्रह्माण्डमहादानम् । गोसहस्रदाननिरूपणम् । कामधेनुमहादानम् ।
 हिरण्याश्वमहादानम् । अश्वरथदानम् । हेमच्छिरथमहादानम् । पञ्चलाङ्गलमहादानम् ।
 धरादानम् । विश्वचक्रमहादानम् । महाकल्पलतामहादाननिरूपणम् । रत्नधेनुमहादानम् ।
 महाभूतघटदानम् । प्रथमावर्त्ते एते विषयाः सन्ति । अथ द्वितीयावर्त्तेप्रारम्भः । अत्र च दश-
 प्रकारमेवदाननिरूपणम् । तृतीयावर्त्ते अलङ्कृतगवीदानादिनिरूपणम् । चतुर्थावर्त्ते अलङ्कृत-
 बद्धगवीदाननिरूपणम् । पञ्चमावर्त्ते अलङ्कृतदृषदानादिनिरूपणम् । षष्ठे गवान्निर्दिष्ट-

पणम् । सप्तमावर्त्ते भूमिदाननिरूपणम् । अष्टमे आसनदानम् । नवमे वारिदानप्रशंसा । दशमे तैजसदानादि । एकादशे जलपाचदानम् । द्वादशे अन्नदानादि । त्रयोदशे भक्ष्य-
दानम् । चतुर्दशे लवणदानम् । पञ्चदशावर्त्ते घृतदानम् । षोडशसप्तदशयोः दधिक्षीर-
दानादि । अष्टादशो नविंशयोः मन्त्रदानादिनिरूपणम् । विंशैकविंशयोः मधुवनस्पतिदान-
निरूपणम् । द्वाविंशे अभ्यङ्गदानम् । २३ शे गन्धदानम् । २४ शे धूपदानम् । २५ शे अनु-
लेपनादिदाननिरूपणम् । २६ शे पुष्पदानम् । २७ शे वस्त्रदानम् । २८ शे यज्ञोपवीतदानम् ।
२९ शे सुवर्णदानम् । ३० शे रौप्यदानम् । ३१ शे दीपदानम् । ३२ शे पुराणदानम् ।
३३ शे कल्पदानम् । ३४ शे प्रैषदानम् । ३५ शे शस्यदानादयः । ३६ शे तिलदानम् ।
३७ शे वृक्षदानादि । ३८ शे सम्भारदानम् । ३९ शे क्षणाजिनदानम् । ४० शे कचदानम् ।
४१ शे पादुकादानम् । ४२ शे यानदाननिरूपणम् । ४३ शे त्रिचत्वारिंशदावर्त्ते गजदानादि-
निरूपणम् । ४४ शे मक्षिपदाननिरूपणम् । ४५ शे आरोग्यदानम् । ४६ शे अभयदानम् । ४७ शे
मासोपलक्षितनियतदानम् । ४८ शे अनियततिथिदानम् । ४९ शे नक्षत्रादिदाननिरूपणम् ।
५० शे मासव्याप्तिदानम् । ५१ शे संक्रान्तिदानादिनिरूपणम् । ५२ शे वत्सरे दाननिरूपणम् । ५३ शे
प्रकीर्णदानादिनिरूपणम् । ५४ शे सामान्यदेवतासम्प्रदानकदानादि । ५५ शे स्वर्यसम्प्रदानक-
दानादि । ५६ शे महेश्वरसम्प्रदानकदानादि । ५७ शे वासुदेवसम्प्रदानकदानादिनिरूपणमिति ।

No. 166. दायकारिका . By मोहनचन्द्रवाचस्पतिः . Substance, country-
made paper, 20×4 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 19
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Dhākā, Vikramapura, Ichhāpurāgrāma, Paṇḍita Vrajanātha Vidyārātma.
Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. नला गुरुन् समासेन दायभागस्य सारतः ।

द्विजमोहनचन्द्रेण कारिका लिख्यते मया ॥

अथ स्त्रीधनाधिकारक्रमनिर्णयः ।

कन्याधनेऽधिकारः स्यात् सोदरभ्रातुरग्रतः ।

तदभावे मातुरेव पितुः स्यात् तदनन्तरम् ॥

वरदत्तातिरिक्ते तु वाग्दत्ताकन्याकाधने ।

एवं क्रमेणाधिकारो ज्ञातव्यः पण्डितैः सदा ॥ इत्यादि ।

End.

वानप्रस्थो नयेदेकतीर्थसेवी च नापरः ।

प्राप्नुयाच्च यतिधनं सन्निष्ठो नापरः कश्चित् ॥

स नैष्ठिकब्रह्मचारी धनमाचार्य आमुयात् ।
उपकुर्वन् ब्रह्मचारिधनं पित्रादि वा नयेत् ॥

Colophon. इति श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता दायभागकारिका समाप्ता ।

विषयः । संक्षेपतो दाय्याधिकारक्रमकथनम् ।

No. 167. दायभागसिद्धान्तकुसुदचन्द्रिका. By श्रीमदच्युतचक्रवर्त्ती. Sub-
stance, country-made paper, 16×4 inches. Folia, 35. Lines, 10 on a page.
Extent, 875 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1693. Place of
deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkudā, Paṇḍita Mahendranātha Bhaṭṭā-
cāryya. Purchased by Government of India, Calcutta. Appearance, old.
Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ कृणाय नमः । अपरे ब्रह्मशाश्वतमिति मनुनैव ब्रह्मावतारत्वसुक्तमिति
तद्वाचकं मनुपदमतः प्रसङ्गान् मङ्गलमाचरन्नर्थमाविष्करोति मन्वादीनि ।
स्वशब्दनिर्द्देशेन मनोरादिपदनिर्द्दिष्टेतरविधाढ्यो गौरवमावेदयदर्थोदितर-
स्मृतिविरोधात् तत् स्मृते ... .. मभिहितं अविस्मृय यथार्थतात्पर्य-
णाभिसन्धाय विवादः अपुत्रधनं प्रथमं पितुरेव भ्रातुरेव पत्न्या एवेत्यादि
परस्परविरुद्धवाद इत्यर्थः । पुत्रानां विवादो विरुद्धार्थवाक्यं संशयः तेषां
प्रबोधाय यथार्थतात्पर्यनिश्चयार्थं संशयनिरासार्थं वा एवं दुरुहविषया-
कर्णने सुमतयोऽवहितः केवलमधिकुर्वन्तीति उक्तं सुधिय इति अर्थः स्वर्ग-
नरकाभावसाधनत्यागस्येति निवृत्तिमूलसंशयविषमस्वस्वत्वतद्भावान्यतरनिर्णयो
ज्ञेयः । उद्देशानन्तरं लक्षणेन दायभागशब्दार्थं निर्णेतुं प्रतिजानीते
अथेति । विभागोऽर्थस्येति विभागः स्वनिर्णयानुकूलो व्यापारः अर्थस्थान-
वच्छिन्नधनस्य यत्रावच्छेदे तदवच्छिन्नधनरूपं यद्वा अर्थस्येति सप्तम्यर्थे षष्ठी
आर्षत्वात् तेन यस्मिन्नर्थे इति सामानाधिकरण्येनान्वयः । इत्यादि ॥

End.

यथा चोक्तम् ।

अनुमानाद् वरः साक्षी साक्षिभ्यो लिखनं गुह्य ।

अविरुद्धा त्रिपुरुषी भक्तिस्तेभ्यो गरीयसीति ॥

पाकधर्माः वैश्वदेवधर्मादयः । आगमो धनागमनोपायः क्रमादिव्ययो
द्रव्यविनियोगः प्रातिभावं लग्नकालम् । ... ..
न्यायस्येति न्यायो व्यापारज्ञानव्याप्यज्ञानयोः कार्यकारणभावः । नाचार्येति

श्रीधराचार्यैर्यदुक्तं तदेव शास्त्रार्थी नान्यो ... । यथा, ये दायभागप्रकरणे
प्रकृतज्ञान ... । तेषां रञ्जनमनुरागोऽत्र ग्रन्थे नास्माभिः कर्तुं शक्य
इत्यर्थः । तर्हि किमर्थं प्रयास इत्यत आह किञ्चित् प्रमाणाधीनज्ञानानां
प्रमाणदर्शिनां सुनीनां सम्वादमात्रकृतये वाक्यविरोधपरिहाराय कृतिनः
पण्डितस्य मम यत्न इत्यर्थः । ... ..
इति वज्रविधेति सुबोधम् ॥

Colophon. इति श्रीमदच्युतचक्रवर्तिविरचिता दायभागसिद्धान्तकुसुदचन्द्रिका समाप्ता ॥
शकाब्दा १६९३ । श्रीहरिः शरणम् ।

विषयः । जीवतवाचनकृतदायभागस्य व्याख्यानम् ।

No. 168. दायभागार्थदीपिका. By रघुरामशिरोमणिः. Substance,
country-made paper, 12 x 5 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent,
232 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hāli-
sahar, Valdeghātā, Bābu Giriṇa Candra Gaṅgopādhyāya. Appearance,
tolerable. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

विद्याभूषणविख्यातः श्रीमान् रघुमणिः सुधीः ।
सर्वदेशेषु विख्यातः सर्वशास्त्रविशारदः ॥
विप्रश्रीरघुरामेण तच्छात्रेणातिथलतः ।
क्रियते दायभागार्थदीपिका दृष्टिदीपिका ॥
जीवतवाचनकृते दायभागेऽश्विदुसरे ।
अर्थमालोच्य वज्रधा संक्षेपेण प्रकाशिता ॥
सर्वव्यवस्थापद्यालौ प्रणालीपरिपूजिता ।
विदुषामपि चान्येषां सुखबोधाय कल्पिता ॥
गुरुणा तेन कृतिना सन्तुष्टेन विवेचिता ।
लुईश्रीननिमित्तं कीर्तितः सास्त्रेव सुधीः
विद्यास्रष्टु वित्तमो व्यवहृतौ दाने च शीले वरः ।
तेनादिष्टतया मया विरचिता स्वार्थे परार्थे परा
योऽयम्वन्द्य सुफुल्लपागरकुले रामेश्वरस्थान्वयः ॥

मासचयं बह्विधं निपुणं विभाव्य
 या भाविता कृतिरियं सुधिषा भवद्भिः
 किञ्चित् कृपाञ्चितमनोऽत्र निधेयमेव
 श्रीमत् सुखं मम तदा सफलप्रयासः ॥
 पित्रादीनां सत्त्वनाशे यजनं स्थात् सुतादिगम् ।
 पुत्रत्वादिकसम्बन्धात् तत् दायः परिकीर्तितः ॥

End.

विभागज्ञानं विभागधर्म्मनिर्णयो लिखितेन च साक्षिणा व्यवहारेणापि तथा
 क्रयविक्रयादिना युक्त्या विभक्तता ज्ञेया । इयगायगृहादिभिः ।
 तत्र साक्षी सपिण्डोऽतः सम्बन्धी तत् परः परः ।
 देशज्ञातिकुलश्रेणी-धर्म्मान् वीक्ष्य महीपतिः ।
 तेन तेनैव धर्म्मेण तत्र तत्र विनिर्णयेत् ॥

Colophon.

इति श्रीरघुमणिविद्याभूषणभट्टाचार्याधीतशास्त्र श्रीरघुरामशिरोमणिभट्टा-
 चार्य्यकृता दायभागार्थदीपिका पद्यावली समाप्ता ।

विषयः । संचेपेण दायभागार्थनिरूपणम् ।

No. 169. दीपिकावली. By हरिकृष्णः. Substance, country-made paper 14×2 inches. Folia, 49. Lines, 5 on a page. Extent, 796 ślokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Candrakirtigrāma, Post office Vaidyervāzār, District Dhākā, Paṇḍita Bhavānikānta Nyāyaratna. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

कर्णपूरीकृताखण्डनमेरुनवपल्लवम् ।

नन्दोत्तरमहं वन्दे पार्वतीप्राणनायकम् ॥

को विदामो ... .. अज्ञानां ज्ञानदायिनी ।

हरिकृष्णेण धीरेण क्रियते दीपिकावलिः ॥

सर्वकर्मण्युपादेया विशुद्धिचन्द्रतारयोः ।

तच्छ्रुत्वा चैव सर्वेषां ग्रहाणां फलदाढता ॥

अस्यार्थः । सर्वकर्मणि विवाहादौ चन्द्रतारयोः शुद्धिरुपादेया प्राच्या तत्
 शुक्ला सर्वेषां ग्रहाणां फलदाढता फलदाढत्वम् ॥ यतः सर्वे ग्रहास्तदशुद्धौ
 शुद्धा अपि न शुभफलदा इत्यर्थः ।

चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा ।

सप्तमीपचयाभ्यस्तश्चन्द्रः सर्वत्र शोभनः ।

शुक्लपक्षे द्वितीयस्तु पञ्चमी नवमस्तथा ॥

अस्यार्थः । सर्वत्र शुक्लपक्षे कृष्णपक्षे च शोभनः शुक्लपक्षे पुनः द्वितीय-
पञ्चमनवमस्थोऽपि शुभः ॥ आद्यस्य इति । अत्र जन्मनक्षत्रगतादपि
नाडीनक्षत्रदोषो नास्ति । तथाच वराहः ।

जन्मनक्षत्रगतश्चन्द्रः प्रशस्तः सर्वकर्मास्तु ।

... .. ॥

चन्द्रशुद्धिः ।

सितशनिकुजजीवाकांक्ष इन्दुर्नराणां

व्यय ... .. नवमस्थो ... .. ।

सुसुतनिधनगच्छेन्मृत्युपुत्रार्थगोऽपि

प्रचुरशुभफलं स्याद्दामवेधेन शुद्धिः ॥ इत्यादि ।

End.

अथ वर्षाज्ञानम् ।

पञ्चम्यादिषु पञ्चसु कुम्भार्के भवति यदि रोहिणीयोगः ।

अधमतमाधमाधम ... .. मच्चदम्भसां पातः ॥

अस्यार्थः । कुम्भार्के फाल्गुने यदि शुक्लपक्षस्य कृष्णपक्षस्य वा पञ्चम्यादिषु
यदि रोहिणीयोगो भवति एतदुक्तं भवति पञ्चम्या रोहिणीयोगे अधमतमा
वर्षा ज्ञेया षष्ठ्या योगे अधमा सप्तम्या योगे मध्यमा एवं यथासंख्येनान्वयः ॥

Colophon.

इति श्रीचरित्रकृष्णकृतिना कृता दीपिकाबलिः समाप्ताः ॥ शुभमस्तु
शकाब्दाः । १६३९ ॥

विषयः । अत्र प्रथमं चन्द्रताराविशुद्धिनिर्णयम् । चन्द्रताराशुद्धिप्रशंसा । अथ
जन्मासंज्ञानिर्णयः । राशिविभागनिर्णयः । लग्ननिर्णयः । राशिभोगनिर्णयः । दिग्धिषति-
निर्णयः । नक्षत्रज्ञाननिर्णयः । योगनिर्णयः । योगानां वर्जनीयभागकथनम् । नन्दादिसंज्ञा-
निर्णयः । शुभाशुभशुद्धफलनिर्णयः । वारवेष्टानिर्णयः । उत्पातयोगनिर्णयः । अस्मृतयोग-
निर्णयः । नक्षत्रास्मृतयोगनिर्णयः । अस्मृतयोगनिर्णयः । अस्मृतयोगप्रशंसा । उग्रादिसप्तगण-
निर्णयः । कालशुद्धिनिर्णयः । वर्जनकालनिर्णयः । अभिचारवादननिर्णयः । विवाहादियामिच-
वेधसंक्षिप्तनिर्णयः । वारनिर्णयः । वैवाहिकतिथिनिषेधनिर्णयः । गोधूलिनिन्दा । गणफल-
निर्णयः । नाडीनक्षत्रयोगे मरणनिर्णयः । षडष्टकदोषनिर्णयः । नवबध्वागमननिर्णयः ।

पुनर्विवाहनिर्णयः । निषेकनिर्णयः । पञ्चासत्तनिर्णयः । नवान्ननिर्णयः । विद्यारम्भनिर्णयः ।
 उपनयननिर्णयः । हस्तप्रवाह-वीजवपन-गृह्यारम्भ-गृह्यस्थाननिर्णयः । श्रवणादिविचारनिर्णयः ।
 गण्डस्थाननिर्णयः । यात्राविधिनिर्णयः । योगिनीफलनिर्णयः । नक्षत्रशूलनिर्णयः । काल-
 निर्णयः । विषुवादिस्मृतिनिर्णयः । धान्यसूक्तज्ञाननिर्णयः । वर्षाज्ञाननिर्णयादिस्मृत्तकवचन-
 समूहसंग्रहः तेषां व्याख्यानञ्च ॥

No. 170. दुर्गापूजापद्धतिः । (बलिनारायणीया) Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 57. Lines, 8 on a page. Extent, 1,995 lokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, Vakāḍi, Teliveni, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥ अथ बलिनारायणीयदुर्गापूजापद्धतिः ॥ तत्र शुक्ल-
 षष्ठां सायं समये निवर्तितनित्यक्रियः निष्कोटर-वज्राद्यनुपहत-सफल-
 वित्तवृत्तसमीपं गत्वा तन्मूलस्थानं गोमयेनोपलिप्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो
 वा उपविश्य ॥ ॐ कर्त्तव्येऽस्मिन् वार्षिकशरत्कालीनायाः श्रीजयदुर्गा-
 भट्टारिकायाः शुभवोधनामन्त्रणकर्मणि ॐ पुण्याहमित्यादि पुण्याहवाचनं
 कृत्वा खलि प्रवाच्य यथा अयं क्षणः शुभक्षणेऽस्तु तत्र तारावारग्रहणचक्रा-
 शमन्तेन योगेऽस्तु ... .. सङ्कल्पं कुर्यात् । यथा ॐ अद्या
 क्षिणे मासि शुक्ले पक्षे षष्ठां तिथौ अस्मिन् विशिष्टभारतभूप्रदेशे गणपति-
 दुर्गाभट्टारिकायाश्चरणसरोजसन्निधौ अमुकगोत्रः स्त्रीअमुकदेवशर्मा अशेष-
 शत्रुक्षयोत्तरोत्तरान्यलक्ष्मीवृद्धिपुत्रपौत्रधनधान्याद्यवच्छिन्नसम्पत्त्यपेक्षितसिद्धि
 विपश्चान्तिकामः स्वःकर्त्तव्यश्रीदुर्गाभट्टारिकागृहप्रवेशनपूर्वकभगवत्पुरा-
 णान्तर्गत ब्रह्मविहितशरत्कालीनसप्तम्यष्टमीनवमीपूजानिमित्तं गणपत्यादि-
 देवतापूजापूर्वकं हृन्दारकटवन्दितचरणारविन्दायाः वार्षिकशरत्काली-
 नायाः श्रीजयदुर्गाभट्टारिकायाः शुभवोधनामन्त्रणकर्मार्हं नारय ॥
 इत्यादि ।

End.

ततो गृहभागत्य अर्चिद्रावधारणं कृत्वा कथानदिव्यति शान्तिं कृत्वाश्रीर्वाहं
 दत्वा ब्राह्मणेभ्यः सुहृद्भ्यश्च भोजनवस्त्रताम्बूलानि प्रदाय । देवी जयदुर्गा
 प्रचण्डा कालरात्री प्रीयतामित्युक्त्वा ते ब्राह्मणादयः प्रीयतामिति प्रति
 वचनं दयुः ॥

Colophon. इति बलिनारायणीये दुर्गापूजा समाप्ता ॥ ० ॥ शकान्दाः । १७७४ ॥

विषयः । जयदुर्गाभट्टारिकायाः पूजाविधिः प्रयोगादिश्च ।

No. 171. दुर्गाचर्चातत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्यः. Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 30. Lines, 6 on a page. Extent, 652 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamansinha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य जगदीशानीं दुर्गां तत्प्रीतये बुधः ।

शरदूर्ध्वाविधिं तस्याः वक्ति श्रीरघुनन्दनः ॥

व्यवस्थायाः प्रपञ्चस्तु विज्ञेयस्तिथितत्त्वतः ।

पूजाविधेस्तु सम्यक्त्वं ज्ञातव्यं कोविदैरिह ॥

अथ दुर्गाचर्चातत्त्वम् ।

शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।

तस्यां भस्मेतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमाहितः ॥ इत्यादि ।

End.

अशुभं खञ्जनं दृष्ट्वा देवत्राह्णपूजनम् ।

दानं कुर्वीत कुर्व्याच्च स्नानं सर्व्वौषधिजले ॥

Colophon.

इति बन्धुघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं
दुर्गाचर्चातत्त्वं समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । शरत्कालीनदुर्गापूजाव्यवस्था तत्र प्रमाणादिश्च ।

No. 172. दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः । Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 54 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansinha, Kālācāṇḍ Bhaṭṭācārya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय । अथ दुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः लिख्यते ।

वापीकूपतडागेषु विपन्ने पशुमानुषे ।

तस्य शब्दिं प्रवक्ष्यामि स्वपूर्व्वोक्तिं यथाविधि ॥

End. ततः पूर्णां दशे (?) ब्राह्मणं विस्मृत्य दक्षिणां कृत्वा शान्त्युदकं दत्वाच्छिद्राव-
धारणं कुर्यात् ।

Colophon. इति वशिष्ठपञ्चरात्रोक्तदुष्टजलाशयप्रतिष्ठाविधिः समाप्तः ॥ ० ॥

विषयः । वापीकूपतडागादिषु पशुमानुषादिश्वसंस्पर्शे सति तस्य पुनः संशोधनविधिः
तत्प्रयोगश्च ।

No. 173. देवविवाहपद्धतिः । Substance, country-made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 92 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, Serpur, Mādhavapura, District Mayamansingha, Paṇḍita Gangādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. श्रीकृष्णाय नमः । अथ देवविवाहपद्धतिर्लिख्यते ।
उदीच्यां संस्थिते स्वर्य्ये माघे वा मधुमासके ।
विवाहं कारयेद्देव्या गृहस्थेन विपश्चिता ॥
सुयोगे सुदिने वाथ तृतीयायां विशेषतः ।
वैशाखस्य सुरश्रेष्ठ विवाहं कारयेत् गुरुः ॥ इत्यादि ।

End. ततो दक्षिणां दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्यात् । ततः खट्वं देवं नीत्वा
खट्वायां स्थापयित्वा षोडशोपचारैस्तस्मिन् मिथुनं समूज्य नानाविध-
मन्त्रोत्सवं कुर्यात् ।
एवं विधानतः कृत्वा कन्यादानफलं लभेत् ॥

Colophon. इति देवविवाहपद्धतिः समाप्ता । शुभमस्तु शकाब्दाः । १६९० ॥

विषयः । विष्णुप्रतिकृतिविवाहनिरूपणमुखेन तत्फलनिरूपणम् ।

No. 174. देवीगीता । Substance, country-made paper, 15 × 3 inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 94 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodal, District Mayamansingha, Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवायै ।

न पीनं नापीनं न हि परिमितं नापरिमितम् ।

न रत्नं नारत्नं न हि धवलितं नाधवलितम् ॥

निराकारं नित्यं विगुणरहितं देवमजडम्
तमात्मानं वन्दे परमसुखसन्ताननिलयम् ॥

कुर्म्य उवाच ।

एवं सर्वगतं सूक्ष्मं कूटस्थमचलं भुवम् ।
योगिनस्तत् प्रपश्यन्ति मन्त्रादेव्याः परं पदम् ॥ इत्यादि ।

End. तेषां नित्याभियुक्तानां मया तत्त्वं समर्चितम् ।
नाशयामि ततः क्लेशं ज्ञानदीपेन चाचिरात् ॥

Colophon. इति कुर्म्यपुराणे दशमाध्याये देवीगीता समाप्ता ।

विषयः । आत्मज्ञानादिनिरूपणमुखेन देवीमाहात्म्यनिरूपणम् ।

No. 175. देवीमाहात्म्यकौमुदी. By रामकृष्णः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 23. Lines, 8 on a page. Extent, 793 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1687. Place of deposit, Sāṭbheyepādāgrāma, Post Office Vaidyervāzār, District Dhākā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै ।

भगवन्तं नमस्कृत्य देवीं भगवतीमपि ।

तन्यते रामकृष्णेण देवीमाहात्म्यकौमुदी ॥

अथ तमेव विदित्वेति श्रुतेस्तत्त्वज्ञानस्य मोक्षसाधनत्वं सिद्धं तत्त्वज्ञाने च
मन्त्रमायाऽकर्तव्यादौ कर्तव्यादिज्ञानद्वारा ... .. अतस्तत्प्रीतिं विना
तत्त्वज्ञानं न सम्भवति । प्रीतिश्च नाराधनं विना आराधना च प्रभावज्ञानं
विना । तत्प्रभावः सुरथाय राज्ञे मेघोऽमुनिना उक्तस्तयोः सम्वादो मार्क-
ण्डेयेन उक्त इति भगवान् श्रीकृष्णद्वैपायनस्तदुक्तं मार्कण्डेयवाक्यमवतारयति
मार्कण्डेय उवाचेति । एवं कथा मार्कण्डेयेन पुरा क्रोष्टिकमुनिं प्रति पुराणं
कथितं ... .. सावर्णिरीत्यादि ।

सूर्यस्य पत्नीद्वयं संज्ञा सवर्णा च तत्र सवर्णाया अपत्यं सावर्णिर्वीरिला-
दिश्चोपिष्टनामज्ञानार्थमाह सूर्यतनय इति । अष्टानां पूरणोऽष्टमः तथाहि
स्वायम्भुवः स्वारोचिषः ... .. चान्दुषः वैवस्वतः सावर्णिः
... .. ब्रह्मसावर्णिर्ब्रह्मसावर्णिमब्रह्मसावर्ण्यश्चतुर्दशमनवः तत्राष्टमः
सावर्णिः । ननु अष्टमपदं यथे तस्मै वस्तुत एवाष्टमत्वादिति चेन्नर्हि

अन्यथा व्याख्येयं अष्टभिरणिमादिभिर्मानो ... .. अस्तेति अष्टमः । श्लोके-
ख्वेवं योजना योऽष्टमो मनुः सावर्णिः पुराणे कथ्यते तदुत्पत्तिं मम मत्तः
विस्तीर्य गदतः निशामय शृणु उत्पद्यतेऽनेनेति उत्पत्तिर्महामायानुभावस्तं
शृणु ॥ उत्थादि ॥

End.

प्राज्ञः स वैश्यः ज्ञानं कीदृशं ममेत्यहमिति सङ्गः बोधः तस्य विद्युतिकारकं
अयं भावः धनादौ ममेति बुद्धिः देहे अहमिति बुद्धिश्च संसारहेतुः
तत्प्राप्तिकारकं तच्च ज्ञानमेवेति । अहोभिरित्यनेन ... ..
सम्पन्नं त्वितमेव तेन त्विभिः । मृतमेति भुवि ... .. जन्म तदर्थं मृतः
अन्यथा देवीदर्शनात् कथं पुनर्जन्म ... .. इत्यस्य वैयर्थ्यादपिच तेन
जन्मविना न मन्वन्तराधिकारः तेन तस्य जन्मार्थमेव मरणम् । सावर्णिरिति
... .. सावर्णिकः ... .. सम्बोधनं संसारनिवृत्तिं दृष्ट्वापि तुष्टत्वात्
... .. तच्च ज्ञानं भविष्यतीत्यादौ कालो नोक्तस्तेन तत्क्षणदित्यभिप्रायः ।
इत्युक्तं अभिलषितं तथोक्ताभ्यां अन्तर्हिता अदृष्ट्या बुभूव । महामाया-
नुभावेन यथा मन्वन्तराधिप इत्यनेन यदुक्तं तत् स्मारयति एवं देव्या इति
सूर्याज्जन्म समासाद्य प्राप्य सावर्णिर्नाम मनुर्भविता भविष्यति इति देवी-
माहात्म्यं समाप्तम् ॥

Colophon.

वेदव्यासेन कुरुणासागरेण विनिर्मिता ।
पतितानां जीवनाय चण्डी विजयते चिरम् ॥
व्याख्याता रामकृष्णेण चण्डिकेयं यथामति ।
सर्वज्ञानां हि तात्पर्यं कोऽज्ञो विज्ञातुमीश्वरः ॥
इति महामहोपाध्याय उदीच्य-श्रीरामकृष्णभट्टाचार्यविरचिता चण्डिका-
टिप्पणी समाप्ता ॥ समाप्तेयं पुस्तिका शकाब्दाः । १६८७ ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गतस्य सप्तशतीनामकस्य देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 176. देवीमाहात्म्यचन्द्रिका. By शिवाचार्यः. Substance, country-
made paper, 12×2½ inches. Folia, 52. Lines, 7 on a page. Extent, 1,456
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpādā,
Post Office, Naihāti, Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, old. Prose.
Correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

प्रणम्य परमां देवीं कुमतिध्वंसकारिणीम् ।

शिवाचार्यो वितनुते देवीमाहात्म्यचन्द्रिकां ॥

यच्चतुर्भुजमित्रेण धृतिदासादिनाच यत् ।

लिखितं तत्समालोक्य रच्यते तत्समासतः॥

प्राक्लिख जैमिनिर्महाभारतकथां श्रोतुमिच्छन् मार्कण्डेयसहर्षिसुपगम्य पृष्ट-

वान् नायसम्प्राक्तं कथालक्षण इति । इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 177. देवीमाहात्म्यटीका, सिद्धान्तमञ्जरीनाम्नी. By कृष्णानन्दः .
Substance, country-made paper, 11×2½ inches. Folia, 8. Lines, 10 on
a page. Extent, 250 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place
of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya.
Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीश्रीरामः । ॐ चण्डिकायै नमः ।

भवानीचरणाम्भोजं प्रणिपत्य प्रणीयते ।

सिद्धान्तमञ्जरी चण्ड्याः कृष्णानन्देन धीमता ॥

चण्डिकायाः पूर्वपक्षं कृत्वा नत्वा शिवापतिम् ।

राज्ञान्तः क्रियते तस्य सुगन्धोपकृतये मया ॥

षट्सम्बादः ॥ आदौ पत्तिसुनिगणसम्बादस्तत्र मार्कण्डेयकौस्तुभसम्बाद-

स्तत्र मेघःसुरथसम्बादः ॥ निशामय तदुत्पत्तिमिति ॥ इत्यादि ॥

End.

ननु आङ्ग शब्दे अलोपो भवति कथमेतत् क्वचिदपवादविषयेऽप्युत्सर्गो विधि-

निर्विशत इति आङ्गि अकारलोपप्राप्तेऽपि वृद्धिः ॥ उपेक्षीति क्वचित् ॥

यद्वा अकारादिति एहि पञ्चाङ्गोपः । अ इति सुरथसम्बोधनम् । तथाच

कृष्ण सम्बोधनेऽप्यग्रे शोभायामः प्रकीर्तितः ।

नत्वा देवीपदद्वन्द्वं कृष्णानन्देन भिच्छुणा ॥

संक्षिप्य रचिता ह्येषा देवीमाहात्म्यटीकानी ॥ * ॥

Colophon.

इति कृष्णानन्दविरचिता सिद्धान्तमञ्जरी समाप्ता ॥ शुभमस्तु शक १७५२ ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यास्य संचेपेण व्याख्यानम् ।

No. 178. देवीमाहात्म्यटीका . By गोपालः . Substance, country-made paper, $13 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 288 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkudā, Śrī Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ॥

यस्याः कोटि जगन्ति सन्ति कतिधा नो सन्ति वादलं
चिच्च व्रद्धमहेन्द्रशङ्करसुखाः कोकनक्ष आसते । (?)
यत्पादाब्जरजःकणावणशिवास्तद्ब्रह्म यत्यञ्जसा
तां वन्दे जगदीश्वरीं भगवतीं सच्चिन्मयीमम्बिकाम् ॥
श्रुतिं स्मृतिं चापि पुराणजातं
विलोक्य तन्त्राणि शिवोदितानि ।
गोपालनामा विबुधो विधत्ते
टीकामिमां सप्तशतीस्रवस्य ॥
यद्यस्ति टीका प्रचुरा कवीनां
निवेशितास्तत्र च सत्प्रमेयाः ।
तथापि टीका मम दर्शनीया
बुधैरयं सुद्धिं हतोऽञ्जलिर्मे ॥
सन्ति चेत् बहवो दोषा गुणलेशोऽपि कुत्रचित् ।
अनुगृह्णन्तु गृह्णन्तु सन्तो गुणकर्णं मम ॥ इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यव्याख्यानम् ।

No. 179. देवीमाहात्म्यविवरणम् . By गोपालमिश्रः . Substance, country-made paper, $12 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 88. Lines, 7 on a page. Extent, 2,233 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1618. Place of deposit, Hālisahar, Caudhuripādā, Vecārāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

सुविचार्यं बह्वनर्थान् श्रीकृष्णध्यानकाङ्क्षिणा ।

श्रीमद्गोपालमिश्रेण चण्डीयाख्या वितन्यते ॥

पुरा किल भगवद्वादरायणशिष्येण महाभारतविषयकथाकाङ्क्षिणा जैमिनिना
मार्कण्डेयमुनिः पृष्ठः ॥ इत्यादि ।

End.

एवं चनेन प्रकारेण चतुर्विधैः चतुर्विधैः । यथा स्युस्तरपदे व्याघ्रपुङ्गव-
र्षभकुञ्जराः सिंहशार्दूलनागाद्या इत्यमरः । देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा
सूर्यात् जन्म समासाद्य सावर्णिर्मनुर्भविता इत्यन्वयः । एतत् द्विपाठः
कर्त्तव्यः इति ॥

Colophon.

इति श्रीगोपालमिश्रकृतायां चण्डीटीकायां देवीमाहात्म्यविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 180. देवीमाहात्म्यवृत्तिः. By गोविन्दरामसिद्धान्तवागीशः. Substance,
country-made paper, 16×4 inches. Folia, 62. Lines, 7 on a page. Extent,
1,736 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Nāḍiyā-
grāma, Post Office Lonsing, District Pharidpur, Paṇḍita Ṣaḍibhūṣaṇa
Smṛtiratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमस्तुष्टिकायै ।

यत्पादपद्ममनिशं परिचिन्त्य भक्त्या

योगीन्द्रदृष्टन्दपरिवन्द्यपदो हरोऽभूत् ।

तत् देवमानुषसुरारिगणैः प्रपूज्यं

भक्त्याप्यनन्यगतिकः सततं नमामि ॥

यस्याः प्रसादात् बलभृत्प्रधानाः

स्वराज्यभाजोऽप्यभवन् दिगीशाः ।

तस्याः स्तुतेष्टेत्तिरियं प्रकाश्यते

गोविन्दरामेण विपश्चितां मुदे ॥

यद्यपि बह्विधैः निबन्धकृद्भिर्विविधं व्याख्यातं तथाप्यस्य रहस्यविशेष-
विज्ञानायैतद्विद्वद्भिरालोकनीयम् ॥ पुरा किल भगवद्वादरायणान्तर्वासी
जैमिनिभारतीयकथानन्तरं सावर्ण्युत्पत्तिं भगवन्तं मार्कण्डेयं पृष्ठवान् कार्य्या-
न्तरव्यासत्तेन तेन कथां कथयितुं मम नायं समयः किन्तु विन्ध्यपर्वत-

वासिनः सर्वशस्त्रार्थतत्त्वज्ञा मच्छिष्याश्चत्वारः पक्षिणः सुस्तान् पृच्छेत्पु-
दिष्टोऽसौ गत्वा तान् पृष्ठवान् ते च साक्षादमात्मभाष्यं वर्णयन्तो मेधः-
सुरथसम्वादात्मिकां भाण्डरये मार्कण्डेयेन कथितामितिहासकथासुपवर्ण-
यितुमारभमाणा ऊचुर्मार्कण्डेय उवाचेति । ऋकण्डोरपत्यं मार्कण्डेयः ...
... .. पूर्वस्वरस्य वृद्धिः । ... .. इत्युकारलोपः ।
यद्यपि जैमिनिमुनिस्थाने पक्षिणामेव वचनकर्तृत्वं अतः पक्षिण ऊचुरित्येव
वक्तुं युज्यते तथापि मार्कण्डेयेनोपदिष्टाः कथाः पक्षिभिश्च्यन्ते इति मार्क-
ण्डेय उवाचेति । सावर्णिरिति । योऽष्टमो मनुः कथ्यते स सावर्णिसदु-
त्पत्तिं मम स्थाने निशामय शृणु मम किम्भूतस्य विस्तराद्भूतः प्रपञ्चात्
कथयतः सावर्णिरिति ... .. दिवादन् । अष्टमो मनुः किम्भूतः सूर्य-
तनयः सूर्यतनय इति पदेन समुद्रकन्यायाः सवर्णाया अपत्यव्यावृत्तिः ।
सावर्णिरिति पदेन सूर्यपत्न्याऽऽज्ञायाया अपत्यव्यावृत्तिरिति । ननु निशा-
मथेत्यत्र शमोऽदर्शन इत्यनुशासनात् कथं नमानुबन्धानां ह्रस्वः सत्यं संज्ञा-
पूर्वकत्वात् ह्रस्व इति केचित् । वस्तुतस्तु दृष्टेरपि ज्ञानवचनादित्यनुशासनात्
ज्ञानातिरिक्तबोधन ... .. एवास्य सानुबन्धत्वं यथा
उपशमयति रोगानिति प्रकृते तु श्रवणं ज्ञानं शमोऽर्थः ॥ इत्यादि ॥

End.

मार्कण्डेय उवाच । इतीति । देवी इति एवं प्रकारेण तथोच्यथाभिलषितं
वाञ्छितं वरं दत्त्वा भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता सती सद्यस्तत्क्षणं अन्तर्हिता
अदृष्टा बभूव । एवमिति । एवं प्रकारेण देव्या देवीसकाशाद् वरं लब्ध्वा
क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्यात् जन्म समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता ।
सोऽकमेतत् वारद्वयं केचित् पठन्ति तदिहाप्रमाणं वचनाभावात् । प्राचीन-
व्यवहाराभावाच्च ॥

Colophon.

वेदाग्निरेतीनयनानि (?) पृथ्वी-

गते शकाब्दे गिरिजापदाब्दम् ।

सञ्चिन्ध चण्डीस्तुतिवृत्तिमेतां

गोविन्दरामो विततान विप्रः ॥

मथोक्तमिह यत्किञ्चित् विरुद्धञ्चेन्मतं भवेत् ।

तत् क्षणाय विपश्चिद्धिः क्षमासारा हि साधवः ॥

इति श्रीगोविन्दरामसिद्धान्तवागीशभट्टाचार्यकृतायां देवीमाहात्म्यवृत्तौ देवी-
माहात्म्यं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 181. देवीमाहात्म्यरत्तिः. By नरसिंहचक्रवर्ती. Substance, country-made paper, 14×1 inches. Folia, 112. Lines, 3 on a page. Extent, 1,407 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Hariprasāda Tarkālaṅkāra. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमस्तुभ्यै ।

देव्याः पादयुगं मनोज्ञमतुलं ब्रह्मादिभिः सेवितं

भीरोभीतिहरं भयं सुररिपोर्मुक्तिप्रदं योगिनाम् ।

नत्वा कीषमशेषशब्दगहनं ज्ञात्वा च तन्त्रं सुने-

स्तस्याः श्रीनरसिंह एष तनुते माहात्म्यतत्त्वं कृतम् ॥

पुरा किल भगवद्वादरायणशिष्येण भारतकथाकाङ्क्षिणा जैमिनिना मार्कण्डेयमुनिः शृष्टो नायं कथासमय इत्युपेक्षमाणो बिन्ध्याचलनिवासिनश्चतुरः पक्षिणः प्रक्ष्यसीति तमादिदेश । तदनन्तरं जैमिनिना शृष्टासौ मार्कण्डेय-भागुरिसंवादात्मकमितिहासमनुवर्णयन्नास्तकथामारभमाणोऽसौ ऊचुर्मार्कण्डेय उवाचेति । इत्यादि ।

End.

ताभ्यामित्युभयवान्वयः । ताभ्यां दत्त्वा ताभ्यामभिष्टुतेति एवं वरं देव्याः सकाशात् लब्ध्वा चचिद्वर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरथः सूर्याज्जन्म समासाद्य सम्प्राप्य सावर्णिर्मनुर्भविता ॥ इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम् । माहात्म्यमिति महात्मनोभाषः माहात्म्यं यण् । एवं सर्वत्रैव द्रष्टव्यम् ॥

Colophon.

इति श्रीनरसिंहचक्रवर्तिकृता देवीमाहात्म्यटीका समाप्ता ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणीयदेवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ॥

No. 182. देवीमाहात्म्यमञ्जरी. By नरसिंहचक्रवर्ती. Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 58. Lines, 7 on a page. Extent, 1,573 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1595. Place of deposit, Ariyādaha 24-Parganas, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācārya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. अथ प्रथमपर्व नास्ति तेन द्वितीयपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥ स्वर्यतनयः
तदुत्पत्तिं निशमय प्रष्टुं जानीहि चेत्यर्थः । समानः वर्णो यस्याः स
सवर्णो अस्या अपत्यं सावर्णिः इत्यादि ।

End. एवं अभिलिखितं वरं देयाः सकाशात्तद्व्या चतुर्विधैः सुरयः स्वर्याञ्जल्य
समासाद्य संप्राप्य सावर्णिर्मेनुर्भविता ।

Colophon. इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ।
कृता श्रीनरसिंहेन द्विजेन चक्रवर्तिना ।
सतां चित्तविनोदाय देवीमाहात्म्यमञ्जरी ॥ ० ॥
वाणाङ्गेषुविधौ शाके मासे च आवणाङ्कये ।
पूर्णकृता पुस्तिकेषा राजेन्द्रेण द्विजन्मना ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यटीका ।

No. 183. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तत्त्वावबोधिनी). By विद्याविनोदाचार्यः.
Substance, country-made paper, 14 × 4½ inches. Folia, 50. Lines, 10 on a
page. Extent, 1,750 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of
deposit, Hālisahar Valdeghātā Bābu Girīṣa Candra Gangopādhyāya.
Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तुष्टिकायै ।
नत्वा जमजया (?) गूढं भान्तमेकमनेकवत् ।
विद्याविनोदाचार्यश्च चण्डीटीकां करोत्यमुम् ॥ इत्यादि ।

End. विवस्वतो जन्म उत्पत्तिं समासाद्य सावर्णिर्मेनुर्भविता सावर्णिरभूत् मनु-
र्भविष्यति इत्यर्थः । अद्यतने लट् अतएव स बभूव महाभाग इति प्रशस्त-
मपि सङ्गतम् ।

Colophon. इति विद्याविनोदाचार्यकृतायां चण्डीटीकायां तत्त्वावबोधिन्यां देवी-
माहात्म्यं समाप्तम् ॥ ० ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्या ।

No. 184. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (तात्पर्यकौमुदीनाम्नी). By रघुनाथचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 61. Lines, 8 on a page. Extent, 2,653 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1617. Place of deposit, Sātthēyepādāgrāma, Post Office Vaidyerbāzār, Parganā Sonargā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः सरस्वत्यै ।

मङ्गल्ये सर्वकर्मादौ ... .. प्रणम्यते ।

मादृशसादृशं सिद्धौ हेरम्भमवलम्बते ॥

आनन्दैकनिकेतनं सुकृतीनां ... ..

ब्रह्मेन्द्रादिनमस्कृतं ... ..

न सद्भावबोधानां ... ..

तद्वन्दे जगदम्बिकापदयुगं रक्ताम्बुजाभप्रभम् ॥

सत्कुलद्विजराजेन सम्मनोद्धारिवर्त्मना ।

श्रीमता रघुनाथेन कौमु ... .. ॥

... .. न तत्त्वप्रदायिनी ।

तात्पर्यकौमुदी धीरा यथावद्वधीयताम् ॥ ० ॥

इह तु देवीमाहात्म्याख्यावसरे प्रथमं तत्पाठविशेषो लिख्यते । ॐ नारा-
यण ... .. कस्य नारायणादिनामषट्कनिरूपितदेवता नमस्कृत्य ।

नारायणं नमस्कृत्य नरश्चैव नरोत्तमम् ।

देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥

तत्र नारायणप्रणयकालीन सागरजल ... .. नरः कृतरामादि-
शरीरपरिग्रहोऽवतारविशेषः । नरोत्तमः पुरुषोत्तमः श्रीकृष्ण इति यावत् ।

कृष्णस्तु भगवान् स्वयमिति भागवतश्रवणात् । देवी भगवती आद्या शक्तिः ।

यदनुग्रहात् स ... .. स्मृतुं शक्यधिक्यं भवति । सरस्वती सर्ववाङ्म-

याधिकृतदेवता वाग्देवतेति यावत् । व्यासः पुराणेतिहासादीनि शास्त्राणि

रायनि वा (?) व्यासो वादरायणः कवीन्द्र इति व्याख्यायते । एतान्

प्रणम्य जयं उदीरयेत् पठेदित्यर्थः । तत इत्यस्य वाक्यालङ्कारप्रयोजन-

मात्रमर्थः । आनन्दार्थस्य यवन्तपदेनोपलब्धेः । जयमिति कृष्णद्वैपायन-

प्रणीतपुराण-भारत भागवतादि । एतस्य देवीमाहात्म्याग्रन्थस्य सिद्धमन्त्र-

स्वरूपत्वात् । ... .. तदादौ तदन्ते च प्रणवं दत्त्वा पठेत् इति शास्त्रार्थः ।

तत्पाठकश्च तादृशसङ्कल्पसमाहिततत्पुस्तकमभ्यर्च्य सने स्थापयित्वा पठे-
दित्यासां विस्तरः । इत्यादि ।

End. एवमिति एवंप्रकारेण सुरथः देव्या वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः
सूर्य्याञ्जन्म समासाद्य ... पुनरावृत्तिः समाप्तिं द्योतयति । तथा स्त्राया-
दिति चातुर्भुजौ ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीरघुनाथचक्रवर्तिहतायां तात्पर्यकौमुद्यां देवीमाहात्म्याटीकायां
देवीमाहात्म्याख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 185. देवीमाहात्म्यवृत्तिः, (विद्वन्मनोरमा). By गौरीवरः. Substance,
country-made paper, 13 × 3½ inches. Folia, 55. Lines, 10 on a page.
Extent, 2,681 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1515. Place of
deposit, Kāñbhālpādā vid Naihāti, Pañḍita Rāmatāraṇa Thākura. Ap-
pearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तुष्टिकायै ।

पान्तु वां चण्डिकाचण्डकोदण्डखण्डनिस्सनाः ।

दुरितौघतमस्त्राण्डे खण्डनैकान्तपण्डिताः ॥

संक्षिप्तसारविदुषा श्रीगौरीवरशर्मणा ।

क्रियते सप्तशतिकाटीका विद्वन्मनोरमा ॥

... द्वैपायनाभिधानमहर्षिवेदव्यासप्रोक्तजयाख्यमार्कण्डेयपुराणान्तर्गतसाव-
र्णिकमन्वन्तरौघ सावर्णिः सूर्य्यतनय इत्यादि सावर्णिर्भविता मनुरित्यन्तस्य
देवीमाहात्म्यप्रकाशकस्य ग्रन्थसन्दर्भस्य यथाशक्ति व्याख्यानमाचक्षे ॥

End. एवमनेन प्रकारेण क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः तथाच स्युस्तरपदे व्याघ्र-
पुङ्गवर्षभकुञ्जराः । सिंहशार्दूलनागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचरा इत्यमरः ।
सुरथः देव्याः सकाशात् वरं लब्ध्वा सूर्य्याञ्जन्म समासाद्य सावर्णिर्भनु-
र्भविता इति ॥ ० ॥

Colophon. इति श्रीगौरीवरहतायां विद्वन्मनोरमायां सप्तशतिकाटीकायां देवीमाहात्म्यं
समाप्तम् ॥ ० ० ॥ ० ० ॥

वाणेषुपञ्चेन्दुमिते शकान्दे प्रणम्य गौरीचरणारविन्दम् ।

... ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 186. देवीमाहात्म्यटीका, (सप्तशतीविवेकः). By रामचन्द्रवाचस्पतिः . Substance, country-made paper, 11×4 inches. Folia, 120. Lines, 7 on a page. Extent, 2,250 ślokaś. Character, Bengali. Date, (?) Place of deposit, Bhātpādā, 24-Parganas, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiṇa. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

यामाङ्गराद्यां प्रकृतिं सुनौन्द्रा

यामेव धात्रीं प्रतिपालनेन ।

अन्ते तु हन्त्रीं हररूपधात्रीं

अथाज्जगत् पर्वतनन्दिनी सा ॥

प्रणम्य चण्डीचरणारविन्दं

श्रीरामचन्द्रो द्रुतमयजन्मा ।

सुबोधिनीं सज्जनतोषिणीञ्च

चकार चण्डीमहिम्नैकसाराम् ॥

... .. सप्तशतीविवेकां

तनोति सन्तोषकरीं कवीनाम् ।

पुरा किल भगवद्भारायणशिष्येण भारतविषयकीर्तिना जैमिनिना दृष्टो
मार्कण्डेयो मुनिः । इत्यादि ॥

End.

देवी इति वरं तयोरभिलषितं दत्त्वा ताभ्यां वैश्वसुरयाभ्यां अभिष्टुता सती
सद्यस्तत्क्षणात् अन्तर्हिता बभूव । अन्तर्दधौ । एवमिति एवं देव्याः सका-
शात् वरं लब्ध्वा क्षत्रियर्षभः क्षत्रियश्रेष्ठः सुरयः सूर्याज्जन्म समासाद्य
प्राप्य सावर्णिर्ननुर्भविता ॥

Colophon.

इति मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥
रति रामचन्द्रवाचस्पतिविरचिता चण्डीटीका समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । मार्कण्डेयपुराणान्तर्गत-देवीमाहात्म्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 187. दोलयात्राप्रमाणतत्त्वम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्यः. Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 132 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Serpur, District Mayamanasimha, Paṇḍita Harasundara Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning. श्रीहरिः । फाल्गुणपौर्णमास्यां दोलयात्रामाह तीर्थचिन्तामणौ ब्रह्मपुराणम् ।
फाल्गुण्यां संयतो भूत्वा गोविन्दस्य पुरं व्रजेत् ।
नरो दोलागतं दृष्ट्वा गोविन्दं पुरुषोत्तमम् ॥ इत्यादि ।

End. पश्यन् द्वितीयं हरति गोचत्याद्युपपातकम् ।
क्षिण्ण्यशेषपापानि तृतीये च न संशयः ॥
इमां यात्रां कारयित्वा चक्रवर्ती भवेन्नरः ।
ब्राह्मणस्य चतुर्वेदे ज्ञानञ्च जायते भुवम् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं दोलयात्राप्रमाणतत्त्वं सम्पूर्णम् ॥
विषयः । श्रीकृष्णस्य दोलयात्राप्रकरणादिरूपणम् ।

No. 188. दोलयात्रामृतम्. By नारायणतर्काचार्यः. Substance, country-made paper, $18 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 8 on a page Extent, 123 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā Vikramapura Vajrayoginigrāma Paṇḍita Kālikānta Ćiromaṇi. Appearance fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
नत्वा गोविन्दपादाब्जं दृष्ट्वा च स्मृतिसङ्गृहान् ।
नारायणो वितनुते दोलयात्रामृतं सुधीः ॥
स्कन्दपुराणे ।
फाल्गुने मासि राजेन्द्र अर्धमर्द्धणि शान्तिमे । (?)
गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥
कृतिकायां ध्वजोत्थानं ज्येष्ठायां स्नपनं तथा ।
दोल उत्तरफाल्गुण्यां यात्रामेनां सुदुर्लभाम् ॥
ब्रह्मवैवर्ते ।
अधिवासः क्षपाने च फाल्गुण्यर्धे नृपोत्तम ।
गोविन्दं दोलयेद् यो वै स वैकुण्ठपुरं व्रजेत् ॥ इत्यादि ।

End. होलिकां कारयेद् यस्तु पौर्णमास्यां नरोत्तम ।
 सद्यसा कुलमादाय विष्णोर्लोकं महीयते ॥
 दशाक्षरविधानेन पूजयेच्च जनार्दनम् ।
 होमं कृत्वा विधानेन ततो यात्रां समापयेत् ॥ °

Colophon. इति नारायणतर्काचार्यविरचितं दोलयात्रासूतं समाप्तम् ।

विषयः । फाल्गुनपौर्णमास्यां भगवतो दोलयात्राविधिविवेचनम् ॥

No. 189. द्रव्यगुणसङ्गृहटीका. By शिवदासः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 77. Lines, 7 on a page. Extent, 2,194 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā Bhagavān Candra Dāsa Kavirāja, Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

दशाननादितिमिरपरिभूतमिदं जगत् ।
 प्रससाद यतस्मै कस्मैचिन्महसे नमः ॥
 कणादसांख्यायुर्वेदतन्त्राणां पारदृश्वनः ।
 तातस्थानन्तसेनस्य वन्दे चरणपङ्कजम् ॥
 महदादिनिकायोऽयं यस्याः प्रादुरभूत् किल ।
 सतीं गुणमयीं भक्त्या भैरवीं जननीं भजे ॥
 रचितस्रक्त्रदत्तेन यो द्रव्यगुणसङ्गृहः ।
 श्रीमता शिवदासेन तस्य व्याख्या विधीयते ॥
 नोक्ताश्चक्रेण ये द्रव्यगुणा विस्तरभीरुणा ।
 तेषां प्रसङ्गतो लेख्याः शिष्यव्युत्पत्तये मया ॥ इत्यादि ।

End.

इदानीमस्य सङ्गृहग्रन्थस्योपादेयतां दर्शयितुमाह ।
 तन्त्राणां सारमात्रं द्रव्यानां गुणसङ्गृहः ।
 शिष्यासुपकाराय रचितस्रक्त्रपाणिना ॥
 व्याख्यां सभाषां शिखरेश्वरस्य
 लब्धप्रतिष्ठः किल लाञ्छनः ।
 वाणीविलासं कविसार्वभौमं
 विजित्य यः प्राप यशो दुरापम् ॥

काकुत्स्थसेनस्तु ततस्ततोऽभूत्
 तस्यापि लक्ष्मीधरसेननामा ।
 तस्माच्च भूतस्तरुणस्तनूज-
 स्तस्यौघनन्तस्तनयोऽथ जज्ञे ॥
 योऽन्तरङ्गपदवीं दुरवापां
 क्वचमप्यतुलकीर्तिरवाप ।
 गौडभूमिपतितोऽपि कसाह- (?)
 सत्सुतस्य कृतिनः कृतिरेषा ॥

Colophon. समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । चक्रपाणिदत्तकृतद्रव्यगुणसङ्ग्रहाभिधानवैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् । तदनुक्तांश-
 पूरणञ्च ।

No. 190. द्वाविंशत्सिंहासनकथा . By वररुचिः . Substance, country-
 made paper, 17×3 inches. Folia, 46. Lines, 8 on a page. Extent, 1,472
 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, Naihāti,
 District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Çāstrī. Appearance, tolerable.
 Prose. Incorrect.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।) ततश्च
 भूखननादिभिर्नेकप्रकारैः कनकरत्नमयद्वाविंशत्पुत्तलिकाभिरुपेतं चन्द्र-
 कान्तमणिमयं अष्टदशोच्छ्रयं तेजसा जाज्वल्यमानं सिंहासनं प्रादुरभूत् ।
 इत्यादि ।

End. त्रिलोकी जेतव्या जडतनुरमात्यः शशधरो
 वसन्तः पर्यायोद्यतवाङ्मनस्तकुचा दूरे ।
 रणत्कङ्कणामन्दमौषलगी घना सुवदना श्यामा मनोहारिणी । (?)
 ईषत्कुक्षितमध्यभागललिता सुव्यक्तलोमावली ॥
 यूनामेव ... .. समो दूरम् ॥ ० ॥

Colophon. इति वररुचिकृत द्वाविंशत्कथनं सम्पूर्णम् । श.क. १७१९ लिखितमेतत् ।

विषयः । द्वाविंशत्पुत्तलिकाभिर्विक्रमादित्यस्य गुणवर्णनम् ।

No. 191. द्वादश्याचाप्रयोगः . By विद्यानिवासः . Substance, country-made paper, 16×2½ inches. Folia, 22. Lines, 5 on a page. Extent, 469 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāḍari, Mayamanasimha, Paṇḍita Ćivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीदुर्गायै नमः ।

ब्रह्मास्त्रादसहोदरनिर्भररसमाधुरीभाञ्जि ।

विद्यानिवासस्तनुते याचाकर्माणि सदृशो भर्तुः ॥

कोऽत्र विधिनिषेधो नीलमणिर्यथा तथा सेव्यः ।

तदपि विधेरनुगत्या सत्यास्कन्दं निराकुर्मः ॥

इह खलु भगवद्दर्शनादुपस्थितप्रेमाकलितस्येन्द्रियमनरपतेर्भक्तियोग एवो-
द्देश्यत इति ब्रह्मविज्ञापितेन प्रतिमाकूपिणा भगवता वरप्रदानेन याचा
प्रवर्तिता । इत्यादि ।

End.

तस्मिन् काले तु ये भक्त्या कृष्णं पश्यन्ति मानवाः ।

न तेषां पुनरावृत्तिः कल्पकोटिशतैरपि ॥

विष्णोः स्वरूपमाख्याय विष्णुलोके वसन्ति ते ।

ततः काञ्चनादिदक्षिणां दद्यात् एवमेव महासम्पत्त्या चतुर्दशीपर्यन्तं
श्रीजगन्नाथं पूजयेत् ।

Colophon.

इति विद्यानिवासोक्तद्वादश्याचाप्रयोगः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमज्जगन्नाथदेवस्य द्वादश्याचाप्रयोगादिनिरूपणम् ।

No. 192. धर्मदीपिका . By चन्द्रशेखरः . Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 33. Lines, 8 on a page. Extent, 1,056 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganas, Paṇḍita Haraprasāda Ćāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शिवपदद्वन्द्वं ताततन्तातसेवितम् ।

तत्प्रभावर्द्धितास्त्राभिः क्रियते धर्मदीपिका ॥

विद्याभूषणविख्यातः षड्दर्शनमते सुधीः ।

तत्सुतस्तादृशो धीमान् ततोऽधीती च तत्सुतः ॥

श्रीचन्द्रशेखरो नाम्ना ख्यातो वाचस्पतिः स्मृतौ ।

स्मृतीनाञ्च प्रकाशार्थं तनोतीमां प्रदीपिकाम् ॥

तत्र भीमांसातर्क एव वेदतन्मूलकशास्त्रार्थप्रकाशकः । तथाच भट्टभीमांसा-
संज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । सर्वेषां वेदानां समुद्भवः प्रकाशो यस्मादिति
विग्रहः । इत्यादि ।

End.

अशक्यार्थे विध्यसम्भवात् अस्म्यर्थः अशक्यार्थे असम्भवार्ये विध्यसम्भवात्
विधेरेव प्रवृत्तेः अतो विधेर्यथासम्भवं विधेयं व्यवस्थापयति । तथाचोक्तम् ।

द्रवादिषु श्रुवादीनां व्याकोषस्य च शङ्कषु ।

अर्थोपनिवशात् तस्माद्व्यवस्थैवेत्यवस्थितिः ॥

Colophon.

प्रथमपादस्य शेषः ॥ * ॥ श्रीश्रीगुरवे नमः । ॐ हरये नमः ॥ श्रीरामः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं विधिनियमपरिसंख्यादीनां यथासम्भवं भीमांसा । ततोऽधिकरण-
निरुक्तिः । ग्रन्थाधिकरणनिरूपणम् । खादिरन्यायनिरूपणम् । विकल्पनिरूपणम् । कपालाधि-
करणनिरूपणम् । प्रतिनिध्यधिकरणनिरूपणम् । तदादितदन्यायनिरूपणम् । सर्वशक्त्यधि-
करणनिरूपणम् । योगसिद्धाधिकरणनिरूपणम् । तन्त्रप्रसङ्गन्यायो । स्तुतशस्त्राधिकरणञ्च ।

No. 193. धर्मविवेकः. By हलायुधः. Substance, country-made paper, 8 x 3 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 36 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Thānā Kerāṇi-gaṇja, Śāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālāṅkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

अष्टावीजो वेदविप्रामुषितः

शाखाविद्याशास्त्रतत्त्वो दशपि ।

पुष्पान्यर्था द्वे फले स्थूलसूक्ष्मे

मोक्षः कामो धर्मश्चोऽयमीशः ॥

यातः क्षामखिलां प्रदाय हरये पातालमूर्खं बलिः

शत्रुप्रस्थविसर्जनात् स च मुनिः स्वर्गं समारोपितः ।

आवाख्यादसतीं सतीं सुरपुरीं कुन्तीं समारोपयत्

हा सीता पतिदेवतागमदधो धर्मस्य सूक्ष्मा गतिः ॥ इत्यादि ।

End. अल्पन्ति स्वरयः सर्वे धर्मो रक्षति धार्मिकम् ।
 एतज्ज्ञातयमद्यैव किमत्र च भविष्यति ॥
 जयोऽस्तु पाण्डुपुत्राणां येषां पक्षे जनार्दनः ।
 यतः कृष्णस्ततो धर्मो यतो धर्मस्ततो जयः ॥

Colophon. इति महाकविहल्लायुधविरचितं धर्मविवेकाख्यकाव्यं समाप्तम् ॥
 विषयः । कतिपयप्रश्नपूरणस्तोत्रकथनम् ।

No. 194. धर्मेतिहासः . Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 115. Lines, 6 on a page. Extent, 2,932 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamañasimha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkāṅkārā. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
 नारायणं नमस्कृत्य नरक्षैव नरोत्तमम् ।
 देवीं सरस्वतीं चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
 एकदा ब्राह्मणः कश्चित् पुत्रदारादिपोषणे ।
 वयो गतमभिजाय चिन्तामाप दुःखयाम् ॥
 धर्मो हि परमो बन्धुः परलोकसुखावहः ।
 श्रुतः कदाचित् साधुभ्यामिति गाथा सनातनी ॥
 स मया न श्रुतो धर्मो न कृतो नानुचिन्तितः ।
 अधुना स्वल्पमेवायुरवशिष्टं हि मे मतम् ॥
 इति चिन्ताकुलो विप्रो धर्मशूषणे रतः ।
 संहितः पुत्रशिष्याभ्यां ... .. सदैव सः ॥
 कृतं गत्वा महात्मानं विनयानतकन्धरः ।
 कृताञ्जलिपुटः सम्यक् प्रोवाच स्वमनोगतम् ॥ इत्यादि ।

End. अन्त्याश्च पङ्क्तयस्तै वै दृष्ट्वा भवसमुद्भवाः ।
 केवलं गर्भदुःखाय ये गङ्गां न गता नराः ॥
 गङ्गासाक्षात्प्राप्तेन हि यः पठेत् विष्णुसन्निधौ ।
 सभायां वापि विप्रेन्द्राः शृणुयाद्वापि भक्तितः ॥
 गङ्गाचामफलं प्राप्य सुखभोगैकसन्निधिः ।
 चिरायुः पुत्रपौत्रैश्च कृतो दिवसयाम्रजेत् ॥

द्विजा जघुः ।

धर्मेतिहासस्य कथा विचित्रा

मया श्रुतास्त्रुखपङ्कजाद् गुरो ।

तामैश्वर्यं सम्प्रत्यनन्तरं देवं

यथा स्मरामो हि यथाच कुर्वन्ते ॥

उपनयतु मङ्गलं वः सकलजगन्मङ्गलालयः श्रीमान् ।

दिनकरविबोधितनवनलिननिभेक्षणो विष्णुः ॥ ॐ ॥

Colophon.

इति श्रीपद्मपुराणोद्धृते धर्मेतिहासे सप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥ ॐ ॥ समाप्त-
स्वार्थं ग्रन्थः ॥

विषयः । पिष्टपूजा पतिसेवा सर्व्वजनेषु समता ।

मित्राद्रोहो विष्णुभक्तिश्च एते पञ्च महासखाः ॥

इत्यादिनिरूपणमुखेन एतदनुष्ठानफलनिरूपणम् । पतिव्रताद्युपाख्यानप्रदर्शनेन च माण्डव्यो-
पाख्यानम् । तडागखननादिफलनिरूपणम् । वृक्षादिरोपणपुष्पनिरूपणम् । अश्वत्यादिवृक्ष-
हृदनदोषकथनम् । गोप्रचारदानपुष्पनिरूपणम् । विष्णुप्रासादादिदानफलकथनम् । वृक्षाक्ष-
माहात्म्यकथनम् । वृक्षाक्षरूपविवेचनम् । वृक्षाक्षधारणमन्त्रनिरूपणम् । धात्रीफलमाहात्म्यादि-
कथनम् । तुलसीमाहात्म्यकथनम् । मङ्गलसोत्रमाहात्म्यादिनिरूपणम् ।

No. 195. धातुघोषा वा धातुसाधनम्. By रामकान्तः. Substance, country-
made paper, 12×2½ inches. Folia, 48. Lines, 8 on a page. Extent, 1,392
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Dhākā, Thānā Kerānigañja, Sāktāgrāma, Paṇḍita Trilocana Tarkālankāra.
Appearance, fresh. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं रामकान्तेन यत्नतः ।

बालानामवबोधाय क्रियते धातुसाधनम् ॥

अथ धातवः । यद्यपि वक्ष्यो धातवस्तथापि ग्रन्थगौरवभयात् भट्टिति
सर्व्वधातुसाधनानुसन्धानधीजनकत्वाच्च दृढसम्प्रता दशैवात्र निबध्यन्ते ॥
यदुक्तं वृद्धैः ।

भू-स्था-गम-दृशोऽस्ति दा-ह-ज्ञा-ग्रह-चिन्तयः ।

दृशेते पुरतो ज्ञेया श्रीब्रह्मज्ञानाय धातवः ॥ इति ।

तत्रादौ भूधातुरुच्यते । भूसत्त्वायामिति सत्त्वार्थे वर्त्तमानस्य भूशब्दस्य क्रियाभावो धातुरिति धातुसंज्ञायां पश्चात् त्यादिप्रत्ययः । एवमेव सर्व-
चानुसन्धेयं । सम्प्रत्यर्थे वर्त्तमाना भवति भवतः भवन्ति । भवसि भवथः
भवथ । भवामि भवावः भवामः ॥ इत्यादि । *

End. यङ् लुग्व सव्वस्मादातीरिति रत्नमालायाकरणसूत्रम् । तथा लुगधिकारे
यङो वङ्लमिति चान्द्रः । तथा सर्व्ववर्म्मापि चर्करीतयाट्ठये + +
यितान्तादित्यत्रान्नघणसुपात्तं । तेन वोभवीतीत्यादिसिद्धम् ॥

Colophon. इति धातुधोषा समाप्ता ।

विषयः । भू-स्वा-गम-दशासि दा ह-ज्ञा-यङ्-चिन्निरूपदशधातूनामाख्यातछन्दयोः सर्व्वत्र
रूपकथनम् । तत्र तत्र धात्वर्थदिविवेचनम् ।

No. 196. धातुमाला . By जुमरनन्दी . Substance, country-made
paper, 14×3 inches. Folia, 13. Lines, 6 on a page. Extent, 273 ślokaś.
Character, Bengali. Date, SANA, 1293, Sāla. Place of deposit, Parganā
Vagdi, Teliveni, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi.
Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

धातौ शम्भुसुखोलूते धान्ता वैकल्यमागते ।
क्रियते तस्य श्रद्धार्थं यत्नो जुमरनन्दिना ॥
भाष्यदादि जुहोत्यादि दिवादिः स्वादिरेव च ।
तुदादिश्च रधादिश्च तनक्रादिचुरादयः ॥
भू सत्तायां । अथ तवर्गान्ताः । चिती संज्ञाने अत सातत्यगमने श्रुति-
रासेचने । इत्यादि ।

End. षट् खिड् षुट् षुधि हिंसायां शठ खठ गतिसंस्कारयोः श्रुठ आलस्ये श्रुति-
शोधने रुठ नुठ उपघाते जुड् प्रेरणे नङ् भंशे णङ् उपसेवायां तङ्
आघाते परस्मैपदिनः ॥ चुरादयः समाप्ता ॥

Colophon. समाप्तः चेयं धातुमाला सन १२९३ साल ॥

विषयः । भाष्यादिदशगुणीयधातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिकथनम् ।

No. 197. धातुमाला. By महेशः. Substance, country-made paper, 12×2 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 184 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

राधाकृष्णं नमस्कृत्य महेशदेवशर्मा ।

लिख्यते धातुमाला च त्रीदुर्गायाः प्रसादतः ॥

अथ भ्वादिगणि-लट्प्रकरण धातवः संक्षेपेण लिख्यते । भू सत्त्वायां भूधातुः
परस्मैपदी । भवति भवतः भवन्ति ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अर्थनिरूपणमुखेन धातूनां रूपनिरूपणम् ।

No. 198. धातुमाला. By षष्ठीदासविश्वारदः. Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 24. Lines, 7 on a page. Extent, 504 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtīratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अज्ञानध्वान्तसंहन्तीं भारतीमिन्दुसन्निभाम् ।

गुरुञ्च ज्ञानदं भक्त्या प्रणमामि पुनः पुनः ॥

मनोरमादिमालोक्य धातुटीकां गुणाधिकाम् ।

करोमि धातुभिर्मात्रां शिशूनां कण्ठभूषणम् ॥

मुवाच्यदादिकाराद्यो दिवादिः खादिकस्ततः ।

तुदादिस्तद्गुणः प्रीक्तो मुचादिस्तदनन्तरम् ॥

रुधादिकतनादिश्च क्रियादिः सचुरादिकः ।

एते दश गणा ज्ञेया अत्र कान्तन्त्रसम्भताः ॥ ्रित्यादि ।

End.

हन्त्यर्था धातवो ये स्त्रुश्रुराद्या अपि ये स्मृताः ।

परस्मै वचने तेषां प्रयोगः परिकीर्तितः ॥

एतत् संचेपतः प्रोक्तं ग्रन्थविस्मरभौतितः ।

अन्येनेकगणस्या ये विज्ञेयास्तो प्रयोगतः ॥

महन्मयाः समीपस्थो जाह्नवीचेवसन्निधौ ।

गोपालपुरजोऽकार्षीत् धातुमालां विशारदः ॥ •

Colophon.

इति वैदिकजयकृष्णतर्कवागीश-भट्टात्मज-श्रीषष्ठिदासविशारदविरचिता
धातुमाला समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । भुवाद्यदादिप्रवृत्तिधातुनिकराणां विशदार्थनिरूपणम् ।

No. 199. धातुलक्षणम् . By दनोकाचार्यः, Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 33. Lines, 5 on a page. Extent, 1,100 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Vidyākūṭa, Paṇḍita Jagadbandhu. Bhaṭṭācāryya, Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

शिवं प्रणम्य बोधाय बालानां स्मृतये सताम् ।

आचार्य-श्रीदनोकेन क्रियते धातुलक्षणम् ॥

भू-स्वा-गम-दशो ... क-ज्ञा-घञ्-चिन्त्यः । इत्यादि ।

End.

खण्डितशेषलात् समाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति ।

विषयः । भुवादिदशगणीयधातुनामर्थकथनम् ।

No. 200. धातुसंग्रहः . Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 396 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Parganā Vagḍi, Teliveni, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ॥

केन च बालजनानां निर्मलबोधाय चाश्रुतोषाय ।

संग्रहश्च धातूनां विधीयते प्रयोगलब्धानाम् ॥

भू सत्तायां पा पाने ब्रा गन्धीपादाने आ शब्दाग्निसंयोगयोः छा गति-

• निहतौ ॥ इत्यादि ।

End. भाज पृथक्करणे सभाज प्रीतिसेवनयोः परस्मैपदिनः शूर वीर विक्रान्तौ
स्थूल परिवृन्दने आत्मनेपदिनः इति सृशदि ।

Colophon. इति चुरादिगणीयाः ॥ समान्नश्चायं संगृहीतः प्रयुक्तधातुगणः ॥

विषयः । धातूनामर्थकथनं तेषामनुबन्धादिनिरूपणेनात्मनेपदादिविवेचनञ्च ।

No. 201. नाडीप्रकाशः. (कणादसंहितायाम्) Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 144 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasimha, Serapura, Bābu Haracandra Caudhuri. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः शङ्कराय ।

यद्वक्त्रेभ्यः पञ्चसंख्यागतेभ्यो
वेदा जाता ऋग्यजुःसामभेदाः ।
अथर्ववेदस्यायुर्वेदश्च तस्मिन्-
ज्ञास्तां शम्भौ श्रीकणादस्य भक्तिः ॥
आसौ वेदः पञ्चमो वैद्यकाख्यो
वेत्ता कश्चित् तस्य नासौ महेशात् ।
तस्माद्वातायैत तस्मात्पुत्राषाद्
तस्माज्जाला वक्तुमर्हामि शास्त्रम् ॥
प्रथमे नाडिकाज्ञानं द्वितीये रोगनिश्चयः ।
तृतीये च कषायः स्यात् चतुर्थे पारदादिकम् ॥
पञ्चमे तु महाविद्या रसजारणमारणम् ।
यस्य प्रभावाद्भोगाश्च नश्यन्ति सच्च मूलतः ॥ इत्यादि ।

End. भगदनाशो (?) न जीवेच्च वातशोथी न जीवति ।

वक्राकृतिश्चिन्ननेत्रो न जीवेद्विकलेन्द्रियः ॥
इत्युक्तं नाडिकाज्ञानं निदानं कथ्यतेऽधुना ॥ ... ॥ * ॥

Colophon. इति कणादसंहितायां नडीप्रकाशः समाप्तः ॥ श्रीदुर्गाचरणे भक्तिरासात् ॥

विषयः । नाडीज्ञानमुखेन रोगादिनिरूपणम् ।

No. 202. निकुञ्जरहस्यम् . Substance, country-made paper, $12\frac{1}{2} \times 5$ inches. Folia, 3. Lines, 11 on a page. Extent, 78 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā, Mahārāja's Library. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीराधाकृष्णभ्यां नमः ।

द्रुतकनकसुगौरस्निग्धमेघौघनीला

... .. रखिलवन्दारणमुद्गासयन्ती ।

म्बदुलनवदुकूले नीलपीते दधानौ

स्मर निभृतनिकुञ्जे राधिकाकृष्णचन्द्रौ ॥ इत्यादि ।

End.

परमरसरहस्यानन्द ... .. वृन्दा-

विपिन-नवनिकुञ्जे दिव्यदिव्यैर्विलासैः ।

निरवधि रममाणौ राधिकाकृष्णचन्द्रौ

भज सकलमुपेक्ष्य ... .. ॥

स्वनिमिमतिरम्यं राधिकाकृष्णचन्द्र-

प्रमदरसविलासैरद्भुतं भावयुक्तम् ।

पठति य इह ... .. मयप्रचित्तौ

विजनमनु स राधालौषु सख्यं लभेत ॥

Colophon.

इति श्रीनिकुञ्जरहस्यस्रोत्रं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । निकुञ्जे रममाणयोः श्रीकृष्णराधिकयोः स्तुतिः ॥

No. 203. निगमतत्त्वसारः . Substance, foolscap paper, 8×3 inches. Folia, 12. Lines, 10 on a page. Extent, 297 çlokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Ramanā's Kālimathā. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ।

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते !

आनन्दभैरवो देवः पप्रच्छानन्दभैरवीम् ॥

अथैवानन्दभैरव उवाच ।

निगमागमशास्त्राणि मया त्वयि प्रकाशितम् ।

तेषां मध्ये सारभूतं वद कान्ते कुलेश्वरि ॥

पुरा श्रीलम्बाभोजात् श्रुतं वक्रविधं मया ।
 श्रीरुद्रयामलाख्यं तथाचीनरतन्त्रकम् ॥
 शशियामलमाख्यातं तथान्धस्त्रिरं प्रिये ।
 योगैसारं तत्त्वसारं तथा गुह्यं वदस्व मे ॥ इत्यादि ।

End.

आनन्दभैरव उवाच ।

यतदद्भुतमाद्यात्म्यं लम्बात् संश्रुतं मया ।
 अथ प्रभृति देवेशि तव दासी भवाम्यहम् ॥

Colophon.

इति निगमतत्त्वसारे एकादशः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । शिवया सह शिवसंवादेन योगसारतत्त्वसारयोर्निरूपणम् । तत्र पञ्चतत्त्व-
 माहात्म्यादिकथनम् । पञ्चतत्त्वादिशुद्धिविधिः । योगविधिः । मन्त्रादिसाधनविधिः । स्तोत्रादि-
 शोधनविधिः । कवचविधिः । चण्डीपाठक्रमः । मद्यमांसादिशोधनविधिः । सन्निदाकल्पा-
 कथनम् । अशक्तानां पञ्चतत्त्वविधिविशेषकथनञ्च ।

No. 204. निगमलता . Substance, country-made paper, 19×5 inches.
 Folia, 34. Lines, 6 on a page. Extent, 637 ślokaś. Character, Bengali.
 Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājha-
 pādā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासपर्वते रम्ये यामावन्ते च शर्वरी (?) ।
 स्पृष्ट्वा तु चरणौ देव्या भगवान् शङ्करोऽब्रवीत् ॥
 श्रीशङ्कर उवाच ।

मातर्दुर्गे महासायै कृपां कुरु दयामयि ।
 हृदि शूलं समुद्धृत्य चाहि मां पद्मलोचने ॥
 श्रूयतां सुभगे देवि यच्छूलं वर्त्तते हृदि ।
 तन्मया कथितं भद्रे शृणु ज्ञात्वा न सुञ्चति ॥
 तव वक्त्रे श्रुतं पूर्वं भगरूपा तमेव हि ।
 वाक्येनास्त्रापनं वैव कथं कुर्याद्भगेश्वरी ॥
 इदं चैकं द्वितीयञ्च वरदात्री कथञ्चन ।
 तृतीयं परमेशानि जीवद्दीने गतिर्न च ॥

जीवस्थिते सदा शम्भोर्गमनं केन वा कृतम् ।

इति चिन्तापरो भूत्वा वातुलोऽभून्न संशयः ॥

श्रीपार्ष्वत्युवाच ।

आहं वदामि खलु पामरेषु रतिं त्यजामि पशुवादिनेषु । (?)

वाचं त्यजामि कुलकर्म्मघातिने सङ्गं त्यजामि किल चम्पकेषु ॥

श्रीशङ्कर उवाच ।

देवि विश्वेश्वरि त्वं हि दृष्टिस्थित्यन्तकारिके ।

कथं मां पशुरूपेण स्थापितासि रतिप्रिये ॥

श्रीपार्ष्वत्युवाच ।

पुरा कोचवधुसङ्गाद्वीराचारं भवान् कृतः ।

तथापि पशुभावत्वं न मुञ्चति कथञ्चन ॥ इत्यादि ।

End.

निगमं मत्कुलं नाथ लताहं निश्चितं प्रभो ।

इति ज्ञात्वा सावहिता न प्रकाशं कदाचन ॥

यः पाति पुष्टिकामेतां गृहे रक्षति नित्यशः ।

तस्य स्थाने ह्यहं बद्धा सर्वदा लतपुरे यथा ॥

पटलं वा तदर्द्धं वा तदर्द्धं वा महेश्वर ।

जानाति स गुरुः साक्षान्मत्समस्तत्समोऽपि वा ॥

Colophon.

इति निगमलतायां पार्ष्वतौश्वरसंवादे चतुर्विंशतिः पटलः । सम्पूर्णाऽयं ग्रन्थः ॥

विषयः । शङ्करं प्रति शङ्कर्या उक्तिरूपोऽयं प्रबन्धः । तत्र पञ्चमकारेषु प्राधान्यतः पञ्चम-
मकारस्यैव प्रपञ्चशः प्रयोगादिविधिः । लतासाधनविधिः । दिव्यवीरादीनां लक्षणादिकथनम् ।
पञ्चममकारसाधनेनैव भोक्तृप्राप्तिकथनम् । भैरवीचक्रो प्रवर्त्तमाने वर्णभेदराहित्यादिकथनम् ।
पञ्चमकारशोधनादिविधिः । पुनः पुनः पानविधिः । योनिपूजाविधिः । तत्र ध्यानादि-
कथनञ्च । अथ कालिकापूजाविधिः । तारापूजाविधानम् । उग्रताराविधानकथनम् । अभि-
षेकविधिकथनञ्च ।

No. 205. नित्यानन्दाष्टकम् . By श्रीकृष्णदासगोस्वामी . Substance, coun-
try-made paper, 10 1/2 inches. Folia, 3. Lines, 4 on a page. Extent,
24 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartālā,
Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Śārbbabhauma. Appearance,
new. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीनित्यानन्दाय नमः ।

शरच्चन्द्रभ्रान्तिं स्फुरद्मलकान्तिं गजपतिं

हरिप्रेमोन्मत्तं धृतपरमसत्त्वं स्मितसुखम् ।

समार्धपूर्णञ्च करकलितवेचं कलिभिदं

भजे नित्यानन्दं भजनतत्कन्दं निरवधि ॥ इत्यादि ।

End.

... ..

... .. ॥

परं नित्यानन्दाष्टकमिदमपूर्वं पठति य-

स्तदंघ्रिद्वद्वाक् स्फुरति नितरां तस्य हृदये ॥

Colophon.

इति श्रीनित्यानन्दाष्टकं श्रीकृष्णदासगोस्वामिविरचितं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अष्टभिः श्लोकैर्नित्यानन्दस्य स्वकथनम् ।

No. 206. निरुत्तरतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 26. Lines, 8 on a page. Extent, 750 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapādā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो जगन्मोहिन्यै ।

श्रीदेव्यवाच ।

सिद्धिविद्या पुरा प्रोक्ता मन्त्रयन्त्रादिकानि च ।

नानाभावप्रभेदेन संशयो जायते प्रभो ॥

भावभेदेन कथय लोकनिस्तारकारक ।

सर्व्वेषां शरणं तन्त्रं सिद्धान्तविष्णुसम्मतम् ॥

आसामाराधना केन भावेन परिजायते ।

आसां वः प्रकृतिः कापि तव वा कीदृशी क्रिया ॥

तत् प्रकाशय सम्यङ्मे येन यमि निरुत्तरम् ।

श्रीशिव उवाच ।

सर्व्व्यासां सिद्धिविद्यानां प्रकृतिर्दक्षिणा प्रिये ।

दियो वीरो वरारोहे चिन्तयेदक्षिणां शुभास् ॥

दियो वीराश्च देवेशि कालीकुलं विचिन्तयेत् ।

श्रीकुलश्च विभिर्भावैश्चिन्तयेत् सुरसुन्दरि ॥

काली तारा भद्रकाली भुवना मन्त्रिमर्दिनी ।
 त्रिपुटा त्वरिता दुर्गा विद्या प्रतिश्रिता प्रिये ॥
 कालीकुलं समाख्यातं श्रीकुलञ्च ततः परम् ।
 सुन्दरी भैरवी बाला वसना कमला तथा ॥
 धूम्रवती च मातङ्गी विद्या स्वभावती प्रिये ।
 मधुमती महाविद्या श्रीकुलं परिभाषितम् ॥
 लतायां पूजयेत् कालीं नीले नीलसरस्वतीम् । इत्यादि ॥

End.

काली तारा तथा द्विधा मातङ्गी भुवनेश्वरी ।
 धूम्रपूर्णा तथा दुर्गा मन्त्रिषासुरमर्दिनी ॥
 त्वरिता त्रिपुरा भद्रे भैरवी वगला तथा ।
 त्रिपुटा च तथा नित्या कमला च सरस्वती ॥
 जयदुर्गा तथा भद्रे तारा त्रिपुरसुन्दरी ।
 अष्टादश महाविद्यास्तन्नादौ कथिताः प्रिये ॥
 नात्र कालविशुद्धिः स्यात् समयासमयादिकम् ।
 न वारतिथिनक्षत्रं न योगः करणस्तथा ॥

Colophon. दाते निरुत्तरतन्त्रे देवीश्वरसंवादे पञ्चमः पटलः ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन भावभेदनिरूपणम् । कालीकुलकथनम् । श्रीकुल-
 कथनम् । पञ्चाम्नायनिरूपणम् । कालीपूजायां गुह्यमन्त्रादनिरूपणम् । कलानिरूपणम् ।
 दक्षिणकालिकामन्त्रतन्त्रानुपूजादिविधिः । महाकालध्यानकथनम् । कुङ्कुमादनिरूपणम् ।
 कालीस्तवकथनम् । कालीकवचकथनम् । अजपानिरूपणम् । अथ पुरस्करणविधिः । दिव्य-
 वीरपशुभावभेदात् पुरस्करणप्रकारभेदकौर्त्तनम् । प्राणायामविधिः । निर्गुणसगुणभावचिन्तन-
 विधिः । रानौ पूजाविधिः । महानिशादनिरूपणम् । अथ वीराभिषेकविधिः । तत्र अभिषेक-
 मन्त्रादिकथनम् । सिद्धमन्त्रलक्षणम् । शक्तिसाधनं विना निर्व्याणाभावकथनम् । माचादि-
 पञ्चकन्याव्याख्यानम् । शक्तिचक्रादिलक्षणकथनम् । पञ्चचक्रविधिः । कुसुमानुकल्पादिकथनम् ।
 चक्रे वर्जनीयकथनम् । गोप्यकर्मकथनम् । राजचक्रे देवचक्रे च विशेषकथनम् । योगिनां
 साधनादिविधिः । साधिकालक्षणदिकथनम् । कुलाचारादिसाधनकथनम् । विद्याविशेषे
 शक्तिविशेषविधानम् । अथ वैशालक्षणदिकथनम् । पञ्चद्रव्यनिरूपणम् । तेषां शुद्धिकथनम् ।
 नवकन्यानिरूपणम् । तर्पणे मुद्रादिविधिः । पञ्चीकरणविधिः । अष्टादशमहाविद्याकौर्त्तनञ्च ।

No. 207. निर्णयसिन्धुः . By कमलाकरभट्टः . Substance, country-made paper, 15×7 inches. Folia, 270. Lines, 13 on a page. Extent, 104,364 glokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1772. Place of deposit, Kāṭihālī, District, Mayamanasimha, Paṇḍita Navakiṇora Tarkacūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । श्रीरामाय नमः । श्रीकृष्णाय नमो नमः ।

कारुण्यैकनिकेतनं रामं सीतालताशोभितम् ।

विश्वामित्रान्ववायव्रततीसमालम्बनशाखिनं वन्दे ॥

लक्ष्मीसहायं कल्पद्रुतलावर्जितगोकुलम् ।

वर्चापीडुं घनश्यामं महः किञ्चिदुपास्महे ॥

देवार्थधर्मरक्षायै मायामानुषरूपिणम् ।

पितामहं हरिं वन्दे भट्टनारायणाङ्गयम् ॥

यत्पादसंस्थितिः सर्वमङ्गलप्रतिभूर्मता ।

तान् भट्टरामकृष्णाख्यानं श्रीतातचरणान्नुमः ॥

सर्वकल्याणसन्देहनिदानं यत्पदद्वयम् ।

द्युनदीसोदरीमम्बामम्बाख्यां नौमि सादरम् ॥

विन्दुमाधवपादाजरोलम्बीकृतविग्रहम् ।

व्याधासं धातरं भट्टदिवाकरसुपास्महे ॥

हेमाद्रिमाधवमते प्रविचार्य्य सम्य-

गालोक्य तत्त्वमथ तीर्थकृतं परेषाम् ।

श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकराख्यः

काले यथामति विनिर्णयमातनोति ॥

सन्ति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबन्धाश्च कोटिशः ।

तथाप्यमुष्य वैदग्ध्यै केचिद्विज्ञातुमीशते ॥

तत्र संक्षेपतः कालः षोडशाङ्गोऽथनष्टतुर्मासः पक्षो दिवस इति । तत्राब्दो

माधवमते पञ्चधा सावनः सौरखान्द्रो नाचत्रो चार्द्रस्तथ इति ॥ इत्यादि ।

End.

प्रेतक्रियैकोद्दिष्टनिषेधेऽपि सिद्धे पुनस्तदुपग्रहणमाब्दिकपरं तेन तत् पार्ष्वण-
मेव । विदण्डिनो द्वादशनारायणवलिः तद्विधिरन्यथ विशेषः प्रागुक्त
इत्यलं वज्रना ॥

एवं निरूपितमिदं गहनन्तु धर्म-

तत्त्वं विचार्य्ये वचनैस्तुल्यैः सुसम्यक् ।

तदोषदृष्टिमपञ्चाय विवेचनीयं

विद्वद्भिरित्यवरतं प्रणतोऽस्मि तेभ्यः ॥ * ॥

Colophon. समानोऽयं निर्णयसिन्धुरिति शक १७७२ ।

विषयः । प्रयागस्नानादिविधिः । कम्बलभूषण्यादिदानविधिः । संक्रान्तिविचारः । सप्तमीव्रतस्नानदानादिविधिः । महाभाघीयोगादिकथनम् । होलिकापौर्णमास्यादिक्त्यनिरूपणम् । रजोदर्शनतिथिराश्यादिफलनिरूपणम् । दण्डसिंहासनादिपूजानिरूपणम् । शमी-
वृक्षादिपूजानिरूपणम् । कोजागरलक्ष्मीपूजनादिनिरूपणम् । कार्तिकप्रतःस्नानाकाशप्रदीपो-
त्सर्गादिविधिः । चातुर्मास्यव्रतसमाप्तिबोधनादिविधिः । धनुःसंक्रमणपुण्यकालादिनिरूपणम् । अर्धेन्द्रयोगादिनिरूपणम् । माघस्नानविधिर्माघे मूलकभक्षणादिनिषेधः । विष्णुपविचारोपणादि-
विधिः । हयग्रीवोत्थानादिनिरूपणम् । शक्रध्वजारोपणादिविधिः । वामनपूजादिविधिः । महालयापार्ष्ण्यादिश्राद्धविधिः । कपिलपक्षौक्त्यादिविधिः । गजच्छायादिकथनम् । देवीपूजा-
चण्डीपाठादिविधिः । वैशाखशुक्लचतुर्दश्यां नृसिंहव्रतादिनिरूपणम् । सेतुबन्धरामेश्वरपूजादि-
निरूपणम् । कोकिलव्रतादिनिरूपणम् । मासविचारादिनिरूपणम् । व्रतारम्भकालादिनिरूप-
णम् । व्रतणादिनिरूपणम् । लौहित्यस्नानादिविधिः । अभिषेकविधिः । गर्भाधानादि-
संस्काराभावदोषकथनम् । सीमन्तोन्नयादिसंस्कारकर्म्मनिरूपणम् । विवाहादिविधिः । देव-
प्रतिष्ठादिविधिः । सदसच्छूद्राणां व्यवस्था । लिङ्गयुक्तशालग्रामद्वयपूजनादिनिषेधः । होमादि-
निरूपणम् । आह्वादिनिरूपणम् । क्रयविक्रयादिनिरूपणम् ।

No. 208. निर्व्याणतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 432 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara Khāsvāṭi, Mahādeva Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परमदेवतायै ।

कैलासपर्वते रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।

विपरीतरतासज्जा चण्डी पप्रच्छ शङ्करम् ॥

श्रीचण्डिकोवाच ।

निराकारं निर्गुणञ्च स्तुतिनिन्दाविवर्जितम् ।

स्तुतित्त्वे सर्वकर्तारं वर्णनीतं स्तुतिश्चलम् ॥

संज्ञादिरहितं शान्तं किमाकारं प्रतिष्ठितम् ।

तस्मादुत्पत्तिर्देवेश किमाकारेण जायते ॥ इत्यादि ।

End.   षदि भक्तियुतो मर्त्यो मनसा चिन्तयन् सदा ।
 ते नरा नहि गच्छन्ति कदाचिन्मम मन्दिरे ॥
 इति ते कथितं तत्वं वैष्णवस्य सुरेश्वरि ।
 यज्ज्ञानादमरत्वञ्च लभ्यते नात्र संशयः ॥

Colophon.   इति श्रीनिर्व्याणतन्त्रे विष्णोः स्तोत्रकथनं नाम द्वादशः पटलः ॥

विषयः । ब्रह्मनिरूपणम् । ब्रह्माण्डोत्पत्तिनिरूपणम् । नराणां जन्ममृत्यादिनिरूपणम् ।
 गायत्रीनिरूपणम् । गायत्रीमाहात्म्यानिरूपणम् । षडङ्गन्यासमन्त्रादिनिरूपणम् । बृहद्ब्रह्माण्ड-
 लक्षणनिरूपणम् । योगाचरणनिरूपणम् । सत्यादिस्तोत्रनिरूपणम् । विष्णुस्तोत्रकथनञ्च ।

No. 209. नीतिसारः, (गारुडौयः). Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 13. Lines, 7 on a page. Extent, 366 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1636. Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍali viā Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.   ॐ नमो गणेशाय । अथ नीतिसारः ।
 उक्तमैः सच्च साङ्गत्यं पण्डितैः सच्च सङ्गृह्याम् ।
 अलुब्धैः सच्च मित्रत्वं कुर्याणो नावसौदति ॥
 परवादं परस्वञ्च परिहासं परस्त्रिया ।
 परवेश्मनिवासञ्च न कुर्याति कदाचन ॥ इत्यादि ।

End.   गृहे चाभ्यन्तरे द्रव्यं लग्नञ्चैव तु दृश्यते ।
 अशेषं चरणौयञ्च विद्या न ह्रियते परैः ॥ • ॥

Colophon.   इति गारुडौयनीतिसारः समाप्तः ॥ • ॥

विषयः । नीतिविषयोपदेशकाः कतिपयस्तोकाः ।

No. 210. नीलकण्ठस्तवराजः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 6. Lines, 6 on a page. Extent, 108 ślokaś. Character, Bengali. Date, P Place of deposit, Kāṭihālī, District Mayamanasimha, Paṇḍita Jagaccandra Smṛtipāñcānana. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

विशुद्धरत्नांशुविभूषिताङ्गी

शिलातले हेममये सुरम्ये ।

सुखोपविष्टं नटनाङ्गनाशनं

जगाद वाक्यं गिरिराजपुत्री ॥ इत्यादि ।

End.

शुल्लैतत् परमं गुह्यं येषां पापयोनयः ।

क्षियः शुद्धाश्च येषां च द्रव्यलोकां व्रजन्ति वै ॥

Colophon.इति स्कन्दपुराणे अक्षतमथने पार्वतीशिवसम्भादे श्रीनीलकण्ठस्तवराजः
समाप्तः ॥ * ॥**विषयः ।** कालकूटधारणनिरूपणमुखेन नीलकण्ठस्तवननिरूपणम् ।

No. 211. नीलाचलीयतीर्थप्रयोगः. Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 10. Lines, 5 on a page. Extent, 119 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-simha, kâṭihālī, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः कामाख्यायै । अथ योगिनीतन्त्रोक्तनीलाचलीयतीर्थप्रयोगः ।

गयाशीर्षे गयाकूपे तथा नीलाचले गया ।

त्रिगयापिण्डदानेन पुनः श्राद्धं न चाचरेत् ॥

आमर्शेर्नैषिपर्यन्तं आचिचाङ्गन्धमादनम् ।

देवा मरणमिच्छन्ति किं पुनर्मानवादयः ॥ इत्यादि ।

End.

शुक्लादीनाञ्च यज्ज्ञानं यमादिपरिशोधितम् ।

तदेव द्रवरूपेण कामाख्यायोनिसण्डले ॥

नरयोनिः केन प्रकारेण भवति एकमेव सत्यज्ञं चक्रचक्रं स्यात् सत्यम् ।

एकोऽपि नवधा भूत्वा न्यपतद् योनिमण्डलम् ॥ इति योगिनीतन्त्रोक्तयवचनात् ।

Colophon.

समाप्त्युत्तरं ग्रन्थः ॥ * ॥

विषयः ।

क्षेत्रप्रमाणनिरूपणमुखेन कामाख्यायां कर्तव्यकर्मानिश्चयनिरूपणम् ।

No. 212. नैषधचरितटीका, (अन्वयबोधिका). By प्रेमेश्वरन्यायरत्नः .
Sustance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 47. Lines, 9 on a
page. Extent, 150 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of
deposit, Tāmluk Kelomāl, Bābu Sārādāprasanna Ghōṣa. Appearance,
new. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

याकाङ्क्षितामलपदा नियतं जनानां

शक्त्यर्थसङ्ख्यसमुन्नयने च योग्या ।

यत्कीकरोति निखिलं हृदि भावजातं

वाग्देवतामभिमतमहमाश्रये ताम् ॥

अन्यासु भाववङ्गलासु सदर्थिकासु

टीकासु चेदिह भवेत् विफलः प्रयत्नः ।

सङ्क्षिप्तयापि सद्बोधविबोधनार्थं

जातीयमोऽहमिह मत् प्रति नावबुध्यै ॥

अस्य अन्यस्य महाकाव्यतया वर्णनीयप्रसिद्धनायकत्वेन सहृदयानां भट्टिति

साभिनिवेशश्रुषाप्रकीर्णतया च प्रथमं सन्नायकनामरूपं वस्तु निर्दिशति ।

निपीयेति । इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । नैषधचरिताख्यस्य महाकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 213. न्यायादर्शः वा न्यायसारावलिः . By जगदीशतर्कालङ्कारः . Sub-
stance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 23. Lines, 16 on a
page. Extent, 1,725 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of de-
posit, District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurāgrāma, Paṇḍita Rajanikānta
Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

कर्पूरकुन्दकुसुमकैलासोदरसोदरम् ।

विघ्नविध्वंसकं धाम नमामो नैव देवतम् ॥

अन्यैरनुष्ठितविविधच्छोदेः कसुपीकृतः कविभिः ।

न्यायादर्श इदानीं श्रीजगदीशप्रकाशितः स्फुरतु ॥

यन्मादृशेन ससुपदिष्टमदृष्टमन्यैः

श्रीसार्धभौमगुण कणामयेन ।

सिद्धान्तवादरत × स्तु × × × दत्ता

विद्यार्थिनां गुणकृते प्रकृतं वदामः ॥

अथ निखिलवस्तुषु विदितेषु लौकिकेषु च कर्मसु तत्तत्फलस्य कारणत्वं निर्णय्य प्रवर्तने । न तु तदनाकलयन्तः । तत्र किन्नाम कारणम् । न च तावत् तत्तत्फलायवहितपूर्वत्वमतिप्रसङ्गात् क्वचिदप्रसङ्गाच्च । नापि तदभावप्रयोजकीभूताभावप्रतियोगित्वम् । प्रयोजकत्वं हि न व्यापकत्वं घटारम्भकसंयोगादिकं प्रति घटादेर्जनकलापत्तेः । नापि स्वरूपसम्बन्धविशेषः । प्रमाणाभावात् । इत्यादि ।

End.

किन्तु स्वप्रयोज्यविलक्षणसंयोगस्तथेति न स्वर्गादिघटकस्योत्पत्तौ अभिचारस्तथापि लौहास्वरूपस्यापि निरुक्तदण्डस्य तादृशप्रत्यासत्त्या सत्त्वादित्यपि वदन्तीति छान्दसं पञ्चवितेन ॥

Colophon.

इति महासहोपाध्याय-जगदीशतर्कालङ्कारविरचिता न्यायसारावलिः सम्पूर्णा ॥

विषयः । अत्र प्रथमं कारणत्वस्वरूपविवेचनम् । तत्र एकदेशिमतादिन्यायपूर्वकं तत्तन्मतखण्डनम् । समवाय्यसमवायिनिमित्तभेदात् कारणत्वस्य त्रैविध्यनिरूपणम् । तत्र चिच्चरूपत्वादिस्वरूपकथनपूर्वकं मीमांसकमतखण्डनम् । अन्यमहत्त्वेषु क्वचिद्ब्रह्मसंख्यामात्रं क्वचिन्महत्त्वमात्रं क्वचिद्ब्रह्मसंख्यामहत्त्वोभयं क्वचिन्महत्त्वप्रचयोभयं क्वचिच्च ब्रह्मसंख्यामहत्त्वप्रचयत्रितयमेव कारणे कार्यप्रत्यासत्त्या कारणमिति निरूपणम् । अथ दीर्घलाख्ये च परिमाणे महत्त्वमात्रं दीर्घत्वमात्रं ब्रह्मदीर्घत्वोभयं ब्रह्मदीर्घत्वप्रचयत्रितयश्च यथायोगमसमवायिकारणमिति निरूपणम् । एवं संयोगादिषु कारणत्वविवेचनञ्च ।

No. 214. पञ्चपक्षीटीका. Substance, country-made paper, 18×4½ inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 323 ślokaś. Character, Bengali. Date, P Place of deposit, Kāthālpādā, Post Office Naihātī, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

श्रीशिवः ।

बाह्यो गन्धस्तथा दृश्यो निवृत्तीच्छा च सारणम् ।

आकितोसञ्चितो ब्रह्मा मूलाधारस्तथा खरे ॥

कसारोपो (?) वसोर्विष्णुप्रतिष्ठाज्ञानमेव च ।

शोषणं राकिणीशक्तिः स्वाधिष्ठानमिकारतः ॥ इत्यादि ।

End.

अन्यजस्तस्करः सिंहे कन्यायाश्च वराङ्गना ।

पुत्रो धाता सखा वापि तुलायां तस्करो भवेत् ॥

दृष्टिके सेवकश्चौरश्चापे माता स्त्रियोऽथवा ।

मृगे वेश्याजनश्चौरः कुम्भे चौरश्च मूषिकः ।

मीने धरातले स्थाने नाम चैषां न विद्यते ॥

Colophon.

इति पञ्चपक्षीटीका समाप्ता ॥

विषयः । पञ्चपक्षीनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 215. पञ्जीनिबन्धः . By हेमकरः . Substance, country-made paper, 18×1½ inches. Folia, 95. Lines, 4 on a page. Extent, 1,425 çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1669. Place of deposit, Serapura, District Mayamanasimha, Mahāmahopādhyāya Candrakānta Tarkāṇkārā. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

श्रीसर्वाङ्गजगन्नाथं प्रणम्यादिमनादिकम् ।

गुरुपदिष्टसाम्नायाक्तिख्यते स्मृतिहेतवे ॥

देवमित्यादि । प्रणम्येति प्राचीनां नामलभिति समासः । तथा हि नाम-
प्रकरणं लिङ्गप्रकरण उच्यते । इत्यादि ।

End.

यदि शोध्यैऽर्थेऽधमर्णविषये लृणमिति निपातः तदोत्तमर्ण इति न सिध्यति ।
इत्याह अधमर्ण इत्यादि । त्ववन्तोरपीति तेषां मते तेन त्ववन्तो-
रुपलक्षणम् । अवर्ण ॥ अवर्णे लोटो वृद्धिरिति सन्निपातलक्षणो विधि-
रनिमित्तं तद्विघातस्य वर्णग्रहणे निमित्तत्वादिति च नाश्रितं भवतीति ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीमहेमकरविरचिते पञ्जीनिबन्धे कृत्पादः षष्ठः समाप्तः ॥ * ॥

८ ६ १६

नर तर्क मूढे शक्ते लिखिता पुस्तिका शुभा ।

शकाब्दा १६२८ ॥

विषयः । कातन्तपञ्जीव्याख्या ।

No. 216. पत्रकौमुदी . By वररुचिः . Substance, country-made paper, 19×4 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 245 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Cāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning.

ॐ दुर्गायै नमः ।

श्रीमत्कृष्णपदारविन्दयुगलं ब्रह्मेश्वराद्यामर-
श्रेणीनघकिरीटकोटिवडभीपुष्पार्चितं सन्ततम् ।
वाणीञ्च प्रणमामि विश्वजननीं प्रत्यूहविध्वंसिनीं
भक्तानुग्रहविग्रहात् भगवतीं नित्यं वचोदहये ॥
विक्रमादित्यभूषस्य कीर्तिसिन्धोर्निर्देशतः ।
श्रीमान् वररुचिर्धोमान् तनोति पत्रकौमुदीम् ॥
राज्ञां मन्त्रिप्रवीराणां पण्डितानां तथैव च ।
गुरुणां स्वामिभार्याणां तथैव पित्रपुत्रयोः ॥
सन्यासिभ्यश्च शूराणां तथैवान्यविवेकिनाम् ।
एतेषामपि सर्वेषां पत्रचिह्नैर्दत्तं भवे ॥ इत्यादि ।

End.

अथ विवेकिनां प्रशस्तिः । स्वस्तिश्रीभगवत्पदपङ्कजपूजनोचितपुष्पपुञ्जपविची-
कृतानां करणदिग्दलविसरमालाकलायशोऽनुबन्धिनिरवधिवसुमित्राननाधरी-
कृतसुरपुरभूमीषदेषु ॥ स्वस्तिश्रीमत्परमेश्वरपदपाथोदहासादचतुरचित्त-
चञ्चरीकभूटन्दारकटन्दारविजयितसितयशःपङ्कपटलालङ्कृतदिगङ्गनागणस्तन-
तटपवनप्रतापोर्व्वखर्व्वीकृतप्रत्यर्थिसार्थगर्व्वीङ्गपारावारेषु ॥ * ॥

Colophon.

इति वररुचिविरचिता पत्रकौमुदी समाप्ता ॥

विषयः । पत्ररञ्जनम् । पत्रप्रमाणम् । लेखकलक्षणम् । पत्ररचनक्रमः । लिखनप्रकारः ।
पवानयनक्रमः । पठनक्रमः । पत्रचिह्नानि । राजपत्रस्य कोषच्छेदप्रकारः । पण्डित-मन्त्रि-
स्वामिप्रभृतीनां पत्रलिखनक्रमः । राजप्रशस्तिः । मन्त्रिप्रशस्तिः । गुरु-भार्या-पुत्रप्रभृतीनाञ्च
प्रशस्तिः ।

No. 217. पदार्थसंग्रहः . By विजयौन्नभिस्तुः . Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 16. Lines, 9 on a page. Extent, 522 ślokaś. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning. श्रीराघवेन्द्रगुरुराजाय ते नमः । ॐ श्रीमज्जयतीर्थगुरुभ्यो नमः । श्रीविज-
यीन्द्रगुरुभ्यो नमः ।

ॐ लक्ष्मीपतिं संप्रणम्य सर्व्वज्ञादिगुरुनपि ।

पदार्थानां संप्रहोऽयं क्रियते शास्त्रतोऽज्ञसा ॥

द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषविशिष्टांशिशक्तिसादृश्याभावभेदादश पदार्थाः ।
इत्यादि ।

End. परमा चात्र सकलभोगयुक्ता सुतप्तप्रज्ञादिभिः ईश्वरमानलक्ष्मीके विमलाख्ये
पर्य्यङ्के शयने तत्र प्रिये कर्मणाम्प्रति वज्रधा विभूतिर्वज्रमानं करोति महा-
लक्ष्मीः इत्येष मङ्गलम् ॥

Colophon. इति विजयीन्द्रभिल्लुविरचितः पदार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । पदार्थादिनिरूपणम् । द्रव्यादिनिरूपणम् । गुणादिनिरूपणम् । छष्टिप्रकरण-
निरूपणम् । प्रलयनिरूपणम् । ज्ञानप्रकरणादिनिरूपणम् ।

No. 218. पद्यावलिः . Substance, country-made paper, 13×8½ inches.
Folia, 27. Lines, 10 on a page. Extent, 709 ślokaś. Character, Bengali.
Date, Sk. 1750. Place of deposit, Viṣṇupura, Kṛiṣṇagañja, District Vṛṅkuḍā,
Çaṇibhūṣaṇa Gosvāmī. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णभ्यां नमः ।

पद्यावली विरचिता रसिकैर्मुकुन्द-

सम्बन्धवन्धुरपदा प्रमदोर्मिसिन्धुः ।

रम्या समस्ततमसां दमनी क्रमेण

संगृह्यते छतिकदम्बककौतुकाय ॥

प्रारम्भे मङ्गलाचरणमाह ।

नमो नलिननेत्राय वेणुवाद्यविनोदिने ।

राधाधरस्तुधापानशालिने वनमालिने ॥

कस्यचित् ॥

भक्तिप्रकवल्लोकनप्रणयिनी नीलौत्पलस्यर्दिनी

ध्यानलम्बनतां समाधिनिरतैर्नीति हितप्राप्तये ।

लावणैकमहानिधीरसिकतां राधादशोसन्वती
युष्माकं कुशतां भवार्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः ॥ इत्यादि ।

End.

योगेश्वरस्य ॥

जयदेवविल्वमङ्गलमुखैः कृता येऽत्र सन्ति सन्दर्भाः ।

तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराण्यत्र ॥

श्रीसम्भदनगोपालचरणद्वन्द्वसन्निधौ ।

पद्यावली विरचिता केनचित् द्विजवन्धुना ॥

Colophon.

समाप्तेयं पद्यावली ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५० ॥

विषयः । भक्तजननिकरकृतनानाविधकृष्णस्वविषयकश्लोकसंपदः ॥

No. 219. परमात्मसन्दर्भः. Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 39. Lines, 11 on a page. Extent, 1,199 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Kūcekol, Bābu Yogīndranātha Simhadeva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ।

तौ सन्नोषयता सन्नौ श्रीलक्ष्मणसनातनौ ।

दाक्षिणात्येन भट्टेन पुनरेतद्विविच्यते ॥

तस्यायं ग्रन्थमालेखं क्रान्तयुक्तान्तखण्डितम् ।

पर्यालोच्याय पर्यायं कृत्वा लिखति जीवकः ॥

अथ परमात्मा विव्रियते तत्र तं जीवनिरूपणपूर्वकं निरूपयति द्वाभ्याम् ।

चेन्नञ्च आत्मा मनसो विभृती

जीवस्य माया रचितस्य नित्याः ।

आविर्हिताः कापि तिरोहिताश्चा-

ग्रहो विचष्टे ह्यविग्रहकर्तुः ॥ (?) इत्यादि ।

End.

यथेन्द्रियैः प्रथमद्वारैरर्थो वङ्गगुणत्रयः ।

एको स्थानायते तद्वत् भगवान् शास्त्रवर्त्मभिः ॥

इत्युदाहरणीयं । अनेनैव गतिसामान्यञ्च सिध्यतीति ॥ श्रीश्लोकः । प्रत्यव-

स्थापितं वदन्तीत्यादिपद्यम् ॥ * ॥

Colophon. इति कलियुगपावनभजनविभजनप्रयोजनावतार-श्रीश्रीभगवत्कृष्णचैतन्य-
देवचरणानुचरविश्ववैष्णवरাজसभाजन-श्रीरूपसनातनानुशासनभारतीगर्भे
श्रीभगवत्सन्दर्भो नाम तृतीयः सन्दर्भः ॥
जर्जो मास्यसिते पक्षे नवम्याच्च तिथौ सुदा ।
शक्रे द्वन्द्वाष्टशून्येन्दौ दिने सोमपरिप्लुते ।
पूर्णिता लिपिमाख्येयं कण्ठहारण केनचित् ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयं । अत्र च जीवपरमात्मादिविचारमुखेन जीवपरमात्मादि-
निरूपणम् ।

No. 220. परिभाषाविवरणम् . Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 22. Lines, 6 on a page. Extent, 495 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1626. Place of deposit, Vāḍari, District Mayamana-simha, Paṇḍita Ćivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।
वाङ्मनायं परिभाषायं वक्ष्ये बालावबुद्धये ॥
स्वप्नेष्वेव हि तत् सर्वं यदुक्तं यच्च वार्तिके ।
स्त्वं योनिरिच्छार्थानां सर्वं स्वप्ने प्रतिष्ठितम् ॥ इत्यादि ।

End. न्याय्यज्ञैतत् शब्दार्थानवच्छेदे विशेषश्रुतिहेतूनां प्रकरणबलाभावे विशेषार्थ-
बलात् लक्ष्यानुसार एव उचितः । तदुक्तं न ह्यनिष्ठार्थानां शास्त्रे
प्रकृतिरिति ॥

Colophon. इति दौर्गसिंह्यां परिभाषायां तदर्थविवरणं समाप्तम् ॥ शकाब्दाः १६२६ ।

विषयः । दौर्गसिंहपरिभाषाया व्याख्यानम् ।

No. 221. परिभाषावृत्तिः . By दुर्गसिंहः . Substance, country-made paper, 13½ × 3 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 777 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, Post office Vaidyervāzār, District Dhākā, Paṇḍita Tārakacandra Bhaṭṭā-cāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

28 A. S. B.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सदसद्द्वारं ध्वान्तविध्वंसभास्करम् ।

वाङ्मनायं परिभाषार्थं वक्ष्ये बालावबुद्धये ॥

इह हि ।

सूत्रेष्वेव हि तत्त्वैर् यद्वृत्तौ यच्च वार्तिके ।

सूत्रं योनिरिहार्थानां सर्वं सूत्रे प्रतिष्ठितम् ॥

येन केनचिद्वास्त्रातुकामेनावशमेवाभ्युपगन्तव्यम् । तथाचान्वर्थः अर्थान्
सूत्रयति सूत्रे सूत्रयति इति वा सूत्रम् । तत्र सूत्रकारयोः सर्व्ववर्म्म-
कात्यायनयोः सूत्राणां चतुःशत्यां पञ्चदशाधिकायां परिभाषा नोक्ता
अथ च वृत्तिटीकयोः प्रयुक्ता कार्य्येषु दृश्यते तासां कुतः संसिद्धिरुच्यते ।
इत्यादि ।

End.

ज्ञापकञ्च रुढाणां बहुलेऽस्त्रियामपत्यप्रत्ययस्तेत्यत्रास्त्रियामिति वचनम् ।

अन्यथाऽदनावल्लोपेऽस्त्रियामिति निर्देशोऽनर्थक एव स्यादिति ॥

Colophon.

इति दुर्गेशिंहोक्ता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

विषयः । लौकिकशास्त्रीयभेदेन परिभाषाद्वैविध्यकथनम् । पुनः शास्त्रीयपरिभाषाया
द्वैविध्यकथनम् । परिभाषाशब्दस्य व्युत्पत्तिकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानाविधालौकिक-
प्रयोजनकथनम् । नानाविधपरिभाषाया नानाविधानां शास्त्रीयप्रयोजनानां विशेषेण विवेचनम् ।
कातन्त्रसूत्रज्ञज्ञापकानुद्भूत्य स्वकीयोक्तिसमर्थनञ्च ॥

No. 222. परिभाषावृत्तिः. By रामचन्द्रविद्याभूषणः. Substance, country-
made paper, 17×3 inches. Folia, 10. Lines, 7 on a page. Extent, 350
ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1631. Place of deposit, Brāh-
maṇamaṇḍali vid Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Ap-
pearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीरामः शरणम् ।

मधुमथनसमीगत्यादराद्रामचन्द्रो

विविधविधानैर्लब्धशुद्धप्रबोधः ।

प्रणयति परिभाषावृत्तिमुद्बोधहेतुं

भवति सुमतिरक्तेवासिनां जानतां याम् ॥

येन केनचिद्वाख्यातुकासेनावश्यमेवाभ्युपगन्तव्यम् । अर्थान् सूचयति सूत्रे
सूचयति वा सूत्रं तत्र याः परिभाषा नोक्ता अथच वृत्तिटीकायोक्तव तत्र
प्रयुक्ताः कार्ये च दृश्यन्ते तासां संसिद्धिर्युक्तिः कथ्यते ता लौकिक्यः
शास्त्रीयाश्च तत्र लौकिक्यो लोकत एव रूढाः । यास्तु शास्त्रीयास्ता
द्विविधा लिङ्गवत्सो विध्यङ्गशेषभूताश्च । इत्यादि ।

End.

तेन नापदं शास्त्रे प्रयुज्जीवेति स्थितेर्गेतिस्थितानीयेति न्यायाभ्यासादेशादीन्
सिद्धवन्निर्देशेन विधाय अतएव असौत्यादिकमाचार्येणोक्तम् । एवञ्च परस्मै
पदमिच्छन्ति क्वचिदेवात्मनेपदे इति कृत्या परस्मैपदे ऊप्रत्ययविधाने शास्त्र-
लिङ्गुदित्यत्र युतङित्यस्य पाठात् अद्युतदित्युदाहृत्य तेनैव पमित्युक्तम् ।
विधिवत्तादातोऽप्येलमित्यादिकञ्चेति दिक् । अन्यदप्युक्तम् । एवमन्ये न्याय-
अनुसर्त्तया विस्तरभयात् लिखिताः ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीरामचन्द्रविद्याभूषणविरचिता परिभाषावृत्तिः सम्पूर्णा ॥ ० ॥

शकाब्दाः १६१० ।

आकाशेन्दुरसावनीधिगणिते शकाब्दसंख्याङ्गके

न्यायोदाहरणादिकं प्रकुरुते श्रीरामचन्द्रः कियत् ।

शकाब्दाः १६३१ । २७ चैव श्रीरामवक्त्रभशर्माणा लिखितम् ॥

विषयः । मुग्धबोधस्य परिभाषेयम् । अत्र च युक्तिः सूत्रानुक्तपरिभाषावृत्त्यादीनां
विरूपणम् ।

No. 223. परिभाषावृत्तिटीका. By रामनाथसिद्धान्तः. Substance, coun-
try-made paper, 18×3½ inches. Folia, 25. Lines, 8 on a page. Extent,
839 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1667. Place of deposit,
Āḍiyādhā, District 24-Parganās, Paṇḍita Haripada Bhaṭṭācāryya. Ap-
pearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

प्रणम्य सारदापादपद्ममानन्दसाधनम् ।

परिभाषावृत्तिटीकां यथाज्ञानं समासतः ॥

श्रीरामनाथसिद्धान्तो बालानां सुखहेतवे ।

सन्नुते तनुवाग्विस्तो गुरुपादोपदेशतः ॥

तत्रादौ तावन्निर्विघ्नेन प्रारिभितसिद्धिकामः खेष्टदेवताप्रणतिरूपमङ्गलं
प्रणीय शास्त्रप्रयोजनमुपदिशन्नाह ग्रन्थकारः । हरिमित्यादि । भोर-ग्राम-
वासि-मैथिल-महामहोपाध्याय-श्रीदत्तात्मजसूनुना ... .. तदा-
त्मज-दामोदरदत्त-तत्पुत्रेण श्रीपद्मनाभदत्तेन परिभाषावृत्तिर्विशेषेण भाष्यते
अङ्गमुच्यते क्रियते इत्यर्थः । इत्यादि ।

End.

यथा ऋग्वेदोर्ध्वपङ्क्तकशास्त्रे इतिकार्य्यतिदेशो यथा बङ्गलं समासवत् एवं
पुंवदादि । उक्तञ्च भाष्ये निरूप्य शाकाः पञ्चातिदेश इति । इदानीं स्वकृत-
ग्रन्थसंख्यामाह उक्त इत्यादि । व्याकरणमिदमादर्श इति उपमानावधारणे
समासः । व्याकरणनाम । नाम्ना सुपद्मः सुखेन पश्यते गम्यतेऽभाविति ।
तस्य पञ्जिका पञ्जि अङ्गीकरणे चुरादिः टीकेत्यर्थः । तदनन्तरं बालानां
बोधार्थं प्रयोगदीपिका उक्ता ।

उणादिहत्ती रचिता मया च धातुचन्द्रिका ।

तत्रैव यङ्लुको वृत्तिर्न च ग्रन्थान्तरं परम् ॥

परिभाषावृत्तीरचिता साहित्यं नाम्ना गोपालचरितं ग्रन्थरत्नम् ।

आनन्दलहरीष्टीका रचिता माघे ग्रन्थविशेषे ।

टीका रचिता बन्दे रत्नञ्च बन्दसि स्मृतौ आचारचन्द्रिका निर्मिता ।

कोषे भूरिप्रयोगाख्यो ग्रन्थस्तातस्य यत्नतः ।

आदेशान्मया एते द्वादशसंख्याता ग्रन्था रचिता इत्यर्थः । इतो विद्वत्परी-
क्षारमाह हे धीराः पण्डिताः श्रीपद्मनाभेन कतिनायमङ्गलियुक्तां संगृह्यते
किमर्थमित्याह एते पुस्तका वो युष्माभिः संस्कार्याः संशोधा एवं प्रति-
पास्याश्च पुत्रवदात्मपुत्रा इवेति भावः ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीरामनाथसिद्धान्तरचिता परिभाषावृत्तिटीका समाप्ता ।

शकाब्दाः । १६६७ ॥

विषयः । पद्मनाभरचित-सूपद्मव्याकरणस्य परिभाषावृत्तेर्याख्यानम् ।

No. 224. परिशिष्टप्रबोधः . By गोपीनाथतर्काचार्यः . Substance,
country-made paper, 16×3 inches. Folia, 246. Lines, 7 on a page.
Extent, 6,235 slokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1721. Place of
deposit, Dhākā, Pandita Candrakānta Nyāyālankāra. Appearance, old.
Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

थो जातो धरणीधरेन्द्रतनयानायाङ्गिपाथोरुहा-
 सक्तात्मानघमानसात् पशुपतेराचार्यसिंहात् सतः ।
 कौर्त्तिश्रीजितशीतरश्मिकुसुदश्रेणीश्रियः श्रीमतो
 दानानीतवराविरावितधरादीनाल्लिदैव्यारितः ॥
 सोऽयं स्वरिसभासभाजितमतिः कामाभवामाकृतिः
 सत्योत्तेकवशीकृतेश्वरमतिः श्रीयोजनासन्नतिः ।
 गोपीनाथ इमञ्चकार मधुरव्याहारवागीश्वर-
 स्तर्काचार्यवरः सदर्शचतुरः सश्रीकविद्याधरः ॥
 इह खलु सकलविद्वज्जनगणकुञ्जरसम्पतिपरिप्राप्तनिखिलविघ्नद्वन्द्वोत्सारण-
 कारणप्रारब्धकर्मोपकारकहरिनमस्कारपुरःसरं ग्रन्थमारभमाणस्तन्निबन्धनं
 शिष्यान् शिष्यविष्यन् हारिनमस्कारं करोति संसारेति । अस्मार्थः । हरिं
 नत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ब्रूमः । कीदृशं संसारतिमिरमिहिरं । स्वादृष्टोप-
 निबद्धशरीरपरिग्रहः संसारः । स्वपदमिहासदाद्यदृष्टप्रयुक्तेश्वरकृष्णादि-
 शरीरव्यावर्तकम् । इत्यादि ।

End.

द्रव्यलजातेस्तु शब्दस्य न द्रव्यमिति कचिन्निरुद्धप्रयोगः शुक्लकृष्णशब्दयो-
 र्मधुसर्पिरादिगणपाठासिद्धिरिति ॥

Colophon.

इति श्रीगोपीनाथतर्काचार्यविरचिते परिशिष्टप्रबोधे समाप्तव्याख्यानं
 समाप्तम् ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः । १७९१ ।

विषयः । श्रीपतिदत्तविरचित-कातन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम् ॥

No. 225. पवनदूतम्. By धोयीकविराजः. Substance, country-made paper, 14 × 3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 283 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1752. Place of deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkuḍā, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

श्रीरामाय नमः ।

अस्ति श्रीमत्यखिलवसुधासुन्दरे चन्दनाद्री
 गन्धर्व्वाणां कनकनगरौ नाम रम्यो निवासः ।
 हैमैर्लीलाभवनशिखरैरम्बरं व्यालिखद्भि-
 र्धातुः (?) शाखानगरगणनां यः सुराणां पुरस्य ॥

तस्मिन्नेका कुवलयवती नाम गन्धर्वकन्या
 मन्ये जैवं ऋदु कुरुमतोऽप्यायुधं या स्मरस्य ।
 दृष्ट्वा देवं भुवनविजये लक्ष्यशंखोनिपाणं (?)
 बाला सद्यः कुरुमधनुषः संविधेयीवभूव ॥ इत्यादि ।

End.

सन्देशोऽयं मनसि निहितः कचिदायुष्मता मे
 किंवा भूयस्त्वयि विरचिते वङ्गभिच्चाप्रकारिः । (?)
 पारार्थैकप्रवलमनसस्त्वद्विधा वास्यमिश्रा-
 नापन्नानां न खलु वङ्गशः काङ्गवादान् सद्यन्ते ॥
 दन्तिभूषं कनकलतिकां चामरं हैमदण्डं
 यो गौडेन्द्रादलभत कविस्त्राष्टतां चक्रवर्त्ती ।
 श्रीधोयीकः सकलरसिकप्रीतिहेतोर्मनस्वी
 काव्यं सारस्वतमिव ... .. मन्त्रमेतज्जगाद ॥
 गोष्ठीबन्धः सकलकविभिर्वाचि वैदर्भरीति-
 वांसो गङ्गापरिसरमुवि स्निग्धभाग्या विभूतिः ।
 सत्सु खेहः सदसि कविताचार्य्यकं भूमुजां मे
 भक्तिर्लक्ष्मीपतिचरणयोरस्तु जन्मान्तरेऽपि ॥
 यावच्छुभ्रवहति गिरिजासंविविक्तं शरीरं
 यावज्जैवं कलयति धनुः कौतुकं पुष्पकेतुः ।
 यावद्वाधारसणतषणीकेलिसाक्षी कदम्ब-
 स्तावज्जीयात् कविनरपतेरेष वार्चा विलासः ॥
 कीर्त्तिर्लब्धा सदसि विदुषां शीतलचौणिपाला (?)
 वाक्सुन्दर्भाः कतिचिदमृतस्यन्दिनो निर्मिताश्च ।
 तीरे सम्प्रत्यमरसरितः कापि शैवोपकण्ठे
 ब्रह्माभ्यासे प्रयतमनसा नेतुमीहे दिनानि ॥ *

Colophon.

रति श्रीधोयीकविराजविरचितं पवनदूताख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ * ॥ श्रीराधा-
 लक्ष्णाभ्यां नमः । अखेखीयं श्रीरामगतिहतिना ॥ शकान्दाः १७५९ ।

विषयः । काचित् कुवलयवती नाम गन्धर्वकन्या कान्तविरहसन्तप्ता सती पवनं
 दूतत्वेन प्रेषितवतीत्यमुमेव विषयमवलम्ब्य विरचितमिदं खण्डकाव्यम् ।

No. 226. पुत्रीकरणमीमांसा . By नन्दपण्डितः . Substance, country-made paper, 14×6 inches. Folia, 9. Lines, 10 on a page. Extent, 338 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Hālisahara, Valdeghātā, Bābu Giriçacandra Gangopādhyāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अभिनन्द्य जगद्वन्द्यपदद्वन्द्वं विनायकम् ।

पुत्रीकरणमीमांसां कुरुते नन्दपण्डितः ॥

केन कीदृक् कदा कस्मै कस्मात् कः क्रियतां सुतः ।

विविच्य नोक्तं यत् पूर्वैस्तदशेषमिहोच्यते ।

यथाज्ञातिः ।

अपुत्रेणैव कर्त्तव्यः पुत्रप्रतिनिधिः सदा ।

पिण्डोदकक्रियाहेतोर्धस्मात् तस्मात् प्रयत्नतः ॥ इति ।

अपुत्रोऽजातपुत्रो मृतपुत्रो वा । इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । दत्तकप्रवृत्तविध्यादिनिरूपणम् ।

No. 227. पुरुषोत्तमक्षेत्रतत्त्वम् . By रघुनन्दनभट्टाचार्यः . Substance, country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 210 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

सच्चिदानन्दगोविन्दं नत्वा श्रीरघुनन्दनः ।

स्मृतितत्त्वे विधिं वक्ति चेने श्रीपुरुषोत्तमे ॥

अथ पुरुषोत्तमदर्शनविधानादिः । तत्र ब्रह्मपुराणम् ।

प्रथित्यां भारतं वर्षं कर्मभूमिरुदाहृता ।

न खल्वन्यत्र मर्त्यानां भूमौ कर्म विधीयते ॥

... यत्रास्ते दक्षिणोदधिसंस्थितः ।

औन्नदेश इति ख्यातः स्वर्गलोचनप्रदायकः ॥ इत्यादि ।

End. ततः सूर्यालयं गच्छेत् पुष्पमादाय वाग्यतः ।
प्रविश्य पूजयेद्भानुं पूर्वोक्तं त्रिः प्रदक्षिणम् ।
दशानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति सानवः ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीय-श्रीहरिहरभट्टाचार्यात्मज-श्रीरघुनन्दनभट्टाचार्यविरचितं
श्रीपुरुषोत्तमचेत्रतत्त्वं समाप्तम् ।

विषयः । पुरुषोत्तमचेवकर्तव्यकार्यादिनिरूपणमुखेन दर्शनादिफलनिरूपणम् ।

No. 228. **पृषोदरादित्तिः .** By पद्मनाभः . Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 192 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1715. Place of deposit, Brāhmaṇa-maṇḍali viś Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य बालगोपालं पिवन्तं नवनौतकम् ।
वक्ष्ये पृषोदरादीनि पद्मनाभो यथाविधि ॥
तथाहि प्रकृतिप्रत्ययविभागेन साधुशब्दा व्युत्पन्नाः केचिद्रूढाः केचित्
यौगिकाः केचिन्मिश्राः । प्रकृतिप्रत्ययविभागार्था योगार्थः । तदपहारित्वेन
व्युत्पन्ना यौगिकाः । उभयार्थवाचकत्वेन व्युत्पन्नाव्युत्पन्ना मिश्राः । तथाचोक्तं
रुद्रियौगिकमिश्राख्यास्त्रिधा शब्दाः प्रयोजिताः । इत्यादि ।

End. निपातिता यथा गयूतिः क्रोशयुगे इत्यादि । गणपाठे सिद्धरूपा यथा
कल्कादिषु चेत्यादि । साध्यरूपा यथा शकादेरन्वादौ इत्यादि । विस्तरे-
णालमित्ययं संक्षेपः । तथाच वर्द्धमानः ।
तत्त्वं शब्दसमुद्रस्य कृत्स्नं जानाति शङ्करः ।
तद्वै गौष्यतिर्वेति तद्वै पाणिनिर्मुनिः ॥
तद्वै भाष्यकारोऽपि तत् किं जानन्ति सानवाः ।
धीराः श्रीपद्मनाभेन गृह्यते ह्ययमञ्जलिः ॥
संस्कार्याः प्रतिपाद्या वा पुत्रवन्मम पुस्तकाः ।
चञ्चलयिचला लक्ष्मीर्वाणी यत्र गृहे गृहे ॥
तं विदूष्यं (?) सदा वन्दे विक्रमो यत्र भूपतिः ।
कालिदासादयस्तत्र संख्यावन्तः सङ्क्षरः ॥

तेषामेको वररुचिः सर्वशास्त्रविशारदः ।
 तत्सुतो न्यासदत्तश्च फणिभाष्यार्थतत्त्ववित् ॥
 तत्सुतो दुर्धटो ज्ञेयः पाणिनीयार्थतत्त्ववित् ।
 जयार्दित्यस्तत्सुतश्च मीमांसाशास्त्रपारगः ॥
 श्रीपतिसत्सुतश्चैव सांख्यशास्त्रविशारदः ।
 गणेश्वरस्तत्सुतश्च काव्यालङ्कारकारकः ॥
 तत्सुतः पद्मनाभोऽहं मयैवैतन्निगद्यते ।
 यद्यपि न्यूनता स्थाने इह क्षुद्रधियो हठात् ॥
 सद्भिः क्षमिष्यते लोके क्षमासारा हि पण्डिताः ।
 अयुक्तं यदिह प्रोक्तं सन्तः संशोधयन्तु तत् ॥
 आशयाभिज्ञता तेषामित्यस्माकं निवेदनम् ।
 शाके शैलनवादित्ये चैत्रे मासि रवेः स्थितौ ॥
 द्विजेन पद्मनाभेन भाषास्त्वमिदं कृतम् ।

Colophon.

इति श्रीपद्मनाभदत्तकृतौ सुपद्मे व्याकरणे उणादिवृत्तौ श्रुतदरादिवृत्ति-
 विच्छेदः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ शकाब्दाः १७१५ ।

विषयः । सुपद्मव्याकरणीयश्रुतदरादिपादोऽयम् । अत्र च रुदियोगिकादिनिरूपणमुखेन
 श्रुतदरादिनिरूपणम् ।

No. 229. प्रत्यक्षचिन्तामणिदीधितिशास्त्रा . By गदाधरभट्टाचार्यः . Sub-
 stance, country-made paper, 19×3 inches. Folia, 39. Lines, 7 on a page.
 Extent, 1,292 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
 District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyāratna.
 Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा नन्दतनूजसुन्दरपदं व्याख्यां गुरोरादरा-
 दुर्वीमण्डलमण्डनायितलसत्कीर्तर्विदित्वाखिलां ।
 संचिन्तोत्तयतिदत्तदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणौ-
 व्याख्यां व्याकुर्वते गदाधरबुधो मोदाय विद्यावतां ॥
 गुरुकीर्तनरूपमङ्गलं कुर्वीण एव स्वीयग्रन्थे प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं तदुत्कर्षं दर्शयति
 गिरिमिति । हृदये मनसि । निधानं सम्बन्धसम्पादनं । मनसि गुरुगिरि-

सम्बन्धस्य स्वर्यज्ञानजननीये तत्त्वचकारिलं । सच्चकारित्वञ्चात्र परम्परया
फलोपयोगिलं । तथाच गुरुवाक्याधीनशब्दबोधजन्यसंस्कारसञ्जीवा मनसा
निबद्धयमितरापरिशोक्षितमर्थं निश्चित्येति फलितार्थः । सिद्धान्ताविरुद्ध
श्वार्थो निबन्धनीय इति सूचयति विधायेति । सिद्धान्तः मूलकता
महर्षिणा तदुपजीविपूर्वपूर्वनिबन्धकारपरम्परया चाभ्युपगतोऽर्थनिकरः,
स एव सरः, तदवगाहनस्य कुतर्कशतावताराहितचेतःसन्तापसन्नानोप-
शान्तिसाधनत्वात् । इत्यादि ।

End. ज्ञानमतीन्द्रियमित्याद्यनुमितिरन्यथाख्यातिसनञ्जीकुर्वाण्येन गुरुणानञ्जीकारात्
तत्त्वामग्रास्य मतत्रयसिद्धभिन्नाया भट्टमते व्यधिकरणप्रकाराया जनक-
प्रामाण्याप्रवृत्त्यात् तन्मते बाध इत्यादिकमस्वरसबीजम् ।

Colophon. इति प्रथमविप्रतिपत्तिः ॥

विषयः । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गतप्रत्यक्षखण्डीयप्रामाण्याद्दीधितेः प्रथमविप्रतिपत्त्यन्तं
व्याख्यानम् ॥

No. 230. प्रत्यक्षदीधितिप्रसारणी. By छण्णदाससार्वभौमः. Substance,
country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 85 (without 1-71). Lines,
7 on a page. Extent, 489 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1576.
Place of deposit, Bhātpādā, 24-Parganās, Paṇḍita Pañcānana Tarkaratna.
Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. (अस्य प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्विसप्ततितमपत्रप्रारम्भवाक्यं लिखितं ।) रज-
तत्वप्रकारिका या इच्छाविषयता तद्वत्त्वादित्यर्थः । इत्यादि ।

End. आत्मसंसर्गाग्रहसंहितानाच्चाख्यं ज्ञानात्ययेऽपि फलप्रसङ्गः । नचाहार्थ्यत्वं नैकं
इति वाच्यं फलविशेषजनकतावच्छेदक इति विशेषस्य मानसत्वाभ्युपगमात्
एवमनाच्चाख्यादावपीति ॥

Colophon. इति महामहोपाध्याय-श्रीछण्णदाससार्वभौमभट्टाचार्यविनिर्मिता प्रत्यक्ष-
दीधितिप्रसारणी सम्पूर्णा ॥ ० ॥ शकाब्दाः १५७६ ।

विषयः । तत्त्वचिन्तामण्यन्तर्गत-प्रत्यक्षखण्डस्य रघुनाथशिरोमणिकृताया दीधितेः व्याख्या ।

No. 231. प्रबोधचन्द्रोदयटीका . By महेश्वरन्यायालङ्कारः . Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 58. Lines, 6 on a page. Extent, 1,044 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1690. Place of deposit, District Mayamanasiṁha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Gaṅgādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

मातुषुदुखलबन्धे बद्धनिर्बन्धे सहेलस्य ।

त्रिभुवनभारसहिष्णोर्बालकविष्णोः स्मितं जयति ।

प्रबोधचन्द्रोदयनाम नाटकं ज्ञानाग्निसंशुद्धविशिष्टहाटकं ।

× × × आचार्य-महेश्वरः कृतौ टीकां प्रयत्नेन करोति निर्मलां ।

सूत्रधारः पट्टेन्नान्दीं मध्यमस्वरसंयुतामिति नाटकनियमात् । इत्यादि ।

End.

तानहमित्यादि गीताश्लोकः तान्नराधमान् क्रूरान् मां द्विषतः आसुरीश्वेव योनिषु अजस्रं नित्यं क्षिपामीत्यर्थः ॥ * ॥

Colophon.

इति महेश्वरन्यायालङ्कारभट्टाचार्यकृतायां प्रबोधचन्द्रटीकायां षष्ठाङ्कविवरणं समाप्तमिति ॥ शकाब्दाः १६९० ।

विषयः । प्रबोधचन्द्रोदयनामकस्य नाटकस्य वेदान्तमतानुयायिनी टीका ।

No. 232. प्रमेयरत्नावली . Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 18. Lines, 3 on a page. Extent, 189 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1748. Place of deposit, Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीरामो जयति ।

जयति श्रीगोविन्दी गोपीनां समद्वन्द्वगोपालः ।

वक्ष्यामि यस्य कृपया प्रमेयरत्नावलीं सूक्ष्मां ॥

भक्त्याभासेनापि तोषं दधाने धर्माध्यक्षे विश्वनिस्सारिणाम्नि ।

नित्यानन्दद्वैतचैतन्यरूपे तत्त्वे तस्मिन्नित्यभासां रतिर्नः ॥

आनन्दतीर्थनामा सुखमयधामा यतिर्जीयात् ।

संसारार्णवतरणीं यमिह जनाः कीर्तयन्ति बुधम् ॥

भवति विचिन्त्या विदुषां निरवकारा (?) गुरुपरम्परा नित्यं ।

एकान्तिलं सिद्धति यथोदयति येन हरितोषः ॥

यदुक्तं पद्मपुराणे ।

सम्प्रदायविहीना ये मन्त्रास्ते विफला मताः ।

अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः सम्प्रदायिनः ॥

श्रीमच्छारङ्गसूक्तं वैष्णवाः क्षितिपावनाः ।

चत्वारस्ते कलौ भावा ह्युत्कले पुरुषोत्तमादिति ॥

रामानुजं श्रीः स्वीचक्रो मध्वाचार्यं चतुर्मुखः ।

श्रीविष्णुस्वामिनं रूद्रो निम्बादित्यं चतुस्सनः (?) ॥

स्वगुरुपरम्परा यथा,—

श्रीकृष्णब्रह्मदेवर्षिवादरायणसंज्ञकान् ।

श्रीमध्व-श्रीपद्मनाभ-श्रीमद्भृङ्गरि-माधवान् ॥

अक्षीभ्य-जयतीर्थ-श्रीज्ञानसिन्धु-दयानिधीन् ।

श्रीविद्यानिधि-राजेन्द्र-जयधर्मान् क्रमात् द्वयम् ॥

पुरुषोत्तमब्रह्मण्य्यासतीर्थं च संस्तुमः ।

ततो लक्ष्मीपतिं श्रीमन्माधवेन्द्रं च भक्तितः ॥

तच्छिष्यान् श्रीश्वराद्वैतनित्यानन्दजगद्गुरुन् ।

देवमीश्वरशिष्यं श्रीचैतन्यं च भजामहे ॥

श्रीकृष्णप्रेमदानेन येन निस्सारितं जगत् ।

अथ प्रमेयाणुद्दिश्यन् ।

श्रीमध्वः प्राह विष्णुं परममखिलान्मायवेद्यं विश्वं

सत्यं भेदं जीवान् हरिचरणजुषस्तारतम्यं तेषाम् ।

मोक्षं विष्णुर्ब्रह्माभं तदमलभजनं तस्य हेतुं प्रमाणं

प्रत्यक्षादिवयस्तेत्युपदिशति हरिः कृष्णचैतन्यचन्द्रः ॥ इत्यादि ।

End.

एवमुक्तं प्राचा ।

श्रीमन्मध्वसते हरिः परमतः सत्यं जगत् तत्ततो

भेदो जीवगणा हरैरनुरचवानौष्ठौ भावं गताः (?) ।

मुक्तिर्निज (?) सुखानुभूतिरमला भक्तिश्च तत्साधनं ।

अक्षादिचितयं प्रमाणमखिलान्मायैकवेद्यो हरिः ॥

आनन्दतीर्थै रचितानि यस्यां प्रमेयरत्नानि नवैव सन्ति ।

प्रमेयरत्नावलिरादरेण प्रधीभिरेषा हृदये निधेया ॥

नित्यं निवसतु हृदये चैतन्यात्मा सुरारिर्नः ।

निरवद्यो निर्द्वेतिमान् गजपतिरनुकम्पया यस्य ॥

Colophon. इति प्रमेयरत्नावली पूर्त्तिमगात् ॥ * ॥ श्रीरामः शरणं । शकाब्दाः १७४८ ।

विषयः । वैश्यावग्रन्थोऽर्थः । अथ च प्रथमप्रमेये भगवन्माहात्म्यादिनिरूपणम् । २ ये प्रपञ्च-
सत्यत्वादिनिरूपणम् । ३ ये विश्वसत्यत्वादिनिरूपणम् । ४ र्थे भेदसत्यत्वादिनिरूपणम् । ५ मे
जीवानां हरिदासत्वादिनिरूपणम् । ६ छे जीवतारतम्यनिरूपणम् । ७ मे कृष्णोपासनाया-
सुक्तिहेतुत्वनिरूपणम् । ८ मे एकान्तभक्तोर्मात्तसाधनत्वादिनिरूपणम् । ९ मे प्रत्यक्षानुमान-
शब्दानां प्रमाणत्वेनिरूपणञ्चेति ।

No. 233. प्रश्नचूडामणिः . By वराहमिश्रः . Substance, country-made paper, $12 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 6. Lines, 5 on a page. Extent, 86 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1686. Place of deposit, Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ प्रश्नचूडामणिलिख्यते ।
पादमादौ पदं मध्ये अन्ते यस्य पदं भवेत् ।
एतेनापि शुभं कार्यं सर्वसिद्धिप्रदं यशः ॥ इत्यादि ।

End. आदावन्ते चतुर्दश मध्ये यस्य चतुष्टयम् ।
सम्पत्तिस्तस्य विद्या च मनः सम्पूर्णमेव च ॥

Colophon. इति श्रीवराहमिश्रकृतः प्रश्नः समाप्तः । शकाब्दाः १६८६ ।

विषयः । प्रश्नगणनोपायनिरूपणम् ॥

No. 234. प्रश्नदीपः . (लौहित्यवरसेनविरचितप्रश्नदीपप्रकाशिन्याख्यटीका-
सहितः) . Substance, country-made paper, $19 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 458 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Purāpādā, Post Office Sonārī, District Dhākā, Paṇḍita Jagadbandhu Tarkavāgiṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । ॐ नमः श्रीस्वर्याय ।
सन्नि चेद्भूतशास्त्राणि प्रश्नज्ञानविधावपि ।
तथापि सारमेकत्र कर्तुमत्र समोद्यमः ॥
आधानान्निघनं यावद्भूतं मे जातदीपके ।
तथाप्यदृष्टदृष्टार्थं प्रश्नदीप इहोच्यते ॥

इदमत्यन्तगूढार्थं बहुप्रश्नं समासतः ।

मासकं पुस्तकं ल के सतां प्रीतिं करिष्यति ॥

इष्टकालो यथा ।

भागं वारिधिवारिराशिशशिषु (१४४) प्राङ्मृगाद्ये बुधाः

षट्के बाणकपीटयोनिविधुषु (१२५) स्यात् कर्कटाद्ये रवौ ।

पादैः सप्तभिरन्वितैः प्रथमकं हिलादिनाद्ये दले

हिलैकां घटिकां परे च सततं दत्तेष्टकालं वदेत् ॥ इत्यादि ।

टीकायाः प्रारम्भवक्यम् । माघादिषण्मासेषु चतुश्चत्वारिंशदधिकशताङ्केषु
श्रावणादिषण्मासेषु पञ्चविंशदधिकशताङ्केषु भागं चरणं पण्डिताः प्राहुः कैः
प्रथमकं पादं हिला पादैः सप्तभिरन्वितैः । एतदुक्तं भवति ज्ञायापादे एकां
त्यक्ता सप्तान्वितं कृत्वा पूर्वाङ्के हृते यो लब्धः स दण्डः । शेषं षष्ठ्या
संगुणितेनैव चारेण हृते पलं ज्ञेयम् । पूर्वाङ्कपरार्द्धयोर्भेदमाह । दिनाद्ये
एकां घटिकां हिला इष्टकालं परदले एकां घटिकां दत्त्वा इष्टकालं वदे-
दिति । इत्यादि ।

End.

रोगजन्यतो मृत्युज्ञानं यथा ।

शिवशतभिषधातायाम्यसर्पत्रिपूर्वा

रविरविजकुजाहे भूतषष्ठीनवभ्याम् ।

इह हि मरणयोगो यो ज्वरेणाभिभूतः

पशुपतिसमवीर्यः सोऽपि मृत्युं प्रयाति ॥

आर्द्राश्लेषा-स्नाती ज्येष्ठास्तु च यस्य रोगजन्यं स्यात् ।

धन्वन्तरिणापि चिकित्सितस्य तस्यासर्वो न स्युः ॥

यद्यत्र चन्द्रमास्तस्य गोचरे चाशुभप्रदः ।

तदा तस्य भवेन्मृत्युः सुधासंसिक्तदेहिनः ॥

Colophon.

इति प्रश्नदीपे रोगज्ञानं नामैकादशोऽध्यायः ॥ (खण्डितशेषोऽयं ग्रन्थः) ।

टीकायाः शेषवाक्यम् । रविवारे चतुर्दश्यां शनिवारे षष्ठ्यां कुजवारे नवम्यां
यदि आर्द्राश्लेषा-शतभिषा-रोहिणी-भरणी पूर्वात्रयमश्लेषानक्षत्राणि भवन्ति
तदावश्यं रोगी म्रियते । अस्मिन् योगे सा चेद् यदि चन्द्रस्य गोचरशुद्धिर्न
स्यात् तदा मरणम् ।

Colophon.

इति सौहित्यवरसेनविरचितायां प्रश्नदीपप्रकाशिन्यां रोगज्ञानमेकादशो-
ऽध्यायः ॥

विषयः। अत्र प्रथमं ज्ञायापादभेदकथनम् । अथाधानं तत्रादौ षष्ठाकथनम् । रोषहास-
 षष्ठाकथनम् । अथापत्यजननष्टा । तत्र गर्भमासष्टाकथनम् । गर्भच्येष्टाकथनम् । सुत-
 सुताजननष्टाकथनम् । यमजापत्यकथनम् । जारजयोगकथनम् । अथ प्रसवदिवाराचिष्टा,
 तत्र प्रसवस्थानकथनम् ।*अथ तन्वादिभावे वस्तुनिरूपणमाह । तत्र तन्वादेर्द्वैतपचयज्ञान-
 प्रकारकथनम् । मतान्तरेण भावोक्तकार्यसिद्धासिद्धिकथनम् । लग्नाधिपादेर्विनष्टफलकथनम् ।
 विनष्टादिग्रहकथनम् । अथ भावफलादिनिर्णयः । तत्र लाभालाभज्ञाननिरूपणम् । निधि-
 लाभष्टाकथनम् । वेतनलाभष्टाकथनम् । राज्यपदप्राप्तिष्टाकथनम् । अथ राजयोग-
 चतुष्टयनिरूपणम् । विभवलाभष्टाकथनम् । धनलाभष्टाकथनम् । कुमारीलाभष्टाकथ-
 नम् । अथ विषकन्याज्ञानम् । वरलाभष्टाकथनम् । विवाहलाभष्टाकथनम् । अथ धृतादि-
 स्त्रीज्ञानम् । जायापरिज्ञानम् । शुभाशुभज्ञानम् । अथ कार्यसिद्धासिद्धिष्टाकथनम् । तत्र
 सर्वकार्यशुभाशुभष्टाकथनम् । अथ दिननिर्णयः । तत्र विवाहशुभाशुभष्टाकथनम् ।
 दिनशुभाशुभज्ञाननिरूपणम् । अथ सेव्यसेवकयोः शुभाशुभज्ञानकथनम् । गमनागमनज्ञान-
 कथनम् । गमनस्थितिज्ञानकथनम् । यात्राप्रज्ञात् जयज्ञानकथनम् । यात्रायां शुभाशुभज्ञान-
 कथनम् । यातुर्निर्दिष्टदिनज्ञानकथनम् । प्रोषितागमनतच्छुभाशुभज्ञानकथनम् । प्रोषिता-
 गमनदिनज्ञानकथनम् । जयपराजयज्ञानकथनम् । जयपराजयचक्रनिरूपणम् । अथ हृत-
 नष्टसृष्टिगतादिज्ञाननिरूपणम् । अस्याः प्राक्स्थितिकालज्ञाननिरूपणम् । चौरज्ञाननिरूपणम् ।
 वयोज्ञाननिरूपणम् । जातिज्ञाननिरूपणम् । स्त्री-पुं-नपुंसकभेदज्ञाननिरूपणम् । हृतनष्ट-
 लाभालाभज्ञाननिरूपणम् । क्रयविक्रयसन्धानज्ञाननिरूपणम् । मनोवृत्ति-स्त्री-पुरुषज्ञाननिरू-
 पणम् । अथ वृष्टिज्ञाननिरूपणम् । अथ नष्टकोष्ठद्वारनिरूपणम् । अनन्तरं रोगज्ञाननिरू-
 पणञ्चेति ॥

No. 235. प्रश्नप्रकाशिनी . By लौहित्यवरसेनः . Substance, country-
 made paper, 12 × 2½ inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page. Extent, 1,117
 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1,664. Place of deposit, Maya-
 manasimha, Serapura, Mahāmahopādhyāya, Candrakānta Tarkāṅkāra.
 Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीस्वर्याय नमः ।

शिवमशिवकृतान्तं सिद्धिदं सभ्यसाध्ये

सुरशतकृतसेवं देवदेवं प्रणम्य ।

सुकृतसकलसारप्रञ्जदीपस्य टीकां

सज्जननिजकुलार्थं कर्तुमेव प्रयत्नः ॥

सन्ति चेद्वृक्षशास्त्राणि प्रञ्जज्ञानविधावपि ।

तथापि सारमेकत्र कर्तुमेष समोद्यमः ॥

आधानान्निधनं यावत् यथोक्तं जातदीपके ।

तथादृष्टस्य दृष्टार्थं प्रञ्जदीप इहोच्यते ॥

सम जातदीपके साधनान्निधनपर्यन्तं यथाकथितं तेनैव प्रकारेण इह प्रञ्जदीपके अदृष्टस्य पुराकृतकर्मणो दर्शनार्थं कथ्यते इति । इष्टकाल-
ज्ञानमाह ।

भागं वारिधिवारिराशिश्शिषु प्राङ्मूर्धगाद्यैर्बुधाः ।

षट्के बाणकृपीटयोनिविधुषु स्वात् कर्कटाद्यैः पुनः ॥ इत्यादि ।

End.

अथ योगे तस्य रोगिणो गोचरे चन्द्रमा अशुभप्रदः स्यात् । गोचरशुद्धो न भवति तदान्ततस्मिन्नेवैवमपि नरस्य मृत्युः स्यात् ॥

Colophon.

इति श्रीलौहित्यवरसेनविरचितायां प्रञ्जप्रकाशिन्यां रोगज्ञानं नाम द्वादशो-
ऽध्यायः ॥ * ॥ शकाब्दाः १६६४ ।

विषयः । प्रञ्जदीपनामकस्य ज्योतिषग्रन्थस्य टीकेयं । अत्र च आधानादिनिरूपणम् । भावविचारादिनिरूपणम् । लाभालाभादिनिरूपणम् । राजयोगचतुष्टयादिनिरूपणम् । गमना-
गमननिरूपणम् । शब्दादीनामागमनादिनिरूपणम् । सन्धिविग्रहजयपराजयदुर्गचिन्तादिज्ञान-
निरूपणम् । हृतनष्टसृष्टिगतधातुभूलजीवानां ज्ञानादिनिरूपणम् । अथ विमिश्रकाव्यायः । अनन्तरं नष्टजातकरोगादिनिरूपणमेति ।

No. 236. प्रस्तावसारः . By लौहित्यवरसेनः . Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 367 *glokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, Dis-
trict 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Cāstrī. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

अनडुचि जितनौडजेन्द्रवेगे

कृतनिर्विडासनसुष्मितागपीडे ।

स्मरश्मनतडित्कडारदृष्टिं

अडसुडुराडुपशोभितचूडमीडे ॥

वाङ्मया सज्जनसङ्गमे परगुणे प्रीतिगुरौ नमः
 विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रति लोकाप्रवादाङ्गं ।
 .... शक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खला-
 देते येषु वसन्ति निर्मलगुणास्तेभ्यो नरेभ्यो नमः ॥
 सुभाषितानि रत्नानि यो न गृह्णाति यत्नतः ।
 स वै प्रस्तावयज्ञेषु दक्षिणां कां प्रदास्यति ॥
 शुभेदं पितरं प्राह श्रीमच्छ्रीकान्तसेनकः ।
 लिखिलैकच तत्सर्वं प्रस्तावोचितभाषणम् ॥
 तदा तन्नात् समाकृष्य हितबुद्धिप्रदः सदा ।
 नाम्ना प्रस्तावसारोऽयं तत्पिचालेखि यत्नतः ॥ इत्यादि ।

End. (खण्डितत्वात् शेषो नास्ति तेन एकविंशतिपत्रस्य समाप्तिवाक्यं लिखितम् ।)

शङ्खप्रसङ्गो यथा ।
 धनिरपि मधुरः शुचिलसुज्ञः
 र्जनिरपि शङ्ख नदी तवामृत ।
 अधिगतमखिलं तत्रैव सर्वं
 कुटिलतरं भवदन्तरं न विद्मः ॥

विषयः । पुच भार्या-राज-मन्त्रि-खल-मूर्खादिप्रसङ्गमुखेन मनोरञ्जकस्तोकाणां सङ्ग्रहः ।

No. 237. प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः. By काशीनाथतर्कालङ्कारः. Substance, country-made paper, 17½ × 4 inches. Folia, 11. Lines, 9 on a page. Extent, 427 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1737. Place of deposit, Naḍiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçibhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य शिरसा शम्भुं श्रीकाशीनाथशर्मणा ।
 प्रायश्चित्तकदम्बानां क्रियते सारसंग्रहः ॥
 बृहत्कुष्ठरोगसंस्मृतितातिपातकशेषपापक्षयकाम्नेन पराकत्रतद्वयाद्यशक्तौ यत्-
 किञ्चिद्विचक्षणैकविंशत्कार्पापणीदानरूपं प्रायश्चित्तं करणीयमिति विदां
 मतम् । अर्शोऽरोगे पराकत्रतद्वयमेव । एतद्भोगोत्पत्त्यनन्तरं प्रायश्चित्ताभावे

तद्युत्पन्नानां पुरुषाणामेतद्व्रतस्य तृतीयभागप्रायश्चित्तम् । अकृतप्रायश्चित्त-
कुष्टादिरोगयुक्तोत्पन्ना दुहितरस्तु अशुचिशुक्रोत्पन्नकर्त्तव्यं तृतीयभागप्राय-
श्चित्ततृतीयभागं कुर्यादिति । तत्र प्रमाणम् ।

अशुचिशुक्रोत्पन्नानां तेषाञ्च शुद्धिमिच्छताम् ।

पतितानां तृतीयांशः स्त्रीणामंशात् तृतीयकः ॥

इति बौधायनवचनम् । तेन पतितोत्पन्नानां शुद्धिमिच्छतां पतितानां प्राय-
श्चित्तस्य तृतीयभागस्तत्प्रायश्चित्तं ज्ञेयम् । स्त्रीच पतितोत्पन्ना तृतीयभागस्य
तृतीयभागं कुर्यादिति प्रायश्चित्तविवेकलिखनञ्च । अकृतप्रायश्चित्तार्शोरोग-
युक्तोत्पन्नेन पुत्रेण तत्पापक्षयाय पराकव्रतद्वय ... .. भागाद्यशक्तौ यत्किञ्चि-
दक्षिणकं दशकार्षापणीदानरूपं प्रायश्चित्तं कर्त्तव्यम् ॥ इत्यादि ॥

End.

अनुलोमजातानां वर्षसङ्कराणामपि ज्ञानतो बधे तप्तछच्छद्वयं तदशक्तौ
अष्टौ धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकाषापणी चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति
दक्षिणा । प्रतिलोमजातानां केवर्त्तादीनां ज्ञानतो बधे चान्द्रायणं तदशक्तौ
अष्टौ धेनवः तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकाषापणी चान्द्रायणञ्च । ज्ञानतो
ब्राह्मणोबधे षड्वार्षिकव्रतम् । तदशक्तौ नवतिधेनवो देयाः तदशक्तौ
सप्तत्यधिकद्विशतकार्षापणी चान्द्रायणञ्च दक्षिणा च पञ्चाशदुगावः तदशक्तौ
पञ्चाशत् कार्षापणी । उत्कृष्टायास्तु शुद्धायास्तादृशचत्रियवैश्यान्मृगानाञ्च
कामतो बधे वार्षिकं व्रतं तदशक्तौ पञ्चदश धेनवो देयाः तदशक्तौ पञ्च-
चत्वारिंशत् कार्षापणी चान्द्रायणञ्च । मध्यमायाः कामतो नवमासिकव्रतं
तदशक्तौ सप्तद्वैकादश धेनवः तदशक्तौ द्वादशाधिकचयस्त्रिंशत्कार्षापणी
चान्द्रायणञ्च । अधमायास्तु तप्तछच्छद्वयं तदशक्तौ सार्द्धद्वाविंशतिकाषा-
पणी चान्द्रायणञ्च यथाशक्ति दक्षिणा । एषा व्यवस्था मदनपारिजात-
सम्भता ॥ नयद्वैतनिर्णयकचन्द्रशेखराचस्यतिसम्भता तु चान्द्रायणद्वयं तद-
शक्तौ पञ्चचत्वारिंशत् कार्षापणी यथाशक्ति दक्षिणा च ॥

Colophon.

इति श्रीकाशीनाथतर्कालङ्कारकृतः प्रायश्चित्तकदम्बसारसंग्रहः समाप्तः ॥

दुर्गा । ॐ सरस्वत्यै नमः ।

श्रीवदनचन्द्रदिजेन लिखिता पुष्टिरेषा ।

विश्वाम्भेदकरीनाम्नी प्रायश्चित्तकदम्बिका ॥

मार्गशीर्षस्य मासस्य दिवसे दशपञ्चमे ।

रविवारे चापराह्णे संपूर्णा लिखनाच्चियम् ॥ शक १७ । २७ । १५ ॥

विषयः । सर्वप्रकारपातकानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । तत्र प्रथमं कुष्ठ-शूल-यक्ष्म-क्षय-बृंहत्-
श्वासाक्षिनाशार्णोदुष्टव्रणप्रभृतिरोगयुक्तानां प्रायश्चित्तव्यवस्था । पूर्वोक्तरोगयुक्तानामौरसानाञ्च
प्रायश्चित्तव्यवस्था । उपपातकानुपातकमहापातकातिपातक प्रकीर्णपाप-रोगसङ्कार-ज्ञानाज्ञान-
कृतब्रह्महत्यादिपापप्रायश्चित्तव्यवस्था । ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य शूद्रस्वामिकगोबधस्य ब्राह्मण-क्षत्रिय-
वैश्य-शूद्रभेदेन प्रायश्चित्तव्यवस्था । विप्रादिस्वामिकपालनापालनकृतगोबधप्रायश्चित्तव्यवस्था ।
संगृहीतानि चात्र नारायणवन्द्योपाध्याय-शूलपाणि-स्मार्त्तभट्टाचार्य-भवदेवभट्टानां मतानि ॥

No. 238. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका . By काशीनाथतर्कालङ्कारः . Substance,
country-made paper, 17½ × 4 inches. Folia, 19. Lines, 12 on a page.
Extent, 1,368 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Nāḍiyāgrāma, Post Office, Lonsing, District, Pharidapura, Paṇḍita Çaçi-
bhūṣaṇa Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally
correct.

Beginning. प्रणम्य पार्वतीशानो श्रीकाशीनाथशर्मणा ।
प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानां बोधिनो क्रियते लियम् ॥
प्रणम्येति । ब्रह्मस्वरूपं ब्रह्मवियुग्निवनमस्कारात्मकं मङ्गलमाचरन् श्रीरघु-
नन्दन उद्दिशति प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति । ननु ग्रन्थस्य नामकथनमुद्देशः
तस्य नामत्वाभावात् कथमुद्देश्यत्वमिति चेन्न द्विरणपूर्वं कश्चिपुं प्रचक्षते
इतिवत् खन्तावाक्यस्य नामत्वात् । ननु तत्त्वानीत्यस्य ग्रन्थपरत्वं कुत इति चेत्
प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानीति पदे लक्षणाया व्यञ्जनया वा प्रायश्चित्ततत्त्वमिति नाम
बोद्धव्यं प्रायश्चित्तबोधकवचनानां तत्त्वनिरूपणार्हत्वात् प्रायश्चित्ततत्त्वमिति
ग्रन्थस्य नाम इति ग्रन्थकृतोऽभिप्रायः । प्रायश्चित्तस्य तत्त्वानि प्रायश्चित्त-
बोधकवचनानां तत्त्वानि यथार्थान् प्रमाविषयौभूतानीति यावत् अन्येषां
ग्रन्थकृतां वचनार्थधर्मोऽस्ति अस्मत्कृतग्रन्थे कोऽपि धर्मो नास्ति इति तात्-
पर्यम् । एवं लाक्षणिकार्थकशब्दो नाम मतान्तरे प्रथिव्यादीनां गोनामवत् ।
सामान्य ... प्रतिज्ञासाह प्रायश्चित्तस्य लक्ष्मण इत्यादि । प्रायश्चित्तस्य
लक्षणं अत्र ग्रन्थे वक्तव्यमिति शेषः । तथा तन्त्रप्रसङ्गकौ वक्तव्यौ तथा
शब्दस्यार्थः कर्तृसंस्कारकाङ्क्षानां स्वानाचमनादीनां प्रतिकर्म निवर्तनं न
प्रत्येककर्म्मणि करणम् । गोघ्रासभक्षणात् शुद्धिरिति गोघ्रासभक्षणं गवि
स्थितं प्रायश्चित्तकर्त्तरि तु शुद्धिः ॥ इत्यादि ॥

End.

गङ्गायां ज्ञानतो मृत्वा इति मरणात् पूर्वं गङ्गात्वे ज्ञाते सुप्तिः तदज्ञाने
ब्रह्मलोकगमनमिति एतद्विषयः एव गङ्गायां त्यजतः प्राणान् इत्यादि ...

.... युगादौ च इति मन्वादाविति श्रवणात् निमित्तत्वेन मन्वादौ इत्येव
उल्लेखं मन्वन्तरादयस्त्वेता दत्तस्याक्षयकारिका इति वचनात् दाने मन्वादौ
इत्येव उल्लेखम् । तान्त्रिके कर्माणि मन्वन्तरायाभिति श्रवणात् मन्वन्तराया-
भित्येव उल्लेखमिति केचित् । वस्तुतस्तु मता मन्वन्तरादयः स्युरित्यनेन
मन्वन्तरादिसंज्ञाया एव विधेयत्वात् मन्वन्तरादौ इति सर्व्वेव उल्लेखम् ।
ब्रह्मपुराणे ।

कलौ तु सर्व्वतीर्थानि खं खं वीर्य्यं स्वभावतः ।

गङ्गायां प्रतिमुञ्चन्ति सा तु देवी न कुत्रचित् ॥

भविष्ये ।

कृते तु सर्व्वतीर्थानि जेतायां पुष्करं .... ।

द्वापरे तु कुश्मेचं कलौ गङ्गा विशिष्यते ॥

अर्द्धेदकं चरणान्नाभिपर्य्यन्तमिति तु मौक्तिकं ... .. परं ब्रह्मेति
तज्ज्ञानं जनयेदित्यर्थः । पदं स्वरूपं शिवरूपमिति यावत् । प्रसङ्गेनेति

प्रकर्षेण गतः सङ्गः कामो यस्य तेन सुसुक्ष्मा इत्यर्थः इति केचित् ।

वस्तुतस्तु प्रसङ्गेन उद्देश्यान्तरप्रसङ्गेन कृताद् गङ्गास्नानान्मुक्तिः फलं जायते ।

अन्यत् तीर्थं कृतं पापमित्यादिवचनं गङ्गाजलकृतपापव्यतिरिक्तविषयम् ।

तादृशं कश्मलं दृष्ट्वा गङ्गा ... .. वाचीति क्रियायोगसारग्रन्थलिखनानु-

सारात् । सद्यस्मिन् दिनक्षये इति दिनक्षयश्च ।

एकस्मिन् सावने लङ्घि तिथीनां चितयं यदा ।

तदा दिनक्षयः प्रोक्तस्तत्र साक्षिकं फलम् ॥ इति वचनोक्तः ।

द्वौ तिथ्यन्तावेकवारे यत्र स स्याद्दिनक्षय इति ॥

Colophon. इति श्रीकाशीनाथतर्काङ्कारविरचित-प्रायश्चित्ततत्त्वटीकाभाष्यविधि-
टीका समाप्ता ॥

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम् ।

No. 239. प्रायश्चित्ततत्त्वटीका . By राधामोहनगोस्वामी . Substance,
country-made paper, 17×8 inches. Folia, 106. Lines, 7 on a page. Extent,
2,782 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit,
District Vākṇā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Ap-
pearance, tolerable. Prose. Incorrect.

Beginning.

श्रीश्रीरामः ॥

तद्धिद्वीतो नीलाम्बुदरचिररूपसुखले
 लसदंशीनादास्तनिकरवर्षी प्रियसखि ।
 नवीनोऽयं किं मे रचयति हृद्वीतेज्जितकथां
 मृदुस्यन्दा राधा जयति वकश्वोर्हृदि गता ॥
 सुषु प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या मोहनशर्मा ।
 क्रियतेऽद्वैतबंधेन गोविन्दगतिकाग्रया ॥

प्रारिश्चितग्रन्थसमाप्तिहेतुतया मङ्गलमाचरन् शिष्यशिष्यायै तदुपनिबन्धनं तद-
 वधानाय प्रतिज्ञाश्चाचरति प्रणम्येत्यादि । अथ मङ्गलस्य समाप्तिहेतुत्वे किं
 मानमिति चेत् शिष्टाचारानुमितवेद एव प्रमाणं तथाहि मङ्गलं वेद-
 बोधितग्रन्थसमाप्तिहेतुकं ग्रन्थादौ शिष्टैरनुष्ठेयमानत्वात् इति वेदानुमानं
 वेदश्च ग्रन्थसमाप्तिकानो मङ्गलमाचरेदित्यादिरूपः । मङ्गलश्च ईश्वर-
 प्रणामादि ।

End.

तेनोपवास इति एवञ्च ।

एकरावं निराहारा पञ्चगव्येन शृङ्गाति ।

इति प्रागुक्तकाश्यपवचनसमर्थतेति । असवर्णरजसलास्यर्शे दोषाधिक्यस्य
 काश्यपवचने उक्तत्वात् । अतः परमित्यस्य तत्परत्वासम्भवादाह उच्छिष्ट-
 शूद्रादिस्यर्शे इति एतत्परत्वे हेतुमाह शङ्ख इति द्वाहस्य चरेदिति एतच्च
 प्रथमद्वितीयदिन इति यावत् अथ स्नानोत्तरस्यर्शे दोषाभावस्य उक्तत्वादाह
 स्नानात् पूर्वमिति चाण्डाल्यादिरजसलास्यर्शे तथाविधब्राह्मण्याः षड्राव-
 चैगुण्यं शूलपाणिभिः शूद्राचाण्डाल्यादौः त्रिगुणाधमलस्य कथनादिति ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीराधामोहनगोखामिभट्टाचार्यविरचिता प्रायश्चित्ततत्त्वव्याख्या स-
 माप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५१ ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्यकृतस्य प्रायश्चित्ततत्त्वस्य व्याख्यानम् ।

No. 240. प्रायश्चित्तप्रकरणम् . By भवदेवभट्टः . Substance, country-made
 paper, 19×5½ inches. Folia, 47. Lines, 9 on a page. Extent, 1,985
 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Maya-
 manasimha Kāṭihālī, Paṇḍita Navakiṇora Tarkacūḍamaṇi. Appearance,
 fresh. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अनादिभवसम्भूतपापप्रशमकारणम् ।

स्मरणं वासुदेवस्य यस्य तस्मै नमो नमः ॥

मन्वादिस्मृतिमालोक्य सुविविच्य यथाक्रमम् । •

क्रियते भवदेवेन प्रायश्चित्तनिरूपणम् ॥

प्रायश्चित्ते निरूपणीये गुरुत्वात् महापातकप्रायश्चित्तनिरूपणपुरःसरमेव
इतरप्रायश्चित्तनिरूपणे कर्तव्ये मन्वादिवचनक्रमानुरोधेन प्रथमं ब्रह्मवध-
प्रायश्चित्तमेव निरूप्यते । इत्यादि ।

End.

तथाच दृढद्विष्टुः । अष्टौ यासान् प्रतिदिवसं मासमश्रीयात् यतिचान्द्रा-
यणो नाम । अत्र मासेकेन चत्वारिंशदधिकशतद्वयपिण्डाहारेणोपवासा-
भावेन च लोशाल्पत्वात् । अत्रापि पञ्च धेनवः । इति कृच्छ्रप्रकरणं समाप्तम् ॥

Colophon.

इति श्रीबालवङ्गभीय भुजङ्गापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य छत्ती प्रायश्चित्तप्रकरणं
समाप्तम् ॥ * ॥

विषयः । महापातकोपपातकादिनिरूपणमुखेन तत्तत्पापप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । चान्द्रा-
यणादिब्रतनिरूपणञ्च ।

No 241. प्रायश्चित्तव्यवस्थासंग्रहः . By मोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिः . Sub-
tance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page.
Extent, 288 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha Vidyā-
ratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning.

नला गुरुन् समासेन प्रायश्चित्तस्य सारतः ।

द्विजमोहनचन्द्रेण व्यवस्था लिख्यते मया ॥

तत्र प्रायश्चित्तस्य लक्षणं पापक्षयसाधकत्वे सति विधिबोधितपापक्षयेतरा-
साधकत्वम् । तेन पापक्षयस्वर्गोभयसाधकयागादौ नातिव्याप्तिः । न वा
तस्य पापक्षयेतरस्वध्वंसादिसाधकत्वेऽप्यशम्भवः । पापक्षयेतरे विधिबोधि-
तलविशेषणात् । स्वध्वंसादेस्तु विधिबोधितत्वाभावात् । प्रायश्चित्तस्य नित्यत्वं
नेमित्तिकत्वं काम्यत्वञ्च बोध्यम् । इत्यादि ।

End. प्राजापत्यव्रते लेकधेनुदानाच्छुद्धिः । यतिचान्द्रायणव्रते पादोनधेनुचतुष्टय-
दानात् पराकव्रते पञ्चधेनुदानात् । अन्यत् प्रायश्चित्तादिकं प्रायश्चित्ततत्त्वा-
दावनुसन्धेयम् ॥

Colophon. इति प्रायश्चित्तव्यवस्थामुद्बुधः समाप्तः ।

विषयः । प्रायश्चित्तस्वरूपकथनपूर्वकं संक्षेपतः प्रायश्चित्तव्यवस्थादिकथनम् ।

No. 242. प्रायश्चित्तसंग्रहः . By कृष्णदेवस्मार्तवागीशः . Substance, coun-
try-made paper, 13×3 inches. Folia, 74. Lines, 7 on a page. Extent,
1,554 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of Deposit,
District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Ap-
pearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ प्रायश्चित्तं । तत्र प्रायश्चित्तलक्षणं पापक्षयमात्र-
कामनाजन्यकृतिविषयपापक्षयसाधनं कर्म प्रायश्चित्तम् । पापक्षयस्त्वर्गोभय-
कामनाजन्यकृतिविषयसहभरणाश्वमेधादिवारणाय मात्रपदम् । भ्रान्तकृत-
चित्यवन्दनादिवारणार्थमन्यं दत्तं । तत्र पापक्षयजनकता नास्ति प्रमाणा-
भावात् । यदा चान्द्रायणाश्वमेधादि स्तादृशकृतिविषयस्तदा प्रायश्चित्तं यदा
तु स्वर्गादिफलकामनाजनकतापि तदा तेषां न प्रायश्चित्तत्वं । शरीरगत-
प्रायत्नाभावे प्रायश्चित्तस्य न कारणत्वम् । इत्यादि ।

End. अत्र प्रायश्चित्ताश्रयणात् प्राजापत्येन चैकेन सर्वपापक्षयो भवेदिति धेनुदान-
मिति । देवलः ।

वैश्याः शूद्राश्च ये सोऽह्नादुपवासं प्रकुर्वन्ते ।

चिरात् पञ्चरात्रं वा तयोः पुष्टिर्न विद्यते ॥

पुष्टिः फलं तेन काम्यस्यैव निषेधः प्रायश्चित्तात्मकं कर्तव्यमेव ॥ भारते ।

नैव निर्वापयेद्दीपं देवार्थमुपकल्पितम् ।

दीपहर्ता भवेदन्धः काणो निर्वाणको भवेत् ॥

कौर्म्यं ।

गृध्रो जन्मसहस्राणि शतजन्मानि शूकरः ।

श्वपदः सप्तजन्मानि अमायां निशि भोजनात् ॥

सकृज्जलस्य पानाच्च सकृत् ताम्बूलभक्षणान् ।
 उपवासफलं हन्याद्विवाखापाचमैथुनात् ॥
 नैवेति च पाठो वर्षकौमुद्याम् ।
 खासनं वसनं शय्या जायापत्यं कमण्डलुः ।
 स्वात्मनः शुचिरेतानि न परेषां कदाचन ॥

Colophon. इति त्रैयुतकृष्णदेवस्मार्तवागीशभट्टाचार्यकृतः प्रायश्चित्तसंग्रहः समाप्तः ॥
 श्रीशिवो जयति ॥ शकाब्दाः १७६० ॥

विषयः । प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । तन्त्रतानिरूपणम् । प्रसङ्गादिनिरूपणम् । प्राय-
 क्षित्तोपदेशादिनिरूपणम् । प्रायश्चित्तानुग्रहादिनिरूपणम् । धेनुसूत्रादिव्यवस्था । गोवधादि-
 प्रायश्चित्तनिरूपणम् । गोमांसभक्षणगोविक्रयादिप्रायश्चित्तम् । गङ्गास्नानस्य प्रायश्चित्तनिरू-
 पणम् । शूद्रादिवधप्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । अमर्त्यभक्षणदिप्रायश्चित्तम् । अश्वौचान्नादिभक्षण-
 प्रायश्चित्तम् ।

No. 243. प्रायश्चित्तसारः . By यादवेन्द्रविद्याभूषणः . Substance, country-
 made paper, 18 × 2 inches. Folia, 54. Lines, 6 on a page. Extent, 1,782
 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1613. Place of deposit, District
 Vāṅkuḍā. Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance,
 old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीकृष्णो जयति ॥

भूयः प्रणम्य रघुनाथपदारविन्दं
 मन्वादितन्त्रनिबद्धानभिबीक्ष्य यत्नेः ।
 उद्धृत्य सारमखिलं निखिलस्मृतीनां
 श्रीयादवेन विदधे स्मृतिसार एषः ॥
 तच्चादौ प्रायश्चित्तनिरूपणं । तत्र मान्याः । पापक्षयमात्रसाधनं कर्म प्रायश्चित्त-
 मिति । तच्चिन्त्यं चान्द्रायणादीनां पापक्षयातिरिक्तसंघादीनां जनकत्वाद्
 ... .. किञ्च प्रायश्चित्तादावात्मगतपापक्षयस्य शरीरगतप्रायश्चित्तस्य निवृत्तेषु ।
 इत्यादि ।

End. रजसलाया उच्छिष्ट-शूद्रो-श्च-शूकरादिस्पर्शे प्रथमद्वितीयदिनयोर्द्वौपो-
 वासः । तृतीये त्वष्टीरात्रं चतुर्थे नक्तं विना भोजने त्वष्टीरात्रोपोषितः ।

सुतैः पञ्चगव्येन शृङ्गाति । पर्वणि मांस-तैल-स्त्रीसम्भोगे क्षुरकर्म्मणि चाहो-
रात्रमभोजनम् । अभ्यासे तु प्राजापत्यं चान्द्रायणं वा श्राद्धदिने स्त्रीगमने
त्वहोरात्रमभोजनम् । दिवामैथुने दिनसेकं व्रतती भवेदिति ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीयादवविद्याभूषणविरचितः प्रायश्चित्तसारः सम्पूर्णः ।

शकाब्दाः १६१३ ॥

विषयः । अत्र प्रथमं प्रायश्चित्तनिरुक्तम् । ततः प्रायश्चित्तपूर्वाङ्गकृत्यादिनिरूपणम् । गोवध-
प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । क्षत्रियादिवधप्रायश्चित्तनिरूपणम् । धेनुसङ्कलनम् । चाण्डालादिस्पृष्टा-
न्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । अन्त्यजस्त्रीगमनादिप्रायश्चित्तम् । शूद्रान्नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । लशू-
नादिभक्षणप्रायश्चित्तम् । यज्ञोपवीतरक्षितान्नभोजनादिप्रायश्चित्तम् । ब्राह्मण्यायुष्किञ्चिदभोजनप्राय-
श्चित्तम् । महापातकादिनिरूपणम् । ब्रह्मबधविचारः । ब्रह्महत्यासुरापानयोः प्रायश्चित्तम् ।
स्वर्णहरणप्रायश्चित्तम् । गुर्वङ्गनागसनप्रायश्चित्तम् । पतितसंसर्गप्रायश्चित्तञ्चेति ।

No. 244. फोत्कारिणीतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 13 x 3 inches. Folia, 31. Lines, 7 on a page. Extent, 949 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā, Post Office Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो दुर्गायै ॥

मेरुष्टे सुखासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।

शङ्करं परिप्रच्छ पार्वती परमेश्वरम् ॥

पार्वत्युवाच ।

भगवन् सर्वधर्माज्ञ सर्वशास्त्रागमादिषु ।

धर्मार्थकाममोक्षाणां हेतुरूपा महेश्वरी ॥

या ख्याता प्रकृती चाद्या देवी दक्षिणकालिका ।

शक्तिरूपा च सर्व्वेषां ब्रह्मादीनां सुरेश्वरी ॥

दक्षिणा वा कथं देव शैवकृदा कथं भवेत् । इत्यादि ।

End.

अनया सदृशी विद्या वैलोक्ये चानिदुर्लभा ।

भोगमोक्षप्रदा साक्षात् पुरुषार्थप्रदायिका ॥

अनया सदृशी विद्या न विद्यार्णवगोचरे ।

नास्ति नास्ति पुनर्नास्ति सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ० ॥

Colophon. इति फोत्कारीये दशमः परिच्छेदः ॥ ० ॥

विषयः । दक्षिणकालिकाया दक्षिणत्वशवरूढत्वादिनिरूपणम् । मन्त्रभेदादिनिरूपणम् । उग्रतारात्रिपुरादिकारणनिरूपणम् । दशमहाविद्याकारणनिरूपणम् । कालिकाया महाविद्याल-
निरूपणम् । पूजाविध्यादिनिरूपणम् । भुवनेश्वर्यादिविद्यानिरूपणम् । गुरुक्रमनिरूपणम् ।
प्रचण्डचण्डिकाबीजपूजादिनिरूपणम् । षोडशाक्षरादिनिरूपणश्चेति ।

No. 245. बालग्रहशमनविधानम् . Substance, country-made paper. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Character, Nāgara. Date, SAM. 1943. Place of deposit, Govardhana-Sarāi Benares, Paṇḍita Vindhyaçvariprasāda Dube. Appearance, fresh. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ॥ विधानसालायास् । अथ प्रसङ्गेन लघुजातकोक्तानि
बालरक्षोपयोगीनि द्वन्द्वशान्तिविधानानि । तान्येव स्कन्दपुराणे स्कन्द-स्वर्य-
संवादे । स्वर्यं उवाच ।
आद्यवस्यैव निद्रा च रुदितं हास्यमेव च ।
स्वाभाविकन्विदं देव कर्म चेषां षडानन ॥ इत्यादि ।

End. स्वर्यं उवाच ।

येन पापेन चाज्ञानां मनुजानां गदो भवेत् ।
तत्स्वर्यं पूर्वमेव त्वं उक्तवानसि धनुःख ॥

Colophon. इति श्रीस्कन्द स्वर्यारणसं द्वादशदिनमासाब्दभाभिनीजनितपीडोपशमन-
विधानम् । श्रीकृष्ण चौवे श्रीश्री सम्बत् १८४३ माः फाल्गुण १९ वार
सवित्र । कालीप्रसादमहल्ला गोवर्द्धनके सचै ।

विषयः । बालग्रहाणां शान्तिविधानादिकम् ।

No. 246. बालभरवीसहस्रनामस्तोत्रम् . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 242 ślokaś. Character, Bengali. Date, SK. 1215. Place of deposit, Kāṭhālpādā, Post Office Naihati, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. अथ विपुरबालभैरवीसहस्रनामस्तोत्रम् । ॐ नमो भैरवे । पार्वत्युवाच ।
 देवदेव महादेव परब्रह्मस्वरूपक ।
 सर्वदेवस्तुत नाथ सर्वदेवप्रपूजक ॥
 जटाजूटधर देव गिरिजार्द्धभूषण ।
 भाले शशिकलाखण्ड निष्कलङ्कावलोकित ॥
 भूतनाथ महादेव प्रसन्न भयभञ्जन ।
 त्वं गतिः सर्वदेवानां त्वमेव शरणं प्रभो ॥
 चाहि मां देव दुष्येक्ष्य संसारार्णवशङ्कटात् ।
 भैरवी बालयाख्या (?) च सूचितं न प्रकाशितम् ॥
 तस्या नामसहस्रान्तु कथयस्व वरानन ॥ इत्यादि ।

End. परदारगते वापि शठेऽकृत्ये च पापिनि ।
 तस्य तस्य महेशानि न दातव्यं सुनिश्चितम् ॥
 उक्तानुक्तञ्च यत् किञ्चित् स्थावराणि चराणि च ।
 तत्र नित्यस्थिता देवि बालया परमेश्वरी ॥

Colophon. इति रुद्रयामले हरगौरीसंवादे बालायाः सहस्रनामस्तोत्रं समाप्तम् ॥
 शरेन्दुपद्मेन्दुमते शकाब्दे व्यलेखि स्तोत्रं परदेवतायाः ॥

विषयः । बालभैरवीस्तोत्रकथनम् ।

No. 247. बिल्वेश्वरः . By बिल्वेश्वरः . Substance, country-made paper, 14×2½ inches. Folia, 78. Lines, 6 on a page. Extent, 1,726 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ दिव्या ॥ अधिकारसूत्रमिदं वक्ष्यमाणार्थसंचेपाय
 कार्यकार्यनिमित्तानां यदुदीरणं सोऽधिकारः ॥ इत्यादि ।

End. सम्य ॥ दीर्घस्यावनुगृह्यते तर्जिय मन्थमिति ज्ञापकादाह इक्ष उक्ष इति
 मन्थस्यैव निमित्तमुत्पत्तिरित्यनेन समवायग्रहणं सम्बन्धः प्रतिपादितः
 अधिकारसूत्रेस्तथा दर्शनादाह न परस्वराया इति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीबिल्वेश्वरतर्काचार्यकृतमष्टमप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः । कातन्त्रीयाख्यातप्रकरणस्य व्याख्या ॥

No. 248. बृहद्भौतमीयतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 14 × 5 inches. Folia, 25. Lines, 13 on a page. Extent, 1,503 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ कृष्णाय नमः ।

पुण्डरीकपुरे पूर्व्वं सरलद्रुमकानने ।
 सुमेरोरुत्तरे शृङ्गे रत्नभूमिसुखावहे ॥
 विचित्रचित्रसुभगे सुवर्णबालुकान्विते ।
 समानोदितचन्द्रार्के व्युत्पत्तौ (?) मणिमण्डपे ॥
 कल्पवृक्षवनान्तस्थे पश्चिमाश्लान्निविष्टिते ।
 सुखाक्षरे समासीनाः शौनकाद्या मन्त्रवैद्यः ॥
 शौनकः पर्व्वतो मार्गिर्मरीचिर्दधिचिक्षया ।
 शातातपः सुनीतिश्च इत्याद्या मुनिसत्तमाः ॥
 स्मरन्तः कृष्णगाथाश्च बोधयन्तः परस्परम् ।
 अपन्नोऽष्टादशार्ण्यं दशार्ण्यान् परस्परम् ॥
 कदाचित् पर्य्यटनेको नारदो ब्रह्मणः सुतः ।
 यदृच्छया तत्र यातो वीणां ब्रह्ममयीं ध्वनन् ॥
 मन्त्रमायार्णकाः (?) सर्व्वे नत्वा दत्त्वा वरासनम् ।
 उपविष्टं मुनिवरं पादार्घ्याचमनीयकैः ॥
 भूयोभूयोऽपि मुनये शृणुतां वाचमन्त्रयुः ।
 मुने त्वं ब्रह्मणः श्रेष्ठस्तुतो ब्रह्मा इवापरः ॥
 वयं तवोपदेशेन चरागः कृष्णवर्त्मसु ।
 संसारसागरे घोरे विषयग्राहसंकुले ॥
 पुत्रदारधनावर्त्ते स्नेहपल्लवपङ्क्तिषु ।
 जायन्तौ च म्रियन्ते च तेषां मुक्तिर्न विद्यते ॥
 तरन्ति त्वत्प्रसादेन केन ते जीवजातयः ॥

श्रीनारद उवाच ॥

उपायं ते वदाम्यत्र सावधानमनाः शृणु ।
 यदुपास्य महात्मानो मुनयः सिद्धिमागताः ॥
 एवं मया पुरा शृष्टो ब्रह्मा लोकपितामहः ।
 तथा वः कथयिष्यामि यथा प्रोक्तं स्वधनुवा ॥ इत्यादि ।
 गकारं मूर्द्ध्नि विन्यस्य लकारं हृदये न्यसेत् ।
 यकारं नाभिदेशे च ऐङ्कारं गुह्यदेशके ॥
 नादविन्दू पादयोश्च मन्त्रन्यास इतीरितः ।
 एवं विन्यस्य कृष्णस्य ध्यायेदात्मानमात्मनि ॥
 कदम्बमूले त्रीङ्गुलं वृन्दावननिवासिनम् ।
 पद्मोपरि स्थितं देवं वेणुं गायन्तमच्युतम् ॥
 पीताम्बरधरं देवं वनमालाविभूषितम् ।
 गोपीभिर्गोपवृन्दैश्च सेवितं कृष्णमर्चयेत् ॥
 चत्वारिंशत्सहस्रान् चतुर्लक्षसमन्वितम् ।
 पुरश्चरणमित्युक्तं मन्त्रस्यास्य विशेषतः ॥
 आद्येन तदंशेन चोभयेन्मन्त्रवित्तमः ।
 त्रिकालपूजां कुर्वीत दशाक्षरमनोर्यथा ॥
 पिण्डगोपालमन्त्रस्य समानोऽन्यो मनुर्न हि ।
 गुरुपदेशमन्त्रेण योजयेत् कृष्ण एव सः ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीगोविन्दवृन्दावने बृहद्भौतमीयतन्त्रे षट्चिंशः पटलः ॥ * ॥

विषयः । प्रथमपटले वैष्णवप्रशंसादिकथनम् । १ ये अवतारकारणादिनिरूपणम् ।
 २ ये प्रणवशब्दव्युत्पत्तिनिरूपणमुखेन कृष्णमन्त्रप्रशंसादिः । ४ ये वीजादिस्मरणप्रकरणम् ।
 ५ मे दशार्णजानफलादिः । ६ छे चिन्तनस्थानादिनिरूपणम् । ७ मे वृन्दावनध्यानादिः ।
 ८ मे आचमनासनादिनिरूपणम् । ९ मे भूतशुद्ध्यादिनिरूपणम् । १० मैकादशयोः सात्वका-
 न्यासादिनिरूपणम् । ११ ये हृदिन्यासादिनिरूपणम् । १२ ये गुरुमाहात्म्यादिकथनम् ।
 १४ ये दीक्षानिरूपणादिः । १५ ये पूजोपकरणादिनिरूपणम् । १६ ये सर्वतोभद्रफलादि-
 कथनम् । १७ ये दीक्षाङ्गक्रमनिरूपणम् । १८ ये शान्तिकुम्भस्थापनादिविधिः । १९ ये
 योनिमुद्राफलादिकथनम् । २० ये कृष्णपूजादिः । २१ श द्वाविंशयोः गृहस्थादीनां दीक्षा-
 विधिः । २२ ये कृष्णमन्त्रजपादिविधिः । २४ ये स्थण्डिलादिनिरूपणमुखेन चोमनिरूपणम् ।
 २५ ये समिधादिनिरूपणम् । २६ ये यजनविध्यादिः । २७ ये ऋष्यादिन्यासः । २८ श

२९ श्रयोः प्राणाग्निहोत्रादिरूपणम् । ३० श्रे मोहनदीपनादिरूपणम् । ३१ श्रे मन्त्रराज-
बीजादिरूपणम् । ३२ श ३३ श्रयोः मन्त्रसिद्धिलक्षणादिः । ३४ श्रे सुद्रादिरूपणम् ।
३५ श्रे एकाक्षरमन्त्रादिरूपणम् । ३६ श्रे मन्त्रपिण्डादिः ॥

No. 249. बृहद्योनितन्त्रम् . Substance, country-made paper, $10 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 360 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapādā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, tolerable. Verse. In-
correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुम् ।

भवानी रक्षसि प्रीत्या पप्रच्छ जगदीश्वरम् ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

नमस्ते देवदेवेश परमेश पुरातन ।

पार्वतीप्राणनाथेश लोकानां हितकारक ॥

त्वत्प्रसादात् प्राणनाथ तन्त्राणि विविधानि च ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि बृहद्योनिं महेश्वर ॥

तन्त्रं योनेर्महत्तच्च पूजाक्रममनुत्तमम् ।

तन्त्रञ्च देवतां योनेर्मुद्राञ्चैव प्रकाशय ॥

यदि गुह्यतरं नाथ तथापि कथय प्रभो ।

ईश्वर उवाच ।

किमिदं भाषसे सुभु स्त्रीस्वभावान्महेश्वरि ।

मम प्राणाधिकं देवि त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥

यथा त्वद्योनिं दुष्येच्छं मन्त्रैरपि सुरेश्वरि ।

तथैव जायते शङ्का कथितुं वरवर्णिनि ॥ इत्यादि

End. ज्ञानहोत्रोऽपि दाता च भजन्ति प्रीतिसुत्तमाम् ।

पशुपुत्रस्त्रियो बन्धुं लभन्ते च पुनः पुनः ॥

कर्मकाण्डरता विप्राः कर्मकारणमुच्यते ।

चतुर्वर्गप्रियो नित्यं युगकल्पमनेकधा ।

देहमर्थे स्थितं देव पिण्डब्रह्माण्डव्यापितम् ॥

Colophon. इति बृहद्योनितन्त्रे दशमः पटलः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं बृहद्द्योनि-तन्त्रमाहात्म्यादिकथनञ्चत्वेन शिवाशिवयोर्निधुवनमन्दिर-
गमनकथनम् । तत्र जगत्कारणभूतायाः प्रकृतेर्वीनिरूपणकथनम् । तस्याः सर्वदेवमयत्वकथनम्,
सर्वतीर्थादिमयत्वकथनञ्च । अथ तस्यां शक्तौ नामवस्थितिकथनम् । तस्याः पूजने लक्ष्मीपूजा-
फलप्राप्तिकथनम् । तस्य पूजाकालादिरूपणम् । तन्नामकीर्तनफलकथनम् । महादेवस्य
लिङ्गरूपत्वादिकथनम् । आश्विनशुक्लनवम्यां तत्तन्नामाङ्कितगीतकरणे फलश्रुतिकथनम् ।
पार्वत्याः कृष्णरूपेणावतारकथापूर्व्यं व्रजाङ्गनाभिः सह विहारकथनम् । अथ पञ्चतत्त्वेन योनि-
पूजाविधिः । योनिमुद्रादिविधिः । षट्चक्रेषु तस्याश्विन्तनादिविधिः । योनिकवचकथनम् ।
योनिमन्त्रादिकथनम् । कुलज्ञानात् मोक्षप्राप्तिकथनञ्च ॥

No. 250. बृहद्ब्रह्मयामलम् . (जन्मखण्डः) Substance, country-made paper,
14×3 inches. Folia, 48. Lines, 5 on a page. Extent, 840 ślokaś. Char-
acter, Bengali. Date, Sk. 1741. Place of deposit, District Vāṅkuḍā,
Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh.
Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो भगवते पञ्चवक्त्राय ।

श्रीनारद उवाच ।

कृष्ण कृष्ण महाबाहो प्रपन्नजनवल्लभ ।
श्रीतव्यमेकमेवास्ति ह्ययं मे कथय प्रभो ॥
श्रुताः सर्वावतारास्ते कल्पायान्ता मीनकादयः ।
अन्ये चैवावतारास्ते श्रुता मे दीनपावन ॥
पूर्वं तेऽकरवं प्रश्नं सत्ये तु युगशीर्षणि ।
त्वं मे कथितवान् देव तुभ्यं पश्चात् वदामि वै ॥
अयं मेऽवसरो भूतस्यातः प्रश्नं करोमि ते ।
कथित्वा परमानन्दं जनयस्व जनार्दन ॥
त्वं ब्रह्म परमं साक्षात् त्वं हि लोकपितामहः ।
अनुरक्ताय-भक्ताय कथया वक्तुमर्हसि ॥
नाम्ना पञ्चाननो देवः कलौ कस्मात् भविष्यति ।
तत् कथ्यतां जगन्नाथ यदि स्नेहोऽस्ति मां प्रति ॥
श्रीभगवान् उवाच ।
सुने शृणु महाबाह्यं कथयामि तवानघ ।
यत् श्रुत्वा सप्तधखाणि ह्यपि बन्ध्या प्रसूयते ॥

कलौ लोका दुराचारा भविष्यन्ति कृताञ्चसः ।
 जन्मबन्धा न सुपुत्रा नार्यश्च हतमङ्गलाः ॥
 मातापितृकृतद्वेषाः स्त्रीदेवाः कामकिङ्कराः ।
 द्विजातयो हताचाराः क्षत्रिया भयमानसाः ॥ *
 तद्वैश्याश्च शूद्राश्च नानोपद्रवसंयुताः ।
 अमङ्गलानि सर्वाणि भविष्यन्ति कलौ युगे ॥
 एषां क्षिताय विप्रर्षे पञ्चास्योऽहं भवामि वै ॥ इत्यादि ।

End.

वृत्तो दारैश्च पुत्रैश्च महाराजा नरध्वजः ।
 उवाच निर्मले स्वर्गे ह्यद्यापि मुनिपुङ्गव ॥
 रुद्रप्रसादाद्राजर्षिरैक्षिकं सुखमनुवन् ।
 स्थितः सुरपुरे ब्रह्मन् किमन्यत् कथयामि ते ॥
 यत्र तत् शृणुते मर्त्या भक्तिभावसमन्वितः ।
 मुक्ता सुखं मनोरम्यञ्चान्ते याति पराङ्गतिम् ॥
 को वा दयालुरपि कामधेनु-
 र्धन्यो जगत्यामपि शङ्करादहो ।
 यदेहजातो रविकोटिभासो
 नीतः श्वकं वामनरं नराधिपम् ॥ (?)
 श्रुत्वा वाक्यं रोमहर्षं नारदो जगदीश्वरात् ।
 नत्वा रुद्रं महात्मानं कृष्णं नत्वा सुखं ययौ ॥
 काकबन्धादिका नार्यः षड्विंशतिसताश्च याः ।
 स्मरणात् पठनात् दोषान् हित्वा यान्ति परां गतिम् ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीबृहद्रुद्रजामलीये श्रीकृष्णनारदसंवादे द्वितीयखण्डे त्रिंशोऽध्यायः ॥*॥
 समाप्तसायं जन्मखण्डः ॥ शक १७४१ ।

विषयः । प्रथमाध्याये दैवमन्त्रणादिनिरूपणम् ॥ १ ये पञ्चाननजन्मादिनिरूपणम् । २ ये पञ्चाननभूप्रवेशादिनिरूपणम् । ३ ये शान्तदानोत्पत्तिनिरूपणम् । ४ ये द्विजदण्डादिनिरूपणम् । ५ ये विप्रशोकापनोदनम् ॥ ६ ये पूजाप्रकाशादिनिरूपणम् । ७ ये मालिकोपाख्या-
 नम् । ८ ये दत्तपुत्रदानादिनिरूपणम् । ९ ये द्विजागमनादिनिरूपणम् । १० ये वरप्रार्थ-
 नादिनिरूपणम् । ११ ये नरध्वजसुतोत्पत्तिनिरूपणम् । १२ ये नरध्वजामोदनिरूपणम् । १३ ये यानोपक्रमादिनिरूपणम् । १४ ये दूतवधनिरूपणम् । १५ ये वीरसेनवधादिनिरूपणम् । १६ ये कीर्तिध्वजजयादिनिरूपणम् । १७ ये भगवद्वाक्यनिरूपणम् । १८ ये लोचनादानादिनिरू-

पणम् । १० शे कामाधारादिदाननिरूपणम् । ११ शे नक्तोपाख्यानम् । १२ शे लङ्काप्रवेशादि-
निरूपणम् । १३ शे १४ शे च सुवर्णप्राप्तिनिरूपणम् । १५ शे नरध्वजस्तवद्रक्षवादिनिरूपणम् ।
१६ शे रुद्रपूजास्तवादिनिरूपणम् । १७ शे नारदोपाख्यानादिः । १८ शे असनीस्त्रीणां
फलादिनिरूपणम् । १९ शे सुसुर्धुर्कर्तव्यकर्मादिनिरूपणम् । २० शे नरध्वजस्वर्गवासादिनिरू-
पणञ्चेति ॥

No. 251. ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम् . Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 60 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Post Office Pilkhānā, Vāddānagara, Paṇḍita Kailāśacandra Tarkaratna. Appearance, new. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय । अथ ब्रह्मपुत्रमाहात्म्यम् ।

नारद उवाच ।

माहात्म्यं चैव सर्वेषां श्रुतं विस्तरतो मया ।
गङ्गादिसरितां सम्यक् तीर्थराजस्य न श्रुतम् ॥
तीर्थराजस्य माहात्म्यं कथयस्व मयि प्रभो ।
खट्वा त्वं सर्वलोकानां कर्त्ता हर्त्ता पितामह ॥

ब्रह्मोवाच ।

तीर्थराजस्य माहात्म्यं शृणुष्वैकमनास्ततः ।
कथयामि न सन्देहो ब्रह्मपुत्रस्य कीर्तनम् ॥
तीर्थनाथस्य सर्वेषां पापराशिः प्रलीयते ।
दर्शनात् सर्वलोकानां पुनर्जन्म न विद्यते ॥ इत्यादि ।

End.

ततः स्नात्वा अर्घ्यं दद्यात् ।

ॐ किरीटिनीलवासस्य रत्नदामविभूषित ।

गृह्णाणार्घ्यं मया दत्तं भवबन्धविसृज्यये ॥

ततः प्रणमेत् ।

नमस्ते ब्रह्मपुत्राय नमः शान्तनुस्त्वनेवे ।

विजन्मजन्तु यत् पापं तत् पापं हर मे विभो ॥

Colophon. इति ज्ञानविधिः समाप्तः ।

विषयः । ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः । तत्र ज्ञानादिविधिश्च ।

No. 252. ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः . Substance, country-made paper, $18 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 7. Lines, 6 on a page. Extent, 510-*çlokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Yaçodala, District Mayamanasimha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

पापराशिसमुदाये नराणामागतं कष्टं यथा हरिवर्षात् ।

मुक्तिहेतुमलयं घनपुष्पं ब्रह्मपुत्रमनिशं प्रथममि ॥

अथ ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिः । इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । ब्रह्मपुत्रोत्पत्तिनिरूपणमुखेन तत्र ज्ञानदानादिमाहात्म्यानिरूपणम् ।

No. 253. ब्रह्मसंस्कारमञ्जरी . BY नारायणशर्मा . Substance, country-made paper, 16×2 inches. Folia, 66. Lines, 3 on a page. Extent, 928 *çlokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñḥālpāda viā Naihāti, Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमः परमदेवाय ।

नमामि विघ्नेश्वरं गिरौशं

वागीश्वराराधितपादपद्मम् ।

यः स्मर्यमाणोऽपि हरत्यघौघं

निजं पदं यच्छति चाविचारम् ॥

स्मरामि शम्भोश्चरणारविन्दं

खद्यम्ब-दम्भोलिधरानिसेखम् ।

यदर्चयामि स्वयमादरेण

नेत्रारविन्दं हविस्ज्वहार ॥

मुरारिभाष्यौबटभाष्यसार-

मशेषतः शतपञ्चशतौ ।

विस्तोक्य पारस्करगृह्यभाष्या-

ण्यशेषदेशात् परिसंक्षितानि ॥

तन्यते तर्कचार्वाङ्गी श्रीनारायणशर्मणा ।

प्रीतये धर्मभीरूणां ब्रह्मसंस्कारमञ्जरी ॥

तत्रादावाच्यसंस्कारस्य प्रायशोऽग्निसाध्यत्वात् कुशण्डिकोच्यते । इत्यादि ।

End.

तत ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि इति पाठयेत् । ततो धियो यो नः प्रचोदयात् इति पाठयेत् । तत ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति ब्रह्मचारिणा सदैवाचार्य्यः पठेत् । तत ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् इति त्रिः पाठयेत् । ब्रह्मचारी तु ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयादिति प्रकारेण सदैव जपेत् ॥

विषयः । कुशण्डिकानिरूपणम् । संस्कारकर्मादिषु अग्नेर्नामनिरूपणम् । वाग्दानादि-
प्रयोगविधिः । विवाहोपनयनादिसंस्कारकर्मानिचयप्रयोगविध्यादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 254. भक्तिजयार्णवः. By रघुनन्दनवन्द्योपाध्यायः. Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 320 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Vādari, Paṇḍita Ćivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

प्रणम्यादौ जगन्नाथं सर्व्वव्यापिजनाईनम् ।

भक्तिजयार्णवं वक्ष्ये वन्द्यः श्रीरघुनन्दनः ॥

विरक्त उवाच ।

विष्णुं शिवं तथा गौरीं गणेशञ्च दिवाकरम् ।

योगिन्यादिषु मन्त्रेषु सिद्धमन्त्रादिकेषु च ॥

किं मन्त्रास्तु भवे मोक्षं किन्नेवाराधने यशः ।

यः कामक्रोधलोभैस्तु विषयैः परिपीडितः ॥

बद्धः स्वकर्मभि र्योगै र्भृत्यदारैः समन्ततः ।

स केन निस्तरत्याशु दुस्तरं भवसागरम् ॥ इत्यादि ।

End.

गङ्गा पापं शशी तापं दैन्यं कल्पतरुर्हरत् ।

पापं तापं तथा दैन्यं सद्यः साधुसमागमे ॥

रसान्तसिन्धौ ।

भक्तिरसान्तसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।

भक्तमकरानेतानगणितसुक्तिनदीकान् नमस्यामः ॥

वाङ्मयकल्पतरुभ्यश्च कृपासिन्धुभ्य एव च ।

पतितानां पावनेभ्यो वैष्णवेभ्यो नमो नमः ॥

Colophon. इति श्रीविरक्तमद्यत्सवादे भक्तिजयार्णवः समाप्तः ॥ * ॥ समाप्तस्यार्थं ग्रन्थः ।

विषयः । कृष्णमन्त्रजपपूजादिफलनिरूपणम् । वैष्णवमाहात्म्यनिरूपणसुखेन तद्वानादि-
फलाधिकनिरूपणम् । गौराङ्गजन्मादिनिरूपणश्चेति ।

No. 255. भक्तिप्रकाशः. By श्रीरघुनन्दनः. Substance, country-made paper, 19×3½ inches. Folia, 85. Lines, 7 on a page. Extent, 2,900 slokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ श्रीरामः ।

शिवं प्रणम्य सशिवं शिवदं शिवकीर्तनम् ।

भक्तिप्रकाशं तनुते वैद्यः श्रीरघुनन्दनः ॥

नानापुराणवचनं शिवविष्णुदुर्गा-

भेदेरितं बह्विधं बह्वधा प्रयत्नात् ।

आकृष्य संग्रहमिमं सुजनप्रसीदं

भक्तिप्रकाशमधुना रघुरातनोमि ॥

निबद्धो वैद्येनेत्ययं मम विदुषा देय इह न

द्विजानामारम्भो यदि तदपि सन्तोषयति मां ।

यतस्तदासेन स्वमतिपरिणामावधि कृतः

प्रकृत्या भृत्यानुपहृतमुनसां वेदविदुषां ॥ इत्यादि ।

End.

यदुक्तं काशीखण्डे ।

अनासेव्यं महेशानं सर्वदं सर्वदेहिनाम् ।

कोऽपि कापि किमप्यत्र न लभेत विनिश्चितम् ॥

ब्रह्मादिपुराणे ।

अनाश्रित्य सद्देशानीं यस्तितीर्षुर्भवाम्बुधिम् ।

सोऽन्वेषी शशशृङ्गस्य यथा वा ज्यतिनिष्कलः ॥

• देवीपुराणे ।

अर्चयन्तीह ये भक्ताः श्रद्धया चान्यदेवताः ।

तेऽपि दुर्गामर्चयन्ति तद्रूपेण फलप्रदा ॥

कौर्मै शिववाक्यम् ।

ये चान्यदेवताभक्ताः पूजयन्तीह देवताः ।

सद्भावनायुताश्चापि सुच्यन्ते तेऽपि भावतः ॥

अतएव सर्वदेवताभजनेनैव ईश्वरभजनं अन्यवाच्यत्वं विषयस्यैव इति ।

शुभमस्तु ।

Colophon.

इति भक्तिप्रकाशे विचारनिर्णयो नामाष्टमोऽध्यायः । समाप्तोऽयं भक्ति-
प्रकाशः । श्रीकृष्णाय नमः । श्रीरामचन्द्राय नमः ॥ * ॥

विषयः । श्रृङ्गाणां पुराणादिपठनश्रवणाद्यधिकारनिरूपणम् । आश्रमाचारनिरूपणम् ।
शिवविष्णुदुर्गालक्ष्मादिदेवदेवीनामभेदप्रकटनम् । साधननिरूपणम् । भक्तिमाहात्म्यकथनम् ।
शिवविष्णुनामसहिमकथनसुखेन पूजादिनिरूपणश्चेति ।

No. 256. भक्तिरसार्णवः . By कृष्णदासः . Substance, palm-leaves,
12×2 inches. Folia, 110. Lines, 5 on a page. Extent, 1,719 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā,
Viṣṇupura Kādākuli, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ विष्णवे नमः ॥ विष्णुधर्मै ।

श्रूयतां हि नरव्याघ्र वेदवेदान्तनिश्चयः ।

यज्ञेषु यज्ञपुरुषः पुण्डरीकाक्षसंज्ञितः ॥

स विष्णुः परमं ब्रह्म यतो नावर्तते पुनः ।

कर्णपर्वणि । नारदं प्रति वदः ।

देवानामसुराणाञ्च यत्तन्मन्त्रैश्चरन्तसाम् ।

ईश्वरोऽहं ममेशानः साक्षाद्भारायणः परः ॥

इतिज्ञाससमुच्चये ।

नारायणाब्जगतसर्वं हृष्टिकाले प्रजायते ।
 परादपि परश्चासी तस्मान्नास्ति परात्परः ॥
 एतज्ज्ञानं परं तात योगश्चैव परस्तथा ।
 परस्परविरुद्धार्थैः किमन्यैः शास्त्रविस्तरैः ॥
 मोक्षधर्म्मे ।

तत्त्वं जिज्ञासमानानां हेतुर्हि सर्वतोमुखः ।
 तन्वसेके महायोगं हरिर्नारायणः परः ॥
 श्रीहरिवंशे ।

विष्णुरेव परं ब्रह्म त्रिभेदमिह पथते ।
 वेदसिद्धान्तमार्गेषु तन्न जानन्ति मोहिताः ॥ इत्यादि ।

End.

सुरासुरो वायथ वानरो नरः
 सर्वात्मना यः पुरुषन्तमीश्वरम् ।
 भजेत रामं मनुजाकृतिं हरिं
 य उत्तराननयत् कोशलानिव ॥
 शम्बादयोऽपि देवानामृषीणां नारदादयः ।
 मनुष्याणां तथा राजन् प्रसिद्धा जनकादयः ॥
 प्रह्लादप्रमुखा ज्ञेया राक्षसानां गणे स्थिताः ।
 शाखामृगेषु यो वायुपुत्रो भक्षेणु जाम्बवान् ॥
 कुञ्जराणां गजेन्द्रोऽपि पक्षिणां गरुडादयः ।
 स्त्रीणां कुन्ती तथा विप्रपत्न्याः श्रीद्रुपदात्मजाः ॥
 देवहूतिः कपिलसूतः सुनीतिः श्वरी वरा ।
 सूतो विलोमजातानामन्यजे श्वरादयः ॥
 चाण्डालोऽपि द्विजश्रेष्ठो जातो वैलोमजः पुरा ।
 यम्लोमलोमशो मुनिश्चाण्डालाद्वैव नन्द्यति ॥
 अपेतं ब्राह्मणाग्नेन दुर्व्यासो वर्णनिष्ठता ॥ * ॥
 श्रीमद्भक्तिरसार्णवे विरचिते श्रीकृष्णदासेन वै
 नानाशास्त्रविचारदुःखजलधौ मज्जन्ति ये वा जनाः ।
 तेषामुद्धरणचमे सुकृतिनां सौख्यास्पदे नित्यशो
 × तं भक्त्यभिधारिण विरचितं श्रीमत्प्रभोराज्ञया ॥ * ॥

Colophon. इति भक्तिरसार्णवे भक्त्यधिकारनिरूपणं प्रथमं विवेचनम् । समाप्तार्थं ग्रन्थः ॥*

विषयः । नानापुराणोक्तवचनादिभिर्विष्णुभक्तिप्रशंसादिकथनम् । शालग्रामचक्रादिनिरूपणम् । शालग्रामचक्रपूजादिफलकथनम् । तिलकधारणविध्यादिकथनम् । एकादश्युपवासफलादिकथनम् । विष्णुनामसाक्षात्प्रादिनिरूपणम् । भगवत्सम्बन्धिनां देशदीनां वैभवादिनिरूपणम् । श्रीपादतीर्थवैभवादिनिरूपणम् । भक्त्यधिकारादिनिरूपणश्चेति ।

No. 257. भगवद्गीतारहस्यप्रकाशः . By जगदीशपञ्चाननः . Substance, country-made paper, 14×3½ inches. Folia, 75. Lines, 7 on a page. Extent, 2,198 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Parganā Sonārgā, Post Office Vaidyervāzār, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālikumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

संसारपङ्कपर्यङ्के शयानं जगदुद्धरन् ।

देवकीनन्दनः पायादपायात् पूतनाईनः ॥

श्रीमता जगदीशेन चरणार्कं सुरद्विषः ।

आधाय हृदये गीतारहस्यार्थः प्रकाशयते ॥

इह पुनरज्ञानपरम्पराहृतमर्जुनं प्रबोधयन्नखिलवासनाविवशविश्वहितैषी कंसद्वेषी भगवानखिलवर्णाश्रमधर्माणां मोक्षस्य चोपायं गीताशास्त्रेण व्यक्तीचकार । व्यासमहर्षिस्तु तदेवाष्टादशभिरध्यायैः सप्तभिः श्लोकशतैराचचचे इति । अत्र धृतराष्ट्रप्रश्नज्ञानार्थमाह धृतराष्ट्र उवाचेति । कः प्रश्नः तमाह धर्मश्चेव इति । एषामादिपुरुषः कुरुनामा नृपः तस्य चेव । ननु कृषिं विना कथं चेवमित्यत आह धर्मश्चेव इति । धर्मरूपकृषिचेव इत्यर्थः । कुरुणां धर्मोत्पत्तौ चेवं सम्पादितमिति भावः । मामका मदीयाः । युयुत्सवः युद्धेच्छावन्तः । समवेता मिलिताः । अकुर्वन्त कृतवन्तः । हे सञ्जय ॥ २ ॥ प्रश्नोत्तरमाह दृष्ट्वा त्विति । अनौकं सैन्यम् । बृहद् चक्रयुद्धविधानादिना दुर्गीकृतम् । आचार्यं द्रोणं अग्रवीत् उक्तवान् । उपसंगम्य समीपं गत्वा । राजा दुर्योधनः ॥ ३ ॥ किमुक्तमित्याह । नवभिः पद्यैः । चमूं सेनां महतीं विस्तृतां बृहद् चक्रयुद्धविधानादिना दुर्गीकृतां । द्रुपदपुत्रेण दृष्टद्युम्नेन । तव शिष्येण अर्जुनेन सच्चार्यं करणे वा तृतीया । भीमादिब्याहृत्यर्थमाह भीमतेति प्रसंशार्थं मतुप् ॥ ४ ॥ इत्यादि ।

End.

मोक्षाभावज्ञापनार्थमर्जुन उवाच नष्ट इति । मोक्षो देहादिष्वत्मधमः ।
 स्मृतिर्निदिध्यासनरूपा स्थितः स्थिरोऽस्मि युद्धादौ चित्तास्थैर्यं गतमिति
 भावः । गतसन्देहः गतो भीष्मादिबधप्रयुक्तोऽधर्मसन्देहो यस्य । तव
 हितैषिणः ॥ ७२ ॥ धृतराष्ट्रं प्रति सञ्जय उवाच । महात्मन इत्युभयवा-
 न्वितम् । इमं कश्चिदज्ञानमोहः प्रनष्टस्ते धनञ्जय इत्यन्तम् । अश्रीषं
 नुतवान् । रोमहर्षणं लोमाञ्चकरम् ॥ ७४ ॥ चक्षुः श्रोत्रञ्च मर्द्यं दत्तं
 व्यासप्रसादात् व्यासप्रसादं प्राप्य इदं कृष्णार्जुनसंवादं कृष्णोक्तत्वात् । परं
 प्रकृतं कृष्णाङ्कुतवान् कौटशात् योगं कथयतः । उत्कृष्टा एतेन पक्षपाता-
 शङ्का दूरीकृता । ... .. ७७ ॥ एतत् धृतराष्ट्रस्य राज्यादिस्थैर्यशङ्का चेत्तन्निरा-
 करणार्थमाज्ञा यचेति यत्र पक्षे कृष्णो वर्तते पार्थोऽर्जुनः धनुर्गाण्डो वं तत्रैव
 पक्षे श्रीः शोभा विजयो दुष्टजयः । भवता पुत्रादिविजिगीषुणा नो चेत्
 सर्वं न च्छ्यतीत्यालोच्य यथोचितमाचरणीयमिति आख्यायितमिति ॥ ७८ ॥

Colophon.

श्रीमता जगदीशेन निर्मितः प्रीतये सताम् ।

रक्षसार्थप्रकाशोऽयं गीताशास्त्रे समासतः ॥

इति श्रीगीतारक्षसप्रकाशे श्रीजगदीशपञ्चाननभट्टाचार्यकृतेऽष्टादशोऽध्यायः ॥

विषयः । श्रीमत्भगवद्गीताया व्याख्यानम् ॥

No. 258. भागवतदशमस्कन्धकतिपयस्लोकविचारः . By चतुर्भुजभट्टाचार्यः .
 Substance, country-made paper, 17×2½ inches. Folia, 48. Lines, 7 on
 a page. Extent, 1,354 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1757.
 Place of deposit, District Bāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarka-
 ratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीश्री रामः ।

ईश्वरं परमं कृष्णं सच्चिदानन्दविषयम् ।

अनादिमादिगोविन्दं सर्वकारणकारणम् ॥

सीतानाथं घनश्यामं भक्ताभीष्टप्रदं हरिम् ।

वन्दे हृदयसिंहरूपं तं स्नेहयावतारिं प्रभुम् ॥

कृष्णद्वैपायनप्रोक्ता यास्ते सालतसंहिता ।

कियद्विचारं तस्यास्तु प्रवक्ताव चतुर्भुजः ॥

सूक्तं करोति वाचालं पङ्क्तुं लङ्घयते गिरिम् ।

यत्कृपा तमच्च वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥

वाचालं ब्रह्मभाषिणं करोतीत्यर्थः । आलाटौ कुत्सिते ब्रह्मभाषिणि इति सूत्रे ब्रह्मशब्दस्यापाठत्वात् प्राप्तः प्राग्भावो व्यभिचारत्वात् भूतः । वस्तुत आचित्यात् ब्रह्मभाषिणि आलः अतएव वाचालो बलवान् दिने दिनपते-
रित्यादि दृश्यते । इत्यादि ।

End.

तृतीयस्कन्धे अभेदोपासनायां पुनरुत्पत्तिरिति सिद्धान्तः । भगवान् स्वयमित्युक्तं तच्च कलाववतीर्णविति सम्बोधनं नरनारायणाष्टौतीश्वरवाक्यञ्च कथं सङ्गतम् । स्वयं त्वसाम्यातिशयस्त्वधीशः कृष्णमित्युक्तं तस्मिन्नसाम्यातिशये कृष्णे कथमस्य रमे तमन्तिमे इत्यादेशः सम्भवेत् । उ । अहं युवयोरर्जुनस्याहङ्कारशमनायं मायाविना कृष्णेणैतत् सर्वं दर्शितं रूपान्तरणोक्तञ्चेति ॥

Colophon.

इति श्रीभवानीचरणविद्यालङ्कारभट्टाचार्यात्मज-श्रीचतुर्भुजभट्टाचार्यकृत
दशस्कन्धकतिपयसूक्तविचारः समाप्तः ॥ ० ॥ श्रीरामो जयति ॥

शकाब्दाः १७५७ ।

विषयः । भागवतदशस्कन्धश्रीकतिपयसूक्तानां व्याख्यानं तात्पर्यनिर्णयश्च ॥

No. 259. भागवतव्याख्यालेखः . By गोपालचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 99. Lines, 7 on a page. Extent, 3,032 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, Mādhavagaṇja, District Vāṅkuḍā, Vaikunṭhanātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ बालगोपालाय नमः ।

सच्चिदानन्दरूपाय कृष्णायक्तिष्ठकारिणे ।

नमो वेदान्तवेद्याय गुरवे बुद्धिसाक्षिणे ॥

यं ब्रह्म वेदान्तविदो वदन्ति

परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये ।

विश्वोद्भूतेः कारणमीश्वरं वा

तस्मै नमो विघ्नविनायकाय ॥

यत् पथं टीकाकृतायाख्यातत्वात् गायत्र्या च समारम्भ इत्यादि पुराण-
वचनविरुद्धत्वाच्च श्रीभागवतस्य न । किन्तु गौडीयपुस्तकस्यादौ सर्वत्र विद्यते

इति व्याख्यायते । तस्मै विघ्नविनायकाय नम इत्युक्तानमेव । किञ्च विघ्ननि-
खरूपानन्दैश्वर्यादिमिति विघ्नः संसारः तं विनयति खण्डयतीति विघ्नविना-
यकः श्रीहरिस्तस्मै इति वास्तवोऽर्थः तमेव नानावादिमतेन समुच्चिनोति
यमिति वेदान्तविदो यं ब्रह्मेति वदन्ति ब्रह्मैव सदित्यादि श्रुतेः । इत्यादि ।

End.

यदुक्तं नारदं प्रति ब्रह्मणा द्वितीये ।

यथा हरौ भगवति नृणां भक्तिर्भविष्यति ।

सर्व्वात्म्यखिलाधार इति सङ्कल्पवर्णनेति ॥

प्रथमस्कन्धे च धर्मः प्रोज्झितकैतव इत्यस्य व्याख्याने प्रशब्देन मोक्षाभिसम्भि-
रपि निरस्ता इति स्वामिपादैरुक्तं तथापि यदत्र कैवल्य एकप्रयोजन-
मित्युच्यते तन्निरन्तरं भगवति निष्कामतया भक्तिं कुर्वतां अनिच्छतामपि
मुक्तिरनायासेन भवति । यदुक्तं तृतीयस्कन्धे देवहूतिं प्रति कपिलेन ।

हृतात्मनो हृतप्राणाञ्च भक्तिरनिच्छतो मे गतिमन्वीं प्रयुङ्क्ते ।

इति मुक्तेः पर्यवसानत्वादेवमुक्तं भक्तिरसिकानां पुनस्तदंशे प्रयत्नाभाव एव
तथापि भक्तेर्माहात्म्यमिति विचित्रमिति सर्वोत्पाद्यतया भक्तिरेवात्र प्राचु-
र्येण वर्ण्यते इति । अतस्तृतीये तत्रैवोक्तम् ।

अनिमित्ता भागवती भक्तिः सिद्धेर्गरीयसी ।

जरयत्याशु या कोष्ठं निगीर्णमनलो यथा ॥ इति ॥ ० ॥

जयति श्रीपरमानन्दो गोविन्दो भक्तवत्सलः ।

यत्सर्वोत्सुक्यमात्रेण स्फुरन्ति सकला गुणाः ॥

Colophon.

इति श्रीगयष्टवन्द्य श्रीगोपालचक्रवर्तिविरचितो द्वादशस्कन्धव्याख्यानशः
समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । श्रीमद्भागवतस्य संचेपेण व्याख्यानम् ।

No. 260. भारतसावित्री . By व्यासदेवः . Substance, country-made paper,
18×2 inches. Folia, 6. Lines, 3 on a page. Extent, 72 ślokaś. Char-
acter, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha,
Usthi, Paṇḍita Navakiçora Tarkācāryya. Appearance, old. Verse.
Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । अथ भारतसावित्री । धृतराष्ट्र उवाच ।

ब्रूहि सञ्जय यदुक्तं युद्धे तेषां महात्मनाम् ।

कुरुषां पाण्डवानाञ्च सम्प्रवृत्ते महाद्यवे ॥ इत्यादि ।

End. प्राणिनां पापशुद्ध्यर्थं प्रणम्य च विभूतये ।

गदितं व्यासदेवेन प्राणिनां पापशुद्ध्यर्थे ॥

Colophon. इति व्यासदेवेन भाषिता भारतसावित्री समाप्ता ॥

विषयः । संक्षेपेण कुरुपाण्डवयुद्धवर्णनात्मकोऽयं ग्रन्थः ।

No. 261. भारविटीका (सुजनतोषकरी). By रामचन्द्रः. Substance, country-made paper, 22×2½ inches. Folia, 16. Lines, 4 on a page. Extent, 424 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Ćāstrī. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

आनम्य सौम्यपदपद्ममन्दभक्त्या

श्रीमद्गुरोर्निश्चिततीर्थविचारबुद्धेः ।

श्रीरामचन्द्र इति नाम दधद्द्विजोऽहं

टीकामिमां सुजनतोषकरीं करोमि ॥

सन्तः सन्तोषवन्तो ननु वचसि परे शास्त्रसिद्धे प्रसिद्धे

यत्नादस्मात् कृतायामिह भवतु भवत्तुष्टिपीयूषदृष्टिः ।

ब्यूढाहङ्कारमूढाः सरसविरसा कारणान्वाद्य जाता

आनन्दो मे विना वः कथमिह विषये सम्भविष्यन्ति भव्याः ॥

इयं शिष्यसमूहस्य हिताय विहिता मया ।

× × × × × × × × × × × ॥

श्रियः ॥ कुरवो जनपदाः ॥ इत्यादि ।

End. दिनादौ दिनारम्भे इत्यनेन लक्ष्म्याश्विरकालावस्थानं सूचितम् । दिनकृतं
स्वर्थमिव तां लक्ष्मीः सम्यत् शोभा च भूयः पुनरपि समभ्येतु । आशिषि
लोट् । अत्र प्रतिसर्गान्ते लक्ष्मीशब्दोऽभ्युदयसूचकः कविना प्रयुक्तः । स च
न दोषाय । यदाह दण्डी । कविभावान्तु कृतं यत्तु इत्यादि ॥ ० ॥ किरातश्वा-
र्जुनश्च किरातार्जुनीयम् । तदधिकृत्य कृतो ग्रन्थ इतीयः । काव्यमिति कष्ट-
वर्णने कथ्यतेऽनेनेति बाहुल्यात् करणे ण्यत् । यद्वा कवेः कर्म काव्यं ब्रह्मादि-
त्वात् व्यण् । मच्च तत् काव्यञ्चेति मच्चाकाव्यम् । तत्र प्रथमः सर्गः आद्यो-
ऽध्यायः विश्रान्तिस्थानमिति ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीशिवसिंहात्मजगदसिंहकृतायां किरातार्जुनीयटीकायां प्रथमः सर्गः ।
अतःपरं खण्डितम् ॥

विषयः । भारविहृतस्य किरातार्जुनीयकाव्यस्य व्याख्यानम् । अत्र च प्रथमसर्गसमाप्तं वर्तते ।

No. 262. भासतीवृत्तिः . By कुवेरः . Substance, country-made paper, 15 × 2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 217 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-simha, Kāṭihālī, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkāṇkārā. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य भानुं यक्षनाथमायं
श्रीकाञ्चिविल्लीय-कुवेरशर्मा ।
निर्माति भासत्यभिधानशाले
व्याख्यां सुबोधामबुधोपकर्त्रीम् ॥
उक्तस्य च विसम्वादात् त्यक्त्वा तत् कर्मसम्भवम् ।
न्यायागतं स्वयं न्यायं क्रियते वृत्तिरत्तमा ॥ इत्यादि ।

End. अश्विन्यादौ नक्षत्रे विष्णुभादौ योगगणने चैकान्तरेण लक्षयोगावा-
गच्छतः । (?) तदा परदिनगणनायामर्कोनचन्द्रात्युच्चस्थान्दक्षमेवं रवीन्दो-
र्युक्तिश्च योगाः । इति कर्मवये कृते यः श्रीरामचन्द्राय नमः ॥

विषयः । सतानन्दकृतभासतीनामकज्योतिषग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 263. भिद्युतत्त्वम् . By श्रीकृष्णतीर्थः . Substance, country-made paper, 18 × 4½ inches. Folia, 82. Lines, 6 on a page. Extent, 2,029 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Ćāstri. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

खेच्छादृष्टिविधायिनीं परचितां खानन्दरूपां भुवां
बन्दे तां परदेवतां प्रतिजनुःसंसेवितां सर्वदा ।

यज्ज्ञानोद्भवजनककर्मानिधनं यत्प्रोतमेतत् जगत्
 या सर्वान्तरवस्थिता न विदिता सच्चास्त्रलक्ष्या परम् ॥
 वन्दे वेदान्तसुख्यश्रुतकृतिसहितश्रीगुरुन् शान्तरूपान्
 नास्त्रार्थैर्नापि सत्यान्नयत इह सदा श्रीमहादेवतीर्थान् । (?)
 ब्रह्मैक्याद्धसम्पत्तूनधिगतमननान् सुक्तिभूते प्रभुषान्
 नानाविद्यादिदानाधिकतरगुप्तान् नष्टदुर्दण्डकामान् ॥
 पूर्वाचार्यमतं वीक्ष्य तथैव गौरवं मतम् ।
 भिक्तुतत्त्वं षट्प्राद्यं वक्ति श्रीकण्ठभिक्तकः ॥ इत्यादि ।

End.

यतिपुत्रस्तस्य पितुर्भरणे सन्निकटस्थेत् वपनपूर्वकं क्वात्वा पूर्ववत् सर्व्वं
 कुर्यात् अन्निकटस्थेत् सिद्धिवार्तां श्रुत्वा वपनानन्दादिपूर्वकं श्रुत्वा द्वादश्यां
 नारायणबलिं दद्यात् ॥
 ब्रह्मात्मैक्यविधायिनी भुवतनुर्वेदप्रवेष्टोज्जला
 प्रांशुसांशुप्रकाशिताखिलजगद्गौरान्वकारापि या ।
 मायासुग्धमहेशमाधवविधिन्यसाङ्गितनस्रका
 श्रीविद्याखिलमोहमर्दनपरा वर्वर्त्ति सर्व्वोपरि ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीपरमहंसपरिब्राजकाचार्य—श्रीमहादेवतीर्थचरणारविन्दमकरन्द-
 पानानन्दानःकरण—श्रीकण्ठतीर्थकृतं भिक्तुतत्त्वं सम्पूर्णम् ।

विषयः । सन्न्यासस्याधिकारित्वानधिकारित्वादिनिरूपणम् । सन्न्यासाधिकारिणः पूर्वाह-
 लत्यादिनिरूपणम् । साम्प्रिकनिरम्भिकभेदेन सन्न्यासविधिः । सन्न्यासिनां कर्त्तव्याकर्त्तव्यत्याज्यात्या-
 ज्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 264. मत्स्यपुराणम् . Substance, country-made paper, 13 × 6 inches. Folia, 440. Lines, 10 on a page. Extent, 14,300 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamruk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Guha. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रचण्डताण्डवाटोपप्रक्षिप्तोत्क्षिप्तदिग्गजाः ।

भवन्तु विघ्नभङ्गाय भवस्य भवतां सुजाः ॥

पातालादुत्पत्तिष्णोर्मकरवसतयो यस्य पुच्छाभिघाता-
 दूर्द्ध्वं ब्रह्माण्डखण्डयतिकरविहितयत्ययेनापतन्ति ।
 विष्णोर्मत्स्यावतारे सकलवस्तुमतीमण्डलं यञ्जुवान-
 सस्यास्योदीरितानां ध्वनिरपहरतादप्रियं वः श्रुतीनाम् ॥
 नारायणं नमस्कृत्य नरञ्चैव नरोत्तमम् ।
 देवीं सरस्वतीञ्चैव ततो जयमुदीरयेत् ॥
 अजोऽपि यः क्रियायोगान्नारायण इति स्मृतः ।
 त्रिगुणाय त्रिवेदाय नमस्तस्मै स्वयम्भुवे ॥
 सूतमेकाग्रमासीनं नैमिषारण्यवासिनः ।
 सुनयो दीर्घसन्ताने पप्रच्छुर्दीर्घसंहिताम् ॥ इत्यादि ।

End.

कल्पानुकीर्तनस्तदुद्यन्यानुक्रमणन्तथा ।
 एतत् पवित्रं मात्स्यीयमेतत् कीर्त्तिविवर्द्धनम् ।
 एतद्धि सर्व्वमाज्ञस्यमेतत् पापहरं शुभम् ॥
 अस्मात् पुराणादपि पादमेकं
 पठेत्तु यः + + + + ।
 नारायणस्यास्यदमेति नून-
 मनन्तबान्धवसुखानि सुते ॥ * ॥

Colophon. इति मात्स्यपुराणं सप्तमम् ॥

विषयः । प्रथमाध्याये मात्सरूपस्य कारणानिर्दिष्टं । २ ये ब्रह्माण्डदलनानिरूपणम् ।
 ३ ये चतुर्मुखोत्पत्तिनिरूपणम् । ४ र्थे दक्षाद्युत्पत्तिनिरूपणम् । ५ मे देवादिदृष्टिनिरूपणम् ।
 ६ छे कश्यपान्वयनिरूपणम् । ७ मे भद्रनृपादशीनिरूपणम् । ८ मे सर्व्वधिपत्यादिनिरूपणम् ।
 ९ मे मन्वन्तरादिनिरूपणम् । १० मे वैष्णवाभिभवादिनिरूपणम् । ११ शे बुधसङ्गमादिनिरूपणम् ।
 १२ शे सूर्य्यवंशानुकीर्त्तनम् । १३ शे गौरौनामाष्टशतकम् । १४ । १५ शयोः पितृवंशानुकीर्त्तनम् ।
 १६ शे आदिकालनिरूपणम् । १७ शे साधारणाभ्युदयनिरूपणम् । १८ शे सपिण्डीकरणकालादि-
 निरूपणम् । १९ शे आदानुगमकालनिरूपणम् । २० शे आदमाहात्म्यम् । २१ शे पितृमाहा-
 त्म्यम् । २२ शे आदिकालः । २३ शे सोमोपचारः । २४ शे सोमवंशानुकीर्त्तनम् । २५-४१ शेष्णु
 यथावेष्टपाष्टानम् । ४२ । ४३ शयोः यदुवंशनिरूपणम् । ४४ शे अम्बरशपः । ४५ शे सोम-
 वंशपुरुवंशकीर्त्तनम् । ४६ शे अग्निवंशकीर्त्तनम् । ४७ शे योगमाहात्म्यम् । ४८ शे पुराणानुक्रमः ।
 ४९ शे नक्षत्रपुरुषव्रतम् । ५० शे आदित्यशयनव्रतम् । ५१ शे रोहिणीचन्द्रव्रतं, तङ्गागविधिश्च ।

५२ शे वृक्षोत्पवः । ५३ शे सौभाग्यशयनव्रतम् । ५४ शे अगस्त्योत्पत्तिपूजादिनिरूपणम् । ५५ शे
 अनन्तव्रततृतीयाव्रतादिनिरूपणम् । ५६ शे रसकल्याणीव्रतम् । ५७ शे आर्द्रानन्दकरीव्रतीया-
 निरूपणम् । ५८ शे चन्द्रादित्योपरागकल्पः । ५९ तमे सप्तमीस्नानम् । ६० तमे भविष्यभौमद्वादशी ।
 ६१ तमे अनङ्गव्रतम् । ६२ तमे अशून्यशयनव्रतम् । ६३ तमे अङ्गारव्रतम् । ६४ तमे कल्याणसप्तमी-
 व्रतम् । ६५ तमे शर्करासप्तमीव्रतम् । ६६ तमे कमलसप्तमीव्रतम् । ६७ तमे गन्धारसप्तमीव्रतम् ।
 ६८ तमे शुभसप्तमीव्रतम् । ६९ तमे विशोकद्वादशीव्रतम् । ७० तमे पर्वतप्रदानादिनिरूपणम् ।
 ७१ तमे वैशम्पायनीयशान्तिविधानम् । ७२ तमे प्रहस्ररूपाख्यानम् । ७३ तमे शिवचतुर्दशीव्रतम् ।
 ७४ तमे सर्वफलमाहात्म्यम् । ७५ तमे संक्रान्त्युत्थापनविधिः । ७६ तमे विभूतिद्वादशीव्रतम् ।
 ७७ । ७८ तमयोः षष्ठीव्रतमाहात्म्यम् । ७९ — ८६ तमेषु प्रयागमाहात्म्यम् । ८७ तमे सुवनकोष-
 निरूपणम् । ८८ तमे ऐरावतीवर्णनम् । ८९ तमे क्षिमवर्णनम् । ९० — ९२ तमेषु आश्व-
 वर्णनम् । ९३ तमे जम्बुद्वीपवर्णनम् । ९४ — ९६ तमेषु सप्तद्वीपवर्णनम् । ९७ तमे ध्रुवप्रशंसा ।
 ९८ तमे देवयक्षवर्णनम् । ९९ । १०० तमयोः त्रिपुरोपाख्यानम् । १०१ तमे दुःखप्रदर्शनम् ।
 १०२ तमे ईश्वरस्तवः । १०३ तमे रथप्रयाणनिरूपणम् । १०४ तमे त्रिपुरदाहः । १०५ — ११० तमेषु
 अपहारादिनिरूपणम् । १११ तमे श्राद्धपरिकीर्तनम् । ११२ तमे मन्वन्तरकीर्तनम् । ११३ — ११५ तमेषु
 देवासुरसंघामादिनिरूपणम् । ११६ तमे तारकजयालम्भादिनिरूपणम् । ११७ तमे कुमारसम्भवः ।
 ११८ — १२० तमेषु देव्यास्त्रपोवनगमनादिनिरूपणम् । १२१ तमे देवासुरसंघातः । १२२ तमे तारक-
 बधः । १२३ — १२५ तमेषु नरसिंहप्रादुर्भावः । १२६ — १२९ तमेषु पद्मोद्भवः । १३० — १३२ तमेषु
 तारकामययुद्धादिनिरूपणम् । १३३ तमे अन्धकबधादिनिरूपणम् । १४० तमे वाराणसी-
 माहात्म्यादिनिरूपणम् । १४१ — १४४ तमेषु अविमुक्तेश्वरमाहात्म्यादिनिरूपणम् । १४५ — १४८ तमेषु
 अमरेश्वरमाहात्म्यम् । १४९ तमे नर्मदासाहात्म्यादिनिरूपणम् । १५० तमे शुद्धतीर्थवर्णनम् ।
 १५१ । १५२ तमयोः नर्मदासाहात्म्यादिनिरूपणम् । १५३ । १५४ तमयोः प्रवरानुकीर्तनम् । १५५ तमे
 अत्रिवंशकीर्तनम् । १५६ तमे वंशानुकीर्तनादिः । १५७ तमे पराशरवंशकथनम् । १५८ तमे
 अगस्त्यवंशकथनम् । १५९ तमे वर्मवंशानुकीर्तनम् । १६० तमे पितृगाथानुकीर्तनम् । १६१ तमे
 उभयमुखीदानम् । १६२ तमे कृष्णाजिनप्रदानम् । १६३ तमे वृषलक्षणम् । १६४ — १६७ तमेषु
 सावित्र्युपाख्यानम् । १६८ तमे सहायसम्पत्तिनिरूपणम् । १६९ — १७७ तमेषु राजधर्मादि-
 निरूपणम् । १७८ — १८० तमेषु अद्भुतशान्तिः । १८१ । १८२ तमयोः वृक्षोत्पातादिनिरूपणम् ।
 १८३ तमे स्त्रीप्रसवादिनिरूपणम् । १८४ । १८५ तमयोः स्तम्भपञ्चविक्रतादिनिरूपणम् । १८६ तमे
 यात्रानिमित्तादिनिरूपणम् । १८७ तमे खम्भाध्यायः । १८८ तमे मङ्गल्याध्यायः । १८९ — १९१ तमेषु
 वासनप्रादुर्भावः । १९२ । १९३ तमयोः वराहप्रादुर्भावः । १९४ । १९५ तमयोः अस्तमन्यनम् ।
 १९६ तमे वास्तुभूतोद्भवः । १९७ तमे एकाशीतिपदनिर्णयः । १९८ तमे वास्तुवेधनिर्णयः । १९९ तमे
 गृहनिवेशः । २०० तमे गृहप्रवेशः । २०१ तमे देवतानुकीर्तनम् । २०२ । २०३ तमयोः नृत्येश्वर-

कौत्तनम् । २०४-२०६ तमेषु प्रतिमालक्षणम् । २०७-२११ तमेषु अधिवासादिनिरूपणम् ।
२१२ तमे भाविराजिनिरूपणम् । २१३ । २१४ तमयोः तुलापुरुषदानादिनिरूपणम् । २१५ तमे
कल्पादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 265. मथुरामाहात्म्यम् . By रूपगोस्वामी . Substance, country-made paper, 8×5 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 597 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkudā, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. मथुरामाहात्म्यम् ॥

हरिरपि भजमानेभ्यः प्रायो मुक्तिं ददाति न तु भक्तिं ।
विहिततदुन्नतसत्रं मथुरे धन्यां नमामि त्वाम् ॥
धन्यानां हृदयानन्दपदं संगृह्यते मुदा ।
माहात्म्यं मथुरापूर्याः सर्व्वतीर्थेशिरोमणेः ॥
तत्रास्या पापहारित्वं आदिवाराहे ।
विंशतिर्विजनानान्तु माथुरं मम मण्डलम् ।
यत्र तत्र नरः स्नातो मुच्यते घोरकिल्बिषैः ॥
सर्व्वधर्मविहीनानां पुरुषाणां दुरात्मनाम् ।
नरकर्त्तिहरा देवी मथुरा पापघातिनी ॥ इत्यादि ।

End. मथुरामहातीर्थानि ।

विश्रान्तिरसिकुण्डञ्च वैकुण्ठो भुव एव च ।
कृष्णगङ्गां चक्रतीर्थं सरस्वत्याश्च सङ्गमम् ॥
चतुःसमुद्रिकः कृष्णो गोकर्णाख्यः शिवस्तथा ।
गोवर्द्धनं नन्दगृहं रासक्रीडनकं तथा ॥
वनानि द्वादश तथा सदा तीर्थानि माथुरे ।
अथ माथुरभूखण्डे पूजितो हि देववरः ॥
नारायणान्यपर्यायः केशवो मध्यमस्थितः ।
स्वयम्भुः पद्मनाभश्च दीर्घविष्णिर्गतश्रमः ॥
गोविन्दे हरिवाराह इति माथुरदेवता ।
मथुरास्नानमाहात्म्यं त्रयणायां महाद्भुतम् ॥

× × गोपालतापन्यामन्यदयस्ति कीर्तितम् ।

तीर्थान्युक्तानि भूरीणि पुराणेष्वव माथुरे ॥

एषानान्येषाधुना ते च लिखितानीह कानिचित् ॥ * ॥

Colophon. इति श्रीमद्रूपगोखामिविरचितं श्रीमन्मथुरामाहात्म्यं समाप्तम् ।

विषयः । मथुराया माहात्म्यनिरूपणम् । तत्र कर्त्तव्यकर्त्तादिनिरूपणञ्च ।

No. 266. मधुमती . By नृसिंहकविराजः . Substance, country-made paper, 16×2 inches. Folia, 169. Lines, 7 on a page. Extent, 5,586 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Bābu Bhagavāncandra Dāsa Kavirāja. Appearance, old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

ईशमनीशं कारणमकारणं यत्तमव्यक्तम् ।

आदिमनादिं शाश्वतमशाश्वतं गोपमच्युतं वन्दे ॥

आराधिता द्विजवरैः फलदा भवेद्दया

संपूजितानिरसदा च सदालिभिर्या ।

निःशेषदुःखशमनाय शिवा सुवर्णा

सा सर्वदा मधुमती विबुधैरुपास्य ॥

यद्यपि सुमनोहन्दे नन्दति वन्द्यो सदालिरामोदः ।

तदपि कदाचित् सुमते मन्दं कुन्दं न किं भजते ॥

द्विताहितं सुखं दुःखमायुस्तस्य द्विताहितम् ।

मानञ्च तच्च यत्रोक्तमायुर्वेदः स उच्यते ॥

ब्रह्मा स्मृत्वायुषो वेदं प्रजापतिमजिग्रहत् ।

सोऽश्विनौ तौ सहस्राक्षं सोऽत्रिपुत्रादिकान् सुनीन् ॥

हेतुलिङ्गौषधज्ञानं सुस्वातुरपरायणम् ।

त्रिस्त्रयं शाश्वतं पुण्यं बुबुधे यं पितामहः ॥

धर्म्मार्थकाममोक्षाणामारोग्यं मूलमुत्तमम् ।

रोगास्तस्यापहर्त्तारः श्रेयसो जौवितस्य च ॥

रोगमादौ परीचेत ततोऽनन्तरमौषधम् ।

ततः कर्म भिषक् पञ्चाज्ज्ञानपूर्वं समाचरेत् ॥

नवज्वरे दिवास्त्रस्त्रानाम्यज्ञानमैथुनम् ।
 क्रोधप्रवातथायामकषायांश्च विवर्जयेत् ॥
 ज्वरे लङ्घनमेवादायुषदिदृष्टते ज्वरात् ।
 क्षयानिलभयक्रोधकामशोकश्चमोद्भवात् ॥
 प्राणविरोधिना चैनं लङ्घनेनोपपादयेत् ।
 बलाधिष्ठानमारोग्यं यदर्थोऽयं क्रियाक्रमः ॥ इत्यादि ।

End.

अल्पाल्पगन्धचूर्णं दद्याच्च षड्गुणं भूयः ।
 किन्तु ज्वालायां त्रीत्रायां ज्वलति गन्धके वक्तिः ॥
 तेन रससंचयः स्यात् तदनु क्षिप्रं रसाश्रयं भाण्डम् ।
 दंशनेन गृहीत्वा निकटस्थगोमये न्यसेद्वाचौ ॥
 एवं रसं निर्युज्ज्यात् प्रतिज्ञा षड्गुणरससिन्दूरस्य ॥

Colophon.

इति मधुमत्यां रससूच्याधिकारः । अत्रैव पतितमास्ते । इति मधुमती
 समाप्ता ।

विषयः । अत्र प्रथमं ज्वरादिरोगाणां चिकित्साविधिः । ततो विविधभैषज्ययोगादिविधानम् । तत्र ज्वराधिकारे नवज्वरव्यवस्था । आमज्वरे षडङ्गादिविधिः । कसूरीभूषणरसविधानम् । बृहत्कसूरीभैरवरसविधानञ्च । अथ वातज्वरपित्तज्वरादिषु सुष्टियोगकथनम् । घनचन्दनादिविधानम् । नवाङ्गविधानम् । गुड्यादिविधानम् । पञ्चकोलविधानम् । आरग्वधविधानम् । खलपकसूरीभैरवविधानञ्च । अथ सन्निपातचिकित्सा । तत्र अष्टाङ्गावलेहविधानम् । दशमूलविधानम् । चतुर्दशाङ्गविधानम् । अष्टादशाङ्गविधानम् । सुष्टियोगकथनञ्च । अथ जीर्णज्वरे भाग्यादिविधानम् । द्वाक्षाष्टादशाङ्गविधानम् । सुस्तकादिविधानम् । पथ्यापथ्यकथनञ्च । अथ विषमज्वराधिकारे, मधुकादिविधानम् । गुडपिप्पलीविधानम् । शूण्ड्यादिविधानम् । सुष्टियोगकथनम् । भाग्यादिविधानम् । दास्यादिकथनञ्च । अथ तृतीयकचातुर्थकाधिकारे सुष्टियोगकथनम् । बृहद्गुडपिप्पलीविधानम् । महागुडपिप्पलीविधानम् । त्रिकवयादिचूर्णविधानम् । सुदर्शनविधानम् । सुदर्शनभैरवचूर्णकथनम् । ज्वरभैरवचूर्णकथनम् । पथ्यापथ्यकथनम् । सुष्टियोगकथनम् । क्षीरपट्टपल्लवविधानञ्च । अथ रसप्रयोगः । तत्र नवज्वराधिकारे धूमकेतुरसविधानम् । शीतभञ्जीरसविधानम् । प्रचण्डरसविधानम् । उदकभञ्जीररसविधानम् । ज्वरसुरारिरसविधानम् । रसचूडामणिविधानम् । श्लेष्मकालानलविधानञ्च । अथ सन्निपाते रसचिकित्सा । तत्र खलपकसूत्रिकाभरणविधानम् । सन्निपातभैरवविधानम् । कम्पज्वरजीर्णज्वरयोः सर्वेश्वरलौहविधानम् । ज्वरान्तकरसकथनम् । अतसञ्जीवनरसविधानम् । शौभाग्यवटिकाविधानम् । सन्निपातकालानलविधानम् । सूत्रिकाभरणविधानम् । चिन्तामणि-

रसविधानम् । वेतालरसविधानम् । महाज्वराङ्गुशविधानम् । खच्छन्दभैरवविधानम् । ज्वरा-
 श्निरसविधानम् । अथ ज्वराधिकारे, अग्निकुमारविधानम् । रत्नगिरिरसविधानम् । पञ्चानन-
 रसविधानम् । सञ्जीवनाश्रविधानम् । सर्वज्वरहरलौहविधानम् । चातुर्थकारिरसविधानम् ।
 विषमज्वरहरलौहविधानम् । बृहत्सुदर्शनचूर्णविधानम् । वसन्तमालतीरसविधानम् । अथ
 ज्वराधिकारे तैलव्यवस्था । तत्र षट्कट्करतैलविधानम् । अङ्गारकतैलविधानम् । बृहत्काचादि-
 तैलविधानम् । प्रसङ्गात् लोकनाथरसकथनम् । रसरञ्जरसकथनम् । खलपिप्पल्याद्यतैल-
 कथनम् । बृहत्पिप्पल्याद्यतैलकथनम् । रविमुन्दररसकथनम् । महाषट्कटुतैलकथनम् । जय-
 मङ्गलरसकथनम् । बृहद्रासादितैलविधानम् । प्रतापलङ्केश्वरविधानम् । वाङ्मनलरसविधानम् ।
 गुर्वीयतैलविधानम् । ताराविलासरसविधानम् । नक्षत्रादिविलिविधानम् । शम्भुरसविधानम् ।
 शम्भुनाथरसविधानम् । गुडवटिकाविधानम् । कालीयसूचिकाभरणविधानम् । अधोरन्ध्रसिञ्च-
 रसविधानम् । हरपार्श्वतीरसविधानम् । कालवारणरसविधानम् । प्रसङ्गात् नासाचिकित्सा-
 कथनम् । अथ ज्वरातिसारचिकित्सा । तत्र धान्यशुण्ठीविधानम् । विल्वपञ्चकविधानम् ।
 अथ रक्तातिसारचिकित्सा । तत्र ह्रीवेरादिविधानम् । पयस्यादिविधानम् । उशीरादि-
 विधानम् । घातक्यादिविधानम् । किरातादिविधानम् । कुटजलेहविधानम् । कनकमुन्दर-
 रसविधानम् । कण्ठासागररसविधानम् । लोकनाथरसविधानम् । सिद्धप्राणेश्वरमोदक-
 विधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । अथ अतीसारचिकित्सा । तत्र रेचनपाचनादि-
 विधानम् । धान्यशुण्ठादिविधानम् । कक्षटादिविधानम् । अथ रक्तातीसारे सुष्ठियोगकथनम् ।
 वत्सकादिविधानम् । कुटजादिविधानम् । अथ गुदभ्रंशरोगे सुष्ठियोगकथनम् । कुटजपुटपाक-
 विधानम् । बृहत्कुटजावलेहविधानम् । कुटजाष्टकविधानम् । खलपङ्गाधरचूर्णविधानम् ।
 बृहद्गङ्गाधरचूर्णविधानम् । आनन्दरसविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । कनकचूर्ण-
 विधानम् । अमृतार्णवरसविधानम् । मृतसञ्जीवनरसविधानम् । अथ ग्रहणीचिकित्सा । तत्र
 सुष्ठियोगकथनम् । भूनिम्बाद्यचूर्णविधानम् । पिप्पल्याद्यचूर्णविधानम् । पाठाद्यचूर्णविधानम् ।
 मस्तरुतविधानम् । शुण्ठीतविधानम् । कल्याणगुडविधानम् । कामचारमण्डूरविधानम् ।
 कक्षटलेहविधानम् । कल्याणगुडकुष्माण्डविधानम् । मदनमोदकविधानम् । तत्र च रसप्रयोगः ।
 ग्रहणीवज्रकवाटविधानम् । जातिफल्लोद्यवटिकाविधानम् । पानीयभक्तवटिकाविधानम् ।
 लवङ्गाद्यचूर्णकथनम् । नायिकाचूर्णविधानम् । ग्रहणीशार्दूलचूर्णविधानम् । नारायणचूर्ण-
 विधानम् । ग्रहणीमिद्धिरतैलविधानम् । कुटजलौहविधानम् । गगनमुन्दररसविधानम् । पञ्चा-
 मृतपर्पटीविधानम् । रसपर्पटीविधानम् । ग्रहणीजन्दररसविधानम् । विजयपर्पटीविधानम् ।
 नासयोगविधानम् । दुग्धवटिकाविधानम् । महागन्धकविधानम् । दृपवल्गुभरसविधानम् ।
 लवङ्गादिमोदकविधानम् । अथ अशीरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । पथ्यापथ्य-
 विधानम् । माण्डिमोदकविधानम् । प्राणदागुडिकाविधानम् । प्रूरणमोदकविधानम् । षट्-

पलघृतादिविधानम् । कुटजावलेहविधानम् । चारतोयविधानम् । अग्निमुखलौहविधानम् ।
 ईश्वरमतलौहविधानम् । भक्षातकगुडविधानम् । अथ अग्निमान्द्यचिकित्सा । तत्र सुष्टि-
 योगविधानम् । शार्दूलकाञ्जिकविधानम् । भास्करलवणविधानम् । अग्निमुखचूर्णविधानम् ।
 अमृतेश्वरवटिकाविधानम् । तिक्तपाकवटिकाविधानम् । बृहदग्निमुखचूर्णविधानम् । रामवाण-
 विधानम् । अग्निकुमारविधानम् । खल्पाग्निकुमारविधानम् । महोदधिवटिकाविधानम् । गुण-
 महोदधिवटिकाविधानम् । छत्रिकासुखरसविधानम् । मन्दाशङ्खवटिकाविधानम् । मन्दापाशु-
 पतरसविधानम् । क्रत्यादविधानम् । सामान्याजीर्णं सुष्टियोगकथनम् । बृहद्भास्कररसविधानम् ।
 खल्पभास्कररसविधानम् । दीपनावलेहविधानम् । विस्त्रचैरोगे सुष्टियोगकथनम् । अथ क्रिमि-
 रोगचिकित्सा । तत्र क्रिमिघातिवटिकाविधानम् । क्षुधावतीवटिकाविधानम् । क्रिमिघाति-
 रसविधानम् । विडङ्गादिष्टतविधानम् । क्रिम्यादिगुडविधानम् । पलाशादिवटिकाविधानम् ।
 सुष्टियोगविधानम् । मण्डूरवटकविधानम् । पुनर्णवातैलविधानम् । पुनर्णवामण्डूरविधानम् ।
 वज्रवटकमण्डूरविधानम् । अथ पाण्डुरोगचिकित्सा । तत्र पाण्डुसूदनरसविधानम् । धात्री-
 लौहविधानम् । अथ रक्तपित्तचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् ।
 वासकघृतविधानम् । कामदेवघृतविधानम् । कुम्भाखण्डविधानम् । वासाकुम्भाखण्ड-
 विधानम् । चिकचयाद्यलौहविधानम् । खण्डकाद्यलौहविधानम् । अथ यक्ष्मरोगचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । लवङ्गादिचूर्णविधानम् । तालीशादिचूर्णविधानम् ।
 पिप्पलाद्यष्टतविधानम् । दागलाद्यष्टतविधानम् । च्यवनप्रासलौहविधानम् । खल्पमृगाङ्गरस-
 विधानम् । बृहन्मृगाङ्गरसविधानम् । बृहच्चन्दनाद्यतैलविधानम् । मध्यमचन्दनाद्यतैलविधानम् ।
 पथ्यशर्करविधानम् । वलाद्यष्टतविधानम् । यक्ष्मान्तकलौहविधानम् । वसन्ततिलकरस-
 विधानम् । रत्नगर्भरसविधानम् । सर्वाङ्गसुन्दररसविधानम् । अथ कासरोगचिकित्सा । तत्र
 सुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कण्टकारिष्टतविधानम् । समशर्करचूर्णविधानम् ।
 चन्द्राभरसविधानम् । शृङ्गारारसविधानम् । वासावलेहविधानम् । अगस्त्यहरीतकीविधा-
 नम् । ब्राह्मीहरीतकीविधानम् । आनन्दभैरवरसविधानम् । रसेन्द्ररसविधानम् । राज-
 मृगाङ्कविधानम् । आसकासचिन्तामणिविधानम् । अथ हृक्काश्वासचिकित्सा । तत्र सुष्टियोग-
 कथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कूलत्यष्टतविधानम् । भार्गवीगुडविधानम् । सूर्यावर्त-
 रसविधानम् । आसकुठाररसविधानम् । पिप्पलाद्यलौहविधानम् । आसारिलौहविधानम् ।
 अथ खरभेदचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । ब्राह्मीघृतविधानम् ।
 कण्टकारिष्टतविधानम् । व्याघ्रीघृतविधानम् । अथारोचकरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोग-
 कथनम् । पथ्यापथ्यविधानम् । कलहंसकाञ्जिकविधानम् । अथ हर्दिरोगचिकित्सा । तत्र
 सुष्टियोगविधानम् । चन्दनशारिवादिचूर्णविधानम् । कुसुदेश्वररसविधानम् । रत्नादिचूर्ण-
 विधानम् । गङ्गाधररसविधानम् । वृषध्वजरसविधानम् । चन्दमत्तण्डुलावलेहविधानम् । अथ

तृष्णाचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । अथ सूक्ष्मारोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 अथ मदात्ययचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । अथ दाहचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 कृपानिधिरसविधानञ्च । अथ उन्मादचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । सिद्धार्थलेपविधानम् ।
 क्षीरकल्याणष्टतविधानम् ।* महापैशाचिकष्टतविधानम् । चैतसष्टतविधानम् । शिवाष्टत-
 विधानञ्च । अथ अपस्मारचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । महाचैतसष्टतविधानम् । पञ्चगव्य-
 ष्टतविधानम् । भूतभैरवरसविधानञ्च । अथ वातरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 रेचनादिविधिः । कल्याणवलेहविधानम् । खलपरसोनपिण्डविधानम् । त्रयोदशङ्गुगुलु-
 विधानम् । अश्वगन्धाष्टतविधानम् । खलपक्वागलाद्यष्टतविधानम् । बृहच्छ्वागलाद्यष्टतविधानम् ।
 दशमूलितैलविधानम् । सैन्धवाद्यतैलविधानम् । वलाद्यतैलविधानम् । खलपविष्णुतैलविधानम् ।
 बृहद्विष्णुतैलविधानम् । हिमसागरतैलविधानम् । एलादितैलविधानम् । खलपमाषतैल-
 विधानम् । महामाषतैलविधानम् । बृहन्माषतैलविधानम् । कुजप्रसारणीतैलविधानम् ।
 मध्यमनारायणतैलविधानम् । बृहन्नारायणतैलविधानम् । एकादशशतिकाप्रसारणीतैलविधानम् ।
 महाद्व्युगन्धितैलविधानम् । तैलसूक्ष्मादिविधिः । विजयभैरवतैलविधानम् । वातगजेन्द्ररस-
 विधानम् । चन्द्रास्तलौहविधानम् । विडङ्गादिचूर्णविधानञ्च । अथ आमवातचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टियोगकथनम् । गुडूचीष्टतविधानम् । अमृताद्यष्टतविधानम् । गुडूचीतैलविधानम् ।
 दशपाक-वलातैलविधानम् । पिण्डतैलविधानम् । बृहद्गुडूचीतैलविधानम् । कैशोरगुगुलु-
 विधानम् । वातरक्तान्तरसविधानञ्च । अथ ज्वरसम्भचिकित्सा । तत्र अष्टकद्वरतैलविधानम् ।
 सुष्टियोगकथनञ्च । अथ शूलरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । विश्वादिपाचनविधानम् ।
 बृहद्विष्णादिपाचनविधानम् । रण्डसप्तकपाचनविधानम् । बीजपूरकष्टतविधानम् । पिप्पली-
 ष्टतविधानम् । क्षीरमण्डूरविधानञ्च । अथ मधुमत्याः सूची । गुडमण्डूरविधानम् । सिता-
 मण्डूरविधानम् । कल्पतरुरसविधानम् । शङ्खद्रावकविधानम् । शुण्ठीखण्डविधानम् । नारिकेल-
 खण्डविधानम् । बृहन्नारिकेलखण्डविधानम् । नारिकेलास्ततविधानम् । खण्डामलकीविधानम् ।
 विद्याधराधविधानञ्च । अथ उदावर्त्तरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगव्यवस्था । अथ गुल्मरोग-
 चिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । गुल्मशार्दूलरसकथनम् । हिङ्गादिचूर्णविधानम् । हवुषाद्य-
 ष्टतविधानम् । क्षीरषट्पलष्टतविधानम् । दन्तीहरीतकीविधानञ्च । अथ रक्तगुल्मरोगचिकित्सा ।
 तत्र गुल्मकालानलरसविधानम् । अथ हृद्भोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । अर्जुनष्टत-
 विधानञ्च । अथ सूक्ष्मरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । शतावरीष्टतविधानम् ।
 कुसुमाकररसविधानम् । वसन्तकुसुमाकररसविधानञ्च । अथ सूत्राघातचिकित्सा । तत्र
 सुष्टियोगव्यवस्था । धात्रीष्टतविधानञ्च । अथ अग्नरीरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् ।
 शरादिपञ्चमूलष्टतविधानम् । कूलत्यष्टतविधानञ्च । अथ प्रमेहचिकित्सा । तत्र सुष्टियोग-
 कथनम् । पञ्चकषायविधानम् । न्यग्रोधाद्यचूर्णविधानम् । सोमेश्वररसविधानम् । मेहमुद्गर-

रसविधानम् । दाडिमाद्यष्टतविधानम् । वसन्तकुसुमाकररसविधानम् । कर्पूराद्यमोदक-
 विधानम् । चन्द्रप्रभावटिकाविधानम् । वङ्गावलेहविधानम् । प्रमेहसेतुरसविधानम् । रज्जा-
 दल्लनीवटिकाविधानम् । तारकेश्वररसविधानम् । इन्द्रवटिकाविधानम् । मेहसुद्गरवटिका-
 विधानम् । अथ सोमरोगव्यवस्था । तत्र चिकित्साप्रकारश्च । अथ मेदोरोगव्यवस्था । तत्र
 सुष्ठियोगकथनम् । लौह्रसायनविधानम् । अमृताद्यगुगुलुविधानम् । त्रिफलाद्यतैलविधानम् ।
 अथ अङ्गदौर्गन्धचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अथ उदररोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोग-
 व्यवस्था । सासुद्राद्यचूर्णविधानम् । नारायणचूर्णविधानम् । अर्कलवणविधानम् । षट्पल्लव-
 विधानम् । विष्णुष्टतविधानम् । शोथोदरे भेदवटिकाविधानम् । चैलोक्यडम्बररसविधानम् ।
 मन्दावक्त्ररसविधानम् । नाराचरसविधानम् । अथ ह्रीह्रोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् ।
 मानगुडिकाविधानम् । अभयलवणविधानम् । रोहितकष्टतविधानम् । चित्रकष्टतविधानम् ।
 मन्दारोहितकष्टतविधानम् । अथ शोथरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । क्षीरवटिका-
 विधानम् । दुग्धवटिकाविधानम् । पुनर्णवाष्टतविधानम् । मानकष्टतविधानम् । खलपद्माद्य-
 ष्टतविधानम् । शुष्कस्रल्याद्यतैलविधानम् । शैलाद्यतैलविधानम् । दृढदुग्धवटिकाविधानम् ।
 दशमूलतैलविधानम् । कंसहरीतकीविधानम् । शोथशार्दूलतैलविधानम् । कटुकादिलौह-
 विधानम् । अथ दृष्टिरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगविधानम् । शतपुष्पादिष्टतविधानम् । अथ
 गलगण्डचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । तुम्बीतैलविधानम् । निर्गुण्डितैलविधानम् ।
 अथ गण्डमालाचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अथ स्त्रीपदचिकित्सा । तत्र सुष्ठि-
 योगकथनम् । कृष्णाद्यमोदकविधानम् । दण्डिष्टतविधानम् । दृढत्सौरेश्वरष्टतविधानम् ।
 स्त्रीपदगजकेशरिरसविधानम् । नित्यानन्दरसविधानम् । कनकतैलविधानम् । अथ विद्रधि-
 रोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अथ ब्रणरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् ।
 पद्माद्यतैलविधानम् । त्रिफलागुगुलुविधानम् । अमृतवटीगुगुलुविधानम् । जातिकाद्य-
 ष्टतविधानम् । गौराद्यष्टतविधानम् । विपरीतमल्लतैलविधानम् । ब्रणराक्षसतैलविधानम् ।
 अथ भग्नचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अथ नाडीब्रणचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् ।
 अथ भग्नरचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । नवकार्षिकगुगुलुविधानम् । विष्यन्दनतैल-
 विधानम् । अथ उपदंशचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । करङ्गाद्यष्टतविधानम् । अथ शूल-
 दोषचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अथ कुष्ठरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् ।
 पञ्चकषायविधानम् । पञ्चनिम्बविधानम् । एकविंशतिगुगुलुविधानम् । पञ्चतिक्तष्टतविधानम् ।
 मन्दाभङ्गातकविधानम् । सिन्दूराद्यतैलविधानम् । अर्कतैलविधानम् । मरीचाद्यतैलविधानम् ।
 दृढमरीचाद्यतैलविधानम् । विषतैलविधानम् । सोमराजतैलविधानम् । गलत्कुष्ठारियोग-
 विधानम् । हरितालशुद्धिविधानम् । तालकेश्वररसविधानम् । मन्दातालेश्वरविधानम् ।
 अमृताङ्गुरलौहविधानम् । अथ शीतपित्तरोगचिकित्सा । तत्र सुष्ठियोगकथनम् । अम्लपित्तरोगे

सुष्टियोगव्यवस्था । शतावरीष्टतविधानम् । क्षुधावतीवटिकाविधानञ्च । अथ विसर्परोगचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टियोगकथनम् । पञ्चतिक्तष्टतविधानञ्च । अथ मस्तरिकाचिकित्सा । तत्र सुष्टियोग-
 विधानम् । खदिराष्टकविधानञ्च । अथ क्षुद्रोदरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । चाङ्गेरी-
 ष्टतविधानम् । मञ्जिष्ठाद्यतैलविधानम् । कुङ्कुमाद्यतैलविधानम् । हरिद्राद्यतैलविधानम् । गुञ्जा-
 तैलविधानम् । मध्यमभङ्गराजतैलविधानम् । महाभङ्गराजतैलविधानञ्च । अथ मुखरोग-
 चिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । कनकचूर्णविधानम् । पीतकचूर्णविधानम् । शृङ्गद्विष्टादि-
 वटिकाविधानम् । वकुलाद्यतैलविधानम् । सङ्ककारवटिकाविधानञ्च । अथ कर्णरोगचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टियोगविधानम् । चारतैलविधानम् । दशमूलतैलविधानम् । शम्भूकतैलविधानम् ।
 कुष्ठादितैलविधानञ्च । अथ नासारोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । थोपादिचूर्णविधानम् ।
 पुष्पाद्यतैलविधानम् । चित्रकहरीतकीविधानम् । दूर्वातैलविधानञ्च । अथ चक्षुरोगचिकित्सा ।
 तत्र सुष्टियोगकथनम् । विष्वाञ्जनविधिः । षडङ्गुगुलुष्टतविधानम् । पटोलाद्यष्टतविधानम् ।
 शशकष्टतविधानम् । कुमारिका-वर्तिकथनम् । सुखावती-वर्तिकथनम् । चन्द्रप्रभा-वर्तिकथनम् ।
 चन्द्रोदया-वर्तिकथनम् । नयनसुखा-वर्तिकथनम् । नयनाञ्जनविधानम् । विफलाष्टतविधानम् ।
 ऋषपल्लभतैलविधानम् । सप्ताष्टतलौहविधानञ्च । अथ शिरोरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोग-
 कथनम् । षड्विन्दुतैलविधानम् । अपामार्गतैलविधानम् । शिरोवज्ररसविधानञ्च । अथ स्त्रीरोग-
 चिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । शीतकल्याणष्टतविधानम् । शतावरीष्टतविधानम् । अशोक-
 ष्टतविधानञ्च । अथ प्रदरचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । अथ योनिव्यापचिकित्सा ।
 तत्र महाश्वगन्धाष्टतविधानम् । अथ गर्भिणीचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । गर्भविस्त्रास-
 रसविधानञ्च । अथ गर्भह्रावचिकित्सा । तत्र गर्भिणीकल्याणाधविधानम् । भद्रोल्कावलेह-
 विधानञ्च । अथ स्ननरोगचिकित्सा । तत्र त्रीपणेतैलविधानम् । सुष्टियोगकथनम् । काशीशतैल-
 विधानञ्च । अथ बालरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । बालचातुर्भद्रावलेहविधानम् ।
 धातक्यवलेहविधानम् । पञ्चकोष्यवलेहविधानम् । आघ्राद्यवलेहविधानम् । अश्वगन्धाष्टत-
 विधानम् । अष्टमङ्गलष्टतविधानञ्च । अथ विषरोगचिकित्सा । तत्र सुष्टियोगकथनम् । पाचन-
 स्नेहन-वसन-वरेकादिविधिः । इच्छामयरसविधानञ्च । अथ वस्त्रिकर्मविधानम् । तत्र नस्य-धूम-
 रक्त-मोक्षणादिविधिः । अथ प्रकीर्णकाधिकारः । तत्र मानाध्यायः । गणाध्यायः । अथ ऋतु-
 चर्या । अथ दृष्ट्याधिकारः । तत्र गोधूमाद्यष्टतविधानम् । रतिवल्ग्वभोदकविधानम् । कामेश्वर-
 भोदकविधानम् । पूर्णचन्द्रभोदकविधानम् । कामाग्निस्नैपनभोदकविधानम् । मदनभोदक-
 विधानम् । दुग्धवटीविधानम् । चन्द्रोदयरसविधानञ्च । अथ रसायनाधिकारः । तत्र अमृत-
 भस्मातकविधानम् । खण्डाशकविधानम् । पूगखण्डविधानम् । महाभ्रवटिकाविधानम् । शृङ्गाराध-
 कथनम् । मन्मथाधकथनम् । चतुर्मुखरसकथनम् । पूर्णचन्द्ररसकथनञ्च । अथ धातूनां मारण-
 शोधनपुटीकरणपाचन-स्नेदनादिविधिः । दशसिन्दूरादिविधिश्च । इति शम् ॥

No. 267. मनःशिखास्लोकः . By दासगोखामी . Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 6 on a page. Extent, 46 *çlokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārbbabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीश्रीकृष्णचन्द्राय नमः ।

गुरौ गोष्ठे गोष्ठालयिषु सुजने भूसुरगणे
सुमन्त्रे श्रीनानि व्रजनवयुवद्वन्द्वशरणे ।
सदा दम्भं हिला कुप रतिमपूर्वामतितरा-
मये खान्ना भ्रातृष्टुभिरभियाचे धृतपदः ॥ इत्यादि ।

End. मनःशिखादैकादशकरमेतन्मधुरया
गिरा गायत्युक्तेः समधिगतसर्व्वार्थततयः । (?)
सयूथश्रीरूपानुग इह भवन् गोकुलवने
जनो राधाकृष्णातुल्यभजनरत्नं स लभते ॥

Colophon. इति श्रीमदासगोखामिविरचितो मनःशिखास्लोकः सम्पूर्णः ॥

विषयः । वैष्णवग्रन्थोऽयम् । अथ च यदि श्रीकृष्णराधिकयोः सेवारत्नं लब्धुमिच्छसि तर्हि
सगण-श्रीगौराङ्गरूपगोखामिप्रभृतिभिरनुद्धतां सेवां कुरु इति मनः प्रति शिखाप्रदानम् ॥

No. 268. मनःशिखास्लोकान्वलीटीका . By विश्वनाथचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 153 *çlokas*. Character, Bengali. Date, San 1245. Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara Tripurā, Paṇḍita Mineçvara Sārva-bhauma. Appearance, new. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीलश्रीनित्यानन्दचैतन्यौ जयेताम् ।

निर्णय साधं वक्तृसाधनानि
कुर्वन्ति विज्ञाः परमादरेण ।
श्रीरूपपादाङ्गरजोऽभिषेकं
व्रतं हि चैतन्यम साधनानि ॥
रूपानुसारिणी सेवा मनसि क्रियते यदि ।
श्रीराधाकृष्णयोः कुञ्जे सिकरूपेण गम्यते ॥

स्वाभीष्टदेवधामवर्णनपूर्वकं मङ्गलरूपं श्रीकृष्णनिरूपितेश्वर्यज्ञाननिवारकानु-
कूलभजनं दर्शयति गुराविति । इत्यादि ।

End.

यूथेन सच्च श्रीरूपानुगो भवन् यः गोकुलवने उभयोः सेवारत्नं लभते
श्रीरूपस्यानुगतिं विना सुखकामानुगा न स्यात् अतो यूथेन सच्च श्रीरूपस्या-
नुसारिणीं सेवां कुर्वित्याशयः ।

Colophon.

इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्तिना विरचिता मनःशिक्षाश्लोकावलीटीका समाप्ता ॥
समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । मनःशिक्षाश्लोकावलीनामकवैष्णवग्रन्थस्य व्याख्यानम् ॥

No. 269. मधुमञ्जरी, (मनीषापञ्चकटीका) . By बालगोपालेन्दुः . Sub-
stance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 13. Lines, 8 on a page.
Extent, 214 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Yaçodal, District Mayamanasimha, Paṇḍita Harinātha Tarkabhūṣaṇa.
Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning.

श्रीमन्मङ्गलमूर्तये नमः ।

श्रीमन्दुर्नीन्द्रमानस्य जगन्नाथमुनिं गुरुम् ।

मनीषापञ्चकव्याख्या तन्यते मधुमञ्जरी ॥

तत्रादौ कथा निरूप्यते । इत्यादि ।

End.

सर्व्वसिद्धो ब्रह्मविद्वरिष्ठः । सुरेन्द्रवन्दितपदं सुराः देवाः तेषामिन्द्रः स्वामी
शतमखस्त्रेण वन्दितं नमस्कृतं पदं पादो यस्य स तथा । नूनं सत्यं अस्मि-
न्नर्थं न संशयः ॥ एवं मम मनीषेति स्पष्टम् ।

मनीषापञ्चकस्यैवं कृता टीका मनोहरा ।

बालगोपालेन्दुनाम्ना मुनिना मधुमञ्जरी ॥

Colophon.

इति मनीषापञ्चकव्याख्या सम्पूर्णा ।

विषयः । शङ्कराचार्यकृतस्य मनीषापञ्चकनामकस्य वेदान्तग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 270. मनोरमा. By रमानाथशर्मा. Substance, country-made paper, 13 × 4½ inches. Folia, 105. Lines, 4 on a page. Extent, 2,054 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1780. Place of deposit, District Tripurā, Parganā Nurnagara, grāma Pattana, Paṇḍita Tārānātha Ćiromani. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । श्रीगुरवे नमः ।

सम्यक् प्रणम्य तां वाणीमानीय च सतां वचः ।

मनोरमा रमानाथशर्मणा परिनिर्मिता ॥

प्रायेण धातुवैषम्यात् सर्वेषां घूर्णते शिरः ।

या तत्क्रिययि प्रभवेत् सैव दत्तिर्मनोरमा ॥

भूरिस्वरिकता दत्तिर्भूयसी युक्तयुक्तिका ।

निश्चेतुं धातवस्तस्यां न शक्यासेन मे श्रमः ॥

यो मत्सरं प्रथयति प्रथितस्य नाम्ना

कस्यापि वा निजमच्चलसमौहया वा ।

उच्चिद्य नाम मम वीक्ष्य कृती समन्तात्

तस्यैव नश्यतितरां सुकृतं कृतानु ॥

भूसत्तायां सतो भावः प्रदत्तिनिमित्तं सत्ता तस्याश्च सिद्धरूपाया अपि क्रियात्मम् । इत्यादि ।

End.

परिहारस्तु पूर्ववत् भूचुराद्योरपरिसमाप्तत्वात् न दत्कारणं (?) ततः कलां नार्चन्ति षोडशीम् । विज्ञावन्ते हरिविग्रहाः । ग्रन्थिसुदुयथितुं हृदा यशः । इति माघः ॥ इत्यादयोऽप्यनुसर्त्तव्या इति ॥

Colophon.

इति वेदगर्भतर्काचार्यात्मज-राधिकुलप्रसूत-श्रीरमानाथशर्मणा विनिर्मितायां मनोरमायां कातन्त्रधातुदृत्तौ चुरादिविवरणं समाप्तम् ॥

विषयः । नानादृष्टान्तपूर्वकं कातन्त्रीयधातुगणदत्तिकथनम् ॥

No. 271. मन्त्रपुरस्सरणम्. By गोविन्दकविकङ्कणः. Substance, country-made paper, 16 × 4½ inches. Folia, 5. Lines, 7 on a page. Extent, 140 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāthālpādā, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमश्छण्डिकायै ।

नीलं किमपि किशोरं निधाय हृदये पुरस्त्रियाचर्याम् ।

मन्त्राणामभितनुते श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्यः ॥

यत्नात् पुरस्त्रियां कुर्यान्मन्त्रवित् सिद्धिकाङ्क्षया ।

जीवन्हीनो यथा देही सर्वकर्मसु न क्षमः ।

पुरस्त्रणहीनो हि तथा मन्त्रः प्रकीर्तितः ॥ इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अत्र प्रथमं पुरस्त्रणस्थानादिरूपणम् । ततो मालादिनिरूपणम् । पुरस्त्रण-
विधिसत्प्रयोगादिष्वेति ।

No. 272. मन्त्ररत्नावली . By विद्याधरः . Substance, country-made paper, 12 x 1½ inches. Folia, 189. Lines, 5 on a page. Extent, 4,843 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Viṣṇupura, District Vāṅkudā, Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning.

(अस्य प्रथमपत्रवयाभावात् चतुर्थपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ॥) ये
मन्त्रा भवन्ति ते स्थानधृष्टाः । ये मन्त्राल्लयोद्देशाक्षराः पञ्चदशाक्षरा वा ये
मन्त्रास्ते विफलाः । चतुःशताक्षराण्यारभ्य सहस्रवर्णा ये मन्त्रास्ते दृढाः ।
शताक्षरा ये मन्त्राः सार्धशताक्षरा वा ये मन्त्राः विंशताक्षरा वा ये
मन्त्रास्ते निःस्नेहाः । सहस्रवर्णाधिका ये मन्त्रास्ते पीडिताः ॥
दोषानिमानविज्ञाय यो मन्त्रं भजते जडः ।
सिद्धिर्न जायते तस्य कल्पकोटिशतैरपि ॥ इत्यादि ।

End.

प्रबालै रचिता माला प्रयच्छेत् पुष्कलं धनम् ।
सौभाग्यं स्फाटिकौ माला मोक्तिकैर्विचिता श्रियम् ॥
निर्मिता रौप्यमालाभिः कुरुते कीर्तिमल्लयाम् ।
एतैरेव विरचिता माला स्थानुत्तये नृणाम् ॥
योगास्तु अथ योगं प्रवक्ष्यामीत्यादि कालादिभिरुज्जिते इति श्लोकान्तग्रन्थेन
श्रुतग्रन्थप्रतिपादितेन बोद्धव्याः । केवलं ग्रन्थविरुद्धिभयान्नेह लिखिताः ॥

वाचं न वाचा मनसा न गम्यं
 ज्ञेयं परं यद्गुरुसेवयेव ।
 ब्रह्मादिष्विष्टिस्थितिसंहृतीशं
 वन्दे महत्सनुजं देवतोयम् ॥
 रामानुजो देशिकसत्तमो यत्
 श्रीशारदातिलकनाम चकार तन्त्रं ।
 त ..... शिशुकप्रधीविद्याधरो
 रचितवान् मन्त्ररत्नमालाम् ॥
 श्रीमद्भुवः प्रवरद्वन्दं भट्टपरामस्य बोधविभवाय ।
 सदागमाख्यो विश्वोपकारविधये मया निबद्धः ॥
 सम्यक् निबद्ध इह सम्प्रतिरस्तु कृपा ॥ (?)
 सत् सिंहासनमासने जनपदे श्रीश्रीवस्तूतौ ।
 मीमांसातर्कतत्त्वप्रखरमतिरभून्मूर्त्तिशर्मा द्विजेन्द्रः ।
 नत्सुनुः स जगद्धरो गामरवाजाहस्तम्भनोधरः । (?)
 श्रीविद्याधर एतदीयतनयश्चक्रे सुरलाबलीम् ॥
 कायस्थचक्रधरवर्माकुलावतंसः
 श्रीमत्प्रतापस्तन्त्रनतासमीपे । (?)
 सेनाधिनान्नि नगरे मनुरत्नमालां
 विद्याधरो ग्रथितवान् भुवनतिवज्रा ॥ (?)
 आचार्यभट्टपदहृत्कविवल्लभस्य
 श्रीबल्लभस्य चरणौ प्रणिपत्य शूर्द्धा ।
 विद्याधरेण रचिता मनुरत्नमाला
 सम्पूर्ण एष पटलो दशमो हि यत्र ॥

Colophon.

इति श्रीजगद्गुरुभट्टाचार्यान्तेवासि + + + + विद्याधरशर्माविरचितायां
 मन्त्ररत्नबद्धां शारदातिलकपद्धतौ प्रकीर्णकमानं नाम दशमः पटलः
 समाप्तः ॥ ० ॥ श्री ॥ * ॥

विषयः । प्रथमपटले योनिमुद्रादिनिरूपणम् । राश्यादिविचारः । दीक्षादिनिरूपणञ्च ॥
 (१ पटलात् ५ मपटलपर्यन्तं नास्ति ।) ६ छपटले दीक्षापूर्वाहृत्यप्रयोगादिः । होमादि-
 निरूपणञ्च । ७ मपटले विष्णुपूजाविध्यादिः । द्वादशाक्षरमन्त्रविध्यादिः । हयग्रीवमन्त्रविधिः ।
 वामनमन्त्रयन्त्रधारादिनिरूपणम् । वराहमन्त्रादिविधिः । गोपालादिसकलमन्त्रविधिः प्रयो-

गादिश्च । ८ मपटले न्यासादिनिरूपणम् । उमामहेश्वरादिविधिः । नृत्यकुञ्जमन्त्रादिनिरूपणम् । नीलकण्ठमन्त्रपूजाप्रयोगादिः । चिन्तामणिमन्त्रादिनिरूपणम् । पाशुपतास्त्रमन्त्रविध्यादिः । वटुकभैरवमन्त्रविधिः । पूजायन्त्रादिनिरूपणम् । चण्डेश्वरमन्त्रविध्यादिः । शैवमन्त्रराशिविवेचनादिश्च । ९ मपटले गायत्रीप्रमुखमन्त्रादिनिरूपणम् । वशीकरणहोमादिनिरूपणम् । वारुणीष्टगिविध्यादिः । प्राणप्रतिष्ठामन्त्रयन्त्रादिश्च । १० मपटले पुरस्चरणमन्त्रप्रयोगादिनिरूपणमिति ।

No. 273. मन्त्रव्यक्तिः . By जगन्नाथः . Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 8. Lines, 6 on a page. Extent, 180 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Vādari, Paṇḍita Rāmakamala Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तारिणे ।
 तन्वानन्दमयीं देवीं भारतीं सर्वसिद्धिदाम् ।
 मन्त्रव्यक्तिं वित्तनुवे जगन्नाथो द्विजोत्तमः ॥
 अथ व्यक्तिं प्रवक्ष्यामि वर्णानां वदने नृणाम् ।
 प्रेरितां वामनालिकां सुसुन्दारन्ध्रनिर्गताम् ॥ इत्यादि ।
End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । मन्त्राक्षरादिव्यक्तीकरणादिः । मन्त्राक्षरादिमाहात्म्यप्रकथनञ्च ।

No. 274. मन्त्रार्थदीपिका वा सारसंग्रहः . By श्रीहर्षः . Substance, country-made paper, 13×2½ inches. Folia, 18. Lines, 4 on a page. Extent, 300 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kṛṣṇapurā, District Dhākā, Post Office Vaidyerbāzār, Paṇḍita Kālikṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, very old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परमदेवतायै ।
 देवतायाः पदद्वन्द्वं प्रणम्य भक्तितो मुक्तः ।
 तन्त्रसारं समालोक्य वक्ष्ये मन्त्रार्थदीपिकाम् ॥
 आगमस्य च संक्षेपो मन्दधियां विबुद्धये ।
 श्रीहर्षकृतिना चैव लिख्यते सारसंग्रहः ॥

हरचक्रं विचार्यैव नामचक्रं विचारयेत् ।
 षष्ठिधनीति पञ्चद्वि नक्षत्रं राशिचक्रकम् ।
 नाडीचक्रं विचार्यैव चक्रान्यानि विचारयेत् ॥

तत्र प्रथमतो हरचक्रं निरूप्यते ।

चतस्रः पूर्वगा रेखाश्चतस्रो दक्षिणाग्रकाः ।
 कोणे + + ततो दत्त्वा हरचक्रमिदं भवेत् ॥
 ऐशान्यादिगृहद्वन्द्वं शोभितं त्रिपुरादिभिः ।
 दिक्षु दुर्गाश्च वाणीश्च ताराश्च भैरवी तथा ॥
 ईशानाद्यं कुवेरान्तं क्रमाच्च विन्यसेत् तथा ।
 इन्द्राक्षीश्चैव हेरम्बं पितामहमनन्तरम् ॥
 महाभायाच्च कालीश्च यदन्यत् सौम्यदैवतम् ।
 त्रिपुरादी ... .. शिवः ... .. ॥
 त्रिपुरां भुवनेशीश्च पीठेशीश्चैव व्यन्कम् ।
 वासुदेवं श्रियश्चैव किन्नमस्ताश्च चण्डिकाम् ॥

अस्यार्थः । पूर्वस्थां दुर्गां, दक्षिणस्थां वाणीं, पश्चिमस्थां तारां, उत्तरस्थां भैरवीं, ईशानकोष्ठद्वये इन्द्राक्षीहेरम्बौ, वक्रिकोष्ठद्वये पीठेशीच्यम्बकौ, नेत्रैतकोष्ठद्वये वासुदेवश्रियौ, वायुकोष्ठद्वये किन्नमस्ताचण्डिके ॥ इत्यादि ।

End.

अथने विषुवे चैव ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ।
 रविसंक्रमणे चैव युगाद्यायां सुरेश्वरि ॥
 मन्वन्तरास्तु सर्वास्तु षडशीतिमुखेषु च ।
 शिष्यविजन्मदिवसे समसे मुखदा भवेत् ॥
 युगाद्यायां जन्मदिने विवाहदिवसे तथा ।
 पुण्यतीर्थे कुरुक्षेत्रे देवीपीठचतुष्टये ॥
 प्रयागे श्रीगुरौ काश्यां कालाकालं न शोधयेत् ॥
 पीठचतुष्टये उड्डियान-जालन्धर-पूर्णगिरि-कामरूपस्थे ।
 देव्या बोधं समारभ्य यावत् स्थान्नवमी तिथिः ।
 ..... ॥

निषिद्धतीर्थानि ।

गयायां भास्करक्षेत्रे तथैव चन्द्रपर्वते ।
 कोङ्कने च मतङ्गे च तथा कन्याश्रमेषु च ॥

.....

कन्याश्रमे जयपुर इति ख्याते । अस्मिं गते दैत्यगुरौ शिशौ च ... ..

..... जीवे हरौ दैत्यगुरौ सख्ये केतुङ्गमे भूचलादिदोषे ॥

इत्यादि । अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । हरचक्रनिर्णयः । अकथहचक्रनिर्णयः । षट्षिधनिचक्रनिर्णयः । नक्षत्रगण-
मैत्रीविचारः । राशिचक्रकथनम् । भौतिकचक्रकथनम् । अकडमचक्रनिरूपणम् । कूर्मचक्र-
निरूपणम् । दीक्षाफलनिरूपणम् । गुरुलक्षणकथनम् । शिष्यलक्षणकथनम् । दीक्षायां मासतिथि-
नक्षत्रलग्नतीर्थस्थाननिर्णयः । एतत् सर्वनिरूपकवचनपरम्पराया व्याख्यानञ्च ॥

No. 275. मन्त्रोद्धारः . Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 20. Lines, 7 on a page. Extent, 437 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kātiḥālī, District Mayamanasimha, Paṇḍita Parāṇacandra Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ।

अथ क्रमान्मन्त्रोद्धारो लिख्यते । तत्रादौ भुवनेश्वर्याः । ह्रीं ।

नकुलीशोऽग्निमारुढो वामनेचार्द्धचन्द्रवान् ।

वीजं तस्याः समाख्यातं सेवितं सिद्धिकाङ्क्षिभिः ॥ इत्यादि ।

End. क्रीं गौरि रुद्रदयिते योगेश्वरि ह्रीं फट् स्वाहा । क्रीं गौरि रुद्रदयिते
योगेश्वरि सर्वार्थं फट् ॥ * ॥ (?)

विषयः । मन्त्रोद्धारानिरूपणम् ।

No. 276. मलमासार्थसंग्रहः . By गुरुप्रसादशर्मा . Substance, country-made paper, 17 × 3 inches. Folia, 30. Lines, 8 on a page. Extent, 990 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Pargana Vagḍī, District Medinīpura grāma Telivani, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

स्मृते स्मृतिवचनस्य एकत्वमविवक्षितम् ।

नानास्मृतिवचनानां व्याख्येयत्वात् तत्त्वं अर्थविशेषं वास्तविकार्थमिति यावत्

वन्ति निरूपयति । निरूपणं ज्ञानानुकूलवचनं । व्याख्येयस्मृतिवचनस्य सामान्यतो विषयानाह मल्लिस्तु च इत्यादि । अत्र सप्तम्यर्थो विषयत्वं यत्र निर्णयपदोत्तरं सप्तमी तत्र जनकत्वरूपं विषयत्वं अन्यत्र ज्ञानजनकत्वरूपमिति विशेषः ॥ इत्यादि ।

End.

तथाविधकन्यादात्री विमाता सपिण्डनाधिकारिणी तत्र कथं तद्दिने नापकर्षः ।
कालबाधाभावादिति चेदत्रोच्यते ।
बह्वनामेकधर्माणामेकस्यापि यदुच्यते ।
सर्वेषामेव तत् कुर्यादेकरूपा हि ते स्मृताः ॥
इति बौधायनवचनात् यदहर्वर्त्यनेन सर्वत्रासन्नपूर्वदिनेऽपकर्षः ।

Colophon.

इत्यास्ता मल्लमतिविस्तरेण ॥ ० ॥
ब्राह्मणां स्मरणार्थन्तु त्रैगुरुप्रसादशर्म्भणा ।
संकलितान्यश्रुनीह वचनानि मल्लिस्तुचे ॥
धूलिधवलमुजाभ्यां गल्लमवल्लम्ब्य स्थितो यशोदायाः ।
रजतसूत्रग्रथितो हरिरिह नीलमणिर्जयति ॥

विषयः । संचेपेण मल्लमासार्थव्यवस्थादिनिरूपणम् ।

No. 277. महाप्रदीपदानपद्धतिः . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 2. Lines, 6 on a page. Extent, 48 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpādā, District 24-Parganās, Paṇḍita Ramatārāṇa Ṭhākūra. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning.

अथ महाप्रदीपदानविधिः । मार्कण्डेय उवाच ।
येयं दीपान्विता राजन् स्थाता पञ्चदशी सुवि ।
तत्र दीपप्रदानेन कुलानामुद्धरेच्छतम् ॥ इत्यादि ।

End.

ततस्तान्मशलाकया दीपं प्रबोधयेत् ततः प्रभाते दक्षिणां दत्वाच्छिद्रावधारणं कुर्यात् ।

Colophon.

इति महाप्रदीपदानपद्धतिः समाप्ता ॥

विषयः । दीपान्वितामावास्यायां महाप्रदीपदानविधिस्तत्प्रयोगादिश्च ।

No. 278. महामोक्षतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 112. Lines, 8 on a page. Extent, 3,024 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā, Bābu Rāsavihāri Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासशिखरे रम्ये संस्थिते भवसन्निधौ ।

पप्रच्छ भक्तियोगेन पार्ष्वती शङ्करं प्रति ॥

शङ्कर्युवाच ।

आलोक्य सर्वशास्त्राणि यानि यानि श्रुतं प्रभो ।

भूयो भूयो विचार्यं हि ब्रह्माण्डवच्च देवकम् ॥

बृहद्विद्यन्तु यद्रूपं तद्रूपं क्षुद्रविश्वकम् ।

यानि गुणानि ब्रह्माण्डे तानि सन्ति कलेवरे ॥

अधिकन्तु मुक्तार्थे च विद्यारार्थे दशेन्द्रियाः ।

यस्माद्भिराकारं ब्रह्म सच्चखारे स्थितं प्रभो ॥

ब्रह्माण्डाद्ये तु मध्ये यत् सर्वं तिष्ठ कलेवरे ।

अध्वान्तं तव वाक्यं हि तद्ब्रह्म हरिर्वचः (?) ॥

तथापि परमेशान सन्देहो मां न मुञ्चति ।

बृहद्ब्रह्माण्डमध्ये तु महाभीमः सुमेरुकः ॥

सुमेरुस्यं सप्तस्रगं दक्षभागे सुरेश्वर ।

स एव सप्तपद्मं स सुखावधि सच्चखकम् ॥

तत्कुक्षौ हरिकिंपुष्यभारद्वयं क्रमाच्चयम् (?) ।

इलादि कुशवर्षान्तं चतुर्वर्षोत्तरं क्रमात् ।

केतुमानभवद्वर्षो पूर्वपश्चिमतः स्थितः ॥ इत्यादि ।

End.

चैतन्याकारजीवस्यं यद्दुयद् दुःखमवस्थितम् ।

तत्तत् कृत्स्नं लभेदुःखं गर्भागारे यावत् स्थितः ॥

ब्रह्मध्यानं ब्रह्मज्ञानं ब्रह्मस्थानञ्च तद्वद ।

महामोक्षतन्त्रविदु यः स सर्वज्ञ एव मोक्षमः ॥

Colophon.

इति महामोक्षतन्त्रे शङ्करीशङ्करसंवादे महामीशकल्पे शूलसूत्रादिब्रह्म-
योगविवरणे चतुःषष्टितमः पटलः समाप्तः ॥

विषयः । १ मे पटले,— शङ्करौशङ्करयोः संवादेन शरीरस्य क्षुद्रब्रह्माण्डरूपत्वकथनम् । बृहद्ब्रह्माण्डे भारतवर्षादिनिरूपणम् । अन्तर्थागादिविषये दिङ्निरूपणम् । मन्त्राकाश्याः प्रकृतित्व-
कथनपूर्वकं प्रकृतिपुरुषयोर्योगस्य दृष्टिप्रक्रियाकथनञ्च । २ ये पटले,— अष्टादशमन्त्राविद्योत्पत्ति-
कथनम् । अष्टादशभैरवोत्पत्तिकथनम् । तत्र तत्र तेषां रूपादिवर्णनञ्च । ३ ये पटले,— कालि-
कायाः शववाचनादिकारणकथनम् । शिवलिङ्गोत्पत्तिकथनम् । शिवस्य शवरूपत्वे कारणादि-
कथनञ्च । ४ र्थे पटले,— शिवस्य चित्याद्यष्टमूर्तिरत्नान्तकथनम् । योनिबीजकथनम् । लिङ्ग-
बीजकथनम् । मन्त्राबीजकथनम् । वसुवसिति गण्डवाद्यमात्रादिप्रकारादिकथनञ्च । ५ मे पटले,—
कालीखरूपककारादिशतनामसोत्रकथनम् । ६ छे पटले,— तारैकजटानीलसरस्वतीखरूप-
तकारादिशतनामकथनम् । ७ मे पटले,— त्रिपुरसुन्दरीसकारादिशतनामसोत्रकथनम् । ८ मे
पटले,— सुवनेश्वरीभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । ९ मे पटले,— भैरवीखरूपभकारादिशत-
नामसोत्रकथनम् । १० मे पटले,— बिम्बमन्त्राखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । ११ शे
पटले,— धूमावतीखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १२ शे पटले,— वगलासुखीखरूप-
भकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १३ शे पटले,— मातङ्गीखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् ।
१४ शे पटले,— कमलाखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १५ शे पटले,— वाग्वादिनी-
खरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १६ शे पटले,— अन्नपूर्णाखरूपभकारादिशतनामसोत्र-
कथनम् । १७ शे पटले,— प्रत्यङ्गिराखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १८ शे पटले,— त्वरिता-
खरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । १९ शे पटले,— दुर्गाखरूपभकारादिशतनामसोत्र-
कथनम् । २० शे पटले,— मातङ्गीखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । २१ शे पटले,—
कामाख्याखरूपभकारादिशतनामसोत्रकथनम् । २२ शे पटले,— वालाखरूपभकारादिशतनाम-
सोत्रकथनम् । २३ शे पटले,— निगमशास्त्रपुराणशास्त्रादीनामुद्भवकथनम् । तत्र रुद्रयामल-
ब्रह्मयामलादितः सामवेदादीनामुत्पत्तिकथनम् । अश्वक्रान्त रथक्रान्त विष्णुक्रान्तविवरणकथनञ्च ।
अथ अष्टाविंशत्युत्तरशतसंख्यतन्त्रशास्त्रोत्पत्तिकथनम् । तत्र तेषां नामकथनम् । यथा,— काली-
तन्त्रं, सुण्डमालातन्त्रं, तारातन्त्रं, वीरतन्त्रं, शिवसारतन्त्रं, दीक्षातन्त्रं, बृहत्सारतन्त्रं, मन्त्रा-
सारतन्त्रं, निर्व्याणतन्त्रं, विश्वसारतन्त्रं, तत्त्वसारतन्त्रं, वर्णसारतन्त्रं, गुरुतन्त्रं, गुप्तसारतन्त्रं,
शतसहस्रतन्त्रं, लिङ्गाचनतन्त्रं, भैरवतन्त्रं, भैरवीतन्त्रं, सताचनतन्त्रं, तोडलतन्त्रं, बृहत्तोडल-
तन्त्रं, नीलतन्त्रं, बृहत्नीलतन्त्रं, कङ्कालमालिनीतन्त्रं, मन्त्रानिर्व्याणतन्त्रं, बृहन्निर्व्याणतन्त्रं,
राधातन्त्रं, माङ्गेश्वरीतन्त्रं, सिद्धेश्वरतन्त्रं, मातृकाभेदतन्त्रं, समयातन्त्रं, सिद्धतन्त्रं, गुप्तसाधनतन्त्रं,
सर्वसतन्त्रं, मातृकातन्त्रं, मन्त्रातन्त्रं, शिवतन्त्रं, अक्षयतन्त्रं, कुमारीतन्त्रं, सारासारतन्त्रं,
कुलार्णवतन्त्रं, कालिकाकुलसर्वसतन्त्रं, कालीकल्पतन्त्रं, कालीतन्त्रं, वाराहीतन्त्रं, योगिनी-
तन्त्रं, योगिनीहृदयतन्त्रं, गौरीतन्त्रं, योगतन्त्रं, धर्मतन्त्रं, श्रीतन्त्रं, विन्दुतन्त्रं, सनत्कुमार-
तन्त्रं, त्रिपुरासारतन्त्रं, योगिनीविजयतन्त्रं, मन्त्रायोगिनीतन्त्रं, बृहद्योगिनीतन्त्रं, शिवाचन-

तन्त्रं, सम्बरतन्त्रं, मालिनीतन्त्रं, शुक्लिनीतन्त्रं, महामालिनीतन्त्रं, बृहन्मालिनीतन्त्रं, कुकुटतन्त्रं, महाभोक्तन्त्रं, बृहन्भोक्तन्त्रं, भोक्तन्त्रं, गणेशतन्त्रं, सारदातन्त्रं, श्यामातन्त्रं, गोपीतन्त्रं, भूततन्त्रं, भूतलिपितन्त्रं, उड्डीशतन्त्रं, कामधेनुतन्त्रं, कामिनीतन्त्रं, मोहनतन्त्रं, मोहिनीतन्त्रं, सम्भोहनतन्त्रं, समीरणतन्त्रं, वीरभद्रतन्त्रं, महावीरतन्त्रं, कामकेशरतन्त्रं, कुलचूडामणितन्त्रं, चूडामणितन्त्रं, भावचूडामणितन्त्रं, चिन्तामणितन्त्रं, वरदातन्त्रं, ज्ञानार्णवतन्त्रं, हंसतन्त्रं, कालीविलासतन्त्रं, नित्यातन्त्रं, चिदम्बरतन्त्रं, विज्ञापनतन्त्रं, फेत्कारिणीतन्त्रं, उत्तरतन्त्रं, नारायणीतन्त्रं, जङ्घाम्नायतन्त्रं, ज्ञानदीपतन्त्रं, निरुत्तरतन्त्रं, गौतमीयतन्त्रं, गन्धर्वतन्त्रं, कुक्किातन्त्रं, योनितन्त्रं, सुक्तावलितन्त्रं, कामाख्यातन्त्रं, श्रीक्रमतन्त्रं, स्तनतन्त्रं, बृहच्छ्रीक्रमतन्त्रं, बालाविलासतन्त्रं, गुर्वर्चनतन्त्रं, तीक्ष्णतन्त्रं, कामरत्नतन्त्रं, डामरतन्त्रं, समयाचारतन्त्रं, अन्नदातन्त्रं, राजराजेश्वरीतन्त्रं, मेरुतन्त्रं, गोप्यगोपनलीलास्ततन्त्रं, सङ्केततन्त्रं, महिषमर्दिनीतन्त्रं, मङ्गलतन्त्रं, चीनतन्त्रं, गायत्रीतन्त्रं, सिद्धलक्ष्मीतन्त्रं, ब्रह्माण्डतन्त्रं, महानिरुत्तरतन्त्रं, भूतेश्वरतन्त्रञ्च । १४ शे पटले,—कलौ संसर्गपापनिरूपणम् । तत्र घटकादौचित्यब्राह्मणादीनां संसर्गपरित्यागावश्यकतानिरूपणम् । तुलसीमालातिलकायलङ्कृतस्य राधे कथ्येति मुकुर्भाषमाणस्य भिलापरायणस्य सङ्गकरणे रौरवादिप्राप्तिकथनम् । कन्याविक्रयादिदोषकथनम् । शुद्रादियाजनदोषकथनम् । शुद्रादिगमनदोषकथनञ्च । अथ तान्त्रिकप्रायश्चित्तविधिः । १५ शे पटले,—स्त्रीशुद्रबालकादीनां प्रायश्चित्तार्द्धविधानम् । अथ विस्तरतो नरकवर्णनम् । स्वर्गादिवर्णनञ्च । १६ शे पटले,—कालीतारयोः महाभयविद्यालोकथनम् । १७ शे पटले,—हरिशयने मन्त्रसिद्धिप्राप्तिकथनम् । १८ शे पटले,—कौलाचारस्य सर्वथा प्राधान्यकथनम् । कौलाचारनिरूपणम् । १९ शे पटले,—जीवन्मुक्तप्रायादिकथनम् । ब्रह्मयोगादिकथनम् । २० शे पटले,—धर्मार्थकाममोक्षरूपचतुर्वर्गविवरणम् । २१ शे पटले,—परमसुखयोगविवरणम् । तत्र भक्तियोगविवरणम् । २२ शे पटले,—महायोगकथनम् । तत्र विस्तरतः अन्तर्यामादिकथनम् । २३ शे पटले,—महाभोक्तृकथनम् । तत्र ब्रह्मयोगप्राणायामस्वरूपादिकथनञ्च । २४ शे पटले,—वर्णमालाविवरणम् । अन्तर्मात्राकथनम् । २५ शे पटले,—अं अः परविन्दुप्रकरणे लकारद्वयविवरणम् । २६ शे पटले,—महानारमालाविवरणम् । तत्र सच्चरारपद्मस्वरूपादिकथनञ्च । २७ शे पटले,—वर्णब्रह्मस्तोत्रकथनम् । २८ शे पटले,—अन्तर्होमविधिः । तत्र आब्रह्म-सम्बन्धार्थं मन्त्रपुटादिविवरणञ्च । २९ शे पटले,—शून्यस्य ब्रह्माण्डगोले कालरात्र्यादिविवरणम् । ३० शे पटले,—वह्निर्यागविधिः । तत्र कुङ्कुमादिस्वरूपकथनम् । ३१ शे पटले,—वह्निर्यागलक्षणकथनम् । ३२ शे पटले,—प्राणायामस्वरूपादिकथनम् । ३३ शे पटले,—भूतशुद्धादिविधिः । ३४ शे पटले,—ऋष्यादिन्यासविधिः । षोडश्यासादिविधिश्च । ३५ शे पटले,—षोडशोपचारविधिः । तत्र यन्त्रपुष्पादिविवेचनम् । मुद्रालक्षणकथनञ्च । ३६ शे पटले,—वह्निर्यागान्त्यर्जनयोः स्मरण-

कीर्तनादिविधिः । ४७ श्रे पटले गायत्रीजपविधिः । ४८ श्रे पटले,— गायत्रीस्तोत्रकथनम् । ४९ श्रे पटले,— स्त्रीमविधिः । वलिदानविधिश्च । ५० श्रे पटले,— एकादशमकथनम् । सप्त्यासिलक्षणकथनम् । दण्डिलक्षणकथनम् । अवधूतलक्षणादिकथनम् । वानप्रस्थादिलक्षणकथनम् । ५१ श्रे पटले,— ब्राह्मणलक्षणकथनम् । ५२ श्रे पटले,— मन्त्रदानादिगुल्लक्षणकथनम् । हंसदिसंस्कारकथनम् । ५३ श्रे पटले,— मन्त्रपुरस्कारादिविधिः । ५४ श्रे पटले,— षट्चक्रविवरणम् । तत्र विशेषतो मूलाधारविवरणम् । ५५ श्रे पटले,— स्वाध्यायविवरणम् । ५६ श्रे पटले,— मणिपूरचक्रविवरणम् । ५७ श्रे पटले,— अनाहतचक्रविवरणम् । ५८ श्रे पटले,— विशुद्धचक्रविवरणम् । ५९ तमे पटले,— आज्ञास्थचक्रविवरणम् । ६० तमे पटले,— विस्तरतः सप्तसदलविवरणम् । ६१ तमे पटले,— भक्तिस्वरूपादिकथनम् । सत्सङ्गादिमाहात्म्यकथनम् । वेदादिलक्षणम् । ६२ तमे पटले,— ब्रह्मज्ञानयोगकथनम् । अमरयोगकथनम् । ६३ तमे पटले,— ब्रह्मयोगविवरणम् । ६४ तमे पटले,— ब्रह्मणः स्थूलसूक्ष्मादिरूपकथनम् । सुखदुःखयोः स्वरूपादिकथनम् ॥ इति शम् ।

No. 279. **महिम्नःस्त्वकौमुदी**. By गोविन्दानन्दतर्काचार्यः. Substance, country-made paper, $13 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 11. Lines, 7 on a page. Extent, 298 *glokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihati, District 24-Parganas, Pandita Haraprasāda Gāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

श्रीगोविन्दपदद्वन्द्वनखेन्दुसचिसन्ततिः ।

असचिन्तान्तिसम्भ्रान्तचित्तध्वान्तं धुनोतु मे ॥

क्रियते श्रीमता तातपादरेणूपदेशतः ।

गोविन्दसुधिया शक्तो महिम्नः स्त्वकौमुदी ॥ इत्यादि ।

End.

कुसुम इति ॥ पुष्पदन्तनामा मन्धर्वराजः इन्दुमौलिर्महादेवस्य दासः अस्य निर्मास्यलङ्घनेन रोषात् निजमहिम्नो भयः सन् सावनमकार्षीत् कीदृशं सावनं × × × गुण गुणाय दिव्यानां देवानां दिव्यमुपादेयं इत्यर्थः ॥

Polophon.

इति श्रीगोविन्दानन्दाचार्यविरचिता महिम्नः स्त्वकौमुदी समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य “महिम्नः पारम्प्रे” इत्यादिसावस्य व्याख्यानम् ।

No. 280. मद्दिनःस्तवपञ्जिका . Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 9. Lines, 9 on a page. Extent, 364 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1774. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇu-pura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥

अनुसर सततं प्रभोः स्वरूपं
 श्रमयति यः परमापदो नराणाम् ।
 श्रितकमलतरोः शशाङ्कमौली-
 निरपमलोचन × × नूपुराङ्गिः ॥
 स्तोत्रराज-सुविस्तीर्ण-दुर्विध-पदपञ्जिका ।
 स्तोकपाठविशुद्ध्यर्थं क्रियते पञ्जिका मया ॥
 पुरा किलासीदक्षिणापथे शान्तिकर्षिनामन्दपतेरद्याने शिवनिष्ठास्यलङ्कना-
 द्याहृतगतिः पुष्पदन्तनामा कश्चन गन्धर्वस्तत्राभून्महाहृत्मानः । अनन्तरं
 स्वर्गगमनाय बन्धनमोचनाय च स्तुतिमिमां चकार सः ॥ इत्यादि ।

End. अक्षितगिरिसमं स्यात् कञ्जलं सिन्धुपात्रं
 सुरतरुवरश्राव्या लेखनी पत्रमुर्वी ।
 लिखति यदि गृहीत्वा सारदा सर्वकालं
 तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥
 श्रीपुष्पदन्तमुखपङ्कजनिर्गतेन
 स्तोत्रेण क्लिप्तपद्मेण हरिप्रियेण
 कण्ठस्थितेन पठितेन गृह्याश्रितेन
 संप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः ॥

Colophon. इति पुष्पदन्तविरचितमद्दिनःस्तोत्रटीका समाप्ता ॥ * ॥ शकाब्दाः १७७४ ।

विषयः । पुष्पदन्तविरचितस्य मद्दिनःस्तोत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 281. मद्दिनःस्तवरहस्यप्रकाशः . By जगदीशपञ्चाननभट्टाचार्यः . Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 20. Lines, 6 on a page. Extent, 817 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1570. Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Ḍāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अर्द्धस्थाणुविलग्नार्द्धमपनीता कापि ।

अधिकफलजनयित्री भवतां भृत्यै चिरं भूयात् ॥

पुष्पदन्तसम्यगीतस्त्रवे सम्प्रति शूलिनः ।

विदुषा जगदीशेन रक्षस्यार्थः प्रकाशयते ॥ इत्यादि ।

End.

वाग्देवताया असाध्यत्वेन सुतरां देवतान्तरमतिदूरपराहतमिति । पारं समाप्ति । याति प्राप्नोति । पञ्चवयेऽपि तुल्यमिति दिक् ।

Colophon.

इति श्रीजगदीशपद्माननभट्टाचार्यविरचितः श्रीशिवमहिम्नःस्तरक्षस्यप्रकाशः सम्पूर्णः ॥ हरये नमः शुभमस्तु शकाब्दाः १५७० ता० १५ चैत्र ।

विषयः । पुष्पदन्तप्रणीतस्य “महिम्नः पारन्ते” इत्यादिस्तरस्य व्याख्यानम् ॥**No. 282. महिषमर्दिनीतन्त्रम् .** Substance, country-made paper, 6 × 3

inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 95 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāthālpādā, District 24- Parganās, Paṇḍita Navinacandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

नमः परदेवतायै ॥ श्रीचण्डिकोवाच ॥

प्रासादं मण्डपं वापीं यदि देव्यै निवेदयेत् ।

विधानं तस्य माहात्म्यं वद मे परमेश्वर ॥

श्रीगङ्गार उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि येन प्रासादसुतुल्यजेत् ।

तस्यैव पश्चिमे भागे वेदिकां चतुरस्रिकाम् ॥

प्रकुर्याद्भुजयत्नेन वल्लेण वेष्टनश्चरेत् ।

तदभावे मन्त्रेशानि त्वणेन वेष्टयेत् सुधीः ॥ इत्यादि ।

End.

गुरोरङ्गं मन्त्रेशानि देवताकारसुप्तम् ।

गुरोः क्रिया मन्त्रेशानि पूजासूत्रं मन्त्रं पदम् ॥

गुरोर्वाक्यं मूलमन्त्रं परं ब्रह्ममयो गुरुः ।

अनेन विधिना देवि भावयेत् प्रत्यहं गुरुम् ॥

तदैव सकला सिद्धिर्जायते कमलेक्षणे ॥ ० ॥

Colophon. इति महिषमर्दिनीतन्त्रे देवीदेवसंवादे दशमः पटलः ॥ ० ॥ श्रीदुर्गा ।

विषयः । देवीप्रासादाद्युत्सर्गनिरूपणम् । गुरुपूजाविधानादिरूपणम् ।

No. 283. महोड्डीशतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 8×4 inches. Folia, 21. Lines, 11 on a page. Extent, 462 ślokas. Character, Nāgara. Date, Sambat 1821. Place of deposit, at the Kālīmāṭha, Ramnā, Dhākā. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

उड्डीये च समाकौर्णे योगिष्टन्दसमाकुले ।
 प्रणम्य शिरसा गौरी परिपृच्छति शङ्करम् ॥
 विशेषेण तु तत्त्वैः कथयस्व प्रभो मम ।
 अन्यांश्च विविधैः कार्यान् मन्त्रांश्च ब्रूहि भैरव ॥
 ईश्वर ओतुमिच्छामि लोकनाथ जगद्गुरो ।
 प्रसादं कुरु मे देव ब्रूहि कर्मार्थसाधनम् ॥
 सुशङ्कर महाभाग सर्वसिद्धिप्रदायक ।
 पृच्छामि त्वां जगन्नाथ संसारस्थितिकारणम् ॥
 पृच्छामि देवदेवेश लोकानां हितकाम्यया ।
 वशीकरणसुचाटं मोहनं स्तम्भनं तथा ॥
 शान्तिकं पौष्टिकं कर्म विविधानि महेश्वर ।
 चतुर्हानि मनोहानिः श्रुतिहानिस्तथैव च ॥
 ज्ञानहानिः क्रियाहानिः कौलकश्च तथापरम् ।
 कार्यस्तम्भः सुरेशान शोषणं पोषणं तथा ॥
 तद्द्रव्याणि विशेषेण तत्परं ब्रूहि मे प्रभो ।
 अन्यांश्च विविधान् कार्यान् सात्त्विकान् ब्रूहि भैरव ॥ (?) इत्यादि ।

End.

लोहत्रिशूलं कृत्वा विषरुधिरलिप्रमयुतेनाभिमन्त्रितं यस्य नाम्ना भूमी
 लिखति तस्योपरि त्रिशूलं रोपणीयम् । तस्य न्यत्युर्भवति । पलाशबीज
 मेदा करीये मन्दारको दुधसो पृष्ठदेव । २०१ । फेरि दुधसो गोलि वीधि
 राखलु । जहां विष्णु मारै तहां मन्दारके दुधसे घसि लगावै विष्णु
 अवश्य उत्तर जाइ ॥

Colophon. इति श्रीमहान् षड्विंशोऽङ्गान् समाप्तिम् ॥ संवत् १८२१ ।

विषयः । आकर्षणविधिः । उन्मादनविधिः । विद्वेषणविधिः । उच्चाटनविधिः । स्नायन-
विधिः । वशीकरणविधिः । अन्वीकरणविधिः । सूक्तीकरणविधिः । गात्रसङ्कोचनविधिः ।
स्त्वौकरणविधिः । भूतज्वरकरणविधिः । शस्त्रशास्त्रदूषणविधिः । पानीयशोषणविधिः । दधि-
मधुनाशनविधिः । मद्यकरणविधिः । गजवाजिप्रकोपनविधिः । भुजगावेशनविधिः । सर्प-
विनाशनविधिः । पुरप्रवेशनादिविधिः । वेतास्तिसृदिकथनम् । पादुकासिदिकथनम् । अस्त्र-
नादिविधिः । क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया तत्तत्प्रक्रियादिकथनम् । इति शम् ।

No. 284. मातृकाभेदतन्त्रम् . Substance, country-made paper 19 × 5 inches. Folia, 36. Lines, 5 on a page. Extent, 664 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapādā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः परदेवतायै ॥

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।

पप्रच्छ परया भक्त्या भैरवं परमेश्वरम् ॥

श्रीचण्डिकोवाच ।

विपुरापूजनं नाथ सर्व्वरत्नैर्विशेषतः ।

कलिशेषे सर्व्वरत्नं गुप्तभावं तथा मणिम् ॥

केनोपायेन देवेश स्वरत्नलादि लभ्यते ।

तद्वदस्त्र विशेषेण यथा रत्नादिकं भवेत् ॥

यद्गोक्तं सर्व्वतन्त्रेषु तद्वदस्त्र दद्यानिधे ।

श्रीशङ्कर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथा रत्नादिकं भवेत् ।

मत्तेजसा पावकेन किं रत्नं न हि लभ्यते ॥

यथा सासुद्रकेणैव शुभ्रसम्बलकेन च ।

सम्बलस्य प्रकारं हि शृणु देवि प्रयत्नतः ॥

चीनतन्त्रानुसारेण पूजयेत् सिद्धकालिकाम् ।

अथवा पूजयेद्देवीं दक्षिणां कालिकां परां ॥

कालीतन्त्रोक्तविधिना सप्ताहं जपपूजनम् ।

सत्ये चैकान्तं वेतायां द्विगुणं द्वापरे जयम् ॥

एवं सर्वत्र जानीयाच्चतुर्गुणजपं कलौ ।
 आनीय बद्धयत्नेन सम्बलं तोलकद्वयम् ॥
 वस्तु वाच्यं शिवं चाद्यं मायाविन्दुविभूषितम् ।
 बीजत्रयं चाष्टशतं प्रजपेत् सम्बलौपरि ॥
 अशीतितोलकं मानं कृष्णाधेनुसमुद्भवम् ।
 दुग्धमाननीय यत्नेन चाष्टोत्तरशतं जपेत् ॥
 वस्तुयुक्तेन सूत्रेण दुग्धमध्ये विनिःक्षिपेत् ।
 उत्तापं जनयेद्धीमान् मन्दमन्देन वक्रिणा ॥ इत्यादि ।

End.

अभक्त्या परमेशानि यदि धारणमाचरेत् ।
 जपपूजादिकं तस्याः सन्देहेत् तेन तेजसा ॥
 श्रीचण्डिकोवाच ।

प्राणान्तेऽपि च कर्त्तव्यं पूजनं मोक्षदायकम् ।
 न यजेद् यदि मोहेन सैव पापनशी भवेत् ॥

Colophon.

इति माटकाभेदतन्त्रे चतुर्दशः पटलः ॥

विषयः । चण्डिकया सच्च शङ्करस्य संवादेन स्वर्णरत्नादिप्राप्तापायकथनम् । तत्र स्वर्णादि-
 लिख्यया युगभेदेन जपपूजादिनियमः । कारणस्य दुग्धीकरणविधिः । कारणस्य गन्धहीनत्व-
 करणविधिश्च । अथ पुत्रोत्पादनकारणकथनम् । तत्र नाभिपद्मादिनिरूपणञ्च । अथ भोगेनैव
 मोक्षप्राप्तिकथनम् । कुण्डलिनीसुखे आङ्गतिक्रमकथनम् । प्रसङ्गात् होमकुण्डविधिः । आङ्गति-
 परिभाषादिकथनम् । ब्राह्मणानां कारणपानाधिकारकथनम् । ब्राह्मणलक्षणादिकथनम् ।
 कारणग्रहणविधिः । शिवनिर्मात्यग्रहणविधिः । गङ्गामाहात्म्यकथनम् । सुरादेवीमाहात्म्य-
 कथनम् । महामालामाहात्म्यकथनम् । महामालाया गङ्गाजलस्पर्शदोषकथनञ्च । अथ पारद-
 भस्मीकरणक्रमकथनम् । स्वयम्भूकुसुमादिनिरूपणम् । पारदभस्मपरीक्षाप्रकारः । पारदभस्म-
 माहात्म्यकथनञ्च । अथ रोगभयादिनिवारणोपायकथनम् । ततः चामुण्डामन्त्राराधनाविधिः ।
 तत्र चण्डीपाठक्रमकथनम् । सत्पाठमाहात्म्यकथनञ्च । अथ त्रिपुरामहामन्त्रादिकथनम् ।
 तत्र प्रातःकृत्यादिकथनम् । गुरुस्नोत्रादिकथनम् । गुरुकवचकथनम् । श्रीविद्याध्यानादिकथनम् ।
 शिवपूजां विना शक्तिपूजायामनधिकारकथनम् । शिवपूजाधारादिनिरूपणम् । शिवलिङ्ग-
 गठनादिविधिः । तत्र पारदशब्दनिर्व्वचनम् । पारदलिङ्गपूजामाहात्म्यादिकथनम् । पारद-
 ताडनादौ शान्तिविधिः । हविष्ये मत्स्यताम्बूलादिविधिः । पौरदभस्मक्रमकथनम् । तत्र
 होमद्रव्यकथनञ्च । अथ महिषादिवलिदानक्रमकथनम् । शक्तिविषये वलिदानस्यावश्य-
 कत्वकथनम् । माटकाभेदतन्त्रश्रवणादिमाहात्म्यकथनञ्च । अथ प्रासादादिप्रतिष्ठाविधिः ।

तान्त्रिके कर्मणि तन्त्रधारकादेरनावश्यकत्वकथनञ्च । अथ कूपादिदानविधिः । तत्तत्फलादि-
कथनञ्च । अथ यज्ञे सूत्रादिपरिमाणकथनम् । अथ पूजाधारनिरूपणम् । तत्र घटस्थापनादि-
विधिः । यन्त्रसन्निधाने प्रतिमादिकरणदोषकथनम् । बिल्वपत्रमाहात्म्यकथनम् । लिङ्गपूजादि-
माहात्म्यकथनञ्च । अथ शक्तिभेदनिरूपणम् । मन्त्रग्रहणविधानादिः । मालाग्रहणादिविधिः ।
जपविधिः । दिव्यवीरादिभावलक्षणादिकथनम् । ब्राह्मणादिभेदेन मोक्षाधिकारनिरूपणम् ।
साधिकाया लक्षणादिकथनञ्चेति ।

No. 285. मायातन्त्रम् . Substance, country-made paper, 16 × 5 inches.
Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 140 ślokas. Character, Bengali.
Date, ? Place of deposit, Calcutta Īyāmavāzāra, Viçvakoṣa office, Bābu
Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीमहादेव उवाच ।

शृणु प्रिये प्रवक्ष्यामि योगसाधनसुतमम् ।
विना भवेन देवेशि न सिध्येत कदाचन ॥
त्रिधा भावो महेशानि साधकानां सुखप्रदः ।
वरं मुक्तिमवाप्नोति भावाद्भि साधकाग्रणीः ॥
पशुभावस्थितो मन्त्रो बळक्लेशेन सिध्यति ॥ इत्यादि ।

End.

तत्रैवासितपत्ते तु पञ्चदश्यां निशार्दके ।
पूजयेच्च फलैर्लक्षैः शक्तितो वापि कालिकाम् ॥
भाद्रे मास्यसिते पत्ते रोहिणीसञ्चिताष्टमी ।
तस्यां निशार्दसमये पूजयेच्चण्डिकां पराम् ॥
नभस्ये शुक्लपत्ते तु नवमी दीर्गसंज्ञिता ।
तस्यां प्रपूजयेद्दुर्गां शतपत्रे महेश्वरि ॥ ० ॥

Colophon.

इति मायातन्त्रे सप्तदशः पटलः ।

विषयः । अत्र प्रथमं भावादिनिरूपणम् । ततो सुवनेश्वरीकवचादिः । चण्डीपाठ-
विध्यादिः । चण्डीपाठफलादिकथनञ्च । अथ दिव्यपञ्चादिभाववचननिरूपणम् । कलौ ज्ञानो-
पायादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 286. सुक्तिकोपनिषद्. Substance, country-made paper, 10×6 inches. Folia, 7. Lines, 11 on a page. Extent, 173 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni viā Gaḍveta, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ तत् सत् ॥ अथ सुक्तिकोपनिषत् ।
 ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।
 पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
 ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः ॐ शान्तिः हरिः ॐ ॥
 ॐ अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमण्डपमध्यमे ।
 सीता-भरत-सीमित्रि-शत्रुघ्नैः समन्वितम् ॥
 सनकाद्यैर्मुनिगणैर्विशिष्टाद्यैः श्रुकादिभिः ।
 अन्यैर्भागवतैश्चापि सूयमानमहर्निशम् ॥ इत्यादि ।

End. तदेतत् तद्व्याख्युक्तं तद्विष्णोः परमं पदम् ।
 सदा पश्यन्ति स्वरयः दिवौ च चक्षुराततम् ॥
 तद्विप्रासोऽतद्विप्रासो विपन्यवो जायतांशः समिन्धते ।
 विष्णोर्धत् परमं पदं ॐ सत्यमित्युपनिषत् सत्यमित्युपनिषत् ॥
 ॐ पूर्णमदः इति शान्तिः । ॐ तत् सत् ।

Colophon. इति शुक्लयजुर्वेदगता सुक्तिकोपनिषत् समाप्ता ॥ * ॥

विषयः । सुक्त्युपाधादितिरूपणम् ।

No. 287. सुक्तिविचारः. Substance, country-made paper, 18×2½ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 357 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vākuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ॥ अथ कसावदपवर्गः तत्रात्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिरपवर्गः
 इत्याचार्य्यप्रभृतयः । तत्र निवृत्तिः ध्वंसः । तस्यात्यन्तिकलक्ष्यं स्वसमानाधि-
 करणदुःखप्रागभावासमानकालीनत्वं स्वसमानाधिकरणदुःखसमानकालीनत्वं
 वा । सुक्त्यनन्तरञ्च तस्य पुंसो दुःखानुत्पादात् । इत्यादि ।

End. न त्वेकपक्षो विद्मः प्रयातीति तदस्य तादृशकर्मणां तत्त्वज्ञानस्य प्रति-
बन्धकदुरितनिवर्तकतया प्रागपेक्षितत्वेऽपि नोपदर्शितश्रुत्योरूपकारत्वेन उभा-
भ्यामुपपत्तेः तेषां सुनित्कारणत्वे मानाभावादित्यास्तां विस्तरः ॥

Colophon. इति समाप्तोऽयं सुक्तिविचारः ॥

विषयः । विचारमुखेन शुक्तिनिरूपणम् ।

No. 288. सुग्धबोधटौका . By कार्तिकेयसिद्धान्तः . Substance, country-made paper, 20 × 4 inches. Folia, 217. Lines, 7 on a page. Extent, 9,399 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihātī, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Cāstrī. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य पार्ष्वतीशानौ मूढानां ज्ञानदौ यतः ।

क्रियते सुग्धबोधस्य ढीकेयं यत्नतो मया ॥

यद्यहं श्रीकार्तिकेयो मन्दबुद्धिस्तथापि च ।

पूर्वकोविदपत्न्या नमवलम्ब्या-चिकीर्षिषम् ॥

साराधः प्राञ्जलिर्याचै वरमेकं पदानतः ।

अदर्थं यस्य संचिन्त्य तस्य कार्यं परिष्कृत्या ॥

अन्यन्याकारणविधाविद्वद्गुणगुणनिचयाशेषविक्रमयूचमञ्जुलकुञ्जरवरपरा-
भूतसंख्याद्विवेकद्विरदोदोननिग्रहीकरण-प्रकृतसुगन्धबोधार्थकटिनकूटपञ्चास्य-
श्रीमन्महासहोपाध्यायशेषबुधाङ्गार-जनशार्दूल-चातुर्यार्णवतरणैक-तरणि-
विविधविध्यावज्ज्ञानसम्पादक-श्रीमन्महोदधिरवोपदेवचरणसरसीरहं शिरसा
विधृत्य तत्कृतसुगन्धबोधयाकरणाङ्गीभूत अ इ उ इत्यादि बङ्गलं ब्रह्मणी-
त्यन्तर्गतसूत्रावल्या यथामति व्याख्यानमारभते । इत्यादि ।

End.

आदिः । अथादिर्यस्य सः । सैववाचुदसहो ऽरित्यनेन विहितो योऽप्रत्ययः
तस्मादर्थ एतत् पादसमाप्तिपर्यन्तं ये प्रत्यया उक्तास्ते तसंज्ञाः तद्वित
संज्ञाः स्युरित्यर्थः । इति पादः । स्यादिरन्ते वेषां तानि स्याद्यन्तानि पदानि
तेषामध्यायः स्याद्यन्ताध्यायः । सुवन्ताध्यायः इति पाणिनीयाः ।

Colophon.

इति श्रीकार्तिकेयसिद्धान्तसंग्रहोक्त-तद्वितपादटिप्पणी सम्पूर्णा ॥०॥ श्रीरामः

विषयः । वोपदेवगोस्वामिहृतस्य सुगन्धबोधव्याकरणस्य टीका ।

No. 289. सुग्धबोधपरिशिष्टम् . By नन्दकिशोरशर्मा . Substance, country-made paper, 14×4 inches. Folia, 17. Lines, 6 on a page. Extent, 302 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Rājapura, Post office, Sonārpur, District 24-Parganās, Paṇḍita Rājendranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।
प्रणम्य गौरौचरणौ सुरार्चितौ
बह्विबन्धानवलोक्य यत्नतः ।
सुमौग्धबोधं परिशिष्टसुच्यते
समासतो नन्दकिशोरशर्मा ॥ इत्यादि ।

End.

नक्षत्रे वर्त्तमानात् पुथार्थात् परात् पुनर्वसोर्वङ्गले द्विवचनं न स्यात् । नित्यं
द्वन्द्वे । उभयः उभये । दारादेर्व्वम् । दारादेरेकलद्विलयोरपि बहुवचनं
स्यात् । दाराः वर्षाः जलौकसः चाप इत्यादि ।

Colophon.

इति सुग्धबोधपरिशिष्टे कारकप्रकरणं समाप्तम् ।

विषयः । सुग्धबोधव्याकरणानुक्तानां विषयाणां पूरणम् । अत्र च सन्धिप्रकरणम् शब्द-
प्रकरणम् । णत्वप्रकरणम् । पत्वप्रकरणम् । कारकप्रकरणञ्चेति पञ्च प्रकरणानि सन्ति ।

No. 290. मूर्त्तिप्रतिष्ठा . Substance, country-made paper, 13×6 inches. Folia, 18. Lines, 9 on a page. Extent, 600 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tamruk, Kelomāl, Bābu Amara-nātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीकृष्णाय नमः ।
श्रीचैतन्यप्रतिष्ठोऽस्मि शरणं सुष्ठु येन हि ।
आविष्टो याति दुष्टोऽपि प्रतिष्ठां सदभिष्टुतां ॥
अथ श्रीमूर्त्तिप्रतिष्ठा ।
प्रतिष्ठयैव भगवदाविर्भावो विशेषतः ।
प्रतिष्ठासु ततस्त्रासां प्रतिष्ठां विधिनाचरेत् ॥
तथाचोक्तमेकादशस्कन्धे श्रीभगवता । प्रतिष्ठाज्जीवमन्दिरमिति ॥ अथ
प्रतिष्ठालक्षणम् । श्रीहयशीर्षपञ्चरात्रे ।

परमात्मा हरिर्देवस्तच्छक्तिः श्रीरहोदिता ।

श्रीदेवी प्रकृतिः प्रोक्ता केशवः पुरुषः स्मृतः ॥ इत्यादि ।

End.

पञ्चङ्गुलप्रमाणेन त्रिकाद्विस्वार उच्यते ।

निम्नं करतलं कुर्व्यात् शुभरेखाविभूषितम् ॥

अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । अत्र प्रथमं प्रतिष्ठालक्षणम् । ततः प्रतिष्ठामाद्यात्मनिरूपणम् । शिल्पिकृत्यादि-
निरूपणम् । शिलालक्षणादिनिरूपणम् । सूत्रनिर्माणादिप्रकारनिरूपणश्चेति ।

No. 291. मृत्युञ्जयगीता . Substance, country-made paper, 12×2 inches. Folia, 51. Lines, 6 on a page. Extent, 1,062 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk 1713. Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः काल्यै ॥

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नविभूषिते ।

नानादृक्कृतताक्षीर्णे नानापद्मचिरवैर्युते ॥

चतुर्भण्डपसंयुक्ते शृङ्गारमण्डपान्विते ।

समाधौ संस्थितं शान्तं त्रीडन्नं योगिनीप्रियम् ।

तत्र मौनधरं दृष्ट्वा देवौ पप्रच्छ शङ्करम् ॥

देवुवाच ।

किं त्वया जप्यते नाथ किं त्वया स्मर्यते सदा ।

दृष्टिः कुत्र विल्लीनास्ति पुनः कुत्र प्रजायते ॥

ब्रह्माण्डकारणं तत्र किमाद्यं कारणं महत् ।

मनोरथमयौ सिद्धिस्तथा वाञ्छामयौ शिव ॥ इत्यादि ।

End.

स्थिरो मनो भवेन्नित्यं चिन्ता-निद्राविवर्जितः ।

आत्मा संजायते सिद्धिर्नान्यथा शिवभाषितम् ॥

य इदं पठते नित्यं शृणोति च दिने दिने ।

सर्वपपिबिशुद्धात्मा शिवलोकं स गच्छति ॥

ब्रह्मज्ञानमिदं शास्त्रं समग्रं शिवभाषितम् ।

अमरोगाः स्वयं मार्गे इति शास्त्रस्य निर्णयः ॥

Colophon. इति ऋतुञ्जयगीतायां हरगौरौसंवादे ब्रह्मचिन्ता नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ ० ॥
ॐ तत्सत् ॥ ० ॥ श्रीगुरुचरणे भक्तिरस्तु शकान्दाः १७१३ ।

विषयः । जपस्मरणस्त्वोवादिनिरूपणमुखेन जगतः स्थितिध्वंसकारणादिनिरूपणम् । तथा ब्रह्मचिन्तासिद्ध्यादिनिरूपणम् ॥

No. 292. ऋतुञ्जयमन्त्रोद्धारटीका (सारदाख्या). Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 2. Lines, 7 on a page. Extent, 68 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Kāṭihālī, Paṇḍita Ānandakiṣora Nyāyālaykāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो ऋतुञ्जयाय । अथ ऋतुञ्जयमन्त्रोद्धारटीका । शान्त्यर्थमित्यादि
अस्यार्थः । ऋतुञ्जयनाम यन्त्रं समासतः संचेपतः प्रवक्ष्यामि किमर्थं
सर्वलोकानां शान्त्यर्थम् ॥ इत्यादि ।

End. शुभे दिने रिक्तोत्तरे तिथौ शनिकुजवारे शान्त्युत्तरे काले तस्मिन् सुवि
निःक्षिपेत् ।

Colophon. इति सारदायां टीकायां ऋतुञ्जयप्रकरणं समाप्तम् ॥ ० ॥

विषयः । ऋतुञ्जयमन्त्रोद्धारटीका ।

No. 293. मेघदूतटीका. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 22. Lines, 10 on a page. Extent, 1,127 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1751. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीशिवाय नमः । कश्चिदित्यादि । कश्चिद्यत्नो रामगिर्याश्रमेषु वसतिं
चक्रे कृतवान् । अभिशप्ततयास्य नाम न कीर्तितम् । तथाच ।
न नामग्रहणं कुर्यात् कृपणस्य गुरोरपि ।
अभिशप्तस्य पत्न्याश्च जनकस्य विशेषतः ॥ इति ।
रामेणाश्रितो गिरौ रामगिरिः । तस्याश्रमा रामगिर्याश्रमास्तेषु विरहा-
नलसन्तप्तोऽयं नैकत्र वसतीति आश्रमस्य बहुलं वर्तितम् । अत्र स्थित्वा
श्रीरामः कान्तामचिरेण लेभे अतोऽहमपि कान्तामचिरेण लभ्ये इति
स्थानान्तरमनाहत्य तत्र वसतिं चक्रे इत्यभिप्रायः । इत्यादि ।

End.

एतत् कृतेत्यादि ॥ हे जलद मेघ एतत् प्रियसमुचितं प्रियस्योचितं कार्यं
कृत्वा इष्टान् विचर गच्छ मे किम्भूतस्य प्रार्थनाचेतसः प्रार्थनायां चेतो
यस्य तस्य सौहार्दात् स्नेहात् विधुरोऽतिदुःखितोऽहमिति मयि अनुक्रोश-
बुद्ध्या वा । कृपा दयानुकम्पा स्यादनुक्रोशोऽपीत्यमरः । त्वं किम्भूतः
प्राट्टषा वर्षाभिः संभृतश्रीः । ते तव क्षणमप्येवं यथा मम प्रियया वियोगः
तथा विद्युता विप्रयोगो भाभूत् न भूयात् मायोगे आशिषि लुङ् ॥ * ॥

Colophon.

इति मेघदूताख्यकाव्यटीका समाप्ता ॥*॥ ॐ शिवः शरणम् । शकाब्दः १७५१ ।

[वर्षयः । कालिदासकृतस्य मेघदूतकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 294. मेघतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 16 x 6 inches.
Folia, 282. Lines, 12 on a page. Extent, 14,170 ślokaś Character,
Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta, Āyāmavāzāra, Viçvakōṣa
office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Gener-
ally correct.

Beginning.

श्रीश्रीगणेशाय नमः ॥

ययासत् सदिवाभाति न च भाति कदापि सत् ।

यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्यै तस्मै नमो नमः ॥

जलम्बरेण विजिते सुरासुरनरेऽखिले ।

स्वस्वरूपेण ते सर्वे महेशं शरणं गताः ॥

दिव्यान्यद्सहस्राणि समाधिस्थं विलोक्य तम् ।

प्रार्थिता चार्चिता तैस्तु वामदक्षिणमार्गिभिः ॥

अमरा सदा बोधयुता नत्वा तं संयजिज्ञपत् ।

ध्यायन्ति विधिचर्याद्यास्तां त्वं ध्यायसि कं पुनः ॥

मां वदन्ति परां शक्तिं त्वां वदन्ति परं शिवम् ।

आवधोरपि किं ध्येयं तत्त्वं मे कृपया वद ॥

इति शुला वचस्तस्याः स्मृत्वा किञ्चिन्महेश्वरः ।

उपवेश्य विधावादीन् वाक्पमेतदुवाच ह ॥

नराणां परमं हृद्देवायुः सौराः शतं समाः ।

तदब्दं देवयोनीनां दिनमायुश्च तच्छतम् ॥

वर्द्धते परमं तस्य मानं कलियुगस्य तत् ।
 धर्माद्धसार्द्धसंपूर्णं धर्माणान्तं प्रमाणतः ॥ (?)
 इदं भूशैलनिहतमैन्द्रायुर्मानवं परम् ।
 छतप्रमाणमब्दन्तु समये कायपूरकः ॥ (?)
 एवमिन्द्रैरिन्द्रसंल्लेखेक्षणी दिनमुच्यते ॥ इत्यादि ।

End.

ध्यात्वेव विधिना देवं पूजयेद्विष्टसिद्धये ।
 दासाश्चैरङ्गकैश्चापि सद्भिषीभिश्च तत्परम् ॥
 वसुदेवादिभिः पश्चात् कल्पयश्चैरनन्तरम् ।
 इन्द्राद्यैश्च तदस्त्रैश्च सप्तावरणसंयुतम् ॥
 अर्चयित्वा तु गोविन्दं विधिवत् साधकोत्तमः ।
 नैवेद्यं काञ्चने पात्रे पूर्वाङ्गं निवेदयेत् ॥
 अष्टाधिकं शतं पश्चादुनेत् साधु पयोधरा ।
 शर्कराष्टतयुक्तेन वलिं पश्चात् प्रकल्पयेत् ॥
 देवर्षियोगिसर्वेभ्योऽप्युपदेवेभ्य आदरात् ।
 शस्त्रद्विजयुतो विद्वान् भक्तियुक्तः प्रसन्नधीः ॥
 नवनीतं हविर्दद्यात् तोयैः सन्मर्पयेन्मुखे ।
 सङ्ख्यं शतनामं वा साष्टकं पूजयेज्जापेत् ॥
 मध्याह्ने छण्णमेवं यः पूजयेद्भक्तितत्परः ।
 गौर्वाण्डवन्द्योऽसौ सम्मतः सर्वजन्तुषु ॥
 (अतः परं खण्डितत्वात् समाप्तिवाक्यं नोपलभ्यते ।)

२५२ पचस्य नोट ।

हिन्दुधर्मप्रलोभारो जायन्ते चक्रवर्तिनः ।
 पूर्व्वाम्नाये नवशतं षड्शतीतिः प्रकीर्तिता ॥
 फिरङ्गभाषया मन्त्रा तेषां संसाधनाद्भुवि ।
 अधिपमण्डलानाञ्च संग्रामेषु पराजिताः ॥
 इंग्रेजा नवषट्पञ्चलण्डजाश्चापि भाविनः ।
 विख्या बौद्धनिदर्मिन्यः पञ्च प्रोक्तास्तु या मया ॥
 तद्दीजपूर्व्वीः सर्वेऽपि सबबो मनसिद्धिदा ॥

विषयः । प्रथमप्रकाशे,—सुराप्रशंसामुखेन तत्पानादिव्यवस्था । द्वितीयप्रकाशे,—षोडश-
 संस्कारादिनिरूपणम् । तृतीयप्रकाशे,—दीक्षादिनिरूपणम् । चतुर्थे प्रकाशे,—होमविध्यादिः ।

पञ्चम प्रकाशे,— आङ्गिकादिनिरूपणम् । षष्ठे प्रकाशे,— पुरस्चरणान्निरूपणम् । सप्तमे प्रकाशे,— सिद्धिस्थिरौकरणादिनिरूपणम् । अष्टमे प्रकाशे,— सुद्रालक्षणादिनिरूपणम् । नवमे प्रकाशे,— पार्थिवपूजाविध्यादिः । दशमे प्रकाशे,— पुरस्चर्या-कौलिकाचारादिनिरूपणम् । एकादशे प्रकाशे,— सन्निधिमन्त्रादिकथनम् । द्वादशे प्रकाशे,— वेदमन्त्रादिनिरूपणम् । त्रयोदशे प्रकाशे,— नवग्रह-वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम् । चतुर्दशे प्रकाशे,— प्रत्यङ्गिरामन्त्रादिकथनम् । पञ्चदशे प्रकाशे,— वैदिकमन्त्रादिनिरूपणम् । षोडशे प्रकाशे,— दक्षिणान्नायगणपतिमन्त्रकथनम् । सप्तदशे प्रकाशे,— जङ्घान्नायगणपतिमन्त्रादिनिरूपणम् । अष्टादशे प्रकाशे,— पूर्वान्नायगणपतिमन्त्रादिकथनम् । जनविंशे प्रकाशे,— पश्चिमान्नायगणपतिमन्त्रादिनिरूपणम् । विंशे प्रकाशे,— उत्तरान्नायगणपति-मन्त्रकथनम् । एकविंशे प्रकाशे,— सूर्यमन्त्रादिनिरूपणम् । द्वाविंशे प्रकाशे,— नवग्रहमन्त्रादि-कथनम् । त्रयोविंशे प्रकाशे,— अष्टब्राह्मीमन्त्रनिरूपणम् । शान्तमन्त्रादिनिरूपणम् । चतुर्विंशे प्रकाशे,— दशदिग्रीमन्त्रादिनिरूपणम् । पञ्चविंशे प्रकाशे,— दीपविध्यादिनिरूपणम् । अतःपरं नोपलभ्यते ॥

No. 295. मोक्षधर्मार्यदीपिका . By अर्जुनमिश्रः . Substance, Palm-leaf, 16 x 2½ inches. Folia, 212. Lines, 5 on a page, Extent, 4,439 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1456. Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Sārādāprasanna Ghoṣa. Appearance, old. Prose. General-ally correct.

Beginning.

ॐ नमः कृष्णाय ॥

नत्वा जगद्गुरुं विष्णुं व्यासं पितरमेव च ।

क्रियतेऽर्जुनमिश्रेण मोक्षधर्मार्यदीपिका ॥

सर्वोत्कृष्टधर्माजिज्ञासया प्रश्नं कृतवान् । युधिष्ठिर उवाच । धर्माः पिता-महेनेत्यादिना । अथ प्रश्ने भीष्म उवाच उत्तरं दत्तवान् । श्रवणां भयहेतु-त्वात् भीष्मः । इत्यादि ।

End.

तथि चाहमित्यनेन सर्वगतत्वमन्योन्यसादृश्यञ्च दर्शयता रागद्वेषविषय-भूता जन्नावः कः समवे यलः कार्यं इत्युपदेशोऽपि सुसुचुसुञ्जटक्तिकथा-मात्रादुत्पन्नतत्त्वज्ञानं प्रतीत्याशयः । उपदिष्टपरम्पराकथनं युधिष्ठिरस्य औदार्येण । तद्वयानुष्ठानद्वारा परमश्रेयोऽनुमितमिति सूचितम् ॥ ० ॥

Colophon.

इति भारताचार्यपाठकराज-श्रीमदीशानतनयस्य भारताचार्य-श्रीमद्वर्जुन-मिश्रस्य कृतौ महाभारतार्यदीपिकायां टीकायां शान्तिपर्वणि मोक्षधर्मो-उक्कृत्युपाख्यानं समाप्तम् ॥ ० ॥ समाप्तञ्च मोक्षधर्मार्यविवरणमिति ।

प्रागुपायस्य संशुद्धिमैशकारि यथामति ।
 मोक्षधर्मार्थविवृतौ कः सम्बन्धोऽस्ति सम्प्रति ॥
 पितुः सदुपदेशेन विद्वद्भ्रातृनुरोधतः ।
 प्राङ्निबन्धस्य संशुद्धौ कृतो यत्नोऽधुना मया ॥
 अल्पाधीति-लिपिग्रन्थशुद्धाचरसमुच्चयः ।
 विदुषां हेल्लया प्राच्यग्रन्थो नाशमुपेयिवान् ॥
 बुधैर्विमलरैरैव चन्तयं ममं चापलम् ।
 मूलग्रन्थोऽपि सोपायो लिपिभूषणवाग्मिनः ॥
 गौडेश्वरमहामन्त्रि श्रीमद्विश्वासरायतः ।
 लब्धानुज्ञेन लिखिता मोक्षधर्मार्थद्वैपिका ॥ ० ॥
 श्रीलक्ष्मीमन्त्रिणेण लिखितमिदम् । शकाब्दाः १४५३ ।

विषयः । महाभारतस्य शान्तिपर्व्याधिमोक्षधर्मप्रकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 296. मोक्षोपायसारः . Substance, country-made paper, $16 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 245. Lines, 5 on a page. Extent, 5,297 ślokaś. Character. Bengali. Date, Sk. 1588. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Kādākulī, Paṇḍita Rāmaprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।

दिवि भूमौ तथाकाशे वहिरन्तश्च मे विभुः ।
 यो विभात्यवभासात्मा तस्मै सर्वात्मने नमः ॥
 अहं बद्धो विमुक्तः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।
 नात्यन्तमज्ञो नो तज्ज्ञः सोऽस्मिन् शास्त्रेऽधिकारवान् ॥
 गुरुमासीनमेकान्ते वाल्मीकिं सर्व्वदर्शिनम् ।
 पप्रच्छ प्रणतो भूत्वा भरद्वाजो ऋदुस्वरम् ॥
 भगवन् ज्ञातुमिच्छामि कथं संसारसङ्कटे ।
 रामो व्यवहृतो ह्यस्मिन् कारुण्याद्ब्रूहि मे गुरो ॥

वाल्मीकिरवाच ।

साधु वत्स भरद्वाज योग्योऽसि कथयामि ते ?
 श्रुतेन येन समोक्षमलं दूरे करिष्यसि ॥

क्षमस्य आपतस्यास्य (?) जातस्याकाशवर्णनम् ।
 अपुनः स्मरणं साधो मन्ये विस्मरणं वरम् ॥
 दृश्यं नास्तीति बोधेन मनसो दृश्यमार्जवम् ।
 सम्यग् चेत्तदुत्पन्ना परा निर्वर्णनिर्दृष्टिः ॥
 अशेषेण परित्यागो वासनानां य उच्यते ।
 मोक्ष इत्युच्यते सद्भिः स एव विसलज्जसः ॥
 वासना द्विविधा प्रोक्ता शुद्धा च मलिना तथा ।
 मलिना जन्मनो हेतुः शुद्धा जन्मविनाशिनो ॥
 अज्ञानमुघनाकारा वासनाङ्गारशालिनी । (?)
 पुनर्जन्मकरो प्रोक्ता मलिना वासना बुधैः ॥
 पुनर्जन्मान्तरं त्यक्ता स्थिता संभृष्टबीजवत् ।
 देहाय प्रियते ज्ञातज्ञेया शुद्धेति चोच्यते ॥
 या शुद्धवासना भूयो न जन्मानर्थभाजनम् ।
 ज्ञातज्ञेयास्त उच्यन्ते जीवन्मुक्ता महाधियः ॥
 जीवन्मुक्तिपदं प्राप्तो यथा रामो महात्मनाः ।
 तस्मै हं शृणु वक्ष्यामि जरामरणशान्तये ॥
 विद्याभट्टाद्विनिष्क्रम्य रामो राजीवलोचनः ।
 दिवसान्धनयज्ञेहे लीनानि चाकुतोभयः ॥
 अथ गच्छति काले तु रामस्य गुणशालिनः ।
 तीर्थपुण्याश्रमश्रेणीर्द्रष्टुमुत्कण्ठितं मनः ॥
 राघवस्थितयज्ञेवं ह्युपेत्य चरणौ पितुः ।
 हंसः पद्माविवा + + जग्राह नखकेशरौ ॥ इत्यादि ।

End.

इच्छाविच्छुरितो जीवो विजहाति न दीनताम् ।
 असद्वेदनयत्नस्तु तूष्णीमेवास्तु वासनम् ॥
 अबोधायदि निष्कृजं भुक्तं शरगतं यथा ।
 तं प्रत्याचारवङ्गिणेनेच्छासत्त्वं नियच्छति ॥
 इदमस्त्विति सोद्वेगसाङ्गः कल्पनसुप्तसम् ।
 तत्सुखाभावनं तस्य कल्पनात्मग उच्यते ॥
 स्मरणं विद्धि सङ्कल्पं शिवसंस्मरणं विदुः ।
 नच प्राणानुभूतञ्च नानुभूतं तदुच्यते ॥ (?)

अन्भृतां नान्भृतां स्मृतिं विस्मृत्य काष्ठवत् ।
 सर्वमेवाशु विस्मृत्य मूढस्तिष्ठ मच्चामतिः ॥
 ऊर्ध्ववाङ्मविरौम्येष न च कश्चित् शृणोति मे ।
 असङ्कल्पः परं श्रेयः स किमर्थं निषेव्यते ॥
 किल तूष्णीं स्थितेनैव कल्पदं प्राप्यते यदा ।
 परमं यत्र साम्राज्यमपि राम लणायते ॥
 गम्यदेशकनिष्ठस्य यथा पान्यस्य पादयोः ।
 स्यान्दी ... .. स्तथा स्यान्दः स्वकर्मासु ॥
 अत्यन्तं तन्मयो भूत्वा तथा तिष्ठ यथासि नो ।
 अहं ममेति सद्विन्न दुःखतोऽपि विमुच्यसे ॥
 असंविदन् प्रमुच्यसे यदिच्छसि तथाचर ।
 शिवं सर्वगतं शान्तं बोधात्मकमजं शुभम् ॥
 तदेकभावनं राम कर्मात्याग इति स्मृतः ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीमहेश्वरसूक्त्याचार्यमङ्गलालङ्कारपण्डित-श्रीमदभिनन्दसमुद्भूते
 वाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे निर्व्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥०॥ शुभमस्तु
 शकेऽष्टाचलवाणभूमिगणिते सूर्ये धनुराशिगे ।
 घाते काञ्चनपाङ्के सुरधुनीतीरे च दर्शे तिथौ ॥
 एषा श्रीद्विजरासकृष्णकरजावष्टावलिपुस्तके (?)
 वाशिष्ठे रघुनन्दनस्तदनया प्रीणातु वर्षत्रयिषा ॥
 मासपौषलिखितम् । शकाब्दाः १५८८ ॥ ० ॥

विषयः । योगवाशिष्ठस्य निर्व्वाणप्रकरणमिदम् । अत्र च प्रथमसर्गे विश्वामित्रस्य दशरथ-
 सम्भाषणम् । वैराग्योत्पत्तिनिरूपणम् । १ य सर्गे जगदोषप्रकाशादिनिरूपणम् । २ य सर्गे भोग-
 दोषादिनिरूपणम् । ३ य सर्गे सुसुप्त्यवचारादिनिरूपणम् । ४ मसर्गे प्रकरणार्थनिर्देशादिः ।
 ५ य सर्गे मयोः सर्गयोः सूत्रपाख्यानादिः । ६ मसर्गे ऐन्द्रवोपाख्यानम् । ७ मसर्गे छविमेन्द्रो-
 पोख्यानम् । ८ मसर्गे चित्तोपाख्यानादिः । ९ मसर्गे बालाख्यायिकादिः । १० मसर्गे सम्ब-
 रिकोपाख्यानादिः । ११ मसर्गे उत्पत्तिप्रकरणम् । १२ मसर्गे भार्गवोपाख्यानादिः । १३ मसर्गे
 दामाद्युपाख्यानम् । १४ मसर्गे भीमाद्युपाख्यानम् । १५ मसर्गे दाक्षराख्यायिकादिः । १६
 मसर्गे उपशमप्रकरणादिः । १७ मसर्गे गण्डितान्तादिः । १८ मसर्गे उद्दालकोपाख्यानादिः ।
 १९ मसर्गे सरयूपाख्यानादिः । २० मसर्गे भासविलाससंवादादिः । २१ मसर्गे वीतद्वयो-
 पाख्यानादिः । २२ मसर्गे निर्व्वाणादिनिरूपणम् । २३ मसर्गे आध्यात्मिकपूजनादिनिरूपणम् ।

२३ शसर्गे विन्दुनिदर्शनम् । २७ शसर्गे शीलाख्यायिका । २८ शसर्गे अर्जुनोपाख्यानादिः ।
 २९ शसर्गे वैतालोपाख्यानादिः । ३० शसर्गे किरातोपाख्यानम् । ३१ शसर्गे गजवृत्तान्तादिः ।
 ३२ शसर्गे शिखिध्वजज्ञानप्राप्तिः । ३३ शसर्गे शिखिध्वजोपाख्यानादिः । ३४ शसर्गे व्रतचय-
 निरूपणम् । ३५ शसर्गे इस्त्राकुबोधनादिनिरूपणम् ।

No. 297. यन्त्रचिन्तामणिः, (यन्त्रकल्पः). Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 38. Lines, 9 on a page. Extent, 662 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sambat, 1843. Place of deposit, Dhākā, Ramuṇā's Kālimāṭha. Appearance, old, Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः । शिव उवाच ।

साधु साधु महाप्राज्ञे लोकानां हितकारिके ।
 इममर्थं न केनापि शृणोऽहं पद्मलोचने ॥
 शृणुष्वैकाग्रचित्ता त्वं रहस्यं क्षणसिद्धिदम् ।
 कल्पचिन्तामणिर्नाम गुह्याद्गुह्यतमं महत् ॥
 सर्व्वगमस्य सारश्च सन्तराणां सारसुत्तमम् ।
 आथर्व्वणस्य वेदस्य सारात्सारतरं परम् ॥
 अस्मिन् कल्पे भविष्यन्ति चिन्तामणिमते शुभे ।
 यन्त्राणि ब्रह्मा देवि कामकर्म्मकराणि च ॥
 यतत् कल्पं सदा यस्य लिखितं विद्यते गृहे ।
 संपूज्यते प्रतिदिनं प्रभावं तस्य मे शृणु ॥
 अपमृत्युभयं नास्ति नास्ति चौरभयं तथा ।
 भूत-प्रेत-पिशाचानां प्रभावो नैव जायते ॥ इत्यादि ।

End.

बन्धमोक्षणसन्देहो वन्द्यो देवीप्रसादतः ।
 शृणोति यस्तु धर्मात्मा वाच्यमानं कदाचन ॥
 नापपूज्यश्च मान्यश्च जायते मत्प्रसादतः ॥

Colophon.

इति श्रीहरगौरीसंवादे द्वादशशतश्लोकनिर्गतयन्त्रचिन्तामणौ यन्त्रकल्पः
 सम्पूर्णः ॥ संवत् १८४३ ॥

विषयः । शिवाशिवयोः संवादेन अभीष्टदायकविषययन्त्रविधिः । तत्र तत्र प्रत्येकं
 यन्त्राणां संस्नानकथनञ्च । अत्रैतानि यन्त्राणि प्रदर्शितानि । यथा,— मोहनयन्त्रम् ।

राजवशीकरणयन्त्रम् । यावज्जीवं स्वामिवशीकरणयन्त्रम् । दिव्यस्वप्नयन्त्रम् । राजकोप-
मोहनयन्त्रम् । दुष्टवशीकरणमृत्युञ्जययन्त्रम् । धनिकवशीकरणयन्त्रम् । राजदुष्टवशीकरण-
यन्त्रम् । विवादविजययन्त्रम् । जगद्गुणीकरणयन्त्रम् । भृत्यवश्यपिशचयन्त्रम् । स्वामिवश्य-
कालानलयन्त्रम् । कोपहरयन्त्रम् । स्त्रीसौभाग्यप्रदयन्त्रम् । प्रियवशीकरणयन्त्रम् । कामराज-
यन्त्रम् । कामिनीमदनभञ्जनयन्त्रम् । राजाङ्गनावश्यकरयन्त्रम् । आकर्षणयन्त्रम् । भिवदर्शन-
यन्त्रम् । मानिनीकर्षणयन्त्रम् । सुखस्वप्नादियन्त्रम् । गमनस्वप्नादियन्त्रम् । पिशुनसर्दन-
यन्त्रम् । दौर्भाग्यवर्जनयन्त्रम् । शत्रुविद्वेषणयन्त्रम् । बन्धुविद्वेषणयन्त्रम् । मारणयन्त्रम् ।
उच्चाटनयन्त्रम् । रक्षाकरयन्त्रम् । शान्तिकयन्त्रम् । पौष्टिकयन्त्रम् । दौर्भाग्यनाशनयन्त्रम् ।
ज्वरोपशमनयन्त्रम् । बालकरक्षाकरयन्त्रम् । भूतापस्मारादिनाशनयन्त्रम् । सर्पस्वप्नयन्त्रम् ।
भूतनाशनादियन्त्रम् । एकान्तज्वरनाशनयन्त्रम् । गर्भरक्षाकरयन्त्रम् । सर्वरक्षाकरयन्त्रम् ।
बन्धमोक्षकरयन्त्रम् । दुष्टसन्धमोहनयन्त्रम् । निगडमोचनयन्त्रम् । इति शम् ।

No. 298. यन्त्रचिन्तामणिः (वश्याधिकारः) . Substance, country-made paper, 10×5 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 384 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District 24-Parganās, Post Office Naihāṭi, Kāṭhālpādā, Paṇḍita Rāmatārāṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीगुरवे नमः ।

स पातु देव्याः कवरीविलासो

लास्येन सत्या गिरिकन्यकायाः ।

यः पश्यती बालमृगाङ्गमौलिः

क्षणं न सर्वज्ञलपदं बभूव ॥ (?)

एकान्ते देवदेवेशं गत्वा देवी शुचिस्मिता ।

उपगम्य शनैर्वाक्यं प्रोवाच जगदम्बिका ॥ इत्यादि ।

End.

इति वश्याख्यं महायन्त्रं दृष्टुं ब्रह्मणा पुरा ।

न देयं यस्य कस्यापि साधकेन वरानने ॥ ० ॥

Colophon.

इति यन्त्रचिन्तामणौ प्रत्यक्षसिद्धिप्रदे वश्याधिकारे तृतीयपाठिका ॥ ० ॥ १

विषयः । महामोहनयन्त्रनिरूपणम् । वैराजसम्पुटयन्त्रादिनिरूपणम् । राजमोहन-
यन्त्रादिनिरूपणम् । मृत्युञ्जययन्त्रादिनिरूपणम् । शत्रुसानुकूलयन्त्रनिरूपणम् । क्रोधशमन-

यन्त्रनिरूपणम् । स्त्रीसौभाग्यकरयन्त्रनिरूपणम् । स्त्रीवश्ययन्त्रनिरूपणम् । मदनमर्दनयन्त्र-
निरूपणम् । कामाख्यायन्त्रादिनिरूपणञ्च ।

No. 299. योगकल्पलतिका . By रामगतिसेनः . Substance, country-
made paper, 10×4 inches. Folia, 101. Lines, 7 on a page. Extent,
1,988 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā,
Paṭṭayāṭuli, Bābu Rājākumāra Sena. Appearance, tolerable. Verse.
Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

अखण्डं सच्चिदानन्दमवाङ्मनसगोचरम् ।
आत्मानमखिलाधारमाश्रयेऽभीष्टसिद्धये ॥
यस्योपत्कर्षणारजोऽणुरमलोऽज्ञानाश्वकारं हरन्
बोधेन्दुदय ... .. श्रीनाथपादाम्बुजम् ।
सल्लाक्षारणमञ्जुचितसरसीमध्ये सुऊष्मिन्तथन्
श्रीमद्रामगतिर्भियग्वर इमं ग्रथनाति सत्संग्रहम् ॥
ये ये योगविशेषवेदविषयादुद्योगिनो योगिनो
ये योगादृतमत्र हस्तसुलभं कर्तुं यतन्ते बुधाः ।
ये वा जन्मसमस्तपाशनिगडं ... .. द्युयोगका-
ले तेऽस्मत्कृतयोगकल्पलतिकां ... .. भजन्तु द्रुतम् ॥
अज्ञानदैत्यचयखण्डनचारशीला
या हेलया सकलवर्गधनं ददाति ।
आनन्दपुष्परचिरस्त्वकावदीप्रा
सा योगकल्पलतिकासु सतां सुदेऽसौ ॥
... ..
यावदुधमलयो न स्यात् ममता यावदेव हि ।
यावदेवाभिमानीऽस्ति तावत् तत्त्वकथा कृतः ॥
अतएव राजादौ विवेकोदयमाह । तदुक्तं कुलार्णवे ।
दुःखमूर्खं हि संसारः स यस्यास्ति स दुःखितः ।
तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी नापरः प्रिये ॥

आरब्धं सर्वदुःखानामाश्रयं सकलापदाम् ।
 आलस्यं सर्वपापानां संसारं वर्जयेत् प्रिये ॥
 अरज्जुवन्धनं धीरं मिश्रीकृतमहाविषम् ।
 अशक्नोष्यन्नं देवि संसारासक्तचेतसाम् ॥ इत्यादि ।

End.

यथा दृष्टं मुने प्रोक्तं त्वयि कल्याणमस्तु ते ।
 देशं प्रथामोऽभिमतमागच्छोत्तिष्ठ पार्ष्वति ॥
 इत्युक्त्वा नीलकण्ठोऽसौ त्यक्तपुष्पाङ्गलिर्मयि ।
 ततार परिवारेण सममम्बरकोटरम् ॥
 ततः प्रभृति तेनैव क्रमेणार्चनमात्मनः ।
 अथ यावत् गतव्ययः कुर्वन्नमरसंस्थितः ॥
 अनेनाशीविधानेन मये ... वासना ।
 ... .. ॥
 दृष्ट्वा मया रघुपते सङ्गमुक्तेन चेतसा ।
 संसारविरल्लारणे विचरास्मिन् ... ॥

राम उवाच ।

इदानीं संशयो ब्रह्मन् विनिवृत्तो विशेषतः ।
 ज्ञातं ज्ञातव्यमखिलं जाता ... .. ॥
 परामभेषामपरैर्दक्षिताशमतङ्गजाम् ।
 संसारसमरे सम्यग् धीरतामागतं मनः ॥
 परिगलितविकल्पतामुपेनं
 प्रगलित ... दीनसारसलम् ।
 विजगति यदतिप्रसन्नरूपं
 प्रमुदितमन्तर ... .. मनो मे ॥

इति निर्व्याणप्रकरणे पूजोपाख्यानम् ॥

Colophon.

इति श्रीरामगतिसेनकृत-सारसंग्रहे योगकल्पलतिकायां जीवन्मुक्तलक्षणं नाम
 चतुर्दशस्वकः समाप्तः ॥

विषयः । चतुर्दशस्वकपञ्चवितेऽस्मिन् योगकल्पलतिकाग्रन्थे कुलार्णवादितन्त्रोक्तनानाविन्न-
 प्रमाणवचनैर्योगविवरणं सम्यक् प्रमापितम् । तत्र प्रथमे स्ववके विवेकीदयविवरणम् । द्वितीये
 स्ववके योगस्थल-कूटज्ञान-योगिनियमादिकथनम् । तृतीये स्ववके योगासनविवरणम् । चतुर्थे

स्वके घटशुद्धिविवरणम् । पञ्चमे स्वके नाडीशुद्धिविवरणम् । षष्ठे स्वके प्राणायामविवरणम् । सप्तमे स्वके प्रत्याहार-धारण-पञ्चभूतचिन्तन-द्विविधध्यानसमाधीनां विवरणम् । अष्टमे स्वके पञ्चाक्षरयोगविवरणम् । नवमे स्वके सुद्राभेदविवरणम् । दशमे स्वके कुम्भकभेद-षट्चक्रभेद-कथनम् । एकादशे स्वके शक्तिचालनविवरणम् । द्वादशे स्वके त्नादसन्धानविवरणं, वायो-ह्रींसृष्टिनिरूपणं, सप्तपदाज्ञानभूमिनिरूपणं, संसारबन्धात् मुक्त्युपायकथनञ्च । त्रयोदशे स्वके चित्तशसनोपाय-आधारबोध-जीवन्मुक्तलक्षणादिविवरणम् । चतुर्दशे स्वके योगशास्त्रे अध्यान-स्यैव योगाधिकारिलमिति कीर्तनम् ।

No. 300. योगविचारणम् . By गोपीकान्तः . Substance, country-made paper, 17 × 5 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 252 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-simha, Vāḍari, Paṇḍita Ćivacandra Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीगुरवे ।

नत्वा श्रीगुरपादाङ्गं मण्डपन्द्विराजितम् ।
निष्कलङ्कं रश्मिहृन्प्रकाशितदिगन्तरम् ॥
सहस्रदलमध्यस्थं सन्द्रमण्डलमध्यगम् ।
चंसपीठे तु सततं ध्यानगम्यञ्च ज्ञानदम् ॥
अज्ञानतिमिराणाञ्च नाशनं सर्वसिद्धिदम् ।
योगशास्त्रमतं ज्ञात्वा योगिनाञ्च मतं तथा ॥
खदेहे भावधेन्नित्यं योगं नान्यमनाः सदा ॥
श्रीगुरोरुपदेशेन गोपीकान्तेन धीमता ।
योगतत्त्वं हि संचेपात् तन्यते यत्नतो मुदा ॥
खदेहे भावधेदिति कथमित्याह उक्तः कौलार्णवे शिवेन पार्श्वतीं प्रति ॥
इत्यादि ।

End.

मात्राभिः परिपूरितैः कुलगतं विद्युद्विश्रज्जाम्बुजम्
अर्चं सचरसंयुतं द्विदलकं रत्नाभमाज्ञापुरम् ।
मस्त्राङ्गैर्द्धमधोमुखं विकसितं पर्णं सहस्रच्छदम्
नित्यानन्दमयीं सदा शिवपुरीं शक्तिं मनः शाश्वतीम् ॥

दशशतदलशोभाप्रोक्तसत्पूर्णचन्द्रो
 हिमरुचिरचिराजो चंसपौढान्तरस्थः ।
 अभयवरकराजो योगपूर्णस्तिनेत्रः
 कुलकुलमलविलासी पातु मां देवदेवः ॥
 अज्ञानां ज्ञाननेत्रं विदितनवयुवा रागसन्तानहासी
 ज्योत्स्नाजालैर्नखेन्दुकुलकमलबनीकान्तकान्तिप्रकाशम् ।
 गङ्गाकाश्यादितीर्थोल्लसदमलमहापुण्यपुञ्जप्रवाहं
 वन्दे दीक्षागुरुणां चरणसरसिजं वन्द्यमानन्दकान्तम् ॥

Colophon. इति योगविचारणं समाप्तम् ।

विषयः । तन्त्रोक्तवाक्यादिविचारमुखेन योगतत्त्वनिरूपणम् ।

No. 301. योगसारः . Substance, country-made paper, 17×4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 684 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapādā, Bābū Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

श्रीमहादेव उवाच ।

मातर्मे देवदेवेशि योगेशि प्राणवल्लभे ।
 सर्वमातः सुरेशानि संसारतारिणि शिवे ॥
 शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ।
 त्वां विना देवदेवेशि संसारं दृणवत् प्रिये ॥
 एकं संप्रष्टुमिच्छामि यदि तेऽनुग्रहो मयि ।
 योगसारं महेशानि कथयाम्बानुकम्पया ॥
 संसारतारणे देवि तरणिस्त्वं यतः प्रिये ।
 असारघोरसंसारे सर्वे दुःखमल्लीमसाः ॥
 जायन्ते च क्षियन्ते च असंख्या जीवराशयः ।
 तेषामन्तो महेशानि विद्यते न महीतले ॥
 अनेकदुःखसम्भूतास्त्रेन्द्रियां × × तत्पराः ।
 भवन्त्येव महेशानि सम्भूतानि युगे युगे ॥
 केनोपायेन देवेशि नरा मोक्षमवाप्नुयुः ॥

श्रीदेव्युवाच ।

अस्ति देव परब्रह्मस्वरूपो निर्गुणः परः ।

सर्वज्ञो विश्ववेत्ता च सर्वेशो निर्ममोदयः ।

सयं ज्योतिर्मधो देवो निर्विकारो निरञ्जनः ॥ इत्यादि ।

End.

ततो ज्ञात्वा ब्रह्मवक्त्रं योगकर्म समभ्यसेत् ।

शरीरञ्चापि नित्यं तज्ज्ञात्वा योगं समभ्यसेत् ॥

परं ब्रह्म नित्यरूपं सर्वस्मिन्नस्ति भैरव ।

ज्ञात्वा च साधयेद् योगं परं ब्रह्मस्वरूपकम् ॥

इति ते कथितं किञ्चिद् द्विदलाख्यस्य वर्णनम् ।

विस्तरेण महेशान किमन्यत् कथयामि ते ॥

Colophon.

इति श्रीमद्योगसारभट्टाध्याये सर्वांगमोक्षमे श्रीपार्वतीशिवसंवादे शत-
साहस्रां संहितायां षट्चक्रादिचक्रे द्विपानद्विदलाख्यस्य वर्णनं नवमः
परिच्छेदः ॥

विषयः । महादेवं प्रति देव्या ब्रह्मस्वरूपादिकथनम् । ब्रह्मणो योगगम्यत्वकथनम् ।
तत्रादौ नीरोगस्यैव योगाधिकारकथनप्रसङ्गेन व्याधिनाशनोपायकथनम् । तृष्णानाशनो-
पायकथनम् । अनाहारीकरोपायकथनम् । सूत्रपुटीषणाशनोपायकथनम् । शुक्रस्तम्भनी-
पायकथनम् । आलस्यनाशनोपायकथनम् । निद्रानाशनोपायकथनम् । इन्द्रियनियन्त्रो-
पायकथनम् । मन्त्रसिद्धिकथनम् । इष्टविद्यानां मन्त्रादिकथनञ्च । अथ पुरश्चरण-
विधिः । भक्ष्याभक्ष्यकथनम् । आसनादिकथनम् । जपमालानिरूपणम् । जपसंख्यायां
निषिद्धद्रव्यकथनम् । वर्णमालाकथनम् । विविधयोगनिरूपणम् । रुद्राक्षमाहात्म्यादिकथनम् ।
योगिमाहात्म्यादिकथनम् । शरीरस्थचक्रादिनिरूपणम् । षट्चक्रदेवतानां ध्यानपूजादिविधिः ।
षट्चक्रवर्णनञ्च ।

No. 302. योगावली . Substance, country-made paper, 12×3 inches.
Folia, 19. Lines, 11 on a page. Extent, 836 ślokaś. Character, Bengali.
Date, Sk. 1644. Place of deposit, Brāhmaṇamaṇḍali, viā Bārāsāt, Paṇḍita
Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Generally cor-
rect.

Beginning. (खण्डितत्वात् प्रारम्भवाक्यं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
इदं शिखातले छद्वा भधुना रत्नचन्दनम् ।
मैत्रयो रञ्जयेद्यस्तु तिमिरं हन्ति लेखितम् ॥

वटबीजं समानीय मधुना चापि सेवितम् ।
 समे शिलातले छट्वा चक्षुषोरञ्जनात्तथा ।
 विफलाबीजमानीय मरीचं तत्र योजयेत् ॥ इत्यादि ।

End.

गोदन्तं हरितालेन संयुक्तं काकजिह्वया
 चूर्णयित्वा यस्याः शिरसि दीयते सा वशीभवति ।
 अपामार्गं शम्बूकञ्च तिन्निङ्गीष्टकक्षुकम् ।
 दग्धं कृत्वा लोहकिङ्कं शोधयित्वा समं नयेत् ॥
 यवचारं टङ्गलञ्च समभागं तथैव च ।
 रसनायां स्थापयित्वा जलेन सहितं पिबेत् ॥
 यत्किञ्चिदौदरं रोगसामञ्ज्यं दहेत् क्षणात् ।
 अस्त्रपित्तं नाशयति श्लैघ्मगुल्मादिकं तथा ॥

Colophon.

इति शिवदुर्गासंवादे योगावली समाप्ता ॥ ० ॥
 श्रुतिश्रुतीतीन्दुमिते शकाब्दे
 नत्वा महेष्टं द्विजरामारामः ।
 रवी धनुःखे शुभशुक्लपक्षे
 तिथौ चतुर्थ्यां अलिखत् स्वपुत्रम् ॥ ० ॥
 इयं योगावली प्राप्ता ग्रामे कटकसंज्ञके ।
 ओजगन्नाथमालोक्तागमदिष्टे सुराधिपम् ॥ ॐ

विषयः । चक्षुरोगादिचिकित्सा । मुखरोगादिचिकित्सा । शूलचिकित्सा । दन्तगलरोगादि-
 चिकित्सा । कासगुल्मोदररोगादिचिकित्सा । यक्ष्मवातरोगादिचिकित्सा । बन्ध्याया गर्भधारणी-
 पायकथनम् । भगरोगचिकित्सा । अतिसाररोगादिचिकित्सा । श्लैघ्मद्रुमरोगादिचिकित्सा । कुष्ठ-
 रोगादिचिकित्सा । निर्गुण्ड्रीकल्पनिरूपणम् । गन्धकभट्टराजादिकल्पनिरूपणम् । स्नायनवशी-
 करणादिश्च ।

No. 303. योगावलीतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 8×3 inches. Folia, 18. Lines, 8 on a page. Extent, 297 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñbhālpādā, Post Office Naihāṭī, District 24-Parganās, Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीराधाकृष्ण ॥

श्रीमहादेव उवाच ।

एकीभूतं यथाकाशं शरीरं जायते तथा ।
 पद्मं सप्तदलं चक्रं प्रमाणं द्वादशाङ्गुलम् ॥
 तस्य मध्ये गते वायौ तदा गर्भः प्रजायते ।
 वामचक्रे भवेन्नारी दक्षिणे पुरुषोत्तमः ॥
 वामागतिश्च तच्चक्रं द्विचक्रं दक्षिणागतिः ।
 एकीभवेद्यदा कामं तदा स्त्रीवः प्रजायते ॥
 कर्मणा देवनेत्रेण जन्तुर्दहं प्रपद्यते ।
 स्त्रियः प्रविष्ट उदरं पुंसोरेतकणाश्रयः ॥
 कल्लोलनं त्रिरात्रेण पञ्चरात्रेण तुदुवुदम् ।
 शोणितं दशरात्रेण मांसपिण्डं चतुर्दशे ॥ इत्यादि ।

End.

खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । स्त्रीपुंनपुंसकादिजन्मकारणनिरूपणम् । शरीरादीनां शोणितमांसाख्याद्युत्पत्ति-
 कालनिरूपणम् । देहस्थवायूदिनिरूपणम् । नाद्यादिनिरूपणम् । नाद्यादिस्थितिनिरूपणम् ।
 वायुनाद्यादिरोधादिना चिन्तनोपायनिरूपणञ्च ।

No. 304. योनितन्त्रम् . Substance, country-made paper, 13×3 inches.
 Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 473 ślokas. Character, Bengali.
 Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapāḍā,
 Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

कैलासशिखरारुढं देवदेवं जगद्गुरुम् ।
 सदा तत्रसुखी दुर्गा पप्रच्छ नगनन्दिनी ॥
 चतुःषष्टीनि तन्त्राणि कृतानि भवता प्रभो ।
 तेषां मध्ये प्रधानानि वद मे करुणानिधे ॥
 श्रीशिव उवाच ।
 शृणु पौर्व्वति चार्ध्वङ्गि अतिगुह्यतमं प्रिये ।
 कोटिवारं प्रवक्ताहं तथापि श्रोतुमिच्छसि ॥

स्त्रीणां स्वभावाच्चाव्यक्तिं शश्वन्मां परिष्टच्छसि ।
 गोपनीयं प्रयत्नेन न प्रकाशं कदाचन ॥
 यन्त्रपीठं मन्त्रपीठं योनिपीठञ्च पार्वति ।
 योनिपीठं प्रधानं हि तव स्नेहात् प्रकाशते ॥
 हरिहरादिदेवाश्च हृष्टिस्थित्यन्तकारकाः ।
 सर्वे योनिमसुद्भूताः शृणुष्व नगनन्दिनि ॥
 शक्तिमन्त्रमुपास्यैव यदि योनिं न पूजयेत् ।
 तेषां दीक्षा च मन्त्रश्च नरकायोपपद्यते ॥
 अहं मृत्युञ्जयो नाम तव योनिप्रसादतः ।
 तव योनिं महादेवि भावयाम्यप्यहर्निशम् ॥
 पूजयामि सदा दुर्गे हृत्पद्मे चैव सुन्दरि ।
 दिव्यभावो वीरभावो यस्य चित्ते विराजते ॥
 अनायासेन देवेशि मुक्तिसंस्थं करे स्थिता ।
 शक्तिमन्त्रं पुरस्कृत्य यो वै योनिं प्रपूजयेत् ॥
 स धन्यः स कविर्धोमान् × × पि च सुरासुरैः । इत्यादि ।

End.

कृष्णपुष्पैः पूजयित्वा ध्यात्वा चैव दिग्गम्भीरम् ।
 जप्त्वा युक्तं श्मशाने च शत्रूणां मरणं भवेत् ॥
 कालीकल्पमिदं प्रोक्तं गोपयेन्मातृजावत् ।
 गोपने सर्वसिद्धिः स्यात् प्रकाशान्मरणं भवेत् ॥

Colophon. इति योनितन्त्रे हरपार्वतीसंवादे सप्तदशः पटलः ॥

विषयः । अत्र प्रथमं योनिपूजाप्राशस्त्यादिकथनम् । ततः पूज्यापूज्ययोनिकथनम् ।
 अक्षताया योनेः पूजने दोषादिकथनम् । पञ्चतत्त्वविधिः । कौलानामुत्तमादिभेदकथनम् । योनी
 महाविद्योपासनाविधिः । तत्त्वेन तिलकविधिः । तत्त्वेन पूजाविधिः । वीरसाधनविधिः ।
 आसवोपासनाविधिः । अन्तर्यामिणविधिः । मन्त्रराजविधिः । कालीप्रीतिजननोपचारादिकथनम् ।
 वीरपुरस्सरणविधिः । पञ्चतत्त्वशोधनादिविधिः । पूजास्थानादिनिरूपणम् । साधनविधिश्च ।

No. 305. रत्नकोषविचारः . By रत्नेश्वरन्यायालङ्कारः . Substance, country-
 made paper, 16½ × 3 inches. Folia, 32. Lines, 8 on a page. Extent, 1,456
 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Śāṭbheyepāḍā,
 via Vaidyerbāzār, District Dhākā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspatī. Ap-
 pearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय । परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः । रत्नकोषकारस्य सत्प्रतिपक्षसम्बलनदशायां संशयात्मिकानुमितिं स्वीकरोति तत्र संशयलस्य लिङ्गपरामर्शादिजन्यतावच्छेदकतया कथं तत्र संशय उत्पद्यते इति नाशङ्कनीयं संशयलस्य जन्यतावच्छेदकत्वेऽपि एकधर्मीकविरुद्धोभयव्याप्यवत्ताज्ञानदशायामर्थवशादेकधर्मीकविरुद्धोभयधर्मप्रकारकज्ञानरूपसंशयलावच्छिन्नोत्पत्तेरावश्यकत्वात् । अतएव सामग्रीसमाजादेव सर्वत्र संशयोत्पत्तिर्निर्व्याहृत् विरुद्धधर्मप्रकारकज्ञानत्वादिरूपसंशयत्वं न कस्यापि जन्यतावच्छेदकमिति नयाः । न चैकधर्मीकविरुद्धोभयव्याप्यवत्तानिर्णयदशायामेकधर्मीकवासवविरुद्धोभयधर्मप्रकारकानुमित्युत्पत्तावपि तत्र प्रयोजनविरहेण विरोधाभासकस्याकल्पनात् तादृशानुमितिविरोधावगाहित्वं न सम्भवतीति कथं तस्याः संशयत्वं विरोधविषयकज्ञानस्यैव तथात्वादिति वाच्यं । वङ्गाभावविरुद्धवङ्गिलादिना व्यापकत्वावगाह्यपरामर्शस्य तेनैव रूपेण वङ्गाद्यनुमित्युत्पादकतया तादृशपरामर्शकालीनविरुद्धोभयप्रकारकानुमितौ तत एव विरोधभानसम्भवात् एककोटिव्याप्यवत्तानिर्णयस्यापरकोट्यनुमितिप्रतिबन्धकत्वात् कथमुभयव्याप्यवत्ताज्ञानकालेऽनुमितिर्इति तु नाशङ्कनीयं तादृशप्रतिबन्धप्रतिबन्धकभावे मानाभावात् ॥ इत्यादि ।

End.

अथ प्रतिबन्धकताकल्पनाधिक्यविरुहेऽपि परामर्शादिघटितानुमित्युत्पादप्रयोजकसामग्रीव्याप्तौ विरोधिकोट्यनुमितिसामर्थ्यभावनिवेशे प्रयोजनाभावादुक्तसंशयानुयोगापत्तिर्दुर्वारति तु नाशङ्कनीयं स्वपरकोट्यनुमितिसामर्थ्यभावस्य सामग्रीव्याप्तावनिवेशे उपदर्शितनानाविधशब्दादिसामर्थ्यभावनिवेशप्रसङ्गात्तदपेक्षया लाघवेनापरकोट्यनुमितिसामर्थ्यभावस्यैव निवेशयितुमुचितत्वमिति न किञ्चिदप्यनुमितेः संशयलापत्तिरिति हतमतिविस्तरेण ॥

Colophon.

इति श्रीरत्नकोषकारस्य रत्नकोषविचारः ॥

विषयः । निश्चयात्मकस्य परोक्षज्ञानस्य सत्प्रतिपक्षसम्बलनदशायां संशयात्मिकानुमितिस्वीकाररूपस्य रत्नकोषकारमतस्य च सम्यग्विचारणम् । तत्र संशयस्य लक्षणकथनम् । चक्षुरादिगोचराणां लक्षणकथनम् । अनुमितेर्लक्षणकथनम् । प्रत्यक्षस्य लक्षणकथनम् । अथ विशेषविशेषणविचारः । अवच्छेदकविचारः । जातिविचारः । सामग्रीविचारः । विरुद्धधर्मविचारश्चेति ।

No. 306. रत्नमाला . Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 176 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1696. Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Bhārākor, Bābu Dvārakānātha Dāsa Vaidya. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै ।

सूर्जन्यजे निषणं तुहिनकरसमं शुक्लवर्णं द्विचक्षुः
षामोर्व्वीचीनकान्तं सकलभयहरं कल्पवृक्षरूपम् ।
ध्यानस्य ध्यानगम्यं दुरितचयमहाध्वान्तविध्वंसदीपं
दिव्यज्ञानप्रदीपं स्मितसुभगमुखं श्रीगुरुं संस्मरामि ॥
के कञ्जे कर्णिकायां कमलवरमुखीं कान्तकञ्जायताक्षीं
कान्तं कञ्जं दधानामशुभभयहरां रक्तवर्णां द्विचक्षुः ।
कान्तालङ्कारयुक्तां त्रिभुवनजननीं कान्तसखीवसंस्थां
कान्तां कान्ताङ्गिकञ्जां सुकलितकश्यां नायकान्तां स्मरामि ॥ इत्यादि ।

End.

कस्त्वां स्तोतुं समर्थस्त्रिजगति वरदां पुष्पवान् लब्धवर्णां
नाचं विद्याविनोदी गुणमयि सुतरां वासवान् पापयुक्ताः ।
मल्लैतदेवि दीने मयि कुरु करुणालेशमम्य प्रसन्ने
दीनत्वं नैव सिन्धुप्रजति जललवत्यागतः क्षापि काले ॥
स्तोचक्षैतत् पठेद् यो गुरुपदकमलध्यानशुद्धान्तरात्मा
नक्तं तल्पे कदाचित् कुलम्भगन्धनास्मारसङ्गाधिरुदः ।
कीर्तिं कान्तिश्च लक्ष्मीं रिपुकुलविजयं दिव्यकामाच्च पुत्रान्
दीर्घायुश्च धर्मं धनमपि विपुलं सुक्तिमन्ते समेति ॥

Colophon. इति रत्नमालायन्यरचस्यस्तोत्रं समाप्तम् ॥ शकाब्दः १६८९ ।

विषयः । स्तुतिव्याजेन भगवत्या रूपगुणमाहात्म्यादिवर्णनम् ।

No. 307. रसकल्पसारतत्त्वम् . By लुन्दावनदासः . Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 6. Lines, 9 on a page. Extent, 135 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpādā viś Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatārāṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीश्रीराधाकृष्णः ।

नित्यानन्दावधूताय नमस्तो जाह्नवीपते ।

नमः कृष्णस्वरूपाय नमस्तोऽनङ्गमञ्जरि ॥

नमस्ते भक्तपादाब्जौ नमो भक्तिश्च प्रेमदाम् ।

गुरुं जगद्गुरुश्चैव नमः परात्परेश्वरम् ॥ (?)

या धर्मार्थकाममोक्षनिस्पृहा अचला श्रीकृष्णसुखमोदका । तेन ताम्भक्तिं
वन्दे मनसा मुदा निर्भया निखलान्विताम् ॥ वन्दे श्रीगुरुपादपङ्कजं वै
मुदा यत्पादाश्रयादस्मात् कृष्णे रतिं नित्यं वर्द्धते । अत्र सत्सङ्गानुग्रहाभ्यां
भवेत् प्रसन्नता गुरोः । इत्यादि ।

End.

त्रैलोक्ये पृथिवी धन्या यत्र कृष्णः पुनः पुनः ।

लीलया खयमानन्दी खेच्छामयः स्वयं प्रभुः ॥

Colophon.

इति सर्वशस्त्रसारमाकृष्य श्रीमित्यानन्दतत्त्वे यथोक्तम् । श्रीप्रबोधानन्द-
प्रश्नोत्तर-श्रीहृन्दावनदास-श्रीमत्प्रसन्नसत्सङ्गसारतत्त्वे षट्प्रकरणम् ॥ ० ॥

विषयः । हृन्दावनमाहात्म्यादिनिरूपणम् । लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णादीनां माहा-
त्म्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 308. रसरत्नाकरः. By नित्यनाथः. Substance, country-made
paper, 19x4 inches. Folia, 29. Lines, 6 on page. Extent, 830 ślokaś.
Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha,
Kāṭihālī, Paṇḍita Viṣṇvanātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, tolerable.
Verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै । अथ रत्नाकरस्य मन्त्रखण्डो लिख्यते । सर्वजनस्य
वश्यमाह ।

एकचित्तस्थितो मन्त्री मन्त्रं जप्तायुतद्वयम् ।

ततः क्षोभयते लोकान् दर्शनादेव साधकः ॥

भूतारवटमूलञ्च जलेन सद्यः घर्षयेत् ।

विशुद्ध्या संयुतं मन्त्रं तिलके लोकवश्यकृत् ॥ इत्यादि ।

End.

भङ्गुकथाप्रमह्विषयासंग्रहविश्लोचनैः ।

श्रोताञ्जनयुतैश्चाक्षि दिवावदत्तैर्निशि ॥

ॐ नमो रुद्राय ज्योतिषां शिवाय यतयेत् यत्ने बीजम् ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीपार्वतीपुत्र-नित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मन्त्रखण्डः समाप्तः ।

विषयः । सकलवैरीकरणमन्त्रौषधादिनिरूपणम् ।

No. 309. रससारः . By गोविन्दाचार्यः . Substance, country-made paper, 10 × 5 inches. Folia, 74. Lines, 8 on a page. Extent, 1,217 ślokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Ramnā's Kālīmaṭha. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवञ्च शिवया सह ।
 गुह्यभैरवसिद्धेभ्यो योगिनीग्रहमण्डलम् ॥
 प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या तत्पादपङ्कजम् ।
 हरिं ध्यात्वा परं देवं रसेन्द्रं शिवमव्ययम् ॥
 आलोक्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय यथास्थितम् ।
 सारात् सारं समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवम् ॥
 रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धेश्च भाषितम् ।
 साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकम्पया ॥
 मलहीनो यदा स्रुतः पितामहसमो भवेत् ।
 स ब्रह्मो विष्णुः × साक्षात् रञ्जितः शिव उच्यते ॥
 सारितो मारितश्चैव स एव जगदीश्वरः । इत्यादि ।

End. सन्मयत्यस्तसंघातं कामोन्मादनकारकः ।
 पुनर्नववपुः कुर्यात् साधको नात्र संशयः ॥
 अतिवेगो भवेत् कामी महाबलपराक्रमः ।
 क्षुद्धाधो जायते सद्यो × × धै जापवेद्गुह्यम् ॥
 अनया जनयेत् काममत्यर्थञ्च सुखं भवेत् ।
 अत्यर्थं लभते पुष्टिं बलहानिर्न जायते ॥
 इति सिद्धिगुटिका ॥

Colophon. इति श्रीमद्गोविन्दाचार्यविरचितो रससारः समाप्तः ॥

विषयः । पारदविधिः । तत्रब्रह्मादिपारदगुणकथनम् । तत्पूजाविधिः । तदधिकारिकथनम् । रसकर्म्मकरणे द्रव्यसङ्गृहविधिः । रससंस्कारादिविधिः । रसशोधनादिविधिः । उपरसशोधनविधिः । रसलोचनविधिः । रससत्त्वस्थिरौकरणविधिः । विड्पाकविधौषधमारणादिविधिः । रत्नलक्षणादिकथनम् । रत्नद्रावणभेदनादिविधिः । वीजपाकादिविधिः । मन्दारसजारणादिविधिः । शतवेधादिक्रमकथनम् । उपरसबन्ध-सारण-पेषण-सम्भनादिविधिः । रत्नप्रयोगादिविधिः । कल्कादिविधिः । मणिसूषादिविधिः । रसगुटिकाविधिः ।

तत्र वयःस्तम्भनविधिः । अदृष्टाङ्गनादिविधिः । सर्व्वव्याधिनिवारणविधिः । धातुसारण-
प्रयोगादिश्च । इति शम् ।

No. 310. रागानुगाविष्टतिः . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 22. Lines, 8 on a page. Extent, 572 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1719. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. ॐ श्रीश्रीगुरवे नमः । श्रीश्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ।

आददानः स्थलं दत्तैरिदं याचे पुनः पुनः ।

श्रीमद्रूपपदाम्भोजधूलिभूयां भवे भवे ॥

अथ साधनचतुष्टये प्रथमं मुख्यसाधनविष्टतिः ।

इष्टे स्वारसिको रागः परमाविष्टता भवेत् ।

तन्मयी या भवेद्भक्तिः सा च रागात्मिकोच्यते ॥

अत्राविष्टता रागकार्य्यरूपा तस्यास्तटस्थलक्षणानुवादत्वम् चेष्टितग्रहणाय ।

तत्तु रागानुगायां चेष्टितग्रहणापेक्षया । सा तु तस्यां कायिकी वाचिकीति

द्वयस्वीकाराय । स तु सर्व्वथा व्रजलोकानुसाराय स श्रीध्वजेन्द्रनन्दनप्राप्तये

अन्यथा न स्यात् । अत आविष्टता त्रिधा मनोगता रागगता कायगतेति ।

अत्र मनोगता स्वगतादिरूपा । अतो रागानुगायां तदनुसारिणी साधक-

रूपेण सिद्धरूपेण च सेवा प्रत्येकं त्रिधा मानसी वाचिकी कायिकीति ।

रागानुगालक्षणम् ।

विराजन्तीमभिव्यक्तां व्रजवासिजनादिषु ।

रागात्मिकामनुद्धता या सा रागानुगोच्यते ॥ इति ।

रागात्मिका द्विधा । सम्बन्धरूपा कामरूपेति । अत्र सम्बन्धरूपालक्षणम् ।

सम्बन्धरूपा गोविन्दे पितृत्वाद्यभिमानितेति । पितृत्वाद्यभिमानिता पितृत्वा-

द्यभिमानकार्य्यरूपा । स्वारसिकी परमा मनोवाक्कायाविष्टता । इत्यादि ।

End.

पूर्व्वमारोपस्फूर्तिभ्यां द्विविधस्य विचारतः ।

लोभस्य साधुसङ्गस्य सङ्गावाद्भजनेऽपि हि ॥

तयोर्देशीया असङ्गायाः स्थायित्वं नरि रक्षितम् ।

सिद्धरूपस्य समूतिः केष्वैकान्तदर्शा विना ॥

सानुमेया विना तान्त्तु केवलो न हि सम्भवेत् ।

व्रजलोकानुसारान्तां विना रूपकपां कुतः ॥

प्रतिलोमेन विज्ञेयः प्रयोगोऽत्र मनोषिभिः ।

दशाञ्चतुष्टयं ह्यस्या वाच्यादिफलमुच्यते ॥

रागानुगाविष्टतेस्तद्धिना नैषा प्रयोजिका ।

सिद्धान्तकथनादौ यत् कथ्यैश्वर्यं प्रकाशते ॥

व्रजेन्दुरतिमूलं तज्ज्ञानं भक्तौ तदुत्थितम् ।

रसो द्विधा प्राक्ततश्चाप्राक्ततश्चेति तत्र हि ॥

प्राक्तते वत्सलत्वादि X देहरतिमूलका ।

अप्राक्तते देहरतिर्वत्सलत्वादिमूलका ॥ ० ॥

Colophon.

इति रागानुगाविष्टतिः समाप्ता ॥

समञ्जसा देहरतिसमाधानकरैर्जनेः ।

समाधेया देहरति द्वितीयादिदशाचये ॥ * ॥

शक्ते रन्ध्रेन्दुमहिम्नु... मासे च तापे तथा इन्दुसुतवासरे द्वितीयायाश्च

शुक्लायां रात्रौ च दण्डद्वये रागानुगाविष्टतिरित्यं सम्पूर्णा । मित इति

१७१८ लिखितं रागानुगादिपुस्तकम् ॥ * ॥

विषयः । राधाकृष्णयोः रागानुगादिलक्षणनिरूपणमुखेन तद्वाख्यानादिः ।

No. 311. राघवपाण्डवीयकाव्यटीका . By रामचन्द्रन्यायालङ्कारः . Sub-
stance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 105. Lines, 8 on a page.
Extent, 2,730 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
Dhākā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Appearance, tolerable. Prose.
Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

विपक्षनाशार्जितरम्यकीर्तिं

वामार्तिनाशं ++ देवस्तनुम् ।

नमामि भूयः प्रणतेन मूर्द्ध्ना

भौमानुजं सावरजं सदारम् ॥

प्रणम्य नारायणमादिदेवं

श्रीरामचन्द्रो द्विज एष धीरः ।

मनोज्ञरामायणभारताख्य-

काव्यस्य टीकां कुरुते सुयत्नात् ॥

ग्रन्थारम्भे बह्वतरविघ्नविनाशकानेकदेवतानतिरूपं मङ्गलं कविनावश्यं कर्तव्यं
तत् शिञ्चयितुमाह स्वाधिष्ठानेत्यादि । तथाच दृष्टिकर्तृत्वेन ब्रह्माणमेवादी
नमस्कुरुते ब्रह्मणे नमः दृष्टिकर्त्रे नमः इत्यर्थः । एतेन च सर्वेषां दृष्टि-
कर्तृत्वेन तदन्तःपातितया एतद्ग्रन्थस्य सुतरामेव दृष्टिकर्तृकर्तृत्वमुपपन्नम् ।
किम्भूताय स्वाधीति । स आत्मा ईश्वरः विष्णुः तत्र अधिष्ठानं स्थिति-
र्यस्य । इत्यादि ।

End.

पक्षे वीरलक्ष्मीः अस्य अश्वत्थाम्नः आश्रयं अस्त्रं प्रतापमिव राजा नरदेवपुत्रं
युधिष्ठिरं सेवते स्म ॥ अत्र दृष्टान्तः शृङ्गारलक्ष्मीः यथा कामदेवं सेवते ।
तद्वत् । सुगममन्यत् ॥

Colophon.

इति रामचन्द्रन्यायालङ्कारभट्टाचार्यकृतायां राघवपाण्डवीयटीकायां द्रोण-
निकुम्भबधो नाम एकादशः सर्गः ॥

विषयः । कविराजकृत-राघवपाण्डवीयकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 312. राजादिदृष्टिः. Substance, country-made paper, 14x2 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 169 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhakā, Vikramapura, Ātpādā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नला चरपदद्वन्द्वं बालानामाशुबोधनम् ।

राजादिगणसूत्राणां व्याख्यानं लिख्यते मया ॥

राजब्रह्मः सखि । तत्पुरुषसमासे एते राजादयो भवन्ति । देवानां राजा
देवराजः । परमश्च तदहमेति परमाहः । देवानां सखा देवसखः । तत्-
पुरुष इति किम् । इत्यादि ।

End.

स्त्री च पुमांश्च स्त्रीपुंसौ स्त्रीपुंसाभ्याम् । ऋक् च साम च ऋक्सामे ।
वाक् च मनस्य वाङ्मनसे । धेन्वनडुहादिः

Colophon.

इति समाप्तः ।

विषयः । कातन्त्रीय-राजादिगणसूत्राणां सौदाहरणं व्याख्यानम् ।

No. 313. राधाचरितम्. By रामचन्द्रः. Substance, country-made paper, $15 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 4 on a page. Extent, 144 glokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1758. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Kādākuli, Paṇḍita Rāmāprasanna Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीरामः ।

काचिद्गोपी विसुग्धा सुरहरविरहैः ससवेणी धरण्यां
 सा सम्भ्रान्ता लुठनी स्म लपति सततं गच्छ गच्छति नाथ ।
 अस्मिन् कुञ्जे मनोज्ञे विश विश नयवन् ज्ञानमाप्ता कदाचिद्-
 विस्मर्तुं तं जगाद सक्तलक्ष्मिपिसुदूतवेणुं विलोक्य ॥ इत्यादि ।

End.

आलम्ब्येहं शकुन्ता वत मितसमयं व्याप्य धैर्यं निगूढं
 यावत् कृष्णागमो नो मधुनगरपथि प्राप्तवासा प्रतीचे ।
 एतद्वायं प्रगच्छेत् च लघु हरिणा सार्द्धमैव यूयं
 नो चेत् प्राणान् प्रहास्ये दिवसपतिसुतातोयगा नम्रमध्या ॥

Colophon.

देवश्रीयुतवीरसिंहकृतिनादिष्टेन शुश्रूषया
 श्रीमद्विष्णुपुराणवासस्तुति-श्रीरामचन्द्रेण तु ।
 श्रीराधाचरिते कृते परिपरिच्छेदो द्वितीयो महान्
 श्रीमद्वैष्णवमोदको हरिकथाराधाप्रबोधामिधः ॥ ० ॥
 श्रीरामो जयति । शकाब्दाः १७५८ ।

विषयः । प्रथमपरिच्छेदे—कृष्णे मथुरां गतवति विरहविधुराया राधिकाया दूतत्वेन वेणुप्रेरणादिकम् । २ ये परिच्छेदे—राधिकाप्रबोधनम् ।

No. 314. रामगीताटीका. Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 14. Lines, 7 on a page. Extent, 367 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय ।

श्रीकृष्णाय नमो नित्यं गुरवे बुद्धिदायिने ।
 कृपया तलमाख्यानं कृष्णाय विपश्चिते ॥

पञ्चाननैर्हि पञ्चास्यैश्चतुर्भिश्चतुराननैः ।

सहस्रास्यैरहं शेषैरमितं किमु वर्णये ॥

स्ववचः सफलौक्यं महिम्ना राघवस्य तु ।

आरब्धं तेन गीताया व्याख्यानं मे यथामति ॥ इत्यादि ।

End.

सगुणं सन्तं मां हृदा मनसा यः सेवते स हि मद्रूप एवातः संसृष्टं रूपद-
गतेषुभिः लोकवितथं पुनाति यथा रवि मंदात्मकदेशे लोकवितथं प्रका-
शयति तद्वदित्यर्थः ॥ * ॥ श्रीरस्तु मयि ।

विषयः । रामगीताया व्याख्यानम् ॥

No. 315. रामचरितकाव्यम्. Substance, country-made paper, 12 x 3 inches. Folia, 53. Lines, 7 on a page. Extent, 1,113 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, Tamluk, Kelomāl, Bābu Amaranātha Ghoṣa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो भगवते रामचन्द्राय ।

अथ रामोऽश्वमेधेन यज्ञं यज्ञेश्वरो हरिः ।

मनश्चक्रेऽतिधर्मात्मा निवृत्तो राजसूयतः ॥

प्रजानां राजसूयेन प्रायशो वै श्रमो भवेत् ।

यः प्रजारञ्जनाद्राजः कथं नाम तमाचरेत् ॥

इति निश्चित्य मतिमान् आर्द्राक्षैव पुरोधसः ।

मन्त्रिणस्तत्र कुशलान् रामो वाक्यमथाब्रवीत् ॥ इत्यादि ।

End.

केचित् पर्णपुटं नीला वन्यपुष्पफलोत्करैः ।

तमसाजलजातानि प्रफुल्लकमलानि च ॥

गृहीत्वा प्रययुः केचित् कुशांश्च कुशप्रदग्निणः ।

सुनिश्च सपरीवारो मुनींश्च सपरिष्कृदान् ॥

स्मरयन् जानकीं याचां चक्रे मङ्गलपूर्विकाम् ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीरामचरितोत्तरकाण्डमहाकाव्यं वाशिष्ठीये व्रतौत्कथनं नाम चतुर्दशः
सर्गः ॥ ० ॥ शकाब्दाः १७५४ ।

विषयः । रामायणोत्तरकाण्डमवलम्ब्य श्रीरामचन्द्रचरितवर्णनम् ।

No. 316. रामपूजापद्धतिः. Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 7 on a page. Extent, 287 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Teliveni *viā* Gaḍbetā, District Medinipura, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, tolerable. Prose. Correct. •

Beginning. ॐ नमो रामाय । अथ रामपूजापटलः । ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय सुक्त-
स्वापः रात्रिवासस्यक्ता शिरसि सङ्घट्टकमलकर्णिकावस्थितं श्वेतवर्णं
द्विभुजं वराभयकरं श्वेतमाल्यानुलेपनं खप्रकाशरूपं स्वामस्थितया खप्रकाश-
रूपया शक्त्या सन्तितं गुरुं विभाव्य मानसोपचारैराराध्य ॐ इति दर्शया
जप्त्वा नमस्कुर्यात् ॥ इत्यादि ।

End. निर्माख्यं शिरसा धार्यं सर्वाङ्गे चानुलेपनम् ।
नैवेद्यं चोपमुञ्जीत दत्त्वा तद्भक्तिशालिने ॥
पादोदकं पीत्वा नैवेद्यं किञ्चित् स्वीकृत्य अन्यदुपयोग्याय दत्त्वा यथासुखं
विहरत् ॥

Colophon. इति रामपूजापद्धतिः ॥

विषयः । रामपूजाविधिस्तत्प्रयोगादिषु ।

No. 317. रामलीलामृतम्. By कृष्णमोहनः . Substance, country-made paper, $18 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 46. Lines, 5 on a page. Extent, 920 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Phursail, Paṇḍita Advaitacandra Nyāyaratna. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning. (आदितस्त्रीणि पत्राणि न सन्ति ।)
या प्राणप्रतिमा सुहृद्भिर्पमा या पापपुण्ये समा
यामाश्रित्य गृह्णाश्रमः सुखमिद्वान्यत्रापि दुःखापहा ।
पुत्रान्मुक्तिपदं सद्भुक्तिमुखदं सर्व्वत्र भव्यास्पदं
तत्पुत्रस्य खनीं रसैकसरणीं कक्षां त्यजेत् कामिनीम् ॥
नित्यं नयजनं निषेकनिपुणं तेजस्विनं शोभनं
रामा कामयते स्थितेऽपि दयितेऽभ्यासे वदान्योद्यते ।

आत्मा तं दयितं त्यजत्यपि सुतं कः प्रत्ययस्तेन चेत्
 त्यक्त्वा तन्नु जनं भृशप्रणयिनं हनुं दया न क्षणम् ॥
 दुष्टेच्छे दहने चिताधिशयने सिचान्वयोद्दीपने
 पुत्रादप्यजरं वपुः प्रियतरं प्रेम्णा प्रिया कातरम् ।
 ++ यानुपतिं स्वधर्मविरतिं निःशेषपापस्थितिं
 सद्यस्कारयते कुलानि ++ ते कक्षां त्यजेत् त्वान्वते ॥ इत्यादि ।

End.

दुर्मेयं चरितं सुरैरपि तु यत् तस्या + लेशो मया
 तदौ ++ मतीव यत्नकलितो रामेति मे शसनम् ।
 ज्ञानाग्नौ प्रियतातिव + + + + कृत्वा भक्त्याम्बुधौ
 नो चे + क्षिप घोरजन्मजलधेः पारे जगन्नाथक ॥
 येनाकारि गुरुद्विजाच्युतरमावाणौपिणाकीश्वरी
 गङ्गा शम्भुसुतात्मजा हरिहरादित्यादिकानां परा ।
 रस्या तत्सुतिमालिकातिविमले + + + +
 नानातन्त्रसमूहसङ्गच्छयः सत्प्रीतये तद्वयथा ॥
 मन्त्रादानविधानपूजनपुरश्चर्यादि यचेरितं
 तद्रम्यागमचन्द्रिकास्य इतरस्नानन्दसिन्धवाक्यः ।
 यवोक्ताप्युपचारभक्तियजना + + क्रिया प्रायशो-
 ऽदृष्टज्ञानमितोऽगदाङ्कदुरितं पौर्व्वन्नु यचेरितम् ॥
 ध्यानावस्थभिधोऽपरः सुमनसां ध्यानं यतो भाषितं
 नानाकौशलकायचिचरचितं श्रीरामलीलासूतम् ।
 काव्यं नयमिदं कृतञ्च कविना तेनैव किञ्चित् तत्-
 शब्दः प्राकृतपारसीकसुमनोवाणीविमिश्रैः शृण्व ॥
 सीतारामानुजतनुजगद्वाक्यं सौधकन्दं
 सर्वानन्दागममुपनयेत् सौमनस्यञ्च पात्रम् ।
 ब्रह्मज्ञानं फलमस्यतकं सत्यदे श्वेदकृष्टे
 खान्ते सन्तः कलयत दितं सावधानं तदेतत् ॥

Colophon.

तारा सा जननी सुघोरजठरा + तीव दुर्गापदो
 सुक्ता रामसती तु यत्कवणया सर्व्वं समुन्मीलितम् ।
 तत्प्रीतीक्षितकृष्णमोहनकृते श्रीरामलीलासूते
 काव्ये भव्यजनैकमोदजनके सर्गाग्रमत् सप्तमः ॥

विषयः । विश्वामित्रपुरस्कृतस्य रामस्य अहल्याशापविमोचनादिरावणवधानं यावच्चरित्र-
वर्णनम् । तत्र चतुर्थे सर्गे चित्रकाव्यप्रदर्शनव्याजेन विविधबन्धकथनम् । यथा,— खगबन्धः ।
पद्मबन्धः । सोपानबन्धः । गोमूत्रबन्धः । अश्वबन्धः । कुलालचक्रबन्धः । पत्तिबन्धः ।
खड्गबन्धः । दुर्गबन्धः । छदर्शनचक्रबन्धः । सुरजबन्धः । नागपाशबन्धः । वारणबन्धश्चेति ।

No. 318. रामार्चनचन्द्रिका . By आनन्दवनः . Substance, country-made
paper, 14×3 inches. Folia, 102. Lines, 7 on a page. Extent, 2,499
çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, toler-
able. Verse. Generally correct.

Beginning. नमः श्रीरामचन्द्राय ।

तत्त्वं संहतिवारिधिं विजगतां नौनाम यस्य प्रभो-
र्येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संहृतम् ।
यस्मिन्नो निगमा भवन्ति न मनो मानं वराधीश्वरे
तं वन्दे सहजप्रकाशमसलं श्रीरामचन्द्रं परम् ॥
विश्वव्यापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्तिरमूर्तिसौख्यो-
र्वार्क्यार्थप्रतिपादनैकचतुरः शान्त्यादिशीलः शुचिः ।
अज्ञानान्ध + वारणैकतरणिर्विज्ञानचिन्तामणि-
नित्यानन्दपदैकभूर्विजयते श्रीमान्मुकुन्दो मुनिः ॥
वेदान्तवाक्यार्थहरिर्विराजते
यस्मिन् गजाः कामसदादयो न हि ।
बुधाः सदानन्दपदं प्रपदिरे
वन्दे मुकुन्दाख्यवनं गुरुं परम् ॥
पूर्वज्ञोत्तरतापनीयमखिलं कल्पं वनं मारुते
ब्रह्मागस्तिवशिष्टनामसंहिताः कल्पास्तथा संहिताः ।
शास्त्रं मन्त्रमयं मया कुवलयं त्वालोच्य सीतादिकं
श्रीरामार्चनचन्द्रिका कलिमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥
तत्तद्ग्रन्थगतैर्नानावाक्यैरेव च संस्कृतेः ।
सौकर्यार्थं क्रमः सम्यक् संचेषेण प्रतन्यते ।
उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः ॥ इत्यादि ।

सर्वलोकान् पालय पालय ॐ ह्रीं सच्चिदे ॐ फट् स्वाहा परस्य वाध
राष्ट्रं खगटहस्याप्यात्मनो परि परितोषमोक्षमार्गेण रक्षा च इत्यजरं जपेत् ।

Colophon. इत्यागमोक्तकुम्भकर्णचेटकाख्यं रावणोक्तं त्रयोदशचेटकं समाप्तमगात् ।
श्रीशिवशक्तिशङ्करो जयति जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर जय शङ्कर
जय शङ्कर ।

विषयः । रावणचेटकम् । रङ्गकचेटकम् । भङ्गिचेटकम् । विश्वावसुचेटकम् । चोला-
चेटकम् । कुम्भकर्णचेटकम् । वाचाटचेटकम् । विश्वचेटकम् । रक्तकम्बलचेटकम् । चोभ-
चेटकम् । सागरचेटकम् । निशाचरचेटकम् । चुङ्चुकचेटकम् । सुपथचेटकम् । प्रेरकचेटकम् ।
भवचेटकम् । अर्जुनचेटकम् ।

No. 320. रुग्विनिश्चयटीका (वैद्यमनोरमा) By रामकृष्णभट्टः. Substance,
palm-leaf, 18×1 inches. Folia, 24l. Lines, 4 on a page. Extent, 5,061
çlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1685. Place of deposit, District
Dhākā, Vikramapura, Vāsirā, Bābu Bhagavāncandra Kavirāja. Ap-
pearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. नमो गणेशाय ।

लोकेशं व्यक्तमव्यक्तं निर्गुणं विगुणात्मकम् ।
सदसद्रूपिणं वन्दे तं कारणमकारणम् ॥
वन्द चरणसरोजं श्रीगौरौनीलकण्ठयोः पित्रोः ।
यद्भक्त्या कृतकृत्यास्तरन्ति दुःखाम्भोधिं लोकाः ॥

..... ।

तन्यते रामकृष्णेन टीका वैद्यमनोरमा ॥

अथ खलु सुश्रुतायखिलविश्रुतविशुद्धबुद्धिर्माधवकरो निखिलतन्त्रतत्त्वसङ्ग्रह-
ज्ञापकं त्रिविधशिष्यव्युत्पादनाय ... परम्परापरिप्राप्तमखिलप्रत्यूह-
बूद्ध्यपोहहेतुमीश्वरनमस्कारं प्रागकार्षीत् । प्रणम्येत्यादि ।
रुग्विनिश्चयसंज्ञकोऽयं ग्रन्थो निबध्यते । इति श्लोकद्वयेन-इत्यादि ।

End.

प्रसन्नदोषमिति । प्रसन्ना अविकृता दोषा यस्य तम् । तमेव कथं
जानीया इत्याह । प्रतिस्थधातुमित्यादिधातुशब्देन वातादयो रसादयो-
ऽविशेषादुच्यन्ते ।

Colophon. इति श्रीरामकृष्णभट्टकृतायां रग्विनिश्चयटीकायां वैद्यमनोरमायां विष-
निदानवृत्तिः समाप्ता ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १६८५ ।

विषयः । माधवकरकृत-निदानपरनामकरग्विनिश्चयाभिधान-वैद्यकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 321. रुचादिवृत्तिः . By मधुसूदनः . Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 16. Lines, 5 on a page. Extent, 230 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1702. Place of deposit, District Mayamana-simha, Kānīhārī, Paṇḍita Mukunda-candra Smṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो हरये ।

नत्वा पदाब्जं शिवदं शिवाया विलोक्य कातन्त्रविचारसारम् ।

चक्रे रुचादेर्विवृतिं विपश्चित्कृते कृतिश्रीमधुसूदनोऽयम् ॥

.नेर्विशः । नेः परो विशती रुचादिर्भवति । इत्यादि ।

End. न्यकृतावयवसङ्गदाये त्वेकवचनमपि यतिलुनीते सेनेति ।

इह टीकायाः समाकृत्य व्यलेखीत् विदुषां सुदे ।

रुचादिवृत्तिनेता तु धीमान् श्रीमधुसूदनः ॥ * ॥

Colophon. इति रुचादिवृत्तिः समाप्ता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १७०९ ।

विषयः । रुचादिगणीयधातुरूपकथनम् ।

No. 322. रुद्रचण्डिका . Substance, country-made paper, 13½×3½ inches. Folia, 10. Lines, 8 on a page. Extent, 290 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Tripurā, Parganā Sarāil, Vuḍiçvara, Paṇḍita Kṛṣṇakiçora Vidyāvāgiça. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमस्तुभ्यै ।

ॐ चण्डिकेयं चतुर्वर्गफलदा साधकेश्वरी ।

कोटिजन्मार्जितं पुण्यं दद्या श्रद्धा विधीयते ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

भगवन् भूतभयेश बैलोक्याधिपते हर ।

यदुपाख्यानमाश्चर्यं सौरधेयं वदस्व मे ॥

रुद्र उवाच ।

अस्या रुद्रचण्डिकाया ब्रह्मादयः ऋषयोऽनुष्टुप्कन्दचण्डिका देवता । इत्यादि

End.

अतएव महामाये किं वक्ष्ये तव सन्निधौ ।

लम्बोदराधिकां चण्डीं श्रवणात् पठनाद् जनः ।

तत् लभसीति वाक्येन सत्योरपि सुदुर्लभम् ॥ (?)

Colophon.

इति रुद्रयामले हरगौरीसंवादे रुद्रचण्डिका समाप्ता ॥

विषयः । शिवकार्तिकेयसंवादेन रुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकायाः कवचकथनम् । हर-
गौरीसंवादमुखेनागमसन्दर्भेयरुद्रचण्डिकान्तर्गतप्रथमपरिच्छेदे चण्डीरहस्यकथनम् । शिवदुर्गा-
संवादेनागमसन्दर्भे श्रीरुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकान्तर्गतमध्यमावच्छेदपटले साधनरहस्यकथनम् ।
हरगौरीसंवादेन श्रीरुद्रयामलीयरुद्रचण्डिकाया वारभेदे भैरव्यादिमूर्तिभेदपूजनात् फल-
भेदकथनञ्च ॥

No. 323. रुद्रयामलतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 17×5 inches. Folia, 195. Lines, 9 on a page. Extent, 5,460 śloka. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Mājhapādā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः परमगुरवे ।

आनन्दभैरव उवाच ।

पुरा श्रीपरमेशानीवदनाभोजनिःसृतम् ।

श्रीयामलं महामन्त्रं सतन्त्रं विष्णुयामलम् ॥

शक्तियामलमाख्यातं ब्रह्मणः स्तुतिहेतुना ।

ब्रह्मयामलवेदाङ्गं सर्व्वञ्च कथितं प्रिये ॥

इदानीमुत्तराकाण्डं वद श्रीरुद्रयामलम् ।

यदि भाग्यवशादेवि तव श्रीमुखपङ्कजे ॥

यानि यानि सतन्त्राणि सन्दत्तानि मञ्जीतले ।

प्रकाशय महामन्त्रं नान्यतन्त्रेषु त्वत्प्रिमान् ॥

सर्व्ववेदान्तवेदेषु कथितं ततः परम् ।

तदा ते भक्तवर्गाणां सिद्धिः सञ्चरते ध्रुवम् ॥ इत्यादि ।

End.

शतमष्टोत्तरद्वास्य पुरस्वर्याविधिः स्मृतः ।
 न स्नानं न तपः कार्यं न पूजादिविधानकम् ॥
 केवलं स्वपाठेनानाहते सुस्थिरो भवेत् ।
 चिरजीवी वीरतरो वीतसंसारभावनः ॥
 पठित्वा धारयित्वा च योगभ्रष्टो न सम्भवेत् ।
 अनायासे योगसिद्धिं प्राप्नोति परमां श्रियम् ॥

Colophon.

इति श्रीब्रह्मसूत्रे उत्तरकाण्डे तन्त्रे महातन्त्रोद्दीपने सिद्धिमन्त्रप्रकरणे
 षट्चक्रप्रकाशे भैरवीभैरवसंवादे स्तोत्रविन्यासो नाम चतुःषष्टितमः पटलः ॥

विषयः ।

आनन्दभैरवं प्रति आनन्दभैरव्या उक्तिरूपोऽयं निगमः । तत्र यामलशब्दव्युत्पत्ति-
 कथनम् । तन्त्रपाठमाहात्म्यकीर्तनम् । भावशब्दनिर्व्वचनम् । तत्र प्रसङ्गात् सुरापानविधिः ।
 दिव्यवीरपशुभावभेदात् भावस्य त्रैविध्यनिरूपणम् । दिव्यभाववीरभावपशुभावेषु सिद्धिक्रमनिरू-
 पणम् । पशूनां रात्रिकर्मनिषेधः । विशेषतो वीरभावदिव्यभावयोर्निरूपणम् । कलौ भावविशेष-
 विधिः । गुरुपसदनविधिः । तत्र गुरुमन्त्रदेवतादिस्वरूपकथनञ्च । अथ कुलाचारविधौ व्रतभङ्ग-
 प्रायश्चित्तादिः । पशुभावनिरूपणम् । गुरुस्तोत्रादिकथनम् । दीक्षादिविधिः । सर्व्वासं विद्यानां
 दीक्षासु चक्रनिरूपणम् । तत्र कालाकालविचारचक्रम् । अकडमचक्रम् । ताराचक्रम् । राशि-
 चक्रम् । कूर्मचक्रम् । शिवचक्रम् । विष्णुचक्रम् । ब्रह्मचक्रम् । श्रीविद्शास्त्रकचक्रम् । षड्विधनि-
 मन्त्रचक्रम् । उल्लाचक्रम् । चक्रसाररामचक्रम् । चतुश्चक्रम् । शुद्धचक्रम् । अकथञ्चक्रम् ।
 अरिमन्त्रविसर्जनविधिः । वर्णमालाकथनम् । कुण्डलिनीस्तोत्रम् । भावसङ्केतकथनम् । कौलिकस्य
 दिव्यभावावश्यकताकथनञ्च । अथ कुमारौपूजाकथनम् । तत्र कुमारौमन्त्रोद्धारदिविधिः ।
 कुमारौमन्त्रजपहोमादिविधिः । कुमारीस्तोत्रम् । कुमारीकवचम् । कुमारीसहस्रनामस्तोत्रञ्च ।
 अथ अरुणोदयादिकालनिरूपणम् । तत्र प्रश्नसारचक्रम् । आज्ञाचक्रम् । सन्ध्याकालादि-
 कथनम् । आज्ञाप्रश्नार्थभाववर्णविन्यासः । भावचक्रकथनम् । वेदशाखापञ्चवकथनम् । आज्ञा-
 चक्रस्य तृतीयदलनिरूपणम् । अथर्ववेदलक्षणम् । ब्रह्मज्ञानकथनम् । सुरामांसादिस्वरूप-
 व्याख्यानम् । कामचक्रवर्णनम् । षड्भाषारभेदकथनम् । सिद्धिमन्त्रविवेचनम् । वीरभावमाहात्म्य-
 कथनम् । षट्चक्रफलोदयकथनञ्च । अथ योगसाधनविधिः । बृहद्वसन्तः । चंसप्रणव-
 व्याख्या । ब्रह्ममार्गनिरूपणम् । आसनभेदकथनम् । योगशास्त्रार्थनिरूपणम् । योगसाधन-
 विधिः । प्राणायामस्वरूपादिकथनम् । जपविधिः । ध्यानविधिः । कुण्डलिनीध्यानविधिः ।
 दिव्यध्यानविधिः । ब्रह्मतत्त्वनिरूपणम् । त्रिविधज्ञानकथनम् । तर्पणविधिः । होम-
 विधिः । अन्तर्यजनविधिः । पञ्चमकारविधिः । अष्टाङ्गयोगः । समाधिमाहात्म्यम् । शुक्लकृष्ण-
 पद्मभेदात् प्राणायामचिन्तनविधिः । प्रत्याहारादिफलकथनम् । वैष्णवानां परमपुरुषस्थानम् ।

मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । कन्दवासिनीसोत्रम् । षट्चक्रयोगः । महाकालमूलपद्मविवेचनम् । मनुष्य-
जन्मप्रशंसा । धौतिलेत्यादियोगः । चैतन्यकुण्डलिनीसहस्रनामकथनम् । स्वाधिष्ठानस्वरूपादि-
कथनञ्च । अथ श्रीकृष्णसाधनविधिः । भेदिनीसाधनविधिः । कुण्डलिनीकवचम् । विजया-
विधिः । राकिणीसोत्रम्* । तत्साधनक्रमः । रुद्राणीसोत्रम् । महाश्वेत्युज्जयविधानम् । महा-
रुद्रस्तवः । लाकिनीसोत्रम् । सप्तस्वर्गनिरूपणम् । तत्र तत्र पञ्चादिभावनिरूपणम् । मणिपूरानु-
क्रमः । मन्त्रार्थचैतन्यम् । पञ्चद्रव्यादिसाधनविधिः । निर्गुणोद्देशनविधिः । सिद्धाष्टकमाहात्म्यम् ।
काकिनीसहस्रनामकथनञ्च । अथ भेदिनीसोत्रम् । भेदिनीसोत्रम् । कुण्डलिनीध्यानादिः ।
कुण्डलिनीस्तवः । कुण्डलिनीकवचम् । पञ्चासवपानविधिः । कुण्डलिन्या अष्टोत्तरसहस्रनाम-
कथनञ्च । अथ श्रीकृष्णराकिणीकथनम् । तत्र मन्त्रोच्चारणविधिः । ततो नरसिंहमन्त्रः ।
श्रीकृष्णमन्त्रः । श्रीकृष्णध्यानम् । तत्पूजाविधिः । श्रीकृष्णस्तवः । श्रीकृष्णकवचम् । षड्दल-
स्थितषड्वर्णसोत्रम् । राकिणीतर्पणविधिः । श्रीकृष्णराकिणीसहस्रनामकथनम् । मणिपूर-
भेदकथनम् । लाकिनीसोत्रम् । डादिफान्तवर्णध्यानादिः । महारुद्रशक्तिसोत्रम् । श्वेत्युज्जय-
मन्त्रोच्चारणप्रकारश्च । अथ श्रीकृष्णमाटकान्यासादिः । पीठन्यासश्च । अथ रुद्रपूजाविधानम् ।
रुद्रशक्तिपूजाविधिः । रुद्रस्तवः । श्वेत्युज्जयपूजाविधिः । श्वेत्युज्जयसोत्रम् । लाकिनीसोत्रम् ।
श्वेत्युज्जयलाकिनीकथनम् । तस्या अष्टोत्तरशतनामकथनम् । तस्याः सहस्रनामकथनञ्च । मन्त्रार्थ-
चैतन्यविन्यासविधिः । काकिनीसिद्धिकथनम् । काकिनीसोत्रम् । अनाहतपद्मेश्वरसोत्रम् ।
ईश्वरसोत्रञ्च ।

No. 324. रूपप्रकाशः . By कुल्लुकभट्टः . Substance, country-made paper, 17×6 inches Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 333 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇu-
pura, Paṇḍita Raghubarāma Tarkaratna. Appearance, fresh. Prose. Gener-
ally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नानागणानवगतव्यवहारयोग्य-

धातुव्रजानधिगमोत्तमःशमाय ।

रूपप्रकाशमकरोद्धि विशालवर्त्ती

धातुप्रदीपमनु कुल्लुकभट्टधीरः ॥

कल शब्दसंख्यानयोः । आत्मनेपदी सुवादौ क्लृते । कल गतौ संख्याने

चुरादावदन्तः कलयति । इत्यादि ।

End.

कृ मतिप्रापण्योः सुवादौ कृच्छति । कृ ल गतौ इयति । कृ गतौ कृणीते ।
कृणु दीप्तौ तनादौ स्वरितेत् अर्णोति अर्णुते कृणोति कृणुते इति । संज्ञा-
पूर्वकत्वात् अत्र गुणाभावः । कृधु दृष्टौ राधोति । कृ । एञ्च दीप्तौ ।
सुवादावात्मनेपदौ एजते । एञ्च कम्पने सुवादौ एजति । चुरादौ च
एजयति ।

Colophon.

इति श्रीकुल्लुकभट्टकृतकूपप्रकाशः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीरामाय नमः ।

विषयः । धात्वर्थनिरूपणसुखेन धातुरूपादिनिरूपणम् ।

No. 325. ललिततावली. By दिगम्बरभट्टः. Substance, country-made paper, $14\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$ inches. Folia, 5. Lines, 6 on a page. Extent, 99 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Pargauā Sonārgā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbhēyepādā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

मेदिन्यादीनि कोषाणि समालोक्य प्रयत्नतः ।
श्रीदिगम्बरभट्टेन क्रियते ललिततावली ॥
इयं कृता प्रयत्नेन सतां काव्यविदां सुदे ।
स्त्रीयनामानि शब्दानामेकनामवतामपि ॥
भेके मये कृतौ गण्डे नागे सिंहे कपालके ।
चन्दने मधुकौसुमे हरिरित्यभिधीयते ॥
मेघे वस्त्रे ... दौःस्थे रौद्रे भङ्गारभावेन ।
शूद्रशाल्यव्रके चैव आतपः परिकीर्तितः ॥
धौतः शूक्ले च घोषे च प्रचाल्ये ... ।
मगने दिग्भस्मे चैव कीर्त्तिं दृष्ट्वादिभाषणे ॥
जालवदे द्विजे चर्षे प्राङ्गनादिकपावने ।
कुठारे ... वस्त्रे च वादशब्दः प्रकीर्तितः ॥ इत्यादि ।

End.

धान्ये स्त्रीकरणे चैव वातादिकनिवर्तने ।
बद्धरे च पुरस्कारे मननं परिगीयते ॥

देवे च सुरभौ चैव वारिकुम्भे खरे नखे ।
 मन्दारणे च गगने नाकशब्दोऽभिधीयते ॥
 दिवसे पिङ्गलानायां ... .. ।
 पुञ्जे ... .. प्रवीणे च ग्रामे गौरवभरणे ॥
 ऐश्वर्य्ये मधुरे चैव पुरः सर्व्वत्र कथ्यते ।
 पाकपात्रे च सप्तम्यां सैन्धवे घोटके पथि ॥
 पिप्पल्यां सुपले कच्छे हयः सर्व्वत्र गीयते ।
 शकभैषजकाके च शीघ्रणे ... .. ।
 आश्वर्य्ये धोरनादे च मुनिनार्य्यां रिपुक्षये ॥
 कुदङ्कुरे गजविष्टायां आशब्दः परिकीर्तितः ॥

Colophon. (खण्डितशेषत्वात् समाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति ॥)

विषयः । नानार्थ-द्वयं पर्यायबोधकमभिधानम् ।

No. 326. लाघवज्ञानम् . Substance, country-made paper, $18\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 236 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Kālīṣaṅkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ महानसीयवक्त्रिवादिना व्यापकताज्ञानं विनापि शुद्धवक्त्रिवादिना व्यापकताज्ञानस्य महानसीयवक्त्रौ लाघवादिति लाघवज्ञानसद्वकारेण महानसीयवक्त्रिभिन्नवक्त्राभाववानितौतरबाधकसद्वकारेण महानसीयवक्त्रिशिष्टवक्त्रिवादिरूपेण तादृशवक्त्रादिविधेयकानुमितिजनकत्वात् तादृशानुमितौ लाघवज्ञानेतरबाधयोर्हेतुत्वं कल्पनीयं । अन्यथा तच्छून्यकालेऽपि तथाविधानुमित्यापत्तेः । न चैवं लाघवज्ञानस्यानुमितौ महानसीयवक्त्रिवावच्छिन्ननिरूपितव्याप्यावगाच्छिपरामर्शस्य व्यभिचारतेति वाच्यं अन्यलिङ्गकानुमितौ व्यभिचारवारणाय परामर्शजन्यतावच्छेदककोटौ तल्लिङ्गकपरामर्शव्यवहितोत्तरत्वनिवेशेन व्यभिचाराभावात् । एवं तादृशपरामर्शजन्यानुमितौ लाघवज्ञानादीनां व्यभिचारवारणाय लाघवज्ञानजन्यतावच्छेदककोटावपि तदव्यवहितोत्तरत्वं निवेशनीयम् । यच्च तादृशलाघवज्ञानस्य कार्य्यतावच्छेदकविशिष्टवैशिष्ट्याविषयत्वं परामर्शजन्यानुमितौ च विशेष्ये विशेषणमिति रौत्येव महानसीयवक्त्रादिभानमिति न व्यभिचारः ॥ इत्यादि ॥

End.

नयमतेऽपि तादृशपरामर्शस्य स्वतन्त्रहेतुताया आवश्यकत्वम् । तथाहि तन्मते
 खनिष्ठायाः स्वावच्छिन्नप्रकारतानिरूपितप्रतियोगितानिष्ठसंसर्गिकविषयता-
 वच्छिन्नाभावत्वावच्छिन्नविषयतावच्छिन्नविशेष्यताकत्व-सम्बन्धावच्छिन्ना प्रति-
 योगितावच्छेदकता तन्निरूपकभेदवत्त्व्याप्तिप्रकारतानिरूपितस्वावच्छिन्नप्रका-
 रतानिरूपितपर्वतत्वावच्छिन्नविशेष्यताकत्वोभयसम्बन्धेन किञ्चिद्वर्धविशिष्टत्व-
 मेव निश्चयत्वं निवेश्य परमसम्बन्धघटकखनिष्ठावच्छेदकता स्वनिरूपकप्रका-
 रतानिरूपितत्वसम्बन्धेन व्याप्यत्वनिष्ठावच्छेदकताभिन्नावच्छेदकता विशिष्टा-
 ..... निवेश्या .....
 हेतुत्वस्य तादृशनिश्चयविशिष्टतावच्छिन्नं प्रति क्लृप्तत्वात् तादृशकार्यतावच्छेद-
 काक्रान्तत्वादनुमितेरपि तत एवोपपत्तेः । मन्मतेऽपि स्वतन्त्रहेतुताकल्पनापि
 नास्तीति महानसौयत्वादिविषयत्वमनुमितौ निरर्थकमेवेति संचेपः ।

Colophon. इति लाघवज्ञानस्य समाप्तः ।

विषयः । गुरुलघुभेदेन वस्तूनां द्विविधज्ञानमस्येव । तत्रास्मिन् लाघवज्ञानस्यैव सम्यग्
 विचारः ।

No. 327. वर्णजातिसङ्करमात्रा (पराशरपद्धतीया). By भार्गवरामः .
 Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 2. Lines, 8 on a
 page. Extent, 64 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of de-
 posit, Nalkōḍā vid Vāṇīrāṭ, Paṇḍita Prasannacandra Bhaṭṭācāryya. Ap-
 pearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा वर्णाश्चतुर्विधाः ।
 वर्णानां सङ्करोत्पत्तिं निशमय महाशय ।
 आदौ विष्णोर्मुखाज्जाता ब्राह्मणा वेदपारगाः ॥
 वाङ्मोक्ष क्षत्रिया जाता उर्व्वेर्वैश्या धनान्विताः ।
 पद्भ्यां शूद्राश्च समूतास्त्रिवर्णस्य च सेवकाः ॥ इत्यादि ।

End.

तोखीदाय च दातव्यं चाण्डालाय ततः परम् ।
 हड्डिपाय च काण्डाय सूतपाय च स्नेच्छजातये ॥ (?)
 इमां क्रियां भार्गवरामनौतां
 योऽप्यन्यथा मूढजनः करोति ।

तस्योत्तमाङ्गे खलु वज्रपातः

पतेत् सदा शुद्धि भृगोः कुठारः ॥ (?)

Colophon. इति पराशरपद्धतौ भार्गवसंस्कृतौ वर्णजातिसङ्करमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । ब्राह्मणायुष्यतिनिरूपणमुखेन सङ्करजातिनिरूपणम् ।

No. 328. वर्णप्रकाशः . By कर्णपूरगोस्वामी . Substance, country-made paper, 17×3 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 225 lokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Post Office Sonārgā, Purāpādā, Paṇḍita Kālikānta Īromāṇi. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

कलुषगृहीतो रसः सुरारै-

र्नखदक्षितादख्खालिकैतवेन ।

विनिहितमयमानयलपदं (?)

निखिलनरं नरकेशरी पुनातु ॥

साधारणसुधाभोगैर्विविधैर्विबुधालयैः ।

पुरन्दरपुरीवान्या धन्यास्ति त्रैपुरी पुरी ॥

सोमसन्तानसम्भूतः पुरुङ्गत इवापरः ।

तस्या अमरमाणिक्यनामाभृन्नृपनायकः ॥

कमलानन्दिनोऽनन्तकैरवक्रमकारिणः ।

सर्व्वं यवाभवन् शूराः पौरा यस्य प्रभावतः ॥

क्षिते रतः समस्तानां भूतानां भूतिभूषितः ।

तस्य राजधरो नाम स्तनुः श्यापुरिवाजनि ॥

शब्दशस्त्रातिशूरेण कर्णपूरेण स्वरिणा ।

अयं तस्यानुबन्धेन निबन्धः क्रियते मया ॥

आनन्दनो ... यज्ञानां दानदायकः ।

कर्णपूरकविः कश्चै ... न रोचते ॥

सन्देहध्वान्तसन्दोहच्छन्ने विज्ञानचक्षुषि ।

वर्णप्रकाशदीपेन लिपिकर्म प्रयुज्यताम् ॥

पुराणयमकश्लेषान् कोषानेकोनविंशतिम् ।
 धातुदत्ति ... .. समाहृत्यायसुच्यते ॥
 ... .. जयजल्पकजीवनं जवनं जवः ।
 जिह्मगी जृम्भनं जृम्भा जनको जननं जनः ॥ इत्यादि ।

End. मूर्द्धन्ये च नखा दन्त्ये नारीवरणमीरितम् ।
 स्थाच्छिरोषवनं ... .. पणसस्तथा ॥
 तथा व्रीहिवणश्चैव चीर ... .. प्रकोपणम् ।
 प्रणिपङ्कः ... .. प्रणिंसकश्च काकिणी ॥
 भवेत् प्रनिंसकश्चैव प्रणिन्द्यश्च तथैव च ।
 वक्रणदी सुरापाणं तथा वक्रनितम्बकः ॥
 गिरिनद गिरिनदी तथा गिरिनितम्बकः ।
 पराद्धनीत्यादि पुनः प्रोक्तः शिष्टप्रयोगतः ॥

Colophon. इति त्रिपुरपुष्पहतामरभाषिण्यमहामात्य श्रीकाणेपूरकृते वर्षप्रकाशे मूर्द्धन्य-
 णकारप्रकरणम् ॥

विषयः । यकारनकारवकारादिवर्णानां वर्गीयान्तःस्थताविचारः । अत्र प्रथमं वर्गीयान्तःस्थ-
 ज (य) कारनिरूपणम् । तत्र वर्गीयजकारनिरूपणम् । एकद्वित्र्यचरान्तरवर्गीयजकारनिरूपणम् ।
 एकद्वित्र्यचरान्तरान्तःस्थयकारप्रकरणम् । मूर्द्धण्यकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यचरान्तरमूर्द्धन्य-
 णकारनिरूपणम् । दन्त्यनकारप्रकरणम् । तत्र एकद्वित्र्यचरान्तरदन्त्यनकारनिरूपणम् । इति ।

No. 329. वादमाता . By जयतीर्थः . Substance, country-made paper,
 12×6 inches. Folia, 25. Lines, 9 on a page. Extent, 727 ślokaś. Char-
 acter, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Kāṣidhāma, Khālispurā,
 Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीवेदव्यासाय नमः । शुभमस्तु ।
 नमोऽगणितकल्याणगुणपूर्णाय विष्णवे ।
 सत्याशेषजगज्जन्मपूर्वकर्त्रे सुरदिने ॥
 ननु कथं सत्यं जगदङ्गीकाराधिकारिणो विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् जडत्वात्
 परिच्छिन्नत्वात् शक्तिरूप्यवत् इत्यनुमानविरोधात् मैवम् । इत्यादि ।

End. प्राङ्मुखात् वाङ्मुखात् भूयात् प्रीत्यै माधवमध्ययोः ।

Colophon. इति श्रीमद्वादमाला जयतीर्थसुनिविरचिता ।

विषयः । साध्याचार्यमतादीनां विशदीकरणम् ।

No. 330. वादिभूषणम् . By पुरुषोत्तमाचार्यः . Substance, country-made paper, 12×3 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 274 ślokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vēṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः ।

पूर्णबोधसुखसद्गुणदेहं पूर्णभक्तिहृदयाम्बुजगेहम् ।
तं जगज्जननसंहृतिहेतुं नौम्यहं यदुपतिं गतदोषम् ॥
न्यक्कृत्य बन्धमिथ्यात्वं रक्षिता वेदमानता ।
सूत्रव्याख्या कृता येन पूर्णबोधं नमामि तम् ॥
यद्वाणी भवसन्तापकपाणीव सदा सताम् ।
नत्वा जयार्थं संनौमि विद्याधीशसुखान् गुरुन् ॥
प्रणम्य पितरौ भक्त्या पित्र्यं तत्प्रपूजितम् ।
करिष्ये बन्धमिथ्यात्वदूषणं वादिभूषणम् ॥
ननु सर्व्वागमानामद्वितीयपरत्वान्यथानुपपत्त्या बन्धमिथ्यात्वमवश्यमन्वेष्टव्यम् ।
इत्यादि ।

End. तथा सति वैदिकबन्धेऽपि तदभावेन मिथ्यात्वानुपपत्तिः न चोभयोरवि-
द्यकवेदवेद्यत्वेऽपि बन्धमिथ्याविद्यकत्वात् मिथ्यात्वं न ब्रह्मण इति वार्थं
वेदाप्रामाण्यानिस्कारात् । तस्मात् बन्धमिथ्यात्वखण्डनं वेदप्रामाण्यानुकूल-
मिति सिद्धम् ।

Colophon. इति श्रीपुरुषोत्तमाचार्यविरचितं वादिभूषणं समाप्तम् । श्रीरामानुजाय नमः ।

विषयः । विचारमुखेन बन्धमिथ्यात्वखण्डनादिः ।

No. 331. वासन्तीविवेकः . By श्रूलपाणिः . Substance, country-made paper, 18×3½ inches. Folia, 19. Lines, 6 on a page. Extent, 306 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-

simha Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. अथ कामरूपीयनिबन्धोक्ता वासन्तीपूजायवस्था । अथ विशेषानुक्तौ शरदुक्त-
प्रमाणो ग्राह्यः । यथा भविष्ये ।
विशेषानभिधानान्तु शरदुक्तक्रमो ज्ञेयः ।
इह बोधनं विनैव पूजा कार्या ॥ इत्यादि ।

End. अचामन्तयाधिवासौ पञ्चप्रवेशायवहितपूर्वदिने षष्ठीं विनापि सायं
कार्यौ दोलयात्रायवहितपूर्वदिने चतुर्दशीं विनापि वज्रगुह्य इति
विकृतम् ॥ दोलयात्राविवेकः ।

Colophon. इति शूलपाणिकृतो वासन्तीविवेकः समाप्तः ॥

विषयः । वासन्तीपूजायवस्थासुखेन तत्पूजाप्रकरणादिरूपणम् ।

No. 332. विधानमाला . Substance, country-made paper. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 600 ślokas. Character, Nāgara. Place of deposit, Benares Govardhanasārāi, Paṇḍita Vindhyeṣvariprasāda Dube. Appearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । अथ विधानमालारम्भः ॥
प्रणम्य लम्बोदरमातरं तां सन्तोषदां सर्व्वपुराणदृष्टाम् ।
धर्म्मार्थकाममयवद्धारमिहो करोमि शुद्धार्थविधानमालाम् ॥
तत्र आदौ पुण्यवतीविधानं लिख्यते । इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । गर्भिणीनां वालुकानाञ्च भूतयक्षादिकृतोपद्रवशान्तिः ।

No. 333. विभक्तितत्त्वम् . By रमाकान्तचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 18 × 1½ inches. Folia, 56. Lines, 4 on a page. Extent, 1,176 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Parganā Sonārgā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakīrti, Paṇḍita Rajanikānta Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य गौरीममलात्मधानीं

गुरुं च मोक्षस्य निदानमादौ ।

विभक्तितत्त्वार्थमिदं विचित्रं

तनोमि जेतोः कृपया हि धातुः ॥

इमं ग्रन्थं दृष्ट्वा नहि कुरुत दोषाय च मतिं

रमाकान्ते यस्मात् सुबुधगणभृत्ये कृतमिति ।

कदाचिदोषः स्यात्तदपि च हि कुर्व्यात् स दयया

निरङ्गं साधूनां ननु चरणचुम्बेति दयिता ॥ (?)

प्रथमा । व्याकरणं हि शक्तिग्राहकं । ततः एव इत्यादिपदज्ञानजन्यपुंस्व-

सांसर्गिकैकत्वसमानाधिकरणवृत्तत्वावच्छिन्नो एव इति श्रोतुर्वाधे प्रकृतेः प्रत्ययस्य

वा कस्मिन् खण्डे शक्तिरिति बालं बोधयन्नाह प्रथमेति । लिङ्गं हि वस्तु-

विषयकज्ञानकारणीभूतधातुविभक्तिभिन्ननिष्ठशक्तिमत् । तस्यार्थे तन्मात्रज्ञान-

जन्यज्ञानविषयीभूते विशेष्यत्वेन प्रतीयमाने प्रथमा इत्यर्थे स्वार्थविशिष्टद्रव्यस्य

अर्थान्तरविशिष्टत्वेन तत्प्रतिपादिका प्रथमेत्यायातम् । ननु अन्यार्थविशिष्ट-

द्रव्याभिधेये यदि प्रथमा तदा “राज्ञः पुरुषः” इत्यादौ राजन् शब्दात्

पुंस्त्वाद्यर्थविशिष्टराजनिरूपितस्त्ववानिति बोधेऽप्यर्थान्तरपुंस्त्वादिविशिष्टत्वेन

प्रतीयमानत्वात् कथं प्रथमा स्यात्, अन्यार्थविशिष्टार्थेन यदि शब्दान्तरार्थो

न विशिष्यते तदा प्रथमा इति वचनग्रहणाद् वक्तव्यमिति । तथाचाह ।

“अर्थान्तरैरसन्निष्टो लिङ्गस्यार्थो भवेद् यदि ।

प्रथमा स्यात्तदेहापि तावन्मात्रविवक्षया ॥” इति ।

अन्यथा लिङ्गार्थे प्रथमा इति कृते सिध्यति किं वचनग्रहणेन । इत्यादि ।

End.

“तत्तेन सच्च युक्तार्थं यत् पदं यदपिच्यते ।” इति ।

“एकार्थं वृथगर्थानां वृत्तिं युक्तार्थतां विदुः ।

पदानां प्रत्ययैर्वीगः समासश्चेति वृत्तयः ॥”

वृथक्शक्तिप्रतिपाद्यार्थानां एकशक्तिप्रतीतिविशेषं यतां युक्तार्थतां वृत्तिं

विदुर्गित्यर्थः । मच्चत्ती चित्रा गौर्यस्य इति वाक्ये मच्चत्पदापेक्षया समास

इति । न च मच्चत्पदस्य समासान्तर्निविष्टविशेष्यपदान्वितत्वमिति वाच्यम्,

समासार्थापेक्षया गोशब्दार्थस्यापि विशेषणत्वात् । तथा चोक्तं ।

“प्रतियोगिपदादन्यत् यदन्यत् कारकादपि । •

वृत्तिशब्दैकदेशस्य सम्बन्धेन नेष्यते ॥”

सापेक्षत्वादित्यर्थः । वाक्यप्रकृतिसमासपक्षे वृत्तिरपि नेष्यत इत्याह ।

“कारकप्रतियोगिभ्यां यदुद्यदन्यदपेक्ष्यते ।

अर्वाग्वज्जलकादेव वृत्तिस्तत्र तु नेष्यते ॥” इति ।

नित्यसमासपक्षे तु समस्तपदस्य विशेषणार्थेन सङ्गान्वय इति । ... ..

... .. नीललोहितपद्मौ इत्यादौ स्याद्यन्त-

समासे “स्त्रियामादौ” इति कृते नीललोहिते इति प्रयोगः स्यात्, सत्यं

स्याद्यन्तस्यादिप्रकृत्यन्तरार्थोपस्थापकं नाम ... .. देनेति यत्र

निर्देशः तत्र पदेनैव समास इति ॥

Colophon. इति श्रीरामाकान्तचक्रवर्त्तिविरचितं विभक्तितत्त्वं समाप्तम् ॥

विषयः । कान्तन्त्रसूत्राणि परिशिष्टकारिकाः शब्दशक्तिप्रकाशिकाकारिकाः कान्तन्त्र-
व्याख्यानप्रत्यससुद्धांशविशेषांशोद्धृत्य वादार्थरीत्या प्रथमादिविभक्तौनामर्थस्य प्राञ्जलालोचनम् ।
संक्षेपतः समासलुप्तविभक्त्याद्यर्थालोचनञ्च ।

No. 334. विराटपर्वटीका (भावार्थप्रकाशिका). By रामकृष्णः. Sub-
stance, country-made paper, 12×3½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page.
Extent, 348 çlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit.
District Mayamanaśimha Vādari, Paṇḍita Çivacandra Nyāyabhūṣaṇa,
Appearance, old. Prose. Incorrect.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ।

भगवन्तं नमस्कृत्य भक्त्या च कामदं हरिम् ।

विराटपर्वव्याख्यानं रामकृष्णेन तन्यते ॥

अथ धर्मादेव विपत्तितत्त्वाणं परमविपत्तावपि धर्मो न त्याज्य इति बोधयितुं
युधिष्ठिरं प्रति ज्ञापनरूपैककार्यत्वसङ्गत्या भगवान् द्वैपायनसुरीयं पर्व-
मारभते जनमेजय उवाचेति । इत्यादि ।

End. अभिषङ्गमादिति पाठे अभिषङ्गः पराभवः ।

यत् कृत्यं मत्कृत्यं पर्य्याप्तञ्च । अनन्तरं शोभं गत्वा स्वीकृत्य । परिवर्द्धं नृपाहंद्रयम् ।
मैरियं मधुतोल्बिकाः पाणिखनिकाः । सर्व्वं सलञ्च जीवितञ्च । कृते कारिते ॥
विराटपर्व्वभिमन्युविवाहः । समाप्तश्चेदं विराटपर्व्व अनन्तरसुयोगपर्व्व
भविष्यति ।

Colophon. इति विरोधभञ्जिन्यां भावार्थप्रकाशिकायां विराट्पर्वव्याख्या समाप्ता ।

विषयः । महाभारतीयविराट्पर्वव्याख्यानम् ।

No. 335. विवादर्णवनेतुः. Substance, country-made paper, 13×5 inches. Folia, 149. Lines, 9 on a page. Extent, 5,783 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीकृष्णाय नमः ।

विश्वेषां शरणं नवान्मुद्रचिः सङ्गृह्यचिन्तामणि-
 र्यः प्रत्यूह्यतमोविनाशमिहिरः कौनाशभीनाशनः ।
 संसारैकमहार्णवे निपतनां निस्तारवीजं नृणां
 गोविन्दः हृषया सुरासुरगणैर्वन्द्यस्त्रिरं पातु वः ॥
 चण्डेश-विश्वेश्वर-विश्वरूपा मितचरप्रकार-हृत्लाघुधौ च ।
 श्रीकृष्ण-वाचस्पति-धर्मरत्नकृतस्तथा श्रीकरप्रल्लपाणी ॥
 गोविन्द-लक्ष्मीधर-तत्त्वकारा आचार्य्यचूडामणिना च भट्टः ।
 वाक्यानि चेषां सुविबुध्य कुस्मै ग्रन्थं विवादार्णवसेतुवम्भम् ॥
 इह वाक्यानि वर्णादेः स्मृष्टिस्तस्य च वृत्तयः ।
 राजप्रशंसा तच्छ्व मन्त्रि-दूतादिलक्षणम् ॥
 राजधर्मं ऋणादानं दृष्ट्यादिविधिलक्षणम् ।
 ऋणादानोद्गृह्यणयोर्विधिर्दायनिरूपणम् ॥
 ऋतादीनां तत्र पुंसामधिकारिविवेचनम् ।
 स्त्रीधनस्य निर्णयस्तदधिकारिनिरूपणम् ॥
 भागानर्हस्य दायानामविभाज्यविभाज्यता ।
 पितृकृत्यविभागश्च भ्रातृभागविधिरथा ॥
 संवृष्टानां विभागस्य विदेशगतवण्टनम् ।
 निरुक्तस्य विभागस्य भागसन्देहनिर्णयः ॥
 सुक्तिव्यवहारलक्षणदि भाषापादस्ततः परम् ॥
 उत्तरपादक्रियापादौ ततो निर्णयपादकः ॥
 साध्यादिनिर्णयस्तत्र ततः क्रियाबलावलम्बम् ।
 बिच्छेपविधिरसीमो विक्रये च विधिरथा ॥

विधिसूतस्य समूय समुत्थानेऽत्र भण्यते ।
 कर्षकादेर्भागविधिसूत्या दत्ताप्रदानिकम् ॥
 अत्रादेशदेयदत्तादत्तानां विधिरुच्यते ।
 भूतकानां विधिसूत्र दास्यमोक्षधिकारिणौ ॥
 वेतनस्थानपाकस्य सामिपालविधिसूत्या ।
 पण्यस्त्रीविधिरत्रैव गृह्यादिभाटको विधिः ॥
 विक्रिया सम्प्रदानश्च ज्रीलानुशयनिर्णयः ।
 सीमाविवादे च विधिः कृष्टाकृष्टे विधिसूत्या ॥
 शस्त्ररक्षाविधिसूत्र शस्त्रघातादयस्सूत्या ।
 शस्त्रघातेऽप्यदण्ड्याश्च वाक्पारुष्ये विधिसूत्या ॥
 विधिसूत्र दण्डपारुष्ये तथा स्त्रेयनिरूपणम् ।
 प्रकाशतस्करदमोऽप्रकाशचौर्यदण्डनम् ॥
 चौरान्वेषणचौरातिदेशापवादनर्णयः ।
 साक्षसे तु दण्डभेदो घातकान्वेषणं ततः ।
 स्त्रीसंग्रहणतदण्डो परदारारागमे दमः ॥
 स्त्रीपुंघर्षनिर्णयश्च तथा द्यूतसमाह्वयः ।
 कृष्टादिषु विवादेषु प्रकीर्णकमतःपरम् ॥
 बद्धधा विषयसूत्र विधिर्दण्डाश्रितः पुनः ।
 अथ वर्षादिदृष्टिः । तत्र महाभारते शुधिष्ठिरं प्रति भीष्मावाक्यम् ।
 महाभूतानि भूतात्मा सच्चात्मा पुरुषोत्तमः ।
 वायुर्ज्योतिस्तथा चापः खड्ग गाञ्जानुकल्पयत् ॥ इत्यादि ।

End.

अष्टापादमित्यस्याष्टभिरापद्यते गुण्यते इत्यष्टापाद्यमष्टगुणम् । किल्लिषदण्ड-
 वाधनम् । तद्दीपगुणवदिति सर्वत्रान्वितम् । तेन यत्र स्त्रेयदण्ड उक्तः ।
 य स्त्रेयदोषगुणतः तस्य शूद्रस्याष्टगुणः । तादृशवैश्यस्य षोडशगुणः । तादृश-
 क्षत्रियस्य द्वाविंशतिगुणः । तादृशब्राह्मणस्य चतुःषष्टिगुणः । ततोऽप्यधिक-
 तरगुणस्य ब्राह्मणस्याष्टविंशत्यधिकशतगुण इत्यर्थ इति रत्नाकरादयः ।
 मनुः । स्त्रेयाः सुरापा ब्रह्मज्ञा गुरुदाराभिगामिनः ।
 न सन्ति यस्य राष्ट्रेषु स राजा शक्रलोकभाक् ॥
 मनुः । अनेन विधिना राजा मिथ्या विवदतां नृणाम् ।
 साक्षिप्रत्ययसिद्धानि कार्याणि समतां नयेत् ॥

उदितो विस्तरेणायं मिथ्या विवदमानयोः ।
 अष्टादशसु मार्गेषु व्यवहारविनिर्णयः ॥
 एवं कार्याणि सर्वाणि सम्यक् ज्ञात्वा मच्चैपतिः ।
 देशानल्लब्धाल्लिखेत लब्धांश्च परिपालयेत् ॥

Colophon.

इति विद्वद्विरचिते विवादार्णवसेतुके ।
 तरङ्गो निषिद्धाद्यैरेकविंशोऽत्र कीर्तितः ॥
 वाणेश्वर-कृपाराम-रामगोपाल-कृष्णजीवनाख्यैः ।
 वीरेश्वर-कृष्णचन्द्र-श्रीगौरीकान्ताभिधानैः ॥
 सद्भिः कालीशङ्कर-श्यामसुन्दर-कृष्णकिशोरसंज्ञैः ।
 सौतारामसंज्ञैश्च कृतो ग्रन्थः स्फुरतु सभायाम् ॥
 इत्यनेकविषयवासि विद्वद्वन्दोपवर्णितः ।
 विवादार्णवसेत्वाख्यो ग्रन्थः संपूर्णतां गतः ॥

विषयः । मन्वादिसंहिताभ्यः मिताचराकृत-धर्मरत्नकृत-शूलपाणि-वाचस्पतिप्रभृतिपूर्वतन
 निबन्धवाक्येभ्यश्च प्रमाणसृज्य नानाविषयवासिभिः विद्वद्वन्दैः वाणेश्वर-कृपारामप्रभृतिभिः
 निबद्धोऽयं ग्रन्थः । अत्र च स्मृतिशास्त्रगताः सर्व्व एव विषयाः सम्यग्विचारपूर्व्वकं निर्णीता इति ।

No. 336. विषयतावादार्थः वा विषयताविचारः . Substance, country-made
 paper, 17×4 inches. Folia, 13. Lines, 9 on a page. Extent, 599 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhānukā viā Pālāṅg,
 District Faridpur, Paṇḍita Kālīkiṅkara Vidyābhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

बुद्धिर्नाम कश्चिदात्मविशेषगुणस्तद्वावस्थितिर्घटमहं जानामीत्याकारका ...
 ... रसाधारणानुभवबलादेव सा च सविषयिका उक्तधर्मिग्राहकप्रतीत्य-
 घटादिविषयकत्वेनैव तदवगाहनात् । घटादिनिष्ठं तद्विषयत्वञ्च तत्प्रति-
 योगिकसम्बन्धविशेषः । स च प्रतियोगित्ववत् स्वरूपानतिरिक्तः क्लृप्तेन स्वरूपे-
 ष्वैवोपपत्तौ अतिरिक्तकल्पनाया अनवकाशात् । इत्यादि ।

End.

तत एव तादृशज्ञानस्य तद्विषयकलोपपत्तेः प्रकारतादीनां तत्रानुपगमे तादृ-
 शानुमित्यादीनां बाधाद्यप्रतिबन्धकत्वप्रसङ्गः । विरोधिज्ञानाप्रतिबन्धत्वप्रसङ्गश्च ।
 प्रकारतादीनामेव तादृशप्रतिबन्धप्रतिबन्धकतावच्छेदकत्वादिति दिक् ॥

Colophon. इति विषयताविचारः ॥ श्रीहरिः शरणम् ॥ श्रीगुरवे नमः ॥

विषयः । अनुमानादिभिर्विषयज्ञानस्य विचारः । प्रसङ्गाच्चाधाराभेयोद्देश्यविशेषणादीनां विचारः ॥

No. 337. विष्णुसहस्रनामविवरणम्. By विद्यारण्यतीर्थः. Substance, country-made paper, 12×8 inches. Folia, 58. Lines, 13 on a page. Extent, 754 ślokaś. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Kācidhāma, Khālispurā, Paṇḍita Priyanātha Tattvaratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गुरुभ्यः ।

धर्मगात्रेयसंवादे महार्थव्यक्तवर्णनाम् ।

कृष्णनामसहस्रस्य परिचर्या विरच्यते ॥ इत्यादि ।

End.

तर्पयेन्मार्जयेच्चैव ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः ।

सुवर्णं दक्षिणं दद्यात् वित्तशायं विवर्जयेत् ॥

एवमारुध्य लक्ष्मीं सततं स्वस्तिमान् भवेत् । इति ।

कृष्णनामां सहस्रस्य परिचर्या कृता शुभा ।

सहस्रशालिनः प्रीत्यै श्रीमतः काशीभूपतेः ॥

शं नो वातः पवतां शं न स्तपतु सूर्यः ।

शं नः ... वः पर्जन्योऽभिवर्षतु ॥

Colophon. इति श्रीविद्यारण्यतीर्थकृत सहस्रनामविवरणपरिशिष्टं समाप्तम् । शुभम् ।

विषयः । महाभारतान्तर्गतविष्णुसहस्रनामव्याख्या ।

No. 338. विष्णुसिद्धान्तग्रन्थः. Substance, country-made paper, 47×3 inches. Folia, 35. Lines, 6 on a page. Extent, 497 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta Ćyāmapukura Viçvakoṣa office, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ श्रीश्रीसूर्यादिभ्यो ग्रहेभ्यो नमः ।

अये वैकुण्ठसंस्थानश्रीलनारायण प्रभो ।

श्रीलक्ष्मीसेत् प्रियादन्ते ज्योतिषां चरितं वद ॥

ये श्रीसूर्यादयः खेटा ज्योतिश्चक्रनिवासिनः ।
 तेषां गुणानां गरिमा कः प्रवक्तुं समर्हति ॥
 तथापि तव प्रीत्याहं श्रीलनारायणः स्वयम् ।
 प्रवदेयं मनाक् गुह्यं सावधानावकर्णय ॥
 श्रीसूर्यः परमो ब्रह्मा श्रीसूर्यः परमः शिवः ।
 श्रीसूर्यः परमो विष्णुस्तस्मै श्रीब्रह्मणे नमः ॥
 खखाभवेदर्जुखसप्तचन्द्राभ्रभास्वराक्षीषुरेषुचन्द्रैः (१५५५२०००१००६४०००) ।
 मितेऽत्र वर्षे प्रगते विधातुः श्रीविष्णुनामावतरं ब्रुवेऽहम् ॥ इत्यादि ।

End.

ग्रहाणामर्चने होमे यज्ञे वौषधिधारणे ।
 दाने जपे वा मन्त्रस्य शान्तये मन्त्रधारणे ॥
 धारणे कवचस्यैवं ग्रहविप्रार्चनं चरेत् ।
 धारणे ग्रहमूलस्य कवचस्यापि धारणे ॥
 ग्रहविप्रान्यविप्राणां न कुर्यान्मुखदर्शनम् ।
 अन्यथा विफलं तस्य बन्धास्त्रौरमणं यथा ॥

Colophon.

इति श्रीलक्ष्मीनारायणसंवादे विष्णुसिद्धान्तग्रन्थे द्वेषनिन्द्यस्त्यादिप्रतिक्रिया-
 दानाधिकारो द्वादशः ॥ अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाधिकारे,— ताराध्रुवादिनिरूपणम् । द्वितीयाधिकारे,— भौमादिपञ्चध्रुवादि-
 निरूपणम् । तृतीयाधिकारे,— नाचन्निकरविराजकेतूनां स्फुटाधिकारादिः । चतुर्थाधिकारे,—
 भौमादिपञ्चस्फुटादिनिरूपणम् । ५म—६ छाधिकारयोः,—शकटपतेरुत्पत्त्यादिनिरूपणम् ।
 तदुपस्था,—

(नवागचन्द्राग्निगजाष्टवाणपञ्चाङ्गचन्द्रप्रमिते गतेऽब्दे ।

चष्टांशकादित्यवृषोऽपि भावी तदब्दयुक्ते क्षितिहृष्टिवर्षम् ॥

एषः सप्तमपवृद्धतः स्लोकः ।) ७ साधिकारे,— विप्रआदिनिरूपणम् । ८ साधिकारे,— चन्द्र-
 ग्रहणादिनिरूपणम् । ९ साधिकारे,— रविसञ्चरणादिः । १०म—११ साधिकारयोः,— दुष्टग्रहजन्य-
 दोषप्रतीकारकरणदानादिः । १२ साधिकारे,— द्वेषनिन्द्यस्त्यादिप्रतिक्रियानिरूपणम् ।

No. 339. वीरमद्रतन्त्रम्. Substance, country-made paper, 13×2 inches. Folia, 10. Lines, 6 on a page. Extent, 232 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñthālpādā viā Naihāṭi, Paṇḍita Rāmātāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Incorrect.

Beginning.

श्रीगुरुः ।

पार्वत्युवाच ।

एतत् व्याप्तं जगत्सर्वं नानाविधिसमाकुलम् ।

उपायं ब्रूहि लोकानां साधकानां सुखावहम् ॥

दुर्जनानाञ्च पापानां दुर्जयानां तथैव च ।

अशुभान् ब्रूहि मे योगान् नानाव्याधिकरान् प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

प्रष्टुं त्वं हि वरारोहे यत्सिद्ध्यर्थं वाञ्छसि ।

तद्वदामि च ते देवि यत्सर्वं समुदाहृतम् ॥ इत्यादि ।

End.

ॐ क्रौं कामीः क्रौं नमः आकर्षणमन्त्रः । ॐ चण्डिकायै नमः । ह्रीं ह्रीं

ह्रीं नमः । अस्य शतजपेन सर्वकामः सिद्धो भवति । ॐ कामिनी स्वाहा

अनेन घृतमासहोमाद्वाक्सिद्धिर्भवति ॥ ० ॥

Colophon.

इति वीरभद्रतन्त्रे चतुर्थः पटलः ॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

विषयः । भूताकर्षणम् । मोक्षनादिः । विशेषणादिः । उच्चाटनादिः । सन्ध्यावशी-
करणादिष्वेति ।

No. 340. वृन्दावनकाव्यम्. By मालाङ्कराजः. Substance, palm-leaf, 13×1½ inches. Folia, 10. Lines, 2 on a page. Extent, 58 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1662. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

श्रीश्रीहरये नमः ॥

वरदाय नमो हरये

पतति जनोऽयं स्मरन्नपि न मोक्षरये ।

वज्रशङ्खक्रन्दं हृता

मनसि दितिर्येन दैत्यचक्रं दहता ॥

स्वमिव भुजङ्गवि शेषं

बुधाय स्वपति भुजङ्गविशेषम् ।

नवपङ्कजसमकरया

श्रियोर्भिर्पङ्क्त्या च समकरया ॥ इत्यादि ।

End.

इत्याह पीतवाससमायतनेवस्त्रं
 कंसामुरात् पशुमतामायतने वस्त्रं ।
 हसितानां विमलतया सह लीलाजानां
 आयां विकिरन्निव दर्शनैः सह लीलाजानाम् ॥ * ॥

Colophon.

इति मालाङ्गेन विरचितं वृन्दावनाख्यं काव्यं समाप्तम् ॥ ० ॥
 श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणोज्ज्वले तव ।
 श्रीकाशीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ ० ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः । कृष्णस्तुतिविषयकं काव्यमिदम् । अथ च यमकादि नानाविधवाक्यभङ्गी
 विन्यस्ता ।

No. 341. वृन्दावनाख्यटीका. Substance, palm-leaf, 14×2 inches.
 Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 375 ślokaś. Character, Bengali.
 Date, Sk. 1662. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Kādākuli,
 Paṇḍita Candranārāyaṇa Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Gen-
 erally correct.

Beginning.

श्रीश्रीहरये नमः । मालाङ्गाभिधानो महीपालः सकलगुणतत्त्वज्ञो यमकिते-
 नार्थावृत्तिनाम्ना ज्ञातिप्रभेदेन भगवतोर्वासुदेवयोः स्तुतिं कृतवान् । तच्च
 विघ्नविनाशाय विष्णोरनुस्मरणमाह वरदायेत्यादि । अस्मार्थः । आस्तां पूजा-
 नमस्कारादि यं हरिं स्मरन्नपि मनसि कुर्वाणोऽपि लोकः । सुहृत्पुत्रिभिरिति
 मोहोऽविद्या अस्य रये प्रवाहे न निमज्जतीत्यर्थः । येन हरिणा वासुदेवेन
 दैत्यचक्रं दहता भस्मसात् कुर्वन्ता दितिर्दैत्यमाता मनसि हृदये हता
 ताडिता सती वज्रशो विस्तरवारान् चक्रन्द क्रन्दितवती । तस्मै हरये नमः
 इति सम्बन्धः ॥ इत्यादि ।

End.

नं पीतवाससं विष्णुमित्याह । कौटश आयतनेवः आयते दीर्घे नेत्रे यस्य
 सः । कौटशं तं पशुमतां गोपानां आयतने गृहे कंसामुरात्त्रस्तं । अचक्ष-
 मिति वा । किं कुर्वन्निवाह । तच्चाह । दर्शनैर्दन्तैः सह हसितानां । विमल-
 दन्ता अपि विमला इति भावः । कौटशानां लाजानां लीलाजानां
 लीलया जनितानां गोपस्त्रीभिर्लीलया दत्तानामिति यावत् ॥ * ॥

Colophon.

इति राजाधिराजमालाङ्गविरचित-वृन्दावनाख्यकाव्य-टीका समाप्ता ॥
 श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणोज्ज्वले तव ।
 श्रीकाशीरामकृतिना लिपिरेषा समर्पिता ॥ शकाब्दाः १६६२ ।

विषयः । मालाङ्गराजविरचितस्य द्वन्द्वावनाख्यकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 342. वैद्यवक्त्रम्. By श्रीकान्तदासः. Substance, country-made paper, $19\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 30. Lines, 7 on a page. Extent, 604 ślokas, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Sonārgā, Bābū Prabhātacandra Sena. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning.

नमः कात्यायन्यै ।

..... श्रमसुखशायिकां गतायाः

सत्यायाः स्तनकटकक्षतानि पश्यन् ।

.....

... .. द्रढयतु केशवः शिवं वः ॥

मुद्रामक्षां चिमुवनगुरोरीक्षमाण...

... .. ।

भावाङ्गीतेः सपदि विकला वेपथुं संवहन्ती

रन्तुं गन्तुं न च बलवती पातु वः श्रीभवानी ॥

श्रीमत्श्रीकान्तदासेन राजवैद्येन धीमता ।

आह्वय्य सर्वतन्त्रेभ्यः क्रियते वैद्यवक्त्रम् ॥

ये बालभावादनधीततन्त्रा

दारिद्र्यदुःखानलदग्धचित्ताः ।

अनन्यजीवाः प्रतिकर्तुमञ्जा-

स्तेषां प्रबोधार्थमयं निबन्धः ॥

अन्येषु शास्त्रेषु विवादमात्रं

न लभ्यते तत्र फलं समक्षम् ।

पदे पदे ज्योतिषि मन्त्रवादे

चिकित्सिते प्रत्ययमावहन्ति ॥

पूर्वं सूचमाह ।

आयुर्वेदागमं पूर्वमायुर्वेदं ततः परम् ।

साङ्गोपायं ततः शिष्यं गुरुश्चापि यथोदितम् ॥

... .. ।

आयुर्वेदागमसाह ।

ब्रह्मणा हि यथा प्रोक्तमायुर्वेदं प्रजापतिः ।

अग्राह निखिलेनादावश्विनौ च ततः परम् ॥ इत्यादि ॥

End.

अथ सूत्रलक्षणसाह ।

पाश्चात्ये रजनीयामे घटिकानां चतुष्टये ।

उत्थाय रोगिणं वैद्यो सूत्रोत्सर्गश्च कारयेत् ॥

आद्यन्तधारां सन्त्यज्य मध्यधारां समुद्धरेत् ।

शुभे कांस्यादिके पात्रे कृत्वा मूत्रं परीक्षयेत् ॥

वातेषु पाण्डुरं मूत्रं सफेनं कफरोगिणाम् ।

रक्तवर्णं भवेत् पित्ते द्वन्द्वजे मिश्रितं भवेत् ॥

... .. ।

पाण्डुरं शीतलं मूत्रं भूरि स्नेहज्वरे भवेत् ।

कृष्णं चाविलकं मूत्रं सन्निपातज्वरे भवेत् ॥

यस्येक्षुरससङ्काशं मूत्रं नेत्रे च पिञ्जरे ।

रसाधिक्यं विजानीयान्निर्दिशेत्तस्य लङ्घनम् ॥

Colophon.

समाप्तिस्तु चकं वाक्यं नास्ति ॥

विषयः । आयुर्वेदस्य लक्षणकथनसुखेनायुर्वेदागमस्याद्योत्पत्तिविवरणम् । वेदाङ्गलक्षणम् ।

शिष्यलक्षणम् । परिषत्लक्षणम् । वैद्यलक्षणम् । चिकित्सालक्षणम् । असद्वैद्यलक्षणम् । सद्वैद्य-

प्रशंसा । द्रव्याणां गुणदोषनिरूपणम् । रोगिणां गुणदोषयोर्द्विविधचिकित्सा । आतुरलक्षणम् ।

त्रिविधौषधनिरूपणम् । सप्ताशय-सप्तधातु-सप्तोषधातु-सप्तत्वगादीनां परस्परलक्षणम् । शरीर-

दोषाणां लक्षणम् । तेषां स्थाननिरूपणम् । प्राकृतविहृतसंज्ञकानां दोषाणां कर्मनिरूपणम् ।

स्त्रीपुंसभेदेन शरीरस्थरन्ध्रनिरूपणम् । धातूनां कर्मनिरूपणम् । धातूनां वृद्धिचयजनितरोग-

निरूपणम् । तेषां चिकित्सानिरूपणम् । पञ्चेन्द्रियनिरूपणम् । तेषां प्रत्येकस्य गुणनिरूपणम् ।

पुरुषलक्षणम् । शुक्रभेदेन स्त्रीपुंनपुंसकजन्मनिरूपणम् । तेषां सत्विकादिभेदेन गुणदोषभेद-

कथनम् । वातपित्तादि सप्तधा प्रकृतिलक्षणम् । अतिह्रस्वादिनिन्दिताष्टपुरुषनिरूपणम् । अति-

ह्रस्वादिपुरुषगतरोगविशेषनिरूपणम् । तत्तद्भोगप्रशमनोपायकथनम् । ऋतुभेदे वातादिदोषाणां

प्रकोपकथनम् । तेषां हेतुकथनम् । कुपितलिङ्गनिरूपणम् । तेषां कर्मनिरूपणम् । विगुण-

वातादिनिरूपणम् । प्रज्ञापराधस्य लक्षणम् । तस्य व्याधिकारणत्वं तच्चिकित्सा च । षड्विधा-

हारनिरूपणम् । लघुगुरुद्रव्याणां मात्रानिरूपणम् । सुखाचारनिरूपणम् । ऋतुभेदे आहारौषध-

द्रव्यभेदनिरूपणम् । षड्रसनिरूपणम् । आयुःपरीक्षणम् । शिरासकललक्षणम् । सूत्रलक्षणश्चेति ।

No. 343. वैष्णवगीता . Substance, country-made paper, $11 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 8. Lines, 8 on a page. Extent, 128 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Tripurā Agartālā Vṛddhanagara, Paṇḍita Mineçvara Sārbabhauma. Appearance, new. Verse. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ।

अथ वैष्णवगीता ।

श्रीसूत उवाच ।

एकदा नैमिषारण्ये केवलं पुरुषं शुभम् ।

प्रेममाश्रित्य संस्तुत्य पप्रच्छ पार्थसत्तमः ॥

अर्जुन उवाच ।

वैष्णवानां गतिं कृष्ण कथयस्व महाप्रभो ॥ इत्यादि ।

End. विसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ।

जीवमानः सुखं याति श्रुते सुक्तिपदं लभेत् ॥

Colophon. इति श्रीकृष्णार्जुनसंवादे वैष्णवगीता स्तोत्रोपाख्यानं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीकृष्णार्जुनसंवादच्छलेन वैष्णवानामेव सर्वोत्तमत्वकथनम् ।

No. 344. वैष्णवरहस्यम् . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 7. Lines, 9 on a page. Extent, 284 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāthalpādā viś Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Thākura. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीराधाकृष्णौ जयतः ।

श्रीगीविन्दं ब्रजानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरम् ।

वन्दे हृन्दावनानन्दं श्रीराधासङ्गनन्दितम् ॥

श्रीराधाकृष्णौ जयतां

जयति विश्व ... भक्तहृन्दसहितो निगूढवेशः ।

कीर्तनयज्ञवितानायान्तःकृष्णो वक्षिर्गौरः ।

इह खलु सकललोकहितवतारो भगवान् श्रीशचीनन्दनः कलियुगे परम-
धर्मप्रवर्तनाय ... .. वेशेनावततार । इत्यादि ।

End. ततो महाप्रभुः स्वपार्श्वेः सह भगवद्भजनमार्गं प्रवर्तयामास ... .. रागा-
न्वानां विषयवैढ्यप्रबोधनामकृत सञ्ज्ञासः सञ्ज्ञासाश्रमपावनो भक्तहृन्दसहितो
नीलाचलमनुससार ।

प्रभुना कथितं यदुयद्रक्ष्यं वैष्णवान्वये ।
 तदेव लिखितं किञ्चिन्न तु स्वमतिवैभवात् ॥
 भवभयमपहर्तुं ह्यणुचैतन्यनामा
 स्वयमपि चरिनाम ग्राहयन्नग्रहीद्यः ।
 अमुचरगणयुक्तो भक्तवेशावतारो
 तमहमखिललोकचाण्डेतुं नमामि ॥ ० ॥

Colophon. इति वैष्णवरक्ष्ये साध्यसाधनो नाम चतुर्थः प्रकाशः ॥*॥ समाप्तस्यायं ग्रन्थः ॥

विषयः । नामोपदेशनिरूपणम् । गुरुपदाश्रयनिरूपणम् । आराध्यनिर्णयः । साध्य-
 साधननिरूपणश्चेति ।

No. 345. व्यवस्थासारसंग्रहः . By रामगोविन्दशर्मा . Substance, country-
 made paper, 14×2 inches. Folia, 89. Lines, 7 on a page. Extent, 2,422
 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā,
 Post Office Pilkhānā, Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāsacandra Tarkaratna.
 Appearance, old. Prose and verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

गुरोः पादयुगं नत्वा रामगोविन्दशर्माणा ।
 क्रियते बालबोधाय व्यवस्थासारसङ्ग्रहः ॥
 तच्चादौ तिथिव्यवस्था निरूप्यते । तिथिस्तु द्वादशभिर्भागैश्चन्द्रक्रियोपलक्षितः
 कालविशेषः । तदेव चान्द्रमसं दिनम् । यथा,—
 अर्काद्विनिःसृतः प्राचीं यद्यात्यहरहः शशी ।
 भागिर्द्वादशभिस्तत् स्यात् तिथिश्चान्द्रमसं दिनम् ॥ इति सूर्य्यसिद्धान्तात् ।
 तत्तन्निशता चान्द्रो मासः । स च द्विविधः मुख्यो गौणश्च । इत्यादि ।

End. दत्तकश्च स्वयंदत्तः छविमः हत एव च ।
 अपविद्धाश्च ये पुत्राः भरणीयाः सदैव ते ॥
 भिन्नगोचाः पृथक्पिण्डाः पृथक् वंशकराश्च ये ।
 स्मृतके स्मृतके चैव अष्टाशौचस्य भागिनः ॥ इति ॥
 विरुद्धं स्मृतिशास्त्रेषु यदुक्तं बुद्धिविभ्रमात् ।
 तत्तत्त्वं ह्यपया शोधं स्मृतिशास्त्रविशारदैः ॥

Colophon. इति बालिचामठग्रामनिवासि चट्टवंशज-श्रीरामगोपालचक्रवर्त्त्यात्मज-श्रीराम-
 गोविन्दशर्माविरचिते व्यवस्थासारसंग्रहे अष्टौचव्यवस्था समाप्ता ।

विषयः । अवादी तिथिखरूपादिनिरूपणम् । तिथिद्वैधव्यवस्थादिः । जन्मतिथिनिरूपणम् । प्रतिपदादि तिथिषु प्रत्येकं कृत्यविशेषव्यवस्थादिः । संक्रान्तिनिरूपणादिकम् । अथ अद्भुत-
निरूपणम् । तत्र तत्र व्यवस्थादिः । उद्वाह्यव्यवस्थादिः । और्द्ध्वदेहिकव्यवस्थादिः । तत्र प्रेत-
तर्पणादिविधानम् । अशौचान्तद्वितीयदिनकृत्यनिरूपणम् । श्राद्धविधिः । सपिण्डीकरणविधिः ।
वृषोक्तर्गादिविधिश्च । अथ आभ्युदयिकश्राद्धकालादिः । नवान्नविधिः । मृताहविहितश्राद्ध-
कालादिश्च । अथ प्रायश्चित्तव्यवस्थादिः । अशौचव्यवस्थादिश्चेति ।

No. 346. व्युत्पत्तिविचारः . Substance, country-made paper, 20×5 inches. Folia, 47. Lines, 8 on a page. Extent, 1,692 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. नमः शिवाय ॥ अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं द्वितीयार्थः । तेन वज्रगादि-
पक्षकानुमितिपरस्य वज्रिसनुमिनोमीत्यादिवाक्यस्य न प्रामाण्यं । यदि च
वज्रिसाध्यकपर्वतपक्षकानुमितिपरस्य वज्रिमत्त्वेन पर्वतमनुमिनोमीत्यादि-
वाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते तदा तादृशधातुयोगे उद्देश्यत्वमपि द्वितीयार्थः ।
इत्यादि ।

End. इत्येव कपोतमाचष्टिपतत्त्वादिपर्य्याप्तावपि अतिरिक्तष्टकिकपोतत्वावच्छिन्नत्व-
निर्व्वाहात् कपोतशतादावपि कपोतादिव्यवहारोपपत्तिपर्य्याप्तमतिप्रसक्त-
धर्मस्य तदनवच्छेदकत्वे गत्यनारं चिन्तनीयम् ॥ * ॥

Colophon. इति व्युत्पत्तिविचारः ।

विषयः । कालभावादियोगजद्वितीयादीनां तथान्येषामपि व्युत्पत्तिविचारमुखेन कर्तृ-
करणादिव्युत्पत्तिविचारः ।

No. 347. व्रतकालविवेकः . By श्रुलपाणिमहामहोपाध्यायः . Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 328 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1737. Place of deposit, Naihāṭi, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Cāstri. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

नानासुनिमित्तद्वैधज्जातसंशयहन्तनः ।

व्रतकालविवेकोऽयं क्रियते श्रुलपाणिना ॥

तत्र दीर्घकालानुपालनीयतत्तदितिकर्तव्यताकलापसहितनियतसङ्कल्पविषयो
व्रतमिति व्रतलक्षणम् । इत्यादि ।

End.

कालविशेषानियन्त्रितञ्च न तस्य प्रतिष्ठापूर्वोक्तचयशीर्षे फलार्थिभिरित्यनेन
काम्यस्यैव प्रतिष्ठाविधानात् । कालविशेषानियन्त्रिते तदसम्भवाच्च । प्रतिष्ठा-
विधानञ्च प्रतिष्ठाविवेकेऽनुसन्धेयमिति ॥ ० ॥

Colophon.

इति साउडियान महामहोपाध्याय-श्रीशूलपाणिविरचितो व्रतकाल-
विवेकः समाप्तः ॥ ० ॥

मुनिरामसिन्धुचन्द्रे शाके नभस्य अष्टदिने ।

आल्लिलेख विवेकेदं (?) अयनारायणद्विजः ॥

विषयः । व्रतानुष्ठानम् । गृहीतव्रताकरणे दोषश्रुतिः । व्रतभङ्गप्रायश्चित्तम् । व्रतानुष्ठाने
विहितकालः । ललितासप्तमीव्रतादयः । कार्तिकेयव्रतविधिः । प्रतिष्ठाकालश्चेति ॥

No. 348. श्रुतितन्त्रम् । Substance, country-made paper, 14×4 inches.
Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 615 ślokaś. Character, Bengali.
Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurā,
Paṇḍita, Devidāsa Cūḍāmaṇi. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीभगवत्पुत्राच्च ।

शक्तेर्नामशतं ध्यानं मन्त्राश्च विविधाः श्रुताः ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि साधनं सर्वसिद्धिदम् ॥

स्थानं कालं तथा मालां यच्चान्यच्छक्तिसम्भवम् ।

अल्पाद्यासेन सिध्यन्ति येन तत् कथ्यतां प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ।

गुप्ताद् गुप्ततरं देवि साधकानां सुखावहम् ॥

एकलिङ्गे भ्रमशाने वा प्रून्यागारे चतुष्पथे ।

श्वस्योपरि सुण्डे वा जले वा कण्डपूरिते ॥

सङ्क्रामभूमौ योनौ वा स्थले वा निर्ज्जने वने ।

पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरमीक्ष्यते ॥

तदेकलिङ्गमाख्यातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा ।

विष्णुमूले नदीतीरे गुहायाश्च शिवालये ॥
निष्क्रिप्रमण्डपे चैव कूर्मो धात्रीतले तथा । इत्यादि ।

End.

नश्यन्तु चाभिषेकेण शक्तिवीजेन ताडिताः ।
विश्वानिला महारोगा डाकिन्यभिभवास्तथा ॥
घोराभिचाराः क्रूराश्च ग्रहा रोगास्तथैव च ।
नश्यन्तु चाभिषेकेण कालीवीजेन ताडिताः ॥
नश्यन्ति विपदः सर्वाः सम्पदः सन्तु सुस्थिराः ।
अभिषेकेण शक्तेन पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ॥

Colophon. इति शक्तितन्त्रे शक्त्युपन्यासे त्रयोदशः पटलः ॥

विषयः । (प्रथमतः सप्तमं पटलं यावत् नोपलभ्यते ।) अष्टमे पटले, सिद्धियोग-
निरूपणम् । आकर्षणस्तम्भनादिषु कर्मसु ऋतुभेदकथनम् । तत्र दिङ्निघमादिकथनम् ।
सारणादौ मालाविधानकथनपूर्वकं जपविधिः । आसनादिविधिश्च । नवमे पटले, श्वसाधन-
विधिः । तत्र विस्तरादितिकर्तव्यताकथनञ्च । दशमे पटले, कुलाचारविधिः । तत्र कुलनारी-
लक्षणादिकथनम् । तत्पूजादिविधिः । कुलवृत्तादिविधिश्च । एकादशे पटले, दूतीयागविधिः ।
तत्र सम्मिदासवयोर्विधिः । सम्मिदादिशोधनविधिः । पञ्चमकारविधिः । शक्तिनिरूपणञ्च ।
द्वादशे पटले, कुलीनानां पुरस्सरणविधिः । कुमारीपूजनविधिः । पञ्चमकारेण अन्तर्यजन-
विधिश्च । त्रयोदशे पटले, शक्ताभिषेकविधिः । ततो विशेषत इतिकर्तव्यताकथनञ्च ॥
इति शम् ।

No. 349. शनिस्तोत्रम् (स्तान्दपुराणीयम्). Substance, country-made paper, 6 x 2½ inches. Folia, 9. Lines, 5 on a page. Extent, 79 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñḥālpādā viśā Naihāṭi, Paṇḍita Govinda Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीरामचन्द्राय । ॐ नमः शनैश्वराय ।

प्रणम्य देवदेवेशं सर्वप्रज्ञनिवारणम् ।

शनैश्वरस्य शान्त्यर्थं चिन्तयामास एव च ॥

युधिष्ठिर उवाच ।

देवदेवजगन्नाथ मन्त्रपीडार्तिनाशनम् ।

सौरे पीडाविनाशाय उपायं वद मे प्रभो ॥ इत्यादि ।

End. य इदं प्रातरुत्थाय शनिवारे पठेन्नरः ।
 पूजयित्वा शनिं वापि तस्य तुष्यति भास्करः ॥
 सर्वाभीष्टप्रदो नित्यं भविष्यति न संशयः ।
 सर्वेषामेव वर्णानां शनिपूजा विधीयते ।
 शूद्रेणापि विशेषेण कर्त्तव्यमिति चादरात् ॥

Colophon. इति स्कन्दपुराणे रेवाखण्डे शनैश्चरस्तोत्रं समाप्तम् ॥

विषयः । नवग्रहान्तर्गतशनैश्चरप्रहस्य स्तोत्रम् ।

No. 350. शब्दघोषा . Substance, country-made paper, 18×2½ inches Folia, 41. Lines, 8 on a page. Extent, 1,230 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāti, District 24-Parganās, Paṇḍita, Hara-prasāda Ṣāstri. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भवाक्यम् ।) स्त्रीपुंनपुंसकानि हि लिङ्गानि शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनि लोकरूढानि घर्मान्तराणीव भेदे-
 नोपादीयन्त इति शब्दसंस्कारमात्रोपयोगीनौत्यनेन लोकव्यवहारोपयोगीनि व्यावर्त्तन्ते ॥ अथ प्रथमतोऽकारान्तानि लिख्यन्ते ॥ इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । अजनन्तसन्तादिशब्दरूपनिरूपणम् ।

No. 351. शब्दरत्नम् . By रामशरणः . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 7. Lines, 8 on a page. Extent, 139 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Post Office Vaidyervāzār Sātbbheyepādā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

शब्दब्रह्ममयीं नत्वा शब्दशास्त्रं विलोकयन् ।

श्रीरामशरणो वक्ति शब्दरत्नं समासतः ॥

तत्र प्रकृतिप्रत्ययाभ्यामर्थस्य वाचकः शब्दः । शब्दमती वाङ्मलात् दः । तथा चामरे । शास्त्रे शब्दस्य वाचक इति । स च षोढा भवति ।

शक्तो लाक्षणिको रूढो योगरूढश्च योगिकः ।

कचित् योगिकरूढश्च शब्दः षोढा निगद्यते ॥ इति शब्दशक्तिप्रकाशिका ।

तत्र शक्त्यर्थप्रतिपादकः शक्तः । शक्तिश्च शब्दानां मुख्य्यापारः । शब्दनिष्ठो यो मुख्य्यापारो भगवत्सङ्केतोऽस्माच्छब्दादयमर्थो बोद्धव्य इति ईश्वरेच्छा-
रूपः सैव शक्तिरित्यर्थः । तद्विशिष्टस्यार्थः शक्यः तत्प्रतिपादकः शक्तो
वाचक इति यावत् । इत्यादि ।

End.

तथैव सर्वे युगपत्पदार्थाः परस्परैवान्वयिनो भवन्ति । परे तु
यद्युदाकाङ्क्षितं योगं सन्निधानं प्रपद्यते ।

तेन तेनान्वितः स्वार्थः पदैरेवावगम्यते ॥

तथाच खण्डवाक्यार्थबोधानन्तरं तथैव पदार्थस्मृत्या महावाक्यार्थबोध
इत्याहुः । तात्पर्यं वक्तुरिच्छा च यदि तात्पर्यं शब्दबोधकरणं न स्यात्
तदा सैन्धवसानय इत्यादौ क्वचिदश्वस्य क्वचित् पूरणस्य बोधो न स्यात् ।
न च तात्पर्यप्राप्तकप्रकरणादीनामेव शब्दबोधे कारणत्वमस्तीति वाच्यम् ।
तेषामननुगमात् तात्पर्यज्ञानजनकत्वेन तेषामननुगमे तु तात्पर्यज्ञानमेव
लाघवात् कारणमिति स्थितम् ॥

Colophon.

इति शब्दरत्नं सम्पूर्णम् ॥

विषयः । अत्र प्रथमं शब्दलक्षणम् । ततो रुढयौगिकादिभेदेन शब्दस्य षड्विधत्वकथनम् ।
आकाङ्क्षायोग्यतासन्निमच्छब्दस्य लक्षणादिनार्थबोधभेदकथनम् । लक्षणाया जज्ञत्स्वार्थाजज्ञत्-
स्वार्थेति द्विविधभेदकथनम् । लिङ्गस्य शुद्धमिश्रसंकीर्णविष्टोपसर्जनान्वयत्वेति षड्विधभेदकथनम् ।
शब्दानां शब्दबोधकथनञ्च ॥

No. 352. शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पनी. By कृष्णकान्तविद्यावागीशः. Sub-
stance, country-made paper, 22×4 inches. Folia, 150. Lines, 10 on a
page. Extent, 7,162 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of
deposit, District Dhākā, Vikramapura, Ichāpurā, Paṇḍita Vrajanātha
Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

योगेश क्व गतं चिरं हिमगिरिः शृङ्गे कुटीरे प्रिवे
योगार्थं किमूताक्षि कैचरसणौ तत्रेति सभाषणम् ।
शुभा हाससमन्वितं गिरिमुतागौरौशयोर्मेनका
तत्रास्तीति वदन् सलज्जहृदयो मां पातु लम्बोदरः ॥
न्यायालङ्कारशुक्तं विसुवनजनकश्रीपतीशेन जुष्टं
तुष्टं धीरेषु खट्वं सततसविदुषां श्यामलं सामगीतम् ।

स्थानं तातं नितान्तं सदयमसदृशं सादृशं साधुसङ्गं
 श्रीयुक्तञ्चात्र कालीचरणमरचयं ग्रन्थमादौ प्रणम्य ॥
 ब्रह्मश्रीकृष्णकान्त + + सुत + जनश्रोत्रसत् पादपद्म
 सानन्दानन्दमन्दस्मितमिलितवचोभाषणध्वस्तपापा ।
 किञ्चित्क्रोधात्मतापाहतारिपुकलितानिष्टचेष्टादिदोषा
 शिष्टाखर्वी विशिष्टा प्रभवतु जननी तारिणी मे नमस्या ॥
 न्यायार्थस्थितिरुद्विग्नसंहतिविधेर्हेतुं सुकृत्या युतान्
 धीरानुच्चपदं बयन्तमयुतान् दुर्बुद्धिकान् मूढतान् ।
 वेदाख्यानसमुद्धृताखिलधरादित्यं महान्तं मुदा
 शीलश्रीजगदीशमत्र कमलाधीशं नमस्याम्यहम् ॥
 न्यायसंसारपाथोधिमग्नोपासकतारकम् ।
 रामनारायणं वन्दे तर्कपञ्चाननं गुरुम् ॥
 धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसंज्ञिता ।
 व्याख्यायते सतां तुष्टैः शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥
 प्रणम्य भूमौ विबलेन मान्यान्
 धीरान् समस्तानिति वेदयामि ।
 अशेषमात्सर्यमिदं विद्याय
 प्रदर्शनीयं सुविभाव्य दूष्यम् ॥

मङ्गलाचरणपूर्वकनिजकृतकारिकावलीं व्याख्यातुं प्रेक्षावत्प्रवृत्तये शिष्य-
 शिष्यायै च प्रयोजनाभिधेयसम्बन्धप्रतिपादके पद्यमादौ निबध्नाति तर्क-
 मित्यादि । तर्को वितर्को आपत्तिरिति यावत् । तन्त्रं सिद्धान्तः । तथाच
 पूर्वपक्षं सिद्धान्तं जानता इत्यर्थः । इत्यादि ।

End.

अनादिरित्यस्य व्यावृत्तिमाह पुनः + + तीत्यादि । उत्सर्गत इत्यस्य व्यावृत्ति-
 माह स्वप्रवृत्तिभ्यश्चेति । शुभि रुचि इत्यादि । कुत इत्याकाङ्क्षायामाह
 पुनः पुनः शोभते इत्यादि ॥ इत्याख्यातटिप्पणी समाप्ता । तद्धितस्य न्याय-
 समन्वितार्थकत्वेन विचारविधुरतयातिसुगमतया च टिप्पणीकरणे मदीय-
 प्रवृत्तिर्नीत्यते । समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Colophon.

इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता शब्दशक्तिप्रकाशिका-
 टिप्पणी समाप्ता ॥

विषयः । जगदीशतर्कालङ्कारकृत-शब्दशक्तिप्रकाशिका-प्रवृत्तिप्रत्ययार्थविचारात्मकग्रन्थस्य
 व्याख्यानम् ।

No. 353. शब्दशास्त्रविहतिः . By रघुनन्दनशिरोमणिः . Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 85. Lines, 9 on a page. Extent, 3,394 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Paṇḍita Candrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य परमं देवं ... चित्तनन्दनम् ।

करोमि शब्दशास्त्रस्य विहतिं प्रसूटां शुभाम् ॥

समर्थास्तत्त्वलाभाय स्वक्तिरत्नाय च द्रुतम् ।

कलापपूर्वतन्त्रस्य समुद्रः सेव्यतामयम् ॥

++++ समुत्सृज्य दूरतः खलु सेव्यताम् ।

प्रत्योऽयं यत्नतः साधो मनोज्ञज्ञानहेतवे ॥

अथ छदन्ताः शब्दाः सर्ववर्म्मणा कथं न व्युत्पादिताः वररुचिना वा कथं व्युत्पादिता इति शिष्यजिज्ञासायां प्रतिपादयन्नाह वृत्तादिवदित्यादि ॥

End.

ज्ञा प्रत्यये विमोहने विभाषा विमोहनादन्यत्र न स्यादेतदर्थमपि स्वरं स्यादिति पुनरिह ग्रहणम् । नु भोः । यद्यपीत्यादि । एते ननु भो विमोहन इति तुदादौ पाठो नास्ति इति बोध्यम् ॥ * ॥

Colophon.

इति रघुनन्दनभट्टाचार्यशिरोमणिकृता शब्दशास्त्रस्य-विहतिः समाप्ता ।

विषयः । कातन्त्रव्याकरणस्य छदन्तांशस्य टीका ।

No. 354. शब्दसंग्रहमाला . By काशीश्वरः . Substance, country-made paper, 15×2½ inches. Folia, 56. Lines, 6 on a page. Extent, 2,344 ślokas. Character, Bengali. Date, SK, 1688. Place of deposit, Kāñṭhāl-pāḍā viā Naihāti, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

अपारसंसारपयोधिनावं

सरस्वती-कञ्जभवादिसेव्यम् ।

प्रणम्य पादाम्बुजमाह विष्णोः

काशीश्वरः शब्दनिकायमालाम् ॥

जाङ्गलीति वनि वौडि वादाय वचनोष्णलः । (?)

अमरानुक्तविख्यात-शब्दसंग्रहमालिका ॥

श्वेतपत्रवरो ब्रह्मा हेमाङ्गः कञ्जनिर्जरी ॥ इत्यादि ।

End.

संक्षेपरन्ध्रयोः सन्धिः सारः शुक्ले धनेऽपि च ।

श्रेष्ठे धाम्नि च पुंसि स्यात् अरुः पर्वतदेवयोः ॥

चाशनिर्द्वयोर्बन्धुरे स्यात् तालव्यदन्तसादिवत् ॥ ० ॥

इति सङ्कीर्णवर्गः ॥ ० ॥

Colophon.

इति काशीश्वरकृतौ शब्दसंग्रहमाला समाप्ता ॥ शकाब्दाः १६८८ ।

विषयः । नानार्थद्वयादिशब्दानां पर्यायबन्धः ।

No. 355. शब्दसाध्यप्रबोधिनी . By रमानाथचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 37. Lines, 10 on a page. Extent, 1,434 ślokaś. Character, Bengali. Date, Baṅgābda 1264. Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura Vajrayoginī, Paṇḍita Dvārakānātha Tarkabhūṣaṇa. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवायै नमः ।

शौरिं प्रणम्य देवञ्च भक्त्यानुपचकाम्यथा ।

क्रियते बालबोधाय शब्दसाध्यप्रबोधिनी ॥

तत्र तावदकारान्ताः । दाशरथिवाचको रामशब्दः पुल्लिङ्गः । रामः रामौ रामाः । रामं रामौ रामान् । रामेण रामाभ्यां रामैः । भिन्नविषयेऽपि निरवकाशतया ऐसा एत्वं बाध्यते । इत्यादि ॥

End.

अत्रावर्णादेव इति टीकाकृतोक्तमप्यष्टस्रविषयकमिति बोध्यम् । मधु-
लिङ्गादीनां विरामे व्यञ्जनादौ च इत्वं भवतीति ॥

Colophon.

इति रमानाथचक्रवर्तिविरचिता शब्दसाध्यप्रबोधिनी समाप्ता ॥

वङ्गाब्दाः १९६४ ॥

विषयः । कान्तानुसारेण अकारान्तादिशब्दानां रूपकथनम् ।

No. 356. शब्दानित्यतारहस्यम् . By मधुरानाथतर्कवागीशः . Substance, country-made paper, 20×4 inches. Folia, 24. Lines, 8 on a page. Extent, 1,128 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭī, District 24-Parganās, Paṇḍita Haraprasāda Cāstrī. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. (अस्य प्रथमपत्रचतुष्कं नास्ति तेन पञ्चमपत्रस्य प्रारम्भवाक्यं लिखितम् ।)
यदि च परमाणुपरिमाणे द्युणुकपरिमाणपेक्षयापि नोत्कर्षोऽस्ति किन्त्वप-
कर्ष एव तस्यात्यन्तापेक्षितत्वेन सुप्रसिद्धत्वात् अधिकदेश्यापकत्वेनैव परि-
माणस्योत्कृष्टत्वमिति गुणकिरणावस्थामप्याचार्यैरभिहितत्वाच्च तदा तु सजा-
तीयेत्यनुपादाय तादृशोपाधिसदृशप्रतियोगिकत्वेनापकर्ष एव विवक्षणीयः ॥
इत्यादि ।

End. यथाश्रुते अणुपरिमाणादेरपि व्यावर्त्तनादसङ्गतेः । पच्चेतरत्वादिति पच्चेतरत्वं
तुल्यत्वादित्यर्थः । ननु सन्तु वर्णा नित्यास्तथापि पदवाक्यवेदा नित्या एव
इत्यत आह यदा चेति । तत्सन्दोहरूपस्य पदसमूहरूपस्य ॥

Colophon. इति शब्दपरिच्छेदरहस्ये शब्दानित्यतारहस्यं सम्पूर्णम् ॥ * ॥

विषयः । तच्चिन्तामण्यन्तर्गतस्य शब्दाख्यतुरीयखण्डस्य कश्चिदंशोऽयं । अथ च नाना-
विधन्याययुक्तिकोपन्यासमुखेन शब्दानित्यत्वं प्रदर्शितम् ॥

No. 357. शब्दाप्रामाण्यरहस्यम् . By मथुरानाथतर्कवागीशः . Substance,
country-made paper, 17×3½ inches. Folia, 63. Lines, 8 on a page.
Extent, 2,835 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
District Pharidpur, Post Office Pālang, grāma Dhānukā, Paṇḍita Rajani-
kānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।
न्यायानुधिकृतसेतुं सेतुं श्रीराममखिलसम्पत्तेः ।
तातं त्रिसुवनगीतं तर्कालङ्कारमादराव्रत्वा ॥
श्रीमता मथुरानाथतर्कवागीशश्रीमता ।
विशदौकृत्य दर्शने तुरीयमणिफल्गिकाः ॥
आन्विचिकीपण्डितमण्डलीषु
सत्ताण्डवैरध्ययनं विनापि ॥
मदुक्तमेतत् परिचिन्त्य धीरा
निःशङ्कमध्यापनमातनुष्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणवयं निरूपितम् । इदानीं चरनप्रमाणं शब्दो निरूपणीयोऽतः
शिष्टावधानाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना । अथ उपमाननिरूपणानन्तरक्षण-
निष्ठः शब्दः शब्दप्रमाकारणम् । यथाश्रुतेऽग्रे प्रमाणशब्दलक्षणकारणस्यार्था-
न्तरापत्तेः । निरूप्यत इति निरूपणं लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिभिर्ज्ञापनम् ।

लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारकज्ञानानुकूलो व्यापार इति यावत् । आख्यातस्य च विषयत्वमर्थः । तथाच उपमानविशेष्यलक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारक-ज्ञानानुकूलव्यापारानन्तरक्षणनिष्ठाभिन्नो यो लक्षणस्वरूपप्रामाण्यादिप्रकारक-ज्ञानानुकूलो व्यापारस्तद्विषयः प्रमाणं शब्द इत्यन्वयः । अथ पदस्य लुप्त-द्वितीयाविभक्तिकस्य निरूपणक्रियाविशेषणतया स्तोकं पचतीत्यादिवदभेदस्य संसर्गमर्थ्यादावल्लभ्यत्वात् । नान्नः क्रियाविशेषणत्वस्यले अभेदान्वयबोधस्यैव साक्षाच्छ्रुत्वात् । व्यापारस्य शब्दप्रयोग एव तद्विषयता व्यापारानुबन्धिनी । तेन शब्दस्य निर्विषयकत्वेऽपि न क्षतिः ॥ इत्यादि ॥

End.

ननु श्रुतपदेभ्य एव तात्पर्यग्रहात् पूर्वं कर्मत्वादौ घटादिमत्त्वानुभवः स्यादित्यत आह । पदानौति सम्भूय तात्पर्यग्रहेण समं मिलित्वैव तथाचा-न्योन्याश्रय इति भावः । इदमुपलक्षणम् । विशिष्य तत्परलघुहस्य हेतुत्वे शब्दमात्रस्यानुवादकतापत्तेश्चेत्यपि बोध्यम् । अतएवेति एतादृशतात्पर्यग्रहस्य शब्दधीहेतुत्वादेवेत्यर्थः । न तु प्रकरणादिज्ञानस्य हेतुत्वादिति । विनि-गमनेति । शक्तिजन्योपस्थित्यादेरितरसकलकारणस्याविशिष्टत्वेऽपि कदाचि-देकमर्थमादायैवान्वयबोध इत्यर्थः । तदनुपपत्तिरेवेति अतएवेत्यनुषज्यते एवकारोऽप्यर्थः । तात्पर्यानुपपत्तिरपीत्यर्थः लक्षणाबीजमिति स्त्रीः (?) प्रवेश्ये-त्यादौ शक्त्या वाक्यार्थस्मरणस्य वाक्यार्थयोग्यतादिज्ञानस्य सत्त्वेऽपि लक्ष्यार्थ-स्यैवान्वयबोध इत्यत्र नियामिका इत्यर्थः । तदानीं शक्त्याऽन्वयबोधाभावे नियामिका इति तु फलितार्थः । तथाच न तादृशसिद्धान्तव्याघात इति भावः । तदभावादिति अतएवानुषज्यते पचति पद इति प्रयुक्त इति शेषः । स्मृतेति अन्योक्त ..... स्मृतेत्यर्थः शब्दस्य लोकवेदनाधारणशब्दस्य प्रामाण-नन्तरत्वमित्यनुमानादिभिन्नत्वेन न गृहीतव्यादिस्वाध्यानुभवजनकत्वमित्यर्थः ॥

विषयः । प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणमित्यादिचतुर्विधप्रमाणं नैयायिकसम्मतम् । वैशेषिकनये प्रत्यक्षानुमानमेव प्रमाणं शब्दोपमानानामनुमानगतार्थत्वादिति मतं दूषयितुं शब्दस्य पृथक्प्रमाणत्वं व्यवस्थापयति शब्दाप्रामाण्यग्रन्थेनेति संक्षेपः ॥

No. 358. शाक्तामोदः. By शङ्करभट्टविद्याचार्यः. Substance, country-made paper, 19×5 inches. Folia, 13. Lines, 10 on a page. Extent, 471 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura Mājhapāḍa, Bābu Rasavihārī Rāya. Appearance, new. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

कण्ठकाक्षीनाले करिकरभक्तुभस्त्रनयुगे
 शरद्राकाखर्वीकृतवचनचाव्वी स्मरहरे ।
 प्रमोदास्त्रन्वन्ती दधति खड्गपाशाङ्कुशधनुः
 परिचीणा मध्ये वसतु मम चेतस्त्रव पदे ॥
 योगिध्येममोषपत्सरसिजद्वन्द्वं परामोददं
 मृढानां दयया गुरोर्हृदि सदा भानूपमं मोक्षदम् ।
 नत्वा शङ्करनामको द्रविडजः सिद्धेः परैकायनः
 पुक्तीं सन्तनुते चरस्य वचनान्याहृत्य तन्त्रादिकम् ॥
 स्नानपानरते मच्चं यदुक्तं यच्चयामले ।
 शिवोक्तञ्च तथा तन्त्रं यामलादौ विशेषतः ।
 साधनं संप्रवक्ष्यामि सेतुबन्धे मच्चोदधौ ॥
 रघुवंशसमुद्भूत-श्रीरामचन्द्रसन्निधौ ।
 कथितं श्रवणैर्यद्यदाशुसिद्धिप्रदायकम् ॥
 कामरूपे धोनिपीठे शङ्करस्य पदद्वयम् ।
 स्पृष्ट्वा काल्या मच्चादेवं यद्यदुक्तमनुत्तमम् ॥
 यदुक्तं नागभट्टेन तथा सारसमुच्चये ।
 श्यामाताराविलासे च तत्त्वचिन्तामणौ यथा ॥
 कल्पद्रुमे मच्चादेव्या नीलतन्त्रे शिवेन यत् ।
 ललितामालिनीयक्षरद्रयामलमययम् ॥
 तथा चान्यानि तन्त्राणि समालोच्य यथाविधि ।
 सारात्सारतरं वक्ष्ये कलौ सिद्धिप्रदायकम् ॥
 उल्लासे प्रथमे वक्ष्ये पूजाजपविधानकम् ।
 द्वितीये तु पुरस्चर्यां यामिन्यां मूर्तिदर्शनम् ॥
 दिव्यानाञ्च पशूनाञ्च भावभेदं तृतीयके ।
 चतुर्थे देशदोषादिप्रतिबन्धनिरौक्षणम् ॥
 काम्यानां कर्मणां सिद्धिस्तथैव शूभलक्षणम् ।
 नायिकासाधनञ्चैव वक्ष्यामि पञ्चमे मतम् ॥

कुलार्णवे ।

आत्म-स्थान-मनु-द्रव्य-देश-शुद्धिश्च पञ्चमी ॥ इत्यादि ।

End.

जम्बा मन्त्रस्य प्राणेश चात्मभेदेन साधनम् ।
 कृत्वा देव्याः पदाम्भोजं दृश्यते शिवश्चक्षुषा ॥
 ब्रह्मजन्मक्रियायोगात् तत्रापि मानवे क्वचित् ।
 भूर्तिदृष्टं पूर्वचिह्नं जायते नात्र संशयः ॥
 (अतःपरं खण्डितम् ।)

विषयः । शक्तिपूजाविधिः । पञ्चशुद्धिकथनम् । तत्र आत्मशुद्धिप्रकारः । स्थानप्रकारः ।
 मन्त्रशुद्धिप्रकारः । द्रव्यशुद्धिप्रकारः । देहशुद्धिप्रकारः । पूजास्त्वचम् । जपस्त्वचम् । अथ मन्त्र-
 कथनम् । तत्र चौरमन्त्रकथनम् । दीपनीमन्त्रकथनम् । मन्त्रसिद्धिलक्षणम् । पूजाप्रयोगः ।
 जपादिनियमः । मन्त्रस्य स्थापकालादिः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेन सेतुकथनम् । महासेतुकथनम् ।
 कामकलाकथनम् । मन्त्रसङ्केतकथनम् । मन्त्रस्थानकथनम् । भूतलिपिकथनम् । चौरमन्त्रादि
 जपस्थानम् । अथ मन्त्रसाधकधोरेकलकथनम् । जीवतत्त्वकथनम् । मन्त्रशिखादिकथनम् ।
 अथ पुरस्सरणविधिः । तत्र स्थानकथनम् । भक्ष्याभक्ष्यकथनम् । वर्ज्यावर्ज्यकथनम् । तत्प्रयोग-
 कथनम् । (अतःखण्डितम् ।)

No. 359. शावरतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 10 × 4 inches.
 Folia, 50. Lines, 9 on a page. Extent, 984 ślokas. Character, Bengali.
 Date, ? Place of deposit, Dhākā, at the Kālimatha at Ramnā. Ap-
 pearance, old. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

श्रीगणेशाय नमः ।

श्रीशङ्कर उवाच ।

आदिनाथो ज्ञानादिषु कालस्यैवातिकालकः ।
 करालो विकरालश्च महाकालश्च सप्तमः ॥
 कालभैरवनाथश्च वटुकस्तदनन्तरम् ।
 भूतनाथो वीरनाथः श्रीकण्ठो द्वादशो मतः ॥
 एते कापालिकाः प्रोक्ता वीरतुम्भीसहाफलैः । (?)
 शिष्याणां स्वर्यसङ्ख्या च तानहो वच्मि संश्रुणु ॥
 नागार्जुनो जडभर्यो हरिश्चन्द्रसूतीयकः ।
 सत्यनाथो मीननाथो गोरक्षर्षटस्तथा ॥
 अवघटश्चैव वैराग्यः कन्याधारी धलन्धरिः ।
 भार्गवप्रवर्तका ज्येष्ठे तद्वच्च मलयार्जुनः ॥
 एतदुक्तं शावराणां मन्त्राणां सिद्धिदायकम् । इत्यादि ।

End. भैरव मेरा दुसमनकी गाड़ी पाकी गाढा बेरा मारण मारे तो गुब
गोरक्षतीकी बाम । २।५ जप १०००० । अष्टोत्तर आऊती वकराका
करे जाम दाहाम दिन ११ तव चलावे जव वक्राकी कलेजी मदमन्त्र
पड़ी जाके धरी धारी और पावे जाप करे ॥

Colophon. इति श्रीशारतन्त्रं सम्पूर्णम् ।

विषयः । शारतन्त्रविधिः । तत्र क्वचित् क्वचित् हिन्दीभाषया मन्त्रादिषु । अथ सर्व-
विपत्तिहरसिद्धवलिमन्त्रादिः । योगिनीमन्त्रः । क्षेत्रपालमन्त्रः । गणेशमन्त्रः । कालीमन्त्रः ।
वगलामन्त्रः । भैरवीमन्त्रः । त्रिपुरासुन्दरीमन्त्रः । हेलकीमन्त्रः । मातङ्गीमन्त्रः । अथ डाकिनी-
शाकिनी-भूत-सर्पादिभयनाशनमन्त्रः । उच्चाटनवशीकरणसाधनादिमन्त्रः प्रयोगविधिषु ।

No. 360. शिवताण्डवटीका . Substance, country-made paper, Folia,
60. Lines, 9 on a page. Extent 1,100 glokas. Character, Nāgara.
Date, ? Place of deposit, Benares Govardhanasaraī, Paṇḍita Vin-
dhyeṣvariprasāda Dube. Appearance, old. Correct.

Beginning. ॐ गणेशाय नमः । श्रीदक्षिणामूर्त्तये नमः ।

श्रीदक्षिणामूर्त्तिगुरुं प्रणम्य

तदीरित-श्रीशिवताण्डवाख्यम् ।

यन्त्रावलीमङ्गमपि पुनस्तौ

व्याकुर्महे सज्जनरञ्जनाय ॥

पूर्वं मया विहितोऽङ्कः यन्त्रव्याख्या

खलैः सा पिहितानिमौद्यात् ।

अतः पुनः श्रीमदनूपभूप-

नियोगत स्नामपरां करोमि ॥

कः पुनरनूपभूप इत्याकाङ्क्षायां तदंशवलीमाह ।

येनायं प्राप्यमार्के (?) हसति मद्धतीं अङ्गलं नन्दनलं

यः खंसप्रकत्रीपदमयत्यमभूत् पर्विका नैर नान्नी । (?)

शूरः श्रीमान् वदान्यः शमदमसहितो नीतिशिच्चागुणार्ण

आद्यः सो व्यापिकीर्त्या जगति विजयते रायकल्याणमङ्गः ॥

समजनि विक्रमनगर राजा श्रीरायसिन्हाख्यः

यस्मिन्वदति गजौघान् षड्गजपतिभावं गतो विलोपोऽपि । इत्यादि ।

No. 361. शिवरहस्यखण्डः (स्कन्दपुराणीयः) (द्वितीयांशः) Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 60. Lines, 10 on a page. Extent, 1,950 ślokaś. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Kucekol, Bābu Yogīndranātha Simha Deva. Appearance, tolerable. Verse. Incorrect.

Beginning. श्रीगणेशाय नमः । श्रीमदक्षिणामूर्तिशिवाय नमः ।

आगजाननपाथोजविकासनदिवाकरम् ।

विघ्नाद्रिकुलिशं श्रीमदेकदन्तं नमाम्यहम् ॥

सूत उवाच ।

पुनः प्रणम्य मुनयो जैगीषयो मत्सामुनिः ।

स भक्त्या तारकारानि पुरारतेः कथाः शुभाः ॥

पप्रच्छ विनयोपेतस्तुच्छीकृतजगन्त्रयः ।

स्वच्छाक्कमानसोत्फुल्लप्रहृष्टवदनाम्बुजः ॥

धृतत्रिपुण्ड्रभूत्यैव सवाङ्मधवलान्तरः ।

बद्धाक्षामलकोटीरः शम्भवाग्रे रतस्तदा ॥

गणेषु देवसंघेषु मुनिव्रातेषु सङ्गमाः ।

पञ्चास्यहृदयानन्दः षड्रास्यं प्रेक्ष्य भक्तितः ॥

प्राञ्च स्मरारिमाशास्य ध्यानपूतहृदन्तरः । इत्यादि ।

End. देवैश्च वेदविधिना पुरुषोत्तमेन

स्कन्देन गौरीगणा येन च पूज्यपादा ॥ ० ॥

अतःपरं खण्डितम् ।

विषयः । प्रथमाध्याये,—स्कन्दवाक्यम् । २ याध्याये,—देवीतपोवर्णनम् । ३।४ याध्याययोः,—अम्बिकेश्वरपूजनादिः । ५ माध्याये,—अम्बिकेश्वरप्रादुर्भावादिः । ६ षष्ठाध्याये,—शिवगौरीसंवादादिः । ७।८ साध्याययोः,—देवस्तवादिः । ९।१० साध्याययोः,—शिवगमनादिः । ११।१२ श्राध्याययोः,—रत्नद्वीपवर्णनादिः । १३।१४ श्राध्याययोः,—श्रीचक्रसौधवर्णनम् । १५ श्राध्याये,—चिन्तामणिसौधवर्णनम् । १६।१७ श्राध्याययोः,—श्रीचक्रवर्णनादिः । १८।१९ श्राध्याययोः,—क्षिमाचलेश्वरसमागमः । २०।२१ श्राध्याययोः,—देवीविचारादिः । २२।२३ श्राध्याययोः,—कैलासदर्शनादिः । २४।२५ श्राध्याययोः,—शिवरहस्यवाक्यादिः । २६।२७ श्राध्याययोः,—दुर्वाससस्तपश्चर्यादिश्च । अतःपरं खण्डितम् ।

No. 362. शिवाचैनमहारतम् . By गौड़शङ्कराचार्यः . Substance, country-made paper, $14 \times 2\frac{1}{2}$ inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 63 *çlokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Serapura, Mādhavapura, Paṇḍita Ganggādhara Tarkasiddhānta. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

संसाराणैवमग्रानां ससुद्धरणहेतवे ।

शिवाचैनमहारतं शङ्करेण वितन्यते ॥

आपारान् सकलांस्वक्ता पूजयध्वं सदाशिवम् ।

निकटा इव दृश्यन्ते × × × नगरद्रुमाः ॥ इत्यादि ।

End.

भूतशुद्धिं लिपिन्यासं विना चेत् साधनद्वरेत् ।

विपरीतफलं दद्यादभक्त्या पूजनं यथा ॥

Colophon.

इति गौड़भूमिनिवासि श्रीशङ्कराचार्यविरचिते शिवाचैनमहारते प्रथमः प्रकाशः ॥ ० ॥

विषयः । शिवपूजाकालाकालाधारन्यासादिनिरूपणसुखेन पूजाविधिः ।

No. 363. शिशुपालवधटीका (नवमसर्गस्य कियदंशपर्यन्ता) By वल्लभदेवः . Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 148. Lines, 7 on a page. Extent, 3,481 *çlokas*. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Parganā Souārgū, Post Office Vaidyervāzār, grāma Sātbhēyepādā, Paṇḍita Tārākānta Vācaspati. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो विनायकाय । श्रियः पतिरित्यादि । श्रियो लक्ष्म्याः पतिः स्वामी हरिर्नारायणः जगच्चासितुं आज्ञां कारयितुं वसुदेवसद्मनि वसुदेवगृहे वसन् हरिणगर्भाङ्गमुवं ब्रह्मपुत्रं सुनिं नारदाख्यं ददर्श दृष्टवान् । सुनिं कीदृशं अम्बरादाकाशादवतरन्तं अधः पतन्तम् । हरिः कीदृशः जगतां निवासो यत्र स जगन्निवासः । वसुदेवसद्मनि कीदृशे श्रीमति सल्लक्ष्मीके । श्रियः पतिरित्यन्यहरिव्यवच्छेदार्थं कृतं मङ्गलार्थं वा । वसन् ददर्शेति धातुसम्बन्धे प्रत्यया इति साधु ... .. अम्बरादवतरन्तं अम्बरमाश्रित्याधः पतन्तं लब्धलोपे पञ्चमी वक्तव्या । अन्यथा आकाशस्यानवधित्वात् भुवमपायि-
ष्पादानमिति पञ्चम्येव न स्यात् । अङ्गभूशब्दश्चाव रुचिवशात् मानसेऽपि पुत्रे

वर्त्तते । सुवः संज्ञान्तरयोरिति क्विप् । केचिदत्र श्लोके पञ्चान्तरमाहुः ।
 वसन्नि वरुणालये ससुद्रे । वसुदे धनदे । वसन् चरिर्मुनिं ददर्श चरिः
 कौदशः श्रीमतिशासितुञ्जत् । श्रीश्च मतिश्च ताभ्यां शासितुं शीलं येषां ते
 श्रीमतिशासिनः तान् तुञ्जन्ति हिंसन्ति ते श्रीमतिशासितुञ्जा दानवाः तान्
 गच्छन्ति श्रीमतिशासितुञ्जगत् क्विपि रूपम् । अयन्ति तामिति श्रीः ... ..
 इत्यादिना क्विपि दीर्घश्च पातौति पतिः ... .. त्र्योणादिकः ॥ अतः सर्व-
 व्यापकत्वात् ... .. तथाहि तत्र नारदागमनेन ... .. कार्यान्वि-
 मन्तादिस्त्वचनं वसुदेवसन्नि वसन्निति ... .. युधिष्ठिर-
 प्रीतये जगामेति भाविकार्यार्थस्त्वचनम् । श्रियः पतिरिति ... ..
 ... .. एवञ्च ध्वननद्वारा चतुर्थसर्गमारभ्य दशमसर्गपर्यन्त-
 सुदीपन ... .. स्तन्वावारसन्निवेश वसन्तादिवर्णन-वनविहार जलक्रीडा
 तत्तदवसरे तत्तदुक्तिप्रकार-मधुपान-सुरतोत्कर्षः स्त्वचितः । अतः सर्व-
 व्यापकत्वा ... .. वस्तुनिर्देशः ॥ इत्यादि ॥

End.

अथ । सुतनोरभिसारिकायाः दयितोपगमे प्राणनाथाभिसरणे सान्द्रतम-
 मतिनिविडं सन्तमसं गाढान्वकारः भयाय चासाय नाभवत् । तनौ शरीरे
 ... शुक्ला या रोमराजिस्तस्याः पथा वेपथवे कम्पाय नाभवत् । कथन्तर्हि
 नाभवदित्याह कार्यगुणतां प्रयोजनगीरवं प्रियोपकण्डप्रान्निलक्षणमवधार्य-
 निश्चित्य ... .. तेन कार्यगुणतामवधार्य-
 चलिताया इत्यध्याहार्यं तत् समानकर्तृकता भवतीति सन्तमसमिति अव-
 समन्वेभ्यस्तम इति तमसोऽवसमासान्तः ॥ स ग्रहगणस्तारासमूहः तमोभि-
 स्ततां व्याप्तां तमौ रात्रिमधिगम्य प्राप्य युतिसमूहौत् कान्तिमाददे । स क
 इत्याह । यः अङ्गप्रपि दिवसेऽपि आदित्यतेजसा हेतुना न दृश्ये न दृष्टः
 यो दिवसेऽपि न दृश्यते स कथं रात्रौ दृश्यत इत्याह । लघवः प्राकृताः
 मल्लिनाश्रयतः कलुषाधारात् प्रकटीभवन्ति व्यक्ता जायन्ते । अल्पप्रमाणत्वात्
 लघुर्ग्रहगणः । तमःशून्यत्वात् रात्रिर्मल्लिना । रजनी यामिनी तमीत्यमरः ।
 अन् । तेन समयेन प्रदीपाख्येन अवल्ला नार्थः ॥ (इतः परं खण्डितम्)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालवधकाव्यस्य व्याख्यानम् । खण्डितत्वान्नात्र ग्रन्थे
 ग्रन्थस्य ग्रन्थकर्तृत्वं नामनिर्देशोऽस्ति केवलं सर्गशेषेऽप्यस्ति वल्लभसारटीकेति नाम ॥

N°. 364. **শ্রীসুপাল্লবধটীকা (শ্রীসুবোধিনী)** By **মহেশ্বরশর্মা**. Substance, country-made paper, 19×3 inches. Folia, 80. Lines, 8 on a page. Extent, 2,560 glosas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkudā Viṣṇupura, Kārtika Candra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.   ॐ नमः शिवाय ।

यत्पक्षपातलवतः प्रसभं जङ्गोऽपि

वाचस्पतिं सपदि मूकयितुं समर्थः ।

तद्गौरवं चरणमन्वहमादरेण

वाक्कायमानसभवैः प्रणमामि भावैः ॥

दृष्ट्वाख्यं प्रणमामि धाम दिविषन्मन्दारमाला गल-

द्वाराष्ट्रम्करन्दवृन्दशिशिरश्रीपादपौठान्तकम् ।

यत्सातन्त्रा सुपात्तमेव जगतां दृष्टिस्थितिव्यापदः

कञ्चुं ते तु सुरा विभूतिरतुला ब्रह्माच्युतश्चम्बकाः ॥

यद्यपि बहवो ग्रन्थाः सन्ति महान्तो निगूढभावार्थाः ।

तदपि च शिष्यद्वितैषी कुरुते टीकां स्फुटां द्विजः कश्चित् ॥

वस्तुनिर्देशप्रारम्भकं महाकाव्यलक्षणं सम्पादयन् प्रतिसर्गान्तस्थोके चिह्नतया

श्रीशब्दं प्रयुञ्जानः शिशुपालबधसचेष्टभगवच्छ्रीकृष्णोत्तेजनार्थं भगवत्पाक-

शासनप्रेरितस्य देवर्षेणारदस्य दर्शनं प्रथमतो मन्यकत् प्रक्रमते । श्रियः ।

इत्यादि ।

End.

उपालभमाह । ननु हे श्रीकृष्ण त्वं धरस्य पर्वतस्य उद्धर्ता श्रीगोवर्द्धनो

भवता उद्धृत इति सर्व्वत्र जगति भुवने प्रतीतः प्यातोऽसि तत्तदा अतिभरं

मां किं बधः प्रापयिषुः पातालं प्रापयितुमिच्छुः । किं प्रश्ने । यो धरस्योद्धर्ता

स कथं धरमधः प्रापयतीति प्रश्नार्थः ॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीमद्देशरश्मिकृतायां शिशुबोधिण्यां माघटीकायां पञ्चमसर्गः ॥ * ॥

(अतःपरं खण्डितम् ॥)

विषयः । माघकविकृतस्य शिशुपालबधकाव्यस्य व्याख्यानं पञ्चमसर्गपर्यन्तम् ॥

No. 365. **শিশুলোচনম্**. By **সুকুন্দরামদেবচ**: Substance, country-made paper, 16×3½ inches. Folia, 93. Lines, 5 on a page. Extent, 1,220 **glokas**. Character, Bengali. Date, Sk. 1792. Place of deposit, District Mayamanasimha, **Āsujīṣa**, **Ānandakīṣora Rāya**. Appearance, fresh. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीसूर्याय ।

नत्वा भक्तविशेषमिष्टफलदं कृष्णद्विपङ्केषु च
 इन्द्राद्यामरवर्गयुष्टमनिशं निःशेषविज्ञापहम् ।
 स्पष्टाश्रुं शिशुलोचनं सुकमलं वारादिभिर्निर्णयं
 विद्यानन्दकुलोद्भवो वितनुते श्रीमन्मुकुन्दः स्वयम् ॥
 आदित्यस्यन्दमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः ।
 एतेषां नामतो वाराः सप्तैते कथिताः क्रमात् ॥ इत्यादि ।

End.

मृत्युकाले जपेत् कृष्णं रामं नारायणं चरितम् ।
 अभिषेकञ्च जाग्रत्यास्तोत्रे कुर्यान्मनोरमम् ॥
 सान्तो ग्रीवायां रुद्राक्षो धार्यते तुलसीदलम् ।
 भवपाशविमुक्तेस्तु याति विष्णोः परं पदम् ॥

Colophon.

इति श्रीमुकुन्दरामदेवज्ञविरचिते शिशुलोचनाख्ये भूलक्षणादिनिर्णयो नाम
 अष्टमोऽध्यायः ॥ शकाब्दाः १७८२ ।

विषयः । वारकथनम् । वारशुभाशुभकथनम् । वारगुणकथनम् । राशिस्वरूपनिरूपणम् ।
 षष्ठोदयादिः । संक्रान्तिनिर्णयः । गुरुविरुद्धादिनिर्णयः । ग्रहमण्डलनिरूपणम् । युग्मादिविचारः
 सुद्वर्त्तकथनम् । सर्वौषधि-महौषधादिः । वारवेला-कालवेलादिः । कालशुद्धिः । भूकम्प-
 दिग्दाहादिजन्याकालनिरूपणम् । कन्याकरादिलक्षणम् । मासनिर्णयः । सुतद्विबुक्तगोधुलि-
 योगादिः । नववध्वागमनगर्भाधानादिसमयनिरूपणम् । सरोवरादिलक्षणम् । धान्यादिपृथ-
 ज्ञानम् । वास्तुभूम्यादिलक्षणम् । सुसुर्षुकालौषधसेवनादिविधिश्च ।

No. 366. शुद्धिकारिकाली . By मोहनचन्द्रवन्द्योपाध्यायः . Substance,
 country-made paper, 14×3½ inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page.
 Extent, 262 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sana 1277. Place of
 deposit, District Dhākā, Parganā Sonārgā, Post Office Vaidyerbāzār,
 grāma, Sātbheyepaḍā, Paṇḍita Nilakamala Smṛtibhūṣaṇa. Appearance,
 new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा गुरुं विबुधवन्द्यमतं विश्लेष्य
 संचेपतो जयपुरस्थितिरेष यत्नात् ।
 सश्रीसुवन्द्यजनिमोहनदेवशर्मा
 शुद्धेक्षनोति जनरञ्जनकारिकालीम् ॥

अथ सपिण्डादिनिर्णयः ।

स्त्रीपभाजश्चतुर्थाद्याः पित्राद्याः पिण्डभागिनः ।

पिण्डदः सप्तमस्तेषां सापिण्ड्यं साप्तपौरुषम् ॥

दशमं पुरुषं यावत् साकुल्यन्तु प्रकीर्तितम् ।

चतुर्दशं भवेद् यावत् समानोदकमुच्यते ॥

अदत्तकन्यायास्तु ॥

प्रपितामहपर्यन्तं सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।

तेषां सन्ततयो ग्राह्या आद्यं त्यक्त्वा त्रयः किञ्च ॥

तथाच शूद्रिरनाकरे ॥

अप्रजानां तथा स्त्रीणां सापिण्ड्यन्तु त्रिपौरुषम् ।

विहाय जीविनं तातं शास्त्रं पौत्रे प्रदर्शनात् ॥

अनिरुद्धसुतायाः सापिण्ड्यस्येति शेषः । अन्यच्च ।

अनिरुद्धसुतायान्तु शास्त्रं पौत्रात् विराचकम् ॥

पौत्रादित्यस्य परमिति शेषः ॥

आत्मापेक्ष्य पञ्चमे च तदृष्टद्वप्रपितामहे ।

निवर्त्तत च सापिण्ड्यं कन्यायाः शास्त्रयुक्तिनः ॥

पञ्चमादित्रिपुरुषं यावत् साकुल्यमुच्यते ।

दशमं पुरुषं यावत् तावत् केषाञ्च सप्ततम् ॥

दत्तकन्यायास्तु ।

दत्ता या कन्यका स्यान्तु भर्तृसापिण्ड्यगोत्रभाक् ।

पितृसापिण्ड्यगोत्राच्च निवर्त्तत च शास्त्रतः ॥

अथाशौचकालनिर्णयः ।

शूद्रोत् विप्रो दशाक्षेन द्वादशाक्षेन भूमिपः ।

वैश्यः पञ्चदशाक्षेन शूद्रो मासेन शूद्राति ॥

साकुल्ये सर्वजातीनां त्र्यक्षाशौचं भवेद् ध्रुवम् ।

स्यात् समानोदके तेषां पक्षिणी मुनिवाक्यतः ॥

नामगोचस्मृतौ पश्चात्तेषां ... .. सुच्यते ॥ इत्यादि ॥

End.

अथ स्त्रियाः ग्राह्याधिकारे क्रमः ।

ज्येष्ठः पुत्रः कनिष्ठश्च पौत्रः प्रपौत्र एव च ॥

अदत्ता ... .. दत्ता दौहित्र एव च ।

पत्नी च पुत्रकश्चैव पतिः पुत्रवधूसूत्रा ।
 देवरश्च तथा स्वामी भ्रातृपुत्रास्ततः परम् ॥
 स्वश्रुरादिसपिण्डाश्च समानोदकगोचराः ।
 पिता कनिष्ठभ्राता च ज्येष्ठश्चैव सद्योदरः ॥
 भगिनीपुत्रकश्चैव स्याद् भर्तुर्भगिनीसुतः ।
 भ्रातृपुत्रश्च जाभ्राता भर्तुर्मातुल एव च ॥
 भर्तृशिष्याः पितृवंश्या मातृवंश्यास्तथैव च ।
 आद्यश्राद्धादिकं कुर्यात् निर्दिष्टाश्च क्रमादिमे ॥
 ज्येष्ठा यद्यवीरा कन्या कनिष्ठा च सपुत्रिका ।
 तदा कनिष्ठया कार्या क्रिया प्रेतस्य सर्व्वदा ॥
 अवीरा चैव बन्ध्यापि श्राद्धाधिकारिणी भवेत् ।
 कनिष्ठा चेत् सपुत्रापि ज्येष्ठावीरा चरेत् क्रियाम् ॥

अथानधिकारिणः ।

न स्यातां स्त्रीवपतिनौ जात्यन्ववधिरौ तथा ।
 उन्मत्तजडमूकाश्च ये च केचिन्निरिन्द्रियाः ॥
 सर्व्वथा भागशून्या ये ते न स्युरधिकारिणः ।
 एवं नानाविधाः सन्ति श्राद्धे चानधिकारिणः ॥

Colophon.

इति वन्द्यघटीय-श्रीमोहनचन्द्रविद्यावाचस्पतिविरचिता शुद्धिकारिकाली
 समाप्ता ॥

विषयः । सपिण्डादिनिर्णयः । साकुल्यनिर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशौचकालनिर्णयः ।
 रजस्वलाशौचनिर्णयः । गर्भश्रावाशौचनिर्णयः । जाते बालके ब्राह्मणादिवर्णभेदेन प्रसूतीना-
 मशौचकालनिर्णयः । अनधिगतचूडोपनयने सृते बालके पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । छत-
 चूडोपनयनबालकमरणे सपिण्डसकुल्यानामशौचकालनिर्णयः । कन्यामरणे पित्रादीनां सद्यः
 शौचकथनम् । वाग्दत्तायाः कन्याया मरणे पित्रादीनामशौचकालनिर्णयः । दत्ताया मरणे
 भर्तृनत्सपिण्डादीनामेवाशौचं न पित्रादीनामिति कथनम् । खण्डाशौचनिर्णयः । युद्धादि-
 निमित्तकेषु स्मृतिविशेषेषु अशौचकालनिर्णयः । असपिण्डाशौचनिर्णयः । पर्णनरदाद्याशौच-
 निर्णयः । ब्राह्मणादिवर्णभेदेनाशुचीनामङ्गास्पृश्यत्वकथनम् । अक्षारलवणनिर्णयः । अशौचस्य
 गुणत्वलघुत्वनिर्णयः । अघटद्विमदशौचनिर्णयः । अशौचसङ्करनिरूपणम् । पतितादीनां मरण-
 जनने अशौचाभावनिर्णयः । पातकिनिर्णयः । मद्यापापिप्रायश्चित्तनिर्णयः । अशौचमध्येऽपि
 जातकर्मादिकर्मकरणनिरूपणम् । पूरकपिण्डदानादिविधिः । प्रेतश्राद्धविशेषकथनम् । तर्पण-
 विधानम् । आद्यकृत्याधिकारिनिर्णयः । आद्यकृत्यानधिकारिनिर्णयश्च ॥

No. 367. शुद्धिकौमुदी. By गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्यः. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 9. Lines, 8 on a page. Extent, 441 glokas. Character, Bengali. Date, Sk 1735. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, fresh, Prose and verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीरामः शरणम् ।

सामन्दं प्रणमन्महेन्द्रमुकुटप्रोतेन्द्रनीलामल-

श्रेणीस्त्रीकृतचञ्चरीकनिवह्यासङ्गसम्भावनम् ।

क्षप्रोदूतभवोत्तमाङ्गतटिनीसम्भूतशङ्कावहं

श्रीगोविन्दपदाम्बुजं वितनुतामृद्धिं परामान्तरीम् ॥

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि

प्रोक्ताः सम्यगथो विविच्य सुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।

श्रीमत्तानपदारविन्दविलसद्भूलीभवोद्देशतः

श्रीगोविन्दकविः करोति गहनां शुद्धेरिमां कौमुदीम् ॥

अथ शुद्धिलक्षणं निरूप्यते । तत्र वेदबोधितकर्माहता शुद्धिः । अहता

तत्तद्विधिबोधितत्वं यत्कर्म्मसम्पादनाय येषां पाचकालादीनां यादृशं विश्व-
बोधितत्वं तत्कर्म्मणि तेषां सैव शुद्धिरित्यर्थः ॥ इत्यादि ।

End.

अथवा कायिकथमिचारिस्थले सर्व्वेव सकलमुनिभिः प्रायश्चित्तोपदेशात्
यथाविधिक्षतप्रायश्चित्ताया अपि रजोयोगानन्तरमेव शुद्धिनियमविधायकं
रजसा स्त्री मनोदुष्टेति मनुवचनान्तु मनोदोषे तन्मात्रशुद्ध्यर्थमिति ध्येयम् ।

मनुः । चान्द्या शुद्ध्यन्ति विद्वांसो दानेनाकार्य्यकारिणः ।

प्रच्छन्नपापा जयेन नदी वेगेन शुद्ध्यति ॥

मरीचिः । येषु स्थानेषु यच्छौचं धर्म्मचारश्च यादृशः ।

तत्र तं नावमन्येत धर्म्मस्त्वैव तादृशः ॥ ० ॥

गणपतिभट्टतनुजो गोविन्दानन्दकविकङ्कणः श्रीमान् ।

समस्त सन्तोषार्थं सुधियां श्रीशुद्धिकौमुदीमेताम् ॥

सर्व्वानार्थ्यामिने तस्मै गोविन्दाय नमो नमः ।

अचानुरागं धास्यन्ति यत्कृपाभिर्विपश्चितः ॥ ० ॥

Colephon.

इति गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्य्यकृता शुद्धिकौमुदी समाप्ता ॥ * ॥

श्रीरामः शरणम् । शकान्दाः १७३५ ।

विषयः । शुद्धिरूपनिरूपणम् । अशौचकालादिनिरूपणम् । जननाद्यशौचनिरूपणम् । अशौचे एकोद्दिष्टविचारादिः । बालाद्यशौचनिरूपणम् । रजसलाशौचनिरूपणम् । सपिण्डाद्यशौचनिरूपणमुखेन सपिण्डविचारादिः । अशौचिनामन्नभक्षणविचारादिः । स्मृत्यविशेषाशौचनिरूपणम् । सहभरणानुसूचनादिः । सुसुर्भुक्त्यादिः । वैतरणीधेनुदानविधिः । पर्जन्यरदाद्यादिविधिः । अस्त्रिसञ्चयनविध्यादिः । दशाहृत्यादिविधिः । एकोद्दिष्टविधानादिश्च ।

No. 368. शुद्धितत्त्वव्याख्या . By गुरुप्रसादन्यायभूषणः . Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 16. Lines, 8 on a page. Extent, 650 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. श्रीरामः शरणम् ।

सद्दानुगमनमिति सद्दानुशब्दावसमसौ सद्गमनमनुगमनहेत्यर्थः । अशुशब्दः पञ्चार्थः भर्त्नेति भर्तुरिति च पूरणीयम् । तेन भर्तृसद्गमनं तदनुगमनञ्च लभ्यते । गमनपदं परलोकगमनपरम् । तेन मरणमित्यर्थः । सद्गमनार्थः समभिव्याहृतगमनक्रियाकालः । इत्यादि ।

End. मरणं यदि तुल्यं स्यादिति तुल्यं अभिन्नदिनजाततया दशरात्रयापितया च समानमिति वक्ष्यते । किन्तु महागुरुनिपात इति इदमुपलक्षणं महागुरुनिपाताशौचान्तिमदिने तुल्यसपिण्डमरणद्वये दिनद्वयद्विरिति मन्त्रमिति गोस्वामी । अतएव मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचमपेक्ष्य गुरुत्वाभावादेव । एतेन मरणाशौचस्य दीर्घकालीनजननाशौचमपेक्षया गुरुत्वाभावेन ।

Colophon. इति महासहोपाध्यायगुरुप्रसादन्यायभूषणभट्टाचार्यविरचिता शुद्धितत्त्वव्याख्या कतिचिद्व्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥ ॐ रामः शरणम् ।

विषयः । रघुनन्दनभट्टाचार्यकृतस्य शुद्धितत्त्वव्याख्यासृतिशास्त्रीयग्रन्थस्य कठिनांशव्याख्यानम् ।

No. 369. शुद्धिदीपिकावृत्तिः . By मथुरानाथचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 86. Lines, 8 on a page. Extent, 3,053 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Usthi, District Mayamanasimha, Paṇḍita Kālicandra Nyāyālaṅkāra. Appearance, new. Prose. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य सम्यग्ज्ञानतमःस्त्रोमापहं मन्दः ।

क्रियते दीपिकावृत्तिर्मथुरानाथशर्मणा ॥

अथेह वक्ष्यमाणग्रन्थे कालस्य शुद्धिः प्रतिपाद्या कालसाक्षोरावादिः स च
सूर्य्याधीन एवेति ॥ इत्यादि ।**End.**अथ यदि लग्नस्य प्रथमद्रेक्षाणे जन्म तदा षष्ठाष्टमराशेरपि प्रथमद्रेक्षाणः
द्वितीये द्वितीयः तृतीये तृतीयः द्रेक्षाणो घाच्च इति । अथ कृतग्रन्थस्य
प्रामाण्यप्रयोजनाभिधानपूर्वकं परीक्षारमाह सुविस्तर इति । समाहृतं न
तु स्वयं कृतमित्यर्थः ।

मया सुनीनां वचनानि दृष्ट्वा

निबन्धसिद्धान्तवचो विचार्य्य ।

निरस्य चान्यस्य विरुद्धवादान्

संक्षिप्य वृत्तिर्विरोधे (?) सुबोधा ॥

Colophon.

इति मथुरानाथचक्रवर्त्तिहृत-दीपिकावृत्तावष्टमाध्यायविवरणं समाप्तम् ॥*

विषयः । शुद्धिदीपिकावृत्तिशस्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 370. शुद्धिसारः. By श्रीकण्ठशर्मा. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 21. Lines, 7 on a page. Extent, 750 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamānasimha, Sākoyāi grāma, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipāṇicānana. Appearance, tolerable. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

नत्वा शम्भुपदद्वन्द्वं श्रीश्रीकण्ठेन शर्मणा ।

गुरुधातुजपाठार्थं शुद्धिसारः प्रतन्यते ॥

अथ गर्भसावाशौचम् । लौकिककर्म्मणि स्त्रीणामेव तृतीयमासात् षण्मास-
पर्यन्तं माससमसंख्यकदिनमशौचम् । इत्यादि ।**End.**

ब्राह्मण्यौ क्षत्रिया वैश्या प्रसूता दशभिर्दिनेः ।

गर्भैः शुद्धा तु संसृष्टा त्रयोदशभिरेव च ॥

अन्यत् भावं सुधीभिरिति ॥

Colophon. इति शुद्धिसारः समाप्तः ॥

विषयः । गर्भखावजन्ममरणायशौचनिरूपणम् ॥

No. 371. श्रुद्धान्तिकाचारसारः . By यादवेन्द्रशर्मा . Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 67. Lines. 6 on a page. Extent, 750 ślokaś. Character, Bengali. Place of deposit, District Dhākā, Post Office Sonārgā, Baidyerbāzār grāma, Paṇḍita Kālikumāra Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ दुर्गायै नमः ।

पौषमन्यपरिपन्यद्वल्लालं यो
निःशेषमन्ति विदशैरभिवन्द्यमानः ।
येनार्द्धिदत् पुरवलं भुवनं ख्ये च
तं पार्वतीपरिष्टदं प्रणमामि शम्भुम् ॥
आसीत् सर्वगुणाकरो गुणिगणाम्भोजोदये भास्करो
... .. विपक्षैरवकुलं सम्मोदने दक्षकः ।
कीर्त्युद्भासितभूमिपालतिलको दीनद्विजाकाङ्क्षिते
चिन्तारत्नमयो नराधिपवरः श्रीधुक्तावाणेश्वरः ॥
धातासीद् यस्य राज्ञः कलिकलुष ... ..
जनक इव सुधी ... .. शास्त्रेष्वभिज्ञः ।
भिक्षाप्रायो वदान्यः शिविरिव विदुषामाश्रयो रामतुल्यः
... शक्रप्रतापो विजय इव वरः श्रियुतो वासुदेवः ॥
अलङ्कारिष्यन् स्वगुणैरिदं कुलं ... .. स्नातलकीर्त्तिमण्डलः ।
प्रतापतन्त्रारिगणः ... .. ततोऽजनि श्रीरघुदेवभूपतिः ॥
सोऽयं भूपालचूडामणिनिकरकरालौढपादारविन्दो
गङ्गासङ्गाधिपुष्पीकृतपुरवसन्तिगौडराजाधिराजः ।
लक्ष्मीनाथाङ्घ्रिपाथोरुह ... .. यादवेन्द्रं
विज्ञोऽनुज्ञाप्य विज्ञं विरचयति नवं आक्रिकाचारसारम् ॥
अथ न्यायतो वर्त्तमानानां नित्यनैमित्तिकानुष्ठानवतां शूद्राणां दिनकृत्या-
न्युच्यन्ते । यद्यपि
विज्ञानां वेदविदुषां धर्मज्ञानां यशस्विनाम् ।

शुश्रूषेव हि शुद्रस्य धर्मो निःश्रेयसः परः ॥
 विप्रसेवैव शुद्रस्य विशिष्टं कर्म कौत्स्यते ।
 यद्यतोऽन्यदि कुरुते तद्भवत्यस्य निस्तुलमिति ॥
 अनुवचनाभ्यां शुद्राणां द्विजसेवातिरिक्तकर्म्मणि नाधिकारप्रसक्तिरिति ।
 तथापि
 द्विजशुश्रूषयैवैष पाकयज्ञाधिकारवान् ।
 निनेजयति वै लोकान् शुद्रो धन्यतरस्ततः ॥
 वर्णव्यवस्थस्य शुश्रूषां शुचिः शुद्रः करोति यः ।
 स्वधर्मस्य इति ज्ञात्वा तस्य गृह्णाम्यहं वस्त्रम् ॥
 भार्यारतिः शुचिर्भृत्यभर्ता श्राद्धक्रियापरः ।
 नमस्कारेण मन्त्रेण पञ्चयज्ञान् न ज्ञावयेत् ॥ इत्यादि ॥

End.

अथ स्त्रीधर्मः । स्कन्दपुराणे । लोपासुद्रासुद्दिश्यागस्त्यवाक्यम् ।
 सेवते भर्तृवच्छिष्टं दृष्टमन्नफलदिकम् ।
 महाप्रसाद इत्युक्त्वा प्रतिदत्तं प्रतीच्छति ॥
 अविभज्य न चाञ्जीयात् देवपितृतिथिष्वपि ।
 परिचारकवर्गेषु गोषु ... .. कुलेषु च ॥
 संयातापस्करा दद्याद् दृष्ट्वा व्ययपराङ्मुखा ।
 कुर्यात् प्रियमनुज्ञाता नोपवासव्रतादिकम् ॥
 स्त्रीधर्म्मिणी चिराच्चतु ... .. द्वैव दर्शयेत् ।
 स्ववाक्यं आवयेद्वापि यावत् ज्ञात्वा न शुद्ध्यति ॥
 सुस्नाता भर्तृवदनमौचतेऽन्यस्य न क्वचित् ।
 अथवा मनसि ध्यात्वा पतिं भानुं विलोकयेत् ॥
 सर्पिलंबवर्णतैलादिचये चापि पतिव्रता ।
 पतिं नास्तीति न ब्रूयादायाच्यर्थेन योजयेत् ॥
 आयाच्यर्थेन घृतादिकं दत्तं नतु नास्तीति इत्यर्थः ॥
 तीर्थस्नानार्थिनी नारी पतिपादोदकं पिबेत् ।
 शङ्करादपि विष्णोर्वा पतिरेकोऽधिकः स्त्रियः ॥
 .....
 धन्या सा जननी लोके धन्योऽसौ जनकः पुनः ।
 धन्यः स च पतिः श्रीमान् यस्य गेहे पतिव्रता ॥

पितृवंशा मातृवंशाः पतिवंशास्तयः ... ।

पतिव्रताया धर्मेण स्वर्गसौख्यादिभागिनः ॥

यवं भारतादावपि वक्तुं पतिव्रतामाहात्म्यं जहनीयम् । नेह विस्तारमिया
तत् प्रदर्शितमस्माभिरिति ॥

Colophon.

इति गौडमहोमहेन्द्र-श्रीरघुदेवभूपतिसमादिष्ट-श्रीयादवेन्द्रशर्माविरचितः
शुद्धाङ्गिकाचारसारः सम्पूर्णः ॥

विषयः । शुद्धाणां नित्यनैमित्तिकाद्यनुष्ठाननिरूपणम् । तत्र धर्मपदार्थनिर्णयः । धर्म-
शास्त्रनिर्णयः । अष्टादशपुराणनिर्णयः । धर्मशास्त्रप्रशंसा । शौचपदार्थनिर्णयः । दशविधधर्म-
प्रमाणम् । शुद्धाणां प्रातःकृत्यादिनिर्णयः । जलशौचनिर्णयः । सूत्रोत्सर्गनिर्णयः । द्वादशधा
मलशुद्धिनिर्णयः । स्नानिकायां दुष्टादुष्टलनिरूपणम् । आचमननिरूपणम् । आचमनपाच-
निषेधः । आसने विशेषनिरूपणम् । शुष्कवासादिविशेषनिरूपणम् । द्विराचमननिर्णयः ।
दन्तधावननिर्णयः । तस्य विहितनिषिद्धकाष्ठकथनम् । प्रातर्मध्याह्नस्नाननिर्णयः । वस्त्रनिष्पीडन-
पादप्रक्षालन-गृहप्रवेशादिनिर्णयः । शङ्खजलस्य गङ्गाजलतुल्यलकथनम् । शुद्धस्य मन्त्रपाठा-
नधिकारिलकथनम् । वासण्यादौ स्नानविधिः । तर्पणविधिः । भोक्तादितर्पणविधिः । तिथि-
विशेषे द्रव्यविशेषेण तर्पणविधिः । रोमजवस्त्रादिपरिधानविधिः । देवपूजायामाद्यन्तनिरूपणम् ।
भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । स्तुतिनमस्कारप्रदक्षिणादेः फलविशेषकथनम् । निर्मास्यधारणस्थापन-
विधिः । षोडशोपचारपूजाया उपचारद्रव्यविशेषविधिः । पञ्चमयामार्गकृत्य-वैश्वदेववलिकर्म-
होमद्रव्यादिनिर्णयः । वलिदानप्रकारनिर्णयः । अतिथिपूजा-नित्ययाज्ञनिर्णयः । अतिथिवैमुख्ये
दोषकथनम् । भिक्षादानफलम् । गृहस्थप्रशंसा । गोप्रासदानफलम् । दन्तरक्तपाते कर्म-
विशेषनिषेधः । भोजनस्य लक्षणपरिसंख्यादिनिर्णयः । अनिवेद्यवस्तुभोजननिषेधः । देवता-
सुदिष्ट निवेदने फलनिर्णयः । भोजने दिङ्निधमः । वामपार्श्वे जलधारणे दोषकथनम् ।
अशुभान्नभोजने दोषकथनम् । मांसभक्षणे विधিনিषेधौ । मांसपरित्यागे फलकथनम् । निषिद्ध-
दुग्धनिर्णयः । भोजनपाचनिर्णयः । भोजनप्रकारनिर्णयः । भोजने पौर्वापर्यायनियमः । भोज-
नानन्तरकर्मनिरूपणम् । तिथिवारविशेषे निषिद्धद्रव्यनिरूपणम् । रविवारे निषिद्धकर्म-
निरूपणम् । अमावास्यायां निषिद्धकर्मनिरूपणम् । पर्वणि निषिद्धकर्मनिरूपणम् । संक्रान्ति-
स्नाननिर्णयः । ग्रहणस्नाने द्रव्यनिर्णयः । रात्रिकृत्यनिर्णयः । शयनविधिः । दारोपगमन-
विधिः । ऋतुनभिगमने दोषकथनम् । अनेकासां स्त्रीणाम्भतावुपस्थिते व्यवस्थानिर्णयः । अभि-
गमनानन्तरं शौचकथनम् । मैथुनादौ सूत्रोच्चारणे शुद्धिकथनम् । स्त्रीणां धर्मनिर्णयः ॥ अथ
शुद्धाङ्गिकाचारकथनमुखेन सर्ववर्णानामेवाङ्गिकाचारनिरूपणमेति ॥

No. 372. श्यामाकल्पलता . By रामचन्द्रकविचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 18×6 inches. Folia, 94. Lines, 11-13 on a page. Extent, 3,000 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Vikramapura Mājhapādā, Bābu Rāsavihārī Rāya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Incorrect.

Beginning.

ॐ नमस्तस्यै ।

ज्ञानातीतापि संवित् खजति जगदवत्यति विश्वैकहेतु-
 विंश्चात्मा बुद्धिचेतःप्रकृतिमहदहङ्कारमात्रास्वरूपा ।
 वर्षात्मा वर्षधामा प्रकृतिरिति परा गीयते वेदविद्भि-
 र्या वा सेवास्तु तस्यै घनतिमिर × × सर्वमूर्त्यै नमोऽस्तु ॥
 अज्ञानध्वान्तहंसाय चित्कैरवकलाभ्यते ।
 दीनत्राणकृपाधान्ने श्रीकृष्णाय नमो नमः ॥
 देवीं दुर्जरदैत्यदग्धमनीं नला शिरःपङ्कजे
 भूत्वा श्रीगुरुपादपङ्कजरज्जो जाला च + + ।
 तेषामाचरणञ्च तन्त्रनिबद्धानालोक्य यत्नादिमां
 श्यामाकल्पलतां सतां वितनुते मोदाय रामः सुधीः ॥
 यद्यपि पूर्णानन्दैः सर्वैरहस्यं स्मरन्ति तं व्यक्तया ।
 तच्च स्वातन्त्र्येण प्रायशः प्रमाणमभिगीतमाचारमार्गेण ॥
 साधकसिद्धिफलेयं कल्पलता तन्यतेऽस्माभिः ॥
 स्वतन्त्रं वीरतन्त्रञ्च फोत्कारीतन्त्रमेव च ।
 कालिकाकुलसर्व्वस्वं कालीतन्त्रञ्च यामस्तम् ॥
 कुलार्णवं तथा कालीकल्पं भैरवतन्त्रकम् ॥
 कालिकाकुलसद्भावं तथा चोत्तरतन्त्रकम् ।
 वीक्ष्य तत्तत् प्रमाणेन वक्ष्ये मोक्षप्रदायिनीम् ॥
 कलौ कल्पद्रुमप्रख्यां कालिकां भवभीतिहाम् ।
 तच्चादौ मन्त्रोद्धारं विदुषोति । तदुक्तं स्वतन्त्रतन्त्रे,—
 क्रोधीशं विन्दुयुक्कानां त्रिमूर्त्यग्निसमन्वितम् ।
 चिह्नं खेत् परतो देवि ऋङ्कारद्वयमेव च ॥
 मायाद्वन्द्वं समालिख्य अविः सम्मर्त्तस्त्वहम् । इत्यादि ।
 मोक्षान्तरम् प्रष्टव्यं महतां सेवितैः पदैः ।
 सन्तः प्रसन्नतः सन्तु न्यस्तश्चावस्यन्तः ॥

End.

सर्वतन्त्राणि कार्त्तुर्न केन ज्ञातानि कुच वा ।
 यथाज्ञानं मया प्रोक्ता श्यामाकल्पलता ह्यसौ ॥
 मत्वा नीलनवीननीरदनिभासाद्यां नमद्वत्सलां
 धत्वा मूर्ध्नि गुरोः पदाब्जयुगलं तन्त्राणि संगृह्य च ।
 + + + × ×
 + + + + + ॥

Colophon.

इति माधवकविकण्ठाभरणचक्रवर्त्तिसुत-श्रीरामचन्द्रचक्रवर्त्तिविरचिता
 श्रीश्यामाकल्पलता परिपूर्णा ॥

विषयः । अचादौ द्वाविंशत्यक्षरमन्त्रोद्धारः । अथ मन्त्रभेदः । तत्र मन्त्रभेदेन ध्यान-
 भेदः । यन्त्रभेदः । श्मशानकालीमन्त्रश्च । अथ दीक्षाप्रशंसादिः । तत्र गुरुशिष्यादिलक्षणम् ।
 दीक्षाप्रकारकथनम् । नवचक्रकथनम् । तत्र षड्दलचक्रम् । सिद्धादिचक्रम् । राशिचक्रम् ।
 कुलाकुलचक्रम् । अकडमचक्रम् । कठवचक्रम् । गणचक्रश्च । अथ कालशुद्धिविवेचनम् । अथ
 मण्डनादिकथनम् । अथ दक्षिणादेव्या नित्यार्चनविधिः । तत्र प्रातःकृत्याकरणदोषः । ज्ञान-
 विधिः । सन्यादिविधिः । तर्पणविधिः । कार्यविशेषे वस्त्रनियमः । पूजास्थाननिरूपणम् ।
 आसनादिविधिः । तत्र वीरासनविधिः । विजयाशुद्धिः । विशेषतः प्राणायामविधिः । कुल-
 पाचादिनिरूपणम् । प्राणप्रतिष्ठाप्रयोगः । तत्र ऋष्यादिन्यासविधिः । षडङ्गवर्णन्यासादिः । पञ्च-
 दशाक्षर-श्रीकण्ठन्यासः । मातृका ऋष्यादिविधिः । षोडशान्यासः । तत्त्वन्यासः । बीजन्यासश्च ।
 अथ अन्तर्यजनप्रकारः । तत्र मातृकान्यासः । षडङ्गन्यासः । विषमपुष्पकथनम् । मानसजप-
 विधिः । होमविधिश्च । अथ वस्त्र्यागविधिः । अथ कूर्मसुद्राप्रकारः । ध्यानकथनम् । यन्त्र-
 कथनम् । अथ कलसंस्थापनविधिः । कलसलक्षणम् । षट्कुटादिवलिविधिः । अष्टाङ्गार्थनिरू-
 पणम् । अवगुण्ठनसुद्रा । योनिमुद्रा । शङ्खमुद्रा । आवाचनादिसुद्रा । खड्गादिसुद्रा । अष्टा-
 दशोपचारः । षोडशोपचारः । उपचारक्रमः । पुण्यादिदाननियमः । नैवेद्यविधिः । नैवेद्य-
 पात्रादिनिरूपणम् । युगभेदेन सुराभेदव्यवस्था । ब्राह्मणस्य मद्यपाननिषेधादिः । नक्तानुकल्प-
 विधानम् । दशविधमद्यकथनम् । तत्र गौड्डीदाने सर्ववर्णानां दोषकथनम् । मद्यशोधनादि-
 विधिः । तत्र सुद्राविधिः । मांसविधिः । मांसानुकल्पविधिः । मत्स्यविधिः । षडङ्गपूजन-
 विधिः । गुरुक्रमः । आवरणदेवतापूजाविधिः । जपविधिः । तत्र मालाविधिः । वासनाविधिः ।
 बलिदानविधिः । प्रदक्षिणलक्षणादिः । अष्टाङ्गप्रणामविधिः । नैवेद्यदाननियमः । आत्मसमर्पण-
 विधिः । तिलकविधिः । सहस्रनामस्तवादिः । कर्पूरादिस्तवः । स्तवराजस्तोत्रम् । ब्रह्मगाथा ।
 स्तवपाठक्रमश्च । अथ देवीमाहात्म्यम् । अथ कवचकथनम् । तत्र विरुपाक्षोक्तकवचम् ।
 अन्यविधकवचञ्च । अथ पुरस्करणविधिः । वीरपुरस्करणविधिः । तत्र वर्षभेदेन होमाद्यनु-

कल्पजपनियमः । ब्राह्मणभोजनस्यावश्यकत्वकथनम् । मन्त्रसिद्धितत्त्वकथनम् । सिद्धिस्थानञ्च ।
 अथ क्रूरमौचक्रम् । अथ भक्ष्याभक्ष्यविवेचनम् । अथ जपमालानिर्णयः । मालाप्रतिष्ठाप्रकरणम् ।
 पुरश्चरणे वर्जनीयनिरूपणम् । जपकाले निषिद्धकर्मकथनम् । शक्तिनियमः । कौलिकार्चन-
 फलकथनञ्च । अथ वीरकल्पः । तत्र शान्तिस्तोत्रम् । कुमारपूजानियमः । अथ तर्पण-
 विधिः । अथ अन्यप्रकारेण पुरश्चरणविधिः । यज्ञपुरश्चरणम् । नवरात्रिपुरश्चरणम् । पुर-
 श्चरणमन्तरेणापि मन्त्रसिद्धिः । अथ काम्यप्रयोगः । लतासाधनप्रकारः । अथ महिषमर्दिनी-
 मन्त्रादिः । अस्याः पूजनक्रमः । अस्याः पुरश्चरणजपादिः । तत्र होमद्रव्यनियमः । महिष-
 मर्दिनीस्तोत्रम् । अस्याः कवचञ्च । अथ नीलक्रमः । तत्र शवक्रमः । स्थाननियमः । अथ
 जयदुर्गामन्त्रः । तत्र श्मशाने विशेषकथनम् । अथ शवसाधनविधिः । अथ प्रकारान्तरेण
 वीरसाधनविधिः ॥ अथ आकर्षणप्रयोगः । निग्रहाद्युपायः । अथ उच्चाटनविधिः । अथ
 बालसंस्कारविधिः । अथ शक्तिशुद्धिकथनम् । तत्र नवकन्याविधिः । स्वयम्भूकुसुमोत्पत्तिकथनम् ।
 अथ कुण्डगोलविधिः । अथ द्रुतीयागविधिः । अथ सामान्यतः साधनविधिः । तत्र कुलवारादि-
 नियमः । अथ शिवावलिविधिः । अथ समयाचारः । भावत्रयविवेचनम् । कुल्लीनाचार-
 कथनम् । अथ कौलिकानां प्रायश्चित्तविधिः । अथ पशुसंसर्गप्रायश्चित्तम् । मन्त्रमाह्वगमन-
 प्रायश्चित्तम् । अनिवेदितद्रव्यभोजनप्रायश्चित्तम् । प्राणिहिंसाप्रायश्चित्तम् । कुल्लीनार्चनविधिः ।
 होमादिनियमश्च । इति ।

No. 373. आद्वक्रियाकौमुदी . By गोविन्दकविकङ्कशाचार्यः . Substance,
 country-made paper, 16×2½ inches. Folia, 62. Lines, 6 on a page. Ex-
 tent, 1,175 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
 Brāhmaṇamaṇḍali, viā Bārāsāt, Paṇḍita Rāmanārāyaṇa Bhaṭṭācāryya.
 Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

आलोच्याखिलसंग्रहानविकलं दृष्ट्वा पुराणान्यपि

प्रीताः सम्यगतो विविच्य मुनिभिर्मन्वादिभिः संहिताः ।

श्रीमत्तातपदारविन्दविलसद्बुलीभवोद्देशतः

श्रीगोविन्दकविः करोति गद्यनां आद्वक्रियाकौमुदीम् ॥

अथ वाजसनेयिनां आद्वक्रमसंक्षेपः ।

निमन्त्रणं स्वागतञ्च पाद्यमर्घ्यादिकं द्विजे ।

द्विजोपवेशनं दौपो विष्णोरर्चा हरिस्तुतिः ॥

तिलसर्पपवित्रेपो द्वारमध्ये च सर्व्वतः ॥ इत्यादि ।

End.

ततो वैगुण्यसमाधानार्थं संकल्पपूर्वम् ॐ तद्विष्णोरित्यनेन श्रीविष्णुः पुण्डरी-
काक्षः श्रीहरिरित्यनेन च विष्णुः स्मृत्वा पावसमर्पणं पिण्डार्पणञ्च कृत्वा
वामदेवार्चं चिः पठित्वा पिण्डानि गोऽजविप्रभ्यो दत्त्वा अग्नौ जले वा
क्षिप्त्वा द्रुताभ्यां रक्षार्थं दीपमाच्छाद्य पाणिपादौ च प्रक्षाल्य स्वर्ग्यं ब्राह्मणांश्च
प्रणम्य प्रकृतं कर्म कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा स्वयं भुञ्जीत । सति शेषे
आह्वयेषमवश्यं भुञ्जीत । उपवासदिने जिघ्रेत् । गर्भाधानैतरकर्माभ्यामुदयिक-
आहवासरे मैथुनं त्यजेत् । अथ यदर्थं हविश्चाजं कृतं देवात् तद्दिने यदि
तत् कर्म न स्यात् तदा पुनस्तत्कर्मकाले हविश्चाजं कर्तव्यम् । यदि संस्कार्यो-
धिकारी तदा संस्कार्यपिबभ्यो दद्यात् द्वितीयादिविवाचे वरः सपिबभ्यो
दद्यात् । अवीरायाः कन्याया विवाचे आजं नास्ति । इति हविश्चाहप्रयोगः ॥३॥

Colophon.

इति श्रीगोविन्दकविकङ्कणाचार्यविरचिता आहक्रियाप्रयोगकौमुदी
समाप्ता ॥ • ॥

विषयः । सपिण्डीकरणआह्वादिप्रयोगः । ह्योत्सर्गव्यवस्था । ह्योत्सर्गस्थानादिनिरूपणम् ।
प्रेतक्रियाक्रमः । पर्णनरदाहादिः । सहमरणप्रयोगादिः । गङ्गायामस्थिक्षेपप्रयोगादिः । पूरक-
पिण्डप्रयोगः । अशौचविशेषे पिण्डदानव्यवस्थादिः । प्रेतक्रियाधिकारिव्यवस्था । अशौचान्त-
द्वितीयदिनकृत्यम् । वैतरणीगोदाननिरूपणम् । षोडशदाननिरूपणम् । द्विजदम्पतीपूजन-
निरूपणम् । षोडशपिण्डदानादिप्रयोगः । आभ्युदयिकआहप्रयोगश्चेति ॥

No. 374. आहदीपिका : By महामहोपाध्यायश्रीभीमः . Substance,
country-made paper, 14×2 inches. Folia, 94. Lines, 5 on a page. Ex-
tent, 1,700 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit,
District Vākuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appear-
ance, very old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ गुरुनुपास्य मन्वादीन् धर्मशास्त्राण्यनेकशः ।

पुराणन्यायसौमसाकामधेन्वादिसंग्रहान् ॥

समधीत्य क्रमेणैषा रचिता सामवेदिनाम् ।

सन्धाद् ... .. क्रियानुष्ठानपद्धतिः ॥

... .. वीतमत्सरैः ।

सगृह्योक्तविधानार्थमनयेव द्विजातिभिः ॥

अथ कृत्यमशस्त्रिणां गोभिर्होक्तसन्धास्नानादिविधिर्लिख्यते । रात्रिशेष ...

End.

रात्रिवासस्त्यक्त्वा वासान्तरं परिधाय द्विराचम्य शौचार्थं जलं स्नानिकाश्च
 गृहीत्वा क्षणद्वयान्तरं चेपमानं भूदेशं त्यक्त्वा दक्षिणपश्चिमकोणे ब्रजेत् । इत्यादि ।
 अग्नेवत्तरतश्चर्यं स्थापयेत् । ततः कुशण्डिकां समाप्य सर्व्वं होमकर्म्म यथोक्त-
 प्रकारेण समापयेत् । तत उदीच्य-वासदेवगानान् सर्व्वं कर्म्म समाप्य हषवत्सु-
 तरीणामलङ्कारं वाससी गाक्षाचार्याय दद्यात् । तथाचोक्तं उदाहरति
 यज्ञार्थमयज्ञविद्याः । स्मृतिरपि । श्रुतिस्मृतिसमापन्नं तमाचार्य्यं प्रचक्षते ।
 गां यथा दद्यात् तदुच्यते । आचार्य्यं दक्षिणामुखं गन्धमाख्यादिना पूजयित्वा
 धेनुक्षालज्जल्य पूजयित्वा प्रणम्य कृताञ्जलिः पठेत् । ॐ या लक्ष्मीः सर्व्व-
 भूतानामित्यादि । शुक्लप्रदेशे स्थित्वा वाक्यावलीं कृत्वा उत्सृज्य दद्यात् ।
 अपरं ग्रन्थविस्तरमयेन दूरीकृतमिति ॥ ० ॥

Colophon.

इति महामहोपाध्याय-काञ्चिविज्ञेय-बीश्रीभीमविरचिता आद्वदीपिका
 समाप्ता ॥ ० ॥ हरये नमः ॥ समाप्तश्चार्थं ग्रन्थः ॥

विषयः । शौचसन्ध्यादिविधिः । स्नानविध्यादिः । नित्यश्राद्धादिः । प्रेतैकोद्विष्टश्राद्धादिः ।
 भूमिशय्यादिदानविधिः । साम्प्रतिकश्राद्धादिः । हविश्राद्धादिः । अस्त्रिसङ्घयनश्राद्धादिः । दशह-
 क्रत्यनिरूपणम् । हषोत्सर्गविध्यादिश्च ।

No. 375. आद्वप्रदीपः . By प्रद्युम्नशर्मा . Substance, country-made
 paper, 14 x 2 inches. Folia, 65. Lines, 5 on a page, Extent, 1,100 glosas.
 Character, Bengali. Date, Sk. 1448. Place of deposit, District Vāṅkuḍā
 Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, very old.
 Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

मन्वादिशस्त्रं षष्ठं वीक्ष्य यत्नतः

प्रणम्य गोपीजनवक्त्रभङ्गं पुरः ।

आद्वप्रदीपं श्रुत्वा प्रबोधकं

प्रद्युम्नशर्मा वितनोति चाङ्कुरम् ॥

पुराणविधिविहितोऽस्ति ... ..

आद्वप्रकाशः प्रचुरः प्रयत्नतः ।

ग्रन्थः सतां बोधकरस्तथापि सो-

ऽज्ञानां प्रबोधाय समायुक्त्यसः ॥

अत्रानिरूपिते आद्वशब्दार्थे शब्दानुष्ठानं निरूपयितुमशक्यत्वात् प्रथमतः

आङ्गशब्द एव निरूप्यते । अथच किमिदं आङ्गं नामेति । अथ कश्चित् जनपतिः पितृनुदिश्य द्रव्यत्यागो ब्राह्मणस्वीकारपर्यन्तः आङ्गमिति । तन्न देव-
आङ्गादौ तु आङ्गलक्षणायाप्तेः । देवआङ्गमपि पितृआङ्गान्तर्गतमिति चेन्न
दैविकं, दशमं स्मृतमिति विश्वामित्रवचनेन देवस्यापि षष्ठ्यक् आङ्गत्वात् ।
इत्यादि ॥

End.

ॐ अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोचशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं असुकगोचस्य
पितुरसुकदेवशर्मणः असुकगोचस्य पितामहस्य असुकदेवशर्मणः असुक-
गोचस्य प्रपितामहस्य असुकदेवशर्मणः कृतैतत् नित्यआङ्गीयाङ्गदत्तोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं
एतद्भक्तं मूल्यम्बाहं ददामि एवं मातामहादीनां दक्षिणोत्सर्ग्य देया ॥ ॐ
अद्येत्यादि यथासम्भववेदगोचशाखानाम्ने ब्राह्मणाय तुभ्यं सकलसनन्द-सना-
तन-कपिलआङ्गविरोचनपञ्चशिखानामतिथिमनुष्वाणां कृतैतन्नित्यआङ्गीयाङ्ग-
दत्तोत्सर्गप्रतिष्ठार्थं दक्षिणमेतत् काञ्चनमेतन्मूल्यम्बाहं ददानि । तत ॐ
नित्यआङ्ग अङ्गदत्तोत्सर्गकर्म्मदमच्छिद्रमस्त्विति सर्व्वं च षदेत् ततः पिचादिभ्यो
नमः ॐ सनकादिभ्यो नमः । हारीतः ॥

इमं आङ्गविधिं पुण्यं कुर्याद्वापि पठेत्तु यः ।

स सर्व्वकामसंयुक्तो ह्यमृतत्वञ्च विन्दति ॥

एहस्पतिः । य एवं वेत्ति मतिमान् तस्य आङ्गफलं भवेत् ।

उपदेष्टुमन्तारौ लोके तुल्यफलो स्मृताविति ॥

Colophon.

इति श्रीचण्डेशीय-हाकादिहो-शासनस्य-सत्पण्डित-श्रीधरशर्मनय-श्रीमत्
प्रद्युम्नशर्मविरचितः आङ्गप्रदीपः समाप्तः ॥ * ॥ श्रीश्रीशुभमस्तु ।

शकाब्दाः १४४८ तारीख १९ वैशाखस्य ॥ ० ॥ श्री० ॥

विषयः । आङ्गशब्दार्थनिरूपणम् । मातुरष्टयगदानादिविधिः । आङ्गकरणफलादिः ।
आङ्गभेदनिरूपणम् । आङ्गपात्रादिविवेचनम् । अमावस्याआङ्गकालादिः । मघात्रयोदशीआङ्गादिः ।
सपिण्डीकरणादिविधिः । षोडशआङ्गलक्षणादिः । अशौचपतितआङ्गादिः । एहिश्राद्धनित्य-
आङ्गादिश्च ।

No. 376. आङ्गविवेकव्याख्या . By श्रीनाथशर्मा . Substance, country-made
paper, 17 × 3 inches. Folia, 101. Lines, 5 on a page. Extent, 1,800 glosas
Character, Bengali. Date, P Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā
Paṇḍita Ćyāmacandra Vidyālaṅkāra. Appearance, old. Prose. Generally
correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

यवस्थाद्वैधसम्प्रान्तिसन्तानच्छेदहेतवे ।

विबुधश्रेणियन्त्याय नमः श्रीगुरुपाणये ॥

श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमच्छ्रीनाथशर्मणा ।

व्याख्या आदिविवेकस्य जनकोक्ता निबध्यते ॥

क्व गुरुपाणयेर्वचनं दुरुचं कुधीर्मदीयात्पतमा तथापि ।

अवीमि तात्पर्यलक्षं तदीयं यदत्र तन्मे सुधियः क्षमध्वम् ॥

१४ खलु सुखं दुःखाभावश्चेत्यादि ।

End.

इत्यमेव व्यवहारसमावेद्योपीति प्रतीमः ।

विषयः । गुरुपाणिमहामहोपाध्यायकृतस्य आदिविवेकाख्यसूतिशास्त्रीयग्रन्थस्य व्याख्या ।

No. 377. श्रीकृष्णामृतम् . By रूपगोस्वामी . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 45. Lines, 8 on a page. Extent, 1,000 *lokas*. Character, Bengali. Date, Sk. 1658 Mallābda 1024. Place of deposit, District Vṛkṣaḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः कृष्णचैतन्याय ॥

नमस्तस्मै भगवते कृष्णायाकुण्डमेधसे ।

यो धत्ते सर्वभूतानामभवाय शक्तीः कलाः ॥

कृष्णवर्णं त्विषा कृष्णं साङ्गोपाङ्गास्त्रपार्षदम् ।

यज्ञैः संकीर्तनप्रार्थियजनो हि सुमेधसः ॥

सुखारविन्दनिःस्पन्दमरन्दभरतुन्दित्वा ।

ममानन्दं सुकुन्दस्य संदुग्धां वेणुकाकली ॥

श्रीचैतन्यसुखोद्गीर्णां हरेकृष्णेति वर्णकाः ।

मज्जयन्तो जगत् प्रेम्नि विजयन्तां तदाकृत्याः ॥

श्रीमत्प्रभुपदाभोजैः श्रीमद्भागवतामृतम् ।

यद्युक्तानि तदेवेदं संचेषेण निषेव्यते ॥

१८ श्रीकृष्णतद्भक्तसम्बन्धादमृताद्बुधाः ।

आदौ कृष्णामृतं तत्र सुहृद्भाः परिविश्रुते ॥

निर्व्वन्धं परिविस्तारे मयाच परिसुच्यते ।

प्रधानमर्त्तत् प्रमाणेषु शब्द एव प्रमाप्यते ॥

यतस्तेः शास्त्रयोनित्वादिति न्यायप्रदर्शनात् ।
 शब्दस्यैव प्रमाणत्वं स्वीकृतं परमर्षिभिः ॥
 किञ्च तर्काप्रतिज्ञानादिति न्यायविधानतः ।
 अमीभिरेव सुव्यक्तं तर्कस्थानादरः कृतः ॥
 अथोपास्येषु मुख्यत्वं वक्तुमुत्कर्षभूमतः ।
 छव्यास्य तत्स्वरूपाणि निरूप्यन्ते क्रमादिच्च ॥
 स्वयं रूपस्तदेकात्म्यरूप आवेशनामकः ।
 इत्यसौ चिविधं भानि प्रपञ्चातीतधामसु ॥ इत्यादि ।

End.

एकविंशे तथा पञ्चविंशे चाध्याय ईरिता ।
 माधुरी व्रजदेवीभिर्वैणोरेका मञ्जुता ॥

श्रीविग्रहस्य ।

असमानोर्द्धमाधुर्यतरङ्गाभ्यन्तरवारिधिः ।
 जङ्गमस्यावरोक्ष्मासिरूपो गोपेन्द्रनन्दनः ॥

तथा तन्त्रे ।

कन्दर्पकोट्युर्व्वदरूपशोभा-
 नीराज्यपादाजनखाञ्चलस्य ।
 कुत्रापददृष्टश्रुतरम्यकान्ते
 ध्यानं परं नन्दसुतस्य वक्ष्ये ॥

श्रीदशमे ।

का ख्यङ्ग ! ते कल्पदाष्टतवेणुगीत-
 सम्मोहितार्यचरिताम् चलेत् त्रिलोक्याम् ।
 त्रिलोक्यसौभगमिदञ्च निरौच्छ रूपं
 यज्ञो द्विजद्रुममृगाः पुलकान्यविधन् ॥ ० ॥

Colophon.

इति संचलेपभागवतामृतं श्रीछव्यामृतं पूर्व्वखण्डम् ॥ ०
 गौराङ्गपादसरसीरुचमत्तभट्टः
 श्रीरामपूर्व्वशरणोऽलिखदेतदाशु ।
 छव्यामृतं निखिलवैष्णवतन्त्रसारं
 शाकेऽष्टवाणरजनीपकलामितेऽब्दे ॥
 पञ्च-वेद-ख-चन्द्रैस्तु मिते मङ्गलताब्दके ।
 पीतं छव्यामृतं वर्षे विन्यासस्य स केन वै ॥ ० ॥

वन्दे रूपमचिन्त्याद्भुतहरिभक्तिप्रकाशकं शान्तम् ।

धनुस्त्रयशशधरगलितं विश्वं कृष्णामृतं पिवति ॥ * ॥

श्रीश्रीराधाकृष्णः ॥

विषयः । कृष्णस्वरूपादिनिरूपणम् । भेदवयादिनिरूपणम् । नानापुराणादिवचनप्रमाणेन स्त्रीलावतारादिनिरूपणम् । पुराणादिवचनप्रमाणेन युगावतारादिनिरूपणम् । स्वरूपावस्थादिनिरूपणञ्चेति ।

No. 378. श्रीराधासुधानिधिः . By हितहरिवंशगोस्वामी . Substance, country-made paper, 13×6 inches. Folia, 14. Lines, 11 on a page. Extent, 357 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1740. Place of deposit, District Vāṅkuḍā, Kucekol, Bābu Yogindranātha Simha Deva. Appearance, fresh. Verse, Generally correct.

Beginning. ॐ स्तुति । श्रीगणेशाय नमः । श्रीराधावल्लभो जयति । अथ श्रीमद्राधासुधानिधिसूक्तो लिख्यते । वसन्ततिलकच्छन्दः ।

यस्याः कदापि वसनाञ्जलक्षेणोत्थ-

धन्यातिधन्यपवनेन छतार्थमानी ।

योगी + दुर्गमगतिर्भूषुस्त्रद्वयोऽपि

नस्या नमोस्तु दृषभानुसुवो दिशेऽपि ॥

ब्रह्मेश्वरादिसुदुरुचपदारविन्दं

श्रीमत्पराग-परमाद्भुतवैभवायाः ।

सर्वार्थसाररसवर्द्धिप्रपाद्वद्वे-

स्तस्या नमोस्तु दृषभानुसुवो महिम्ने ॥

End.

श्रीराधे श्रुतिभिर्भुविर्भगवताप्याह्वय सहैभवे

स्वस्वोचं स्वरूपा + तच्च रसजा योग्योऽप्यङ्कारितः ।

पथेनैव सदा पराधिनिमग्नं स्वर्गं विरज्य प्राद-

काशे स्नेहजलाकुलाङ्घ्रि किमपि प्रीतिं प्रसादीकुरु ॥ (?)

अद्भुतानङ्गलोभश्च नाम्ना रससुधानिधिः ।

स्ववोऽयं कर्णकलशैर्गच्छेत्स्वा पीयतां वृषाः ॥

Colophon.

इति श्रीवृन्दावनेश्वरीचरणरूपाभाचविष्टम्भित-श्रीराधासुधानिधिः स्वः समाप्तः ॥ श्रीहितहरिवंशगोस्वामिना विरचितः ॥ शुभमस्तु शकाब्दाः १७४० ।

विषयः । श्रीराधादेव्यः स्तुतिः ।

No. 379. षट्कर्मलक्षणटीका . By श्रीराघवेन्द्रशर्मा . Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 8. Lines, 9 on a page. Extent, 250 ṣlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansinha Kaṭihāli, Paṇḍita Ānanda Kiṣora Nyāyālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ षेत्कारिणीतन्त्र-तन्त्रसारादिलिखित-षट्कर्म्म-लक्षणानां श्रीवेदान्तवागीशमते टीका श्रीराघवेन्द्रशर्माणा विरच्यते ।

कारस्कराक्षासमक उडुम्बरोऽथ संज्ञकः ।

खदिरकुष्ठं शौचपिप्पलो नागरोक्षितौ ॥ (?) इत्यादि ।

End. खण्डितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । तान्त्रिकस्य षट्कर्म्मलक्षणाख्यग्रन्थस्य टीका ।

No. 380. षट्कारकबोधः . Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 20. Lines, 5 on a page. Extent, 340 ṣlokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1726. Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Paṇḍita Ṣarat Candra Vidyālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

भयं सारबलं येन निर्जितं भवपञ्जरम् ।

निर्व्वीणपदमारुढं तं बुद्धं प्रणमाम्यहम् ॥

षट्कारकाणि सम्बन्ध उक्तानुक्ततया द्विधा । इत्यादि ।

End. उक्तानुक्तं प्रतिपाद्यं विभक्तिश्च दर्शयित्वा निर्णयः ।

Colophon. इति षट्कारकबोधः समाप्तः । शुभमस्तु । शकाब्दाः १७२६ । सन् १९१४ ।

श्रीरस्तु मयि लेखके नित्यम् ॥

विषयः । कातन्त्रीय षट्प्रकारकारकविषयविवरणम् ।

No. 381. षट्चक्रक्रमटीका . By नन्दरामतर्कवागीशः . Substance, country-made paper, 14½×3¼ inches. Folia, 16. Lines, 6 on a page. Extent, 318 ṣlokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālikaccha, District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvaabhauma. Appearance, old. Prose. Generally correct.

- Beginning.** प्रत्यूहव्यूहविध्वंसविस्फुरद्गण्डमण्डलम् ।
 गजेन्द्रवदनं नौमि शुण्डाताण्डवपण्डितम् ॥
 हरिर्वरुभयो यस्य रक्षस्यज्ञानहेतवे ।
 श्रीनन्दरामः कुरुते षट्चक्रक्रमदौपनीम् ॥
 अथ सङ्कलार्थकः तन्त्रानुसारेण परमानन्दनिर्व्विघ्नप्रथमाङ्कुरः । परमानन्द-
 पदेन प्रथमोपाय उच्यते । इत्यादि ।
- End.** तस्य योगिनश्चेतोऽवश्यमभीष्टदैवतपदे दृष्टदेवतापदे नरोद्धत्यते पुनः पुन-
 र्हेत्यति ॥ ५६ ॥
- Colophon.** इति श्रीनन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचिता षट्चक्रक्रमटीका सम्पूर्णा ।
 विषयः । षट्चक्रक्रमनामकस्य तान्त्रिकयोगशास्त्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 382. षट्चक्रटीका. By शङ्करः. Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 15. Lines, 5 on a page. Extent, 225 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭī District 24-Paraganās, Paṇḍita Haraprasāda Īāstri. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

- Beginning.** प्रणम्य शैलाधिपकन्यकायाः
 पदालमजानलविष्णुतुल्यम् ।
 प्रतन्यते त्रीयुतशङ्करेण
 षट्चक्रटीकाख्य-सुपुस्तिकेयम् ॥ इत्यादि ।
- End.** ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च ईश्वरश्च सदाशिवः ।
 तत्परे च शिवो देवः षट् शिवाः परिकीर्त्तिताः ॥
 जलद्विकं (?) मरुद्भेदे शीघ्रगतिर्याति क्रोशशतं क्षणात् ॥
- Colophon.** इति षट्चक्रटीका ।
 विषयः । तान्त्रिकस्य षट्चक्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 383. षट्चक्रक्रमदौपिका. By रामभद्रसार्वभौमः. Substance, country-made paper, 14½×3½ inches. Folia, 18. Lines, 6 on a page. Extent, 300 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kālī-kācchā District Tripurā, Paṇḍita Rājacandra Sārvvabhauma. Appearance, old. Prose. Generally correct.

- Beginning.** ॐ गुरुवे नमः ।
 ॐ सपत्नीकं गुरुं नत्वा ... .. ।
 रामभद्रसार्वभौमः कुरुते चक्रदीपिकाम् ॥
 अथ षट्चक्रविवरणम् । तत्र प्रथमं दृष्टिक्रमः । इत्यादि ।
- End.** तथापि पञ्चदशसंस्कृतमध्ये विचारस्य बाधो न भवति । इत्यास्तां विस्तरः ।
- Colophon.** इति रामभद्रसार्वभौमभट्टाचार्यविरचितायां षट्चक्रक्रमदीपिकायां षट्-
 चक्रक्रमविवरणं समाप्तम् ॥
- विषयः ।** दृष्टिानिरूपणम् । पञ्चभूतनिरूपणम् । दशेन्द्रियनिरूपणम् । दशेन्द्रियगुण-
 निरूपणम् । सप्तपातालस्थाननिरूपणम् । चक्रभेदनिरूपणश्चेति ।

No. 384 षट्चक्रदीपिकाटीका . Substance, country-made paper, 16 × 3 inches. Folia, 18. Lines, 7 on a page. Extent, 400 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansinha Yaçodal, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Correct.

- Beginning.** ॐ नमो भवान्यै । अथेति अथशब्दो मङ्गलपूर्वकानन्तर्यार्थः । उक्तञ्च ।
 ॐ कारसायशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
 कण्ठं भिक्षा विनिर्यातौ तेन साङ्गलिकावुभौ ॥ इत्यादि ।
- End.** न विद्यते मलं पापं यस्मात् निर्मलं वा श्रीमद्गुरुपादपद्मयुगलमानमितुं
 शीलमस्य यतं संघतमन्तर्मनो यस्य स इति ॥ ० ॥
- Colophon.** इति पूर्णानन्दीययोगचिन्तामणिनाम-षट्चक्रदीपिकाटीका समाप्ता ॥ * ॥
- विषयः ।** पूर्णानन्दविरचितस्य योगचिन्तामणिनामकषट्चक्रग्रन्थस्य दीपिकाख्यटीकाया
 व्याख्यानम् ।

No. 385. षट्चक्रनिरूपणटीका . By रामवल्लभः . Substance, country-made paper, 18 × 4 inches. Folia, 20. Lines, 8 on a page. Extent, 300 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā Vikramapura, Ātpādā, Paṇḍita Prasannacandra Vidyāratna. Appearance, new. Prose. Generally correct.

- Beginning.** मोहान्धकारविध्वंसि भवभीतिभयापहम् ।
 भवानीचरणद्वन्द्वं भज भाग्यवशाश्रमनः ॥

पूर्णानन्दोदितानन्दविरहाङ्कुरकारिकाम् ।

विशदौकुरुते तूष्णिं द्विज-श्रीरामवल्गुभः ॥

अथेत्यादि । अस्मार्थः । ग्रन्थारम्भे विघ्नविघाताय अवायशब्दो मङ्गलार्थः ।

षट्चक्राणि क्रमेणोद्गतः प्राप्तः प्रकाशः । परमानन्दस्य मोक्षस्य निर्व्याह-

सम्पादकः प्रथमाङ्कुर उच्यते । षट्चक्रनिरूपणं क्रियते इत्यर्थः । अथं भावः ।

परमानन्दसम्पादकसामग्री तत्र प्रथमाङ्कुरः प्रथमसामग्रीविशेषः । षट्चक्रं

निरूप्यते । अर्थात् परमानन्देन प्रकाशयते इति यावत् ॥ इत्यादि ।

End.

कीदृशं मोक्षज्ञाननिदानं सुक्तिजनकज्ञानस्यादिकारणं पुनः शुद्धं शास्त्रसम्मतं

पुनः शुद्धं शोभनप्रकारेण शुद्धं सर्व्ववादिसम्मतमित्यर्थः । योगी कीदृशः

यतान्तर्मनाः संयतान्तर्मनाः वशीकृतचित्त इत्यर्थः ॥

Colophon.

इति चन्द्रद्वीपान्तर्गतचमत्पुराख्यरामनिवासि-श्रीरामदुर्लभशर्म्मा कृता षट्-

चक्रनिरूपणटीका समाप्ता ।

विषयः । पूर्णानन्दकृतस्य षट्चक्रनिरूपणस्य व्याख्यानम् ॥

No. 386. षट्पदीमञ्जरी . By शङ्करानन्दतीर्थः . Substance, country-made paper, $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches. Folia, 15. Lines, 9 on a page. Extent, 290 *glokas*. Character, Bengali. Date, Sk. 1699. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीकृष्णः ।

निजैष्टसम्प्रदानकल्पकल्पभूषडाकृतिम् ।

दुरन्तविघ्नवारिदप्रभञ्जनं निरञ्जनम् ॥

मदीयचित्तसारसप्रयोषभास्करं परम् ।

रसालसूत्रवासिनं भजामि विघ्ननायकम् ॥

श्रीनन्दनन्दनममन्दसुरेन्द्रवन्द-

सान्द्रानुरागपरिभावितपादपद्मम् ।

वंशीरवासतविमोहितगोपगोपी-

सन्दोहमिन्दुमुखमच्युतमानतोऽस्मि ॥

श्रीभाष्यकृत्तरणसारसमादरेण

योगीन्द्रवन्द्यमधुपैरुपगीयमानम् ।

सङ्गागधेयमखिलार्थनिदानभूतं
 कैवल्यपुष्परससम्भृतमानतोऽस्मि ॥
 वेदान्तार्थविचारजन्यविषणाविध्वस्तभेदाशयं
 नानातन्त्रपदार्थसंशयघनध्वान्तार्कमानन्ददम् ।
 नानादेशदिगन्तसन्ततयशःप्राप्तावकाशं गुह्यं
 श्रीनारायणतीर्थपादमनिशं भक्त्यन्तमूर्तिं भजे ॥
 मदीयपादजीवनं नृणामघं धुनोत्यलम् ।
 सुरागतावसन्तं तनोति शं दृगञ्चलम् ॥
 यदाननाजरङ्गके विभाति भारती नटी ।
 नतः सङ्खषा सदाशिवाख्यदेशिकान् गुरुन् ॥
 अथ सच्चिदानन्दात्मकमद्वितीयं ब्रह्मैव विमलसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं सत्
 ईश्वरभावसुपजगाम ॥ जीवेशावभासेन करोतीत्यादि श्रुतेः । स च माया-
 प्रतिविम्बित ईश्वरसंचेपकृत् ॥ इत्यादि ।

End.

इदानीं भगवच्चरणध्यानसाधनं षट्पदीपठनं प्रार्थयते इतीति । इति
 पूर्वोक्ताः पद्यन्ते गम्यन्तेऽर्था एतैरिति । पदानि श्लोकाः षष्ठां पदानां
 समाचारः षट्पदी ॥ यथा षट्पदी भ्रमरौ स्त्रैर्येषं सरोजे निवसति तथेयं
 श्रीमच्छङ्करवदनसरोजाद्विनिर्गता षट्पदी तत्कर्तुर्मम वदनसरोजे सदा
 वसतु । तदनेन भगवच्चरणध्यानपूर्वक-षट्पदीस्तोत्रपठनस्य पुरुषार्थचतुष्टय-
 चेतुलं सूचितं भवति । ननु नेयं षट्पदी किन्तु सप्तपदी नारायणकृष्णा-
 मयेति श्लोकरूपलात् । सत्यं नारायणयेति श्लोकस्य फलश्रुतिपरत्वेन
 वद्विभूतत्वादिति षट्पदीत्वमेव । + + + + + ननु दशशब्दस्य
 पादचतुष्टयात्मकश्लोकपरतया व्याख्यातले आर्याषट्कस्य कथं षट्पदीत्व-
 मिति चेन्नार्याया अपि पादचतुष्टयात्मकत्वेनार्यात्मकयोरभेदादार्याषट्कस्य
 तदुपपत्तेः । आर्यालक्षणश्लोक्तं ब्रन्दोग्रन्थविद्धिः ।

श्रीभाष्यकृद्ददनपङ्कजसंप्रसूतं
 सङ्गतिबोधमुनिदानवचोभरन्दम् ।
 आखाद्य माद्यतितरां मम मानसानि
 निःसौमसान्निजभूमपदं हि लब्ध्वा ॥
 षट्पदीनौकया सर्वानुद्धार नतोऽस्यहम् ।
 संसारसागरे मग्नान् यस्तं शङ्करदेशिकम् ॥

भगवद्भक्तिगन्धः कुसुमैर्वाङ्मयैः कृता ।

षट्पदीमञ्जरी सम्यक् योजिता कृष्णपादयोः ॥ ० ॥

Colophon.

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीशिवनारायणानन्दतीर्थगुरुचरण-
सेवक-श्रीशङ्करानन्दतीर्थविरचिता षट्पदीमञ्जरी सम्पूर्णा ॥ * ॥

शकाब्दाः १६९९ ॥

विषयः । शङ्कराचार्यकृतस्य षट्पदीसौत्रस्य व्याख्यानम् ।

No. 387. षट्पद्यमाला . By रामरामभट्टाचार्यः . Substance, country-made paper, $17 \times 4\frac{1}{2}$ inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamansinha, Serapura, Paṇḍita Cardrakānta Tarkālaṅkāra. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमः परदेवतायै । (अस्य प्रथमपत्रं नास्ति तेन द्वितीयपत्रस्य प्रारम्भ-
वाक्यं लिखितम् ।)

परद्वाराभिशापे च बहवो यत्र बाहिनः ।

शिरोहीनं भवेद्व्यमात्मनः शुद्धिकारणम् ॥ इत्यादि ।

End.

दुर्गे पद्ममहावने स्थिरतरे हंसाद्यपचात्रिते

तत्त्वज्ञानविबोधपुष्पलपिते गुक्तेऽपवर्गैः फलैः ।

तन्त्रज्ञानमहात्म्यकारनिकरप्रणामीकृतश्रीकरे

चस्येत् कुत्रियचित्तफेबशिश्रुना शार्दूलविक्रीडितम् ॥

एतत्, पद्यशताष्टपुष्परचिता माला विचित्रा दलै-

र्नानावर्णमयैर्निकासरचिता श्रीरामरामद्विजैः ॥

श्रीमच्छ्रीगुरुपादपङ्कजसपथ्यासन्निधौ नित्यश-

स्तत्पादाब्जसुधाभिरञ्जितवपुर्भूयामितीहे वरम् ॥ १०८

Colophon.

इति श्रीरामरामभट्टाचार्यविरचिता षट्पद्यमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । अष्टोत्तरशतश्लोकेन नाडीनां संज्ञास्थितिवर्णादितिरूपणम् ।

No. 388. संवत्सरप्रदीपः . Substance, country-made paper, 13×4 inches. Folia, 96. Lines, 8 on a page. Extent, 2,300 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Bhātpādā 24-Parganās, Paṇḍita Rāmendra Nyāyavāgiṇa. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय ।

जयति श्रीसरस्वत्योर्दीपाख्योऽक्षरदारणः ।
 धर्मार्थकासमोक्षार्थि-कृत्स्नप्रत्यूहवारणः ॥
 अयने द्वे विषुवे द्वे चतस्रः षड्शीतयः ।
 चतस्रो विष्णुपद्यश्च संक्रान्त्यो द्वादश स्मृताः ॥
 ऋगकर्कटसंक्रान्ती द्वे तूदग्दक्षिणायने ।
 तुलामेषे विषुवती गोलमध्ये तथापराः ॥
 ऋगो मकरः । इत्यादि ।

End. अकालरसितं सन्ध्यागर्जः ।

सन्ध्यागर्जं तथा प्रातर्दिवा नाध्यायनं चरेत् ।
 सायं गर्जं तथा रात्रौ नाधीयीत विचक्षणः ॥
 रविवारे च संक्रान्त्यां षष्ठां च सप्तमीतिथौ ।
 आरोग्यक्रासस्तु नरो निम्बपत्रं न भक्षयेत् ॥
 अमावास्यां पौर्णमास्यां संक्रान्त्यां ग्रहणेऽहनि ।
 धनपुचकलवार्थीं शीलापिष्टं परित्यजेत् ॥
 मन्दमङ्गलषष्ठीषु द्वादश्यां श्राद्धवासरे ।
 वस्त्राणां चारसंयोगो दहत्यासप्तमं कुलम् ॥ इति प्रकीर्णकं समाप्तम् ।

Colophon. समाप्तश्चायं संवत्सरप्रदीपाख्यो ग्रन्थः ॥ ० ॥

विषयः । संक्रान्तिनिरूपणम् । वैशाखज्येष्ठादिकृत्यम् । अनन्तव्रतादिः । कुकुटीव्रतादिः ।
 अघोरादिः । जन्माष्टम्यादिः । अक्षयादिनिरूपणम् । युगाद्यानिरूपणम् । दशहरादिनिरूपणम् ।
 सावित्रीव्रतादिः । चातुर्मास्यादिनिरूपणञ्च ।

No. 389. सङ्कल्पकल्पद्रुमः . By विश्वनाथचक्रवर्ती . Substance, country-made paper, 15 × 5½ inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 250 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgaḍṭalā Vrddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineṇvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning. नमो हन्दावनेश्वर्यै ।

हन्दावनेश्वरि वयोगुणरूपलीला-
 सौभाग्यकेलिकरणाजलधेऽवधेहि ।

दासीभवानि सुखयानि सदा सकान्तां
त्वामालिभिः परिहृतामिदमेव याचे ॥ इत्यादि ।

End. द्वित्वान्याः किल वासना भजत रे वृन्दावनं तं × ×
राधाकृष्णविलासवारिभिरसाक्षाद् न चेद्विन्द्यम् ।
त्यक्तं शक्रुथ न स्पृक्षामपि पुनस्तत्रैव हृद्दृष्टयो
विश्रब्धाः शृणुतेममेव सततं संकल्पकल्पद्रुमम् ॥

Colophon. इति श्रीविश्वनाथचक्रवर्तिविरचितः सङ्कल्पकल्पद्रुमः समाप्तः ॥

विषयः । राधाकृष्णयोर्लीलावर्णनमुखेन राधाकृष्णे मानसार्पणादिविविधप्रकारभजन-
कथनम् ।

No. 390. संचिन्तनसारकौमुदी . By अभिरामविद्यालङ्कारः . Substance, country-made paper, 14×2 inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 350 ślokaś. Character, Bengali. Date, Sk. 1760. Place of deposit, Teliveni grāma viā Gadbetā, Paṇḍita Candranātha Cūḍāmaṇi. Appearance, fresh. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः शिवाय ॥ लुक् ॥ अथास्य सकलविषयवापकत्वात् ग्रन्थादौ करणं
युक्तमिति चेन्न खतन्त्रेच्छोर्नियन्तुमशक्यत्वाद् इति केचित् । वयन्तु कारक-
पादे कर्त्तादिसंज्ञाविधानपूर्वकं प्रथमादिविभक्तौनां प्रथमपुरुषादेश विधान-
सुक्तम् । इत्यादि ।

End. न पञ्च इत्यादौ कथं नान्तत्वान्न दीर्घ इत्यत आह असौ लुगिति । नित्यवक्त-
वचनान्तत्वात् कतिशब्दस्य संख्याप्रश्ने संशय एव कर्त्तविधानाच्च सिद्धो-
सोरभावः इति बोध्यम् ॥ उत्थासनिक इत्यादि उत्थस्य उत्थितस्य राज्ञः
आसनमर्हतीति तदर्हत्यादाविति टिकण् ॥ * ॥

Colophon. इति वन्द्यघटीयगयघटकुलोद्भव-श्रीलश्रीयुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्य-
विरचितायां संचिन्तनसारकौमुद्यां षष्ठः सुवन्तपादः समाप्तः ॥ * ॥

शकाब्दाः १७६० ।

विषयः । संचिन्तनसारव्याकरणस्य सुवन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 391. सन्निप्तसारटीका (व्याकारदीपिकाख्या) By श्रीविद्याविदोदात्मन-
श्रीन्यायपञ्चाननः . Substance, country-made paper, 15 × 3¼ inches. Folia,
244. Lines, 8-9 on a page. Extent, 10,980 ślokaś. Character, Bengali.
Date, Sk. 1634. Place of deposit, Kāṭhālapādā vid Naihāṭi, Paṇḍita
Harinātha Baṭṭācāryya, bought by the Government of India, Calcutta.
Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः शिवाय ।

नत्वा श्रीहरिचरणं कृत्वा शरणं पितुः पदञ्च मतम् ।

विमलधियां हितजननी क्रियते व्याकारदीपिका यत्नात् ॥

कोऽपि न्यायपुराणकाव्यनिचयालङ्कारवैशेषिक-

व्याकारश्रुतिनाटकसृतिगुरुर्विद्याविनोदः स्थितः ।

तत्पुत्रस्य विचारनिर्मलमतेः श्रीन्यायपञ्चानन-

स्योत्सुक्यं सुधियो विधाय विमलां शृण्वन्तु वाचं हितम् ॥

सुगमं निगदेन गम्यते शिशुभिर्दुर्गममेव तत्त्वतः ।

निरवोचमतः प्रयत्नतः परिसंगृह्य च वृत्तिटीकयोः ॥

अनधीत्य शब्दशास्त्रं योऽन्यच्छास्त्रं समीक्षते ज्ञातुम् ।

..... ॥

शिवमित्यादि । मङ्गलस्य प्रारम्भितसमाप्तिं प्रति कारणता विघ्नध्वंसत्वान्वय-
व्यतिरेकसमधिगम्येति नैयायिकाः । वयन्तु विघ्नध्वंसं प्रति मङ्गलस्य कारणता
समाप्तिस्तु स्वकारणादेवेति ब्रूमः ॥ तथाच गोयीचन्द्रः प्रत्यूहसूदनिराकरण-
कारणमिति । .....
उच्यते । सनाम्नो विधीयते । नाम तु तिङन्तादिवत् सुपशून्यं नामैव
यदा प्रणामस्य विशेष्यत्वविवक्षायाः सम्मुद्भूतात् सु औ जस् इति योग-
विभागात् ॥ इत्यादि ॥

End.

कति पुरुषाः कति स्त्रियः कति धनानीत्युदाहरणत्रयोपादानं कति शब्दस्य
लिङ्गविशेषकार्याभावसूचनार्थम् । असौ लुक् कति पश्चादिरिति कृतेऽपि
जस्शसोर्ग्रहणे सिद्धे इत्यादि एकवचनद्विवचनान्तयोः संख्याया नियत-
त्वादेव संख्याप्रश्नार्थं कतिशब्दप्रयोग एव न सम्भवतीति तिङ्सिङ्सो
रभाव इति भावः । .....
यद्वा अत्र ऐजेचो ... न क्रियते किन्तु जस्शसोर्लुकि च अन्तर्वर्तिनो-
ऽकारस्यैव औद्भवति । खादौ नन्वत्र विधानेन ... त्येव क्रियतां तथा

सति स्वर्णदीर्घेणैष्टापत्तिरेव । प्रथमं सन्धिकार्याभावात् अकारस्य न
सन्धिः । टा भिस् डे ङसि ङसमित्यस्य प्रष्टौ पश्चात् स्वर्णदीर्घः स्यात्
यद्वा अङपरत्वान्नलोपे अन्वर्त्तिनोऽतः स्थाने आदिधानाभावे अष्टाभिरिति
साध्यस्य सिद्धिर्न स्यात् ॥

Colophon.

इति श्रीकुलकलानिधिमहामहोपाध्याय श्रीविद्याविनोदात्मज-श्रीन्यायपञ्चा-
ननहतायां संचित्तसारटीकायां व्याकारदीपिकायां षष्ठः सुवन्तपादः समाप्तः ।

विषयः ।

संचित्तसाराख्यव्याकरणस्य व्याख्यानम् ।

No. 392. सङ्क्षेपशङ्करजयः . By माधवाचार्यः . Substance, country-
made paper, 17×4½ inches. Folia, 69. Lines, 10 on a page. Extent, 2,000
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Calcutta,
Gyāmapukura, Bābu Nagendranātha Vasu. Appearance, fresh. Verse.
Correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रथम्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थरूपिणम् ।

प्राचीनशङ्करजये सारः संगृह्यते स्फुटम् ॥

यद्बहुटानां पटलो विशालो विलोक्यतेऽप्ये किल दर्पणेऽपि ।

तद्वन्मदीये लघुसंग्रहेऽस्मिन्मुद्रीक्ष्यतां शाङ्करवाक्यसारः । इत्यादि ।

End.

इन्द्रोपेन्द्रप्रधानैस्त्रिदशपरिहृष्टैः स्तूयमानः प्रसन्नै-

र्दियैरभ्यर्च्यमानः सरसिबद्धभवाद्गच्छतावलम्बः ।

आरब्धोच्चाणमग्नं प्रकटितसुजटाजूतमन्त्रावतंसः

शृण्वन्नालोकशब्दं समुदितमभिभिर्धामैर्नैजं प्रतस्थे ॥ * ॥

Colophon.

इति श्रीमाधवीये तत्त्वारदापीठवासगः ।

संक्षेपशङ्करजये सर्गः पूर्णोऽपि षोडशः ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

विषयः । शङ्कराचार्यस्य जीवनवृत्तान्तः ।

No. 393. सङ्ख्याप्रकाशटीका . By काशीरामवाचस्पतिः . Substance,
country-made paper, 16×3 inches. Folia, 28. Lines, 9 on a page. Extent,
650 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Vākāḍā Viṣṇupura Kādākuli, Paṇḍita Raghurāma Tarkaratna. Appear-
ance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ॥

रिरक्षिषुर्यो निजधर्मसेतुन्

युगे युगे सत्त्वमयानि धत्ते ।

वपूषि, नानागुणकर्मभाञ्जि

भूयात् स देवो भवतां विभूत्यै ॥

भट्टाचार्यशिरोरत्नन्यायालङ्कारसूनुना ।

संख्याप्रकाशकयाख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिज्ञः श्रीमान् नन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्यः इदानीन्तनान्
मन्दबुद्धीन् पूर्वपूर्वपण्डितकृत नानाविधतत्त्वग्रन्थाध्ययनासमर्थानवलोक्य
परमकारुणिकतया अध्ययनभावनाभ्यां तत्त्वग्रन्थैः सारमात्रं संख्या-
कथनमिवेण संख्याप्रकाशकनामकग्रन्थं संचिप्रसारं तेषां हितार्थं रचितवान् ।
अथ येषांऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामतिं तद्वाङ्मयं समोद्यमः ।
तव तावत् ग्रन्थकृत् ग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकीभूतविघ्नसम्भावनाया तद्वाङ्मयं
कृतमीश्वरनमस्कारं शिष्यशिष्यार्थसादौ निबध्नन् सुचिरतरकालीनविविध-
पदावस्थितिहेतवे यशसे स्वनामयौगिकग्रन्थनामद्वारा प्रष्टव्यमभिधेयञ्चाह
देहवानित्यादि । यः शुद्धसत्त्वस्वरूपया आत्ममायया देहवानिव पाञ्च-
भौतिकदेहविशिष्ट इव भाति तथाहि ईश्वरस्य शुद्धसत्त्वात्मिका मायैव
देहः । इत्यादि ।

End.

अन्येति अन्यापि द्वात्रिंशदादिकापि संख्या मनुक्तया परीपाट्या रीत्या
बोद्धव्या । ननु कथं अनुक्तज्ञानं भविष्यति तत्राह ईक्षितेनेति हि यतः
धीराः पण्डिता ईक्षितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तथाच यदि धीरा
ईक्षितेनापि परहृत्स्थितं जानन्ति तदा उक्तया परिपाट्या ते तत् ज्ञास्यन्ति
तन्न चित्रमिति भावः । मयापि यत्किञ्चित् अन्यसंख्या प्रदर्शने यथा
गीताध्यायपाठनान्या(?) अपराधा द्वात्रिंशत् यथा—

अहन्यहनि यो मर्त्यो गीताध्यायन्तु संपठेत् ।

द्वात्रिंशदपराधाच्च अहन्यहनि सुच्यते ॥ इति ।

ते च अपराधा वराहपुराणान्निष्कृष्य लिख्यन्ते । भगवद्भक्तानां क्षत्रियसिद्धा
भोजनम् ॥ १ ॥ अजीर्णे सति विष्णोरुपसर्पणं । २१ ॥ व्यभिचारिभावास्तथ-

त्रिंशत् तदुक्तं काव्यप्रकाशे ॥ ३२ ॥

चयस्त्रिंशदमी भावाः समाख्याताः स्वनामत इति ।

एवमन्यापि संख्या बोध्या ग्रन्थविस्तारभयान्नोक्ता
 कलाञ्जलिद्वयपुटे सुद्धसमाज्ञे ०
 युष्मान् प्रणम्य कवयो विनिवेदयामि ।
 व्याख्येयमर्थरक्षितापि सद्रूपयापि
 दृष्ट्या भवद्विरवधाय दद्याविधेयैः ॥
 श्रीश्रीजाने दयाधाने चरणाञ्जलौ तव ।
 श्रीकाशीरामकृतिना कतिरेषा समर्पिता ।

Colophon. इति संख्याप्रकाशव्याख्या समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । नन्दरामनर्कवागीशभट्टाचार्यकृतस्य संख्याप्रकाशनामकस्य नानाशास्त्रसंग्रहचिन्त-
 तत्त्वबोधात्मकग्रन्थस्य व्याख्यानम् ।

No. 394. संग्रहसारः. By रामदेवद्विजः. Substance, country-made paper, 18×4 inches. Folia, 63. Lines, 6 on a page. Extent, 1,250 ślokaś, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā. Post Office Baidyerbāzār, Kṛṣṇapura, Paṇḍita Madanamohana Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं मत्वाय वागीश्वरी'
 चैरम्बं तपनादिकं ग्रहगुणं खड्गं यशोदासुतम् ।
 नानाजातकतो विलोक्य सकलं गर्गादिविप्रोदितं
 वक्ष्ये संग्रहसारमल्पसुगमं श्रीरामदेवो द्विजः ॥
 ज्ञेयोऽत्र प्रथमं हि जन्मसमयश्लाघादियन्त्रैः स्फुटं
 तत्कालप्रभवा विलग्नसंहिता कार्या ततश्च पञ्चाः इत्यादि ॥

End. वेदोऽङ्गे जलधिर्गजाब्धिसंहितो मुन्यक्षिभिः पञ्च च
 पञ्चाक्षिश्रुतिभिः शरः श्रुतिगुणैर्वाणोऽङ्गयुग्मैः सङ्घः ।
 वाणः कालगुणैः शरोऽम्बरयुगैरङ्गेन्दुभिर्मागुणैः
 वेदो वाणगुणैर्गुणोऽलविशखैरक्षाब्धिभिः पावकः ॥

Colophon. (अन्यत् परिसमाप्तिस्त्वचकं वाक्यं नास्ति)

विषयः । षड्वर्गफलम् । नवार्शफलम् । लग्नाधिपादिफलम् । शयनादिभाववचनम् ।
 शयनादिदादशभावस्य फलम् । सप्तश्रुत्यादिकोटीफलम् । तत्त्वादिभावनिरूपणम् । शुभग्रह-

दृष्टलभनिरूपणम् । चित्रहीयोगकथनम् । ग्रहस्फुटनिरूपणम् । सिंहासनादियोगफलम् । मास-
फलम् । तुङ्गादिनिरूपणम् । अष्टवर्गनिरूपणम् । मन्त्राष्टवर्गनिरूपणम् । वर्षदर्शननिरूपणम् ।
तस्यान्तर्दशननिरूपणम् । केतुपताकिनिरूपणम् । नाक्षत्रिकदर्शननिरूपणम् । तस्यान्तर्दशा-
निरूपणम् । पञ्चस्वरानिरूपणम् । पञ्चस्वरामते आयुर्गणनम् । योगिनीदर्शननिरूपणम् । तस्याः
प्रत्यन्तरदर्शननिरूपणम् । आयुर्दर्शननिरूपणम् । तीर्थज्ञाननिरूपणम् । गुरोरष्टवर्गमते पुत्रादि-
मतनिरूपणम् । नष्टकोट्टीज्ञानम् । चतुर्दशकोट्टीनिरूपणम् । अथनादिलभमाननिरूपणम् ।
जातचक्रनिरूपणम् । मासफलनिरूपणम् ।

No. 395. सत्क्रियासारदीपिका. Substance, country-made paper, 13 × 4 inches. Folia, 49. Lines, 7 on a page. Extent, 1,000 ślokās. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Kucekol, Bābu Yogindranātha Simha Deva. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning.

श्रीश्रीराधाकृष्णः ।

प्रणम्य सच्चिदानन्दं जगतां सेवामीश्वरम् ।
श्रीकृष्णपरमानन्दमनन्याभीष्टदायकम् ॥
वक्ति गृह्णिद्विजादीनामनन्यानां विशेषतः ।
सत्क्रियासारदीपिकां तां विवाहादिपद्धतिम् ॥
श्रीमद्गोपालभट्टोऽयं साधूनामाज्ञया भूषणम् ।
भगवद्धर्मरक्षार्थं भक्तानां वैदिकी तु या ॥
कृता याप्यनिरुद्धेन भीमभट्टेन धा कृता ।
श्रीमद्गोविन्दानन्देन कर्मिणां पद्धतिः कृता ॥
श्रीनारायणभट्टेन कर्मठानाम् वैदिकी ।
भट्टश्रीभवदेवेन ब्रह्मयोगानाम् या कृता ॥
वर्णाश्रमन्याजादीनां वेदैः पौराणिकादिभिः ।
मन्वादिधर्मशास्त्रोक्तैर्वचनैः सप्रमाणकैः ॥
श्रीमद्गोविन्दभक्तानां सेवानामपराधतः ।
मया तथा कृता किन्तु पित्रदेवार्चनं विना ॥
नन्वपरग्रन्थकारवत् ग्रन्थकर्तृत्वेनास्मद्विषयं खनाम दातुमनुचितम् । यथा,—
अक्षरकारविमृष्टात्मा कर्त्ताहमिति मन्यते ।

इति दोषश्रवणभयात् । तथापि स्वयूय्यानां साधूनामाज्ञया स्वनाम दत्तम् ।
 श्रीमद्गोपालभट्टनामायं कोऽपि जीवः श्रीमद्गोपालभट्टत्वेनेति ज्ञापितम् ।
 श्रीकृष्णचैतन्यचरणारविन्दमकरन्दसततपायित्वेन सदैव साधुनिदेशवशवर्तीति
 भावः । एवं विशिष्टोऽहं श्रीकृष्णं प्रणम्य श्रीकृष्णशब्दार्थः पुरैव व्याख्यातः ।
 किं विशिष्टं सच्चिदानन्दं गुणातीतानिर्व्यचनीयपरममनोहरल्लावण्यघनसुख-
 स्वरूपं अतएव जगतो सेव्यं । अचर्यं भावार्थः ॥ इत्यादि ॥

End.

ततोऽपरे श्रीमन्नारायणस्य श्रीमत्स्यादिविविधावतारोपासकाः । तत्तन्निज-
 निजसेवकपार्षदत्वेन तेषां तेषां तान् तान् पार्षदभक्तान् प्रपूजयेयुः । अयं
 भावार्थः ।

Colophon.

अतःपरं खण्डितम् ॥

विषयः । वैष्णवानां अन्यकर्मत्यागविधिनिरूपणमुखेन व्याख्यासहित-वैष्णवकर्मदि-
 निरूपणम् ।

No. 396. सदाशिवसंहिता . Substance, country-made paper, 12×2½ inches. Folia, 12. Lines, 8 on a page. Extent, 250 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rūparāma Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो रामचन्द्राय ।

श्रीश्रुतय जगुः ।

श्रुतमस्माभिरौशन रक्षस्यं परमाद्भुतम् ।

इदं विश्वं कथं जातं सौमित्रे वद तत्त्वतः ॥

सौमित्रिरुवाच ।

शृणुष्वं श्रुतयः सर्वा रक्षस्यं दृष्टिसम्भवम् ।

यथादौ परिसम्भूतं यस्मिन्नेव प्रलीयते ॥

दृष्टेरग्रे परं धाम्नां संवादं समभूत् किल ॥ इत्यादि

End.

गोलोके नियतं वासं सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ।

देवैरपि दुराधर्षाः कियदक्षगणैरपि ॥

अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ।

अठनं सर्वतौर्धेयं प्रदानं सर्वसम्पदाम् ॥

ब्रह्महत्यासहस्राणि ज्ञानाज्ञानकृतानि च ॥

कोटिकोटिसहस्राणि ह्युपपापानि यान्यपि ॥

इति सदाशिवसंदितायां निरुक्तलक्षणायां श्रीरामानुजश्रुतिसंवादे गोलोक-
वर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॐ तत्सत् ॥

साध्याये रामानुजश्रुतिसंवादेन निजरूपवर्णनादिः । द्वितीयाध्याये गोल्लोक-

Beginning.

आचारादिगुणासीनां प्रतप्तकनकद्युतिम् ।

महावंशीद्भवा वैद्या येऽद्यापि च महोष्णलाः ।

नगर्यां सेनहाटग्रान्तु गतिर्येषां न विद्यते ।

तेषां सदैवसद्भावज्ञानाय खलु कथ्यते ॥

आदौ पूर्वक्रमेणैव दुहित्वंशो निगद्यते ।

गणहिङ्गमाधवास्य दुहिवंशसमुद्भवाः ॥

गणसेनस्य तनयौ श्रीधरो हरिवंशकः ।

श्रीपतिरघुपत्याख्यौ श्रीधरस्य सुताबुभौ ॥ इत्यादि ।

अनेन यो भिषग्वंशः सूत्रेणापि न वर्णितः ।

स एव साध्यो विज्ञेयो भ्रुवसम्बन्धवृणजे ॥

भिषग्वरः काश्यपवंशचन्द्र-

मणिस्वरूपोऽजनि कायगुप्तः ।

तस्यात्मजोऽभूद्वनमालिगुप्तः
 पुण्येषु सत्तो वनमालिभक्तः ॥
 ततोऽभवत् कार्पटिनामधेयः
 सुतः पवित्री मदनस्ततोऽभूत् ।
 सुतोऽभवत् तस्य सुतः प्रतिष्ठः
 श्रितो जगन्नाथ इति प्रदिष्टः ॥
 सुधाकरस्तस्य सुतः सुवृत्तः
 सुधाकरस्तत्कुलकैरेव ।
 पुष्पीघतुक्नीलतकायुवंशः
 चित्तिं गतोऽभूत् + + + रिवांशः ॥
 सुधाकरस्यापि सुतः सुशीलो
 ऋत्युन्नयः शुद्धमतिर्बभूव ।
 तस्यात्मजोऽभूत् कविराजसंज्ञो
 विद्वद्भरोऽभूदपि राघवाख्यः ॥
 सुतोऽभवत् तस्य च रामभद्रो
 विद्वद्गणेशः कविचन्द्रसंज्ञः ।
 उदारबुद्धि + + पुण्यकर्मा
 तस्यात्मजोऽभूच्छिवनाथनामा ॥
 तस्यात्मजः स्वल्पमतेः सुशीलः
 ख्यातो जगन्नाथ इति चित्तौ यः ।
 तेन प्रतेने भिषजां समासात्
 सद्द्वैद्यजानां सदसद्विचारः ॥

Colophon. इति श्रीजगन्नाथगुप्तकवीन्द्रकृतसद्द्वैद्यभावलिः समाप्ता ॥

विषयः । अम्बलकुलजातानां केषाञ्चित् सद्द्वैद्यानां वंशावलि कथनम् । तत्र तेषां सद्-
 सद्भावप्राप्तिकथनञ्च । अथ दुर्ध्रुवशकथनम् । दुर्ध्रुवशजातस्य गणसेनतनयस्य श्रीधरसेनस्य
 वंशकथनम् । द्विजसेनवंशवर्णनम् । माधवसेनवंशवर्णनम् । विनायकसेनवंशवर्णनम् । डमन-
 सेनवंशवर्णनम् । विकर्तनसेनवंशवर्णनम् । वल्लभसेनवंशवर्णनञ्च । अथ दासवंशवर्णनम् । तत्र
 नारायणदास-निमदास-अरविन्ददास-जयदासानां वंशादिवर्णनञ्च । अथ त्रिपुरगुप्तवंशादि-
 कथनम् । कायगुप्तवंशादिवर्णनञ्च ॥ इति ।

No. 398. सन्तानद्वादशीव्रतम् . Substance, palm-leaf, $13 \times 1\frac{1}{2}$ inches. Folia, 9. Lines, 2 on a page. Extent, 50 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Vidyākūṭa Tripurā, Bābu Kedāranātha Bhaṭṭācāryya. Appearance, new. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सन्तानद्वादशीव्रतम् । तत्र प्रथमं सूय्यार्थं दत्त्वा
स्त्रिवाचनपूर्वकं संकल्पं कुर्यात् विष्णुरोमित्यादि ।

End. इदं सन्तानकं नाम याः करिष्यन्ति भक्तितः ।
अवैधव्यन्तु सौभाग्यं लभन्ते सन्ततिं शुभाम् ॥

Colophon. इति सन्तानद्वादशीव्रतकथा समाप्ता ।

विषयः । शुभसन्तानादिलाभकारकव्रतविशेषसाधननियमादिकथनम् ।

No. 399. सम्बन्धविवेकः . By भवदेवभट्टः . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 250 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-simha, Kātihālī, Paṇḍita Rājākṛṣṇa Nyāyabhūṣaṇa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणेशाय । अथ सम्बन्धं विवेचयिष्ये । तत्र मनः ।
असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः ।
सा प्रशस्ता द्विजातीनां दारकर्म्मणि मैथुने ॥
या मातुः सपिण्डा न भवति सा दारकर्म्मणि दारत्वसम्पादके कर्म्मणि तथा
मैथुने मिथुनसाध्येऽग्राधानादौ पुत्रीत्यन्तौ च प्रशस्तेति सम्बन्धः । इत्यादि ।

End. सर्व्वे च प्राङ्मुखो दाता ग्रहीता च उदङ्मुखः ।
अयन्तूक्तविधिर्ज्ञाने विवाहे तु व्यतिक्रमः ॥
व्यतिक्रम इति प्रत्यङ्मुखः सम्प्रदाता ग्रहीता प्राङ्मुखः ॥ उक्तम्,—
प्राङ्मुखायाभिरुपाय वराय शुचिसन्निधौ ।
प्रत्यङ्मुखस्तु दाता वै कन्यां दद्यात् खलङ्कृतमिति ।

Colophon. इति भवदेवभट्टकृतः सम्बन्धविवेकः समाप्तः ॥ * ॥

विषयः । विवाहसम्बन्धविचारादिमुखेन सपिण्डादिनिरूपणम् । उद्वाहादिनिरूपणञ्च ।

No. 400. सम्मोहनतन्त्रम् . Substance, country-made paper, 10×8 inches. Folia, 44. Lines, 12 on a page. Extent, 1,800 ślokas. Character, Nāgara. Date, ? Place of deposit, Govardhana Sarāi Benares, Paṇḍita Bindhyeṣvarīprasāda Dube. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीमद्भक्तसूक्तये ।

साकारत्वं निराकारज्ञानसागररूपिणे ।

देवानां देवदेवाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

देवुवाच ।

देवदेव महादेव सर्वसिद्धिप्रवर्तक ।

लताः श्रुतं मया सर्वं रक्षस्यातिरक्षकम् ।

इदानीं देवदेवेश रक्षस्यमपरं विभो ॥

शिव उवाच ।

रक्षस्यातिरक्षस्य कथं लयि निवेद्यताम् ।

तथापि तव सङ्गत्या रक्षस्यमपि कथ्यते ॥

काष्ठी तारा बिम्बमस्ता सुन्दरी वगला रमा ।

मातङ्गी भुवना सिद्धविद्याय भैरवी तथा ॥

धूम्रवती च दशमी महाविद्या दश स्मृताः ।

चण्डेश्वरी लघुश्यामा त्रिपुटादिप्रयोगतः ॥

त्रयोदश महाविद्याः शृणुष्व षोडशी शिवे ।

दश पूर्वास्तु संगृह्य मनदुर्गाश्च शूलिनीम् ॥

अष्टारूढां महाविद्यां त्रैलोक्यविजयाभिषाम् ।

वाराहीमन्नपूर्णाश्च कलासंख्या प्रकीर्तिता ॥

महाकालमते देवी एकपञ्चाशदीरिता ।

महालक्ष्मीं समारभ्य महाकालकलात्मकम् ।

विद्यासंख्यां लया प्रोक्ता चित्तं पूर्ववत् भवेत् ॥ इत्यादि ।

End.

चत्वारिंशत्प्रभेदेन ब्रह्मराक्षसजातयः ।

पूर्वक्रमेण संसाध्य दुष्टानेतान् विनाशयेत् ॥

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।

रक्षस्यातिरक्षस्य रक्षस्यातिरक्षकम् ।

इति संक्षेपतः प्रोक्तां किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥

Colophon. इति श्रीमद्बोध्यतारासम्बादे संमोहनतन्त्रे द्वितीयखण्डे ब्राह्मणातिवर्णने दशमः पटलः । १

विषयः । पीठवाणीप्रभेदेन लिपिभाषाप्रभेदेन च शास्त्रवानां विंशतिभेदविद्यापीठ-
निर्णयः । पुण्यनिर्णयः । गौड़ादिदेशभेदे तन्त्रादिभेदनिरूपणम् । दशमहाविद्यानिरूपणम् ।
यन्त्रभेदादिनिर्णयश्च ॥

No. 401. सर्वतोभद्रचक्रटीका . By गौरीकान्तचक्रवर्त्ती . Substance, country-made paper, 12 × 3½ inches. Folia, 5. Lines, 10 on a page. Extent, 175 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñṭhālpādā viā Naihāṭi, Paṇḍita Rāmatāraṇa Ṭhākura. Appearance, very old. Prose and verse. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः श्रीसूर्याय नमः ।

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि चक्रं वैलोक्यदीपकम् ।

विख्यातं सर्वतोभद्रं सद्यः प्रत्यकारकम् ॥

उदग्दश विन्यस्य तीर्थ्यग्रेखास्तथा दश ।

एकाशीतिपदं चक्रं जायते नात्र संशयः ॥

अकारादिस्वराः कोष्ठे ईशादि विदिशि क्रमात् ।

दक्षिमाग्रेण दातव्याः षोडशैव चतुर्धनम् ॥ इत्यादि ।

End. वर्त्तमानेति द्रव्यादीनां वर्त्तमाने ग्न्ये शोधितषट्चक्रक्रमेण विंशत्यंशकल्पनया तद्भागो ऋषति कुप्रहे तद्भागो वर्त्तते इत्यर्थः । देशध्वंसा इत्यादि सर्वं सुगमम् ॥

Colophon. इति सर्वतोभद्रचक्रटीका गौरीकान्तचक्रवर्त्तिकृता समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । तन्त्रोक्तस्य सर्वतोभद्रचक्रादेर्व्याख्यानम् ।

No. 402. सापेक्षवादः . Substance, country-made paper, 11 × 2 inches. Folia, 3. Lines, 7 on a page. Extent, 40 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Ḍhākā, Post Office Pilkhānā Vāḍḍānagara, Paṇḍita Kailāśacandra Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमो दुर्गायै । समासघटकपदोपस्थाप्येन समासाघटकपदार्थस्य नान्वयः ।
आकाङ्क्षाविरहात् । अतएव षट्स्य राजमातङ्गा इत्यादौ ऋषादि-
पदार्थस्य राजादौ योग्यतासत्त्वेऽपि नान्वयः । यद्यपि तत्समभिव्याहार-

रूपाकाङ्क्षा सम्भवति तथापि समभिव्याहारमात्रं नाकाङ्क्षा । अपिलन्वय-
बोधविशेषे पदविशेषयोः समभिव्याहारः । इत्यादि ।

End.

ननु कथमिदमुक्तं यावता गर्भस्थस्य कर्मणो धालर्थोऽभिविवेशात् धातो-
रकर्मता । यथा चलं गच्छति । चलयति ॥

Colophon.

सापेक्षवादः समाप्तः ।

विषयः । सापेक्षत्वेऽपि समकलात् समास इति न्यायस्य स्वरूपादिविवेचनम् ।

No. 403. सारनिर्णयः . By रमाकान्तचक्रवर्ती . Substance, palm-leaf, 17×1½ inches. Folia, 30. Lines, 3 on a page. Extent, 600 lokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Post Office Vaidyervāzār, grāma Candrakīrti, Paṇḍita Rajanikānta Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

काशीशचरणभोजं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।

नत्वा वक्ष्यामि यत्नेन सूत बोधविनायकम् ॥

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् । धातुभिन्नं प्रत्ययभिन्नं यदर्थवत् तत्
प्रातिपदिकसंज्ञं भवति अभिधेयनिवृत्तिप्रयोजनधनेषु यद्यप्यर्थशब्दसंथा-
प्यभिधेयवचनोऽर्थशब्दो गृह्यते । अधिधेये निवृत्त्यादीनामन्तर्भावात् । यत्-
प्रयोगे यत् प्रतीयते स तस्यार्थः । तथाचोक्तम् ।

शब्देनोच्चार्यमाणेन यद्वस्तु प्रतिपद्यते ।

तस्य शब्दस्य तद्वस्तु ज्ञायतामर्थसंज्ञया ॥

स चार्थस्तुर्धा भिद्यते जातिद्रव्यगुणक्रियेति । तथाचाह ।

शब्दैरेव प्रतीयन्ते जातिद्रव्यगुणक्रियाः ।

चातुर्विध्यादमीषान्तु शब्द उक्तस्तुर्विधः ॥

स्वार्थी जातिद्रव्यगुणक्रियास्वरूपभेदात् पञ्चविधः स्वार्थी विशेषणार्थानुसन्धाने
वृत्त इत्यादि उदाहरणं विशिष्टार्थबुद्धिं प्रति विशेषणार्थस्य कारणत्वात् ।
तथाच । नागहीनविशेषणा बुद्धिर्विशेष्यरूपजायते । तथाच जातो वृत्तः
जातिरच विशेषणं प्रति निमित्तभूतं वृत्तत्वम् । नित्यमनेक्यत्तिवृत्ति
सामान्यं जातिः । गुणः सत्त्वजो धर्मः यथा पटस्य शुक्लो गुणः । क्रिया
धालर्थः साध्यरूपा तथाच सिद्धं कारकं साध्या क्रिया यथा पक्तुः पाकः ।

द्रव्यं गुणाश्रयः यथा दण्डिनो दण्डः । स्वरूपमजात्यात्मकमसाधारणरूपं यथा
डित्यस्य डित्यत्वम् । अर्थवदप्रत्ययधात्विति सिद्धे यत् नञ्द्वयकरणं तत्
तत्पुरुषनिरासार्थम् ॥ इत्यादि ।

End.

तस्यापह्न्यं । तस्येति षष्ठान्तमनुकीर्त्य लुप्तपञ्चमीनिर्देशः । षष्ठान्तादपत्येऽभि-
धेयेऽण् भवति । न पतति वंशो येन जातेन तदिहापत्यं प्रकृत्यर्थी विशेषणं
प्रत्ययार्थी विशेष्यः उपगोरपत्यं औपगवः । एको गोत्रे । गोत्रे वंशेऽभिधेये
एक एव प्रत्ययो भवति न द्वितीय इत्यर्थः एतत् सूत्राभावादौपगवस्यापत्य
मित्यर्थे प्रत्ययः कथं न स्यात् । सत्यं एकेनैवापतनार्थस्य प्रतिपादितत्वात्
कथमपरः प्रत्ययः । कथं गार्गाद्यणः एवं वात्स्यायन इति एकेनापतनार्थप्रति-
पादितत्वात् पुनः प्रत्ययविधानं प्रशंसार्थमापादयतीति । तेन युक्तं रागात् ।
रजत्यनेनेति रागः रागवाचिनः शब्दात् तेन युक्तमित्यर्थेऽण्प्रत्ययो भवति ।
कुसुमेन रक्तं कौसुमं वस्त्रम् । ... ..
तस्य समूहे । षष्ठान्तात् समूहेऽर्थेऽण्प्रत्ययो भवति । वायसानां समूहो
वायसं काकमित्यादि ।

Colophon.

इति मधुसूदनतर्कवागीशात्मज श्रीरमाकान्तचक्रवर्त्तिविरचिते सारनिर्णये
तद्धितप्रकरणीयपरसूत्रार्थविवेचनं समाप्तम् ॥

विषयः । कलापे नाम-कारक-समास-तद्धितप्रकरणानां न सन्ति सम्यक् परिस्फुटानि
सूत्राणीत्यनेनात्र सारनिर्णये पाणिन्यादिव्याकरणोक्तसूत्राणां विवेचनं कृतम् । तत्र प्रथमे नाम-
प्रकरणम् । द्वितीये विखरेण कारकप्रकरणम् । तृतीये समासप्रकरणम् । चतुर्थे संचेपत-
स्तद्धितप्रकरणञ्च ॥

No. 404. सारस्वतप्रदीपः . By विद्याभूषणः . Substance, country-made
paper, 14 × 2½ inches. Folia, 47. Lines, 4 on a page, Extent, 500 ślokaś.
Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-
simha, Serapura, Paṇḍita Durgāsundara Kṛtiratna. Appearance, old.
Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

प्रणम्य देवदेवाय बालानां सुखहेतवे ।

सारस्वतप्रदीपोऽयं पदैः संरच्यते मया ॥

अकारादिचकारान्ताः सिद्धवर्णाः प्रकीर्तिताः ।

एतदुर्गादिसंज्ञाया विधानार्थमिहोदितम् ॥

आद्यन्ताभ्यामिमे ग्राह्या प्रत्याहारं जितृक्षता ।
वक्ष्यमाणक्रमेणैव ते तथोक्ताः पुरातनैः ॥ इत्यादि ।

End. पुनर्णवा-क्षुन्नाति-लभुतः ।
नरीन्दत्येत नर्णर्त्ति प्रख्यानं चन्द्रगोमिना ।
हरिनाथो विप्रयूना दौर्भागिनेय इत्यपि ॥
चाचयूना स एव वाक्येनेत्याहतिगणः स्मृतः ।

Colophon. इति श्रीविद्याभूषणविठ्ठलौ सारस्वतप्रदीपे नामविष्टतिर्द्वितीयः प्रकाशः ।

विषयः । सारस्वतव्याकरणस्य टीका ।

No. 405. सिद्धान्तदीपः. Substance, country-made paper, 13 × 3 inches. Folia, 28. Lines, 6 on a page. Extent, 700 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihati, District 24-Parganās, Paṇḍita Candrakānta Vidyāratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै ॥ अथ शब्दप्रमाणं निरूप्यते । तत्र भ्रमप्रमादविप्रलिप्सा-
रहितेन पुरुषेण प्रयुक्तं वाक्यं प्रमाणम् । तत्र भ्रमोऽतत्त्वप्रकारकं ज्ञानम् ।
प्रमादो अनवधानता । विप्रलिप्सा प्रतारणेच्छा एभिः प्रयुक्तं वाक्यं न
प्रमाजनकं किन्त्वप्रमाजनकमेव ॥ इत्यादि ।

End. किन्तु सर्वनाम्नो व्यावर्तकत्वाभावादारोपस्थोक्तत्वेन साध्यवसानत्वं अध्यव-
सानमुत्कारूपं अनयोर्लक्षणयोः सादृश्यसम्बन्धहेतुकत्वे गौणीलक्षणाहेतु-
कत्वं यथा गौर्व्याहिको गौरयमित्यत्र । सम्बन्धान्तरहेतुकत्वे तु प्रकृतलक्षणात्वं
यथा आयुष्टतमायुरिदमिदमिति ॥ * ॥

Colophon. समाप्तोऽयं सिद्धान्तदीपः ॥ * ॥ श्रीदुर्गा शरणम् ।

विषयः । शब्दप्रमाणनिरूपणमुखेन शक्तिग्रहादिनिरूपणम् । शब्दबोधविशेषविशेषण-
भावकथनम् । नञर्थविचारः । एवकारयुत्यतिविचारः । सति सप्राम्यर्थनिरूपणम् । क्ताप्रत्य-
यार्थविचारः । आख्यातवाच्यनिर्धारणवाक्ययुत्यन्तिलक्षणादीनां निरूपणञ्च ।

No. 406. सिद्धान्तरत्नम्. (सटीकम्) By बलदेवविद्याविभूषणः. Sub-
stance, country-made paper, 12 × 4 inches. Folia, 128. Lines, 12 on a
page. Extent, 3,000 ślokas. Character, Nāgara. Date, Samvat 1947.
Place of deposit, Hātua Mahārāja's Library. Appearance, fresh. Prose
and verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः कृष्णाय ।

वेदस्तथा स्मृतिगिरो यमचिन्त्यशक्तिं

सृष्टिस्थितिप्रलयकारणमामनन्ति ।

तं श्यामसुन्दरमविक्रियमात्मसूक्तिं

सर्वेश्वरं प्रणतिमात्रवशं भजामः ॥ इत्यादि ।

टीकायाः ।

श्रीगणेशाय नमः । श्रीश्यामसुन्दरो जयति । ॐ नमः पूर्णप्रमितये गोवि-

न्दाय । यस्य श्रीनन्नामपीयूषवर्षैरासीद्विश्वं धूततापं क्लेशैतत् । इत्यादि ।

End.

आनन्दतीर्थभूतमच्युतं मे

चैतन्यभास्वत्प्रभयातिफुल्लम् ।

चेतोऽरविन्दप्रियतामरन्दं

पिवत्यस्त्रिः सच्चवितत्त्ववादः ॥ ३६ ॥

Colophon.

इति सिद्धान्तरत्नाख्ये भाष्यपीठके पुरुषार्थनिर्णयोऽष्टमः पादः ॥ ८ ॥

टीकायाः ।

इति श्रीगोविन्दभाष्यपीठकटिप्पणमष्टमः पादो व्याख्यातः ॥ ८ ॥ लिख्यते

राधामोहनब्रजवासिना मया मिते फाल्गुणमासे मासीतमे शुक्लपक्षे सोम-
वारे सम्पूर्णम् । सम्बत् ॥ १९४७ ॥

विषयः । प्रथमपादे, सुखप्राप्तिदुःखपरिहारयोर्लोकप्रवृत्तिदर्शनात् केनोपायेन तौ निष्पद्येते इत्यादि निरूपणप्रसङ्गेन, प्रकृतिपुरुषविवेकादेव त्रिविधदुःखनिवृत्तिर्भवतीति श्रुति-स्मृति पातञ्जल-गौतमादिमतैः निर्णयः । अपिच केन प्रकारेण प्रकृतिपुरुषविवेको जायत इत्यस्यापि नाना-विधविचारपूर्वकं स्थापनम् । अस्य च प्रथमपादस्य “परमपुरुषार्थोपायनिर्णय इति” नाम ॥ द्वितीयपादे च, भगवत्प्राप्तिविषये साक्षात् साधनीभूतयोर्ज्ञानभक्त्योरैश्वर्यमाधुर्यविषयत्वरूपेण द्वैविध्यनिर्वाचनम् । एवं के भक्त्या के चापि ज्ञानेन भगवन्तं प्राप्ता इत्यस्यापि विचारपूर्वकं निर्वाचनम् । भगवत्सैश्वर्यादिनिरूपणञ्च । अस्य च द्वितीयपादस्य भगवदैश्वर्यादिनिर्णय इति नाम ॥ तृतीये च पादे, भगवान् सर्वेश्वरः जन्मादिविकारशून्य इत्यादीश्वरतत्त्वनिरूपणम् । तस्य च श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनपूर्वको विचारः । एवं नानारूपमाश्रित्य भगवान् लोकपालनाथ प्रथिवीमवतीर्णः सन् केन केन नाम्ना भक्तैराहूत इत्यस्यापि निर्वाचनम् । एवं “मेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्मा न च शङ्कर” इत्यादिश्रुतिमाश्रित्य विष्णुपरमलसिद्धिश्च । अस्य च तृतीय-पादस्य विष्णुपारम्यनिर्णय इति नाम ॥ चतुर्थे च पादे, ब्राह्मणो हि भगवतो सुखं, वाङ्मय चन्द्रियः, वैश्यो ह्यूरुः, पादद्वयाच्च शूद्राः समजायन्त इत्यादिकथनम् । स एव भगवान् विष्णुः समस्तस्यास्य जगतः सृष्टिपालने संहारश्च करोतीत्यादीनां श्रुत्यादिप्रमाणप्रदर्शनेन निरूपणम् । परब्रह्मणोऽपि सगुणलनिर्गुणलनिर्वाचनं कृत्वा वेदस्य नित्यत्वस्याप्येवम् । अस्य च चतुर्थपादस्य

“विष्णोः सर्ववेदवेद्यलनिर्णय इति” नाम ॥ पञ्चमपादे तु, जीवात्मनोऽज्ञानादेव प्रपञ्चस्य च प्रपञ्चस्य अद्वैतज्ञाननिवर्तनीयत्वमित्यादीनां विचारः । एवं द्वैतमतस्य प्रतिषेधाद्विचार-पूर्वकाद्वैतज्ञानोपायनिर्णयश्च । अस्य च पादस्य “केवलाद्वैतनिरास” इति नाम । षष्ठपादे च, जीवात्मा हि सगुणत्वदृशायामेव समस्तानि कर्माफलानि भुवन्ति । मोक्षे तु जाते जीवात्मनि गुणसंसर्गाभावात् अनन्तानन्दब्रह्मभावप्राप्तिर्भवति । इत्यादीनां विचारसुखेन वेदादिप्रमाण-प्रदर्शनम् । एवं निराकारपक्षीयश्रुत्यादीनामन्यविषयाख्यया स्वपक्षोपयोगित्वस्यापनं प्रकारान्तरेण केवलाद्वैतनिरूपणश्च । अस्य च पादस्य विधान्तरेण केवलाद्वैतनिरास इति नाम ॥ सप्तमा-ष्टमयोस्तु पादयोः, पुरुषार्थनिर्णय एव विषयः ॥ बलदेवविद्याविभूषणनामा कश्चिद्विपश्चिद्ब्रह्म-स्त्वेषु गोविन्दभाष्याभिधानं विवरणं निम्नाय बल्लविषयत्वात् तस्य दीर्घाकारत्वं विचिन्त्य तदुपवेशाय खर्णपीठं निर्मातुमिच्छुः स एव सिद्धान्तरत्नाख्यं पीठकं निर्ममे इत्यस्य विशेष-विवरणमिति ।

No. 407. सिद्धान्तरत्नाङ्कुरः. By शिवरामः. Substance, palm-leaf, 17×1 inches. Folia, 161. Lines, 3 on a page. Extent, 3,500 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Thānā Rāpinagara, grāma Kuṇḍā, Paṇḍita Rāmacaraṇa Nyāyālaṅkāra. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning.

नमो गुरवे ।

प्रथम्य सर्वज्ञपदारविन्दं

गुरुञ्च यत्नाच्छिवरामधीरः ।

कातन्त्रशेषाब्धिषु सन्निगूढं

सिद्धान्तरत्नाङ्कुरमातनोति ॥

क्व ममाणीयसी बुद्धिः श्रीपतेर्वचनं क्व वा ।

तथाप्यत्र प्रवृत्तस्य कारणं शङ्करस्मृतिः ॥

शोपीनाद्यादिविदुषां निबन्धाः सन्ति यद्यपि ।

तथापि मन्दबुद्धीनां बोधनाय ममोद्यमः ॥

ग्रन्थारम्भे विद्वन्निघाताय कृतं हरिभक्तारं शिष्यशिष्यार्थमादौ निबध्नाति संसारिति । अस्यार्थः । हरिं नत्वा कातन्त्रपरिशिष्टं ज्ञम इत्यन्वयः ।

कातन्त्रशब्दः कौमारव्याकरणे रूढः । परिशिष्यते यत् तत्परिशिष्टम् । दृष्ट्वा-गमादिकार्यम् । कातन्त्रस्य परिशिष्टमिति अत्रयवाच्यविसम्बन्धे षष्ठ्याः

समासः । कान्तन्त्रावयवभूतं परिशिष्टमित्यर्थः । यद्यपि तत्तत्प्रयोगेषु दृष्ट्या-
गमादयः सिद्धा एव तथापि प्रकृतिप्रत्ययादिभिः प्रतिपदं नोक्तमिति
स्त्रजादिना निरूप्यन्ते इति न दोषः । इत्यादि ।

End.

अथ फले धनविहिते द्वितीयादयः कदाख्यातसमासादिभिरविहिते प्रथमे-
त्युक्तम् । भवन्मते तदभावात् प्रथमा न प्राप्नोतीति परिशिष्टनामित्याह ।
नापीति । असिद्धेषु व्युत्पत्तिशून्येषु साधनानि उपाया युज्यन्ते न कदाचि-
न्निष्पन्नेषु इति भावः ॥ यथा दृष्टं तथा लिखितमिति ।

Colophon.

(आदर्शेऽस्मिन् परिसमाप्तिस्त्रचकं वाक्यं नोपलभ्यते)

विषयः । श्रीपतिदत्तकृतकान्तन्त्रपरिशिष्टस्य व्याख्यानम् ।

No. 408. सुपद्ममकरन्दः . Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 23. Lines, 7 on a page. Extent, 600 ślokaś, Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāñthālpādā viś Naihāṭi, Paṇḍita Rāmātārāṇa Thākura. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. अधातुविभक्त्यर्थवदित्यादि । शुवादयो धातवो विभक्तयः सुप्तिङ्यश्च ।
प्रथमोऽयानान्तु सुपस्वतिदेशः सर्वनामकार्थ्यं प्रत्येव । इह धातुश्च विभक्तिश्च
इति समाचारद्वन्द्वगर्भो नञ्त्तत्पुरुषो बह्व्रीद्विर्वा न पुनर्धातोर्विभक्ति
रिति षष्ठीतत्पुरुषः । इत्यादि ।

End.

नञ्चाधिकरणे तृतीयासप्तम्यौ भवतः । पुष्पेति । पुष्पेण युक्तः कालः ।
युक्तः कालो नञ्चादित्यप् । लुवविशेषे तस्यैवाणो लुप् । एवं सघासु कृत-
निष्ठापः पितृभ्यो मां व्यसर्जयदिति भट्टिः लुविति किं सघासु ग्रहः ।
नञ्चेति किं पञ्चालेषु वसति ॥ * ॥

Colophon.

इति सुपद्ममकरन्दे षष्ठो विन्दुः ॥

विषयः । सुपद्मव्याकरणस्य विभक्तिप्रकरणस्य टीका ।

No. 409. सुवन्तदुर्घटः . Substance, country-made paper, 13×2½ inches. Folia, 17. Lines, 9 on a page. Extent, 450 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. श्रीरामः । सर्वविषययापकत्वात् सन्धिपादे तु आदिप्रकरणे चिह्नार्थस्येति
स्वरं विधीयताम् । अत्र च लुक् सुपोऽथवादि क्रियतां तथा च करण-
शुद्धिः स्यात् नामधातुत्वेन सुपोऽथवादिति चेन्न सन्धिपादविहितस्यानित्य-
त्वाच्च षौर्वापर्यसम्बन्धविहितत्वाच्च इति केचित् । तदसत् दृष्ट्यादेर्नित्य-
दर्शनात् । इत्यादि ।

End. ननु औदित्यकत्वा औदिति कथं न कृतं नकारस्य ओकारे रेजेचोऽता
इत्यनेनापि तत्सिद्धेः ॥ उ । जस्शसोर्लुकि पदान्तमकारलुकि च अकारस्य
औत्स्यादिति सन्देहः स्यात् । जस्शसोर्लुगित्यस्य पूर्वानुवादित्वात् दुरादौ
लोपात् ॥

न षका टीक्यते औतन्मूलं बालावम्बते ।

उदिते मन्मतौ भानौ द्योततेति परं + + ॥ ० ॥ (?)

Colophon. इति सुवन्तस्य दुर्घटः समाप्तः ॥ ॐ नमः शिवाय ॥

विषयः । सुवन्तपादस्य व्याख्यानम् ।

No. 410. सुरतदीपिका. Substance, country-made paper, 18×3 inches. Folia, 5. Lines, 9 on a page. Extent, 150 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha Yaḡodala, Paṇḍita Kālicandra Bhaṭṭācāryya. Appearance, old. Verse. Correct.

Beginning. ॐ नमो गणपतये । एतास्मादेव मधुना रतिरञ्जितानां वामानां चतस्रो
वयोदशा बोद्धव्याः उक्तञ्च रतिरञ्जये । इत्यादि ।

End. एभिर्हि बन्धनोपायै र्यः कामयति कामिनीम् ।
तस्य तुष्टा भवेन्नारी स्वात्मानञ्च समर्पयेत् ॥

Colophon. इति सुरतदीपिकायां चतुर्थाध्यायः ॥ ० ॥

विषयः । नारीणां दशावस्थादिरूपणमुखेन तासां रमणोपायादिरूपणम् ।

No. 411. सूर्यप्रतप्तम्. By मयूरशर्मा. Substance, country-made paper, 13×3 inches. Folia, 12. Lines, 6 on a page. Extent, 200 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Kāṭhālpāḍā vid Nairāṭi, Paṇḍita Rāmaśāraṇa Thākura. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीस्वर्याय ।

जम्भारातीभक्तभोऽवमिव दधतः सान्द्रसिन्दूररेणुं
रक्ताः सत्तेरिवोषैरुदयगिरितटोधातुधाराद्रवस्य ।
आयान्त्या तुल्यकालं कमलवनरुचे राखणा वो विभूत्यै
भूयासुर्भासयन्तो सुवनमभिनवा भानवो भानवीयाः ॥ इत्यादि ।

End.

देवः किं वान्धवः स्यात् प्रियसुहृदश्चवाचार्थ्य आहोस्विदार्यो
रक्षा रक्षुर्न दीपो गुरुत जनको जीवितं वीजमोजः ।
एवं निर्णीयते यः क इति च जगतां सर्वदा सर्वदासौ
सर्वाकारोपकारी दिशतु दशशताभीषुकेद्यन्नितम्बः ॥ (?)

Colophon.

इति श्रीमयूरशर्मकृतं सूर्यशतकं समाप्तम् ।

विषयः । श्रीसूर्यदेवस्य स्तवः ।

No. 412. सूर्यशतकस्तोत्रटीका . By जगन्नाथशर्माः . Substance, country-made paper, 12×1 inches. Folia, 28. Lines, 4 on a page. Extent, 600 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Dhākā, Paṇḍita Candrakānta Nyāyālaṅkāra. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ गणेशाय नमः ।

यस्मिन्नस्तमिते यतः सुवनुते(?)ऽप्युद्गच्छतीदं जग-
ज्जुष्टं षष्टविंशत्यष्टजनताभिः सर्वदायं भवेत् ।
रात्रौ रात्रिकरप्रभानिकरतोऽहःपद्मशोभाकरः
पद्मिन्या विरह्यौ प्रभाकरकरप्रोत्पाद + + + भजे ॥
यं नत्वा लजरं वपुः सुरगणाः संप्रापुरेनःकुलै-
रुज्जा सुक्तिविरोधिभिर्मुनिगणाः संस्तूय दिव्यैः स्तवैः ।
तं नत्वा कविताप्रसूर्यशतकस्तोत्रस्य टीका जग-
न्नाथेनैव सुतन्यते हितकरी हेलिच्च विद्वत्प्रिया ॥
पुरा किल शरच्चन्द्रखण्डमण्डितकपालकपालितारकब्रह्मदानवारितचेत्रक्षीण-
कलेवरो वाराणस्यामशेषशस्त्रविचारसङ्ग्रामवेदवेदान्तादिविद्याविनवेतन-
ग्रहीकृतान्तेवासिभटजिताशेषब्रह्माण्डभाण्डोदर + + सुण्डमण्डनविद्वद्-
गणवैरी रीतिवयान्वितकवितात्याजितकविराजराजिकायसुजातगर्व्य सपः-
खर्व्वीकृताशेषतपोधनो मन्त्रमहोपाध्यायः श्रीमन्मयूरभट्टः पूर्वजन्मदुरदृष्ट-

हेतुकगलितकुष्ठजुष्टो ग + + + क्षमो वान्धवस्त्वन्ध्यावस्त्वन्ध्वी भगवत्स्वर्य-
मन्दिरसङ्कीर्णद्वारावलम्बनाशक्तस्तथादुपविष्टः पूर्वजन्मदुरदृष्टदृष्टकुष्ठरोगा-
पनोदनेषुर्वाभवाश्रीर्वाद्वायाजेन रश्मिराजिरथमण्डल × × × मेव भग-
वन्तं स्तौति जम्भारातीभेति । अस्मार्थः । भानवौयाः स्वर्यसम्बन्धिनो
भानवो रश्मयः वो युष्माकं विभूत्यै विशेषसम्पत्तये भूयास्तुरित्यन्वयः । इत्यादि ।

End.

कौस्तुभपारिजातचन्द्रावृतप्रभृतयो न वान्धवा भ्रातरः पाणौ हस्ते पद्मं न च
नरकरिपोर्विष्णोरःस्थली वक्षःस्थलं वासवेश्म वसति + + + + +
+ वा आदधाना धारयन्तौ ॥ ४३ ॥

Colophon.

इति श्रीजगन्नाथशर्माविरचित-श्रीस्वर्यशतकस्तोत्रटीकायां रश्मिवर्णनं समाप्तं ॥

विषयः । मयूरभट्टकृतस्वर्यशतकाभिधानस्तोत्रस्य रश्मिवर्णनान्तं व्याख्यानम् ॥

No 413. स्तवमाला . By रघुनाथगोखामौ . Substance, country-made paper, 12×4 inches. Folia, 44. Lines, 10 on a page. Extent, 1,400 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Vāṅkuḍā Kucekol, Bābu Yogindranātha Simha Deva. Appearance, old. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ श्रीश्रीकृष्णचैतन्यचन्द्रो जयति ॥

गतिं दृष्ट्वा यस्य प्रमदगजवर्थेऽखिलजना

मुखञ्च श्रीचन्द्रोपरि दधति क्षुत्कारनिवहम् ।

स्वकान्त्या यः स्वर्णचलमधरयेच्छीघ्रं च वच-

स्तरङ्गैर्गौराङ्गो हृदय उदयन्मां मदयति ॥

अलङ्कृत्यात्मानं नवविधिरत्नैरिव वल-

द्विवर्णत्वस्तस्मात्स्फुटवचनकम्पाश्रुपुलकैः ।

हसन् स्थित्यन्वित्यन्निति गिरिपतेर्निर्भरमुदा

पुरः श्रीगौराङ्ग इति ... .. ॥ इत्यादि ॥

End.

यत्पादांस्तुजयुग्मविच्युतरजःसेवाप्रभावाद्दं

गाम्भर्व्याश्रयो गिरौन्द्रनिकटे कष्टोऽपि नित्यं वसन् ।

तत्प्रायो गणपालितो जितसुधाराधामुकुन्दाभिधाः

उद्गायामि शृणोमि मां पुनरहो श्रीमान् स रूपोऽस्तु ॥

Colophon.

इति श्रीरघुनाथदासगोखामिना विरचिता स्तवमाला समाप्ता ॥ ० ॥

विषयः । गौराङ्गसूक्तः । गोवर्द्धनसूक्तः । ब्रजविस्मयसूक्तः । राधाष्टकं । नवाष्टकं ।
सुकुन्दाष्टकं । चैतन्यचन्द्राष्टकम् ।

No. 414. स्मरणमङ्गलैकादशकम् . By रूपगोस्वामी . Substance, yellow paper, 13 × 3½ inches. Folia, 6. Lines, 2½ on a page. Extent, 35 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place, of deposit, Āgaḍṭalā Vṛddha-nagara, Paṇḍita Mineṇvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

श्रीराधाकृष्णभ्यां नमः ।

श्रीराधाप्राणबन्धोस्वरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या

या साध्या प्रेमसेवा ब्रजचरितपरे गाढलोलैरलभ्या ।

सा स्यात् प्राप्ता मया तां प्रथयितुमशुना मानसीमस्य सेवां

भाव्यां रागाध्वपान्यब्रजमनुचरितं नैतिकं तस्य नौमि ॥ इत्यादि ।

End.

ताम्बूलैर्गन्धमाल्यैर्व्यंजनहिसपथः-पादसम्वाचनाद्यैः

प्रेम्णा संसेवमानौ प्रणयिसहचरौसञ्चयेनाप्तशतौ । (?)

वाक्कायान्तरिताभिर्निभतरतिरसैः कुञ्जसुगालिसङ्गै

राधाकृष्णौ निशायां सुकुसुमशयने प्राप्तनिद्रौ स्मरामि ॥

Colophon.

इति श्रीमद्रूपगोस्वामिना विरचितं श्रीराधाकृष्णयोरष्टकालिकसुोकावलि-
स्मरणमङ्गलं समाप्तम् ॥

विषयः । श्रीराधाकृष्णयोर्निशान्ताद्यष्टकालिकविहरणरूपमङ्गलस्मरणम् ॥

No. 415. स्मृतितत्त्वविनिर्णयः . By रामभद्रः . Substance, country-made paper, 15½ × 3 inches. Folia, 163. Lines, 7 on a page, Extent, 4,000 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamanasimha, Sākhuyāri Kulapura, Paṇḍita Vrajakānta Smṛtipāñcānana. Appearance, fresh. Prose and verse. Correct.

Beginning.

ॐ नमो दुर्गायै ।

विलोक्य ब्रह्मशास्त्राणि रामभद्रकृती स्मृतीः ।

विदधाति यथैकत्र स्मृतितत्त्वविनिर्णयम् ॥

प्रायशः सङ्कल्पानामेव कर्मणामारम्भकत्वादादौ स एव निरूप्यते । इत्यादि ।

End. शुद्धस्य सार्द्धपुराणमिति यदुक्तं तदापद्विषयबलाद्भोजनविषयम् । आसान्न-
विषयं वेति शुल्लपाणिः ॥ ० ॥ श्रीः ॥
विषयः । नित्यनैमित्तिककर्मादीनां व्यवस्थादिः ।

No. 416. स्मृतिसंक्षेपः. By नरोत्तमः. Substance, country-made paper, 16×3 inches. Folia, 14. Lines, 6 on a page. Extent, 1,100 ślokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Mayamana-simha, Nahātā, Paṇḍita Haracandra Vedāntavāgīṣa. Appearance, tolerable. Prose. Correct.

Beginning. ॐ नमस्तारायै ।
अज्ञानतिमिरध्वंसि संसारार्णवतारकम् ।
सुक्तिप्रदं पदं यस्य नत्वा संगृह्यते मया ।
चूर्णकेन सुबोधेन नरोत्तमद्विजेन वै ।
कथ्यते स्मृतिसंक्षेपं गृह्णन्तु द्विजसत्तमाः ॥
अथाशौचसंक्षेपः । इत्यादि ।

End. अथ षोडशदानम् ।
भूम्यासनं जलं वस्त्रं प्रदीपोद्भ्रं ततः परम् ।
ताम्बूलं क्वचगन्धश्च माख्यं फलमतः परम् ।
शय्या च पादुका भावः काञ्चनं रजतन्तथा ॥ * ॥

Colophon. श्रीकालीपदे नमः स्मृतिरास्ताम् ॥ ० ॥

विषयः । अशौचादिनिरूपणसुखेन सच्चरित्रव्यवस्था सुसुषुक्तत्वादिनिरूपणम् । तथा
षोडशदानादिनिरूपणञ्च ।

No. 417. स्मृतिसर्वस्वम्. By नारायणः. Substance, country-made paper, 15×3 inches. Folia, 194. Lines, 7 on a page. Extent, 5,000 ślokas. Character, Bengali. Date, Sk. 1754. Place of deposit, District Vāṅkuḍā Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmānuja Bhaṭṭācāryya. Appearance, tolerable. Prose. Generally correct.

Beginning. श्री गणेशाय नमः ।
सर्वकर्मानिमित्तस्य सासख्यादौ निरूपणम् ।
चान्द्र-सौर-सावन-नाक्षत्रिकास्तुर्विधाः ॥

तत्र शुक्लप्रतिपदादिदर्शान्तो सुख्यश्चान्द्रः । कृष्णप्रतिपदादिपूर्णिमाक्षी
गौणः । यन्तिथ्यादि तन्तिथ्यन्तोऽन्यश्च । यथा कृष्णद्वितीयादिकृष्णद्विती-
यान्तः । किन्त्वत्र पूर्वतिथिं त्यक्त्वा गणना अतस्त्रिंशन्तिथ्यात्मकः स्यात् ।
तेन यदि शुक्ला पञ्चमी नवततिथिसदा तां त्यक्त्वा शुक्लपञ्चमीमादाय गणनया
परशुक्लपञ्चमीपर्यन्तो मासस्तत्र प्रथममासिकः स्यादेवम् । इत्यादि ।

End.

दिवा सन्ध्यायाश्च नैव स्त्रीगमनम् । ततो ब्रज्जलाभ्यां शौचं भूववत् कृत्वा
स्नायादद्व्यतो तु न स्नानम् । नार्थ्यास्तु न स्नानम् । मैथुनात् परं शौचात्
पूर्वं मलमूत्रोत्सर्गो न करणीयः । उपवासं कृत्वा पराङ्गे पुण्यर्चे श्वेत-
पुष्पायाः कण्टकारिकाया मूलमुत्पाप्य चतुश्चातायाश्च चतुर्थेऽहनि प्राक्-
शिरः संविष्टाया दक्षिणनासापुटे निशि षडकेन पिष्ट्वा दक्षिणाङ्गुष्ठाना-
मिकाभ्यां गृहीत्वा पतिः ।

ॐ श्रीषष्ठीस्त्रायमाणा सहमाना सरस्वती ।

अस्माहं वृहत्याः पुत्रः पितुरिव नाम जनयेत् ॥

इति मन्त्रं पठित्वा नखं दद्यादिति स सुपुत्रं जनयतीति । परञ्च पिप्पली-
मरीचार्द्रकनागकेशरचूर्णमाज्यमिश्रितं चिरं मुञ्जीतेति ॥ रतिसम्बन्धिराजि-
वासः परिधाय वैधकर्म न करणीयमिति शिवम् ॥ * ॥

गुरुणां पादपद्मानां कृपया समुपार्जितम् ।

नारायणीयं सर्व्वस्य पुत्रपौत्रेषु तिष्ठतु ॥

धीरा धीरवराः सुनिर्मलधियो वेदविदाम्नामदाः (?)

काव्यव्याकरणाद्यशास्त्रनिपुणा विद्याकराः सत्पराः ।

पुस्त्रीयं सुकृता मया मितधियाच्चार्ये भ्रमाद्विद्यते-

ऽस्यां दुष्यं परिचिन्त्य चेदिति वदेत्तदूपणीयं तदा ॥ * ॥

Colophon.

इति स्मृतिसर्व्वस्य समाप्तम् ॥ * ॥ शकाब्दाः १७५४ ॥ ॐ रामः शरणम् ।

विषयः । मासादिनिरूपणम् । मलमासे कर्त्तव्याकर्त्तव्यादिनिरूपणम् । अङ्गुतादिनिरू-
पणम् । एकादशीद्वादश्यादितिथिकर्मव्यवस्थादिः । अष्टकामघात्रयोदश्यादित्यवस्था । आसन्न-
नृत्युकृत्यान्त्येष्टिक्रियादिनिरूपणम् । आह्वादिनिरूपणम् । अशौचादित्यवस्था । त्र्यशुद्धान्दि-
निरूपणम् । प्रायश्चित्तादिनिरूपणम् । विवाहादितिथिनक्षत्रादिनिरूपणम् । गणशादियोगनिरू-
पणम् । विवाहादिनिरूपणम् । दशफलादिनिरूपणम् । अरिप्रभ्वंसादिथोगनिरूपणम् । दायभाग-
व्यवस्थादिः । आक्रिकादिनिरूपणम् । तर्पणादिनिरूपणम् । ऋतुभिगमनादिनिरूपणकेति ।

No. 418. स्वप्रकाशरहस्यम्. Substance, country made paper, $17\frac{1}{2} \times 3$ inches. Folia, 12. Lines, 7 on a page. Extent, 500 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Pharidpura, Parganā Idilpura, Post Office Pālanga grāma, Dhānukā, Paṇḍita Rajanikānta Tarkaratna. Appearance, old. Prose. Generally correct.

Beginning. ॐ नमः सरस्वत्यै । प्रभाकरस्त्वेवमाह । ज्ञानं नानुव्यवसायग्राह्यं परन्तु स्वयमेव स्वस्वश्रेयसात्मानञ्च गृह्णाति एवञ्च घटजात्याद्याकारकव्यवसाय एव घटमहं जानामीत्याकारकः तस्य च मितिमात्रं ..... प्रत्यक्षरूपता घटादिरूपमेवांशे च क्वचित् प्रत्यक्षरूपता क्वचित्चानुमित्यादिरूपता । अथैव-मांशिकतया प्रत्यक्षत्वादीनां जातित्वानुपपत्तिरिति चेदिष्टमेवैतत् गुणगत-जातिमनोज्ञौकुर्व्यतामस्माकं । ननु तर्हि किमिदमंशे प्रत्यक्षत्वं न तावत् तद् दृष्टौन्द्रियसन्निकर्षजन्यत्वं तन्मते ज्ञाननिष्ठेन्द्रियसन्निकर्षस्य ज्ञानप्रज्ञाजनक-त्वात् ज्ञानांशे प्रत्यक्षत्वानुपपत्तेः नापि तद्विषयकज्ञानाजन्यत्वं ज्ञानानु-मित्यादीनां ज्ञानविषयकपरामर्शजन्यतया ज्ञानांशे प्रत्यक्षरूपतानुपपत्तेः । न चेष्टापत्तिः मितिमात्रप्रकाशे सर्वमेव प्रत्यक्षमित्यादिग्रन्थविरोधात् । यच्च तत्वानुमेयज्ञानांशे प्रत्यक्षात्मकत्वं नोपपद्यत एव परन्तु स्वात्मकज्ञानांश एव तच्च नानुपपद्यं स्वस्य स्वविषयकज्ञानाजन्यत्वात् न च यच्च स्वविषयकपरा-मर्शात् स्वविशेषकानुमितिः तच्च का गतिरिति वार्थं सामान्यलक्षणायाः प्रत्यासत्तित्वं मन्यमानानामस्माकं स्वपूर्वविषयकज्ञानस्यैवासम्भवात् ॥ इत्यादि ॥

End. अतो न्यायनये घटज्ञानवानहमित्यादिशब्दबोधे योग्यताज्ञानहेतुताकल्पना-धिव्यात् गौरवं अप्रकाशमते घटादिरूपपदार्थीपस्थितिरेव योग्यताज्ञाना-त्मिका तथैवात्मादिरूपैकपदार्थतादृशज्ञानादिरूपापरपदार्थवस्वरूपयोग्यताया नियमतोऽवगाहनात् । अतः पदार्थीपस्थितिहेतुतयै वा निष्कर्षेण न तच्च योग्यताज्ञानस्य हेतुत्वान्तरकल्पनमित्येतदपि हेयमेव नैयायिकमते दर्शित-ब्रह्मसाधनेन तादृशरूपगौरवस्याकिञ्चित्कारत्वादिति ॥

Colophon. इति स्वप्रकाशरहस्यम् ॥

विषयः । प्रमालं स्वतो प्राज्ञमिति केचिद्वदन्ति गुरुणां मते ज्ञानस्य स्वप्रकाशकत्वात् तत् ज्ञानप्रामाण्यं तेनैव गृह्यते भट्टानां मते ज्ञानमतीन्द्रियं सुरारिमिश्राणां मते अनुव्यवसायेन ज्ञानस्य प्रामाण्यं गृह्यते इत्यादिविप्रतिपत्तिनिरासः ।

No. 419. स्वर्गसाधनम्. By रघुनन्दनभट्टाचार्यः. Substance, country-made paper, 18×5 inches. Folia, 48. Lines, 7 on a page. Extent, 1,200-
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Naihāṭi, District
24-Parganās, Mahāmahopādhyāyā Paṇḍita Haraprasāda Gāstrī. Appearance,
tolerable. Verse. Generally correct.

• Beginning.

ॐ नमो गणेशाय ।

क्रियाधिकारिणो वाचास्तथा चान्येष्टिपद्धतिः ।

अशौचमिर्णयोऽशौचद्वितीयाहक्रियापि च ॥

दानक्रिया दृष्टोत्सर्ग आद्यथाज्ञादि षोडश ।

प्रतिसंवत्सरश्राद्धं तथा पार्वणतीर्थकम् ॥

विशेषोऽपरपक्षस्यायमावास्यां न्तस्य च ।

उच्यते चाव संचेपात् रघुनन्दनशर्माणां ॥ अथाधिकारिणः । इत्यादि ॥

End.

संक्रान्त्यां निशि सप्तम्यां रविशुक्लदिने तथा ।

श्राद्धे जन्मदिने चैव न कुर्व्यात् तिष्ठतर्पणम् ॥

प्रतिप्रसवमाह ।

अयने विषुवे चैव संक्रान्त्यां ग्रहणेषु च ।

उपाकर्मादृष्टोत्सर्गे युगादौ न्तवासरे ॥

रविशुक्लदिने चैव न दुष्टेत् तिष्ठतर्पणम् । तीर्थेऽपि न दोषः ।

तीर्थमात्रे तु कर्तव्यं तर्पणं सतिस्त्रोदकैः ।

अन्यथा कारयेत् यस्तु स विष्ठायां क्षमिर्भवेत् ॥

आश्रद्धा सम्पपर्यन्तं जगत् दृष्यत्विति श्रमात् ।

अञ्जलिन्नितयं दद्यादिति संचेपतर्पणम् ॥

Colophon.

इति रघुनन्दनभट्टाचार्यकृतः स्वर्गसाधनाख्यो ग्रन्थः सम्पूर्णः ॥ ० ॥

विषयः । क्रियाधिकार्यन्येष्टिपद्धत्यादिक्रियानिचयानां संचेपेन निरूपणम् ।

No. 420. हंसदूतटीका . By नृसिंहः . Substance, country-made
paper, 12×2½ inches. Folia, 17. Lines, 13 on a page. Extent, 650-
glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District
Vāṅkuḍā, Viṣṇupura, Paṇḍita Rāmavallabha Bhaṭṭācāryya. Appearance,
old. Prose. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीकृष्णाय ।

योगीन्द्रैः शुकनारदप्रभृतिभिर्भक्त्यानिर्गमं भाविनं
 सानन्दं विशिष्टशङ्करासरणैर्वन्द्यं सदाभीष्टदम् ।
 श्रीराधावल्लितादिभिः सुललितैर्भावैर्मुदाराधितं
 श्रीगोविन्दपदारविन्दमग्नभस्मिन्दाय वन्दामहे ॥
 वन्दे सनातनं नित्यं रूपस्थ स्वामिनं परम् ।
 यो × × चंसदूताख्यं कृतं काव्यं सुदावहम् ॥
 ध्यात्वा श्रीरूपचरणं मूढधीरप्यहो सदा ।
 तद्वाख्यानं वितनुते श्रीन्दसिन्धो यथामति ॥
 किन्तु मर्षय चापत्यं मम मूढस्य स्वरयः ।
 बालकानां सुबोधार्थं व्याख्यानं क्रियते मया ॥
 यदत्र न्यूनमधिकं विरुद्धार्थं यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं पण्डितैः शोध्यं शिरस्त्रेण कृतोऽञ्जलिः ॥
 अथ परमभागवतः कविकुलधुरीणः श्रीरूपगोस्वामी अनवरतश्रीकृष्णचरित-
 निमग्नचित्तोऽपि काव्योपदेशेन चंसदूताख्यं प्रक्रममाणं दृष्टदेवतास्मरणरूपं
 मङ्गलमाचरति । दुकूलमित्यादि । कोऽपि अनिर्वचनीयः पदार्थः मे मम
 हृदि मनसि स्फुरतु आविर्भावं करोतु प्रार्थनायां लोष्ट । इत्यादि ।

End.

अष्टितत्वात् शेषो नास्ति ।

विषयः । श्रीरूपगोस्वामिप्रणीतस्य चंसदूताख्यकाव्यस्य व्याख्यानम् ।

No. 421. हरिकेलिकलावती . By कविकेशरी . Substance, country-made paper, 14×3 inches. Folia, 14. Lines, 5 on a page. Extent, 300 ślokaś. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, District Dhākā, Post Office Vaidyervāzār grāma, Kṛṣṇapurā, Paṇḍita Kālīkṛṣṇa Vidyāvinoda. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

ॐ नमः श्रीकृष्णाय । ॐ नमः श्रीवाण्ये ॥

प्रणिपत्य हरिं हरपद्मभवप्रसूतासरकोटिनुताङ्गियुगम् ।
 हरिकेलिमहं कलयामि गुरोस्वरणाम्बुजचुम्बिमनोमधुपः ॥

अथ बाहुजकैतवजातमहाधुरसैनिकभारविषयतरा ।
 धृतधेनुतनूररविन्दध्रुवोऽगमदन्तिकमश्रुमुखी वसुधा ॥
 अधिगम्य तद्धीरितमाधिकरं सुरसिद्धमुनिप्रकरेण युतः ।
 स च द्रुग्धपयोनिधित्नीरगतः प्रणिपत्य निवेदितवान् हरये ॥
 प्रणयाच्च विधेरवनेच्च शुचः सुकृताच्च यदोः परमः पुमान् ।
 सच्चसावततार मिहन्तुमरीम् वसुदेवगृहे सच्च लाङ्गलिना ॥
 भगवान् सङ्गपो व्रजवासिगणे प्रतिपद्य स नन्दगृहे हलिना ।
 वज्रलोदितमङ्गलकैलिकुलैरथ गोकुलदेशमलङ्कृतवान् ॥
 अवतंसितपुष्पितपङ्कजकं यमुनातटिनीपतले मिलितम् ।
 ममवेक्ष्य ततो हचिरिति सखी ललितोक्ति... मवदत् ॥ इत्यादि ॥

End.

इति कंसवधं विनिश्चय्य रणोन्मदलाङ्गलिघातितबन्धगणम् ।
 पितरौ च ववन्द ननन्द यदूनय मन्दमुखान् विससर्ज च सः ॥
 षष्ठमुद्यपदोत्तरसेनमसौ कृतवान् मथितारिपदे भगवान् ।
 विजहार च तत्र पुरे रमणीरमणीयमहोत्सवरङ्गपरः ॥
 इति ... धरणेरेवतीर्य धुरं जगदेकधुरन्धर एष हरिः ।
 ..... ॥
 चरितञ्च हरेरिदमेव परं शुकदेवमुखोदितमाधिहरम् ।
 अधिगम्य महासुनिभागवताङ्गणितं शृणुत प्रणतेन मया ॥
 इति × लघुचिन्तनजातशतोत्तरविंशतितोटकबन्धपदा ।
 कविकेशरिणा हरिभक्तिमता हरिकेलिकलावतिका रचिता ॥

Colophon. इति हरिकेलिकलावत्यां कंसवधो नाम पञ्चमः सर्गः ॥

विषयः । अस्ति चास्मिन्नितिसङ्गुली पञ्चसर्गात्मके खण्डकाये तत्रभवतो भगवतः श्रीहरि-
 चरितवर्णनम् । तत्र प्रथमसर्गे,— गोपवेशधरस्य गोष्ठं गतस्य भगवतो दर्शनाय हचिरानङ्गवती-
 प्रभृतीनां गोपरमणीनां संवादः । द्वितीयसर्गे,— गोष्ठस्थितेन भगवता गोविन्देन समं गोपूनां
 समागमवर्णनम् । तृतीयसर्गे,— रासविहारवर्णनम् । चतुर्थसर्गे,— भगवतः कंसपुरदर्शनम् ।
 पञ्चमसर्गे,— कंसवधश्चेति ॥

No. 422. हरिनामार्थतत्त्वम् . By दासगोस्वामी . Substance, country-made paper, 12×5 inches. Folia, 4. Lines, 8 on a page. Extent, 65 glokas. Character, Bengali. Date, ? Place of deposit, Āgartalā Vṛddhanagara, Tripurā, Paṇḍita Mineṣvara Sārvvabhauma. Appearance, tolerable. Verse. Generally correct.

Beginning.

अथ सच्चामन्त्रः ।

लोकानामुद्धरणार्थं हरिनाम प्रकाशयेत् ।
यस्माद्विसृज्यते लोको सच्चापापं कलौ युगे ॥
हरेरुष्णपदद्वन्द्वं ... .. इत्यादि ।

End.

चकारश्चामला ख्याता रे सच्चाबाऊरेव च ।
चकारे मङ्गला देवी रेकारे च सुमेधसः ॥
... ..
हरिनामानुसेविनां कुल्लकोट्यान्तु संस्थितिः ॥

Colophon.

इति श्रीदासगोस्वामिना विरचितं हरिनामार्थतत्त्वम् ॥

विषयः । “ हरे हरे ” इति नाम्नी नानाप्रकारेण व्याख्यानम् ।

Addenda to No. 360.

(शिवताण्डवटीकायाः) ।

ननु पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्रागमिश्रिताः ।
वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दशेति ॥
क्षुत्युक्तचतुर्दशविद्यास्थानबहिर्भूतत्वात् तन्त्रमार्गस्य तदन्तर्गतशिवताण्डव-
पन्थस्यापि तथात्वात्तदन्तर्गतान्यङ्गयन्त्राण्यपि मन्त्रश्रुत्याभावात् व्याख्येयानि ।
ननु ज्योतिषिकानां ग्रन्थमिव कौलिकानामपि निषेधानुपचादिकं प्रत्यक्षं
फलमसति श्रुतिमूलकत्वेऽनुपपन्नं सत् तत्तच्छास्त्रस्य श्रुतिमूलकत्वं प्रवृत्तम् ।
तथा मन्वादिस्मृतीनामिव तन्त्राणामपि वेदमूलकत्वं क्त्वा युक्तं व्याख्येयत्वमिति
चेन्न । भाषामन्त्राणामपि प्रत्यक्षफलत्वेन श्रुतिमूलकत्वापत्तेः । न चेष्टापत्तिः
गावो गोपीत्यादिभाषाणामशक्तिजापध्वंशरूपत्वात् । अपभ्रष्टस्वरूपवर्णस्य
वेदग्रन्थस्य ।

मन्त्रो जैनः खरतो वर्णतो वा

मिथ्याप्रयुक्तो न तन्मर्थमाह ।

सर्वो वज्रो यजमानं हिनस्ति

यथेन्द्रशुः खरतोऽपराधादित्यनर्थहेतुलक्षणात् ॥

तथाच तैत्तिरीयास्वष्टाक्षतपुत्र इत्यनुवाके इन्द्रस्य शब्दं श्रातयितारं पुत्रमिच्छन् लब्ध्वा स्वाहेन्द्रशुर्वृद्धस्तेति मन्त्रे इन्द्रशुपदमन्त्रोदात्तं न प्रयुक्तवान् ।

किन्तु मौढ्यादुदात्तमेव युक्तं तेनेन्द्र एव तत्पुत्रनाशकोऽभूत् इत्यामनन्ति ।

तस्माद्भाषामन्त्राणां शबररादिसिद्धवचस्त्वादेव वीर्यवत्त्वम् । न वेदमूलकत्व-

सिद्धिः । तेष्वपाठात् । किञ्च युक्तवर्णास्तत्तत्सिद्धवचनात् भाषादिवीजभावेन

संहता आवर्त्तमानाः सन्तस्तद्दीजार्थभूतां देवतामभिसुखीकुर्वन्तीति ।

अङ्गास्तु संख्यामन्त्रवाचिनः । न किञ्चित्त्वमभिसुखीकर्तुं शक्नुवन्ति । तेषां

तदवाचकत्वात् । तस्माद्वैदिकत्वाद्वेदमूलत्वात् अनर्थकत्वाच्च न व्याख्येया-

न्यङ्गयन्त्राणीति प्राप्ते श्रूमः । न तावन्मन्त्राणां चतुर्दशविद्यास्थानवद्भिर्भूतत्व-

मस्ति पुराणपदेनैव भारताद्वैतिह्यसामानामिव तेषामपि संप्रज्ञात् । तेन

तद्वदेवैषां श्रुतिमूलकत्वेन प्रामाण्यम् । सर्व्वेश्वरप्रणीतत्वेन भगवद्गीतादिव-

दभ्यर्हेतलक्ष । नापि तद्गुगतानां मन्त्राणां पौराणमन्त्राणामिव वैदिकत्व-

मस्ति । सामराजादिविद्यानां प्रत्यक्षेण श्रुतिष्वेवोपलभ्यमानत्वात् । दर्शयन्ति

चागमविदः श्रुतिष्वेव मन्त्राणामुच्चारम् । श्रीमन्त्रभागवते यन्त्ररामायणे

चास्माभिरपि छण्णषड्छर-रामषड्छरस्त्रीञ्चारो दर्शितो दाशतवीष्टस्तु ।

तस्मात्तन्त्राणां वेदमूलत्वं तन्त्रत्यमन्त्राणां वैदिकत्वञ्च सिद्धम् । एवं भाषा-

मन्त्राणां अक्षरानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां वैदिकत्वादेव वीर्य-

वत्त्वम् । यथा व्यासादिप्रणीतानां विष्णुसूक्तसनामस्तोत्रादीनाम् । अवै-

दिकस्य मन्त्रतन्त्रादेरदृष्टद्वारेण सर्व्वथाप्यर्थसाधकत्वसम्भवात् । सम्भवति च

व्यासवरादीनां संस्कृतभाषया देशभाषया वा वेदार्थग्रन्थनसामर्थ्यम् ।

तपःप्रभावनिवन्धनञ्च तदुपथिताया वर्णानुपूर्व्व्या अवैदिकत्वेऽपि तदर्थानां

वैदिकत्वादेव वीर्यवत्त्वगतिस्तत्त्वमन्त्रार्थकारित्वम् । (?) तस्मात् सिद्धं

पौराणमन्त्राणां भाषामन्त्राणाञ्च वैदिकत्वम् । आनुपूर्व्वीभेदाच्च सर्व्वेषां

वर्णानामनुलोमप्रतिस्तोमजानाञ्च यथासम्भवमेषामुच्चारणेऽधिकार इति ।

न किञ्चिदवश्यम् । यत्तु असत्त्ववाचिनो कान (?) किञ्चित्त्वत्वमभिधातुं

सन्निधापयितुं वा समर्था इत्यनर्थकानि तन्मथानि यन्त्राणि इत्युक्तम् ।

तत्रोच्यते । यथा भूवीजाङ्कुरतद्रूपमग्न्यदृशवत्तत्त्वविराट्संज्ञं (?) चतूरूपं

ब्रह्मक्रमेण परापश्यन्तो मध्यमा वैखरीतिभेदेन (?) चतुर्विधाया वाचां वाचम् । यथा च तरो र्कम्भशाखादिकं फलानि शलाटवस्त्रैवं विराजि-
 छत्स्वं वियदादि जडयूथं देवतावर्गो जीववर्गश्च । तत्राकारो वै स्र्वार्थ-
 वाक् सैषा स्पर्शास्त्रिभिर्यच्चमाना बह्वी नानारूपा भवतीति विराट्वाचिनो-
 ऽकारस्य छत्स्नवाङ्मयत्वं श्रुतमिति यावान् वाच्यो व्यूहस्तावान् वाचक-
 व्यूहोऽपि वाग्विभूतिरूपः । तथाच श्रुतिः । यावद्ब्रह्मविशिष्टः तावती-
 वागिति । एवं सति संख्यावाचिनोऽप्यङ्काः संख्येयं देवतादिसङ्गं वा देवता-
 वाचि यदवयवभूतवर्णसङ्गं वाभिदधति । दृष्टञ्चैतल्लोकवेदयोर्थसङ्गानां
 संख्यावाचित्वम् । तत्रार्थं भूमिर्भवावगमयो वेदा चर्या रसाः ऋषयो गजा
 ग्रहाः दिशो रुद्राश्चादित्या विश्वे मनसस्त्रियः कला इति सङ्गाना-
 मेकस्यादि(?) संख्यावाचित्वं ष्यौतिषे ब्रह्मोविचित्याच्च प्रसिद्धम् । तथा द्वितीय-
 मपि त्रयीविद्या द्वादशशतं दक्षिणा दत्तेन सत्सदक्षिणेन धनतेत्यादौ
 संख्याया वेदगवादिकमेवाभिधीयते न लोकसुवर्णादि ।

एवमेकपादे विनिश्चित्य चौक्षतुर्भिर्वर्णैर्गुणैः ।

पञ्च जिला विदिला षट् सप्त जिला सुखी भव ॥

एकायनोऽसौ द्विषल्लिखल्लखतूरसः पञ्चविधः षड्भासा ।

सप्तलग्गवियो नवाच्चो दशच्छदी द्विस(?) गोच्छादिदृष्ट इत्यादौ ॥

एकादिशब्दैर्बुद्धीश्वरादिसत्त्वाभिधानाच्च प्रसिद्धम् । न च संख्यायाः संख्येय-
 विशिष्टवाचित्वेनेयमर्थलक्षणा दोषः । ईश्वरसंकेतप्रकृत्यार्थत्वात् । स्वं सङ्केत-
 प्रकृत्यार्थं नेयार्थमिति भण्यत इत्याकरे आधुनिकसंकेतप्रकृत्यार्थस्यैव नेयार्थ-
 त्वाभिधानात् । ईश्वरसङ्केतप्रकृत्यार्थलक्ष्यैर्षा एकस्मै स्वाच्चा द्वाभ्यां स्वाहेति
 चतुर्थ्यां संख्यावाचिनां शब्दानां देवतावाचितावगमादङ्गयन्तप्रज्ञापकमन्त-
 लिङ्गाच्चावगम्यते । तथाचि श्रूयते ।

दातयं षड्विंशंस्यतुरः कल्पयन्ते च्छन्दांसि च दधत आद्वादशम् ।

यज्ञं विभाय कवयो मनीषा ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्त्तयन्ति ॥

अस्यार्थः । कवयो यज्ञं विना ऋक्सामाभ्यां रथं प्रवर्त्तयन्तीत्यन्वयः । कवय-
 श्चन्दर्देशिनः । यज्ञं य इति कादि नव टादि नव पादि पञ्च याद्यष्टा-
 विंशत्यागमप्रसिद्धरीत्या य एक उच्यते । अ इति जकारञ्जकारयोर्योगे च
 ज श्रुतत्वात् । श्रुत्यवाची नुंकारो ऽनर्थकः तेन ज इत्यष्टावुच्यन्ते । तामिमां
 नवसंख्या विभापविधेन रूपेण मौला एकोऽष्टौ सप्त-द्वि-त्रि-षट्-पञ्च-चत्वारि,
 इत्येवं क्रमेण संगृह्य ऋक्सामाभ्यां । ऋक्सामश्च ऋक्सामश्चेति समाहार-

योरेकशेषः । स्वकोष्ठात् तृतीयया पंक्त्या तृतीयेन च कोष्ठेन सह रथं
 षडङ्गयन्त्राख्यं उपसर्गनायन्त्रं प्रवर्त्तयन्तीत्यर्थः । मनीषा मनीषया । षोडश-
 कोष्ठयन्त्रे यद्येकाष्टाङ्गौ प्रथमद्वितीयकोष्ठयोस्ते भवतस्तर्हि तृतीयपञ्चतृतीय-
 चतुर्थकोष्ठयोर्वाञ्छार्द्धपूरणावङ्गौ लेख्यौ ।

वाञ्छा तदर्धं स्फुटयति ... ..

... ..

... .. (पञ्चवयानन्तरं) ... ..

... .. तदेवं वर्णपदादीनामिवाङ्गानामभिधायकत्वात् ऽसित्येतद्वचर-

मिदं सर्वमिति दर्शनेन वाच्यवाचकशब्दभेदाभिधानात् । उक्तरीत्या

प्रत्यक्षं श्रुतिश्रुतकान्यङ्गयन्त्राण्यपि स्वाभिधेय-देवतासन्निधायकत्वात् तान्यपि

व्याख्येयानि । साधकैः सर्वसिद्धार्यसादरणीयानि चेति सिद्धमती युक्तैवेयं

प्रतिज्ञा यन्त्रावलीमङ्गसर्थी व्याकुर्मह इति ॥ इत्यादि ।

INDEX OF AUTHORS.

नामानि ।	पृष्ठे ।
अच्युतचक्रवर्ती	१७३
अनन्तभट्टः (महामहोपाध्यायः)	१६५
अनन्तरामः	६१
अभिरामविद्यालङ्कारः	३६२
अर्जुनमिश्रः	२६८
आनन्दवनः (सुकुन्दवनशिष्यः)	३२३
आनन्दानन्दनाथः (सहजानन्दस्य पुत्रः)	१४७
काणादतर्कवागीशः	१३
कमलाकरभट्टः (रामकृष्णभट्टस्य पुत्रः, भट्टनारायणस्य पौत्रः)	२०७
कविकार्यपूरः	२६, ३३३
कविकेशरी	४१८
कवितार्किकः	८१
कार्तिकेयसिद्धान्तः	२६२
कालीशङ्करः	३४१
काशीनाथतर्कालङ्कारः	१५५, २३३, २३५
काशीरामवाचस्पतिः	२५, ३६४
काशीश्वरः	३५६
किशोरीमोहनगोस्वामी	६६
कुल्लूकभट्टः	३२६
कुवेरशर्मा	२६०
कृपारामः	३४९
कृष्णः	१३२
कृष्णकान्तविद्यावागीशः	३५४
कृष्णकिशोरः	३४१
कृष्णचन्द्रः	२२

नामानि ।	पक्षे ।
कृष्णजीवनः	३४१
कृष्णदासः	७१, २५३
कृष्णदासगोस्वामी	२०४
कृष्णदाससार्वभौमः	२२६
कृष्णदेवस्मार्तवागीशः	२३८
कृष्णमोहनः	३२१
कृष्णानन्दः	१८२
केशवभट्टः	१५१
गङ्गाहरिशर्मा	२८
गङ्गेशशर्मा	४४
गदसिंहः (शिवसिंहस्य पुत्रः)	२६०
गदाधरभट्टाचार्यः	२२५
गुरुप्रसादन्यायभूषणः	३७१
गुरुप्रसादशर्मा	२७६
गोपालः	१८३
गोपालचक्रवर्ती	२५७
गोपालन्यायपञ्चाननः	७८
गोपालपञ्चाननः (आगमवागीशभट्टाचार्यस्य पौत्रः, हरिनाथभट्टाचार्यस्य पुत्रः)	१४२
गोपालभट्टः	३६७
गोपालमिश्रः	१८३
गोपीकान्तः	३०६
गोपीनाथतर्काचार्यः	२२०
गोपीरमणतर्कपञ्चाननः	२६
गोरक्षनाथः	८३
गोविन्दरामसिद्धान्तवागीशः	१८४
गोविन्दाचार्यः	३१५
गोविन्दानन्दकविकङ्कणाचार्यः	१६६, २७४, ३७०, ३७८

नामानि ।	पवे ।
गोविन्दानन्दशर्मा ... .. १..	१२३
गोविन्दानन्दाचार्यः	२८४
गौरीकान्तः	३४१
गौरीकान्तचक्रवर्ती	४०३
गौरीकान्तभट्टाचार्यः	१४६
गौरीवरशर्मा	१८६
चतुर्भुजभट्टाचार्यः	१५, २५६
चन्द्रशेखरवाचस्पतिः	१६४
जगदीशतर्कालङ्कारः (महामहोपाध्यायः)	२११
जगदीशपद्माननः	२६, २५५, २८५
जगन्नाथगुप्तः (कवीन्द्रः)	३६६
जगन्नाथचक्रवर्ती	२७, १४६
जगन्नाथदत्तः	१०३
जगन्नाथशर्मा	२७७, ४११
जयतीर्थमुनिः	३३४
जीवगोखामौ	३१
जुमरनन्दौ	१६८
ज्ञानानन्दपरमहंसः	८१
ज्ञानानन्दब्रह्मचारी	१४०
त्रिलोचनदासः (माधवदासकवीन्द्रस्य पुत्रः)	४६
दनोकाचार्यः	२००
दासगोखामौ	२७२, ४२०
दिगम्बरभट्टः	३३०
दुर्गसिंहः	३३, ५३, २१७
धन्वन्तरिकारः	३०
धोयीकविराजः	२२१
नन्दकिशोरशर्मा	२६३
नन्दकुमारगोखामौ	११७

नामानि ।	पक्षे ।
नन्दपण्डितः ...	२२३
नन्दरामः ...	३५
नन्दरामतर्कवागीशः ...	३८५
नरसिंहचक्रवर्ती ...	१८६
नरहरिः ...	१७
नरहरिसरकारः ...	८६
नरोत्तमः ...	४१४
नागभट्टः ...	१६२
नारायणः ...	२५०, ४१४
नारायणतर्काचार्यः ...	१६१
नारायणभट्टः (रामेश्वरभट्टस्य पुत्रः) ...	१६०
निखनाथसिद्धः ...	४१४
नृसिंहः ...	४१७
नृसिंहकविराजः ...	२६५
न्यायपञ्चाननः (विद्याविनोदात्मजः) ...	३६३
पद्मनाभदत्तः ...	२२४
परमानन्दचक्रवर्ती ...	५६
पुरुषोत्तमदेवः ...	१३८
पुरुषोत्तमाचार्यः ...	३३५
पूर्णानन्दपरमहंसः ...	५७, १३६
प्रद्युम्नशर्मा ...	३८०
प्रेमेन्द्रन्यायरत्नः ...	२११
बलदेवविद्याभूषणः ...	४०६
बालगोपालेन्दुः ...	२७३
ब्रह्मानन्दः (परमहंसपरिव्राजकावधूतः) ...	१५३
भवदेवभट्टः ...	२३७, ४०१
भार्गवरामः ...	३३२
भीमः (महामहोपाध्यायः) ...	३७६

नामानि ।	पत्रे ।
मथुरानाथचक्रवर्ती ...	३७१
मथुरानाथतर्कवागीशः ...	१६, १७, ३५७, ३५८
मधुसूदनः ...	३२६
मयूरशर्मा ...	४१०
महेशशर्मा ...	६८, १६६, ३६६
महेश्वरन्यायालङ्कारः ...	२२७
माधवशर्मा (बुधवाणकुलोद्भवः, रघुनाथस्य पुत्रः, मतिनाथस्य कनिष्ठः, गोविन्दस्याग्रजश्च) ...	२
माधवाचार्यः ...	३६४
मालाङ्कः ...	३४४
मुकुन्दरामदैवज्ञः ...	३६६
मोहनचन्द्रदिद्यावाचस्पतिः ...	१७२, २३८, ३६७
यादवेन्द्रविद्याभूषणः ...	२४०
यादवेन्द्रशर्मा ...	३७३
रघुनन्दनन्यायप्रगल्भः ...	६
रघुनन्दनन्यायालङ्कारः ...	६२
रघुनन्दनभट्टाचार्यः ...	४१७
रघुनन्दनभट्टाचार्यः (हरिहरभट्टाचार्यस्य पुत्रः) ...	६६, १५६, १७८, १६१, २२३
रघुनन्दनवन्द्योपाध्यायः ...	२५१
रघुनन्दनवैद्यः ...	२५२
रघुनन्दनशिरोमणिः ...	३५६
रघुनाथगोखामी ...	४१२
रघुनाथचक्रवर्ती ...	६, १८८
रघुनाथतर्कवागीशः (नपाडीयः) ...	१८
रघुनाथदासः ...	६५
रघुनाथदासगोखामी ...	४१२
रघुनाथभट्टः ...	८४
रघुनाथभट्टगोखामी ...	६४

नामानि ।	पक्षे ।
रघुनाथेन्द्रप्रिययोगी	५६
रघुरामशिरोमणिः (रघुमणिविद्याभूषणस्य कृत्रः)	१७४
रत्ननाथभट्टाचार्यः	१०१
रत्नेश्वरचक्रवर्ती	६
रत्नेश्वरन्यायालङ्कारः	३११
रमाकान्तः	८६
रमाकान्तचक्रवर्ती	३३६
रमाकान्तचक्रवर्ती (मधुसूदनतर्कवागीशस्य पुत्रः)	४०५
रमानाथचक्रवर्ती	३५७
रमानाथशर्मा (वेदगर्भतर्काचार्यस्य पुत्रः)	२७४
रमापतिसिद्धान्तः	१५६
रविचन्द्रः	११
राघवेन्द्रशर्मा	१३६, ३८५
राधाकृष्णशर्मा	१२०
राधामोहनगोस्वामी	२३६
रामकान्तः	१६७
रामकिशोरचक्रवर्ती	१५
रामकुमारन्यायभूषणः (रामगतिवाचस्पतिपुत्रः)	४१
रामकृष्णः	३३८
रामकृष्णभट्टः	३२५
रामकृष्णभट्टाचार्यः	१८०
रामगतिसेनः	३०४
रामगोपालः	३४१
रामगोपालकविः	६२
रामगोविन्दः	७६
रामगोविन्दशर्मा (रामगोपालचक्रवर्तिनः पुत्रः)	३४६
रामचन्द्रः	३१६
रामचन्द्रकविचक्रवर्ती (माधवकविकण्ठाभरणस्य पुत्रः)	३७६

नामानि ।	पत्रे ।
रामचन्द्रद्विजः (१)	२५६
रामचन्द्रन्यायालङ्कारः	३१७
रामचन्द्रवाचस्पतिः	१६०
रामचन्द्रविद्याभूषणः	२१८
रामचन्द्रशर्मा (काङ्ग्रीरकुलसमुद्भवहरिहरात्मजः) ...	३६, ४०, ४१
रामजयविप्रः	१५४
रामदासचक्रवर्ती	४५
रामदुर्लभशर्मा (See Colophon of notice, no. 385.) ...	३८८
रामदेवद्विजः	३६६
रामनाथसिद्धान्तः	२१६
रामभद्रः	४१३
रामभद्रसार्वभौमः	३८६
रामरत्नवन्द्योपाध्यायः	६१
रामरामभट्टाचार्यः	३६०
रामवल्लभः	३८७
रामशरणाः	३५३
रामहरिद्विजः	१४८
रूपगोस्वामी	३४, २६४, ३८२, ४१३
रूपरामन्यायपञ्चाननः	५३
लोकनाथशर्मा	११
लौहित्यवरसेनः	१२१, २२६, २३१, २३२
वररुचिः	४७, १६३, २१४
वराहमिश्रः	२२६
वर्द्धमानोपाध्यायः	८८, १६६
वलिनारायणः	१७७
वल्लभः	३२
वल्लभदेशः	३६४
वल्लालसेनः	१६६

नामानि ।	पन्ने ।
वाचस्पतिमिश्रः	१००
वाणेश्वरः	३४१
विद्याचन्द्रात्मजः	१
विद्याधरशर्मा pupil of जगदल्लभभट्टाचार्यः	२७५
विद्यानिधिः	१३४
विद्यानिवासः	१६४
विद्याभूषणः	४०५
विद्यारण्यतीर्थः	३४२
विद्यावागीशभट्टाचार्यः	८६
विद्याविनोदाचार्यः	१८७
विद्यासागरभट्टाचार्यः (श्रीकान्तपण्डितस्य पुत्रः)	४७
विराजगोस्वामी	६७
विल्लेश्वरतर्काचार्यः	२४३
विश्वनाथचक्रवर्ती	२७२, ३६१
वीरेश्वरः	३४१
वृन्दावनदासः	३१३
शङ्करः	३८६
शङ्करः (त्रविडजः)	३५६
शङ्करशर्मा	४६
शङ्करानन्दतीर्थः	३८८
शङ्कराचार्यः (गौडः)	३६४
शिवदाससेनः (अच्युतसेनस्य पुत्रः)	१६२
शिवरामः	४०८
शिवरामतर्कपञ्चाननः	३७
शिवाचार्यः	१८१
शूलपाणिः	३४, १५८, ३३५, ३५०
श्यामसुन्दरः	३३४१
श्यामसुन्दरभट्टाचार्यः	१४

Cell-
1123/12/200

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

23555

Call No. 091.4912 / Har

Author—Haraprasada Chandra,
M

Title—*Noties of Sanskrit MSS*
IInd Series
Vol-I

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return
D. Mitra	6/4/76	6/4/76

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.